FRIDERICI HOFFMANNI

MEDICINÆ

RATIONALIS SYSTEMATICÆ,

TOMI QVARTI,

QVO

SPECIALIS MORBORVM PATHOLOGIA,

ET HVIC SVPERSTRVCTA SOLIDA

THERAPIA

CVM MEDENDI METHODO

CAVTELIS CLINICIS, ET MORBORVM

ENARRATIONIBVS

ADIVNCTA EPICRISI, EXHIBENTVR

PARS TERTIA

DOCTRINAM SPASMODICORVM

ET CONVVLSIVORVM MORBORVM

PERSPICVA ET DEMONSTRATIVA METHODO

TRADENS.

CVM PRIVILEGIO REGIS POLON. ET ELECT. SAXON.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ. MDCCXXXIV.

PROSTAT IN OFFICINA RENGERIANA.

BIBLIOTEKA ELBLĄSKA

G545

940309
II

BIBLIOTEKA W TORUNIU UNIWERSYTECKA

OMNIBVS ET SINGVLIS
MEDENDI SCIENTIÆ DEDITIS
QVI
ARTEM
HIPPOCRATICAM
EXPERIMENTO PERICVLOSAM
ET IVDICIO DIFFICILEM
SECVRA FACILI ET RATIONALI
CVRANDI METHODO TRACTARE,
ET
CONTINVA OBSERVATIONE
AC SEDVLA MEDITATIONE
ARTIS INCREMENTA
IN SALVTEM HVMANI GENERIS
PROMOVERE GESTIVNT,
HVNC TOMVM
DE LONGIS ET GRAVIBVS ADFECTIBVS
QVI AGIT
SACRATVM ET DICATVM
VOLVIT

AVCTOR.

PRÆFATIO.

EXhibeo nunc candido & erudito Lectori tertium therapeutices tomum, qui ad medicinam ſyſtematicam rationalem pertinet. In hoc præcipue atroces convulſivi generis morbos, qui vel univerſum corpus occupant, vel certis tantum partibus graviter infeſti ſunt, explicandos & pertractandos ſumſi. Videtur quidem horum affectuum æthiologia & rationalis evolutio non adeo facilis, ſed valde ardua; eo, quod non ex cauſſis mechanicis, ut febres, hæmorrhagiæ, & ſpaſticæ affectiones, explicari poſſe videantur ſed altius & eminentius quoddam principium ex parte pro cauſa agnoſcere: nempe animæ voluntatem,

tatem, utpote in epilepſia, & univerſalibus iſtis motibus convulſivis partes voluntati, & animæ imperio ſubjectas graviter exerceri, atque in cerebro, quod & medicorum, & philoſophorum conſenſu pro ſede & domicilio animæ habetur, originem ſuam petere, conſtans & rata ab omni ævo medicorum eſt ſententia. At vero quam obſcura, abdita, & multis difficultatibus, atque diſſenſionibus natura animæ humanæ, ejusque potentia, & operandi ratio in corpus ſit innexa & implicita; nemo facile inficiabitur: neque doctiores medicorum usque eo inter ſe conveniunt, an anima immediato & incorporeo actu, membra moveat, & percipiat, an medio quodam materiali, fluido nimirum nerveo mobiliſſimo, quod veteres ſpirituum animalium nomine indigitarunt, ad hos actus opus habeat. Ut itaque ego in re difficili & non exigui momenti & conſiderationis meam, quatenus ad praxin medicam ſpectat ſententiam proferam; dico primum corpus humanum neutiquam eſſe puram machinam, ex diverſi generis partibus & organis, ſumma & divina ſapientia inter ſe connexis, ad motus, qui potiſſimum conſervationi ejus vitali inſerviunt, conſtructam; ſed cum

altioris originis & naturæ, ſpirituali nempe principio, quod & percipiendi, & intelligendi, & res invicem diſcernendi, & certos quosdam motus dirigendi potentiam habet, mutua & intimiori unione eſſe conjunctam. Num vero exquiſitior hujus principii incorporei & ſpiritualis cognitio Medico ut medico ſumme & abſolute ſcitu ſit neceſſaria, id eſt, de quo valde dubitamus. Neque aliud HIPPOCRATEM voluiſſe mihi perſuadeo, dum in principio libr. *de nat. hum.* qui genuinus ejus fœtus unanimi Criticorum conſenſu habetur, ita ſcribit: *Quicunque de natura humana amplius diſſerentes audire conſuevit, quam quod ad medicinam pertinet, huic non eſt commodum hunc meum ſermonem audire.* Jam vero in his, quæ ſequuntur, prolixe demonſtrat, corpus humanum ex certa & temperata elementorum & humorum proportione, qui pro differentia ætatum, temporum anni, regionum, victus, & aëris differunt, conſtare, & ad hanc medicum in morborum cauſſis inveſtigandis, & adpoſitis ad eas expugnandas inveniendis remediis unice reſpicere & attendere debere. Quibus certe clare innuit, verum medicinæ objectum eſſe corporis humani mechanismum,

(neu-

(neutiquam vero moralismum, ut nonnulli noſtri temporeis Medici opinantur) illum autem a cauſſis maxime externis & corporeis ſuſtineri, & mutari; & hinc ſanitatis, mortis, vitæ, morborum, & ſanationis originem & fontem eſſe. Equidem non negandum, animam ad movenda certa membra, imperium & directorium quoddam habere, uti in voluntariis id clare adparet motibus; neque negandum eſt, animam humanam motus & animales, & vitales, & naturales turbandi, & invertendi magnam poſſidere potentiam, ut in gravioribus animi adfectibus, & viribus corruptæ phantaſiæ adparet luculentiſſime. Quod autem anima motuum vitalium, & animalium quoque proxima & efficiens cauſſa ſit, in quam medicina vim quandam ſanantem exſerere poſſit; ab hac ſententia utique me prorſus alienum eſſe profiteor. Nam rebus paullo altius perpenſis, clare intelligimus, animam ſine mediis & cauſſis phyſicis ac mechanicis nihil plane poſſe in humano corpore, nec intelligere, nec cogitare, nec ſentire, nec motus certos dirigere, vel etiam ordinatos immutare, aut inordinatos in ordinem revocare; multo minus motus vitales, cum quibus maxi-

me

me medico negotium eſt, ut ſunt cordis, arteriarum, & omnium vaſorum fibrarumque efficere. Quod aſſertum, tanquam longe in medicina utiliſſimum, ut paullo firmioribus argumentis corroboretur; operæ fore pretium arbitror. Ecquis doctiorum medicorum ignorat, læſo & non integro organo ſenſorio, ut oculo, aure, vel etiam motorio, ut muſculo, animam nec movere, nec ſentire, nec videre, nec audire poſſe; eoque vitio per artem medicam reſtituto, integros rurſus evadere ſenſus. Videmus quoque organis & ſenſoriis & motoriis recte, & ſecundum naturam conſtitutis, beneque conformatis, animam nihil efficere poſſe; licet efficaciſſime velit, niſi affluxu ſanguinis arterioſi, vel liquidi nervoſi bene conſtituti illa robur & vigorem accipiant. Neque amplius obſcurum eſſe poteſt, tota cerebri ſtructura ſalva, ſalvis nervis & membranis, ſalvis etiam ſenſuum organis, ceſſante vero vel deficiente ſanguinis, ob cordis languidiorem ſyſtolen motu ad caput, omnem ſenſum, omnem memoriam, omnem cogitationem, & intellectum ſimul & ſemel perire. Simulac vero hic motus per congrua remedia reſtituitur, ut videmus inſyncopticis,

ilico

illico animæ operationes rurſus obſervantur. Sanæ rationis in homine uſum a placido & temperato ſanguinis per cerebri vaſa progreſſu dependere, Divus Senex paſſim in ſcriptis ſuis docuit; adeo, ut L. de flat. aſſerat, ſapientiam homini per bonam diætam præſtari poſſe. In omni delirio, ſiue aberratione mentis, vitium & cauſſam vel in ipſius cerebri ſubſtantia, aut ejus membranis, præſertim dura matre, vel in minus temperato vitioſi ſanguinis motu conſtare, ex eo ſatis recte colligitur, quod ſublato hoc, per remedia convenientia, vitio menti reſtituatur ſanitas. *Surrexerunt noſtro tempore medici* quidam, qui affirmare auſi ſunt, animam ſine ope & ſine medio fluidi cerebri & nervorum omnes motus & ſenſus in corpore efficere poſſe, hoc fundamento maxime innixi: quod tubuli & eorum cavitates in nervis non conſpici poſſint. Sed qualis hujus argumentationis ſit infirmitas, *vel ex eo intelligi poteſt: quod teſticuli* & hominis & animantium nil niſi congeries ſint minimorum, ſubtiliſſimum ſuccum vehentium & ſecernentium vaſculorum; licet eorum cavitates oculos viſumque plane effugiant. Plantarum folia & flores, & fructus quoque te-

nuiſſimo ſucco per minutiſſimos canales nutriri, tam certum eſt, quam quod certiſſimum. Qualis vero ſit uſus & cerebri & nervorum, ipſi hujus ſententiæ auctores ignorant. Quum autem in doctrina medica potiſſimum a poſteriori, & per effectus, in rerum & cauſſarum cognitionem pervenire liceat; & quotidiana doceat experientia, a tenuiſſimo fluido, quin a ſolis effluviis & exhalationibus, animales actiones plane interturbari, perverti & ſiſti poſſe, uti patet in ebrioſis, in iis, qui narcotica medicamina majori copia ſumſerunt, vel copioſum carbonum accenſorum fumum inſpiratione hauſerunt, diſſipatis hinc cunctis & animalibus, & vitalibus viribus, quæ tamen ſolo ſœpius analepticorum remediorum uſu, vel naturæ amico & ſuaveolenti odore protinus reſuſcitantur: ecquis igitur negare auſit, fluida ſummæ activitatis & virtutis motricis ad motus & ſenſus præſtandos concurrere debere. Hiſce ſatis ſolidis argumentis aliud majoris fere ponderis ſubjungendum eſſe puto, animam in corpore humano plane nihil poſſe efficere ſine motu vitali: cujus eſſentia & formalis ratio in alterna & reciproca cordis, arteriarum, ac vaſorum & fibrarum ſyſtole & diaſto-

diaſtole, & inde fluidorum ſanguinisque pendente progreſſu & circuitu conſiſtit. Nunc vero celebris oritur quæſtio: unde hic vitalis motus cauſſam & originem ſuam trahat? Recentiores quidam animam, & quidem rationalem, hanc eſſe, omni modo & labore contendunt. Sed nullo unquam argumento id demonſtrarunt. Verum ego cum aliis ſolertioribus rerum naturalium ſcrutatoribus primam & veram virtutis motricis & ſyſtalticæ activæ vitalis, quæ in fibris, & tunicis muſculoſis, corde, arteriis, canalibusque viget; cauſſam in parte ſubtiliori expanſiva, elaſtica ſpirituoſa atmosphærici aëris, cum fluidis corporis noſtri intime permixta, rectiſſime quærendam eſſe duco. Nec hominem, nec ullum animal ſine reſpiratione, ſine aëris in pulmones vel ſanguinem ingreſſu vivere poſſe, nullus amplius dubitandi locus eſt; adeo, ut ſubtracto aëre, vel eo non renovato, vita animantis mox pereat. Atque ſicut flamma candelæ incluſa vaſi aëre pleno mox extinguitur; ita etiam id accidit cum omnis generis animantibus: quoniam uti inteſtinus partium ſulphurearum, quæ flammam conſtituunt, motus eodem modo, inteſtinus partium ſulphurearum ſanguinis, ab aëris fluido ſuſtinetur. Ad flammam itaque pariter ac vitam conſervandam renovato ſem-

per opus eſt aëre, quo vaporibus qui refertus eſt, expellatur, atque recens & novus in ejus locum ſuccedat. Cauſſam vero reſpirationis, ad vitam neceſſariæ, ſi quis inde repetere velit, quod aëris ingreſſus in thoracem ad expanſionem vaſorum pulmonalium, & conſequenter ad liberiorem ſanguinis ex uno cordis ventriculo in alterum progreſſum, tantummodo ſummæ ſit neceſſitatis; eum valde errare exiſtimo: quia animantium, vel a ſubtracto aëre, vel ab eo vaporibus nimium referto mortuorum pulmones, aperto corpore valde inflati adparent. Ego multos homines, qui ſuffocatione mortui fuerunt, *novi*, in quibus poſt diſſectionem tota thoracis cavitas pulmonibus inflatis diſtenta fuit. In aëre itaque, catholico illo ſummæ activitatis fluido, elaſtico, vitam ſeu potius ejus pabulum, imo cauſſam quærendam eſſe, non ſine ratione & fundamento, veteres æque ac recentiores Philoſophi affirmarunt. Divus Senex paſſim in ſcriptis ſuis, *L. de flat. de morb. ſacr. de diæta &c.* aërem ſenſum & motum præſtare membris, & maximum in omnibus, quæ corpori accidunt, auctorem, dominum, & morborum quoque cauſſam eſſe, diſerte & expreſſis verbis aſſeverat: & hanc ob cauſſam etiam in libris ſuis Phyſicis de aëre, aquis, natu-

natura humana, de locis in homine &c. a natura regionum, locorum, a diverſa temporum anni & tempeſtatum conſtitutione, prout aëre plus vel minus ſalubri fruuntur, tantas mutationes in corpore humano ratione roboris, ſanitatis, morborum, viriumque derivat, & ut ad hæc attendant, medicos monet ſummopere: quin imo ob eandem cauſſam ſapientiſſimus ille & antiquiſſimus medicorum ad ſanandos longos morbos aëris & locorum mutationem commendat, quod aſſertum ipſa etiam experientia confirmavit. Vero itaque ſimillimum eſt, medicum in doctrina, *quæ agit de vita, morbis*, eorum cauſſis, iisque ſanandis, ad cauſſas maxime phyſico-mechanicas, evidentes, & rationi ſenſibusque obvias, ſine quibus etiam id, quod præeſt noſtræ machinæ, ſpirituale principium nihil agere vel operari poteſt, reſpicere, & inde demonſtrationes & explicationes ſuorum dogmatum mutuari debere: ſiquidem *is recte ſuo fungitur munere, qui cauſſis morborum* continentibus & proximis recte occurrere, & ſeſe opponere didicit, non ad valde remotas, multo minus obſcuras, abditas, & incomprehenſibiles, quas inter principem anima ſibi vindicat locum, attendendo Et ut haec exemplo illu-

ſtremus: omnibus obvium eſt, a graviori quodam animi adfectu, v. g. ira, terrore &c. graviſſimas corpori noſtro induci adflictiones, cujus generis ſunt epilepſia, motusque convulſivi ſpasmodici, qui totam naturalem motuum evertunt œconomiam. Nihilominus in cura, non ad ipſam hancce cauſſam remotam, ſed ad proximam, quæ effectus eſt perturbatæ animæ, ut videlicet motus irregulares & inordinati convenienti diæta & medicina in ordinem redigantur, humorum intemperies corrigatur, & quod vitiatum corruptumque inde fuit, ex ſphæra corporis convenienti modo, & per congruas vias eliminetur, reſpicere oportet rationalem medicum. Hac doctrina, quæ antiquiſſima & HIPPOCRATICA eſt, & quæ pure phyſicis mechanicisque nititur principiis & rationibus, medicinam dogmaticam noſtram & ſyſtematicam tam docendo, quam ſcribendo, usque eo pertractavimus, & ea etiam in conſcribendo ſicuti univerſo noſtro ſyſtemate, ita quoque hoc tertio Therapeutices Tomo uſi ſumus; in quo potiſſimum de morbis, qui actiones animales lædunt, & convulſivi dicuntur, egimus, eorumque cauſſas & modum, quo functiones ſecundum naturam pervertunt

vertunt & turbant, clare & perſpicue demonſtravimus. Quos inter morbos principem fere epilepſia tuetur locum, cujus origo & geneſis, & mali ſedes ac cauſſa, ejusque effectus in corpus usque eo valde obſcura & perplexa latuit; & quidem ut puto, eam ob cauſſam, quod duræ matris mechanica ſtructura, & uſus ad functiones animales, & quae fiunt in cerebro, & nervorum ſyſtemate, nec anatomice nec phyſice recte cognita perſpectaque fuit. Quod videlicet illa, ut VIEVSSENS *in Nevrol. L. I. cap. II.* & PACCHIONIVS *tr. de dura matre, & in epiſt. ad Doctorem Veſti,* Venetum medicum, probe annotarunt ex duplici ſerie fibrarum muſculoſo tendinoſarum, obliquo modo ſeſe interſecantium, & decuſſatim ſibi invicem intertextarum compoſita, muſculum ſui generis membranaceum conſtituat; qui dilatatione ſua ſanguinis introitum in arterias cerebri adjuvat, & qui alternativa *ſui conſtrictione, cerebrum* ejusque vaſa comprimendo, ſubtiliſſimum fluidum, e ſanguine ſecretum, in corticalem ejus ſubſtantiam, & ab hac in tubulos nervorum medullares exprimit & propellit, adeo, ut dura ſic dicta mater cerebrum & nervos involvens ſit primarium illud mo-

motus progreſſivi fluidi, quod in nervis eſt, inſtrumentum; ſicut cor ipſius ſanguinis, dum nimirum motu gaudens ſyſtaltico & diaſtaltico ſanguinem per totum corpus circum agit. In morbis itaque gravioribus capitis, cerebri & nervorum, hanc partem quam maxime præter naturam & quidem, vel a ſanguinis nimia ibidem congeſti mole, ſtagnatione, vel ejus intemperie ſtimulante ſalina, acri, cauſtica affici, certiſſimum eſt; unde illius actio & functio naturalis variis modis, ſive ab intenſione motuum, nimirum ſpasmo, ſive ab atonia, aut remiſſiori & langueſcente motu læſa, graviſſimos univerſi corporis ſpasmodicos ac convulſivos parit morbos. Neque ibimus inficias, graves illas animi perturbationes, ut eſt vehemens ira vel terror, immediate & proxime in principem hanc actionum animalium partem, duram nempe matrem, hoſtilem ſuum effectum & potentiam exſerere; unde graves generis nervoſi capitisque morbi ſuam trahunt originem: & ſicut per hos affectus ſyſtole ejus nimis augetur, ſeu ſpasmus inducitur; ita diuturna animi triſtitia & angor hanc virtutem ſyſtalticam nimium imminuendo, & relaxando fibras, morbis producendis aptiſſima ſunt. Et hoc maxime obtinet in iis morbis cerebri gra-

gravioribus, nec non convulſivis, qui univerſam motuum œconomiam perturbant. Aliter ſe res habet in motibus convulſivis certarum partium v. g. cordis palpitatione, ſingultu, vomitu, aſthmate convulſivo, tuſſi &c. ubi ipſæ partes motu ſyſtoles & diaſtoles inſtructæ immediate a cauſſis materialibus præter naturam læduntur & afficiuntur; motus vero voluntarii ſalvi manent ac integri. Horum ſingulorum morborum & ſymptomatum geneſin & rationalem explicationem, ſumma facilitate & perſpicuitate, *quantum in nobis fuit, in hoc Tomo perſequuti ſumus,* & ſecundum cauſſarum & naturarum differentiam ex indicantibus, & contraindicantibus, genuinum medendi ordinem, ac convenientem remediorum adplicationem cum neceſſariis obſervationibus, & cautelis ſpecialiſſimis adjunximus: & denique clinicis morborum hiſtoriis, candide & ingenue adductis, *doctrinam noſtram illuſtrare laboravimus.* Quisque hinc diligens & peritus Lector facile perſpiciet, quanta obſervatione, quanta attentione, quantoque judicio opus ſit, pro circumſtantiarum ratione ſalubre & appoſitum remedium invenire & recte adplicare, ne

contra noſtram voluntatem, quod proh! dolor perſæpe evenit, plus noceamus, quam proſimus. Quemadmodum vero in doctrina medica, ita quoque in medendi methodo, antiquiſſimum medicinæ parentem ſequuti ſumus; quæ, ut rem in compendio proferam, in eo conſiſtit, ut cauſſis evidentibus atque proximis, quæ vel numero, ſive quantitate, vel menſura ſive qualitate, vel pondere ſive motu peccant, probe cognitis circumſpectisque, juxta definitionem ab HIPPOCRATE *L. de Flat.* traditam, ratione quantitatis, temperiei atque motus, quæ ſuperflua ſunt, auferamus, & quæ in his deficiunt, per congrua adjiciamus medicamina. Recte enim dixit gravis ille auctor, medicinam nihil eſſe, niſi adpoſitionem & ablationem, adpoſitionem quidem eorum, quæ deficiunt, ablationem, quæ excedunt; & addidit, illum, qui hoc optime facere poteſt, optimum cenſeri medicum; quantumque quispiam in eo deficiat, tantum ab ipſa arte deficere. Sicut igitur ſanitatem, ſive integritatem ac vigorem actionum humanarum, in eo potiſſimum ſitam eſſe obſervamus, ut novo ſemper aëre, noviſque reficiamur alimentis, atque ut excreta ingeſtis nunquam non reſpondeant: ita e contrario ab ingeſtis vitioſis, & eorum, quæ excerni debebant, retentione, materiales morborum cauſſas progigni tam certum eſt, quam quod certiſſimum. Quoties enim cunque ſagax medicus primam morborum originem inveſtigare geſtit; nullum eorum, niſi a retentis per alvum, per urinam, per tranſpirationem ſordibus excrementitiis, & ſuppreſſis inutilium atque ſuperfluorum, quin etiam ſanguinis excretionibus v. g. per vaſa uterina, hæmorrhoidalia, & in juvenili ætate per nares, aut ſordibus, quæ per cutim efflоruerunt, improvide repreſſis, oriri animadvertet. Præcipuum itaque ſicut naturæ, optimæ morbo-

morborum medicatricis, ita & ſequacis artis opus eſt, ut debito modo, ordine, tempore, congruoque loco excrementitiæ morboſæque materiæ e corporis ſphæra per convenientes removeantur medicinas; cujus generis ſunt ſanguinis detractio per venas & cucurbitulas, aliarumque ſordium evacuatio per alvum, per vomitum, per urinas, per ſudorem, & tranſpirationem, per abſtinentiam, per motum, per veſicatoria, fonticulos, ſetacea, & id genus plura: de quibus, eorumque uſu, antiquiſſimi medicorum, & in iis HIPPOCRATES atque CELSVS *Lib. II.* fuſius egerunt. Ad hanc ſalutarem materiæ pernicioſæ excretionem juvandam, permultum profecto ſic dicta alterantia, quæ mobilem & ad evacuationem opportunam reddunt materiam, viasque ſimul reſpiciunt, & has obſtructas reſerant, contribuere deprehenduntur. *Et cum motus denique ſolidarum* pariter ac fluidarum partium, qui formale morborum conſtituunt, vel nimis aucti, vel nimium depreſſi ſunt, eoque ipſo curationis ſucceſſum mirum quantum ſæpius remorantur: præbuit quoque ea benigniſſimum Numen nobis remedia, quæ non modo vires motusque languentes erigendi ac reſuſcitandi, verum etiam excedentes placide conſopiendi, reprimendique egregia pollent efficacia. Hac itaque ſimplici, facillima, antiquiſſima, *naturali, & humanæ rationi ac experientiæ convenientiſſima phyſico mechanica methodo, nos* usque eo, ut *in* omnibus morbis, ita quoque atrocibus illis & terribilibus generis nervoſi, de quibus præſens agit tomus, affectibus ſanandis, non ſine proſpero ſub divina gratia ſucceſſu uſos fuiſſe, attentus, ab omnibus præjudiciis vacuus, & qui veritatem ſine ambitione ſectatur, lector perſpiciet clariſſime. Vale, Lector benevole hisque feliciter fruere; ſi Deus ſuppeditabit vitam, viresque; hunc Tomum mox ſequetur quartus & ultimus.

CONSPECTVS CAPITVM,
QVÆ
HOC TOMO CONTINENTVR.

Sect. I. Cap. I.	de	Epilepsia	Pag. 1
II.		Motibus convulsivis	55
III.		Motibus spasmodicis vagis	93
IV.		Catalepsi	103
V.		Malo Hysterico	153
VI.		Malo Hypochondriaco	201
Sect. II. Cap. I.		Palpitatione cordis	275
II.		Asthmate convulsivo	313
III.		Tussi rheumatico convulsiva	370
IV.		Singultu	418
V.		Spasmodicis *œsophagi morbis*	447
VI.		Vomitu	482
VII.		Dysenteria	524
VIII.		Cholera & diarrhœa biliosa	567
IX.		Abortu.	620

CAPVT I.

CAPVT I.
DE
EPILEPSIA.

§. I.

INter tot calamitates & afflictiones, quibus genus humanum poſt triſtem & miſerum lapſum ſubinde infeſtatur, nulla mihi ferocior, nulla triſtior, nulla terribilior videtur, quam univerſalis illa externarum partium præter voluntatem concuſſio, & vehemens agitatio, cum ſenſuum tam internorum, quam externorum interceptione ſtipata, quam vocant epilepſiam. Non enim ſolum ſub hoc diro malo corpus variis, iisque indignis plane deformatur modis; ſed etiam ipſa mens ac animus e ſede ſua quaſi dimovetur. Hic quoque horribilis *ægrotantium aſpectus, & inſignis ſymptomatum* vehementia cauſſam quaerentibus offert, cur veteres hunc morbum κατ' ἐξοχὴν dixerint magnum, Herculeum, Divinum atque ſacrum. Dicitur enim magnus atque Herculeus ob ſuam vehementiam, & quoniam vix ſuperari arte humana poteſt; Divinus, quaſi a Diis in vindictam miſſus, & opem humanam eludens; & denique ſacer, quod ſacram corporis partem, mentisque, quæ ſanctiſſima eſt, ſedem occupat.

Ratio denominationis variæ epilepſiæ.

§. II.

Definitio epilepsiæ. Sed ne in nominibus subsistamus, aggrediamur rem, & epilepsiam describimus, quod sit invita, præternaturalis ac summe violenta partium nerveo membranosarum, hinc musculosarum & totius corporis concussio convulsiva, cum sensuum abolitione stipata, a membranarum cerebrum, spinalem medullam, ac nervos eingentium spasmodica strictura, & hinc fluidi mobilissimi impetuosiori in organa motoria, parciori in sensoria influxu, natales suos mutuans.

§. III.

Morbi historia. Progressus huius morbi una cum symptomatibus ita se habet: Interdum subito & præter omnium opinionem invadere solet; unde Græcis epilepsia dicitur; sæpius vero illius accessionem præcedunt, atque significant quædam symptomata. Horum potissima sunt: totius corporis lassitudo, capitis gravativus dolor cum quadam sensuum perturbatione, inquietus somnus, insolitus pavor, visus obtenebratio, aurium tinnitus: in quibusdam cor incipit valde palpitare, præcordia inflantur, respiratio intercipitur, murmura sentiuntur in ventre, alvus emittit fœtida; urina mingitur larga, artus refrigescunt: in quibusdam a partibus extremis auræ frigidæ ascensus ad superiora versus cor & cerebrum percipitur. Tum quidam subito in terram concidunt (unde morbus caduci etiam nomine venit) pollices arctissime intra volas manuum includuntur, ut vix magna vi extrahi possint, oculi contorquentur, invertuntur, ut non nisi album conspiciatur, perit omnis sensatio, ut nullo clamore, nullo odore, utut fortiori, nullo tactu acutiori excitari possint; spuma cum sibilo ex ore provenit, lingua dentibus laceratur, artus vehementer tremunt, & succutiuntur. Variantur vero & con-

convulsiones, & sensuum læsiones tam gradu, quam specie: nam interdum loco motuum convulsivorum spasmus valde rigidus membra corporis totius prehendit, ut hæc distenta nec per vim explicare liceat, ac totum corpus subinde tam rigidum sit, haud secus, ac si ligneam statuam quis movere velit. Erigitur quoque penis in infantibus; *in* adolescentibus semen ejicitur, & sæpius urina ad magnam distantiam prorumpit. Tandem horum symptomatum sequitur remissio; ut longiori vel breviori intervallo ad se redeant; tum vero adhuc de dolore, torpore & gravedine capitis, omniumque artuum lassitudine conquerantur. Qui ulteriorem symptomatum recensionem cognoscere cupit; adeat inter veteres COELIUM AURELIANUM *Lib.* I. *Cap.IV.* & ARETÆUM *Lib. I. Cap. V.*

§. IV.

Ipsi hujus mali paroxysmi, qui pro caussarum ac corporum diversitate vel crebriores aut rariores, vel longiores aut breviores sunt, plerumque certa temporis periodo, certis diebus aut horis, vel etiam mensibus, circa lunae mutationes & quadras, præsertim novilunium & plenilunium, maxime in sequiori sexu circa mensium tempus revertuntur; & quod maximum est, a levi sæpe caussa & occasione, *e.g. a quavis subita animi perturbatione, terrore, iracundia, repentina lætitia, a seria animi contentione & meditatione, a potu inebriante, a nimio calore vel frigore,* vel veneris exercitio, protinus recrudescunt. *Paroxysmorum ratio.*

§. V.

Neque vero ignorari oportet, nullam esse ætatem, in quam frequentius epilepticum malum tyrannidem suam exerceat, quam infantilem, adeo, ut a nonnullis eandem *Subjecta epilepsiæ.*

ob rationem vocetur morbus infantilis ac puerilis. Hinc crebrior atteſtatur experientia, maximum numerum, & dimidiam ferme infantum partem ſingulis annis in quavis urbe convulſionibus vel a dentitione difficili, vel a gravibus inteſtinorum torminibus, quæ meconium retentum aut lac corruptum produxerunt, ſubortis interire. Et omnes ferme infantum morbos, ſive fuerint chronici, ſive acuti, præſertim vermibus complicatos, plerumque cum epilepticis ac convulſivis ſtipari motibus, in propatulo eſt; ſicuti vel ſolo morbillorum aut variolarum exemplo luculenter patet. Præterea nec fugiet eos, qui in frequenti artis verſantur exercitio, feralem huncce morbum ſubjectis ſpongioſioris, mollioris ac ſucculentioris corporis habitus, texturæque tenerioris, & tam animi quam corporis ratione ſenſibilioris longe eſſe frequentiorem, quam iis, quæ robuſtiorem obtinent naturam. Teſtantur id ruſticorum liberi, qui ſub variolarum excluſione, a lacte per cibos animique pathemata corrupto, & ſub dentium eruptione non tam facile epilepſia corripiuntur, quam infantes ſenſibiliores, teneriores, in urbibus delicatius enutriti.

§. VI.

Quæ ſæpius eſt hæreditaria.

Neque eſt ullus morbus magis gentilitius, & qui tam facile a parentibus in liberos devolvitur, quam epilepſia: cujus fundamentum in partium nervoſarum & membranacearum textura nimis ſenſibili & ad motus anomalos ſuſcipiendos admodum apta, hæreditario jure ad infantes propagata collocandum eſt. Neque porro minus ii, qui caput a natura vel errore in diæta commiſſo a primis annis valde debile & imbecille habent, atque coryza, oculorum ac aurium defluxionibus, glandularum colli tumoribus, achoribus & capitis tinea crebrius diveexantur,

xantur, vel in puerili ætate frequentes patiuntur narium hæmorrhagias, præ aliis insignem ad epilepticas passiones obtinent proclivitatem.

§. VII.

His prælibatis, ad caussam atque sedem mali epileptici transgrediendum est. Hanc in cerebri læsione sitam esse, nemo est, qui in dubium vocabit: in quo vero consistat haec læsio, & quomodo producatur, id hactenus minus distincte explicitum deprehendi. Quibus religionis semper placuit prætextus, illi τὸ θεῖον appellare haud verentur, quasi satis esset in Deum rejicere, quae intellectui claro ac distincto, vulgatisque principiis haud adeo respondent: alii vero ad venenum inebrians, & narcoticum siue stupefactivum; alii ad fermentum specificum; alii ad materiam acrem nervos irritantem; alii ad violentam *spirituum animalium* vim explosivam *in fibris* muscularibus & nerveis existentem confugiunt: quidam in furorem Archæi; alii in turbulentum & confusum principii vitalis seu animæ rationalis motum caussam rejiciunt. Sed hi medici fere sunt, qui non res, sed nomina pro caussis habere sueverunt, quorum in adplicatione & demonstratione nullus omnino est vsus. Qui vero caussas sensibus manifestas præ commentitiis allegare amant; illi CAROLI PISONIS doctrinam sequentes, colluviem seri *vitiosi poros cerebri vel obstruentem*, vel æqualem fluidi nervei in partes influxum remorantem pro vera epilepsiæ agnoscunt caussa.

Auctorum opiniones de caussa epilepsiæ.

§. VIII.

Nos vero ex physico-mechanicis caussis gravissimum hunc capitis affectum a fluidorum motu atque circulo per vasa cerebri minus recte se habente derivamus. Quemadmodum enim, si sanguinis temperati per cerebri

Vera mali epileptici caussa.

vasa liber & æquabilis progressus fuerit, & hinc debita lymphæ spirituosæ secretio, & per nervos distributio, omnes utique functiones, quæ animæ imperio subjectæ, & animales vocantur, recto succedunt ordine: ita e contrario in omni, eoque gravi capitis morbo, ubi sensationum & motuum voluntariorum ingens observatur læsio, sicuti quam maxime fit in malo epileptico, sanguinem per caput haud expedite progredi, rectissime colligitur. Atque hoc est, quod jam olim antiquissimus artis nostræ auctor HIPPOCRATES notavit, dum *libro de flatibus §. 21.* ita scribit: *Sacer morbus fit, cum obstructiones multis modis circa venas contingunt, & sanguinis motus prohibetur, atque alio quidem loco consistit, alio lentius penetrat, alicubi autem citius: qua sane inæqualitate transitus sanguinis per corpus facta, omnigenæ inæqualitates per omne contingunt corpus.* Quæ sane gravissimi Senis sententia ita est comparata, ut nostro tempore, detecto sanguinis circulo, tanquam scientifico totius medicinæ principio, ex eo non aptius epilepticus morbus, quoad ortum & causam evolvi & explicari possit.

§. X.

De circulo humorum per caput.

Quum vero circulus humorum per caput atque cerebrum peculiarem prae reliquis partibus obtineat indolem: haud alienum erit, pauca de illo commemorare, ut ipsi innixa epilepsiæ æthiologia eo melius innotescat. Primum enim haud ignorari oportet, quod arteriæ, quando caput ingrediuntur, tunicam suam robustiorem deponant; & membrana duntaxat tenui, sensu & motu carente dotatæ, in intimam corticalem cerebri & cerebelli substantiam distribuantur, ut scilicet spirituosam lympham ad motum edendum aptam & necessariam, quæ ad nervos & membranas nervosas defertur, separent; san-

sanguis vero relictus per sinus venosos in dura matre, mediantibus venis jugularibus, ad cor ceu motus circularis fontem revehatur. Deinde vero, notatu digna est singularis plane durae sic dictae matris structura; quae ex peculiari fibrarum nervearum & muscularium apparatu composita est: quarum hae tam linea recta quam obliqua feruntur, & circa sinus duos laterales magis arcuatae & circulares deprehenduntur; illae vero nerveo carneae instar columnarum ab uno pariete in tribus sinubus majoribus dissectis ad alterum abeunt, ubi cellulae quoque ovales secundum venarum seriem, quae illos ingrediuntur, dispositae conspiciuntur: quae fibrae non modo impediunt, quo minus ab irruente sanguine sinus plus justo dilatentur; sed & id efficiunt, ut, cum successive sese contrahant, sanguinis progressus ad venas jugulares & cor promtior fiat, & expeditior. *Columnarum autem officium est*, ut sanguis rediens paullo crassior, & subtili lympha destitutus melius conquassetur: & cellulae denique sunt instar valvularum, quae impediunt, quo minus elapsus cruor regredi atque eadem vasa rursus intrare possit. Haec plane peculiaris & artificiosissima sinuum venosorum fabrica clare satis demonstrat, hos ipsos ad promovendum sanguinis versus cor circulum, eodem ferme systoles ac diastoles motu, haud secus ac arterias vel cordis auriculas omnino *gaudere.*

§. X.

Dura mater gaudet motu systolico ac diastolico.

Praeter hunc singularem sinuum venosorum motum; insignis quoque durae matri motus tonicus, seu potius elasticus adscribendus est; qui in omnibus reliquis corporis nostri nerveo muscularibus tunicis & membranis, quae influxu liquidi nervei & arterioli animantur, viget. Hujus etenim membranae, quae non solum cerebrum

atque

atque cerebellum, verum etiam medullam spinalem, & omnes machinæ nostræ nervos tegit, ambit & cingit, motus dilatatorius & constrictorius haud tantum ad sanguinis per caput circuitum, sed quoque meliorem fluidi spirituosi, in nervis undulantis secretionem promovendam, egregium sane confert momentum. Nam quandocunque pulsu arteriarum cerebri hæc membrana elastica elevatur & expanditur; tubuli nervorum ad recipiendum subtilius fluidum magis redduntur idonei: quando vero post expansionem, dum proprio suo elatere, qui per appulsum sanguinis arterioſi, ex tribus insignibus ramis, carotide nimirum interna, externa, atque vertebrali advecti non minus, ac influxu fluidi nervosi adaugetur, rursus sese constringit, corticem cerebri quodammodo comprimit; tum fluidum tenuissimum ex eo in substantiam medullarem, & nervorum principia eo melius propellitur. Hi ergo tam duræ matris, quam sinuum ejus majorum motus, systaltici & diastaltici reciproci, ubi sunt æquales & convenienti fiunt modo, recte se habet circulus sanguinis per caput, atque ab eo dependentes functiones optime peraguntur: cum contra ab hisce motibus læsis graves capitis morbi propullulent. Quæ omnia apud BAGLIVUM, qui primus solidorum naturam & motum in pathologia introduxit, *Lib. I. de fibra motrice pag. 295.* fusius declarantur.

§. XI.

Caussa proxima mali epileptici.

Quodsi ergo sanguis crassus vel etiam copiosus intra duræ matris sinus stagnaverit; motus illius systalticus, & ab eo pendens regressus ad cor facile impeditur; & hinc major, quam par est, sanguinis per arterias advecti copia ibidem congeritur, ut nunc non amplius subtilissimæ æthereæ particulæ, sed rudiores, aqueæ & aëreo elasticæ magis

magis expanſivæ indolis, ſenſus & motus omnino turbantes, in cerebri ac nervorum tubulos tranſeant. Ab hoc autem porro ſanguine in ſinubus duræ matris & venis jugularibus ſtagnante, vaſa nimium dilatantur, hinc nervoſæ fibræ comprimuntur, & inde ſtrictura ſpaſtica nervoſæ huic membranæ infertur, quæ proxima ac principalis mali epileptici cauſſa eſt. Nam hæc ipſa ejus eſt indolis, ut tenuiſſima piæ matris arterioſa vaſcula, & corticalem cerebri ſubſtantiam nimis comprimat: unde præter voluntatis imperium fluidum illud ſubtiliſſimum copioſius & majori impetu in cerebrum & nervorum tubulos influit. Quoniam autem dura mater, omnium fere Anatomicorum conſenſu, radix & principium eſt omnium membranarum: aliter fieri nequit, quin arctum cum ipſis foveat conſenſum, qui in mutua inordinatarum motionum communicatione conſiſtit. Quum autem ex hoc auctiore duræ matris ſpaſmo, nervi potiſſimum, qui ad ſenſoria abeunt, fortiter conſtringantur, ut omnis fere liquidi tenuiſſimi influxus intercipiatur: fit inde, ut in perfecta ac completa epilepſia omnes tam interni, quam externi ſenſus ceſſent. Contra vero, ad organa motoria major atque vehementior fluidi hujus mobiliſſimi fit impulſio atque influxus: & hinc terribilis illa artuum & muſculorum diſtenſio, contractio, ſuccuſſio & agitatio erit deducenda. Præterea certo conſtat, par nervorum octavum, quod & vagum dicunt, ex cerebro ad præcipua interna viſcera, partesque nerveas, ad motum & ſenſum præſtandum aptas, ramos ſuos diſpergere: in quos dum fluidum nerveum majori niſu ac vehementiori impetu influit; partes quoque iſtæ ſub paroxyſmo in motuum præternaturalium ac violentorum conſenſum rapiuntur: hinc cor incipit palpitare, arteriæ celeri & inæquali cien-

Ratio ſymptomatum epilepticorum.

tur motu; respiratio fit suspirioſa cum sibilo, salivæ fluunt ex ore, vox perit, murmuraque & borborygmi in inteſtinis sentiuntur.

§. XII.

Differentia epilepsiæ idiopathicæ & symptomaticæ.

Ex his adparebit, in omni epilepsia præsto esse membranæ cerebrum, medullam spinalem, ac nervos investientis stricturam, ceu causſam illius proximam. Prout vero causſæ remotiores, quæ hanc stricturam inducunt, ac circulum humorum per cerebrum & caput inæqualem reddunt, admodum sunt variæ: ita quoque diversæ species ac denominationes motuum epilepticorum exsurgunt. Hinc innoteſcit differentia epilepsiæ in idiopathicam & symptomaticam: quando enim causſæ intra ipsum cerebrum exiſtunt, nec aliorsum proveniunt, tum dicitur idiopathica epilepsia; contra cujus causſæ ex aliarum partium vitio demum ad caput *transferuntur*, ea audit symptomatica.

§. XIII.

Epilepsia idiopathica à causſa violenta externa.

Idiopathica nascitur sæpius ab externa violentia. Res enim apud medicos æque ac chirurgos notiſſima eſt, quod a gravioribus capitis & cranii per vulnerationem, fracturam, percuſſionem, depreſſionem inductis læsionibus frequentius graves, quin nonnunquam lethales proveniant epilepsiæ. Præcedunt tum plerumque capitis dolor, atque sensuum torpor: & poſt mortem vel sanguis, vel serum corruptum stagnans inter duram & piam matrem, vel cranium inter & duram matrem, vel festucæ duræ matri inflictæ inveniuntur. Sæpius etiam fit, ut epilepsia chronica certa temporis periodo recurrens, a spinis acutis osseis interne in basi cranii, interdum etiam in sinu falciformi vel lateralibus enatis, quæ curari nequit, excitetur: interea tamen ars impedire poteſt, ne ex nimio motu

Chronica idiopathica.

motu ſanguinis, cerebrum ita diſponatur, ut preſſio ejus contra ſpinam ſit tam magna, ut inde oriatur inſultus epilepticus.

§. XIV.

Ab oſtructionibus vaſorum, ac polypis.

Ad cauſſas epilepſiæ idiopathicæ atque lethalis referri quoque meretur obſtructio venarum jugularium, vel etiam ſinuum duræ matris, præſertim falciformis, a ſanguine viſcido, aut polypoſis concrementis enata. Ejusmodi tria mihi innotuerunt exempla, & plura apud BONETUM *in ſepulchreto anatomico* paſſim occurrunt. Huc etiam ſpectat obſervatio a SPONIO *in aphor. Lib. II. aph. 19. allegata*, qua quidam primum ſomnolentus, poſt epilepticus factus, & hinc mortuus, aperto cranio monſtravit in variis venarum jugularium ramis obſtructiones a muco viſcido & tartareo tantas, ut gypſo infarcti viderentur; & præterea cruor in ventriculos cerebri fuit extravaſatus. Non minus, ſi capitis morbis vel acutis, ut phrenitidi, vel chronicis, veluti maniæ & melancholiæ jungitur epilepſia, tales vaſorum infarctus a ſanguine ſubſiſtente craſſo poſt mortem reperiuntur: qualis epilepſia, mea quidem ſententia, rectius refertur ad idiopathicam.

§. XV.

Ab animi affectibus.

Porro inter cauſſas idiopathicæ epilepſiæ, animi affectus, maxime ira atque terror, haud ultimum ſibi vindicant locum. Hi enim proxime & immediate in nervoſas corporis partes & membranas, eas vel fortius conſtringendo, vel plus juſto dilatando agunt; & in univerſa machina vitalem motuum œconomiam invertunt. Sed id ſane mirabile eſt, quod a gravi animi affectu vitium influidas etiam tranſeat partes: quemadmodum nutrices ſuo atteſtantur exemplo, quæ ira vel terrore graviter

commotæ, si statim ubera præbuerint infantibus; hi sæpius haud ita multo post epilepsia corripi observantur. Quin imo haud rarum est, quod infantes, si matres gravidæ sævioribus indulserint animi commotionibus, primis ætatis annis facillime fiant epileptici. Porro complures hinc inde apud auctores consignatæ reperiuntur observationes, quosdam ex solo aspectu epilepticorum, qui graves passi fuerunt insultus, tanto correptos fuisse terrore, ut mox in eundem inciderint morbum. Vehemens quoque rei venereæ desiderium a semine copioso obortum, ob castitatem tamen suppressum, gravem hunc epilepticum affectum provocandi potentiam habere, plurimis notatu dignis confirmari potest exemplis. Fœminas pariter, alias castissimas ab insano amore in hoc malum incidisse, cujus optimum tam præservatorium, quam curativum remedium conjugium fuit, res identidem per observationes certa atque confirmata est.

§. XVI.

Epilepsia symptomatica, serosa, hypochondriaca atque cachectica.

Sæpissime ortus mali epileptici est sanguinis serosi impurioris nimia & impetuosa translatio ad caput in corporibus cachecticis, hypochondriacis, & ubi ventriculus & intestina spasmis ac flatibus sunt repleta, eorumque peristalsis naturalis cum debitis se & excretionibus valde læsa ac perversa est. Quando enim cunque in antecedentes & epilepticæ, & aliarum cerebri graviorum ac inveteratarum passionum causas inquirimus: plerumque ejusmodi ægrotantes vel hypochondriacos, & hæmorrhoidarios vel melancholicos, vel cachecticos fuisse deprehendimus. Tum utplurimum sanguineas excretiones, quæ in viris per hæmorrhoides, in fœminis per menses fiunt, aut parciores, aut nimias huic diro malo viam

viam straviſſe; innumeræ auctorum obſervationes, & quotidiana experientia atteſtantur. Qualis epilepſia recte vocatur ſymptomatica, ſeroſa, hypochondriaca vel cachectica; quæ certis plerumque periodis, ſicuti ceterorum ex ſpaſmis primarum viarum oriundorum morborum mos fert, adoritur.

§. XVII.

Species epilepſiæ ſymptomaticæ.

Ejusmodi ſymptomatica vero epilepſia non tantum a ſanguine vel ſero tenaci, copioſo, in vaſis ſubſiſtente, ea obſtruente, & totum liquidorum circulum turbante oritur; ſed etiam a materia impura, acri, cauſtica ad duram matrem per ſanguinem arteriarum ſeroſum delata, fibras nerveas lancinante, & ad ſpaſmos proritante producitur. Hoc contingit in chronicis æque ac acutis ægritudinibus. Quem enim fugit, quod tale acre ac corruptum ſerum *in febribus exanthematicis, petechialibus, variolis, morbillis*, purpura, vel ante macularum adcutim propulſionem, vel poſt earum retroceſſionem, firmius duræ meningi impactum, dirum illud, & in fine morbi funeſtum plerumque excitet malum epilepticum? Et idem denique fieri a conſolidatis antiquis ulceribus, retropulſa ſcabie, vel alia cutis defœdatione, achoribus & tinea capitis perperam curatis, intus nimirum acta vitioſa materia, innumeris exemplis confirmatum eſt.

§. XVIII.

Epilepſia ſympathica.

Datur adhuc quædam epilepſiæ ſpecies, quæ vocatur ſympathica, & vehementioribus aliarum partium nervoſarum doloribus atque ſpaſmis, per conſenſum ad duram usque matrem propagatis ſupervenit. Quid enim crebrius contingit, quam ut infantes ex dentitione difficili in epilepſiam incidant? quid frequentius, quam

ut in personis sensibilioribus graviori odontalgiæ, aut atrociori otalgiæ superveniat epilepsia? Ventriculi etiam sævioribus spasmis, præsertim, qui a venenis causticis, emeticis vel purgantibus improvide sumtis, aut immoderatiori ira proficiscuntur, tandem epilepsiam utplurimum funestam subjungi notissimum est. Talis enim chronicæ ac periodicæ epilepsiæ ortus sæpissime est in ventriculo, vel etiam intestino duodeno: in quibus partibus dum humor bilioſus, & salivalis peregrina fermentatione corruptus hospitatur; ille certa temporis periodo in motum actus, primum cardialgiam syncopticam, & demum ipsam epilepsiam, quæ tum plerumque habitualis est, per consensum excitat. Neque minus gravioribus intestini ilei vel coli doloribus atque spasmis associari motus epilepticos, vel infantum lactentium exemplo patet; qui ejusmodi atrox malum ex lacte acido, corrupto, intestinorum membranas arrodente, & fæces alvinas viridi afficiente colore sæpenumero experiuntur. Porro haud exigua sunt exempla, ubi a gravi dolore ex calculo in ureteribus, vel introitu in vesicam hærente, epilepsia in ætate etiam provectiori excitatur; quæ hinc vocari meretur nephritica. Non minus in puerperis ex vitio uteri, aut mensium vel lochiorum retentione, vehementes primum partium vicinarum ac intestinorum spasmi, tum ipsa epilepsia accedere observatur; quæ hinc audit hysterica. Et nihil ferme est frequentius, quam quod ex lumbricis, tunicas intestinorum nerveas vel arrodentibus, vel dum mortui sunt, vaporosa sua putrilagine vellicantibus, in pueris præsertim horrendis motibus complicata suboriatur epilepsia, verminosæ nomine digna. Talem denique ex morsu canis rabidi quoque concitari, plurimæ docent medicorum observationes.

Epilepsia habitualis.

Nephritica.

Hysterica.

Verminosa.

§. XIX.

§. XIX.

Quod tandem cauſſas mali epileptici remotiores attinet; illæ erunt fere, quæ inſignem debilitatem & atoniam fibris membranaceis & nervoſis ingenerant, & tonum ac elaterem vaſorum labefactant. Quamvis enim epilepſiæ cauſſa proxima ac formalis in ſpasmo magis, quam atonia conſiſtit; attamen quia leges motuum, qui fiunt in machina noſtra, ita ſunt comparatæ, ut nimiam fibrarum elaſticarum conſtrictionem & ſpasmum, demum nimia atonia, & hanc humorum congeſtio ſequatur, congeſtionem vero ſpasmus excipiat iterum: non mirum eſt, quod cauſſæ tonum & robur partium infringentes, ad ſpasmodicas ſtricturas & acceſſionum frequentiores recurſus omnino contribuant. Ad hasce vero cauſſas ex claſſe rerum non naturalium pertinet, vappidi & *præſertim noxioſiſſimo carbonum fumo repleti aëris* uſus, aut ſi quis in locis declivioribus, humilioribus, minus transpirabilibus dormiat: inter cibos, qui inflant, caputque vaporibus replent, ut ſunt allii, ceparum, apii ſpecies, fructus horrei, item dulcia fermenteſcibilia: inter potulenta, immoderatior vini, præſertim vaporoſi & fumo ſulphuris infecti, aut cereviſiarum craſſiorum valde lupulatarum potatio, & inde orta frequens crapula & ebrietas; *ex medicaminum autem penu, narcotica, opiata, item valde odorifera, generationi horum morborum* mire velificantur. Huc etiam pertinent immoderatiores ſanguinis effuſiones, ſive per nares, ſive per venas uteri aut ſedis, quæ mire debilitant, & robur partibus ſubtrahunt, atque adeo corpus multis excrementitiis ſeroſis replent particulis. Ceterum immoderatior & intempeſtivus, primis in annis celebratæ veneris uſus, diuturnior quoque triſtitia, intemperantia in ſtudiis, ſeriisque men-

Cauſſæ epilepſiæ remotiores.

mentem fatigantibus cogitationibus, ob ſummam debilitatem, quam generi nervoſo inferunt, ad hoc malum mirifice diſponunt. Vidi juvenem, qui quoties attentius litterarum ſtudiis incumbendo, memoriam & ingenium fatigabat, toties momentanea quaſi epilepſia, cordis palpitatione, ſpirituum diſtractione ac ecſtaſi corripiebatur. Ad ſtudiorum vero remiſſionem placide ſemper ſe habebat.

§. XX.

Prognoſis ſalutaris.

Miſſa vero ulteriori cauſſarum disquiſitione; paucis proſequemur mali epileptici prognoſin. Et hinc per antiquiſſimam, & ipſius HIPPOCRATIS *Sect. III. aph. 28.* experientiam cognitum eſt, quod pueris hic morbus ſolvatur circa annum ſeptimum, decimum quartum aut ſeptimum, annos nimirum pubertatis; fœminis autem circa tempus menſtruæ eruptionis, quod eſt annus decimus quartus: quibus annis ingens in œconomia vitali deprehenditur mutatio. Non minus epilepſias chronicas non modo mutatione ætatis, ſed & locorum, diætæ & vitæ generis, ſine remediorum ac medicorum ope ſponte ſanatas fuiſſe, crebris conſtat obſervationibus. Perite ſcripſit HIPPOCRATES *Sect. II. Aphor. 45.* Juvenibus comitialium liberationem, mutationes maxime ætatis & regionum & victuum inferre. Huc etiam ſpectat, quod ſuperveniente quartana febre ſicut aliæ graves paſſiones, ita etiam convulſivæ ac epilepticæ penitus tollantur; rectiſſime id obſervante HIPPOCRATE *Sect. IV. aph. 70. item lib. VI. epid. §. 16.* Intermittentes enim quando rite tractantur, corpus a colluvie vitioſorum humorum liberant & expurgant, & purius ac ſiccius efficiunt. Id quod etiam congrua medicamenta præſtare debent. Neque etiam ignotum eſt, prodeunte in extimam cutim ſcabie, vel alia exul-

exulceratione; vel aliis exanthematibus, veluti in variolis, morbillis, purpura ad summam cutim propulsis, hoc dirum symptoma remittere, vel plane cessare. Spes ergo sanationis haud penitus est abjicienda, quando malum hoc non diu duravit, ejus insultus haud adeo longi sunt, ipsum malum haud est hæreditarium, ætas potius puerilis; aut si ex vitio primarum viarum, vermibus, malo regimine, vel perperam curato subcutaneo morbo provenerit. Neque desperandum est, si levior est epilepsiæ gradus, & æger imminentem accessionem præsentit per sensum auræ frigidæ, ex partibus extremis ad dorsum, præcordia, caput ascendentis, quem anxietas, virium defectus & stomachi ad vomitum propensio præcedunt: aut quando sub paroxysmo sensus non penitus aboliti, sed saltem imminuti fuerunt; aut denique malum noctu *invadit sine pollicum incurvatione.*

§. XXI.

Contra vero per experientiam liquidum est, epilepsiam hæreditariam, licet optimis tractetur remediis, curatu esse difficillimam; nec leve sanationis impedimentum deprehenditur in habituali atque chronica, quæ per multos annos duravit, ac crebrioribus, longioribusque accessionibus corpus enervat; atque conformationem vasorum & membranarum cerebri quasi permutavit. Minus quoque auspicati eventus ac sanationis est ea, quæ non circa annos pubertatis, vel in fœminis ingruente mensium fluxu solvitur; ut &, quæ demum post hos annos, imo post vigesimum primum accedit: tunc enim plerumque hæreditarium latet vitium, recte id advertente HIPPOCRATE *de morbo sacro*, qui §. 13. ita scribit: *Postquam 21. anni prætierierunt, non amplius sacer morbus corri-*

Signa prognostica mala & funesta.

BIBLIOTEKA LUBLAŃSKA

corripit, præterquam paucos aut nullum, nisi a puero connutritus fuerit. Pessimum porro signum est, quando accessiones magis frequentant, quam solebant: sic enim functiones animales sæpe destruuntur, ut non tantum memoriæ, ingenii, ac judicii imminutio, sed & stupor & stultitia emergat. Epilepsiam autem in cœcitatem, stultitiam, ac memoriæ amissionem terminari, malum; eandem in paralysin, aut plane apoplexiam transire, mortiferum est. Omnis enim epilepsia desinit tandem in apoplexiam lethalem; & in defunctis iis morbis vel sanguis, vel, quod frequentius evenit, serum in ventriculis aut basi cerebri extravasatum ac corruptum, teste experientia, deprehenditur; quod falso pro caussa epilepsiæ venditatur. Porro minor salutis spes est, quando in statu febrium acutarum, phrenitidis, petechiarum, morbillorum, variolarum &c. *superveniunt epileptici motus; nec denique* sine periculo est infantilis epilepsia, quæ *ex dentitione* difficili, vel intestinorum torminibus accedit, & sine intermissione adfligit. Neque novum est, congenitum, idiopathicum & inveteratum malum in melancholiam, maniam & denique fatuitatem degenerasse, accedente præsertim plane perverso vitæ regimine & gravi animi passionum intemperantia.

CURATIO.

§. I.

Indicationes curatoriæ.

CUrationem morbi comitialis aggressurum oportet primum caussas materiales remotiores e corpore proscribere ac emendare: & deinceps vehementiorem duræ matris ac partium nervosarum spasmum mitigare atque consopire. Hunc ultimum scopum binis potissimum remediorum generibus assequi licet, nimirum vel seda-

sedativis, vel roborantibus: illa motus effrænes & impetuosos componunt, & compescunt, hæc vero imbecillitatem & atoniam, ab atrocia spasmorum relictam, quæ ad novos paroxysmos ansam subministrat, tollendam, ac elaterem naturalem restituendum plurimum conferunt.

§. II.

Sedativa sunt, quæ blandæ & sulphureæ indolis vapore & exhalatione nimium liquidi nervei motum refrænant. Huc ex regno vegetabilium pertinent herbæ & flores, qui temperatam habent fragrantiam, & ex his per destillationem eductæ aquæ, veluti sunt aqua ulmariæ, melissæ, salviæ, basilici, primulæ veris, liliorum convallium, alborum, rosarum, tiliæ, acaciæ, pœoniæ, florum aurantiorum, citri, radicis pœoniæ, valerianæ, nucleorum *cerasorum, persicorum, prunorum &c.* quo etiam *spectant* crocus, flores papaveris in forma extracti, semen lycopodii, papaveris albi, & ex aromatibus nux moschata. Ex regno animali specifica quasi virtute antepileptica celebrantur, quæ vapore quodam sulphureo subtili temperato nervosis partibus admodum amico pollent: quorum classem constituunt ex durioribus rasura dentis hippopotami, eboris, cornu cervi, lapidis manati, unicornu veri, cranii humani, talorum leporis, sed hæc recens esse debet; alias parum *proficiet.* *Spectant huc quoque* ex molliоribus animalium partibus & visceribus deprompta, si leniter exsiccantur & in pollinem rediguntur, uti sunt lumbrici terrestres, castoreum, secundina humana, sanguis humanus sani hominis leniter siccatus, cor & hepar ranarum, talparum, pulvis exsiccatorum hirundinum, & potissimum leporis embryonis excisi & exsiccati; quae sulphure magis vaporoso suaveolenti nervosas partes

Quæ sint sedativa, & sic dicta antepileptica.

afficiunt, earumque effrænes motus compeſcunt. Ex chymicis medicaminibus præ aliis ſpiritum nitri dulcem bene præparatum, vel potius liquorem meum anodynum mineralem experientia edoctus commendo.

§. III.

Quædam compoſita antepileptica.

Hæc ſunt præcipua pulverum antepilepticorum ſpecificorum ingredientia, quæ cum abſorbentibus miſceri poſſunt. Inter ejusmodi celeberrimæ famæ pulveres, draco figens, quem mille experimentis a ſe probatum eſſe ſcribit DOLÆUS *in encyclop. med. pag. 156.* dignus eſt, qui notetur. Illius hæc eſt formula: Recipe nucis moſchatæ drachmam unam ſemis, cinerum talparum drachmas duas, talorum leporis no. tres, pulveris herbæ cardui benedicti ſcrupulos quatuor, ungularum alcis, ſuccini albi, viſci quercini ana ſcrupulos duos & dimidium, margaritarum præparatarum drachmam unam, cornu cervi uſti drachmam ſemis, unicornu veri ſcrupulum, cranii humani drachmas tres, ſeminis pœoniæ drachmam unam & ſemis, ſachari Canarienſis uncias duas, foliorum auri q. v. M. f. pulvis ſubtiliſſimus, cujus doſis eſt drachma dimidia vel ſcrupuli quatuor. Non minoris efficaciæ eſſe creditur pulvis epilepticus anodynus D. WEISMANNI, Phyſici Windsheimenſis, qui ſic ſe habet: Recipe cornu alcis ſine igne præparati, raſuræ ungulæ alcis, dentis hippopotami, unicornu veri, lapidis manati, coralliorum rubrorum, ſuccini albi, cryſtalli montanæ, lapidis ſmaragdini, pulveris lumbricorum terreſtrium, ſpinarum muſtellarum fluviatilium, ſulphuris vegetabilis corallini, vel ſeminis lycopodii, margaritarum orientalium ana drachmam, cinnabaris nativæ drachmas duas, theriacæ cœleſtis ſcrupulum, pulveris caſtorei ſcrupulum ſemis, m. f. pulvis, qui cum aqua florum tiliæ, lilio-

liorum convallium, ceraſorum nigrorum, pœoniæ, hirundinum cum caſtoreo, vel aqua epileptica Langii propinetur. Eſt mihi quoque familiari in uſu, ejusmodi ſpecificum antepilepticum, quo in chronica epilepſia, ſi debito tempore & ordine uſurpetur, ſingulares plane effectus præſtitos interdum vidi.

§. IV.

Inter roborantia vero, quæ præ aliis peculiari & ſpeciali virtute ſe usque eo commendarunt, ex vegetantium claſſe ſunt flores lavendulæ, ſpicæ, herba meliſſæ, rorismarini, rutæ, majoranæ, ſuccinum, lignum aloës, ſantalum citrinum, cardamomum, caryophilli, & ex iis varia deſtillata & præparata olea, eſſentiæ, decocta, balſama, linimenta: ex compoſitis aqua antepileptica Langii, hirundinum, balſamum meum vitæ, & id genus alia. *Ambra vero gryſea in epilepticis morbis omnium antepilepticorum tum roborantium, tum ſedativorum vires ſuperat longiſſime.* Miræ quoque efficaciæ ſunt ſpiritus cornu cervi, vel eboris ſimplex, aut ſuccinatus, ſpiritus Buſſii, oleum cornu cervi, vel eboris per crebram rectificationem in ſummam redactum ſubtilitatem. Neque decocta lignorum, maxime Guajaci, Saſſafras, ſantalorum &c. ob principium, quo pollent, reſinoſum ſua laude carent; *quorum uſus jam apud veteres celebratus eſt.* Ita ALPHONSUS FERREUS, & JACHINUS ſe plurimos epilepticos ſimplici guajaci decocto, bis de die ad ſex vel octo uncias præſcripto, ejusque decocto ſecundario, vice potus ordinarii aſſumto curaſſe affirmant; præſertim, ſi tali decocto radix pœoniæ, aliaque ſpecifica addita fuerint; quod vero per 30. vel 40. dies ut continuetur, ſingulisque doſibus aliquot guttulæ ſpiritus vitrioli addantur, auctores ſunt.

Quæ roborantia ad epilepſiam proſint.

§. V.

Nervina externa.

Habent vero etiam tonica ac nervina extrinsecus adplicata eximium usum. Sic pulveris ex herba majoranæ, floribus liliorum convallium, spicæ, maro vero, succino, pulvere caryophillorum aromaticorum, benzoë & nucista compositi, & capiti crinibusque insperſi usum in epilepsia, aliisque gravioribus capitis morbis deprehendi præstantissimum: quippe qui præter nervinam virtutem, etiam humores viscidos & spissos incidentem possidet efficaciam; unde illius intra nares quoque susceptio ad colliquandam tenacem pituitam egregie convenit. Hæc autem proposita remedia in corporibus serosioribus potissimum, & ad cachexiam proclivibus, inque epilepsia chronica, extra paroxysmum pariter ac ad præservationem, rite adhibita, insigni efficacia sese a longo jam commendarunt tempore.

§. VI.

Epilepsiæ à sanguinis vitio curatio.

Verum enim vero antequam adhibeantur commendata hactenus remedia, necesse est, ut caussæ materiales malum sustentantes, quantum fieri potest, removeantur. Quare si sanguinis, in vasis ac membranis cerebri incarcerati atque stagnantis colluvies malo nostro originem præbuerit; & hinc vasa cruore turgeant, vel ipse impetuosius ad caput rapiatur, quod sæpissime fit in hypochondriacis, melancholicis, fœminis gravidis vel hystericis &c.: tum sanguinis missiones, detractiones ac revulsiones a capite ad inferiores partes, præsertim circa talum institutæ, nec non hirudinum ad venas, quæ in anum explicantur, appositiones & utilissimæ, & summe necessariæ sunt. Hoc in passu consentiunt mecum peritissimi & nostrorum & vetustorum temporum medici;

quos

quos inter conferri merentur GALENUS *tr. de curatione per ſanguinem*, MERCURIALIS *Tom. IV. conſil. 45.* ZACUTUS LUSITANUS *Lib. 1. de med. princip. hiſt. pag. 45.* CELSUS, RHASIS, SCHENCKIUS *Lib. I. pag. 113. obſ 3.* RHODIUS *Cent. I. obſ. 64. 65.* nec non SYLVATICUS *Cent. 1. conſ. 45.* qui pro revulſione & derivatione commendat, ut ſanguis ſingulis menſibus bis ad quatuor uncias ex venis ſedalibus educatur. Interdum nec alienum eſt, venas jugulares externas aperire, & ſtagnanti in ſinubus duræ matris ſanguini liberiorem exitum & motum conciliare: hinc epilepſiæ ſectione venarum jugularium curatæ exemplum allegatur in *M. N. C. Dec. 1. anno. 1. obſ.* 244. Nec denique ſine fructu ipſæ cucurbitulæ cum ſacrificatione cervici & partibus capiti vicinis apponuntur; modo, ſi plethora ad vaſa nimium urgeat, ea *prius per ſectionem venæ in inferioribus partibus* fuerit imminuta.

§. VII.

Curatio epilepſiæ à ſero acri, impuro ſuborta.

Alia vero curandi ratio eſt, quando morbus ex ſero impuriori in capite, ejusque membranis, & vaſis hærente ſuam traxerit originem; ſicuti in corporibus cachecticis, ſcorbuticis, ab improvide curatis tumoribus pedum œdematoſis, vel antiquis ulcerationibus, aut fonticulis præmature conſolidatis, vel retropulſa ſcabie, tinea capitis, aut imprudenter abſciſſa plica polonica &c. contingit: tum curatio ſeri impurioris diſcuſſione, evacuatione & ad alias partes derivatione erit perficienda. Hoc ſcopo præter idonea ſerum per alvum educentia, ac humores impuros depurantia pharmaca, veteres æque ac recentiores ad educendam vitioſam materiam commendarunt ſetacea, fonticulos, cauteria atque veſicatoria. Conf. HIPPOCRATES *libro de morbo ſacro* §. 7. ſeqq.

TUL-

TULPIUS *Lib. 1. cap. 8. in fine.* Sic apud VICTOREM TRINCAVELIUM quinquagenarius per fœdum malignumque exanthema toto corpore exsudans ex caduco morbo convaluit; & apud WILLISIUM *Lib. de morbo convulsi. cap. 3.* puella in ignem præceps facta, totoque capite perusta, ac per accidens cauterisata, tamdiu a morbo suo libera permansit, quamdiu incurata ulcera fuderunt saniem; quibus consolidatis recruduit epilepsia.

§. VIII.

Curatio epilepsiæ à materia biliosa ab animi affectibus commota inductæ.

Quandocunque ex gravioribus animi affectibus, præsertim vehementiori iracundia, acrimonia acris, biliosa, caustica, volatilis ex primis viis ad nervorum genus delata produxerit epilepsiam: præter pulveres, qui biliosam hancce acrimoniam attemperant, atque demulcent, serum lactis non minus ac temperatæ acidulæ per aliquot menses cum debito regimine usurpatæ, insignem pollicentur fructum. Inter medicamina egregiæ sunt virtutis acidula, ut spiritus vitrioli philosophicus, vel spiritus nitri bene rectificatus, atque cum floribus papaveris rhæados & pœoniæ in tincturam redactus, ex aquis temperantibus, diluentibus & antispasmodicis, largius exhibitis datus. Atque profecto in hujusmodi capitis morbis peculiare quid habet aquæ frigidæ simplicis fontanæ, & pluviatilis purioris potus paullo largior: quippe quæ præter vim temperantem, humorumque acrimoniam diluentem, partibus etiam relaxatis robur atque tonum restituendi, insigni pollet facultate.

§. IX.

Curatio epilepsiæ à doloribus productæ.

Quando epilepsia oritur ex dolorum vehementia, v. g. ex calculo in uretere hærente, vel gravi odontalgia, vel otalgia, vel ventriculi ac intestinorum spasmo: tum ante

ante omnia clysteres ex meris oleis v. g. amygdalarum dulcium injiciendi sunt: tum si plethora peccaverit, sanguis mittendus; & interne exhibenda mixtura, quæ ex aquis antispasmodicis, liquore anodyno minerali, pulvere marchionum, cinnabari, aliquot granis massæ pilularum Wildeganii & syrupo papaveris albi composita est. In epilepsia porro infantum, quæ vel ex ventris torminibus, vel lacte corrupto proficiscitur, vel a dentitione difficili producitur, nihil est præstantius, quam idoneis subsidiis acrem ex primis viis saburram eliminare. Huic scopo egregie inserviunt clysteres ex lacte, in quo saponis veneti portio soluta est, ano crebrius infusi; interne vero pulvis marchionum cum pauxillo cinnabaris, vel pulvis epilepticus quidam cum extracto rhabarbari, & syrupo cichorei cum rhabarbaro & manna in electuarium redactus, insigne afferre solet levamen. Neque minus sequens mixtura mirabilem sæpius præstitit opem: Recipe aquæ liliorum convallium, primulæ veris, florum tiliæ, ceraſorum nigrorum ana unciam, lapidum cancrorum, pulveris marchionum ana drachmam, spiritus Sylvii volatilis oleosi, liquoris anodyni mineralis ana guttulas decem, moschi orientalis cum sacharo probe subacti grana duo. m. d. Laudatissimam enim moschi incompescendis infantum passionibus epilepticis virtutem plus simplici expertus sum vice. Quodsi denique vermes, nerveas intestinorum tunicas arrodentes excitaverint epilepsiam: tunc antepilepticis & demulcentibus oleosis præmissis, specifica anthelmintica, & quæ simul facultate innoxia purgante pollent, adhibere oportet: inter quæ tanacetum, allium, camphora, asa fœtida, semen santonici, mercurius dulcis, æthiops mineralis, extractum esulæ primas tenent.

Curatio epilepsiæ verminosæ.

Cautelæ & obſervationes practicæ.

§. I.

Ratio epilepſiæ periodicæ.

QUando certis periodis, vel lunæ quadris epilepſia recurrit; vitium & ſedes mali plerumque in ventriculo, vel potius duodeno, & vicinis partibus, ductibus nempe biliariis, aut ipſo pancreate quæri debet. Et tum aliquot dies ante ſtatum periodi tempus conſultum eſt, clyſterem injicere, & vacuationem vomitu tentare, quæ accommodata ſit his viis expurgandis. Eſt autem efficaciſſima & ſecuriſſima, quæ ex drachma dimidia radicis Ipecacuanhæ, recenter pulveriſatæ, in decocto paſſularum ſoluta conficitur. Poſtea ſubjuncta hiſce ſpecifica, longe præſtantioris erunt operationis.

§. II.

Quæ noceant in paroxyſmo epileptico.

Sub ipſis paroxyſmis probe cavendum eſt a nimis volatilium, ſpirituoſorum, ſuave ac grave olentium, quæ caput vaporibus replent, uſu: nec conſulta ſunt ea, quæ ſternutamentum, aut vomitum movent; quippe quæ humorum motus magis ad caput derivant, & ſæpius ipſos revocant paroxyſmos. Præſtat potius ægrotantem in recto tenere ſitu, & pedes atque manus bene fricare: namque frictiones calidæ ac ſiccæ inſigniter proſunt in epilepſia ex ſpaſmo artuum proveniente. Veſicatoria, Setacea, ac inuſtiones cervicis cum ferro candenti in puerorum epilepſia, a ſeri colluvie producta, licet non penitus uſu ſuo careant: attamen aliquando noxam inferunt, & corporis languorem relinquunt atque ſtuporem. Contra vero in contumaci chronica epilepſia, item ubi a lympha acri, ſcorbutica ſuboritur, veſicatoria vel fonticuli cruribus adplicati, auſpicatiorem ſpondent effectum. Hinc etiam Indi cum non exiguo fructu talum ad tendi-

Uſus frictionum. Veſicatoriorum ac cauteriorum.

nem

nem Achillis usque adurunt, & ulcus per ſemeſtre ſervant apertum.

§. III.

In qualibet epilepſia præſtat ab omni vino, atque cereviſia abſtinere, ac pura potius aqua uti: de qua ſœpius obſervavi, quod contumacem, imo a parentibus derivatam epilepſiam inſigniter vel mitigaverit, vel penitus depulerit. Circa venæſectionem notare convenit, quod ea in habitu corporis plethorico, & ubi paroxyſmi circa æquinoctia invadunt, vel ſolſtitia, maxime in hypochondriacis, hæmorrhoidariis, atque melancholicis in talo, præmiſſo clyſtere, viſcidos humores cum flatibus evacuante, inſtituenda ſit. Quando etiam hypochondriaca paſſio epilepticum ſuſtentat morbum: tum præmiſſa pro re nata venæſectione, potum aquarum temperatarum *mineralium*, *minime vero balneum*, acceſſiones mitigaſſe novi.

Qui potus conferat in epilepſia.

Uſus venæſectionum.

§. IV.

Ante ſpecificorum antepilepticorum uſum, evacuantia, temperantia & alterantia exhibere oportet: alias enim plus damni inferunt, quam emolumenti. Quandocunque malum ab externe capiti illata violentia, & hinc ſuborta ſtagnatione vel extravaſatione humorum in capite originem traxit: tum cinnabarina rite præparata, id eſt *in tenuiſſimum pollinem crebriori trituratione aut* lævigatione in marmore redacta, quo ejus particulæ in maſſam ſanguinis abire queant, & interne largius cum aliis cephalicis ac diaphoreticis exhibita, vere ſpecifica etiam pollent efficacia; quæ in hoc caſu virtute, qua gaudent, lympham ſtagnantem reſolvente ac diſcutiente abſolvitur. Inter externa remedia ad compeſcendos motus effrænes inſervientia, nihil deprehendi præſtantius

Quid de antepilepticorum uſu ſtatuendum.

Linimento ex axungiæ humanæ, uncia una olei nucis moschatæ expressi uncia dimidia, olei rorismarini, lavendulæ & rutæ anadrachma una composito, ac cervici & spinæ dorsi inuncto. Quando æger eo utitur beneficio, ut imminentem prævideat accessionem: tunc operæ est pretium, malo occurrere clysteribus, partium inferiorum frictionibus; ac recto vivendi ordine uti.

§. V.

Opiatorum noxæ.

Opiata & nimis vaporosa infantibus & debilioribus cautissime præbenda sunt, utpote quæ ingentem cerebro & nervosis partibus imbecillitatem & atoniam inducunt. Ex crebro usu syrupi *diacodii* in infante lethalem epilepsiam animadverti: vidi quoque mentis stuporem infantibus remansisse, quibus pulveres anodyni & theriacalia frequentius fuerunt exhibita.

§. VI.

Præservatoria methodus.

Quum denique morbi comitialis ea sit indoles, ut a leviſſimis recidat causis, & a multis pharmacis magis exacerbetur: præstat omnino, ab horum multitudine abstinere, ac pertinaci victus observatione, gravem hunc præcavere morbum. Hanc paucis verbis, sed satis egregie complectitur CORNELIUS CELSUS, dum *Lib. III. Cap. 23. pag. 173. dicit*: *Fugere oportet solem, balneum, ignem, omnia calefacientia, frigus, vinum, venerem, loci præcipitis conspectum, omniumque terrentium, vomitum, lassitudinem, solicitudines, negotia omnia, & ubi tertio die cibus datus est, intermittere quartum.* Vitanda quoque dulcia, fermentescibilia, fructus horæi, præsertim in infantibus: præterea adolescentibus maxime abstinendum est a venere: veriſſime enim scribit MERCURIALIS *in prælect. patav. pag. 372. adolescentes Germanos plurimos a nimia venere fieri epilepticos.* Evitandæ porro sunt nimiæ mentis fatigationes;

nes; siquidem, teste CELSO, *quibus caput afficitur, ne cogitatio quidem tuta est.* Hujus memorabile exemplum allegat GALENUS *Lib. V. de loc. affect. c. 5. dum Grammaticus quidam juvenis*, ait, *quoties vel nimis vehementer doceret, vel cogitaret, aut esuriret, comitiali morbo corripiebatur; & hoc ipsum sane est, quod de Francisco Petrarcha increbuit, eum post multas profundasque meditationes tandem incidisse in epilepsiam.* Maxime omnium vero fugiendæ sunt omnes ad terrorem, metum, & iram occasiones; nam facillime malum inde revocatur.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Epilepsia ex terrore, narium hæmorrhagiis sublata.

Puella duodecim annorum, habitus corporis strictioris, valde plethorica, floridoque faciei colore conspicua, largo adpetitu, maxime panis gaudens, & alvi pigritiæ obnoxia, incidit post vehementem terrorem in gravem epilepsiam, cum omnium sensuum abolitione, ac artuum violenta agitatione stipatam: cujus duo priores paroxysmi ultra binas inhæserant horas, cum insigni vultus rubore, ac vasorum eximia turgescentia. Accersitus quidam medicus, sub ipso tertio paroxysmo stylum naribus intrudit: quæ cruentatæ ultra tres sanguinis fuderunt uncias, cum momentanea paroxysmi remissione. *Tum & ego consultus deprehendi pedes adhuc insigniter frigidos*; quare ut motum humorum ad partes inferiores derivarem; clysteres injici, & puellam bis quotidie in temperata pediluvia, ex aqua simplici parata descendere jussi. Posthæc, exhibui infusum theiforme ex floribus tiliæ, & herba meliſſæ confectum, & quavis vespera pulveris mei antepileptici dosin propinavi: quibus factum est, ut dirum hoc malum penitus omnino depelleretur.

Epicrisis

Epilepsia hæc a nulla alia originem traxit causſa, quam a ſanguinis & humorum vehementi ad caput congeſtione, per inſignem terrorem excitata. Hujus enim ea eſt vis ac indoles, ut externas corporis partes fortius conſtringendo, ſuccos vitales majori copia ac impulſu ad interiora, & præcipue caput compellat. Et hanc eo facilius ac violentius terror exſerere obſervatur efficaciam in infantibus ac junioribus; qui gulæ nimis indulgent. Inde enim non ſolum primarum viarum ſordes acidæ producuntur, quæ fortioris appetitus tantum non ſemper cauſſæ exiſtunt: verum etiam ſanguis copioſus, ſimul tamen craſſus ac viſcidus generatur, qui ad caput raptus, membranas cerebri eo facilius ad violentas proritare valet ſtricturas. Hoc in noſtro caſu adparet ex vultus rubore & vaſorum turgeſcentia ſub paroxyſmo: hinc etiam non alienum fuit, ſanguinis fluxum per nares promovere, & ſic illius progreſſum per caput reddere liberiorem. Sed notari meretur, poſt ejusmodi vacuationes ſanguinis, humorum motum protinus ad inferiora eſſe revocandum: alias enim facillime recrudeſcunt epilepticæ agitationes. Quod cum crebris pediluviis ac clyſteribus factum fuerit: tum operæ fuit pretium, pulveres epilepticos propinare.

OBSERVATIO II.

Epilepsia à menſibus per terrorem ſuppreſſis orta.

Puella Hebræa, quatuordecim annos nata, corporis ſtrictioris, ſed vaſis capacioribus inſtructi, præviis hinc inde ſpaſmodicis ſtricturis, menſium fluorem primum incidit. His per biduum fluentibus, relatum ipſi fuit, patrem peregre factum ſubito fuiſſe mortuum. Inde puella, more hiſce gentibus conſueto, tanto perculſa fuit terrore,

terrore, ut non ſolum menſes protinus ſupprimerentur, verum etiam extrema mox refrigeſcerent, cor palpitare cœperit, vehementes præcordia occuparent anxietates, & denique in ipſam incideret epilepſiam: ſub qua corpus violenter agitabatur, pollices contrahebantur, dentibus ſtridebat, eosque adeo commordebat, ut vi effringi debuerint. Quidam mecum conſultus medicus ſuaſit iterum, ut ſtylo in nares protruſo, ſanguinis effluxus tentaretur: at ego, cum menſium ſuppreſſio malum foveret, ne major humorum ad caput fieret affluxus, eorumque per uterum fluor impediretur, diſſuaſi hoc remedii genus; & potius juſſi, ut ſub fine paroxyſmi, pedibus in aquam miſſis, ſanguis mitteretur. Quo facto ſtatim ad ſe rediit; & tum injectus fuit clyſter oleoſus ex floribus chamæmeli, ſambuci, malvæ, tiliæ, oleo lini &c. paratus. recruduit quidem aliquoties paroxyſmus, ſed erat leviſſimus: hinc ægram potare juſſi infuſum calidum ex herba meliſſæ, floribus tiliæ, & ſemine cymini: & quavis veſpera dedi pulverem meum antepilepticum. Denique cum inſtaret menſtrua periodus, aliquot ante eruptionem dies propinavi pilulas meas balſamicas, & pulverem præcipitantem nitroſum: quibus factum eſt, ut redirent menſes, & ægra a malo ſuo perfecte liberaretur.

Epicriſis.

In tali caſu, ubi menſes ſunt ſuppreſſi, & motus ad ſuperiora vergunt, præſtat venam in pedibus incidere, ut motus deriventur ad uterum: neque ideo congrua fuit narium ad hæmorrhagias proritatio. Vocari meretur hæc epilepſia uterina, quoniam ab utero traxit originem. Elucefcit ſimul ex hocce caſu, haud prius in uſum vocandos

dos esse pulveres sedativos specificos, quam ubi inversi humorum ad caput motus, qui a spasmo & sanguinis plenitudine fiunt, fuerint sedati: tunc enim adhibiti tales pulveres ab ulteriori mali insultu præservant. Nec rari mihi occurrerunt casus, fœminas octavo jam mense gravidas, ab ira, mœrore, aliisque animi affectibus in epilepsiam incidisse: largiori vero sanguinis ex vena in pede tusa missione, ac pulveribus cinnabarinis cum nitro ac succino perfecte convaluisse.

OBSERVATIO III.

Epilepsia infantilis a terrore nutricis.

Infans tres anni quadrantes natus, corporis spongiosi ac obesi, qui sæpius ventris torminibus cruciari, & stercora viridia dejicere sueverat, nutricis a spectro sibi videri putato gravi terrore perculsæ ubera sugens, protinus corripitur epilepsia. Neque vero ignorari oportet, nutricem hanc jam antea alii infanti ubera præbuisse, & sic per septem jam anni quadrantes muneri huic præfuisse: quod meo quidem arbitrio minus salubre lactantibus est, quoniam diuturna lactatione lac incipit acescere. Protinus ergo infanti injectus fuit clyster emolliens oleosus, & interne data mixtura ex aqua liliorum convallium, florum tiliæ, ceraforum nigrorum, pulvere marchionis, syrupo de cichorio cum rhabarbaro, liquore anodyno minerali, & unico moschi orientalis grano parata; nutrici vero propinavi pulveres bezoardicos cum aceto destillato, & infuso theiformi cum regimine diapnoico; atque hinc protinus cessavit epilepsia. Verum enim vero aliquot post hebdomades, cum infans achoribus capitis corriperetur, & hi unguento illiti repellerentur: recruduit epilepsia, & alvus obstructa non nisi virides reddere cœpit fæces. Hinc ablactato protinus infanti adplicabantur iterum clysteres, & dabatur partim pulvis ex rhabarbaro, lapidi-

bus

bus cancrorum, & semine cymini compositus, partim mixtura ex aquis antepilepticis, specifico cephalico Michaelis, liquore anodyno minerali, spiritu eboris & syrupo pœoniæ parata. Effectum etiam his est, ut restituta alvi libertate, epilepsia remitteret: sed hæc tamen singulis adhuc mensibus bis vel ter recruduit. Ordinatus igitur pulvis antepilepticus mitigavit quidem malum; illud tamen singulis tribus mensibus recidit, & hanc ad annum ætatis quartum egit scenam. Tum denique infans colli tumoribus inflammatoriis, instar carbunculorum infestabatur; quibus exulceratis, ab omni prorsus liber evasit epilepsia.

Epicrisis.

Ex hoc casu discimus: 1) epilepsiam infantum a matris terrore per lac illis communicato excitari posse. Namque ea *est terroris indoles, ut non solum partes solidas* afficiat, *sed etiam in humores agat, eos fortiter commo*vendo; qui dum cum lacte ad primas infantum vias pertingunt, ibidem majorem subeunt acrimoniam, & hinc ad cerebrum delati epilepticos inducunt motus.

2) Nihil ad reprimendas capitis ulcerosas efflorescentias reperitur valentius, quam pinguia ac oleosa. Ea enim, dum poris cutis se intime insinuant, neque tam facile ex iis evocari possunt; ita salutarem impediunt *transpirationem, ut ideo serum acre impurum intra cor*pus remaneat, & membranis cerebri incumbens, eas graviter afficiat. Præstat potius in tali casu, primas vias blando laxante, vel clystere purgare; & externe caput aqua arquebusadæ abluere; quæ egregie siccat, & labefactatas corroborat partes.

3) Epilepsia a consolidatis ulceribus facillime recrudescit: quo casu, præsertim in adultioribus, vesicato-

riis vel cauterio nihil est præstantius. Hinc etiam in confirmata epilepsia SEPTALIUS *Lib. 6. animadv. p. 173.* vesicantium usum per universum caput commendat, diutius ulcusculis in cute capitis relictis: contumaciſſimos enim morbos capitis hac ratione curatos vidit.

OBSERVATIO IV.

Epilepsia ab externa capitis violentia.

Epilepsiæ ab externa capitis violentia atque læsione admodum obnoxii sunt metallorum fossores; præsertim ubi mineras ac saxa metallica, accenso pulvere pyrio diffringunt. Namque tale frustum capiti illisum, tantam ipsi contusionem inferre valet, quanta pro excitanda sufficit epilepsia. Sed in eo casu nihil vidi Clausthali præstantius ac efficacius cinnabari, sive sit nativa, sive antimonii largius exhibita; cujus nimirum ac succini præparati scrupulus unus bis quotidie ex aquis cephalicis melissæ, liliorum convallium, florum tiliæ propinari, & per decem circiter dies continuari debet. Neque vero tum negligenda sunt externa, quæ inter laudem merentur, primum epithema ex caryophillis aromaticis, floribus chamaemeli Romanæ, herba rorismarini, floribus lavendulæ cum vino decoctis paratum, & affecto loco appositum; deinceps cucupha ex caryophillis, cardamomo, & cubebis toti capiti adplicata. Quibus denique eo majori fructu adjungitur infusum theiforme ex carduo benedicto, summitatibus millefolii & floribus tiliæ. Hac quoque ratione pristinæ sanitati olim restitui virum sexagenarium, qui a scala præceps in caput factus, primum omnibus privatus sensibus, mortuusque habebatur; at incisa vena, atrocem incidebat epilepsiam, quæ per octo dies, singulo vel decies invadendo inhærebat, tandemque recensita methodo sublata fuit.

Epi-

Epicrisis.

Notabile est, cinnabarin magna, uti hactenus vulgo creditur, vi sedativa ac anodyna non pollere: sed potius, more mercurialibus consueto, discutiendo, coagula humorum resolvendo, ac diaphoresin movendo virtutem suam exserere. Hinc non secus ac æthiops mineralis, præsertim ex antimonio paratus, in omnibus contusionibus ac sanguinis stagnationibus mirificam præstat opem; maxime quando si simul lapides cancrorum cum aceto saturati exhibeantur. Huc pertinent observationes passimin medicorum scriptis occurrentes, de epilepsia salivatione curata: qualem reperies in *M. N. C. cent. 4. obs. 136.* ubi puella novem annorum, a parente, qui antea lue venerea laboravit, nata, inciderat in epilepsiam sæpius recurrentem: *quæ postquam trochiscos Scretæ, qui continent mercurium dulcem, masticando devoraverat*, alvum habuit sexies solutam: & tum sequuta salivatione, ab epilepsia facta fuit immunis.

OBSERVATIO V.

Epilepsia post male tractatam febrim.

Virgo generosa, XX. annorum, sanguinea-succiplena, acidorum usui nimium indulgens, & multis abhinc annis acetum vini larga copia quotidie ingurgitare solita, incidit forsan ante aliquot annos *in* febrem, ex medici *sententia ardentem; quæ bezoardicis, maxime volatilibus* tractata fuit. Facta quidem hinc est quinto morbi die symptomatum remissio; at vero paroxysmi erant valde irregulares, & mox singulis, mox alternis diebus, sæpius bis uno die cum horrore & insequente æstu invadebant. Alvus subinde, quæ ante morbi invasionem jam pigra fuit, per totum morbi decursum manebat adstrictissima; nec solvi poterat, licet varia eo fine assumserit remedia: cly-

sterum enim infusionem renuebat omnino. Tandem, pulveres purgantes, ex salibus & jalappa confecti, quorum per septem dies, singulis unum adsumebat, aliquantulum ducebant alvum; parum tamen proficiebant; siquidem febris cum symptomatibus persistebat, nec somnus ullus, nec adpetentia ciborum per 15. septimanas aderant. In tali rerum statu præter omnium opinionem circa tempus menstruum erumpebant convulsiones epilepticæ: sub quibus facies adparebat rubicunda, membra hinc inde agitabantur, quandoque fortiter clamabat, & absona loquebatur, ac male cohærentia. Ipso quoque in paroxysmo humidum adpetebat, & oblatam eo fine aquam frigidam copiose bibebat. Hinc laxata alvo, mens ad se rediit; sed posthæc febricula cum languore corporis, adpetitu prostrato, alvo segni, urina crassa, obscuri coloris semper persistebat, & illa perpetuo mœrore & angore infestabatur. Ceterum epilepsia circa tempus mensium, quandoque extra illud, si ira excandesceret, recruduit cum spuma oris, corporis elevatione, artuum agitatione, mentis alienatione, & magna vociferatione. Hæc aliquoties contingebant, & quod notabile est, cum toto morbi tempore nec ederet, nec dormiret ægra, tamen & succulenta mansit & rubicunda. In usum ergo vocabanrur omnis generis remedia *antifebrilia*, laxantia, salia aperitiva, *castorina*, *antispasmodica*, venæsectiones; sed nihilominus & febricula & epilepsia per sedecim inhærebant hebdomades. Tandem subiit ægra conjugii leges, & tum melius habere cœpit: cibum appetiit, vires collegit, menses ordinem servarunt, ac paroxysmi epileptici penitus remiserunt.

Epicri-

Epicrisis.

Fœminæ, præsertim salaciores haud raro partim ob mensium defectum, partim etiam a lympha genitali stagnante & corrupta, atrocissimos incurrunt motus epilepticos. Horum in nostro casu antecedens causa fuit acidorum abusus: hæc enim destruunt ventriculi ac intestinorum tonum, alvum constringunt, & mensium fluorem impediunt. Hinc sanguis in venis accumulatur, & sic circa menstruam præcipue periodum, ubi ad evacuandum per uterum cruorem solennes spasmi instituí solent, cum magno impetu partim ad caput, partim ad pectus compellitur: unde etiam facies rubicunda, ac sanguine turgida, vociferatio, partium agitatio, atque delirium dependent.

Pessime autem in nostra ægrotante egerunt medici, qui ipsi dederunt salia volatilia: hisce enim & alvi constrictio magis firmatur, & intestinorum tonus plus destruitur. Et perpetua sane est regula, quod, quo constrictior est alvus, eo plus sanguinis ad superiora rapiatur, & vehementiores ibi fiant spasmi. Hinc consultius fuisset, clysteribus oleosis alvum moliri; qui præsentissimum adferre solent lenimen. Nec proficua fuerunt in *nostro casu anodyna & antispasmodica: quippe quæ, sublata nondum causa, malum reddere solent contumacius:* Neque sufficerunt solæ venæsectiones; licet alias usu suo haud destituantur; nec denique utiles fuerunt acidulæ, quibus usa est ægra. Hae enim frigidæ nocent nervis; &, cum ob debilitatem intestinorum per alvum haud iterum excludantur, sed in intestinis stagnant, spasmos magis adaugent. Hinc præstantissimum mali remedium fuit in conjugio: hoc enim, præsertim si frequentior ce-

lebretur concubitus, sanguinis motus invertitur, ad uterum retrahitur; vasa uteri, teste HIPPOCRATE, distenduntur, incalescunt, mensium fluor procuratur, & sic remota causa, ipsum malum debellatur.

OBSERVATIO VI.

Epilepsia à lumbricis, aliisque caussis.

Puer quatuordecim annorum, quinta jam a nativitate hora insultu correptus fuit epileptico. Annum nati corpus, post vehementissimam nutricis iram, duris tuberculis undique obsidebatur: quæ medicus pro variolis ventosis habens, lumbis inde valde adfectis adplicat emplastrum. Hinc protinus evanescebant omnia tubercula: at vero in eorum locum succedebat epilepsia cum spuma oris, atque mirifica artuum tractione; & per aliquot septimanas quotidie hora circiter pomeridiana prima recurrebat. Posthæc remittebat, nec sub variolis postea accedentibus recrudescebat; nisi forte semel sub dentium eruptione. Verum enim vero sexto ætatis anno, cum lumbricorum colluvies intestina occuparet, resurgebant graves epileptici insultus; & ad annum usque decimum quartum sæpius, maxime ventis impetuose flantibus, cœlo turbido ac pluvioso, & tempestate autumnali invadebant. Præcedunt enim paroxysmum maxima anxietas, pedes, manusque refrigescunt, dentes dolere incipiunt: tum humum prosternitur, & post paroxysmum capitis dolorem, & corporis totius retinet lassitudinem. Neque minus ante paroxysmum flatulentiis imi ventris exercetur; siti vexatur, & urinam reddit albam; sub illo facies fit tumida brunni coloris. Olim quoque pigra fuit alvus, jam expeditior. Neque ulla hactenus profuerunt remediorum genera: quid? quod salivatione tractatus puer pejus habuit, sanguine potitus est viscido, omni colore destituto.

Epicri-

Epicriſis.

Epilepticam hancce affectionem ab inteſtinorum lumbricis ortam eſſe, certiſſimum quidem eſt. Cum autem nervorum genus jam a primis incunabulis, & deinceps a tuberculis retropulſis, hiſce motibus jam adſuetum fuit: non mirum, ſi ob hancce diſpoſitionem paroxyſmi jam fuerint atrociores & contumaciores. Notatu ſubinde dignum eſt, quod ab adplicato ad lumbos emplaſtro, procul dubio narcotico, tubercula illa protinus evanuerint. Locus enim hicce circa lumborum vertebras, ubi inſignes nervorum occurrunt plexus, valde eſt ſenſibilis; cui ſi admoventur narcotica, habitus corporis conſtringitur, humorum circuitus fit tardior, & noxia materia ad interiora repellitur. Quare magna cum cautione topica ad haſce regiones adplicanda ſunt: & nota mihi ſunt exempla, quod in fœminis ab emplaſtris hoc in loco admotis menſes adeo cohibiti fuerunt, ut nunquam redierint. Novi etiam plures caſus, ubi in viris poſt impoſitum ad refrænandam gonorrhœam, lumbis emplaſtrum ex ſpermate ranarum, alumine, ſacharo ſaturni & oleo hyoſcyami, ingens teſticulorum tumor ſequutus fuit.

Neque minus notari meretur, quod malum ſub ventoſa aëris conſtitutione fuerit exacerbatum: mirifica enim eſt aëris in partes noſtri corporis ſolidas, maxime nerveas, & quæ ſenſibus atque motibus inſerviunt, potentia. Et quod denique ægrotans noſter ſanguinem exhibuerit mucidum, rubedine privatum; certo eſt indicio, ipſum fuiſſe cachecticum, qualia corpora epilepſiæ chronicæ admodum deprehenduntur obnoxia.

Anno demum ætatis decimo quarto ſublata fuit hæc epilepſia; poſtquam per ſemeſtre fere Elixirium noſtrum

ſtrum balſamicum, & ſal volatile oleoſum ad XXX. guttas ſub epulis ſunt uſurpata. Hæc enim remedia blandam ſpirituascentiam chylo ac ſanguini reſtituunt; & ſolidas partes corroborant; ſed temporis beneficio ac diuturnitate opus eſt. Tandem vero hac curatione confirmatur aphoriſmus Hippocratis, quod epilepſiæ chronicæ non niſi ætatis, aëris, ac victus mutatione curentur.

Observatio VII.

Epilepſia puerperæ à cortice chinæ improvide in febre tertiana dato.

Puerpera XX. annorum, ſanguineo-cholerica, conſtitutionis admodum ſenſibilis, & ob inordinatum victus regimen hyſtericis olim obnoxia paſſionibus, lochiis autem bene ſuccedentibus gaviſa, die a partu undecimo ex eſu anguillæ corripitur febre tertiana, ſub qua more ſueto alvi fuit adſtrictioris. Conſultus medicus dedit primum pulveres ex conchis præparatis, antimonio diaphoretico, nitro, & arcano duplicato confectos; hiſque circa quartum paroxyſmum corticem chinæ ſubjunxit. Tertio autem poſt hujus uſum die incidit ægra atrociſſimos convulſivos, & epilepticos motus, cum intercurrentibus animi deliquiis, & præcordiorum anxietatibus

Epicriſis.

Spaſmodicarum commotionum cauſſa ſæpius in primis viis, ſaburra acri, cauſtica refertis reſidet: quæ, nervoſum genus afficiendo, fœminas præſertim in hyſtericos motus jam proclives, facillime in epileptico convulſivos conjicere poteſt inſultus. Sic etiam noſtra ægrotans ex eſu anguillæ, quæ robuſtiorem ventriculi digeſtionem expoſcit, collegit ſibimet primarum viarum cruditates, & ex his febrem incidit tertianam. Hunc vero febris fomitem, qui in puerperis magis adhuc variis ſordibus ada ugeri ſolet, conſultus medicus ſtatim ab initio blando

laxante

laxante expurgare debuisset. Sed cum partim fixioribus terreis, partim adstringentibus hancce saburram magis compactam reddiderit, ac intus retinuerit: non mirandum, si spasmi, qui semper in febrium principio jungantur, demum in ipsas abierint convulsiones.

Jam ergo eo intendere oportet curationis scopos; ut partim sordes biliosæ, acres corrigantur, & blande educantur; partim etiam motus perversi consopiantur, ne diutius perseverent, & in habitum transeant. Quamobrem in ipso paroxysmo naribus admovere convenit mixturam ex Spiritu salis ammoniaci vinoso, essentia castorei, & oleo rutæ paratam; cujus virtus in illo, quod nervis est inimicum, discutiendo egregia est.

Sordes primarum viarum optime educunt pilulæ meæ polychrestæ, cum extracto chamæmeli, millefolii & croci mixtæ: cui quoque scopo clysteres emollientes ac oleosi inserviunt, maxime si illis, ad discutiendos flatus, tantillum nitri & camphoræ fuerit additum.

Neque minus ad corrigendam humorum acrimoniam insigniter prosunt pulveres ex lapidibus cancrorum, pulvere marchionum, nitro, cinnabari & arcano duplicato compositi; nec non aquæ antepilepticæ cum essentia corticum aurantiorum.

Discimus ceterum ex hac morbi historia, quam pernicioſum sit, in puerperis nimis mature, præpostere & ante sordium evacuationem cortice chinæ vel aliis adstringentibus febriles motus supprimere, & noxiam materiam intus retinere. Hinc enim spasmos febriles in epilepsiam degenerare posse animadvertimus: qui tamen alias ad resolvendas viscidas sordes ac viscerum obstructiones, ideoque ad epilepsiam quoque curandam ac præservandam admodum sunt idonei. Quare recte scribit

Hippocrates, quod quartana epilepsiæ superveniens eam tollat.

OBSERVATIO VIII.

Epilepsia in viro a tertiana suppressa.

Vir XX. annorum, constitutionis tenerioris, ante tres circiter annos febre tertiana correptus, & ab ea copioso corticis chinæ usu vindicatus est. Abhinc adpetitus languidior esse cœpit, præcordia ingens pressit anxietas, & insignis spirandi difficultas: febris quoque nonnunquam rediit, sed valde irregularis. Posthæc ex improviso mentis abalienationem incidit, quæ cum omnium sensuum perturbatione, memoriæ defectu, artuum jactatione, & vultus rubore stipata, brevi quidem tempore transiit: accessionis autem hujus nulla fuit reminiscentia. Hoc denique malum tandem excepit fortis epilepsiæ insultus, qui cum ordinariis symptomatibus sæpius, at incertis periodis rediit, & mentis abalienationem, paroxysmi semper habuit prænunciam. Ceterum color faciei est pallidus, adpetitus mediocris, ventriculi inflatio, intestinorum murmura: ab epulis molestus sæpe in ore percipitur ardor, sitis ingens in jejunio, & magna ad sudorem proclivitas. His denique duos ante menses spontaneum, & per tres hebdomades inhærens accessit alvi profluvium, sponte remittens. Ipsa epilepsia noviſſimo anno penitus evanuit; sed eo frequentior est mentis abalienatio, quæ sæpius paroxysmos format, & nonnunquam ter in una recrudescit hora. Consulti & clariſſimi medici, & adhibita præstantiſſima remedia, nullam hactenus malo opem tulerunt.

Epicrisis.

Epicrisis.

Adparet & ex hocce casu, omnem febrium intermittentium, quæ in infimo ventre, ac infarctis primis officinis fomitem suum habent, adstrictionem atque suppressionem, quæ ante viscerum reserationem, & sordium ex primis viis eliminationem fit, esse nocentissimam. In nostro nimirum ægrotante tertiana febris procul dubio ex viscerum infarctu ortum traxit. Cum vero febriles illi motus, qui ad resolvendum illum infarctum destinati sunt, præpostere fuerunt suppressi: hinc factum omnino est, ut & lympha gastrica, quæ ex glandulis pancreatis atque duodeni assidue stillat, & bilis, quæ digestioni perficiendæ egregie inservit, a naturali crasi recesserint. Hinc autem turbata digestione, pessimæ in primis viis cumulatæ sunt cruditates; a quibus suborti flatus ac spasmi intestinorum, horum non solum nerveas partes graviter affecerunt, verum etiam totum nervorum genus, capitisque membranas in violentorum motuum rapuerunt consensum. Haud enim raro insultuum epilepticorum origo ab intestinorum flatulentia, & spasmodica crispatura natales suos mutuatur.

Curatio vero hujus mali sequentem in modum instituta est: primum singulis septimanis datum fuit Elixirium emeticum, quod placide & sine violentia ventriculum ac superiora intestina a vitiosis liberavit cruditatibus. Deinceps quotidie bis, mane nimirum ac vesperi ex aqua liliorum convallium sequens pulvis sumtus est: Recipe pulveris marchionum, cornu cervi sine igne, matris perlarum, antimonii diaphoretici, lapidum cancrorum, succini præparati ana drachmam unam, cinnabaris drachmam dimidiam, essentiæ ambræ guttas XX. m. d. dosis est drachma dimidia.

Tum quoque sub epulis adhibuit æger Elixirium stomachicum, ex essentia corticum aurantiorum, tinctura tartari, oleo macis & cardamomi paratum; & pro potu ordinario decoctum ex radice pœoniæ, viſco querno, radice chinæ, ſcorzoneræ, herbæ meliſſæ, raſura ligni aloës & ſemine fœniculi confectum uſurpavit. Alvus ſegnis reſerata eſt clyſteribus emollientibus, oleoſis, qui ſimul herbas cephalicas nervinas, veluti abrotanum, majoranam, origanum, ſaturejam, rutam, rorem marinum, flores lavendulæ, & ſal commune habebant: & denique inuſtus fuit brachiis fonticulus. Ex quibus rite uſurpatis atrox hoc malum, quæ Dei eſt gratia, debellatum fuit.

OBSERVATIO IX.

Epilepsia à terrore, matrimonio demum ſublata.

Fœmina XXX. annorum, conſtitutionis valde ſenſibilis, affectibus animi, præſertim iracundiæ dedita, a parentibus morbo melancholico affectis progenita, hactenus ſterilis, ex inopinato mariti morbo inſigni oppreſſa fuit mœrore. Quo tempore cum ipſi menſes fluerent, & ſub eo fluore nuntius de ipſa mariti morte accederet triſtiſſimus; illa vehementi terrore perculſa, menſium ſuppreſſionem protinus incidit. Hinc anxia, inquieta, inſomnis reddita, nullum aſſumſit cibum; ſed verba ſine ordine loqui cœpit. Tum ſpasmodica primum faciei tortura, quam cynicam vocant, correpta, denique graves, atrocesque toleravit convulſiones; quibus nec ſanguinis miſſiones, nec ulla remedia opem ferre volebant. Tandem purpura rubra malum quidem mitigavit; illud autem minime remiſit penitus; ſed circa tempus menſtruum pertinaciter recruduit, cum tanta mentis perturbatione, ut a multis furori vicina haberetur. Hinc in uſum vocavit thermas ac acidulas, cœlum ſæpius mutavit,

vit, multorumque medicorum consilia imploravit: sed rediit nihilominus malum, licet minori atrocia. Verum cum denique secundas subiret nuptias; ab effectu suo prorsus fuit liberata; & tum nunciatum est, eam olim venereis ac libidinosis cogitationibus nimium indulsisse, ac hinc violentos hosce motus sibimet contraxisse.

Epicrisis.

In subjectis sensibilioribus ac imbecillioribus, quæ natura debile nervorum genus habent, & ad irregulares motus obnoxia deprehenduntur, veluti sunt fœminæ, maxime salaciores præ viris, nihil magis ad graves cerebri affectus & epilepticos motus inducendos valet, ac si sub ipso hæmorrhagiarum, maxime mensium fluore vel animo compavescant, vel vehementi percellantur terrore. *Eo magis hoc contingit, si diuturnus mœror præcesserit*, quo nervosæ partes debilitantur, adeo, ut accedente terrore humoribus copiosius suscipiendis, & hinc spasmodicis stricturis subeundis magis reddantur idoneæ. Quo vero celerius hæ adfectiones ex allegatis propullulant causis: eo etiam graviores, contumaciores, ac curatu sunt difficiliores. Nostra equidem ægrotans ab erumpente purpura omnino mali sui aliquale percepit levamen. *Hæc enim, sicuti ex stagnante & corrupto sero, vel lympha originem trahere, & ideo* puerperis etiam, si lochia haud rite fluunt, familiaris esse solet: ita quoque eadem ad corporis superficiem prorumpente, acrimonia nervis inimica expellitur, & sic pabulum malo epileptico subtrahitur. Optimum autem auxilium ex matrimonio redundavit; quippe quo libido exstinguitur, menses suppressi revocantur, ærumnæ atque solicitudines depelluntur, & toti corpori ingens accedit mutatio.

OBSERVATIO X.

Notabilis Epilepsia ab animi passionibus inducta.

Tribus circiter abhinc annis ex vicina quadam urbe ad me accessit, meumque flagitavit auxilium, vir quidam rei venatoriæ addictus, quadraginta annos natus, constitutionis valde robustæ, atque musculosi & carnosi admodum corporis habitus. Ille nimirum ante duos menses prævia vertigine, atque sensuum abolitione, subito in terram ceciderat, & per integram horam paroxysmum epilepticum satis gravem toleraverat: quo etiam percellebatur subinde, quoties ira excandescebat. Quod vitam anteactam, & causas malum illud inducentes attinet: gavisus erat æger vegeta olim ac illibata sanitate, nisi quod per intervalla vertiginem inciderit, atque sensum gravitatis, & ponderis in nucha perceperit. Alvi autem erat segnioris; ad iram facillimus; pro potu ordinario utebatur cerevisia valde lupulata atque spirituosa; & corpus suum validis ac fortioribus motionibus, in horrida etiam cœli tempestate vi officii subeundis, sœpenumero insigniter defatigabat. Acciderat vero, ut a Præfecto ipsius coram Principe criminum quorundam, falso quidem imputatorum accusaretur: unde subito tam graviter animo commotus fuit, ut totum fere corpus ad præcordia usque præ frigore riguerit. Haud ita multo post, dejecta prorsus ciborum adpetentia, largam cerevisiæ consuetæ hausit quantitatem: postridie rusticulas jussu Principis persequuturus, in locis humidis ac paludosis ad genua usque per octo horas obambulavit; & cum tertia die vehemens accesserit iracundia: repente incidit in dictum superius paroxysmum epilepticum, qui cum spuma oris, corporis vehementi concussione, & subsequente membrorum summa lassitudine stipatus, quater circiter recruduit. Notatu vero dignum

est

est momentum, quod singulas accessiones præcesserit spasmus, tremor ac frigus brachii dextri; quæ sensationes abhinc ad nucham adspirantes, tandem in convulsivos desierunt motus. Pulsus ceterum satis magnus, ac validus erat; & facies florida, tumidaque. Suasi igitur sectionem venæ, quæ primum singulis binis mensibus, deinceps autem quovis anni quadrante celebrata fuit. Ad alvum, quæ vix alternis diebus respondebat, aperiendam commendavi passulas Corinthiacas rhabarbarinas, brevi ante epulas ter in septimana sumendas. Pro potu ordinario loco cerevisiæ ordinavi decoctum ex radice scorzoneræ, graminis, cichorei, & rasura cornu cervi concinnatum: vesperi ante lecti introitum ex largo aquæ frigidæ haustu sumendum præscripsi pulverem, ex lapidum cancrorum, concharum præparatarum ana *drachmis duabus, succini præparati, nitri purificati* ana drachma una cum dimidia, cinnabaris scrupulo uno confectum; cujus drachmam unam pro dosi, alternis diebus cum triginta liquoris mei anodyni guttulis mixtam adhibuit. Nec spem fefellit hæc curatio: siquidem satis longo tempore a paroxysmo suo liber mansit. Quamobrem continuavit quidem medicinarum usum, sed rarius illas sumsit, atque refractiori dosi: præterea mane infusum theiforme ex herba melissæ ac floribus tiliæ sorbillavit; *decoctum commendatum sub prandio, inter cœnam* vero & vesperi cerevisiam potavit: ira percitus illico pulverem nitrosum cum rhabarbaro adhibuit; & sic per illos annos nullum amplius passus est paroxysmum. Quum vero nonnunquam vertiginoso insultu infestari soleat: avertere illum potest, si protinus, percepta quadam accessione balsamum meum vitæ, aliquot guttulis gossypio exceptum naribus intruserit.

Epicrisis.

Epicrisis.

Docet nos hæc morbi historia: 1) quod homines etiam robusti, succis & sanguine pleni per vehementes animi commotiones, terrorem, iram atque frigus externum repente, atque simul & semel in gravissimos capitis affectus, ac epilepticos motus incidere queant: quos affectus iracundiæ facillime revocare potest. Illis enim causis succi vitales ex superficie corporis ad caput copiosius compelluntur, ibidemque nervosas partes ad spasmodicas proritant stricturas.

2) Deinceps res notatu digna est, præsens malum absque usu specificorum, cephalicorum, ac antepilepticorum, solis venæsectionibus, alterantibus, diluentibus, laxantibus, & bilem acriorem demulcentibus expugnatum fuisse. Nec cognitu difficilis est ratio: siquidem his remediis humorum moles imminuitur, acrimonia attemperatur, æqualis circulatio restituitur, & sic causa mali removetur. Sed horum medicaminum, utut refractiori dosi postea sumtorum continuatione per satis longum tempus opus est; quoniam motus ejusmodi præternaturales facillime iterum recrudescunt. Quo etiam fine operæ fuit pretium, post quamvis animi commotionem, ac iracundiam, absorbentia blandis evacuantibus juncta propinare.

OBSERVATIO XI.

Epilepsia ex primis viis orta.

Virgo generosa, viginti annorum, sanguineo melancholica, cujus mater ex infelici puerperio comitialem sibimet contraxerat morbum, tribus abhinc annis ex mala victus observatione quartanam inciderat febrim; cujus singulæ accessiones nausea, atque inani vomendi conatu erant stipatæ. Accivit igitur medicum, qui præmis-

fis

sis incidentibus, intercalari die lene dedit vomitorium: quod quidem egregium præstiterat effectum; cum autem ægra vix finitis vomitibus, frigido nimium indulsisset potui, enormes primum anxietates præcordiorum, & brevi post ipsam passa est epilepsiam. Vocatus iterum Medicus suasit, ut hausta largius tepidiori aqua vomitus cieretur: quo facto evanuit epilepsia, febris remisit, & menstrua rediit purgatio. Verum enim vero, longo tempore præterlapso nova solicitari cœpit affectione; qua sœpius nauseam, ac levem animi defectionem, cum sensatione auræ frigidæ ex infimo ventre per latus dextrum ascendentis, spirandi difficultatem inferente, & demum in formicantem manuum sensum, quem vocant, das Einschlafen, abeunte percipiebat. Hoc vitium versus lunam plenam infestabat vehementius, cum sensuum abolitione, & *somni defectu, nunquam vero turbabat appetitum: sed denique frustra datis uterinis, ac epilepticis,* frustra quoque sanguine misso, quotidie recurrebat aliquoties. Tandem ex improviso in horrendam repente incidebat epilepsiam; qua paululum consopita, omnes undique ex vestibus colligebat acus, easque incredibili celeritate ori intrudebat; ut ad illas eximendas magno opus fuerit labore. Abhinc de insigni, atque tanta conquerebatur abdominis tensione, ut cutim externam vix corrugare *potuerit, mensibus ceterum rite fluentibus.* Consultus ego commendavi, *ut* præter exactam diætam, quavis septimana vel vomitus emetico ex radice Ypecacuanhæ, lapidibus cancrorum, & tartaro vitriolato confecto moveretur, vel alvus pulvere rhabarbarino subduceretur; porro singulis mensibus binæ cucurbitulæ cum scarificatione admoverentur: mane infusum theiforme ex floribus tiliæ ac sambuci sorbillaretur, & ex illo liquor

meus anodynus nonnunquam sumeretur. Dedi quoque pulverem meum antepilepticum, pondere scrupulorum duorum sæpius capiendum; & denique ventriculi regionem ac dorsi spinam, nervino inungi jussi linimento. Horum remediorum usum excepit tumor linguæ, gingivarum, & glandularum colli inflammatorius, cum copiosa salivatione, per quatuordecim inhærente dies. His autem ope gargarismatum debellatis, ægrota a malo suo per aliquot dies libera vixit, ac incolumis. Quin licet etiam recrudescerent convulsivæ agitationes: illæ tamen pristinis longe mitiores deprehendebantur, & notabile fuit, iis finitis ægram ingenti semper aviditate cibos, minus quidem masticatos devorasse. Inde de acidis ructibus, ac amaro sapore conquesta, incidebat demum in tertianam febrem: cujus horridam accessionem epilepticus semper, utut levior, comitabatur insultus, atque vomendi conatus, sæpius vomitus materiæ mucidæ ac insipidæ accidebat. Curata vero congruis subsidiis hacce febre, ægrota absque ullo virium decremento bene habere cœpit.

Epicrisis.

Affectum hunc ex solo primarum viarum vitio, nempe cruditatibus acido viscidis biliosis, in duodeno stagnantibus, quæ etiam quartanam progenerarunt, ortum fuisse, nullum est dubium; eo magis, cum in nostra ægrota hæreditario jure quædam generis nervosi ad morbos spasmodicos deprehendatur dispositio. Hisce remotioribus caussis cum denique accederet aquæ frigidæ post sumtum emeticum potus; non mirum, si exinde spasmus ventriculi exacerbatus, primum anxietates præcordiorum induxerit, ac in ipsam demum eruperit epilepsiam.

lepsiam. Frequentius enim observavi, cardialgiam spasmodicam, si fuerit vehementior, sæpenumero in epilepticos transire motus; quoniam videlicet insignis inter nervosas ventriculi & capitis partes, vi octavi nervorum paris, intercedit consensus. Quemadmodum vero potus ille frigidus tam atrox malum procreavit: ita e contrario tepidior ipsi sopiendo perquam fuit opportunus. Non enim solum calore suo partes nerveas, spasmo tensas iterum relaxavit; verum etiam largiori copia leviorem excitavit vomitum, quo restans adhuc saburra eliminata, atque ideo omnis morbi caussa remota fuit. Notatu subinde perquam dignum est, quod sub præsenti malo, & præsertim tensione illa abdominis, quæ spasmorum est progenies, menses rite fluxerint. Hunc autem fluorem minime secundum naturam fieri, sed omnino præternaturalem esse credo, qui ex vehementi dolore atque strictura partium in imo ventre sitarum suos mutuatur natales: unde etiam factum est, ut sub hac critica excretione, spasmodica nihilominus continuaverint symptomata. Tandem vero ex hac morbi historia adparet, quod quemadmodum epilepticum malum ex febre intermittente male tractata suboriri possit; ita illud etiam nova superveniente febre iterum felicissime debelletur, uti in præsenti casu tertiana factum esse deprehendimus. *Ratio in aprico est:* hæ enim febres, dum obstructionibus ac infarctibus viscerum reserandis convenientissimum sint remedium; expugnando caussam spasmodicorum motuum, ipsum quoque morbum tollunt.

OBSERVATIO XII.

Epilepsia ex intermissa venæsectione.

Viginti annorum virgo, corpore strictiori, venis amplioribus ac sanguine plenis, animo autem ad iracundiam

diam ac terrorem admodum proclivi prædita, per totum quidem vitæ ſuæ tempus lauto atque copioſo indulſit victui; ſed parciſſimo potu uſa fuit, & ab illo per tres ſæpenumero dies abſtinuit. Neque tamen minus juſto tempore menſes ſatis largi fluere cœperunt; & tanta inſuper humorum abundantia infeſtavit, ut a decimo ſeptimo anno bis quotannis venam in pede ſecandam præbere debuerit; haud ſine egregio fructu. Sanguis ex vena detractus ſemper admodum ater, atque exigua ſeri quantitate præditus adparuit. Sed cum binis abhinc annis ſolitam ſanguinis miſſionem neglexiſſet; accidit, ut medio autumno ex improviſo convulſionibus corriperetur epilepticis, cum pectoris, capitis, artuumque vehementiori agitatione, & accedentibus ſubinde lypothymiis, omniumque virium inſigni proſtratione ſtipatis. Verum enim vero aucta ſucceſſive diaphoreſi, citra aliorum remediorum uſum, hæ moleſtiæ remiſerunt. Interim cum nihilo ſecius priſtinæ vivendi rationi inhæreret, ſolidiores cibos magna cum adpetentia aſſumeret, potui parciſſimo indulgeret: factum eſt, elapſo biennio, ut intermiſſa denuo circa autumnale æquinoctium venæſectione, poſt prævium animi vehementiorem excandeſcentiam, eodem ac olim menſe, atrocem rurſus inciderit epilepſiam. Namque per intervalla horarum aut dierum, mox mentis deliquia, cum pulſus ac ſenſationis ceſſatione; mox vehementiſſimæ thoracis & mammarum elevationes, præcordiorum anguſtiæ, furibundi artuum, maxime manuum, in abjiciendis corporis integumentis geſtus, cum pulſu celerrimo ac fortiſſimo, ſitique ferme inextinguibili, miſere diſcruciarunt ægram. His autem poſt aliquot dies, per congrua antepileptica, præſertim liquorem anodynum, eſſentiæ caſtorei nuptum, conſopi-

tis

tis symptomatibus, succesſerunt capitis dolores, cum febrili pulſuum celeritate, æſtu atque ſiti ingenti, pectoris oppreſſione, tuſſi ſicca, & dolore hypochondrii ſiniſtri atrociſſimo juncti. Quamobrem ſanguinis ſex unciæ ex vena in pede tusa detrahebantur; dabantur pulveres rhabarbarini, cum nitro & lapidibus cancrorum permixti; propinabatur poſt aliquot dies ſalis Sedlicenſis uncia una cum dimidia; purgabantur leniter primæ viæ, ſubjungebantur pulveres diaphoretici, & liquor anodynus, ac denique Elixirium viscerale ſub epulis exhibebatur. Quibus demum factum eſt, ut ægra priſtinæ ſanitati perfecte reſtitueretur.

Epicriſis.

Docemur ex hoc caſu, a ſola ſanguinis craſſi atque glutinoſi, *ob defectum ſufficientis potus, ac motus cumulata mole*, præſertim *in fœminis*, quando menſes non ſufficienter fluunt, venæſectio negligitur, & denique iræ affectus ſupervenit, epilepticum malum excitari poſſe. Et a tali cauſſa generatæ epilepſiæ, longe facilior eſt curatio. Præterea in noſtro caſu ſpaſmus primarum viarum, non minus a ſtagnante ibidem ſanguine productus, febrilibus originem dedit commotionibus: quarum demum ope materia nervoſo generi inimica penitus diſcuſſa, evacuata, & ægra *denique a malo ſuo liberata fuit.*

OBSERVATIO XIII.

Epilepſia infantilis ex vitio nutricis.

Uxor viri, cujus obſervatione X. mentio facta fuit, eo tempore, quo maritus primum epilepſia tentabatur, gravida, peperit quidem juſto tempore infantem per omnia ſanum; ſed poſtea crebrius vel ex lacte corrupto, vel dentitione epilepticos paſſum motus. Neque vero tantum illi metum incuſſerunt, ut mater medicos

consuleret; sed ex dato pulvere marchionum, cum rhabarbaro maritato semper remiserunt.

Epicrisis.

Hic casus confirmat id, quod multoties observavi; infantes nimirum a matribus, quæ gestationis tempore gravioribus animi passionibus indulserunt, aut affectibus hystericis, arthriticis atque spasmodicis nimium excruciatæ fuerunt, natos facillimos esse ad subeundos ex leviſſima causſa motus convulsivos. Simulac enim lac sugunt impurum, ac corruptum, protinus illos incurrunt: quo quidem in casu nihil deprehendi præstantius, quam pulveres ex rhabarbari, lapidum cancrorum ana drachma una, & seminis cymini granis duodecim paratos, si eorum octava circiter pars bis quotidie propinetur. Hoc loco monendum omnino duxi, ut nutricum recta habeatur ratio; quippe quarum culpa plerique infantum in hos atroces conjiciuntur morbos. Omnem nimirum curam impendere illas oportet, ut lac conservent purum; nec illud, si jam inveteratum fuerit, aut nutrices diu mammas præbuerint, infantibus porrigant. Placent mihi verba, quæ de nutricum regimine habet ALEXANDER TRALLIANUS *Lib. 1. pag 63.* quæ cum totam ferme rem exhaurire videantur, hic allegare haud alienum credo: *Juvare nos*, inquit, *curamque habere oportet, ut lac nutricis benignum sit, & recrementis liberum; fiet autem probi bonique succi, si nutrici animum adhibeas, ipsa mediocriter exerceatur, & cibis boni succi vescatur. Si lac fuerit tenue, paullo crassius efficere convenit: sin crassum, extenuare quibusdam, quale est fœniculum, aut anethum, aut anisum, aut erucam, aut rutam: omnia vero hæc, dum viridia sunt, assumantur. Fugian-*

tur

tur cuncta, quæ menses ciunt, his enim fluentibus, necesse est, lac imminui: quare etiam venus lactentibus est inimica, lac enim tenue & fœtidi odoris inde fit. Si contingat concipere, adhuc multo fit pernicioſius, ac cavendum est, ne illa nutrix ulterius mammillam porrigat. Lac si fuerit crassum ac caseosum, excitat infantibus convulsiones: quare opus est, ut nutrix ante cibum corpus moveat.

Plures de hoc morbo casus legi possunt in consultationibus Medicis, nuper editis Tom. I. casibus XXVIII. ad XXXII.

CAPVT II.

DE

MOTIBUS CONVULSIVIS.

§. I.

SI ullum morbi genus est, quod immani ferocitate, ac horrendis visu symptomatibus mortales excruciat, certe sunt motus convulsivi. Hi vero, cum a convulsionibus non nisi nomine differunt, sunt præternaturalis, ac summe violenta partium nerveo membranosarum & musculosarum, trunci potissimum, ac artuum externorum contractio, a membranarum medullam spinalem, & inde prodeuntes nervos cingentium spasmodica strictura, & impetuosiori liquidi tenuissimi in organa motoria influxu excitata. *Definitio Convulsionum.*

§. II.

§. II.

Differentia convulsionum ab epilepsia.

Hinc mox adparet differentia, quæ motus convulsivos ac epilepsiam intercedit. Quemadmodum enim hujus primaria causa in nerveis illis, quæ cerebrum ac reliquas capitis partes sub nomine duræ, piæque meningis investiunt, membranis residet: ita e contrario convulsionum vera sedes in illis membranis, quæ spinalem potissimum medullam, ac inde propullulantes nervos ambiunt, quærenda est. Differunt non minus utriusque affectus symptomata; licet pleraque ob arctissimum, quo hæ nerveæ invicem gaudent membranæ, consensum, ferme eadem, saltem admodum convenire deprehendantur. Enim vero in ipsa epilepsia observantur mentis alienatio, sensuum tam internorum, quam externorum defectio, spuma oris, pollicum in manus compressio, & denique, si malum cessaverit, omnium gestorum ignorantia. Sed hæc fere a convulsivis motibus aliena videntur: nam nec mentis error incidit, nec os spumam reddit, nec pollices in pugnum colliguntur: quæ si contigerint, hos cum epilepsia complicatos esse indicant, & malum constituunt convulsivo epilepticum.

§. III.

Objectum convulsionum.

Proprie malum convulsivum, more spasmodicis motibus consueto, in eas potissimum partes tyrannidem suam exercet, quæ nervosæ, fibrosæ, ac membranaceæ sunt. Sed cum hæ aliis musculosis, glandulosis, cartilagineis, osseisque copiosissime deprehenduntur intertextæ; illas quoque in sæviſſimarum motionum rapiunt societatem. Atque licet externas potissimum regiones, ac artus excrucient hi violenti motus; attamen ad interiora etiam viscera penetrant, in iisque sontica mala machinari valent.

§. IV.

§. IV.

Variis modis hæc adfectio miseros adoritur: quosdam enim subito absque ullis venturi mali notis prehendit; in aliis autem signis quibusdam sui adventum prænunciat. Horum potissima sunt artuum externorum, maxime pedum refrigeratio, vel formicans sensus; qui etiam os coccygis occupat,& instar auræ frigidæ per spinam dorsi ascendit. Accedunt hypochondrio sinistro tensivi inflativi dolores, & alvi tanta obstipatio, ut nec flatus, nec excrementa exire queant, nec sæpius tenuissima fistula anum intrare possit, aut etiam glandes ac enemata vi spasmorum per vomitum cum stercore ejiciantur. Vesica constringitur arctissime, ut urinæ vel nullæ, vel tenues ac albæ reddantur. In aliis præcedunt oscitationes, pandiculationes, totius corporis tremores; vel etiam præcordiorum anxietates, cum pulsu inæquali duro, contracto, cardialgiæ, nauseæ, vomitus, cordis palpitationes, deglutitionis impedimentum, dolores capitis, dentium, tinnitus aurium, vertigo etc & tum excipiunt convulsiones. *Signa convulsiones antecedentia.*

§. V.

In ipso paroxysmo artus potissimum externi mirum in modum agitantur, huc vel illuc trahuntur, retrahuntur, distenduntur, crispantur, jactantur, contorquentur, & incurvantur. Mox brachia in tergum retorquentur, *ut illis insidere videantur*; mox inanibus auram verberant ictibus; mox pedes in varias plagas abripiuntur; mox valide terram quatiunt & conculcant; mox spina dorsi incurvatur, & veluti arcum format, pectus attollitur; mox totum corpus obrigescit, & saxo magis immotum tenetur &c. Multos hæ agitationes in eo situ, quo sunt, occupant, nec in terram prosternunt; alii more epilepticorum subito concidunt, flent, rident, dentes *Paroxysmorum descriptio.*

commordent, ore hiant, linguam exserunt, oculos variis modis contorquent, & capite circumgyrantur. Quemadmodum vero gestus ac motus partium, quos in hoc morbo deprehendimus, mira ac incredibili varietate tristem scenam ludunt; cujus singulares recensiones occurrunt in M. N. C. *anno VI. obs. 23. Dec. 1. anno 9. obs. 64. Dec. II. anno 3. obs. 77. anno 7. obs. 135.* HORSTII *epistol. pag. 356. &c.* ita longe majorem admirationem meretur, & portento videtur simillimum, tales ægros haud raro peregrinas, quas nunquam didicerunt, linguas strepere, & instar vatidicorum futura præsagire. Unde quoque a veteribus pro dæmoniacis habiti fuerunt. Vid. FORESTUS *obs. med. Lib. X. obs. LVI. Schol. pag. 486.*

§. VI.

Paroxysmorum solutio.

Superatis accessionibus plurimi ineffabilem totius corporis. Pedumque languorem retinent; multi in animi deliquia, altumque soporem delabuntur; quibusdam explosione ructuum, flatuum, vomitu, copiosa lymphæ exgula rejectione malum solvitur. Sæpius muci vel sanguinis evacuatio per nares, uterum, hæmorrhoides &c. insequitur: quidam clamore, aliisque innumeris modis accessionem finiunt. Ceterum in his ægris somnus esse solet turbulentus, terroris, timorisque plenus; adpetentia ciborum vaga; alvus plerumque segnis & pigra; ægroti ad sudorem difficillimi, ad animi vero passiones, & præsertim συμπάθειαν admodum proni observantur. Accessiones modo longiores, modo breviores, per intervalla mox breviora, mox longiora recidunt: & lunæ mutationes sæpe strictissime observant; quid? quod nota mihi sint exempla, ubi certo anni tempore reversæ, per aliquot duntaxat menses sævierunt, postea ex toto siluerunt. In sexu sequiori mensium eruptionem vel antecedunt, vel ipsum

ipſum fluxum comitantur: ſumtis epulis frequentiores exiſtunt ac ſæviores; & a leviſſimis cauſis, præſertim animi affectibus facillime excitantur.

§. VII.

Convulſionum ſubjecta.

Ferali huic malo præ aliis obnoxii deprehenduntur, qui genus nervoſum debile vel ex nativa conſtitutione, vel aliis cauſis obtinent; eo magis, ſi ſuccorum vitalium impura acceſſerit temperies. Hinc etiam morbus ille non ſolum per hæreditatem ad liberos tranſit, verum etiam per longam generis ſeriem, quaſi per manus poſteris traditur: maxime ſi parentes hypochondriaci, hyſterici, arthritici, hæmorrhoidarii fuerint, vel mater gravida ad graviores animi commotiones inclinaverit. Ex eodem fundamento pueri, adoleſcentuli, præ adultioribus; fœminæ præ viris huic affectui ſunt expoſiti: ad quem etiam *proclives reperiuntur, qui animi ſenſibilioris & ingenii acutiores ſunt*, veluti cholerico temperamento præditi.

§. VIII.

Cauſſa proxima motuum convulſivorum.

Sed miſſa motuum convulſivorum hiſtoria, pathologiam aggreſſuri, cauſſam illorum proximam in membranarum medullam ſpinalem cingentium, & inde productarum partium nervoſarum valida ac violenta ſtrictura ponimus. Hinc patet, in convulſionibus illas duntaxat *partes agitari, quæ ex ſpinali medulla* nervos ſuos mutuantur: cum autem dictæ membranæ cum cerebri meningibus, cujus ſunt productiones, intima communione gaudeant; cognitu facillimum eſt, cur convulſivi cum epilepticis motibus frequentius complicentur; quin & in hos ſæpenumero tranſeant.

§. IX.

Structura medullæ ſpinalis.

Hæc, ut eo clariora fiant, haud ignorari oportet, medullam ſpinalem eſſe cerebro ſimilem, ex parte alba

seu medullari, & cinerea compositam, cerebro continuam: (*vid.* HIPPOCRATES *L. de carnibus Sectio III.* GALENVS *L. XII. de usu partium Cap. XV.* VESLINGIVS *Anat. Cap. XIV. pag. 224*) uno communi membranaceo involucro, quod spondylis vertebrarum adhæret, & tribus propriis membranis, intima secundaque a pia cerebri meninge productis, tertia ex dura matre propagata investitam, & intra specum vertebrarum reconditam. VIEVSSENS *Neurograph. Lib. II. cap. I.* Gaudet illa vasis sanguiferis arteriosis pariter, ac venosis, per ipsam illius substantiam disseminatis. Recipit nimirum arteriosos ramos ex arteriis vertebralibus, & trunco aortæ descendente: ex quibus refluus cruor per venulas primum in sinus vertebrarum venosos, in venas vertebrarum, venam sine pari, aliasque venulas, & tandem in venam cavam ascendentem effunditur. *Vid.* VIEVSSENS *loc. cit. Tab. XVIII. fig. I. II. III.* Denique ea potissimum hujus medullæ videtur esse functio, ut varios e sinu suo nervos emittat; quorum triginta sunt paria, & duo nervi spinales, accessorii a WILLISIO dicti, qui ad par vagum tendunt. *Ibid. Tab. XIX. fig. II.* Hi ergo nervi primum ad musculos cervicis, colli, pectoris, dorsi, abdominis, artuum superiorum & inferiorum tendunt, harumque partium motui inserviunt; deinde per interna pectoris ac abdominis viscera distribuuntur, membranas in iis obvias constituunt; & denique varios insignesque ramos ad musculos externos faciei capitisque dimittunt, & ad horum motum multum contribuunt.

§. X.

Differentia convulsionum in idiopathicas, & sympathicas.

Hanc allegatam caussam, quicunque cum omnibus morbi symptomatibus rite comparaverit: facile illorum nexum rationalem invenire, ac caussam mechanicam reddere

reddere poterit. Sed notandum eſt, hanc dictarum partium convulſivam irritationem duplici contingere poſſe ratione: namque vel ipſæ ſpinalis medullæ membranæ primario irritantur, convelluntur, & in hanc convulſionum ſocietatem alias ſibi connexas partes abripiunt; vel harum partium quædam prius ſpasmodice afficiuntur, & hanc diſtentionem cum medulla ſpinali communicant; ex qua ad alias iterum defertur regiones. Hac ratione, quid obſtat, quo minus prioris generis convulſiones idiopathicas, poſterioris ſympathicas adpellemus.

§. XI.

Convulſiones ab animi affectibus.

Inter cauſſas autem mediatas, quæ ad ſpasmodicam hanc medullæ ſpinalis conſtrictionem diſponere valent, principem locum occupant graviores animi paſſiones: quibus ad inducendos non minus, quam fovendos hoſce diros motus nihil eſt efficacius, maxime ſi externum frigus, & diætæ errores acceſſerint. Memorabilem *de dira convulſione, ex ſubita animi conſternatione ob commiſſum antea ſtuprum excitata* caſum allegat HENRICVS AB HEER *obſ. XXIV.* & quid frequentius, quam homines, præſertim juniores ex gravi terrore ac iracundia vehementiſſime convelli? Eximia inprimis in hiſce morbis excitandis, nimiæ libidini, venerisque præmaturo aut immodico exercitio vis eſt: unde quoque coitus parva epilepſia vocatur.

§. XII.

Convulſiones ex vitio humorum.

Deinde inter horrendi hujus mali cauſſas materiales recte collocatur ſuccorum vitalium vitium; eorumque præſertim dyſcraſia quædam acris, ſalina, ſcorbutica. Hinc ſæpenumero enaſcuntur convulſiones ab arthritide, podagra, ſcabie, purpura &c. intra corpus retropulſis; & his iterum ad externum habitum, & artus

erumpentibus, denuo mitigantur. Quum autem porro impuritati humorum inducendæ nihil magis faveat, quam ipsorum abundantia, vel spissitudo; maxime si excretiones naturales per sudorem, vel alvum, vel etiam sanguineæ hæmorrhoidales, ac uterinæ fuerint imminutæ aut suppressæ: facile patet, cur morbis hypochondriacis, hystericis, mensium ac hæmorrhoidum obstructione tentati, hisce convulsivis spasmis præ aliis observentur obnoxii. Hinc quoque crebra obvium est experientia, quod virgines, menstruam nondum passæ excretionem, sævis convulsivis, spasmodicisque tententur agitationibus; quæ orto mensium fluxu sæpenumero cessare deprehenduntur.

§. XIII.

Convulsiones ex vitio primarum viarum.

Si ulterius inquiramus in eas nervosas partes, ex quibus strictura convulsivæ ad spinalis medullæ membranas propagari solent: has inter principem locum sibi vindicat membranaceus ventriculi ac intestinorum canalis, cujus vellicationes efficaciſſimam causſam universi generis nervosi distentionibus suppeditant. Ipsæ enim hæ partes vi fabricæ earundem nerveo membranaceæ insignem proclivitatem possident ad suscipiendos motus irregulares, & a leviſſima causſa graviter adficiuntur. Cum autem ventriculus nervos suos primum ab octavi paris ramo externo tam dextro, quam siniſtro; deinde etiam a nervis ex prima, secundaque dorsi vertebra emergentibus, & in costalem ramum abeuntibus mutuetur; & intestina ramos nerveos a ramo octavi paris interno, cum intercostali concurrente, & plexum mesentericum formante adipiscantur: ratio in aprico est, cur harum partium strictura ad membranas spinalis medullæ, & universum nervorum genus facillime propagentur.

§. XIV.

§. XIV.

Tali ratione non frequentiores occurrunt convulſiones, quam quæ in duodeno potiſſimum inteſtino primariam agnoſcunt ſedem: in quo ſtabulantes cruditates acidæ, atque viſcidæ, ob concurſum bilioſi ac pancreatici ſucci, promtiſſime acrem, ac cauſticam fere indolem acquirunt. Sic notabilem caſum de catalepſi cum horrendis convulſionibus, cujus fomes in primis viis hæſit, recenſent M. N. C. *dec. III. anno III. obſ. 138.* Hinc etiam remedia acria, cauſtica, atque venena, rodendo membranas inteſtinorum, convulſiones univerſales excitare valent. Sic has a vino lithargyrio dulcificato obortas referunt M. N. C. *Dec. III. anno IV. obſ. XXX. pag. 81.* Et quem fugit, purgantia acriora idem ſæpius excitaſſe malum? Conf. iterum M. N. C. *dec. II. anno VII. obſ. 162.* Hæc omnia eo certius fiunt, faciliusque, ſi ſcorbutica concurrat diatheſis: hinc *de convulſionibus epilepticis violentis ex clyſtere acriori in doloribus ventris ſcorbuticis incaute adplicato excitatis notabilem recenſent obſervationem M. N. C. obſ. 77. dec. II. anno 3.* *In duodeno latet ſæpius fomes convulſionum.*

§. XV.

Huc etiam pertinent obſervationes, quarum innumeræ a probatiſſimis auctoribus proditæ leguntur, de vermibus in inteſtinis ſtabulantibus, admirandas motuum convulſivorum ſpecies, ambulatorias, rotatorias &c. maxime in pueris excitantibus: quales notatu dignos caſus reperies apud GEORGIUM HORSTIUM *epiſt. medicin. Sect. III. pag. 377. M. N. C. d. I. a. VI. obſ. 187. item Dec. III. anno III. obſ. XCIX.* & FORESTUM *obſ. med. L. X. obſ. 117.* Si in cauſſas inquirimus, illæ non ſolum in roſionibus ac vellicationibus inteſtinorum, quæ quidem in infantibus locum obtinent, conſiſtunt; verum, ubi in adul- *Convulſiones a vermibus.*

adultioribus contingunt, magis mortuis in inteſtinis vermibus ſunt accenſendæ; qui putredinoſum vaporem ſpargunt, ac nervoſo generi inſinuant: unde in hiſce caſibus halitus oris ſæpius deprehenditur fœtidus, ac cadaveroſus.

§. XVI.

Convulſiones ex læſione veſicæ & uteri.

Quum porro veſica urinaria atque uterus ramos ſuos nerveos accipiunt ab interni octavi paris rami infimis ramulis pariter, ac quibusdam oſſis ſacri propaginibus: facile judicari poteſt, cur harum etiam partium vellicationes, ſpasmi, atque graviores læſiones in convulſiones abeant. Quot innumera ſunt exempla convulſionum epilepticarum ex ſuppreſſione urinæ productarum? teſte celeberrimo ETTMULLERO *Coll. Practic. P. II. Tom. I. pag. 658.* Ut omnia ſilentio præteream; haud rara ſunt exempla, quod peculiares artuum convulſivæ motiones in parturientibus obſerventur; quando nempe ſpasmi uterini ſuperiora petunt, & nervos medullæ ſpinalis invadunt. Unde manus atque collum ſæpius hinc inde ex uno latere ad alterum agitantur, pectus valide attollitur, contremiſcunt membra, totumque corpus: & niſi conquieſcant, & ad fœtum expellendum rurſus deriventur, infanti non minus ac matri ſatis grave, ac ipſius vitæ minantur periculum. Quamvis enim notiſſimum ſit, nullum partum absque motibus ſpasmodico convulſivis obtineri: probe tamen tenendum eſt, eorum ſedem in utero potiſſimum, oſſe ſacro, vicinisque muſculis naturaliter reſidere debere. Quando vero a variis cauſſis ſimul ad ſuperiores corporis regiones propagantur; medullæque ſpinalis ſuperiorem partem occupant; varias horrendas, triſtesque ludunt tragœdias.

§. XVII.

§. XVII.

Non minus externas ipſius medullæ ſpinalis pariter, ac aliarum remotiorum etiam nervoſarum partium læſiones inſequuntur horrendæ convulſiones. Fracturis atque luxationibus vertebrarum dorſi, ubi feſtucæ oſſeæ pungunt ſpinalem medullam, ſupervenire motus convulſivos; cuivis chirurgorum notum eſt. Et quem fugit, quod graviora nervoſarum partium vulnera; nervorum vel incauta venæſectione, vel aliis cauſſis inductas puncturas ac vellicationes, graviſſimæ excipiant convulſiones? Talem caſum de convulſionibus ex nervo in manu puncto ſubortis annotavit RHODIUS *obſ. cent. I. obſ. 32. & 50.* ex punctura nervi per venæſectionem male peractam FORESTUS *obſ. Lib. X. obſerv. 118. & 119.* ex vulnere obſ. 120. etc quid? quod de motibus hiſce violentis ab unguibus incaute reſectis caſum adferat RHODIUS *loc. cit.* Hinc quoque puncturæ, vulnera, atque læſiones quarundam capitis exteriorum partium & muſculorum ſæpius in convulſivos motus abire deprehenduntur, & hos quidem a læſione muſculi temporalis excitatos vidi. Nec etiam mirum: nam ex nervo ſecundo verticali rami quidam ſurſum per aurem externam reflexi, varios ingrediuntur faciei muſculos, annotante VIEUSSENS *Neurograph. Tab. XXIV.* *Convulſiones ab externis læſionibus.*

§. XVIII.

Eidem fundamento innituntur convulſiones ab ictu variorum inſectorum productæ. Harum admirandam ſpeciem *a morſu muſcæ majoris* allegant A. N. C. *dec. I. anno IX. obſ. 65.* Has præprimis ſtupendas artuum, dorſique agitationes, incurvationes, jactationes cum turbata etiam phantaſia ſtipatas, ab ictibus morſibusque ira percitorum inſectorum excitari, multæ a probatiſſimis medicis conſcriptæ atteſtantur hiſtoriæ: ex quibus etiam clariſſimum *Convulſiones ab ictu & morſu animalium.*

fit, valde exilem, & admodum pernicioſam eſſe illam materiem, quæ tantos tumultus, & irregulares motus in univerſo nervorum, nervoſarumque partium ſyſtemate ſuſcitare valet.

§. XIX.

Prognoſis motuum convulſivorum.

Quamvis horrendum, terrorisque plenum hoc malum adpareat: neutiquam tamen adeo funeſtum eſt, ut quos corripuit, ſubito occidat. Ubi recens eſt, ætas junior, ac reliqua corporis conſtitutio integrior acceſſerint: ſpes eſt facilioris ac brevioris curationis. Quod ſi ſanguinis naturales excretiones per uterum aut hæmorrhoides ſuppreſſæ hunc affectum foverint; hic illis iterum revocatis omnino mitigatur, ac prorſus depellitur. Contra vero, ſi humores ſpiſſi ac impuri ſunt, excretiones ſuppreſſæ manent, temperamentum accedit ſenſibilius, ætaſque provectior, ac ipſum malum vel hæreditarium, vel temporis diuturnitate in pertinacem habitum degeneratum eſt: per arduum omnino videtur, illi penitus mederi. Tum enim non ſolum fluidæ partes peccant; verum etiam ſolidæ nerveæ, in quas acris halituoſa materia veluti impacta, ac jus hoſpitii nacta eſt. Præterea nervi, dum ſub violentis concuſſionibus admodum extenduntur: loco fluidi tenuiſſimi ac ætherei adimplentur vapore craſſiori aëreo, & hinc difficillime in naturalem reducuntur ſtatum. Exinde quoque his morbis obnoxiorum hominum inſigne, quo ſub paroxyſmo pollent, robur derivandum eſt. Haud etiam raro, accedentibus præſertim mala victus obſervatione, aut perverſa medicatione, convulſiones abeunt in veram epilepſiam, vel etiam melancholiam hypochondriacam. Et denique quicunque iis pereunt, apoplexia abripiuntur: hinc in diſſectis cadaveribus in ipſo cerebro vel vaſorum a ſtagnante in iis ſanguine infarctus, ac diſtenſio; vel cruoris aut

ſeri

seri hinc inde in ventriculis cerebri, vel medulla oblongata extravasatio in conspectum veniunt.

CVRATIO.

§. I.

Indicationes curatoriæ.

COnvulsivos motus expugnaturo, tres occurrunt potissimum indicationes, quarum prima est, ut causas materiales malum foventes corrigat, ad exitum præparet, & opportune e corpore ejiciat: deinde violentas & irregulares partium nervosarum motiones demulceat; ac denique ne more ipsis consueto iterum recrudescant, genus nervosum corroboret. Ante omnia vero, maxime si paululum inveteratus fuerit affectus, monendus est æger, ut curationem summa patientia per aliquod tempus protrahat. Neque enim illam multis ac drasticis remediis perficere, sed *magis blandis, ac naturæ congruis instituere convenit præsidiis*; quæ patientia, ac temporis diuturnitate adjutæ omne curationis momentum absolvere possunt.

§. II.

Venæsectio ubi celebranda.

Itaque, circa curandi rationem generatim ita tenere oportet. Quod si malum juxta Hippocratem a nimia humorum repletione subortum; aut sanguinis justo copiosior moles, aut spissitudo cum pulsu magno fuerit præsto, & præsertim temperamentum accedat sanguineum: a sanguinis *detractione auspicium curationis capiendum* est, pertusa vel in brachio, vel pede vena. Neque etiam minus pro ratione plethoræ venæsectiones bis vel ter in hoc morbo iterandæ; vel etiam scarificationes interponendæ sunt. Præstat vero paroxysmo soluto, quam in ejus accessione sanguinem mittere: non semel enim inde longe truculentiora, & diutius perseverantia animadverti symptomata.

§. III.

Diætetica ac simplicissima præsidia.

Deinde vero nunquam fere vidi debellatos motus convulsivos, nisi accedente recta victus ratione. Quamobrem inveteratis potissimum convulsionibus accomodatissimum est, aërem, locumque, præsertim si vappidus nimium ac humidus exstiterit, permutare; atque sub cœlo sereno ac clementiori vivere, itineribus ac crebris exercitiis corpus sedulo movere. Cibi etiam seligantur congrui, molliores, ac concoctu faciliores; omnesque potus calidiores, spirituosi, vinosi ac cerevisiarii evitentur: quorum in locum pro potu ordinario assumenda sunt decocta ex radice scorzoneræ, rasura cornu cervi concinnata, aut serum lactis, aut acidulæ Selteranæ. Tum quoque in usum vocanda sunt pediluvia, quæ ex sola aqua fluviatili, furfuribus triticeis, ac floribus chamæmeli parari possunt. His duntaxat tepidioribus circa lecti introitum pedes paullo profundius immittere, & tum in lecto leniter sudare oportet: sic enim humorum circuitum promovendi, & stricturas spasmodicas consopiendi, egregiam possident virtutem.

§. IV.

Laxantia, ubi sint adhibenda.

Inprimis vero nihil moliendum est, nisi alvus simul conservetur aperta: quo quidem fine, si pigra est, & officio suo haud respondet, conducunt vel pilulæ balsamicæ, vel infusa ac potiunculæ mannatæ, vel manna loco sachari ex infuso calidiori sumta, vel denique, si plane obstructa fuerit, clysteres emollientes, fortiter oleosi etiam iterandi. Quando vero mali fomitem in primis viis residere, certa sunt indicia; consultum est, præsertim circa lunæ mutationes emeticum cum laxante jungere; & e. g. decocto mannato, quod recipit unam mannæ unciam, grana duo vel tria tartari emetici admiscere: ut per superiora pariter ac inferiora sufficiens humorum vitiosorum fiat evacuatio.

§. V.

§. V.

Inter simpliciſſima, ac diætetica, quæ morbis convulsivis incredibilem ferre ſolent opem, remedia præſtantiſſimum eſt aqua ſimplex, naturali frigiditate largius hauſta; qua ſola atrociſſimas convulſiones profligatas vidi. Ea namque levitate ac fluiditate ſua minima corporis noſtri vaſcula penetrat, cruorem magis fluxilem reddit, partes roborat, humores atque vapores acres ſulphureos involvit, ac leniorem excitando ſudorem, ſecum e corpore ducit. Id circo etiam congruus, ac bene ordinatus acidularum, ac thermarum temperatiorum uſus inſignem in his morbis pollicetur utilitatem. *Aquæ ſimplicis uſus.*

§. VI.

Quod ſi ſpeciatim in pubertatis vel adoleſcentiæ annis a nimia vel intempeſtiva venere, aut ira, aliisque animi commotionibus originem traxerit malum; cavendum eſt ab omnibus, quæ commotionem & orgaſmum in partibus fluidis concitant, vel ſolida impetuoſe movent, & ad graviores ſtricturas proritant; veluti ſunt aromatica, acria purgantia, emetica, calidiora omnia, ſpirituoſa, fortiores corporis & animi motus. Contra vero, major ſpes in diæteticis, emollientibus, demulcentibus, nutritivis collocanda eſt: quo fine cura lactis bubuli, vel aſinini, vel etiam ſeri lactis, nec non balnea ex aqua dulci, affuſo lacte parata inſignem merentur commendationem. Non minus conferunt juſcula gelatinoſa, nutrientia, decocta ex radice Scorzoneræ, hordeo, raſura cornu cervi, eboris, & carne viperarum parata, pro potu ordinario uſurpanda; decoctum ſuccoladæ tenuius, aliaque. Jungenda his denique motus ſpaſmodicos demulcentia remedia, anodyna & ſpecifica; quorum inferius fiet mentio. *Curatio mali ab animi affectibus, vel nimia venere orti.*

§. VII.

A vermibus & primarum viarum vitiis inducti.

Quandocunque verminosa colluvies ansam, caussamque præbuit convulsionibus; tunc ad hos expellendos atque enecandos intentio medendi debet ferri. At vero probe notandum, non omnia hic invenire locum anthelmintica specifica, uti alliacea, vitriolacea, venerea, aloëtica, acriora purgantia, & mercurialia incaute adhibita; quippe quæ vermibus quidem adversantur, simul vero partibus nervosis inimica sunt. Operæ magis erit pretium, externis pugnare remediis; quæ inter clysteres ex lacte, ac dulcibus, oleosisque parati; & linimenta purgante prædita virtute, veluti unguentum de arthanita, externe umbilico atque abdomini adplicata palmam obtinent. Quæ interne exhiberi possunt anthelmintica, simul roborantem ac nervinam possidere debent efficaciam, uti semen santonici, vel in pulverem, vel essentiam minus spirituosam redactum; vel mercurius dulcis, si cum duabus cinnabaris medicinalis partibus miscetur, & cum extracto tanaceti, rhabarbari atque centaurii minoris in formam pilularum redigitur. Aliis primarum viarum vitiis, sordibus acidis, biliosis, viscidis opponenda sunt incidentia, resolventia, digestiva, absorbentia, acrimoniam attemperantia, ac leviter evacuantia vel emetica, vel laxantia. Si acriora purgantia, caustica, venenosa remedia malum introduxerint: eorum aculei remediis pinguibus, oleosis, mucilaginosis atque lacticiniis sunt obtundendi.

§. VIII.

Ab excretionum sanguinearum suppressione sustentati.

Si mensium suppressio horrendum hocce malum sustentaverit: probe cavendum, ne emmenagogis aliisque calidioribus medicinis, & quæ vulgo solent adhiberi, eorum revocationem tentemus. Hoc in casu præstat balneorum naturalium, & aquarum thermalium usu; venæsectionum pru-

prudenti administratione; pediluviis tepidioribus, pilulis balsamicis, infusis calidis ex floribus meliſſæ atque tiliæ, pulveribusque temperantibus humorum æqualem circulum reſtituere: tum motus partium ſolidarum irregulares antiſpaſmodicis, ac anodynis, veluti eſt liquor meus anodynus, cum eſſentia caſtorei maritatus, quod præſtantiſſimum omnium eſt medicamentum, coërcere, ac his denique ſedatis imbecillas partes corroborare. Quod ſi vero hæmorrhoidum ſuppreſſio, vel imminutio malo dederit pabulum: præter commendatorum remediorum, & venæſectionum uſum, hirudines ad anum adplicatæ egregium ſpondent emolumentum.

§. IX.

Haud raro contingit, ut ſudores retropulſi, excretiones ulceroſæ, ſcabioſæ, purpuraceæ repreſſæ, aut motus *arthritici vel podagrici intra corpus acti malum convulſivum inducant.* Hoc in caſu acrimoniæ primarum viarum temperandæ, ſimulque ſpaſmodicis ſtricturis demulcendis egregie conveniunt pulveres abſorbentes ex lapidibus cancrorum, pulvere marchionum, ſuccino præparato, cinnabari, nitro, antimonio diaphoretico, & extracto croci caſtorei confecti. Veſperi aſſumi poteſt liquor meus anodynus cum refracta doſi ſpiritus bezoardici Buſſii & caſtorei remixtus; aut pilulæ antiſpaſmodicæ, quæ ex extracti milleſolii, florum chamomillæ, herbæ cardui benedicti, ana drachma una, theriacæ, ſuccini, cinnabaris, ana drachma dimidia, croci granis duodecim, & olei chamæmeli veri guttis octo parantur: quibus crebra interponi debent laxantia. Tum denique cura lactis aſinini cum acidulis Selteranis remixti, aut etiam ſeri lactis in uſum vocanda, & per aliquot hebdomades, interpoſita quandoque manna, cremori tartari nupta, protrahenda eſt.

A ſuppreſſis ſudoribus, ſcabie, podagra.

§. X.

§. X.

Specifica. Tali ratione remotis caussis materialibus, præsertim crassioribus, si adhuc restiterint motus convulsivi: illis obviam eundum est remediis motus effrænes sedantibus atque specificis, quæ vapori subtili sulphureo, nervis impacto, & mali genuino pabulo sunt inimica. Ad eorum censum præprimis pertinent antispasmodica ac antepileptica sic dicta specifica, quæ ex regno animali petuntur: horum enim fragrantia quædam, olfactu mox percipienda, revera halitibus istis graveolentibus, convulsionum nutricibus adversatur, eosque specifica virtute infringit. Hoc nomine insignem merentur laudem rasura dentis hippopotami, eboris, lapidis manati, ungulæ alcis, cranii humani, item secundina ac sanguis humanus exsiccatus, viscera viperarum & serpentum, eorumque cor, fel & hepar, tali leporum siccati atque pulverisati, aqua hirundinum cum castoreo, maxime omnium pulvis lumbricorum terrestrium majalium. Neque minus quædam medicamina ex regno vegetabili ac minerali desumta sunt efficaciissima: quæ inter carbones tiliæ pulverisati, extractum croci, flores & radix pœoniæ, papaveris rhæados, cinnabaris medicinalis &c. digna sunt, ut commendentur. Huc quoque spectant, & singulari fructu adhibentur remedia sedativa; ac sic dicta anodyna; veluti sunt liquor meus anodynus, cum essentia castorei mixtus: pillulæ de cynoglossa si cum auro fulminante & cinnabari nativa commisceantur, pillulæ Wildeganii, quæ remota crassiori materia, habituales motus insigniter refrænant, ac consopiunt. Quorum, ut & roborantium, tertiæ indicationi satisfacientium, amplior fit mentio præcedente capite de epilepsia.

§. XI.

Externa remedia. Neque vero negligenda sunt externa remedia, quæ inter unguenta ac linimenta nuchæ & spinæ dorsi inungenda non

non carent ſua laude. Horum præcipua ingredientia ſunto axungiæ humana, taxi, urſi, muris alpini, pinguedo caſtorei, viperarum; quibus admiſceantur olea deſtillata v. g. rutæ, lavendulæ, majoranæ, roriſmarini, nuciſtæ &c. & ad meliorem penetrationem aliquot ſpiritus ſalis ammoniaci volatilis guttulæ. Sed notandum eſt, olea deſtillata in ſubjectis, quæ illa perferre nequeunt, omittenda; & ſolis axungiis, ac mucilaginoſis utendum eſſe. Tum vero omnibus præferri merentur balnea aquæ dulcis circa tempus invaſionis uſurpata: a quorum uſu lenis provocetur ſudor, vel ipſa natura ſponte ad hunc inclinante, vel adjuta infuſo theiformi ex floribus tiliæ, quæ peculiaris ſunt virtutis, primulæ veris, hyperici & radice valerianæ parato: quibus ſæpius horrendæ acceſſiones anticipantur.

Cautelæ, & monita practica.

§. I.

QUandocunque in convulſivis motibus, a vermium colluvie productis mercurius dulcis cum purgante exhibetur: probe obſervandum eſt, ut ante hujus, aliorumque anthelminticorum uſum demulcentia mucilaginoſa, ut oleum amygdalarum dulcium ad aliquot cochlearia, vel lac ipſum ſumatur, vel etiam ſuperbibatur, quo ſtricturæ inteſtinorum hiſce demulceantur. *Circa mercurialia in convulſionibus vermiſibus.*

§. II.

Quanquam venæſectio ſæpiſſime locum habeat in hiſce adfectibus, maxime ſi plethora, aut humorum ſpiſſitudo, dyſcraſia, aut menſium vel hæmorrhoidum ſuppreſſio præſto fuerint, vel etiam caput adficiatur graviter: probe tamen cavendum eſt, ne ſimul & ſemel larga cruoris detrahatur copia, nec temere ac promiſcue adhibeatur. Quum enim malum, ſi ſæpius revertitur, longe frequentius a benigni *Circa venæſectionem.*

nigni sanguinis defectu, quam nimia illius mole proficiscatur: facile fit, ut ab immoderata illius missione vires imminuantur, stomachus debilitetur, perspiratio retardetur, & præsertim in corporibus haud manifesto plethoricis majus damnum excitetur, quam emolumentum. Neque etiam in latere affecto eam instituere convenit, nec in ipsis æquinoctiis, sed quatuordecim circiter ante, vel post illa diebus: quoniam hisce temporibus mali accessiones plerumque sunt graviores, in quibus nihil moliendum est.

§. III.

Martialium usus. Ubi suppressæ hæmorrhoides foverint convulsiones, & jam lienis tumor, ac vasorum obstructiones concurrerint; præmissis præmittendis non præstantius quicquam reperitur martialibus. Unde laudem meretur sequens infusum vinosum: *Recipe radicis zedoariæ, cichorei ana unciam semis, summitatum centaurii minoris, florum hormini ana* pugillos quatuor, corticum citri recentium unciam semis, passularum minorum uncias duas, vini Rhenani mensuram unam: mixta, lenique calore digesta ad usum reserventur.

§. IV.

Cautelæ circa volatilium usum. Nihil deterius est in hisce morbis convulsivis, quam ea remedia exhibere, quæ humores in graviores rapiunt commotiones, utpote, qui ad hasce subeundas tum sunt promtissimi. Quare cane pejus & angue fugienda sunt omnia calidiora, spirituosa, volatilia, tincturæ ac essentiæ calidiores, nec non crudiora adstringentia, narcotica, opiata: quippe quæ non solum ipsas mali accessiones revocant, verum etiam malum reddunt deterius, ac pertinacius.

§. V.

§. V.

Circa balneorum ac lactis curam.

Ad balneorum usum non temere statim transeundum est; sed bene providendum, ne repleto sordibus duodeno, vel sanguine nimis copioso, impuroque existente, hocce curationis genus ineamus. Verendum enim est, ne ubi quid ejusmodi vitii in corpore hæreat, materiæ malignitas, remedii ope excitata per totum corpus diffundatur. Idem circa lactis curam, in cujus locum subjectis biliosioribus magis convenit serum lactis, præcipiendum est: ad quam non prius accedere oportet, quam si primæ viæ a sordibus purgatæ, iisque ac visceribus sua constet integritas. Talis curatio tutissime vel adulto, vel præcipiti vere instituatur.

§. VI.

Circa laxantia, atque linimenta.

Alvus in hisce morbis semper existat lubrica, eo magis necesse est, quo vehementius, illa existente obstructa, observatur malum. Huic vero scopo inserviunt laxantia blanda, rhabarbarina, passulata, mannata, clysteres, ac victus emolliens. Linimenta autem, licet in demulcendis ac relaxandis spasmis eximiæ sint efficaciæ: tamen consultius remittente paroxysmo, quam sub ejus vigore inunguntur; maxime si corpus antea in balneum fuerit ingressum.

§. VII.

Circa specifica.

De specificis antepilepticis pariter ac spirituosis roborantibus probe tenendum est, ne in mali principio, sed omni materiali atque crassiori causa subducta demum exhibeantur. Hac enim remota cessant sæpius convulsivi motus, absque specificorum ope. Et notabile est, horum efficaciissimam esse virtutem in malo ab animi affectibus inducto atque sustentato, & si viscera adhuc fuerint integra: tali enim ratione juvenem, qui per sedecim annos diris

epilepticis laboraverat motibus, per datum, præmisso vomitorio, pulverem meum antepilepticum, felicissime restitutum vidi.

§. VIII.

Methodus præservatoria.

Quod denique mali præservationem attinet, illa optime recto rerum non naturalium usu impetrabitur. Æger nimirum aëre puro, sereno, ac temperato utatur: & cum Hippocrates Sect. II. aphor. 45. juvenibus per cœli mutationem a convulsionibus liberationem promittat: igitur peregrinatio ex locis præsertim paludosis, frigido humidis, crasso & denso aëre stipatis, ad loca altiora, sicca, salubriora plurimum suadenda erit. Vitandus quoque est decubitus in terra humidiori, diuturnior in aëre vitioso, vesperi, & circa noctem obambulatio, item die sole fervidiori existente. Victus sit facilis, potui inserviant vel aqua frigida, vel medicata, vel infusa calida; animi conservetur hilaritas; venus sit parcissima, motus corporis exerceatur; somnus plenior capiatur; alvus servetur lubrica, ac ne cumuletur moles sanguinis, congruis venæsectionibus, aut scarificationibus prospiciatur.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Convulsiones ex scabie retropulsa.

A Dolescens octodecim annorum, constitutionis temperioris, biliosæ, & valde sensibilis, horæis fructibus large indulgens, incidit autumno in scabiem: ad quam abigendam absque proportionata evacuatione, statim utitur externis unguentis ex sulphure, oleo olivarum & nitro paratis: quibus quidem repellitur scabies, mox autem iterum efflorescit. Paullo vero post, cum brumali tempore sub gelu intensissimo per aliquot horas versaretur, protinus & penitus evanuit scabies, ac æger habuit optime. Tum accidit,

cidit, ut hauſto ſub epulis vino Sect, elapſis aliquot horis de ſumma præcordiorum anxietate, ac atrociſſimis imi ventris torminibus conquereretur. Advocatus medicus ordinat clyſterem oleoſum, ac interne eſſentiam carminativam & antiſpaſmodica præſcribit: ſed paullo poſt invadunt ægrum violentiſſimæ convulſiones epilepticæ, cum ejulatu atque clamore maximo, pulſu aucto ac artuum immani agitatione ſtipatæ. Adſtantes, venenum ſub vino Sect propinatum fuiſſe rati, medici opem denuo implorant: qui ob nimiam ingurgitati vini copiam, lene ex tribus tartari emetici granis concinnatum exhibet emeticum feliciſſimo ſucceſſu. Namque redibat quidem malum, ſed longe mitius; & tandem, adhibita convenienti medicatione penitus eſt debellatum.

Epicriſis.

Præſens malum a ſcabie repulſa originem traxiſſe, luculenter patet. Ad illam vero intra corpus repellendam nihil magis valet, quam frigus ac purgantia; quibus motus humorum, qui in ſcabioſis hiſce morbis in corporis potiſſimum ſuperficie vigent, ad centrum magis convertuntur, tranſpiratio impeditur, & ſic impura ſalia in maſſa remanent ſanguinea. Hæc naturæ ſunt acris, & fere cauſticæ, atque, ſi ad internas nervoſasque partes cum ſuccis *perveniant, illisque firmius inhæreant, ſontica machinantur mala, atque graviſſimos motus ſpasmodicos & convulſivos inducunt.* Noxioſiſſimam hancce efficaciam eo magis exſerunt, ſi humores vitales vehementius commoveantur ac exagitentur; uti quidem in præſenti caſu nimio vini Sect potu factum eſt. Curatio igitur binis abſolvitur indicationibus, nimirum ut primum, aucta tranſpiratione, ſalinæ ſordes ad corporis propellantur habitum; deinceps

motus convulsivi consopiantur. Priori scopo satisfecimus pulvere, qui ex pulvere marchionum, nitro, cinnabari nativa, succino, antimonio diaphoretico & aliquot theriacæ cœlestis granis componitur; atque infuso theiformi, quod habebat radicem chinæ, herbam veronicæ & flores sambuci: alteram vero indicationem mixtura ex essentia castorei, & liquore meo anodyno concinnata impetravimus; & hisce, subjunctis laxantibus ægrum restituimus.

OBSERVATIO II.

Convulsiones ab imminuto mensium fluore.

Virgo generosa, octodecim annorum, sanguine succisque plena, habitus corporis laxioris, spongiosioris, vitæ sedentariæ addicta, atque cibis horæis, nimioque aceti usu per plures annos delectata, vehementi aliquando brevi ante mensium eruptionem percellebatur terrore. Insequutus uteri fluor erat parcior, atque vehementi præcordiorum angustia, dolore artuum tensivo, ac oscitationibus stipatus. Brevi post extrema frigebant; thorax horrendis convulsionibus attollebatur, cum molestissima præcordiorum constrictione; cor palpitabat vehementissime; dolor tensivus, a cordis scrobiculo ad spinam usque dorsi protensus insigniter adfligebat, atque præsertim in faucibus difficilis deglutitio cum sensu infixi pali percipiebatur. Præterea tussis aderat sicca, nausea, conatus vomendi, vasorum capitis turgescentia, narium siccitas, atque ingens bibendi desiderium; cum alvo pertinaciter obstipata: quæ symptomata per intervalla recrudescebant, & circa menstruam periodum pertinacius inhærebant. Adhibita fuerunt præter venæsectionem varia remedia antispasmodica tam fixa quam volatilia, nec non anodyna: quæ quidem malum mitigabant, penitus vero exstirpare non poterant. Tandem meæ se tradidit curationi; quare ipsam in balnea crebro descendere jussi, & deinde pillulas meas balsamicas, ac pulverem

rem antepilepticum propinavi: quorum ope perfectæ reſtituta fuit ſanitati.

Epicriſis.

Hic affectus ſpasmodico convulſivus ſedem ſuam potiſſimum habuit in ea medullæ ſpinalis parte, quæ intra ſpecum vertebrarum dorſi ac colli continetur. Namque haud ignorari oportet, convulſionum cauſam non ſemper in tota ſpinali medulla hærere; ſed ſæpius unam vel alteram illius partem duntaxat occupare; unde etiam particulares artuum ac corporis agitationes derivandæ ſunt. Cauſſam vero materialem ſævioris hujus affectus ſuppeditavit humorum vitium; qui per vitam ſedentariam, atque diætam craſſam acidamque accumulati, ſpiſſiores, quin & impuri fuerunt redditi: imprimis vero acidæ ac viſcidæ cruditates *in inteſtino duodeno generatæ, anſam dederunt flatulentiis ac ſpaſmis imi ventris*; quibus, accedente vehementi terrore ſanguis exitu ſuo per loca uterina deſtitutus, ad ſuperiores partes, maxime præcordia regurgitavit; ibidemque ſtagnans, nerveas membranas vellicavit, & ſic continuata ad membranas medullæ ſpinalis ſtrictura, convulſivum inductum fuit malum. Quare ea fuit medendi intentio, ut imminuta per venæſectionem ſanguinis mole, menſtrua reſtitueretur purgatio; humores ad peripheriam & inferiores *corporis partes revocarentur; ac denique violenti motus conſopirentur.* Quibus quidem ſcopis accomodatiſſima fuerunt balnea temperata; quæ tenſas partes relaxandi, ac æquabilem ſanguinis circuitum promovendi, egregiam obtinent virtutem; ut tum denique ad ſedandos violentos motus, pulvis antepilepticus cum fructu adhiberi potuerit.

OBSER-

Observatio III.

Convulsiones cum vomitibus alternantes.

Virgo annorum viginti, & quod excurrit, temperamenti sanguineo-cholerici, annuo circiter abhinc tempore post cibum ab ira vehementi sumtum, altero die vomitibus afficiebatur per sex integras hebdomades, quibus omnia, quæ assumserat, protinus ore reddebat, & insuper assidua ventriculi pressione, capitisque doloribus infestabatur. Hisce vero symptomatibus improvida curatione per opiata & martialia cum stomachicis elixiriis mixta consopitis, succesſerunt spasmodico convulsivæ motiones, pedum atque brachiorum, ac si serram duceret, aut malleo quid percuteret, conjuncta spiratione celerrima. Paroxysmi sæpius redibant quotidie, nec nisi per quædam minuta inhærebant: ac tandem vomitibus iterum complicabantur, & cum hisce per aliquot hebdomades alternabant. Neque tamen minus alvus aperta erat, & menses rite fluebant. In tali rerum statu post remediorum quorundam calidiorum usum, vena in pedibus secabatur: quo facto accedebat febris intermittens, admodum irregularis; sub qua cessabant motus violenti, & datis subinde pillulis balsamicis remittebant quoque vomitus; ventriculi autem pressio, & capitis dolores adfligebant. Verum enim vero uterque affectus brevi post recrudescebat denuo, & ludebat variam valde scenam: siquidem mox alter, mox uterque evanescebant, mox iterum redibant. Ego tandem consultus, præmissis præmittendis, acidulas Selteranas cum lacte potandas, ac balnea Hirschbergensia commendavi; quibus factum est, ut favente Dei gratia, ægrotans pristinam recuperaret sanitatem.

Epicrisis.

Dici vix potest, quam graviter spasmodicis stricturis & pressionibus post vehementiorem iram, si quis statim capiat

piat cibos, ventriculus affligatur. Vehemens enim hic animi affectus maxime in partes nervoſas, ipſumque ventriculum motu quodam ſtrictorio convulſivo agit. Hic ſi repletur alimentis, non modo ab eorum copia tunicæ nervoſæ cum nervis paris vagi magis diſtenduntur; ſed etiam turbata ſic digeſtione, cruditatum vitioſarum bile acriori permixtarum largior in inteſtino duodeno generatur colluvies, quæ veram continuis vomitionibus cauſſam præbet. Hinc optimum ab initio fuiſſet auxilium in blando & accommodato emetico; ut illius ope bilioſa ſaburra ex fundo duodeni penitus expulſa fuerit. Quam diu enim quædam adhuc remanet ſentina; hæc novum ex ventriculo affluentem chymum fermenti inſtar in ſuam permutat naturam: quare tali in caſu veteres juſſerunt vomitum vomitu curare. Et imprudenter ſane ejusmodi violenti ventriculi motus, *relicta cauſſa materiali, ſopientibus ſiſtuntur: namque* licet exinde motus in ſtomacho conquieſcant; tamen acris illa ac impura materies, in maſſam ſanguinis atque lymphæ rapitur, & tali ratione univerſales in artubus muſculisque corporis induxit convulſiones. Inde etiam factum fuit, ut reverſis propter collectam denuo impuritatum in primis viis molem vomitibus, ceſſaverint convulſivi motus; præſertim cum acceſſerit febris tertiana, quæ ordinario a bile impura in primis officinis ſubſiſtente, ſuam trahit originem. *Hi enim febriles motus eam obtinent indolem*, ut ſordes acres, ſpaſmorum nutrices, ex artubus, imo ipſis viſceribus optime diſcutiant, & ſic ſublato convulſionum pabulo, has etiam tollant. Verum enim vero cum in noſtro morbo, humorum maſſa, morbi diuturnitate plane a naturali temperie receſſerit: mirum haud eſt, ſi & vomitus & convulſivi motus redierunt: donec tandem noſtro conſilio tota ſanguinis & humorum moles, ipſæque primæ viæ

atque viscera a pravis succis per acidulas & balnea depurata fuerunt, & partes nervosæ temperiem suam naturalem ac motum ordinarium recuperaverunt.

OBSERVATIO IV.

Convulsiones a spectro viso.

Novemdecim annorum adolescens, melancholici temperamenti, a servitiis Domini cujusdam, scabie diu vexatus, tempore aliquando hyemali circa horam nonam vespertinam in platea circa custodiam, ex qua ante quatuor dies fur quidam in viridi veste ad patibulum deductus erat, obambulans, huncce furem in spectri forma sibi obversari imaginabatur. Hinc incredibili timore, ac plus quam panico terrore perculsus; pondus spectri humeris suis inhæsisse credens, illudque a semet ad ædes usque Domini deportatum fuisse, pertinaciter existimavit. Domum ingressus insigni horrore, sudore frigido, summaque virium imbecillitate prehendebatur, & abhinc per quatuordecim fere dies, appetitu plane dejecto laborabat. Postea ipsi intra lectum decumbenti idem spectrum visum fuit, quod pollicem dextri pedis quasi extrahere moliebatur. Pollex etiam sequenti die insigni rubore affectus, in ipsam abiit suppurationem: sequebantur brevi post immanes partium nervosarum concussiones ac convulsiones, ita ut nunc instar arcus inflexi corpus in sublime attolleret, nunc instar globi incurvaret, linguam morsicaret, conjuncto calore partium præternaturali, pulsu citatiori, siti, & alvi contumaci obstipatione. Mox lingua deficiebat, mox verba sine ordine faciebat, quin etiam per fenestram se præcipitaturum minabatur. Paroxysmi per intervalla certis redibant temporibus, & æger eorum accessionem præsentiebat, dum aura quædam ex inferioribus per dorsum ad superiora ascendere videbatur. Remedia, quorum ope sævum hoc malum

malum fuit depulsum,, erant venæsectio in pede administrata; alvi, quæ erat constricta, reseratio per clysteres emollientes & paregoricos; frequens pulveris usus, qui ex antimonio diaphoretico, cornu cervi usto, radice pœoniæ, cinnabari, succino, singulorum æquis partibus confectus erat. Tibiæ affecti pedis emplastrum vesicatorium admotum fuit, vesicis diutius apertis servatis: pro potu sumsit aquam frigidam; ac denique in capite gessit epithema ex aqua majoranæ, aceto rosaceo, rutaceo, & aliquot camphoræ granis confectum: quorum ope intra mensis spatium feliciter curatus fuit.

Epicrisis.

Temperamentum hujus ægri fuisse melancholicum, & defectus lymphæ atque sanguinis subtilioris, & tardior humorum spissiorum per caput circuitus indicant. Hoc temperamento præditi ad recipiendas varias impressiones apti sunt; hinc illos etiam sæpius spectris terreri videmus: quæ utplurimum nihil aliud sunt, quam insomnia vigilantium, ex corrupta phantasia inducta, præsertim quando tempore nocturno timore corripiuntur. Vidi plures, passione hypochondriaca flatulenta laborantes, adparentibus spectris, licet sua mutaverint domicilia, diu multumque excruciatos; quos convenientibus remediis, venæsectione, inpede, potu diluente, laxantibus, carminativis ac sufficienti corporis labore, adjuvante divino auxilio restitui. Præterea ad præsentis mali generationem multum contribuit, quod æger diu antea scabiosa cutis defœdatione, quæ impurioris, salinæ, acris lymphæ soboles est, laboraverit. Quum itaque vehementi ob spectrum visum timore ac terrore cutis fuerit constricta, & materia serosa corrupta ac impurior ad nervosas medullæ spinalis membranas, cui

firmissime inhæsit, delata fuerit; mirum sane non videtur, tam gravem convulsivam passionem inde prognatam esse. Neque parum ad exacerbationem mali contulit stasis ac corruptio lymphæ in pedis pollice per excitatum, ob iterato adparens spectrum, terrorem inducta. Exigua enim sæpius est portio materiæ corruptæ, & malignæ, quæ sola exhalatione nervis & eorum fluido adversa, mali convulsivi causam præbere potest; dum ascensus auræ ex inferioribus ante proxysmum percipitur: uti observationes testatum faciunt, quæ exstant apud Zacutum Lusitanum Lib. de praxi admiranda obs. 22. Tulpium Lib. IV. obs. 3. Hœchstederum in obs. part. 2. cap. 7. Galenum Lib. V. de locis affectis cap. 6. Dolæum enciclop. medic. practic. pag. 118. Quando igitur a lympha acriori corrupta volatili nervos, eorumque fluidum perturbante malum originem traxit: tum utique diaphoretica ex regno minerali petita, uti cerussa antimonii, bezoärdicum minerale, cinnabaris, æthiops mineralis, cum aliis demulcentibus & antispasmodicis sociata, vesicatoria quoque, per quæ lymphæ impurioris exitus paratur, omne curationis punctum absolvere solent.

OBSERVATIO V.

Convulsiones atroces per solam aquam frigidam curatæ.

Puer Hebræus duodecim annorum, a terrore & frigore incidit in ingentes præcordiorum anxietates, cum tussi, virium lapsu, extremorum tremore, intercurrente horripilatione & interno æstu. Tertia die post manus & pedes convulsivis motibus, & subsultibus, per horæ dimidium insistentibus agitati sunt. Inde magis magisque increverunt convulsivi hi motus, ut dorsum & collum aspectu horrendis incurvationibus & contractionibus quassaretur, idque aliquoties quotidie. Sub paroxysmo pedes frigebant, thorax elevabatur, respiratio erat crebra, pulsus celer

celer & durus, ſenſus tamen conſtabant: poſt illum corpus languebat univerſum, adpetitus vero cum ſomno erat integer. Adhibiti in conſilium medici multi, etiam exteri, qui partim verminoſam progeniem ſubeſſe, partim per terrorem inductum eſſe malum reputaruut. Sed data, tam ex illorum ſententia anthelmintica, quam ex horum præſcripto antepileptica, adhibitis ſimul balneis, fuerunt prorſus fruſtranea. Malum potius perſtitit idem, quin ſubinde factum acerbius. Tandem miſer, aquam frigidam fontanam, ad unam vel dimidiam menſuram, quotidie cum doſi pulveris antiſpasmodici bibere juſſus eſt: qua intra quatuordecim dies motus iſti convulſivi paullatim compoſiti, nec in hoc usque tempus iterum infeſtarunt.

Epicriſis.

Quandocunque ſine ſingulari humorum vitio, aut dyscraſia præcedente, ſalvisque visceribus, a cauſſa plane immateriali, ut vehementiori terrore, timore, frigore præsertim ſuperveniente, partes nervosæ & musculosæ in effrænes & impetuosas exagitantur commotiones: quotidiana teſte experientia, fruſtra adhibentur evacuantia, alterantia, roborantia, nervina, cephalica, venæſectiones, fonticuli, veſicatoria &c. quorum usu miſere plerumque ægrotos cruciare ſolent medici, & malum exacerbare. Potius ſpecifica, quæ blanda ſubtili exhalatione ſulphurea, membranis nervoſis ſeſe inſinuant, & motus hoſce vitioſos contemperant, omnium ſunt præſtantiſſima. Hæc vero potiſſimum ex regno animali deſumantur; utpote quæ natura ac mixtione ſua, ſolidis æque ac fluidis corporis noſtri partibus admodum amica, noxiis autem vaporibus plane adverſa ſunt. Notandum vero, ea omnia recentia, nec ultra aliquot menſes aſſervata eſſe debere: quoniam alias

rancida fiunt, atque suam amittunt fragrantiam. Præter hæc, auxilium magis quærendum est in elementis, quam in ipsis pharmacis, præsertim si malum diutius inhæserit. Quare noster etiam æger, curatus est potu aquæ frigidæ & quidem fontanæ; cujus egregiam virtutem experientia comprobat. Ea namque, sicuti in peculiari *dissertatione de salubritate aquæ frigidæ* demonstravi, non modo propter fluidum, verum etiam frigidum suum principium ad corrigenda tam fluidorum vitia, quam roborandas partes solidas est aptissima: modo sub certis circumstantiis, atque debito ordine adhibeatur. Maxime observentur hæ regulæ, ut primum non nimis copiosis atque largis haustibus, sed successive bibatur; & deinde externum corpus, maxime pedes atque ventriculi regio a frigore externo probe muniantur, ut hoc remedii genus auctior subsequatur perspiratio.

OBSERVATIO VI.

Convulsiones, quarum fomes in intestino duodeno hæsit.

Adolescens sedecim annorum generosus, constitutionis sanguineæ, ac succulentæ, cibos præsertim acidos in deliciis habens, jam decem annorum puer colica convulsiva per duos fere integros menses tam gravi adflictus erat, ut plures incantamentum subesse crediderint. Præterea præmaturam venerem exercere', corpus frigori sæpius exponere, atque passionibus animi, præsertim iracundiæ magis tacitæ indulgere suevit. Hinc tandem ex improviso inter prandium corripitur primum immani artuum tremore, quem subito excipiebat concussio pectoris convulsiva, cum brachiorum atque pedum agitatione, & omnium sensuum abolitione stipata. Inhæserat jam per duas hebdomades hic gravis affectus; & paroxysmus ad duas vel tres horas durans quotidie ter quaterve redierat. Cum ego ipsum accederem, edixit mihi, quod malum invaderet vehemen-

hementiſſimis in epigaſtrio circa cordis ſcrobiculum doloribus conſtrictoriis, qui ſe extendentes ad ſiniſtrum latus, ubi ventriculi ſitus eſt, tandem per dorſum intra ſcapulas ad fauces aſcenderent. Sub ipſo paroxysmo vehementiſſima erat pedum ac brachiorum jactatio, agitatio, tremor atque frigus; & alvus plerumque adſtricta, quandoque etiam nimis laxa.

Secata fuit vena, infuſi clyſteres, data antiſpasmodica, caſtorina, cinnabarina, ſed in caſſum. Ordinavi infuſum milleſolii, & florum chamæmeli, cum cremore lactis miſcendum, & parciori, ſed ſæpius iterata doſi ſumendum: balneum aquæ dulcis; pulveres ex lapidibus cancrorum, cum pulvere marchionum & pauxillo ſuccini confectos; & denique veſicatorium etiam ſuris pedum curavi adplicandum. Sed omnium fruſtranea erat opera. *Tandem commendatæ a me ſunt acidulæ Selteranæ cum lacte*; & alvus alternis diebus, drachma una pilularum ex ſapone veneto paratarum purgata eſt: quo facto malum remiſit, & æger perfecte conſanuit.

Epicriſis.

Veneris nimius ac intempeſtivus uſus iis præſertim quam maxime nocet corporibus, quæ ſunt ſenſibilioris ac debilioris naturæ, *aut quæ jam antea morbo ſpasmodico vel alia læſione capitis, aut nervoſarum partium laborarunt.* Sic ego ſæpius obſervavi, in capitis gravioribus a cauſſa violenta externa læſionibus, ſuper coitu funeſta acceſſiſſe ſymptomata: qua de re conferatur HILDANUS *Cent. I. obſ. XXII. & Cent. IV. obſ. XXVI.* Multo magis autem inimica eſt venus, ſi aliæ cauſſæ, quæ nervos debilitant, ſanguinem commovent, & cum ſpaſtica ſtructura in partes ſolidas agunt, uti ſunt ira, externum frigus, & id genus

nus alia, concurrant. Quare nullum est dubium, quin in præsenti casu ira suppressa ad crebriores paroxysmos multum contulerit: quod etiam testatur vehemens ille dolor cardialgicus, in epigastrio circa cordis scrobiculum se exserens, & ad fauces ascendens, qui plerumque corruptum & mordacem in duodeno hærentem biliosum humorem pro caussa agnoscit. Quamobrem insigne levamen attulerunt acidulæ Selteranæ cum tertia lactis parte ad *integram* mensuram per aliquot septimanas usurpatæ; atque pilulæ ex sapone veneto concinnatæ: utpote quibus acrimonia bilioſa non modo temperata, diluta & educta; sed etiam læsio nervearum ventriculi membranarum emollita fuit. Alias in epilepsia & motibus convulsivis, qui a vehementi iracundia fuerunt excitati, non sine singulari fructu usum seri lactis aciduli; vel etiam solam aquam frigidam, tincturæ florum papaveris, quæ cum spiritu vitrioli rectificatissimo parata sit, nuptam, per vices hauriendam suasi.

OBSERVATIO VII.

Convulsiones ex nimio & præmaturo veneris usu.

Ante plures annos contigit, ut adolescens quidam octodecim annorum subito concideret semianimis, cum horrore & artuum tremore, facie tamen rubicunda & pulsu adhuc micante. Et licet elapsa hora, remediorum ope refocillaretur; ingentem tamen non solum totius corporis languorem persensit; sed etiam haud ita multo post eodem paroxysmo post gravem præcordiorum anxietatem, & artuum lassitudinem correptus est; qui aliquoties intra hebdomadem repetens, ardentem intulit in dextri cubiti angulo dolorem, tumore & contractura demum brachii stipatum, & abhinc augmento suo & exacerbatione mali accessiones prænunciantem. Medici in consilium vocati modo vermes, modo aliam sonticam caussam subesse credentes; variis

variis contra atrox hoc malum pugnabant præsidiis; sed tantum aberat, ut illud debellarent, ut potius magis magisque exacerbaretur. Ego tandem in auxilium vocatus, solo decocto ex antispasmodicis, demulcentibus & nervino anodynis parato, & mane aliquamdiu poto ægrum ab immani morbo liberavi; cujus causa posthæc in apricum producta fuit, dum ancilla gravida & partui vicina fassa est; juvenem istum, antequam hoc morbo corriperetur, singula fere nocte cum ipsa concubuisse.

Ita quoque ante annum adolescens nobilis, cui Page in aula propinqua, satis alias incolumis, subito præter omnium expectationem & opinionem, horrendis prehendebatur convulsionibus, oculos vehementer contorquebat, vociferabatur, linguam exserebat, caput ad parietes violenter allidebat, artusque tam superiores, quam inferiores tanta concutiebat agitatione, ut vix aliquot viri eum coercere valuerint; spuma vero ante os nulla erat, nec pollicum contractio, nec loquelæ impedimentum. Calefacto per imposita stragula corpore, & data mixtura ex aquis analepticis & antispasmodicis composita, remittebant convulsiones, noctem transigebat somno placido, & in toto corpore apparuit sudor. Expergefactus non nisi de lassitudine corporis conquerebatur. Causam tam subiti & gravis affectus cum inquirerem, nullam aliam, quam præmaturum & nimium veneris usum, atque detestandam manustuprationem explorare potui. Suasi itaque, ægrum in lecto temperate calido ac blanda quiete servare, & non nisi jusculis ex carnibus, cancris contusis & rasura eboris ac cornu cervi confectis uti. Pro potu ordinavi emulsionem amygdalinam tenuem; dato quoque pulvere Marchionum ex aqua liliorum convallium, florum tiliæ, primulæ veris &c.

quorum remediorum ope ab ulterioribus mali insultibus liber evasit.

Epicrisis.

Quemadmodum intempestiva & nimia venus in omni, etiam robusto corpore, vires insigniter frangit, atque debilitat: ita eo magis nocet, ætate imbecillibus, pueris, quin & senibus. Recte enim HIPPOCRATES *Lib. de genitura* §. *1.* scribit: Robustissimum per genituram secernitur, quia a veneris usu tam pauca materia emissa imbecilles reddimur; & certe seminis dispendium plus debilitat, quam larga venæsectio. Nihil itaque est, quod adolescentibus plus noceat, eosque ad graves nervorum morbos, ac ventriculi debilitatem disponat, quam præmatura & intempestiva venus. Non enim solum vera sunt, quæ Hippocrates Lib. VI. epidemior. effatur, quod quibusdam, dum venere utuntur, *infletur venter, & strepitus inde fiant*: verum etiam mutiplici experientia annotavi, juvenes in academiis, Bacho & venere vires suas consumentes, quando in morbum acutum, ut variolas & morbillos inciderunt, plerumque fuisse mortuos. Neque vero virium dejectiones solum, ac morbi ex atonia solidarum partium natales suos mutuantes, ex abusu veneris inducuntur; sed sæpissime etiam spasmodicæ atque convulsivæ, eæque gravissimæ subnascuntur affectiones. Scilicet sub ipso congressu, ac fervidiori actu venereo, qui recte a Democrito parva vocatur epilepsia, ea animi habitudo, ac corporis conditio est, ut universum nervorum genus, & liquidum tenuissimum, in illis contentum, impetum faciens, gravius exagitetur, & in motum abripiatur præternaturalem. Hinc fit, ut sub ipso coitu pulsus valde citatus & vehemens manum vibret, cor palpitet, partes tremant, pedes post actum vacillent, & o-

& omnium humorum gravis præſto ſit ebullitio. Ceterum ſi in ullo morbi genere genuina cauſſa Medico rationali exploranda eſt; id certe in affectionibus convulſivis ac epilepticis obſervare oportet. Quando igitur perſpicit ſagax medicus, quod motuum ejusmodi inſolentium & inopinato accedentium inſultuum cauſſa nimiæ debilitati ex exceſſiva venere inductæ debeatur; non aliis certe, niſi nutrientibus, demulcentibus, vires & ſuccos laudabiles reſtaurantibus, & denique motus impetuoſos refrænantibus pugnandum eſt remediis.

OBSERVATIO VIII.

Convulſiones ex abſceſſu circa aurem ſiniſtram.

Virgo generoſa, tredecim annorum, ingenii alacrioris, menſes nondum paſſa, cujus mater arthriticis atque cephalicis doloribus admodum obnoxia erat, maculis ſcabioſis per totum corpus efflorescentibus corripiebatur, quæ remediis, neſcio quibus, tractatæ evanescebant. Accedente autumno, cum vespertino tempore ſub aëre valde humido & frigido in horto obambularet; poſtridie de languore corporis, dolore capitis, præſertim in ſiniſtro latere, tuſſi atque coryza conqueri cœpit. Quæ ſymptomata, æſtu præternaturali ſtipata cum ſingula reverterentur vespera: morbus pro catharrali febre habitus, variisque oppugnatus fuit medicinis. Sed tantum aberat, ut mitigarentur hæ adfectiones, ut potius quotidie invaleſcerent: namque dolor capitis hemicranicus ita increſcebat, ut omnem ſomnum, adpetentiam & vires ſuſtulerit. His malis ultra menſis ſpatium tentata, nulla nec medicamentorum, nec alimentorum, præter aquam frigidam atque lac aſſumere volebat. Tandem incidebat motus convulſivos, cum ſpasmo, quem vocant cynico, labiorum orisque diſtorſione, atque effuſo riſu junctas: accedebant brachiorum modo unius, modo alterius agitationes; collum variis modis

mox antrorſum, mox retrorſum torquebatur; tanta quidem violentia, ut nemo adſtantium illam poſſet coercere, & ſi hoc fine omnes nervos intendebant, ægra animo delinquebat. Ceterum parum, & non niſi abſona loquebatur; aſſiduæ urgebant vigiliæ, & alvus non niſi globulis ſacharinis ſolicitata reſpondebat. Hiſce malis per duos infeſtata menſes, meum tandem implorabat auxilium. Exploratis ergo cunctis momentis, inſignem in ſiniſtro capitis latere, circa parotides glandulas tumorem, rubore ſtipatum annotabam; quem cum paullo fortius comprimerem, protinus cum ejulatu clamabat ægrota, atrocesque capitis contorſiones incurrebat. Hinc facile judicare potui, ibidem mali ſedem hærere; & ideo, quoniam omnia interna medicamina reſpuebat, nihil præter cataplasma ex mica panis ſimilaginei, croco, vitello ovi, cremore lactis, & floribus ſambuci concinnatum, repetitis vicibus curavi adplicandum. Quo factum eſt, ut interjectis paucis diebus, ingens liquoris viſcidi, flavi & ſanioſi ex meatu auditorio copia effluxerit; & brevi poſt non ſolum cuncta ſymptomata conquieverint; verum etiam, adhibitis tum congruis remediis temperantibus, integræ ſanitati reſtituta fuerit ægra.

Epicriſis.

Genuinam morbi ſedem, ejusque originem ſæpenumero adeo abſconditam eſſe, ut etiam peritiſſimus non nunquam falli poſſit medicus; inter plures hiſtorias hæc quoque clariſſime docet. Haud enim raro ipſi ægrotantes, præſertim infantes, quando capite affecto mens quoque & functiones animales ſimul ſunt perturbatæ, nihil, ex quo certi quidpiam in dignoſcendo elicere poſſit Medicus, edicere & declarare valent. Quamobrem in tali rerum ſtatu operæ eſt pretium, ut medicus ipſe tangendo, & aſpiciendo

do morbi ſedem explorare ſtudeat. Præterea ex noſtro caſu patet, convulſivas agitationes ex vellicatione remotarum partium ſuboriri poſſe, præſertim in ſubjectis conſtitutionis ſenſibilioris. Hic enim abſceſſus circa aurem occultatus, propter vehementes fibrillarum diſtenſiones & diſtractiones tam graves totius corporis excitavit convulſiones; quæ tamen non ultra caput, ejus integumenta, atque brachia ſe extenderunt; quia videlicet brachia & externæ capitis partes a nervis cervicalibus ſuos accipiunt ramulos.

Qui plures de motibus convulſivis ac epilepticis caſus, cum mea conſultatione legere cupit; eas inveniet in conſultationibus ac Reſponſis Medicis Tom. II. Sect. III. caſibus CL. ad CLIX.

CAPVT III.

DE

MOTIBVS SPASMODICIS VAGIS.

EST quoddam motuum ſpasmodico convulſivorum genus, quod cum totis ferme inhæreſcat corporibus, & mox caput, mox pectus, mox abdomen, mox externos artus moleſtiſſime detorquendo, mira volubilitate pervagetur totam machinam; nomen affectus ſpasmodici vagi, quem vulgo **die Krübel-Kranckheit** dicunt, ſortitum eſt; nec incondite *a* TIMÆO *a* GULDENKLEE *epiſtol. IX. Lib. I.* epilepſia mira nuncupatur. Re autem vera hoc malum nihil eſt, niſi violenta, involuntaria, plus minus *Definitio affectus ſpasmodici vagi.*

minus vaga omnium totius corporis partium, maxime externorum artuum agitatio ac contractio; ex membranarum nervearum, juncturas potiſſimum inveſtientium vellicatione, per vaporem ſubtilem, acrem, volatilem facta, & vi conſenſus ad cerebri ac medullæ ſpinalis meninges ſæpiſſime propagata, originem trahens.

§. II.

Differentia affectus ſpaſmodici vagi ab epilepſia & convulſionibus.

Patet ergo differentia, quæ motus ſpasmodicos vagos ab epilepſia diſtinguit, & convulſionibus. Quemadmodum enim epilepſiæ ſedes in membranis cerebri, & convulſionum cauſſa in medullæ ſpinalis meningibus quærenda eſt: ita e contrario motus convulſivi vagi a ſtricturis earum membranarum potiſſimum, quæ juncturas partium cingunt, natales ſuos mutuantur; atque per conſenſum tantummodo in violentas meningum cerebri ac ſpinalis medullæ conſtrictiones tranſeunt. Quamobrem ſæpiſſime quidem cum ſymptomatibus convulſionum & epilepticis complicantur: attamen ab iis ita differunt, ut convulſiones ac epilepſiæ totum corpus aut partes quasdam ſimul & ſemel invadant, easque in uno paroxyſmo ſolas pertinacius adfligant; contra vero ſpasmi vagi incerta ſede per univerſum corpus errent, & ex una parte nervoſa ad alteram tranſeant, eam contractionibus, diſtentionibus, inflammatione, tumore, criſpatura mirifice exagitent, ejusque functiones vehementer lædant, atque proſternant.

§. III.

Ab affectu vago arthritico.

Neque porro minus noſter affectus inſigniter diſcrepat ab arthritide ſic dicta vaga ſcorbutica. Hæc nimirum incertis quidem locis per totum corpus vagatur, & juncturas artuum potiſſimum occupat. Sed nunquam eſt ſine doloribus, minime autem artuum concuſſionibus ac agitationibus ſic dictis clonicis ſtipata deprehenditur: contra vero affectus

affectus ſpasmodicus vagus plerumque doloribus vacuus, at violentis partium vibrationibus, & admirandis geſticulationibus ſemper conſpicuus. Deinceps uterque affectus ratione cauſſarum differt; quæ in arthritide vaga ſcorbutica humor craſſior, acris, ſalinus exiſtit; in ſpasmodico autem vago affectu non niſi ſubtiliſſimus ac halituoſus vapor, nervoſas partes repente laceſſens & deſerens.

§. IV.

Hiſtoria morbi ſpasmodici vagi.

Sciendum igitur eſt de noſtro morbo, quod more convulſionibus ſolito, ſuas per intervalla modo longiora, modo breviora formet acceſſiones, viſu ſæpius horrendas; atque etiam tempeſtatum, lunæ mutationum, quin & menſtruæ purgationis in ſequiori ſexu habeat rationem. Expoſiti ſunt huic immani morbo fœminæ præ viris, juniores præ *adultioribus*, & *qui habitu corporis laxo*, ſpongioſo, ſuccorum ſanguinisque pleno pollent. Deinde hic affectus hyeme præſertim, menſibus Decembri atque Januario circa ſolſtitium hybernum invadere obſervatur; atque præterea etiam deprehenditur hæreditarius; ſic novi quandam in noſtra civitate haud incelebrem familiam, cui familiare admodum fuit, & in qua omnes liberos ſæviſſimis ac atrociſſimis miſere cruciavit ſymptomatibus.

§. V.

Paroxyſmorum deſcriptio.

Ipſe paroxysmus tot, tamque variis modis tyrannidem ſuam exercet, quot adoritur individua. Frequentiſſima ſymptomata hæc ſunt: ſentiunt ægri ſenſum formicationis in manibus, vel pedibus; ſequuntur oſcitationes, pandiculationes, præcordiorum anxietates: tum excipiunt ipſæ volutationes ac agitationes ſpasmodico convulſivæ, ab uno membro ad alterum ambulantes. Mox enim brachia manusque attolluntur, trahuntur, retrahuntur, jactantur, variis-

variisque modis agitantur, ac ſi tribularent; mox pedes in diverſas plagas extenduntur, dextrum crus antrorſum, ſiniſtrum retrorſum, aut viciſſim trahuntur, terram validiſſime quatiunt, conculcantque; genua ad corpus retrahuntur; mox totum corpus antrorſum, retrorſum, ad latera movetur, attollitur, circumgyratur, contremiſcit, ſpina dorſi incurvatur, arcum format; *mox in terra inſectorum inſtar reptant*, ac miſere quatiuntur; *mox unguibus dilacerant veſtes*, ſcalpunt parietes. Non minus caput afficitur, torquetur mirifice, in omnes plagas rotatur; oculi violenter aperiuntur, in gyrum moventur; os hiat; mox clauditur, huc vel illuc torquetur; linguam ore exſerunt, atque commordent. Sonitus edunt varios, mirificosque, boatus, aliasque animalium voces æmulantes, ut a dæmone videantur obſeſſi; flent, ridentque ſine ratione: & aliorum *voces acutiſſimis auribus excipiunt. Neque vero internæ partes atque viſcera a ſævis ſpasmis immunia ſunt*: qui, quod notatu dignum eſt, cum externorum artuum ſtricturis alternant. Hinc reſpiratio eſt anguſtiſſima cum ſuffocationis metu; cardialgia vehemens, crudeliſſima imi ventris tormina; ſingultus, cordis palpitatio; alvus adſtrictiſſima; urinæ tenuis vel nullius mictio; & verbo: nulla in toto corpore pars eſt, quam non pervadat truculentum malum.

§. VI.

Paroxyſmi ſolutio.

Finito tandem triſtiſſimo hocce ſpectaculo, remanent ineffabiles corporis languores, vel alti ſopores: haud raro truces articulorum agitationes terminantur in tumores inflammatorios: in quibusdam cutis veluti bile ſuffuſa flaveſcit; in aliis puſtulæ fœdæ ulceroſæ, vel veſiculæ magnæ aqua repletæ corpus obſident. Quidam extra paroxyſmum bene habent, bene ingerunt, bene egerunt; fœminis

minis nonnunquam menſes rite fluunt, interdum parcius. Poſt mortem in diſſectis cadaveribus inflammationes ventriculi, inteſtinorum, hepatis, lienis, pulmonum obſervantur; veſicula fellis admodum turgida, & ipſa bilis ad aliquot cochlearia in ventriculum effuſa adparet. Conf. BONETI *ſepulchretum anatomicum, & Oper. de motibus convulſivis pag. 120.*

§. VII.

Affectus ſpasmodicus vagus graſſatur epidemice.

Notatu ſubinde dignum eſt, quod affectus noſter ſpasmodicus vagus, certo anni tempore, certisque locis ac regionibus graſſatus fuerit populariter. Sic junctus aliquando fuit febribus epidemice adfligentibus; hinc HORSTIUS *in Operib. medicin. Tom. II. Lib. VIII. pag. 105.* refert *hiſtoriam febris epidemicæ olim per Haſſiam graſſantis, cui graviſſimæ junctæ fuerunt convulſiones.* Neque minus SENNERTUS deſcribit talem febrem epidemicam cum ſpasmo ſtipatam, quæ annis 1596. & 1597. in epiſcopatu Colonienſi, Weſtphalia, ac comitatu Waldeck, ſub nomine **der Krü-bel-Kranckheit** popularem edidit ſtragem; de qua peculiare Medicorum Marpurgenſium exſtat conſilium. Hoc quoque nomine memorabilis eſt ille ſpasmodicus morbus, qui ſuperioribus annis incolas Miſniæ, Marchiæ atque Luſatiæ corripuit, & miris ſævisque ſymptomatibus tragœdiam luſit; idemque ac prior nomen obtinuit. Deſcriptus eſt *in* ACTIS MEDICOR. BEROLINENS. *decad. II. vol. VI.* & a celebri Budiſſæ Medico, D. D. BUDDEO tractatu peculiari.

§. VIII.

Cauſſa proxima formalis affectus ſpasmodici vagi.

Tranſeo autem ad æthiologiam affectus ſpasmodici vagi; & illius cauſſam formalem proximam pono in ſtrictura ſpasmodica earum potiſſimum membranarum, quæ juncturas & articulos noſtri corporis inveſtiunt: ex quibus

vero vi conſenſus ad univerſum nervorum genus, hinc etiam membranas cerebri atque medullæ ſpinalis nerveas ſæpiſſime propagatur. Inde enim clariſſimum fit, cur frequentiſſime junctura, vel unum alterumque membrum ſolum afficiatur: non minus ratio patet, cur haud raro totum corpus ſucceſſive agitetur, atque motus convulſivi & epileptici ſimul complicentur. Et cum nervorum fere princeps intercoſtalis, ex variis nervoſis ramis non modo ex cerebro proficiſcentibus, verum etiam e medulla ſpinali oriundis, cervicalibus, dorſalibus, lumbaribusque compoſitus, per omnia corporis viſcera, atque partes diſtribuatur: explicatu facillimum eſt, cur motus in noſtro affectu violenti, nulli ferme regioni parcant, ſed pro varia phantaſia, quæ tantum non ſemper in paroxyſmis læſa obſervatur, tam diverſas agitationes ac admirandas geſticulationes producant.

§. IX.

Cauſſæ vellicationum ſpasmodicarum.

Hujus vero vellicationis membranarum nervearum, & inſequentis convulſivi motus cauſſæ, vel materiales ſunt, vel, quod plerumque fit, in connata partium nervoſarum debilitate, atque proclivitate ad hos vagos motus reſident. Nimirum parentes hisce morbis tentati tantum non ſemper generant infantes, quorum genus nervoſum ad eosdem affectus valde diſpoſitum eſt. Hæcce vero diſpoſitio conſiſtit potiſſimum in ea particularum minimarum, quæ fibram ultimam conſtituunt, cohæſione, quæ ex leviſſimo ac vix naturali majori vel fluidorum impulſu, vel alio quodam per animi affectus inducto impetu, in præternaturalem ac violentam agitationem compellitur. Quæ ſi nativa ac hæreditaria præſto fuerit diſpoſitio; tum accedentes cauſſæ occaſionales vel leviſſimæ tantos excitare valent tumultus, quantos in aliis ſanis ac robuſtis ſubjectis ne qui-

quidem graviſſimæ progenerare poſſunt. Et niſi eadem hæc nervoſi ſyſtematis imbecillitas nativa deprehendatur: tamen, in malo præſertim inveterato, per motuum diuturnitatem acquiritur, cauſſamque quærentibus offert, cur ii morbi tam difficilem admittant curationem.

§. X.

Ubicunque non adeſt hæreditaria ad motus ſpasmodicos vagos diſpoſitio: hi ſemper pro materiali cauſſa agnoſcunt dyſcraſiam quandam ac impuritatem humorum. Sciendum vero eſt, eam minime in humore quodam acri, ſalſo, ſcorbutico craſſiori conſiſtere; ſed potius in volatili, ſubtili, ſulphureo, halituoſo humore, vel vapore, exigua ſæpenumero quantitate in maſſa ſanguinea oberrante, qui eo facilius ac intimius minimos partium nervoſarum poros ſubintrare poteſt, collocandam eſſe. Et tali ratione morbus noſter vagus ab arthritide vaga ſcorbutica eo melius diſtingui poterit; prout jam egregie oſtendit JOHANNES DRAWITZIUS *in tr. de ſcorbuto Tit. II. de affectu ſpasmodico ſcorbutico pag. 71.* Conf. etiam de morbis ejusmodi convulſivis ex ſcorbutica humorum diatheſi ſubortis SALOMON ALBERTI, WIERUS *de ſcabie*, & MOELLENBROECK *de arthritide ſcorbutica &c.* Talis halitus atque vapor ſubtiliſſimus inhæret potiſſimum lymphatico latici, qui ob ſuam viſcoſitatem ad eos recipiendos aptiſſimus eſt: cum quo etiam per totum corpus circulatur, & ad nerveas deponitur partes. Hinc propulſis ad habitum corporis puſtulis, vel maculis purpuraceis, ſcabioſis, vel ulceroſis, notabiliter vel imminutas, vel plane ſublatas fuiſſe haſce vagas nervoſi generis motiones; neque minus iisdem veſicatoria vel cauteria inſignem tuliſſe opem, probatiſſimorum Medicorum innumera teſtantur documenta. Quæſtio vero eſt, cur va- *Cauſſæ materiales.*

por iſte inimicus, cum lympha oberrans, juncturas partium potiſſimum occupet, non æque alias partes? Non difficilis ſane reſponſio. Cum enim in juncturis ac articulis, ad flexilitatem ligamentorum conſervandam, inſignis lymphaticæ ſubtiliſſimæ portionis, cui inhæret halitus noxius, ex glandulis volatilis acrimonia ſecernitur copia: neceſſe omnino eſt, ut in iſtis locis, ubi copioſior eſt proventus, major motuum violentorum deprehendatur frequentia.

§. XI.

Cauſſæ ſpasmi epidemici ſita eſt in aëre.

Quæ igitur cauſſæ vaporem ejusmodi volatilem, cauſticum ferme ingenerare valent: illæ eminus contribuunt ad producendos motus ſpasmodicos vagos, & audiunt antecedentes. Has inter ſe nobis primum offert aër exhalationibus malignis volatilibus repletus, qui etiam morbo noſtro, ante aliquot annos in Luſatia ac Marchia epidemice graſſanti ſuam dedit originem. Talis enim aër, fuas exhalationes in forma rubiginis malignæ, vel frumentaceæ, vel mellitæ, in fruges campeſtres, maxime ſecale, eo cum florerent tempore depoſuit; & hinc non ſolum univerſum fere frumentum coinquinavit, verum etiam ad lolium præſertim frumentaceum, fatuum aut temulentum, quod Botanici vocant Zizanium, noſtri **das Mutter-Brandt-Korn, den tauben Rocken**, generandum multum contribuit. Fovet autem hoc lolium ſulphur quoddam narcoticum, vaporoſum, nervis admodum inimicum: hinc non ſolum antiquiſſimis temporibus cerebrum afficere, & oculorum caliginem inducere perhibebatur, atque ob hanc rationem lolio victitaſſe myopes atque coecutientes dicebantur; vid. PLAUTUS *mil. glorioſ. Act. 2. Scen. 3. v. 80.* verum etiam vertiginem, temulentiam, vomitum, cardialgiam, ſoporem, delirium & ſpasmodicos affectus inde excitari jam annotarunt M. N. C. *anno 3. dec. II. obſerv. 186. &*

dec

dec. II. anno 8. obſ. 183. ACTA WRATISLAV. *Tentam. XXIII. menſe Januario pag. 38.*

§. XII.

In victu impuro.

Non ergo dubitandum eſt, quin talis aër non ſolum per ſe inſpiratus, ſit noxioſiſſimus; hinc in ACT. MEDIC. BEROLIN. *Dec. II. vol. VI. pag. 57.* obſervatur, piſcatores, qui mane & ſero in navibus ſuis commorantur, primum omnium hoc morbo correptos fuiſſe: verum maxime lolium illud frumentaceum, pani piſto immixtum, atque comeſtum, dirum illud malum ſpasmodicum progeneravit. Namque annotavit Celeberrimus BUDDEUS tract. de hoc morbo, pag. 24. quod homines, quibus fuit curta ſupellex, & qui hoc frumento veſci debuerunt, longe frequentius motibus ſpasmodicis correpti fuerint, quam quidem opulentiores, qui fruges ſuas ab intermixto lolio depurandas curare potuerunt. Et ſane ſolus impurus ſordidusque victus ſufficit omnino generandis malignis humoribus, & hinc inducendo atroci malo: quare etiam illud ea inſequi obſervatur tempora, quibus inſignis annonæ eſt caritas, annotante DRAWITZIO *tr. de Scorbuto Tit. II.* circa convulſiones epidemicas anno 1596. ex eadem cauſſa per Haſſiam graſſantes.

§. XIII.

Affectus ſpasmodicus vagus ex ſordibus primarum viarum.

Quemadmodum vero affectus noſtri ſpasmodici vagi, epidemice graſſantis origo ſubitanea eſt; ita e contrario illius ex aliis cauſſis producti generatio eo tardior, ſimulque contumacior duratio deprehenditur. Sordes primarum viarum, maxime in inteſtino duodeno ſtabulantes, acres, bilioſas, acidas, malum illud excitare poſſe, nemo negabit: ſed quomodo? Ex acrimonia primarum officinarum, præſertim ſi excretiones naturales per alvum, cutim ac urinam imminutæ, vel ſanguineæ ſuppreſſæ fuerint, ſalia

ſcorbutica fixiora in maſſam ſanguineam transmigrare certum eſt. Sed hæc nondum ſunt ſpasmorum vagorum cauſſæ: verum, ſi temporis diuturnitate, vehementioribus humorum commotionibus, aliisque cauſſis, talia fixa ſalia ſenſim reſolvuntur, attenuantur, ac in vaporem tenuiſſimum volatilem commutantur; tum enaſcitur malum noſtrum ſcorbuticum. Inde patet, cur fœminæ hyſtericæ, viri hypochondriaci, aliique, quibus impuri ſunt humores, haud raro morbo noſtro afficiantur.

§. XIV.

A verminoſa colluvie.

Eundem porro a verminoſa colluvie generari poſſe, experientia comprobat. Hoc vero incaſu non ſolæ roſiones inteſtinorum, a vermibus vel vivis, vel eorundem acrimonia productæ ſufficiunt: ſed quandocunque vapores putres, cauſtici ex verminoſa ſentina mortua, corrupta ac putrefacta exhalantes, in maſſam humorum abripiuntur, tunc demum efficiunt motus ſpaſmodicos vagos. Tali ratione hi quoque ſequntur, purpuram, ſcabiem, achores, atthritidem, podagram, ulcera, & alias cutis efflorescentias; vehementi frigore aut ex aliis cauſſis repreſſas, ac intra corpus actas: quando nimirum ſalia impura fixa, per recenſita vitia prius ad cutim depulſa, jam vero intus retenta, commutantur in volatilem, acrem, cauſticam naturam. Et tum ſciendum eſt, ſæpius exiguam valde fermenti hujus acerrimi molem, tantos, tamque graves excitare poſſe tumultus.

A retropulſis cutaneis morbis.

§. XV.

Cauſſæ occaſionales.

Quando igitur cunque vel nativa ad hoſce motus diſpoſitio, vel vapor ſulphureus in humoribus præſto fuerit: tunc facillimum eſt, ut cauſſæ occaſionales leviſſimæ deliteſcens malum excitent. Ad has vero referenda ſunt omnia

omnia ea, quæ ſuccos vitales in motum naturali majorem agere poſſunt; tum enim commovent & exaltant ſimul halitus inimicos, adeoque immanes paroxyſmos inducunt. Hæc inter principem locum obtinent graviora animi pathemata, terror, iracundia, mœror, triſtitia, libido, & immoderatum gaudium; quippe quæ in motus partium corporis noſtri & fluidarum & ſolidarum concitandos magnum habent imperium. Ob eandem rationem alimenta, potulenta, quin & medicamenta acriora, draſtica, purgantia, volatilia, commoventia &c. efficaciſſimas ad revocandum malum præbent occaſiones. Et præſertim huc facit aër, ſi vel malignis & acrioribus exhalationibus repletus, vel juſto fervidiorem mox frigidior excipiat: hunc enim inſignem in excitandis machinæ motibus poſſidere efficaciam, neminem fugit: & ex hujus varia conſtitutione ratio reddi poterit, cur affectus ſpasmodicus vagus per certa temporis intervalla revertatur, & cur in locis potiſſimum paludoſis ac humidis graſſetur.

§. XVI.

Quod denique attinet feralis hujus mali prognoſin: dolendum ſane eſt, eam plerumque non niſi inauſpicatam ſuppeditari poſſe. Quamvis enim illud non adeo perniciosum ſit, ut protinus jugulet homines; attamen ſæpiſſime tam pertinaciter inhæret, atque adeo firmam ſibi vindicat ſedem, ut cunctam medicationem eludens, per multorum annorum ſeriem perſiſtat, atque tandem in epilepſiam, aut apoplexiam, aut ipſam denique mortem deſinat. Ubicunque vero hæreditaria abeſt diſpoſitio, morbus recens, a cauſſa externa inductus, ætas junior: tempeſtiva medicatio felicem ſæpenumero ſortitur eventum. Verum quando vapores virulenti, nervoſas partes jam intimius penetrarunt, & altiores jam egerunt radices: difficillimum eſt, illos expellere, atque deſideratam reſtituere ſanitatem. *Prognoſis.*

CVRA-

CVRATIO.

§. I.

Indicationes curatoriæ.

Affectus ſpasmodici vagi curatio quatuor potiſſimum abſolvitur indicationibus; quarum prima eſt, ut materiam ſubtilem venenatam, quæ tantos in ſyſtemate partium nervoſarum ac membranacearum excitat tumultus, corrigamus, ad exitum diſponamus, & e corpore proſcribamus; altera, ut impetuoſas partium ſolidarum motiones cohibeamus ac ſedemus; tertia, ut cauſſas, ac ſordes craſſiores, quæ malum ſuſtentant, perennemque fomitem ſubminiſtrant, removeamus ac eliminemus; ac denique ultima, ut debilitatas partes, ne affectus hi more ſolito recrudescant, corroboremus.

§. II.

Quotuplex ſit materia inimica, ſpasmorum cauſſa.

Quod priorem attinet indicationem; notandum eſt, materiam illam inimicam, quæ hos morbos producit, duplicis maxime deprehendi naturæ. Aut enim illa eſt vaporoſa, narcotica, ſulphurea, acris; aut magis ſalina, acris, volatilis. Prior occurrit in adfectu, a cauſſa externa epidemica, frugibus impuris, lolio temulento, herbis ac ſeminibus venenatis hyoscyami vel daturæ comeſtis inducto: poſterior obſervatur, ſi malum a diatheſi ſcorbutica, putrilagine primarum viarum verminoſa, vel alia quacunque; retropulſis exanthematibus &c. ſuos traxerit natales.

§. III.

Quomodo e corpore ſit proſcribenda.

Quemadmodum vero hæc miasmata maligna, cujuscunque ſint generis, per cutis poros, vi remediorum diaphoreticorum mitiſſimorum, quam ocyſſime proſcribere oportet: ita illis involvendis, invertendis ac obtundendis non præſtantiora ſunt, quam acidula leniora ac ſubtiliora. Hæc namque omni veneno narcotico adverſantur, ejusque

ejusque virtuti, & texturæ ſunt contraria: hinc notabilis eſt obſervatio, quam LONGOLIUS *in judicio medico de graſſante affectu ſpasmodico* communicat, dum refert, plures a ſolo acido vini in principio morbi ſumto ſanatos, & a graviſſimis ſymptomatibus liberatos eſſe. Et præclara etiam eſt aceti vini, aut ſucci citri efficacia, ſi cum lapidibus cancrorum, & antimonio diaphoretico exhibeatur. Hoc nomine egregia porro virtus debetur mixturæ ſimplici, maxime ſi juxta Paracelſi mentem paretur. Ille nimirum ſpiritum vini rectificatiſſimum ſuper vitriolo calcinato deſtillavit, deſtillatum capiti mortuo iterum affudit, & ſic aliquoties reiterando, obtinuit ſpiritum vitrioli, quem vocat antepilepticum; cujus tres partes, cum ſpiritus tartari ac theriacalis camphorati ana una portione permixtæ, conſtituerunt mixturam ejus ſimplicem. Ex uſu mihi etiam eſt liquor meus anodynus, tribus partibus cum una ſpiritus vitrioli, bene præparati ac dimidia ſpiritus tartari volatilis, aut eboris maritatus: quibus remediis, mature datis, ſæpius venenum narcoticum involvitur, obtunditur, atque tum ſubjunctis diaphoreticis fixis e corpore depellitur. Hæc nimirum cum acidis iſtis alternatim propinare convenit; & inter ea non præſtantiora deprehendi pulveribus, qui ex lapidibus cancrorum, ſuccino præparato, pulvere marchionum, nitro depurato, antimonio diaphoretico, cinnabari, & aliquot theriacæ cœleſtis, quin & caſtorei, granis conficiuntur. Nec minorem laudem merentur decocta humectantia, infuſa thei formia diluentia, & quæcunque temperatam promovere valent tranſpirationem.

§. VI.

Prius vero, quam ad horum remediorum uſum accedamus; reſpiciendæ ſunt cauſſæ materiales, acrimoniam

illam inimiciſſimam generantes, & hæ, quantum fieri poteſt, removendæ, ut malo præſcindatur pabulum. Quare ſi morbus ſit populariter graſſans, & a victu impuro, aut externa cauſſa inductus: vim ejus inſigniter franget lene emeticum, mature, primis diebus, & ſub acceſſionum intermiſſione datum. Quo fine optimi & ſecuriſſimi effectus eſt radix hypecacuanhæ; de qua drachma dimidia, vel in robuſtioribus integra cum pauxillo nitri commixta, pro doſi exhibeatur. Eo magis & neceſſarius, & fructuoſus eſt emetici uſus, ſi morbus ſit recens, & ægri adhuc de nauſea, cardialgia, præcordiorum anxietate, atque vomendi conatu conquerantur; claro documento, morbi fomitem, maximam adhuc partem in ventriculo hærere. Conf. BUDDEI *tractatus ſupra citatus pag. 44.* Tum ſupra memoratis remediis diaphoreticis, acidis, temperantibus, antiſpasmodicis, atque tandem anodynis & roborantibus inſiſtere convenit.

Mali epidemici curatio.

§. V.

Quod ſi malum per periodos invadat; certum eſt indicium, fomitem illius in ſaburra acri inteſtinum duodenum occupante reſidere. Tum præſtat pulveribus rhabarbarinis, ac abſorbentibus eam acrimoniam exturbare. Quando vero putrilago verminoſa in inteſtinorum canale obhæſerit; huic obviam eundum laxantibus, cum extractis amaris, balſamicis, anthelminticis, uti eſt extractum Tanaceti, cardui benedicti, centaurii minoris &c. maritatis; aut pulveribus laxantibus, qui habent ſemen ſantonici, corticem chinæ, cinnabarim, & tantillum Jalappæ. Tum primis officinis a ſaburra omni liberis; humorum etiam maſſa a miaſmate ipſi inhærente, per bezoardica fixiora ac decocta diluentia cum regimine blando diaphorerico repurganda eſt.

Curatio mali ex fomite primarum viarum ſuborti.

§. VI.

§. VI.

Si motus ſpasmodici vagi a retropulſis exanthematibus, ulceribus, arthritide, podagra &c. fuerint excitati: omnis primum curatio eo eſt dirigenda, ut lymphaticus latex, ab iis, quibus imbutus eſt, impuritatibus liberetur; & retropulſæ efflorescentiæ ad corporis ſuperficiem inviten-tur. Priori ſcopo inſerviunt pulveres diaphoretici, nitroſo cinnabarini, cum extracto croci remixti: infuſa calida intra lectum cum regimine pota; mixtura ſimplex liquor anodynus, & ſpiritu eboris maritatus; poſteriori faciunt ſatis frictiones, fomentationes corporis externi, tepidiora pediluvia, balnea aquæ dulcis cum lacte, atque laxantia; quæ illum ſimul habent uſum, ut conſtrictas partes blande relaxent. Nec irrita ſæpius ſunt veſicatoria, fonticuli, ſetacea. *Curatio mali a ſuppreſſis exanthematibus producti.*

§. VII.

Quod ſi quidam, uti plerumque fit, ex prægreſſa perverſa diæta diu male habentes, ſucceſſive motibus ſpasmodicis vagis corripiantur: indicium eſt, illos a dyſcraſia ſanguinis ac lymphæ ſcorbutica fuiſſe excitatos. Tum aliam curandi viam inire decet: ſiquidem ea remedia in uſum ſunt vocanda, quæ corruptam humorum maſſam emendant, impuros humores per congrua proſcribunt emunctoria, accirculum humorum reddunt æquabilem. Hoc nomine præter congrua *laxantia*, & *clyſteres* præſtantiſſima ſunt *antiſcorbutica*, & ex his temperatiſſima, veluti ſunt beccapunga, acetoſa, radix chinæ ſarſaparillæ, lapathi acuti &c. Hæc vel in decocti forma, vel potius in ipſis ſuccis adhibeantur, maxime ſi illi cum lacte caprino, vel ſero lactis adſumantur. Ipſum etiam ſerum lactis dulce, ea ratione, quam in *Conſult. ac Reſponſ. Medicin. Tom. I. Sect. I. Caſu LXIII. p. 279.* docui, paratum, aut loco aquæ ſimplicis, aci- *Curatio mali a dyſcraſia ſcorbutica ſuſtentati.*

dulis Selteranis, vel aquis deſtillatis herbarum antiſcorbuticarum, addito panco nitro, nuptum, ingentem pollicetur fructum. Neque alienum erit, ipſis acidulis, cum lacte maritatis uti: & ſi in ullo morbo, certe in hoc excellentiſſima eſt virtus aquæ fontanæ, naturali frigiditate hauſtæ: quibus omnibus, ſi nimia ſanguinis moles fuerit præſto, congruæ venarum ſectiones conjungendæ ſunt.

§. VIII.

Quomodo motus effræ-nes ſint compeſcendi.

Quando itaque dicta ratione craſſiores ſordes atque etiam volatilis venenata acrimonia aliquantulum ſopita & expurgata fuerit: tum ea in uſum vocanda, quin & priori curationi ſunt interponenda, quæ effrænes motus ſedant ac compeſcunt. Repetantur hoc nomine anodyna & antiſpasmodica, quæ prioribus jam commendavi capitibus. Tali enim ratione & *diaphoreticis interponuntur lenia ſedativa*, v. g. *pulveribus bezoardicis addi poteſt extractum croci*; theriaca cœleſtis; mixturis ac ſpiritibus diaphoreticis cum fructu liquor anodynus & eſſentia caſtorei jungitur. In primis vero laudem in hoc morbo merentur lumbrici terreſtres recentiores, vel in pulvere, vel ſucco dati; quippe qui ſpecificam fere in ſopiendis motibus hiſce ſpasmodicis vagis obtinent virtutem. Sæpius etiam mali vehementia requirit, ut externis linimentis anodynis atroces motus pauliſper conſopiamus; quo reliquorum remediorum vis eo melior evadat. Inter ea deprehendi *præſtantiſſimum*, quod ſic ſe habet: Recipe axungiæ humanæ, olei nuciſtæ ana unciam ſemis, olei hyoſcyami drachmam unam, balſami Peruviani, croci, ana drachmam ſemis, olei ligni Rhodii, lavendulæ, ruthæ, majoranæ, ana guttas decem. M. D. Hoc linimentum ad tempora, cervicem, ſpinam dorſi, adplicare conveniet. Et ejusmodi remediis, maxime ſi malum

lum nondum fuerit valde inveteratum, illud ſæpius profligari poteſt.

§. IX.

Curatio mali inveterati.

Verum enim vero, longe aliter res ſe habet, ſi affectus exiſtat inveteratus, miasma malignum ſe intimius in partes ſolidas inſinuaverit, ac generis nervoſi imbecillitas vel connata, vel per alias cauſſas inducta præſto fuerit. Tali in caſu nihil eſt præſtantius ſubſidiis diæteticis, patienter, & per longum tempus uſurpandis. Quemadmodum ſcilicet rerum non naturalium uſus ita inſtitui debet, ne quid inde detrimenti in ſanitatem redundet: ita præſertim in aëris, cœlique mutatione magna curandi vis, & unicum fere ſolatium latet. Præparato enim corpore per venæſectionem, blanda laxantia, pulveres diaphoreticos ac temperantes, juvat peregrinationem inſtituere; & acidulas ad ſcatebram cum lacte, ſub mentis hilaritate, ac congrua vivendi ratione potare; ac eo præſertim reſpicere, ut inteſtinum duodenum ab acri bilioſa ſaburra ſemper maneat vacuum. Præterea, in hoc demum caſu ſpecifica antepileptica, cum lumbricis terreſtribus juncta, balnea quoque aquæ dulcis cum quarta lactis parte remixta egregium operæ faciunt pretium.

§. X.

Roborantia.

Quod ſi autem conquieverint motus violenti ſpasmodici; roborationi partium nervoſarum opera danda eſt; quoniam ſi hæ maneant debiles, non ſolum cruditates in primis viis facile colliguntur, verum etiam ipſum malum recidere ſolet. Quare haud ludetur opera, ſi in uſum vocentur balnea martialia, naturali frigiditate prædita, uti ſunt Lauchſtadienſia, vel Freyenwaldenſia; quæ ad roborandum & confortandum corpus egregiam obtinent virtutem. Sub horum uſu pariter ac eo abſoluto, adhibenda

ſunt decocta diluentia, ex radice chinæ, ſcorzoneræ, viſco quercino, qui inſigne roborans conſtituit: quo etiam nomine excellentis virtutis eſt cortex Peruvianus, in pulvere ſubtiliſſimo, cum ſuccino, cinnabari, antimonio diaphoretico maritatus. Hic enim cortex blanda ſua balſamica vi, humores corruptos, acres, bilioſos in duodeno potiſſimum hærentes invertit, ac benignos reddit; atque ventriculum ac primas vias roborando, digeſtionem egregie adjuvat. Quo etiam ſcopo Elixir noſtrum balſamicum viſcerale præſtantiſſimam pollicetur opem; præſertim, ſi pilulis balſamicis, quandoque devorandis, primæ officinæ ſemper a ſordibus liberæ conſerventnr.

§. XI.

Methodus præſervatoria.

Præter hæc denique præſidia, ad noſtri affectus præſervationem, ſedula cauſſarum huc diſponentium evitatio, quam plurimum contribuit. Fugiantur nimirum loca uda, humida, paluſtria; & aër ſeligatur purus, ſerenus atque tenuis: hinc etiam in malo epidemice graſſante domicilia atque conclavia haud ſine fructu ſuffimigiis imbuuntur. Victus porro ſit facilis ac conveniens; ne cruditates in prima regione, novum ſpasmorum pabulum generentur: quare SEVERINUS EUGALENUS *tract. de Scorbuto pag. 119.* caſum recenſet, de convulſionibus ſcorbuticis in infante, quæ nullis remediis curari prius potuerunt, quam donec nutrix ſana fuit quæſita. Inprimis cane pejus & angue fugiantur alimenta ac potulenta *calidiora*, commoventia; ut etiam animi pathemata, ira, terror, cura, triſtitia: utpote quibus in revocandis motibus ſpasmodicis & convulſivis nihil eſt efficacius. Alvus nunquam ſit obſtructa, nec ſanguinis moles juſto major: id circo hæc congruis venæſectionibus ac ſcarificationibus ventilanda; illa victu emolliente, clyſteribus, ac pilulis balſamicis lubricanda.

da. His denique omnibus præſertim verſus ſolſtitium brumale, quo plerumque hi adfectus recrudeſcere ſolent, utendum erit.

CAUTELÆ.

§. I.

Cautelæ circa remedia calidiora.

SI ullus eſt morbus, qui delicatius, ac leviori quaſi brachio tractari debet; certe eſt noſter ſpasmodicus vagus. Reſpuit ille valida, ac exacerbatur ab omnibus, ututleviſſimis ſpirituoſis, commoventibus, ac calidioribus, bezoardicis, alexipharmacis, volatilibus, eſſentiis, oleis deſtillatis &c. Materia enim ſalino ſulphurea, quæ hos morbos fovet, tam ſubtilis exiſtit, tamque volatilis, ut ab ejusmodi remediis admodum exaltetur & exagitetur. Cuncta, quæ exhiberi poſſunt, medicamina, ſint temperata; & in pulverum, mixturarum aquearum, decoctorum ac infuſorum forma propinentur.

§. II.

Circa antiſcorbutica.

Hanc etiam cautelam circa ipſa antiſcorbutica obſervare oportet: ex quibus non niſi temperatiſſima ſeliguntur, uti ſunt beccapunga, acetoſa; & ſuccus naſturtii aquatici, quod præter ſal volatile ſubamaræ & roborantis eſt virtutis. Optime enim in ſuccis exhibentur; maxime ſi ille aut ſero lactis, aut ipſi lacti nuptus, purgatis antea primis viis propinetur. Si decoctorum formulæ arrideant; illis addere convenit nitrum; quippe quod radicum, herbarumque paullo acriorum vim commoventem inſigniter hebetat.

§. III.

Circa fortiora evacuantia, ac narcotica.

Fortiora purgantia adhibere, maxime, ubi ſcorbutica præſto eſt acrimonia; nihil eſt, niſi oleum camino addere. Narcotica, ſulphurea, opiata, adſtringentia &c. remota

mota nondum materiali cauſſa, propinata veneni inſtar ſunt. Licet enim prima fronte malum allevare videantur; re tamen vera illud reddunt pertinacius, ac ſummam nervorum relinquunt debilitatem. Idem de aſa fœtida, naribus extrinſecus admota, tenendum eſt; cui ſubſtituere præſtat corium illud ex Ruſſia ad nos deportatum, quod vocant **Juchten-Leder**. Fonticulos, veſicatoria, ſetacea &c. non promiſcue adplicare decet; ſed *in certis duntaxat ac* reſervatis caſibus, ubi nimirum exanthemata, aut ulcera ad partes corporis interiores ſunt retroacta, & malum eſt pertinacius.

§. IV.

Quid faciendum, ſi ſub. ſint affectiones hyſtericæ.

Ubi affectum ſpasmodicum vagum, præter ſcorbuticam humorum dyſcraſiam, affectus hyſtericus, aut excretionum ſanguinearum ſuppreſſio ſuſtentaverit: haud temere ad ſpecifica, *aut motus præternaturales ſopientia, interna pariter, ac externa confugiendum eſt; ſed antea* bene providendum, ut adjuvetur ſucceſſus excretionum. Hoc fine venæſectiones convenienti tempore inſtitutæ; clyſteres pulveres temperantes& antiſpasmodici;pilulæ blande balſamicæ;tepidiora pediluvia,& bonum ab horum uſu regimen,quia & balnea temperata, ac denique recta aquarum mineralium potatio utramque paginam abſolvunt. Et generatim ſciendum eſt, nihil magis felicem curationis ſucceſſum adjuvare, quam ſi pori cutis aperti, & alvus libera fuerint.

§. V.

Cautela circa ſcorbutum.

Adhuc circa ſcorbutum, ſi malo noſtro pabulum dederit, tenendum eſt, quod in illo magis frigido, ut cum veteribus loquar, aut ubi ſimul pituita mucida, vappida, acida, in ſubjectis naturæ humidioris ac frigidioris peccat, magis e re ſint antiſcorbuticæ radices ac herbæ in decoctis adhi-

adhibendæ. Contra vero, ubi ſubjecta fuerint ſtrictiora, calidiora, cholerica, & acrimonia magis bilioſa, ſulphurea, omnium remediorum virtutem antecellit ſerum lactis.

§. VI.

Generatim lac, & medicamina ex illo parata, ſi debito ordine, ac primis viis a bilioſa acri ſaburra repurgatis uſurpentur, ad infringendam & obtundendam miaſmatum malignorum, in his morbis peccantium, acrimoniam, præſtantiſſimi uſus eſt. Hoc inter alia patet, exemplo venenorum, ac draſticorum purgantium & emeticorum: nihil enim certius & efficacius, ad convulſiones, & alias atrociſſimas paſſiones ab illis excitatas deprehenditur, quam opportunus lactis uſus. *Circa lactinia.*

§. VII.

Pernitioſiſſimus in morbo noſtro ſpasmodico, ubi jam ſalia acria, ſcorbutica præſto ſunt, eſt quorumcunque ſalium & fixiorum & volatilium frequens & largior uſus; quippe quæ materiam ac cauſſam morbi magis adaugent, & ſymptomata exacerbant. Quare nec cinnabarina, quæ alias cum diaphoreticis ac abſorbentibus mixta, ſecuri ſunt uſus, cum ſalibus irritantibus combinare decet. Maxime omnium a mercurialibus quibuscunque ſedulo cavere expedit: quoniam illa, ſi cum ſalina acrimonia permiſceantur, *cauſticam ac venenatam obtinent naturam.* *Circa remedia Salina ac mercurialia.*

§. VIII.

Sæpius tanta urget motuum violentorum vehementia, ut nulla fere reſtent intervalla, quibus convenientia propinari poſſint remedia. Tali in caſu nihil eſt præſtantius, quam remediis externis, ac linimentis, cum oleo hyoſcyami permixtis, ad tempora adplicandis, blandum conciliare ſomnum; quo placantur ſævi tumultus, ut deinde *Circa Linimenta.*

reliqua medicamina feliciori ſuceeſſu adhibeantur. Ceterum etiam roborandi fine linimenta vertebris lumbaribus, ventriculi regioni, ac juncturis partium adplicari poſſunt; ubi loco olei hyoſcyami, oleum nervinum & lumbricorum terreſtrium ſubſtitui debet.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Motus convulſivi vagi ſcorbutici.

Imploravit aliquando opem meam Comes illuſtriſſima, annorum XXXIV. undecim liberorum mater, gravibus curis ac terroribus obnoxia, quæ per ſeptem jam annos præter paſſiones hypochondriacas, convulſionibus vagis per intervalla tam admirandis infeſtabatur, ut a multis faſcino adſcriberentur, nec verbis ſatis potuerint exprimi. Extra paroxyſmum vaga erat adpetentia; at ſitis utplurimum ardentior, ſub qua fauces & œſophagus plorabant lympham, ſaporem nunc meri piperis, nunc meri ſalis, nunc cupreum referentem. Præcordia diſtendebantur mirifice; venter reſonabat continuis murmuribus; inteſtinorum volumen poſt leviſſimum motum ſæpius occupabat colica convulſiva; alvus mox erat ſtrictiſſima, mox fluida, nunquam tamen absque teneſmo vel inguinum ſpasmo reddebatur. In hypochondriis perpetuo ſentiebatur inflammatoria quædam & quaſi ulceroſa exæſtuatio, quæ ſæpius ſternum invadebat cum ſenſatione animalculi ibidem oberrantis. Urgebant mentis deliquia, cordis palpitationes, & nocte præſertim tanta ſpirandi anguſtia, ut ſuffocari videretur. Caput crebra vertigine afficiebatur, cum dolore mox unius, mox alterius lateris ſpasmodico; & tanto ſæpius æſtu intus & extus exardeſcebat, ut cerebrum quaſi prunis aſſari, facies mero igne afflari videretur. Somno utebatur turbulento; vigilans metu, triſtitia, pavoreque

fine

ſine cauſſa percellebatur frequenter; ac ipſæ mentis facultates imminui cœperunt. Ceterum partes externas nunc formicationis quidam ſenſus, nunc motus abolitio, nunc etiam tremor undulans, cum gravitate oppreſſoria occupabat: interdum tanta pedum urgebat elaſticitas, ut perpetuo ambulandi ac ſaliendi adficeretur deſiderio; mox ingens rigor totum corpus concutiebat, qui in frigidum deſinebat ſudorem, interioribus ferventibus. Facies mox ſaniſſima, mox ex nigro fuſci coloris adparebat; pedes nunc tumebant, nunc variis pingebantur maculis; nunc etiam veſiculis, quæ diſruptæ lympham ſtillabant acerrimam, obſidebantur.

Menſes rite fluunt; lochia, ſi fœtus enixa fuerit, bene ſuccedunt, & nonnunquam maſſulas purulentas ſimul *fundunt, acrimonia aquam fortem ſuperantes.* Diætæ eſt ſtudioſiſſima ægra; nec pro potu ordinario niſi aquam ſimplicem adſumit. Ipſi paroxyſmi viſu ſunt horrendi: namque illuſtriſſima ægra horrendis motibus, nunc tetano, nunc epiſthotono, nunc emproſthotono convolvitur, tenditur, circumgyratur, in choreas nunc ambobus, nunc uno ſaltem pede ducendas cogitur, & in curſum nullis frænis ſuffl aminandum rapitur. Nunc ſuper genua, nunc ſuper digitos pedum, nunc ſuper plantas obliquas volutatur, donec in terram concidat, linguam *canum more cum ſono anhelantium motitat*; dentes *colliſis maxillis conterit*; palmas manuum *collidit*; & tum attonito & quaſi moribundo ſitu detinetur. Senſus interni in convulſivo paroxyſmo omnes ſunt ſalvi, & ad unguem novit, quæ ſub illo fuerunt acta. At in poſteriori acceſſione veluti cataleptica, oculis licet clauſis, carmina concepta, propria manu in charta deſcribit; clauſis etiam oculis fila ſerica artificioſiſſime contexit; & ante fores ſtantes, utut

ſibi ignotos, nullo indicante, ad ſe vocat. Hi paroxyſmi per intervalla redeunt, & prænunciantur ſomnolentia juſto profundiori, adpetitu & pulſu auctis: tum viſcida muci particula per ſcreatum ejicitur; aut globiformis ſepti transverſi contorſio ſentitur; & hinc ſubito ſuperveniunt artuum agitationes.

Epicriſis.

Notabile hoc eſt exemplum motuum ſpasmodicorum vagorum, cum catalepticis ſymptomatibus & inſigni humorum dyſcraſia ſcorbutica complicatorum. Hanc enim ſignificant lympha illa acerrima, ex faucibus ac œſophago ſtillans, variosque ſapores referens; dolores rodentes, lancinantes, pungentes totius fere corporis; maculæ ac veſiculæ pedes occupantes, atque moleculæ illæ acerrimæ cum lochiis excretæ. Notabile vero in hoc caſu eſt, quod appetitus, qui extra paroxyſmum vagus erat, brevi ante ipſam acceſſionem admodum auctus fuerit. Namque excitari adpetitum a ſalibus acidis, tunicam ventriculi vellicantibus, neminem fugit: hæc vero ſalia, quamdiu motus ſpasmodici ſilent, reliquis viſcidis humoribns immixta quaſi coercentur; at quando per incipientes violentos motus e ſuo contextu extricantur, iterum afficiunt nervoſas partes; ut adeo cauſſa pateat, cur imminentem paroxyſmum antecedat auctior adpetitus. Totum vero malum primum habet fundamentum in perverſo partium & fluidarum & ſolidarum motu: quod ex paſſionibus, quas toleravit hypochondriacis clarum fit. Complicati in his adfectibus inteſtinorum motus ſpasmodici in cauſſa etiam ſunt, quod alvi negotium ſuccedat admodum inordinatum; & illa, conquieſcentibus ſpasmis, lubrica, his vero recrudeſcentibus conſtrictiſſima ſit. Teneſmus, ſingulis

gulis dejectionibus conjunctus ab humorum acrimonia dependet: & roſionis ille ac æſtuationis in hypochondrio dextro ſenſatio, a bile acriori, ſtagnante, & per poros veſiculæ felleæ tranſſudante, vicinasque partes vellicante ſuos mutuatur natales.

Hujus autem affectionis, quæ adeo inveterata ſolidas pariter ac fluidas partes prorſus deſtruxit, curatio difficillima fuit, ut adeo haud mirum, ſi omnium remediorum, utut præſtantiſſimorum efficacia fuerit irrita. Laxantia vero, diaphoretica, balnea, aquæ minerales, victus ac cœli mutatio inſigniſſimum in hoc ſpinoſo morbo levamen attulerunt.

OBSERVATIO II.

Spasmi convulſivi vagi ex Podagra retropulſa.

Celebris vir, triginta annorum, decem abhinc annis menſe Martio podagrico corripiebatur inſultu, qui pedem ſiniſtrum occupabat, & intra tres hebdomades iterum evaneſcebat. Poſt elapſum exinde quinquennium, eodem menſe Martio ex improviſo doloribus vagis arthriticis omnium artuum, cum horrendis convulſionibus infeſtabatur: quibus intra ſex hebdomades debellatis, ſucceſſit tanta totius corporis imbecillitas, ut per tres integros menſes obambulare ac pedibus inſiſtere nequiverit. Ante binos annos, iterum menſe Martio recruduerunt iidem motus vagi, ſpasmodico convulſivi & primum pollicem ſiniſtri, tum dextri pedis prehendebant, ac abhinc per calcaneum, pedes, genua, ſpinam dorſi, pectus, humeros, brachia, manus, digitos, cervicem & occiput protenſi, rationis uſum ſemper tollebant. Sedatæ atroces hæ affectiones, inſequente menſe Novembri, eadem vehementia, quin convulſionum majori violentia recidebant, & ſymptomatibus viſu horrendis ſæviebant. Tum accidit aliquando,

ut in ipſa dolorum exacerbatione, illam dorſi regionem, ubi diaphragma vertebris adhæret, manu fortiter percutiendam præberet: quo facto, remittebant quidem artuum externorum tormenta, ſed atrociores inteſtina prehendebant dolores, ut arthritis retropulſa videretur. Vix autem una elapſa hora, alvus ſponte ſolvebatur; & tum clyſteribus adjuta, copioſas ſordes ac flatus reddebat: quibus excretis cuncta conquieſcebant ſymptomata, ſomnus & adpetitus redibant, & perfecta ſequebatur reconvaleſcentia.

Epicriſis.

Plane ſingularis, & attentione perquam digna eſt hæc obſervatio, quod forti facta percuſſione ejus dorſi regionis, ubi tendines diaphragmatis vertebris lumborum adhærent, externa artuum tormenta mox remiſerint, & ad inteſtina retroceſſerint; tumque ſecuta crebriori alvi dejectione, & copioſa ſordium eliminatione, vis morbi atque ſymptomatum mox conquieverit. Namſi ullus in univerſo corpore locus eſt notabilis; certe hic ipſe, cujus in hiſtoria morbi meminimus, attentionem meretur. Ibidem enim ſepti transverſi tendines vertebris lumbaribus firmiter junguntur, & orificium ventriculi ſiniſtrum, valde nervoſum atque ſenſibile; porro plexus major meſentericus, cum arteria & vena meſenterica, ac finis duodeni, in quo vitioſus morborum ſpasmodicorum & periodicorum fomes eſt, ſitum ſuum habent. Hinc vero videtur ſimillimum, a paullo fortiori hujus loci externa percuſſione, ingentem tam motuum nervoſi generis ſpasmodicorum, quam etiam cauſſarum, hosce motus ſuſtentantium factam eſſe mutationem, eorumque ex uno in alterum locum translationem. Hujus externi remedii effectum in puerorum ferina, atque ſuffocationem minante tuſſi, aliquoties vidi præſtantiſſimum:

neque

neque etiam minus in viro quodam honoratiſſimo, qui ſæpius cruciabatur graviori podagra, adnotavi, quod a partis affectæ per malleum facta, utut dolorifica percuſſione, inſigniſſimum dolorum perceperit allevamentum. Recte mechanica dici poteſt hæc curatio; quæ, ſi tempeſtive fiat, in certis circumſtantiis felici haud carere poteſt effectu.

Quod autem præſens morbus demum per alvi dejectionem fuerit curatus; certum præbet indicium, cauſſam illius materialem in prima latuiſſe regione. Hæc ergo idoneis foras ejicienda eſt ſubſidiis; cui quidem ſcopo fortiora purgantia, ſalina, & ſtimulantia minime inſerviunt; ſed quæ leniendo, demulcendo, ſimulque evacuando agunt, magis conveniunt. Ex horum cenſu mea experientia omnibus reliquis præferri meretur infuſum mannatum, rhabarbarinum, tartariſatum, pro re nata cum uno vel altero *tartari emetici grano acuatum.* Sic citra omnem noxam & tumultum tam per ſuperiora, quam per inferiora ſaburra primarum viarum, quantitate ſatis copioſa proſcribetur.

OBSERVATIO III.

Motus ſpasmodici vagi cum corrupta phantaſia.

Puer undecim annorum, ſtrictioris corporis habitus, a teneris vultu pallido ac lurido præditus, & ſæpius de imi ventris torminibus conqueſtus, parentibus tamen ſanis natus, obambulavit aliquando hyemali tempore in horto, ibidemque prævio gravativo in pectore ſenſu, & vomendi conatu incidit in paroxyſmum fere epilepticum; in quo poſt aliquot horas ſemianimis, & oculis clauſis deprehendebatur. Abhinc malum magis invaleſcere cœpit, & aliquoties quotidie recurrit, cum tanto membrorum robore, ut vix a tribus coërcere potuerit viris. Paroxysmum antecedebant anguſtiæ præcordiorum, palpitationes cordis, vertigo, tinnitus aurium, & capitis gravitas: tum ſpasmodicæ

dicæ agitationes ab umbilico primum ad caput aſcendunt, & ex hoc in externos artus diffunduntur. Quamdiu caput afficitur, omnes ceſſant ſenſus & rationis potentia hebetatur; quando autem artus concutiuntur, rationis redit integritas. Ipſæ corporis agitationes variis quotidie modis triſtem ludunt ſcenam: mox enim inſtar galli cucurrit, mox böatum vaccarum æmulatur, mox ſonitum, quo venatores feras alliciunt, modulatur; mox peregrinas linguas ſtrepit; mox more muſicorum, modum cantus manibus moderatur; mox magis mutus eſt quam piſcis, & tum ſcribendo ſignificat, prohibitum jam ſermonem, ſe intra horæ ſpatium eſſe recuperaturum, uti etiam fit. Fingit præterea ſibimet uon ſolum varias inanes ideas, ac terrificas imagines, ſeque ſpectra videre affirmat; verum etiam prædicit ſæpius in paroxyſmo res, quæ actu fiunt. Et notatu dignum eſt, ægrum aliquando, cum accitus verbi divini miniſter nomen Jeſu pronunciaſſet, ingentem edidiſſe clamorem; quo finito tranquillus preces fundere valuit. Ceterum extta paroxyſmum fervido fruitur adpetitu, ſomnoque placidiſſimo; & urinam mingit aquoſam. Ex emeticis lenioribus bene habet; ſed poſt inſtitutam pronuper venæſectionem, exacerbari videbatur malum.

Epicriſis.

Prodigioſa utique, & quæ omnem mentis captum ſuperare videtur, eſt illa vis, quæ in hominis phantaſia latet, & quæ in morbis cerebri, atque generis nervoſi atrocioribus, quam maxime ſeſe exſerit. Quare jam vetuſtiſſimi, & Hippocratis tempore viventes Medici, loco naturalium cauſſarum, quas ignorarunt, τὸ θεῖον, ſive divinum quid in ſubſidium vocarunt: & ob eandem rationem epilepſiam nomine morbi ſacri inſigniverunt. Notabilis certe

certe eſt locus, qui in Libro HIPPOCRATIS *de morbo ſacro* §. 11. exſtat, dum: *Qui primi*, inquit, *hunc morbum ſacrum eſſe pronunciarunt, tales homines mihi eſſe videntur, quales etiam nunc ſunt magi, & expiatores, & circulatores, & quidam arrogantes, qui ſe vehementer pios eſſe ſimulant, & amplius quid ſcire. Hi itaque conſilii & mentis inopiæ obvelantes, ac prætexentes divinitatem, quum nihil haberent, quod exhibitum prodeſſet, ut ne manifeſta fieret ipſorum ignorantia, ſacram hanc affectionem eſſe pronunciarunt, & relictis idoneis rationibus, curationem in expiamentis & incantamentis quæſiverunt.* Verum cum cauſſæ, quæ ad turbulentam ejusmodi, ac plane perverſam contribuunt phantaſiam, omnino ſint phyſicæ atque mechanicæ, ſiquidem anima non niſi in mechaniſmo, per mechanicas cauſſas & cum materia apta agere & operari poteſt, quo immutato, illius quoque operatio mutatur: *illæ ſane diligentius a Medico* ſunt corrigendæ, & e corpore proſcribendæ. Et ipſi jam veteres, præſertim Hippocrates, talium cum corrupta phantaſia complicatorum morborum curationem in remediis diæteticis, cibis accomodatis, ſalubri aere, atque demum in helleboro dextre præparato quæſiverunt, ac invenerunt. Quemadmodum enim a cibis copioſis, flatulentis, & qui craſſos viſcidosque ingenerant ſuccos, nec non aëre nimis denſo vappidoque, corpora per ſe jam imbecilla facillime ad graves generis nervoſi ægritudines diſponuntur: ita omnino ad has præcavendas pariter, ac ſanandas, convenienti vitæ regimine, & victu tenui, qui nec ſtomachum gravat, nec cruditates relinquit nervis inimicas, & benigno cocto nihil obſervatur præſtantius.

OBSERVATIO IV.

Morbus ſpasmodico convulſivus, ex nimiis aſcaridibus ſubortus.

Puer ſeptem annorum, alacris antea, & vegetus, ex improviſo, capitis acuto corripiebatur dolore, qui cum æſtu præternaturali, atque pulſu celeri erat conjunctus. Brevi poſt ſuperveniebant ſæviſſima circa regionem umbilicalem tormina, crebri vomendi conatus, intolerabilis in ano pruritus, alvi obſtructio per triduum inhærens; & tandem excipiebant horrendæ manuum pedumque convulſiones, & agitationes, ex uno membro in alterum tranſeuntes: quibus ceſſantibus, absque ſenſu & motu, intentis oculis, graviter reſpirans jacebat. Hæc ergo ſymptomata præter antiſpasmodica, liquorem meum anodynum mineralem, cum tertia parte ſpiritus vitrioli junctum, & pulverem ex cinnabari, lumbricis terreſtribus, nitro, & pulvere Marchionis confectum, oppugnabantur laxante, quod ex Manna, rhabarbaro, ſemine ſantonici, ac ſale Sedlicenſi erat compoſitum. Hoc excipiebant crebræ alvi dejectiones, & cum illis, mirum dictu! ultra millia aſcaridum tenuiſſimarum, glomeris inſtar invicem contortarum excernebantur: quo facto cuncta protinus remittebant ſymptomata.

Epicriſis.

Vermes, inteſtinis tenuibus, vel ipſi ventriculo incarceratos, horrenda & portentoſa in partium nervoſarum ſyſtemate excitare ſymptomata, neminem fugit. Sed id non adeo obvium atque compertum eſt, aſcarides, quarum ſedes in recto, tanquam ultimo, & a capite remotiſſimo inteſtino eſt, convellendo univerſum nervorum genus, totam motuum vitalium, imo functionum animalium turbare poſſe œconomiam. Verum haud infrequenter non tantum in pueris, ſed etiam adultioribus, præſertim fœminis

nis ob menſium vitium cachecticis, ex aſcaridibus varios & mirabiles capitis affectus, aphoniam, profundum ſoporem, epilepſiam, catalepſin, convulſiones artuum vagas, ac mentis alienationes obſervavi. Quando vero hi vermes per ſuppoſitoria, anthelmintica cum purgantibus juncta, ex quibus ſemen Santonici cum mercurio dulci ac jalappa mixtum palmam obtinet, non omiſſis balſamicis, foras pulſi fuerunt, remiſerunt omnes adfectiones. Cauſſam tam graviſſimarum paſſionum non in ſola inteſtini recti vellicatione collocandam eſſe arbitror; nam ſæpe nec ullus dolor, nec pruritus in ano ſentitur; ſed potius in putridis horum animalculorum effluviis ac exhalationibus, per poros in nervoſas ac membranaceas partes ſeſe inſinuantibus ponendam eſſe, certus credo.

OBSERVATIO V.

Spasmi vagi ab acrimonia lymphæ & ſeri.

Vir quidam ſexaginta quatuor annorum, laborabat affectu ſpasmodico vago, qui ſic ſe habebat: Ante invaſionem conquerebatur de pedum & crurum vehementi refrigeratione, ut calore hæ partes foveri debuerint. Ceſſante paullo frigore, tormina atrocia infeſtabant abdomen, quibus præſentibus nec flatus, nec fæces, nec urinæ mitti poterant. Tum excipiebat quædam contractio in medulla ſpinali circa lumborum vertebras; ſub qua venter magis occludebatur, *ſpasmodicus vero dolor ad ſuperiora ſimul aſcendebat, cum junctis ructibus; capitisque doloribus* tenſivis, gravativis, & quodam ſtupore. Tandem æſtus cum pruritu totum corpus perfundebat, & maxime regionem umbilicalem tanta occupabat ariditate, ut cutis veluti torrefacta, **als wenn ſie verbrannt wäre**, adpareret, Non etiam minus extra paroxyſmum crura ſemper manebant frigida; manus vero notabili languore, ſtupiditate,

tremore, ſenſationisque pariter ac motus quadam impotentia adficiebantur: quid? quod denique vera paralyſis pedes atque manus obſederit: reliquis ſymptomatibus ſpasmodicis in uno tenore perſeverantibus. In tali rerum ſtatu multa, ac varii generis medicamina, ſed fruſtra fuerant adhibita. Ego tandem conſultus, clyſteres emollientes ano infundi; & decoctum ex ſero *lactis, floribus ſambuci*, & naſturtio aquatico paratum potari juſſi; *ex quorum uſu tormina* & dolores abdominis admodum mitigabantur, & conjunctis tandem balneis aquæ dulcis, alvi libertas inſequebatur, ægerque habebat melius. Denique in faucibus & labiis, veſiculæ ſero aquoſo plenæ efflореſcebant; atque alvi profluvium ſatis copioſum accedebat, quo multæ ſordes excrementitiæ reddebantur. Et cum abhinc quotidie decoctum chinæ potaret, externasque partes oleo lumbricorum *terreſtrium ſæpius perfricandas curaret; vires ſenſim collegit, integramque recuperavit ſanitatem.*

Epicriſis.

Notabile ſpasmorum vagorum, licet cum violentis convulſionibus haud complicatorum exemplar fiſtit hic caſus. Inceperunt nimirum illi in pedibus, horum refrigerationem inferentes; abhinc per ſpinam dorſi, nervoſas abdominis, maxime inteſtinorum partes obſederunt, pertinaees alvi conſtrictiones & *tormina* excitando, tum pectus *invaſerunt* atque *præcordia; anxietates, ructus*, ardorem ventriculi, & lymphæ ex ore vel potius faucibus ſtillicidium inducendo. Tandem etiam caput occuparunt, & in illo melancholiam, ſtuporem, vertiginem, vigilias, dolorem gravativum, tinnitum aurium, ſpasmum caninum, ac denique paralyticos affectus progenerarunt. Hocce vero malum a dyſcraſia lymphæ & ſanguinis acri, tenui, cauſti-

cauſtica, in noſtro ægrotante originem traxiſſe; inter alia exinde patet, quod poſt æſtum, quo ordinario ſpasmi diſcutiuntur, pruritus, fervor & exſiccatio cutis, & veſiculæ in toto corpore adparuerint. Hinc etiam factum eſt, ut decocta diluentia, humectantia, & quæ acrimoniam temperant, uti ſerum lactis, in quo flores ſambuci ac herba naſturtii aquatici decoquuntur, clyſteres emollientes, decoctum chinæ, atque balnea præſtantiſſimam opem tulerint. Contra vero omnia, quæ intendunt ſcorbuticam humorum acrimoniam, veluti ſunt fortiora purgantia, ſudorifera, atque ſalina plane omitti debent, quoniam iis plus damni excitatur, quam emolumenti.

OBSERVATIO VI.

Morbus vagus ſcorbuticus cum ſaburra tenaciſſima, inteſtinis impacta.

Quadraginta annorum vir, per duos abhinc annos crebris ventriculi inflationibus, ac inſigni abdominis tenſione divexatus, incidebat aliquando poſt prævium iter, in vehementiſſimum dentium ſiniſtri lateris dolorem, adeo, ut per aliquot horas inſtar apoplectici omni fere ſenſu ac motu privatus eſſet. Talis paroxyſmus bis adhuc circa novilunium ſemper recidebat; adhibitis vero veſicatoriis & ſcarificatione tandem remittebat. Poſthæc circa ultimam lunæ quadram, ingentes lancinationes crus ſiniſtrum prehendebant, cum totius corporis laſſitudine, & quotidianis animi deliquiis ſtipatæ: quæ ſubſequente plenilunio in omnes artus diffundebantur, cum rigiditate ac motus impotentia in brachiis, horumque juncturas veluti e ſede ſua diſtorquebant. Hinc ſuaſu amicorum, locum mutare, iter ingredi, & corpus movere cœpit: unde accidit, ut aliquando præter opinionem crus ſiniſtrum violenter retractum, dextrum vero antrorſum vehementer diſtentum fuerit. Diu etiam vixit in hoc miſero ſtatu, multosque Medicos adhi-

buit, quorum quidam insultus apoplecticos, alii arthritidem, alii calculum, alii malum hypochondriacum suspicabantur, & variis quidem contra ea mala, sed in cassum pugnabant remediis. Tandem cum atrocia & fere convulsiva intestinorum volumen excruciarent tormina; injecti intra nycthemeron ultra decem clysteres, materiam compactam ac globosam *instar pomorum Borsdorffianorum minorum* evacuarunt, quorum globulorum *singuli* veluti calce erant obducti Horum dejectioni superveniebant quidem animi defectiones; at elapsis abhinc paucis horis, singulare virium incrementum æger recuperavit. Tum usus est lacte caprino, & ad thermas Tœplicenses concessit, post illarum usum spinam dorsi & juncturas artuum oleo nucis moschatæ sibi inungi curans: quibus factum est, ut paucis diebus omnia remiserint symptomata, ac tantum pedibus accesserit robur, ut commode ambulare potuerit. *Notabile ceterum in hoc morbo fuit momentum*, quod manus, utut atrociſſimis distractæ doloribus, a paralysi fuerint immunes; quæ tamen crura, a spasmis libera, omnino occupaverat. Nec silentio prætereundum est, ægrum sumtis cibis rariſſime habuisse animi deliquia, quæ vero in jejunio fuerunt frequentiora.

Epicrisis.

Luculenter ex hoc casu docemur, quam graves affectiones pertinax alvi obstipatio, & *intestinorum a saburra* crassa atque compacta oppletio, nisi progenerare, saltem sustentare valeat. Præstat igitur alvum in morbis chronicis, spasmodicis, convulsivis lubricam servare; cui scopo, tantum abest, ut purgantia conveniant, ut sæpius etiam blanda laxantia oretenus exhibere haud liceat. In nostro saltem casu omnia purgantia, quin & laxantia non nisi vomitus

mitus excitarunt, & ſpasmos exacerbarunt. Contra vero conſultius eſt, clyſteres ano infundere oleoſos, ac emollientes; quibus fæces craſſiores diluuntur, & ad exitum diſponuntur. Tum quoque jungere licet laxantia, & quidem leniſſima, veluti eſt manna cum oleo amygdalarum dulcium. Hiſce itaque ſubſidiis poſtquam expurgatæ fuerunt ſordes craſſiores: reliqua remedia, quæ ad temperanda ſalia ſcorbutica ſunt opportuna, feliciori ſucceſſu, majorique cum fructu adhiberi potuerunt: quæ inter ſerum lactis, præſertim dulce eſt præſtantiſſimum. Tandem ad artus roborandos thermæ Tœplicenſes, & olea juncturis inuncta, utiliſſimam tulerunt opem.

OBSERVATIO VII.

Spasmi vagi ſcorbutici.

Puella duodecim annorum, diu male habens, tandem *in affectum ſpasmodicum vagum* delabitur, cujus paroxyſmi *per vices ſequentem in modum invadebant:* Corripitur primum ægra dolore abdominis atrociſſimo; quo ceſſante maculæ hinc inde per corpus diſperſæ efflorescunt, & his demum evaneſcentibus, ſpasmodicæ motitationes manuum pedumque ſuccedunt, atque tandem epilepticæ junguntur agitationes. Obſervatione hic dignum fuit, quod quotiescunque externarum partium dolores ac ſpasmi remiſerunt, illi protinus interiora occupaverint, cum alvi adſtrictione *contumaciſſima, & tanta contractione, ut fiſtulam clyſticam ano intrudere, fere impoſſibile fuerit.* Contra vero ceſſantibus internarum partium motionibus, ſpasmi iterum ad externas tranſierunt; & hæc ſcena per ſatis longum tempus acta fuit, donec tandem morbus, clyſteribus oleoſis, ſero lactis, decoctis antiſcorbuticis &c. feliciter fuerit profligatus.

Epicri-

Epicriſis.

Notari ex hoc caſu meretur, quod ſub violentis inteſtinorum tormentis, craſſa præſertim atque rectum, circa exitum, adeo conſtringi ſoleant ac coarctari, ut nec excrementis, nec flatulentis vaporibus exitum permittant; neque fiſtulam, qua clyſteres injiciuntur, utut tenuiſſimam recipiant; aut ſi quoque hanc admiſerint, ipſi tamen infuſi clyſteres, veluti vi quadam ſtatim repellantur. Hujus vero momenti ratio, falſo a quibusdam flatibus obicem ponentibus imputatur: ſiquidem ex phyſicis liquet documentis, quod fluida, quæ vi quadam ex clyſteribus ano impelluntur, reſiſtentiam obſtantium flatuum longiſſime ſuperent. Vera potius cauſſa in ipſa inteſtinorum pertinaciſſima conſtrictione latet, qua etiam motus eorum periſtalticus haud raro ad ſuperiora convertitur. Hinc ſæpiſſime fit, ut non ſolum ventriculi *inflationes*, *cardialgiæ* moleſtiſſimæ, anxietates præcordiorum &c. ſuboriantur; verum etiam laxantia oretenus data, per vomitum reddantur, quin nonnunquam ipſi clyſteres cum ſtercoribus per ſuperiora eructentur. Præſtat itaque in tali caſu ſub ipſo paroxyſmo, nihil nec laxantibus, nec clyſteribus moliri; ſed potius partes conſtrictas externis emollientibus relaxare, & extra acceſſionum tempus blandis vacuantibus ſaburram acrem eliminare; aliisque antiſpasmodicis & anodynis irregulares ac inverſos motus demulcere.

OBSERVATIO VIII.

Convulſiones vagæ ex violenta oſſis coccygis percuſſione.

Puer annorum circiter quatuordecim, inter rixas cum commilitonibus, ſaxo ſatis duro circa os ſacrum ac coxendicis graviter percutitur; cum ſubſequuto partis affectæ vehementi tumore ac dolore, ſomnoque abhinc difficili, ac pavore pleno. Vocatus chirurgus os coccygis fractum

fractum dicebat, variaque extrinsecus adplicabat emplastra pariter ac linimenta. Neque tamen minus tertio die post accedebant horrendæ artuum convulsiones, cum vehementi cordis palpitatione, præcordiorum subsultibus, sermonis difficultate, & memoriæ debilitate, ut vix cognosceret adstantes, stipatæ; a pollicum tamen contractione immunes. Datis diaphoreticis ac antispasmodicis medicinis, intra quinque dierum spatium cessabant hæ præternaturales motiones; sed singulis mensibus, secundo vel tertio ante lunam plenam die, quo percussio violenta erat facta, semper redibant. Accessiones flatus frigidiores, ex osse sacro per dorsi spinam ad cerebrum ascendentes antecedebant; tum incomposita loqui cœpit, non dormire, nec domi contineri poterat; oculi sæpius torvi videbantur ac terribiles; & redeuntibus denique sensibus, vaga artuum convulsio sequebatur. Tali malo per anni dimidium cruciatus æger, tandem per balnea aquæ dulcis; per pulveres antispasmodicos, quorum basis erat cinnabaris, ac pulvis lumbricorum terrestrium; decoctum visci querni, radicisque chinæ, cum quarta lactis parte mixtum, atque per linimenta, quæ habebant præter alia oleum hyoscyami ac camphoram, ossi sacro adplicata, quæ Dei est gratia, pristinæ restitue batur sanitati.

Epicrisis.

Ex hac morbi historia, diligentius pensitata, luculenter patet, quam admirandus sit membranarum, quæ medullam spinalem cingunt, cum aliis nervosis ac membranaceis partibus consensus, qui non nisi in mutua motuum vitiosorum communicatione consistit ac propagatione. Sensatio autem illa frigidæ auræ ex loco affecto per dorsum ad caput usque ascendentis vix ab alia causa dependet, quam

a ſtrictura ſpasmodica, per materiæ ſubſiſtentis acris & ichoroſæ vellicationem inducta, in oſſis ſacri medulla incipiente, & in forma motus undulatorii ſucceſſive ad cerebrum usque propagata. In tali caſu, ubi etiam ex plantis pedum, ad caput aſpirans aura frigida epilepſiam peperit, non ſine fructu adplicare ſuevi temperatum veſicatorium, quod ex drachma una cantharidum cum emplaſtri de Meliloto uncia una permixta paratum, per *aliquot ſeptimanas* parti affectæ impoſitum ſervetur. Hoc enim ſine dolore operatur, & ingentem ſeri vitioſi extrahit copiam.

CAPVT IV.

DE

AFFECTU CEREBRI SPASMODICO ECSTATICO, VULGO CATALEPTICO, PERQUAM RARO.

§. I.

POrtento ſimilis, & admiratione dignus eſt nervoſi generis affectus, qui *homines ſaxis, ſtatuisque marmoreis immobiliores reddit, & catalepſeos*, quam Latini per deprehenſionem, detentionem, ac congelationem interpretantur, nomine ſalutatur. Eſt illa, ſi realem ſpectemus definitionem, ſpasmodica fibrillarum nervearum, ac nervorum, actibus potiſſimum voluntariis, & ſenſationi deſtinatorum, prope ſuas origines conſtrictio, & inde denegatus liquidi tenuiſſimi, in cerebro ſecreti, cujus ope ſen-

Definitio realis catalepſeos.

ſentit ac movet anima, in nervorum canales influxus: unde omnes ſenſus ac motus voluntarii pereunt, & corpus in eo, quo ſub acceſſione mali eſt ſitu, immobile ſervatur; visque imaginationis magis intenditur.

§. II.

An differat a Catocho.

Agitatur inter veteres controverſia, an catalepſis idem ſit cum catocho morbus: necne? Quidam diſcrepare has adfectiones, & Catochum illum eſſe perhibent affectum, quem coma vigil adpellant veteres; ubi ſomno premi videntur ægroti, & tamen vigilant, ſed nec fari, nec ullum membrum movere valent, ſenſu præſertim tactus integro. Contra vero plerique catochum ac catalepſin pro ſynonymis habent; quos inter HENRICUM AB HEER *obſ. III.* & NICOLAUM PISONEM *de morbis cognoſcendis Lib. I. Cap. XIII.* allegaſſe ſufficiat. Realis autem eſt, quæ catalepſin ac tetanum intercedit differentia. Quemadmodum enim in tetano totum corpus, & cuncta membra tanto rigore diſtenduntur, ut illa ligno rigidiora nec ſumma vi flectere aut incurvare valeas; & præterea ſenſus pariter ac ratio ſibi conſtant: ita e contrario in catalepſi immotum quidem ſtat corpus, ſed flexile manet, & quoscunque artus flectere ac agitare potes; atque ſenſus omnes pariter ac ratio pereunt.

Differentia catalepſeos a tetano.

§. III.

Hiſtoria catalepſeos.

Catalepſis omnium ſane morborum eſt rariſſimus; ut ideo HENRICUS AB HEER medico, ſe plusquam millies vidiſſe catalepticos jactanti, reſponderit: *O te infelicem, non puto fuiſſe mille catalepticos, ex quo morborum terris incubuit cohors.* Quotquot tamen legeris de hoc morbo in libris Medicorum ſparſim obvias obſervationes; invenies illum hyemali potiſſimum tempeſtate, & ſub frigore intenſiſſimo homines invadere. Quemadmodum enim frigus

generatim nervoſo generi eſt inimicum, & ad producendos morbos ſpasmodicos admodum opportunum: ita vero quoque ſimillimum eſt, in noſtro morbo nervorum fibrillas ad concipiendam ſpasmodicam conductionem frigore reddi aptiſſimas; eo magis, cum ſolo horrendo frigore prodigioſum hoc malum excitari, plurimæ teſtantur obſervationes. Corripit equidem miſeros per intervalla, & paroxyſmos, qui ſæpius per aliquot horas durant, & juvenem quendam, cujus meminit FORESTUS *Lib. X. obſ. 42. pag. 369.* per tres integros dies detinuerunt. Raro quædam præcedunt notæ, mali adventum prænunciantes; niſi quod ſacerdos quidam, de quo FORESTUS loc. cit. agit, obtuſum antea in poſteriori capitis parte ſenſerit dolorem; & monacho, cujus caſum recenſet HENRICUS AB HEER *obſ. III. pag. XLIII.* ante invaſionem mali, collum riguerit.

§. IV.

Paroxyſmorum deſcriptio.

Plerumque ſubito invadunt paroxyſmi, & ſic ſe habent: In quocunque ſitu fuerint ægri, in eodem ſimul ac ſemel manent rigidi ac immoti; ſedentes ſedent, ſtantes ſtant, cubantes cubant; ſi clauſi fuerint oculi, clauſi manent; cum vero malum de die plerumque accedit, oculi tenentur aperti, irretorti, in unum locum fixi, ac ſi Meduſæ caput intuerentur; &, licet illos ſudario perſtrinxeris, inconniventes manent. Interim loco moveri, & artus flecti poſſunt; ſed quocunque inflectantur, *illic immoti* perſiſtunt; impulſi progrediuntur; & puer, quem ex FERNELIO allegat FORESTUS *Lib. X. obſ. 42. Schol.* e lectulo ſublatus conſiſtebat, Neque vero ullus adeſt ſenſus, nec vident licet apertis oculis, nec audiunt, nec graviſſime compuncti ſentiunt. Nihilo tamen minus actus automatici legitime ſuccedunt; pulſus fertur naturalis, ſpiratio facilis;

&

& adnotante FORESTO loc. cit. quicquid intruſeris ori, devoratur. Sæpius abdomen, ac coſtæ inferiores convelluntur, teſtantibus eodem FORESTO, SYLVIO, PLATERO ET DOLÆO *Encyclop. med. pag. 6.* Hinc alvus ſimul eſt adſtrictiſſima, ut nec tenuiſſima intrudi queat fiſtula, obſervante HENRICO AB HEER *obſ. 3. pag. 39.* Color faciei manet floridus, juxta NICOL. PISONEM *Lib. 1. Cap. 13. pag. 93.* Tandem inter alta ſuſpiria ad ſe redeunt; tumque mira, quæ audiverint ac viderint, inſtar ecſtaticorum, narrant. Extra paroxyſmum plerumque a cibis vel plane abſtinent, vel ſaltem pauca comedunt.

§. V.

Huic malo, præſertim cum ecſtaſi conjuncto fœminæ præ viris deprehenduntur obnoxiæ, atteſtantibus BORELLO *Cap. XI. hiſtor. 54. & Marco Marci in Philoſ. reſt. pag. 397.* Poſſident enim illæ fibras molliores, teneriores ac ſenſibiliores, quarum ratione non ſolum ad ſuscipiendos generis nervoſi motus inordinatos admodum proclives ſunt; verum etiam ad impreſſiones ac paſſiones animi fortiores fovendas, & morbos ex corrupta phantaſia ſubortos perquam opportuna exiſtunt. Deinde vero ſiſit temperamentum melancholicum, & ubi vis imaginationis excellit, facillime ſuboritur hic morbus; præſertim ſi juxta NICOLAUM PISONEM loc. cit. & ipſam experientiam, victus frigidior, tempus anni, & regio ad frigidam conſtitutionem promta acceſſerint. Et denique adhuc notari meretur, quod in hoc morbo peremtis vaſa, quæ in baſi cerebri ad ſynciput tendunt, ſanguine craſſo turgida, ac poſterior cerebri pars ſeroſa colluvie imbuta reperiantur. HENRICUS AB HEER obſ. 3. pag. 45. in tali ſubjecto cerebrum in anteriori parte durum, in baſi mollius ac humidius; nervorum vero origines ſicciſſimas & ſolito graciliores deprehendit. *Subjecta catalepſeos.*

§. VI.

Sententiæ Medicorum de cauſſa Catalepſeos.

Tradita hac catalepſeos hiſtoria; ad cauſſam ipſius, atque formalem rationem indagandam progrediemur. Hanc in poſteriori capitis parte hærere; non modo defunctorum ſectiones, atque dolores in poſteriori capite ac nucha, paroxyſmos nonnunquam antecedentes teſtantur; verum etiam omnes unanimi ore adfirmant *Medici*. Verum in preſſius determinanda ſymptomatum cauſſa, in varias, minus claras abierunt opiniones. Plurimi ſpiritus animales adeo fixari ac concentrari aſſerunt, ut in motu ſuo præpediantur: quod de hisce corporibus ſubtiliſſimis ac penetrantiſſimis nullo modo concipi poteſt. SYLVIUS PRAX. *Lib. 2. pag. 474.* experimento chemico, quo ſpiritus urinæ volatilis confuſus cum ſpiritu vini rectificatiſſimo in coagulum ſpiſſius concreſcit, perſuaſus, credit in catalepſi ſpiritus animales, qui ad indolem ſpiritus vini rectificatiſſimi accederent, a ſpiritu volatili urinoſo, præternaturaliter in corpore genito congelari, ut immobiles maneant. Verum falſa ſubeſt adplicatio, & fallacia non cauſſæ ut cauſſæ. Namque primum tantum abeſt, ut ſpiritus animales ejusdem cum ſpiritu vini ſint naturæ, ut potius hic in quantitate aſſumtus, narcoſin inducat. Deinde in allegato experimento ſpiritus vini neutiquam coagulatur, ſed ſal volatile, quod in ſpiritu urinæ, qui nihil aliud eſt, niſi ſal volatile in proprio ſuo phlegmate ſolutum, continetur, affuſione ſpiritus vini rectificati præcipitatur.

§. VII.

Cauſſa catalepſeos proxima.

Nos potius cauſſam catalepſeos in denegato liquidi tenuiſſimi in nervos ad motus voluntarios ac ſenſus deſtinatos influxu, qui e contrario in nervos actibus vitalibus & automaticis inſervientes naturalis, quin ex parte impetuoſior eſt, collocamus: at quomodo ille intercipiatur,

jam

jam diſpiciendum eſt. Quod ſi ergo perpendamus; omnes totius corporis ſenſationes, omnesque functiones animales in catalepticis penitus ceſſare, vero eſt ſimillimum, fluidi nervoſi influxum in eo potiſſimum loco intercipi debere, ex quo omnes nervorum noſtrorum fibræ principium ſuum, ac primam originem trahunt. Hic locus audit ſenſorium commune, & ille eſt, in quo primariam quoque animæ ſedem, nos collocare oportet. Quamvis enim illa, tanquam ſubſtantia immaterialis, non bene includi queat loco: attamen cum certiſſimum ſit, ſpiritum hunc immortalem arctiſſimum cum corpore fovere commercium, & magnum in ſenſus & functiones, quæ dicuntur animales habere directorium; neceſſe eſt, ut ipſi ratione operationum, quas beneficio fluidi tenuiſſimi, modo nobis incomprehenſibili edit, certum utique adſignemus ſpatium, ex quo omnes, quæ *in fibris fiunt mutationes ſentiat, & actionibus*, quæ *ipſius voluntati ſubjacent*, commode fungatur.

§. VIII.

Commune vero ſenſorium nec juxta CARTESIUM in glandula pineali; nec ad mentem LANCISII *diſſert. de ſede animæ cogitantis* in corpore cerebri calloſo; ſed cum Anatomicorum accuratioribus ac recentioribus, in medulla oblongata, atque ea, quæ baſin cerebri conſtituit, collocamus. *Exinde enim egreſſi canales nervoſi, tunicam extimam, a pia meninge, copioſiſſimis vaſis intertexta, ac* medullares cerebri tractus ambiente, mutuantur, & ſic ad totius corporis partes, ſenſui motuique voluntario inſerviturі abeunt. In haſce vero fiſtulas nerveas, fluidum ſubtiliſſimum, cum ſanguine per arterias carotides ac vertebrales ad caput delatum, reſorpta a venoſis vaſis crudiori ſubſtantia, in parte cerebri corticali ſecretum, & denique per

Senſorii communis deſcriptio.

per medullarem regionem vi quadam impellitur; ut hujus beneficio certas cogitationes, ſequantur certæ motuum in corpore determinationes; & viciſſim certas corporis motiones excipiant certæ in anima ideæ.

§. IX.

Quomodo in catalepſi influxus liquidi nervei intercipiatur.

Quemadmodum igitur dicto illo fluidi tenuiſſimi influxu recte, & proportionata quantitate ſe habente, omnes ſenſationes, & functiones animales vigent, debitoque peraguntur ordine, nosque tum ſani vigilamus: ita ſi parcior fuerit ille influxus, dormire dicimur, eoque plane intercepto, omni ſenſu ac motu voluntario deſtituimur. Omnis vero hujus influxus interceptio, vel fibrillarum nervearum paralyſi, vel ſpasmodica conſtrictione fit: namque nervorum obſtructionem, quam ſtatuunt, neutiquam locum habere, jam *in Conſult. ac Reſponſ. Medic. Sect. I. Caſu XLIX. pag. 247.* demonſtratum dedi. Enim vero in catalepſi paralyſis fibrillarum nervearum ea non poteſt eſſe cauſſa, quæ remoretur fluidi ſubtiliſſimi introitum in nervos; cum paroxyſmi per intervalla recurrant, & ſub iis facies ſit rubicunda; quæ in morbis ejusmodi a cauſſa paralytica inductis, quorſum mea ſententia, ſoporoſi ſpectant affectus, longe aliter ſeſe habent. Ergo in catalepſi fibrillarum nervearum, in ſua origine, antequam piam matrem penetrant, ſpasmodica conſtrictio & cauſſam denegati ſpirituum in nervos influxus; & hinc reliquorum omnium ſymptomatum verum & ampliſſimum juxta §. VII. præbet fundamentum.

§. X.

Ratio ſymptomatum.

Hinc igitur omnes utique ſenſationes, omnesque animales functiones ceſſant; cum autem in partibus his inſervientibus nullus ſit ſpasmus; ratio patet, cur membra per ſe immota, flecti queant, ac quocunque illa flexeris, ibidem

ibidem vi movente carentia, immota rurſus quieſcunt. Sed dum hæc fiunt, vigent omnes motus, quos automaticos vocant. Namque conſtat ex Anatomicis, quod ſicuti nervi ſenſibus, ac motibus voluntariis deſtinati ex cerebri medullari ſubſtantia ſuam trahunt originem; ita e contrario functiones vitales, quæ animæ imperio neutiquam ſubjacent, nervis ex medullari ac inferiori cerebelli parte propullulantibus adminiſtrentur, teſtante inter alia experimento a Clariſſimo VIEUSSENS *Neurograph. Lib I. Cap. XX. pag. 123. allegato.* Jam vero in catalepſi illas fibrillas, quæ ex cerebro ortæ, nervos dant actibus voluntariis inſervientes, conſtringi diximus; at illæ, quas cerebellum ad vitam conſervandam emittit; ſalvæ manent in ſtatu naturali. Hinc pulſus cordis & arteriarum viget, facies rubet, reſpiratio fertur naturalis &c. Interim cum fluidi tenuiſſimi in organa ſenſui, & motui voluntario miniſtrantia denegatur influxus: facile fit, ut illud majori copia ac impetu, in partes actus vitales perficientes ex cerebello impellatur. Hinc pertinaciſſimæ, quæ alvum occupat, conſtrictionis, motuumque abdominis & pectoris convulſivorum origo petenda eſt.

§. XI.

Ecſtaſeos diſquiſitio.

Reſtat adhuc illud momentum explicandum, quo cataleptici ſæpenumero obſervantur ecſtatici. Plerumque enim finito paroxyſmo narrant mira gaudia, aut phantasmata tragica, viſiones divinas, conſortium angelorum; quin & futura prænunciare videntur, ac vatidicos ſe ſimulant. Tales memorabiles caſus paſſim obſervantur in Medicorum ſcriptis. Conf. PAULLINIUS *Cent. IV. obſerv. 38.* MARCELLUS DONATUS *Cap. I. pag. 91. ſeqq.* AUGUSTINUS *de civitate Dei Lib. XIV. cap. 23.* ACT. MEDIC. BEROL. *Dec. I. vol. II. pag. 62.* A. N. C. *dec. III. anno 3. obſ. 61.* &

Volum. I. obſ. 250. pag. 563. Neque vero in hiſce caſibus diabolo vim quandam adſcribere; nec animarum e corpore ad alia loca, quin plane cœlum ſeceſſum ſtatuere, nec alias præternaturales cauſſas allegare neceſſe eſt; nec ad nos pertinent ecſtaſes Paulli, ſanctorumque; ſiquidem de illis duntaxat loquimur, quæ in morboſis corporibus fiunt. Et ſi tali ratione conſideremus, *ſubjecta catalepſeos* plerumque eſſe melancholica, vi imaginatrice fortiori gaudere, ac circa ideas ſacras de Deo, angelis, vita æterna tantum non ſemper eſſe occupata; deinde, ſi experientia, ac exemplo inſomniorum ſuffulti ſupponamus, animam, quo magis a perceptione objectorum externorum, ac motuum vitalium exercitio feriatur, eo intentius phantaſiæ indulgere: firma ſequitur concluſio, viſiones ecſtaticorum cataleptiorum non niſi effectus eſſe intenſioris phantaſiæ: dum anima a commercio rerum externarum vacua, præteritas rerum ideas repetit, ex quibus inter ſe collatis etiam fieri poteſt, ut futura prænunciet. Sed revertamur, ad cauſſas mediatas, quæ malo cataleptico excitando ſunt opportunæ.

§. XII.

Cauſſæ catalepſeos mediatæ ſunt humores craſſi, præſertim commoti,

Eminet inter illas vitium humorum craſſorum, ac viſcidorum, quos veteres dixerunt ſuccos melancholicos; qui in capite ac cerebro difficilius progredientes, & in hujus baſi præſertim ac pia meninge ſtagnantes, efficaciſſimam conſtrictioni fibrillarum nervearum ſuppeditant occaſionem. Hinc non tantum fœminæ hyſtericæ, virique hypochondriaci ac melancholici præ aliis catalepſin patiuntur, verum etiam hoc morbo peremtorum ſectio docet, vaſa in poſteriori cerebri parte craſſo & coagulato ſanguine repleta fuiſſe, ac in ipſo cerebro extravaſatam ſeroſam hæſiſſe colluviem. *Conf.* HOLLERIUS *Lib. I. de morb. intern. &* SCHEN-

SCHENCKIUS *Lib. 1. obſ. 2.* Ex his quoque patet clariſſime, quare conſuetas & ordinarias ſanguinis excretiones ſuppreſſas, nonnunquam ſubſequatur catalepſis: vide FONSECAM *Lib. 2. Conſult. 92.* Neque minus ratio patet, cur puer ille, cujus AETIUS *Tetrabibl. 2. Serm. 2. Cap. 4.* meminit, per triduum congelatus, tandem effuſo per nares copioſiſſimo ſanguine, ſtatim convaluerit. Eo magis a ſpiſſis humoribus catalepticum ſuboriri poterit malum, ſi illorum vehemens expanſio ac exæſtuatio, & hinc enata fortior vaſorum cerebri ac piæ matris diſtenſio acceſſerint. Unde concipi poterit, quomodo illud, ex febribus intermittentibus, incongrue ſuppreſſis ac volatilibus tractatis, juxta DODONÆUM *obſ. med. 44.* ex nimia vini generoſi ingurgitatione, teſte PLATERO *Lib. 1. fol. 27.* ex ebrietate ac nimia iracundia, notante DOLÆO *in encyclop. medic. pag. 96.* prognatum fuit. Nec ſilentio denique prætermitti debent vermes, ac lumbrici inteſtinorum; qui ſicuti graviſſimis morbis; ita & cataleptico anſam præbere poſſunt, teſtante obſervatione a MARCELLO DONATO *Lib. II. Cap. VII. pag. 186. recenſita.*

§. XIII.

Præterea ingens debetur animadverſio gravioribus animi pathematibus, quibus conſtrictionem fibrillarum in cerebro nervearum, cum ſubſequente catalepſi, excitari pariter ac relaxari, in ſcriptorum monumentis paſſim relatum legimus. TULPIUS *Lib. I. obſ. cap. 21.* juvenem quendam ex inopinato matrimonii repudio catalepticum factum, & illo promiſſo reſtitutum allegat. RONDELETIUS *Lib. I. pag. 20.* caſum refert de puella, viro, quem inſigniter oderat nupta, quæ ex mœrore hunc morbum incidit, ejusque paroxyſmis, quotiescunque maritum vel vidiſſet, vel de eo audiviſſet, vel etiam cogitaſſet, protinus *Animi pathemata.*

correpta fuit, HENRICUS *ab* HEER *obſerv. 3.* recenſet catalepſin, quam vir quidam melancholicus, ex nimio mœrore toleraverat. Idem malum, nimiam quoque mentis intentionem, ac profundas fixasque meditationes, præſertim ſi temperamentum frigidum, aliæque occaſionales cauſſæ acceſſerint, excipere, probatiſſimorum medicorum documentis confirmatum habemus. Quales caſus reperies in GALENO *Comm. in* HIPPOCR. *2. cap. 56.* ZACUTO LUSITANO *Lib. 1. hiſtor. 42.* FERNELIO *in pathol. Lib. V. cap. 2.* Multo magis ad noſtrum affectum, cum ecſtaſi complicatum, meditationes ſacræ profundiores contribuunt; imprimis ſi ſpiritualis de commiſſis peccatis ſupervenerit triſtitia. Conf. SENNERTUS *in praxi pag. 598.* HERFELT *tr. philoſ. hominis pag. 183.* AUGUSTINUS *de civitat. Dei L. 14. c. 24.* GEIERI *præfat. tractat.* **Liebe GOttes und des Nächſten.**

§. XIV.

Catalepſis ex frigore horrendo.

Referri quoque ad catalepticos merentur, qui nimio atque horrendo frigore percelluntur ac veluti congelantur. Ratio hæc eſt: Frigus vim habet externum corporis habitum, quem immediate ambit, validiſſime conſtringendi: quo conſtricto, humores ad interiora majori copia compelluntur, in capite præſertim cumulantur, in vaſis cerebri ſtagnant, hæc diſtendunt, & hinc fibrarum nervearum ex cerebro prodeuntium ſtricturam, catalepſeos cum omnium ſenſationum abolitione ſtipatæ originem cauſſantur. Continuante frigore intenſiſſimo, & hinc durantibus jam recenſitis illius in corpus effectibus, tandem fit ſanguinis aut ſeri in capite extravaſatio; qua ſæpius comprimitur cerebellum, ut nec in organa vitalia influere queat tenuiſſimum fluidum, & inde demum mors ſequitur. Quales triſtiſſimi caſus, ſicuti quotidie contingunt, ita præſertim a

FO-

FORESTO *Lib. X. obſ. XLI.* copioſiſſimi deſcribuntur: ubi ſub hyemis aſperrimo gelu complures milites in excubiis ſtantes mortui ſunt reperti; alii equis inſidentes, ac habenas in manibns adhuc habentes, congelati ex equis ſublati ſunt, quin & ipſi tandem equi immoti perierunt.

§. XV.

Cauſſæ occaſionales catalepſeos.

Quod ſi perſcrutemur cauſſas, quæ paroxyſmos catalepticos revocare ſolent, occaſionales; has inter principem locum ſibi vindicant graviores animi commotiones, ira, terror, gaudium, metus, contriſtatio. Pertinent huc quoque objectorum ingratorum viſiones: vid. caſus §. XIII. ex RONDELETIO allegatus. Quosdam ex verborum quorundam recitatione, aut pſalmodiarum cantu congelari. ſcriptores perhibent; & ego ægram vidi, quæ auditis verbis, *ardentiſſimum Chriſti amorem exprimentibus diſtendebatur; quemadmodum Presbyter ille, cujus* morbum recenſet AUGUSTINUS loc. cit. ad prolatas lamentantium voces, ſuo prehenſus eſt paroxyſmo. Non minus ad hujus diri mali generationem contribuunt frigidus aer, habitatio in locis altis, montoſis, frigidis, tempus anni hyemale, ac victus craſſus; annotante NICOLAO PISONE *L. 1. C. XIII.*

§. XVI.

Prognoſis.

Quod tandem attinet prognoſin catalepſeos; ea ſi *fuerit ab animi paſſionibus, aut profundis meditationibus orta*, non adeo grave, ac ſubito lethiferum minatur periculum. Contra vero, quæ a ſanguine craſſo, viſcido, impuro, ac excretionibus ſanguineis ſuppreſſis fovetur; graviſſimum metum incutit. Namque vel in melancholiam deſinit, ſicuti obſervat NICOLAUS PISO *loc. cit. pag. 93.* vel commutatur in morbum comitialem, uti MARCELLUS DONATUS *Cap. VIII. pag. 186. ex Benivenio allegat*;

vel denique in mortiferam ſubito terminatur apoplexiam, vitamque tollit. Nec levioris momenti eſt congelatio, quæ a frigore inducitur; niſi enim tempeſtivæ ferantur ſuppetiæ, mors ſequitur repentina.

CVRATIO.

§. I.

Indicationes curatoriæ.

QUod attinet ſpinoſi noſtri mali curationem; illa duabus potiſſimum abſolvitur indicationibus; -quarum eſt prima, ut ſpasmodicam, qua fibrillæ nerveæ in cerebro detinentur, ſtricturam relaxemus; altera, ut cauſſas materiales ſive mediatas, quæ ad dictam conſtrictionem inducendam contribuerunt, decenter removeamus. Quemadmodum priori indicationi in ipſo maxime paroxyſmo ſatisfieri oportet; ita poſteriorem potius extra paroxyſmum impetrare licet.

§. II.

Quid in paroxyſmo cataleptico agendum.

Intra ipſum paroxyſmum. præſertim ſi gravior fuerit, parum quidem medicamentis perficere poſſumus: neque tamen minus omni ſtudio eo reſpiciendum eſt, ut excitemus ægros, qui vigilantes dormiunt, & ſpasmodicas ſtricturas demulceamus. Quo fine naribus adplicari debent, vel ſpiritus urinoſi volatiles, vel acida penetrantiora, veluti acetum vini, rutaceum forte, aut ſpiritus cryſtallorum veneris, qui *nihil* eſt, quam *concentratus aceti* deſtillati ſpiritus: hæc enim acida longe penetrantioris efficaciæ ſunt, quam ullum ſal volatile. Neque etiam alienum erit, olea cocta, nervina ac antiſpasmodica, nuchæ ac poſteriori capitis regioni, detonſis præſertim capillis adplicare; quod remedii genus a FORESTO *Lib. X. obſ. 42.* commendatur. Non minus clyſteres potentiores, ſi anus non adeo

adeo clauſa fuerit, ut nihil admittat, infundere licet: ac denique, præſertim ſi malum a nimia ſanguinis mole, ac raptu verſus caput inductum, faciesque venis ſanguine valde infarctis turgida fuerit, in ipſo paroxyſmo narium ſcarificatio, aut ſtyli dentati intruſio, eoque facta vellicatio, donec ſanguis effluat, inſigniſſimam pollicetur opem.

§. III.

Catalepſeos a melancholicis ſuccis ſuborta curatio.

Plura in ipſis paroxyſmis tentare haud licet; ſed his finitis, cauſſarum materialium ac mediatarum remotionem, quantum fieri poteſt, moliri convenit. Quod ſi igitur rariſſimus noſter affectus a melancholia, eaque hypochondriaca, vel hyſterica, uti ſæpiſſime fit, ſuam traxerit originem, ubi ſpiſſi ac viſcidi humores in vaſis cerebri ſtagnant, ac difficilius progrediuntur: ea in uſum ducere oportet remediorum genera, quæ huic morbo expugnando, ſanguinique ſpiſſo attenuando, & æquali circulo reſtituendo ſunt idonea, Ad eorum claſſem præter clyſteres & blanda laxantia, venæſectiones debito tempore adminiſtrandas, motum quoque ac exercitationem corporis, ac rectum rerum non naturalium uſum, referri merentur, & palmam obtinent pediluvia, balnea, & potus aquarum mineralium; vel etiam loco harum cura cum ſero lactis & ſale Soclicenſi inſtituenda; non omiſſis illis, quæ tonum partium ſolidarum labefactatum roborandi facultate gaudent.

§. IV.

Excretiones ſanguineæ ſuppreſſæ ſunt revocandæ.

Quando manifeſta malum ſuſtentaverit plethora; aut plane excretiones ſanguineæ vel naturales, quæ per uterum aut venas ſedales fiunt, ſuppreſſæ, vel artificiales conſuetæ per venæſectionem aut ſcarificationem neglectæ ac intermiſſæ fuerint: has extra paroxyſmum revocare, aut ſaltem nimiam humorum molem miſſione ſanguinis evacuare opor-

oportet. Quo ſine ſectio venæ in pedibus commendari meretur; poſt quam, ſi admodum ingens fuerit cruoris abundantia, ut apoplexiæ metus ſit, in ipſo paroxyſmo venæ narium, ſtylo intruſo, ſimul aperiendæ. Si corpus magis laxum ac ſpongioſum exſtiterit, ſcarificationes ſubſtitui poſſunt; aut denique, ſi proclivitas ad fluxum hæmorrhoidalem ſentiatur, ſignificantibus eam doloribus oſſis ſacri, ac inteſtini recti, aut ille ſuppreſſus malum foverit: bene monente NICOLAO PISONE *Lib. 1. cap. 13. pag. 94.* illius revocatio tentanda eſt; quo ſcopo ano probe fomentato, hirudines adplicare convenit.

§. V.

Catalepſeos ex vermibus curatio.

Si vermium ſit ſuſpicio; anthelmintica locum inveniunt. Sed ex horum claſſe ea, quæ acri ac inteſtina jam irritata magis vellicante vi pollent, veluti ſunt acriora purgantia, vitriolacea, acida, mercurialia, aloëtica, multo magis, quæ venereæ exiſtunt proſapiæ, cane pejus & angue ſunt fugienda. Præſtat potius pilulas, quæ ſpecifica minus acria erodentia continent, ut extractum tanaceti, ſemen cynæ, rhabarbarum myrrham, aſam fœtidam cum panchymagogo Crollii, æquali portione commixta, propinare; quæ præſtantiſſimi ſunt effectus.

§. VI.

Catalepſeos ex animæ vitio productæ tractatio.

Quandocunque cauſſa paſſionis catalepticæ, maximam partem in anima, vel gravioribus pathematibus commota, vel fixioribus ideis & meditationibus intenta, vel plane conſcientiæ tormentis agitata reſidet: parum auxilii ſpondent pharmaca. Medico nihil amplius incumbere videtur, quam ut cauſſas materiales, ſi præſto fuerint, ac ſimul concurrerint, congruis ſubſidiis removere annitatur. Ceterum eo adlaborandum erit, ut anima ab anxiis ac triſtibus ideis, quæ inſtar carnificinæ, ac crudelis tormenti corporis

ris ſint, per jucunda cum amicis commercia depellantur; neque otio ac quieti, quæ profundarum cogitationum mater eſt, nimium indulgeatur. Nec quoque præſtantius ſubſidium eſt, aëris mutatione; qua ſola pertinaciſſimum hoc malum vidi curatum.

§. VII.

Frigore congelatorum reſtitutio.

Qui frigore ſunt congelati, & adhuc quasdam vitæ exhibent notas; ad loca tepidiora deportentur neceſſe eſt. Ea tamen caveantur, ne ſint juſto calidiora; ne ſanguis ad interiora compulſus uno impetu exæſtuetur, ac ideo extravaſationem ſubeat. Conſultum quoque tali in caſu eſt, blandis frictionibus corpus fovere, ut externæ partes, quæ conſtrictæ ſunt, relaxentur, inque eas humores denuo invitentur. Tum excitatis illis perſonis, pedes in pediluvia imponere licet tepidiſſima: quæ partim cutim relaxandi, partim æquabilem humorum circuitum reſtituendi, vim habent excellentiſſimam: neque minus vires proſtratæ cordialibus remediis, ac vini generoſi hauſtu, refocillandæ erunt.

Cautelæ ac monita Practica.

§. I.

Cautela circa volatilium ac acidorum in paroxyſmo uſum.

NOtari probe meretur, in paroxyſmo fugienda eſſe ſalia volatilia oleoſa, balſama apoplectica validiora, & calidiora liquida; ſi malum catalepticum ab humorum nimio orgasmo, expanſione ac ſtagnatione fuerit ſubortum; tum enim ſanguis magis commovetur, & metus eſt, ne extravaſatio & apoplexia plane ſuperveniat. Conſultius eſt in tali caſu acidis fortioribus uti, & externe olea ac balſama nervina, anodyna, ac antiſpasmodica illinire. Quod ſi vero ſpasmodica fibrillarum cerebri conſtrictio, ab animi

pathematibus, metu, triſtitia, aut fixioribus meditationibus inducta ſubſit: tunc ſalia volatilia oleoſa & interno & externo uſu juvant.

§. II.

Cautela circa narium ſcarificationem.

Sicuti in omnibus capitis gravioribus affectibus, qui a ſanguine copioſo, valde commoto, ac largius ad caput rapto ſuboriuntur; uti ſunt cephalalgiæ, deliria, convulſiones; epilepſiæ &c. ita quoque in affectu noſtro cataleptico, ſi talem agnoverit cauſſam, præſtantiſſima eſt ſanguinis, intruſo naribus ſtylo facta detractio. Neque vero veteribus ignota fuit hæc operatio; & digna ſunt verba ARETÆI, quæ *Lib. VII. pag. 124.* exſtant, ut hic allegentur. Namque *neceſſe eſt*, inquit, in allegatis nimirum caſibus, *ut ſanguis e naſi interioribus detrahatur: intro enim perlongum inſtrumentum immittitur, quod* CATEIADION *vocant, aut illud, cui* STORYNE *nomen eſt; aut ſi quis horum copiam non habuerit, pennæ anſerinæ caulem craſſiorem ſumere debet, ejusque nervoſam partem denticulatim inſtar ſerræ incidere, atque ſic intra narem usque ad oſſa, quæ ethmoidea ob cribri ſimilitudinem vocantur, immittere, deinde utraque manu agitare, quo locus a dentibus inſculpatur, ac vulneretur. Facilis eſt enim ac copioſus ſanguinis curſus: nam venæ graciliores in nares deſinunt, corpora in hac parte mollia ſunt, & ſectioni habilia.*

§. III.

Uſus aëris mutationis.

Morbus catalepticus, ſi ab imaginatione ſuſtentatur; ſpernit & eludit, omnium remediorum opem. Peregrinatio vero ac aëris mutatio optimum ſpondent auxilium. Dici enim vix poteſt, quanta virtus & efficacia ad morbos nervoſi generis & ſpirituum ſanandos, inſit peregrinationibus in loca præſertim, quæ ſalubri aëre fruuntur, & qui ſecundum Celſi monitum contrarius eſt illi, qui morbum fecit.

cit. Aër enim est illud elementum præcipuum & tenuissimum, quod portione sua elastica ætherea cum sanguine & succo lymphatico mixta & sensum & motum motricibus solidis partibus præstat, & secundum Galenum divini quid in se habet in morbis. Præter ea peregrinatio id quoque habet beneficii, quod ideæ consuetæ, quæ mentem turbarunt, subtrahantur, & jucundioribus anima assuefiat. Quin ipso temporis beneficio sponte debellari hoc malum, haud raro observatur; siquidem progrediente ætate & fibræ nerveæ fiunt robustiores, & anima constantior redditur.

§. IV.

Quod præservationem attinet; ea obtinebitur, si causæ occasionales, ad hoc malum contribuentes probe fugiantur. Et cum has inter frigus insignem efficaciam obtinet; omni studio illud arcere oportet; atque etiam, si rationes *domesticæ permiserint, ex habitationibus frigidis*, montosisque, ad loca, *ubi benignius cœlum est, discedere.* Victus sit conveniens, inque eo fugiantur cibi acidi, ac qui frigus quoddam ventriculo inferunt. Evitentur solitudines ac seligantur grata consortia, quibus anima a curis, mœroribus ac meditationibus sit vacua. Maximopere versus hyemale tempus probe observetur, ne relinquantur materiales in corpore causæ, quæ malum illud inducere valent: quo fine & primæ viæ a sordibus serventur liberæ, & sanguinis *copia, congruis illius missionibus*, nec non *frequenti corporis exercitatione, imminuatur.* *Præservatio*

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Catalepticus affectus ex vermibus, & vitio hysterico progeneratus.

DUodecim annorum puella, temperamenti sanguineo-melancholici, ingenii admodum vegeti ac vivacis, novem abhinc mensibus prima vice uterinæ evacuationis onus

onus ſubiit. Elapſis inde quatuor hebdomadibus, cum inſtaret menſtrua periodus, multa edulia ſacharo condita, cyminique ſemen, quod ſemper in delitiis habuerat, ingurgitavit, & brevi poſt ingentia imi ventris tormina percepit. Datis ergo laxantibus, & anthelminticis remediis, infuſisque ano clyſteribus, lumbricus per alvum reddebatur longiſſimus: menſes vero hoc tempore filebant, quamvis circa lumbos & ipſum uterum atroces ſæviiſſent dolores. Hinc ſuccedebant convulſivi ac epileptici motus, cum delirio furoreque quaſi uterino juncti; & fruſtra miſſo ex vena in pede tuſa ſanguine, fruſtra quoque datis remediis antiſpasmodicis, uterinis, anthelminticis, carminativis &c. per quinque ſeptimanarum decurſum pertinaciter inhærebant. Paroxyſmi tam variis modis, tamque mirandis ſymptomatibus, triſtem ludebant ſcenam, ut vix deſcribi queant. *Mox enim inter deliramenta, ſingultus, ac graves ſepti transverſi concuſſiones, totum corpus e lecto in altum* elevabatur: & remittebant convulſiones, relictis corporis languoribus, ac præcordiorum doloribus. Mox ſub deliriis convulſivi motus artus duntaxat miſere torquebant; ut omnes manuum pedumque digiti incurvarentur, pollex vero ac medius digitus rigidus extenderetur; deinde brachia retrorſum traheret, iisque caput percuteret; tum eadem antrorſum vi quadam raperet, ac pectori validiſſime allideret. *Mox inter has violentas agitationes* mentis compos videbatur, ſacrosque *cantus cum ſumma devotione* per ſatis longum tempus modulabatur. Tandem accedebat catalepſis, quam vocant, ecſtatica; dum per aliquot horas lecto affixa manſit rigida, & nulla arte excitari potuit, oculis apertis, vultuque amœno, ac ſi de quadam re gauderet, decumbens. Poſtquam ad ſe rediit; narravit jucundiſſimas viſiones de Deo, angelis, cœlo, vita æterna;

atque

atque vatidicam ſe geſſit. Ceterum per quinque fere hebdomades ciborum nihil plane aſſumſit, præter gelatinam cornu cervi, noviſſimis tantummodo diebus ſorbillatam; cereviſiam vero ac vinum quotidie, ſed parca quantitate potavit; & quod notabile eſt, ſingulis diebus copioſa ac valde dura alvo reddidit ſtercora. Vultus colore gaudebat floridiſſimo, qui nec ſub ipſis animæ defectionibus; quas crebro patitur, expalleſcebat, ſed roſeus manebat. Pulſus ferebatur naturali ſimilis; nec urina, præter largum ſedimentum, mingebatur præternaturalis. Noctes, niſi tranquillo ſomno, attamen ab omnibus ſymptomatibus vacuas tranſigit; ac omne tempus piis meditationibus, & ſub inſigni mentis requie conſumit.

Epicriſis.

Duplicis generis cauſſæ hunc portentoſum ac mirabilem ſuſtentaverunt affectum: nimirum partim lumbrici in canale inteſtinorum hoſpitantes; partim ſanguis in vaſis uterinis, ob menſium defectum ſtagnans, atque corruptus. Hinc non ſane mirum, ſi ſymptomata fuerint eo graviora, ac atrociora, cum a duabus cauſſis, quarum quævis ſola tali morbo inducendo ſufficit, ſint excitata. Quamobrem in mali hujus curatione, ad hanc duplicem cauſſam directa fuit medendi *intentio:* præter enim temperatiora, ſimul tamen *efficaciora, anthelmintica, exhibenda curavi congrua antihyſterica*, ut eorum virtute liber ſanguinis per uteri vaſa circuitus, ejusque ſuperflui per menſtruam periodum excretio facilitaretur. Fuerunt ex horum numero pilulæ balſamicæ, ad ductum Becherianarum concinnatæ, cum aliquot granis extracti croci, atque caſtorei maritatæ, & alternis diebus, maxime circa tempus menſtruum propinatæ, mane deſuper ſorbillato infuſo, ex herba meliſſæ, ar-

temiſiæ, floribus cheiri, ac chamæmeli vulgaris. Juſſimus præterea ante horum remediorum uſum, ad relaxandos inteſtinorum ſpasmos, durasque fæces emolliendas, ano injici enemata, quæ plurimum olei cocti habebant. Denique præter alia antiſpasmodica, motum corporis per deambulationem, ac vectionem in curru ſub aëre ſereno commendavimus: quibus factum eſt, ut ægra perfectam recuperaſſet ſanitatem.

OBSERVATIO II.

Catalepſis ex fixioribus meditationibus.

Perſona ſequioris ſexus vix excedens annum ætatis vigeſimum quartum, conditionis vilioris, rudioris minusque exculti ingenii, aliquando in templo tempore brumali, attentius hauriens ſacrum verbum de vera contritione, ac intimiore cordis inverſione, de peccatorum abominanda ac deteſtanda coram Deo *juſtiſſimo indole, ſummo mentis angore afficiebatur; inque dies & horas meditationibus iſtis* anxiis ſacris macerata, mœſtiſſimo ſemper incedebat vultu. Elapſis abhinc quatuordecim diebus accidit, ut ipſa, audita in templo concione, omni penitus ſenſu ac motu ex improviſo privaretur: & finito cultu divino, inſtar ſtatuæ immobilioris, oculis apertis, & cœlo affixis, omnem excitationem eludens, reperiretur. Tandem poſt horæ ſpatium ſua ſponte, emiſſis aliquot ſuſpiriis ad ſe redibat, ſenſumque cum motu recipiebat. *Examinata* reſpondebat, ſe nihil ſenſiſſe, vel audiviſſe, bene habere, & *quaſi altiſſimo* ſomno ſepultam jucundiſſimas habuiſſe ſpeculationes, ac contemplationes ſui Salvatoris. Hunc acceſſum, plus centum vicibus intra quadraginta dierum ſpatium experta eſt, interdum mitiorem, & breviorem, interdum longiorem & graviorem, ſemper tamen talem, ut omnis tentata excitatio, per fortiſſimos ſpiritus volatiles, oculis ac naribus

ad

admotos', frictiones, atque punctiones, eluſa fuerit, ac fruſtranea. Ipſo in paroxyſmo pulſus fuit naturali ſimilis, & reſpiratio ſalva, ac integra, præter quod circa declinationem, nonnunquam fortiſſimas thoracis atque abdominis concuſſiones, & elevationes, cum palpitante cordis motu toleraverit: quæ tamen ſimul ac ſenſus & motus rediit, ſtatim exſpirarunt, ægra de nullo dolore vel moleſtia amplius conquerente: vires etiam poſt paroxyſmum ita ſæpiſſime conſtabant, ut conſueta ſua munia ſubire potuerit, totum corpus calore ac colore naturali erat perfuſum; excreta omnia ſe bene habebant, nec menſes ſui officii oblivíſcebantur. Attamen per quatuordecim ferme dies ab omni cibo, potuque abſtinebat; & quotiescunque exorata aliquid accipiebat, ſumma præcordiorum anxietate, cum metu ſuffocationis juncta infeſtabatur, ſomnoque fruebatur parciſſimo. Et quod notatu erat digniſſimum, hi paroxyſmi fere ſemper invadebant poſt auditam pſalmodiam, aut verba ex divino codice potiſſimum prolata, quæ ardentiſſimum Chriſti exprimebant amorem. In tali caſu in uſum vocabantur multa, variaque remediorum genera, alias generoſiſſima, venæſectiones, topica, quæcunque excitantia: ſed cuncta eludebat pertinaciſſimus affectus; donec tandem, mutato aëre, ægraque ad alia loca peregrinante, ſponte ſenſim evanuerit.

Epicriſis.

Inſigniſſimum catalepſeos ecſtaticæ exemplar, notabilis hic ſiſtit caſus. Nullam iſte cauſſam materialem habuiſſe videtur; ſed a ſolis, pertinaciter animæ infixis ideis originem traxit. Hinc eleganter pariter ac perite Clariſſimus MORHOFFIUS *in diſſert. de paradoxis ſenſuum* ſcribit: *Mirabile præ ceteris, quod tamen vulgatiſſimum, poſſe ex auditu*

ditu verborum, ac orationis elaboratæ homines duci, & quaſi extra ſe rapi. Atque eo majorem homines afficiendi poſſidet efficaciam, verbum divinum; ut, ſi noſtri inſtituti ratio exigeret, dictum PAULLINUM, quod *in Epiſtol. ad Hebræos Cap. IV. v. 12. exſtat*, hoc noſtro caſu, egregie illuſtrare poſſemus. Quod nulla præſto fuerit cauſſa materialis, vel exinde patet, quod paroxyſmi, excitatis per pſalmodiæ cujusdam aut verborum ſacrorum ſonitum ideis revocati fuerint; ac præterea ægrotans omnibus functionibus, quas vitales vocant, absque ulla labe gaviſa ſit. Quod attinet convulſivas nonnullarum partium in ipſo paroxyſmo agitationes; illæ fluidi tenuiſſimi impetuoſiori ex cerebello, in organa vitalia influxui, qui illius ob denegatum in partes, ſenſui, motuique voluntario inſervientes, introitum, abundantiæ debetur, originem ſuam petierunt. Ratio dejectæ ciborum adpetentiæ, facile etiam poterit ſuppeditari; ſi ex experientia repetatur, illos, qui meditationibus ſuis intentius in objectum quoddam feruntur, paſtus obliviſci, ac cibos fere averſari. Tum vero, quo diutius a cibo abſtinemus, eo magis perire adpetitum, præter multa documenta, vel ea hiſtoria teſtatur, quam DIEMERBROECK *in ſua anatom. pag. 38.* de ſemet ipſo refert: ſe, poſtquam cum ſociis per ſesquidiem jejunaſſet, non amplius famem ſenſiſſe ad tertium usque diem. Hinc vero cognitu quoque facillimum, cur nulla materiali cauſſa præſente, nulla opem tulerint remedia; ſed tandem mutatione aëris, ac ætatis ſponte exſpiraverit ſpinoſus affectus.

CAPVT

CAPVT V.

DE

AFFECTV SPASMODICO-CONVULSIVO EX UTERI VITIO, SIVE MALO HYSTERICO.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

MOrbus ille, aut potius morborum cohors, quam *per vocem affectionis hyſtericæ interpretantur veteres, æquo, quin majori,* quam ullus alius affectus jure, ad paſſiones generis nervoſi ſpasmodico convulſivas, & quidem univerſales, referri meretur: ſiquidem nulla fere in tota machina animali nervoſa, ac fibroſa pars eſt, quæ non plane effrenatis ſpaſticis ſtricturis, & convulſionibus exagitetur, torqueatur, & graviſſime diſtrahatur. Hujus ergo ideam ſuppeditaturi, ipſum definimus, quod ſit affectus generis nervoſi ſpasmodico convulſivus, ex utero a lympha & *ſanguine in ejus vaſis retento* vel corrupto proveniens, & *per nervos oſſis ſacri*, ac lumbares & totam medullam ſpinalem, univerſi corporis partes nervoſas plus minus infeſtans. *Definitio mali hyſterici.*

§. II.

Perperam confunditur atrox hoc malum a plerisque noſtri ævi medicis, cum ſic dicto hypochondriaco; aut ſi forſan admittitur quædam differentia, ea ſolummodo ſe- *Hiſtoria mali hyſterici.*

xum reſpicit, adeo ut paſſio hypochondriaca ad nobiliorem, hyſterica ad molliorem reſtringatur, utriusque tamen indoles ac natura, pro una, eademque habeatur. Quo vero pateat, longe aliam ac realem hosce affectus intercedere differentiam; operæ erit pretium, primo omnium veram morbi hyſterici hiſtoriam præmittere. Hoc fine ſi veterum monumenta paullo perluſtremus, & ex iis præſertim HIPPOCRATIS, ARETÆI, FERNELII, DURETI, MONTANI, BALLONII, HOLLERII, MERCURIALIS, JOHANNIS HEURNII ſcripta conſulamus: in eo ad unum omnes convenire videntur, quod faucium ſtrangulatio, intercepta ad ſuffocationem usque reſpiratio, animi defectio, vocis privatio, ſoporque profundus, vera, propria, & eſſentialia hujus morbi uterini ſigna, & ſymptomata habenda ſint. In eo etiam plures concordes deprehenduntur, ante mali hyſterici invaſionem, motum globi cujusdam e ſede inferiore ad ſuperiora aſcendentis ſentiri: unde etiam figmentum multis mulierculis familiare naſcitur, quaſi uterus verſus ſuperiora feratur.

§. III.

Paroxyſmorum deſcriptio.

Hæc præcipua ſunt quidem, quæ malum hyſtericum comitantur ſymptomata; ſed ante eorum invaſionem & poſtea longe alia & plura obſervantur, quæ ſucceſſive in paroxysmo miſeras invadunt, & nulli corporis regioni parcunt. Nam quod caput attinet, frontis, temporum, vel etiam oculorum cum lacrymarum effuſione, viſus obnubilatione, dolorem preſſorium, ſenſuumque & mentis torporem, omnium rerum tædio ſtipatum, utplurimum præcedere adnotamus. Deinde correptæ hoc malo plerumque alvum fortiter adſtrictam, & compreſſam habent, ingentem quoque ad urinam, quæ clara inſtar aquæ mingitur, ſtimulum, neque

neque minus anxiam & ſuppreſſam ſpirationem, atque univerſi corporis languorem experiuntur. Hisce poſtea gravis dolor lumborum, cum ingenti algore & horrore ſuccedit; venter durus & inflatus eſt, poſtea umbilicus retrahitur, adeo ut fovea, cui includi aliquid poteſt, relinquatur; & tunc globum quendam ex inferiore ventre ad hypochondria & diaphragma adſcendere perſentiunt; mox cor cum tremore incipit palpitare, cum pulſu inæquali & duro, quandoque intermittente; extrema algescunt, fauces anguſtantur, ut fune veluti ſtrangulatæ videantur; facies fit pallida, ſpiratio valde eſt difficilis, vox perit, arteriarum pulſationes vix amplius percipiuntur: tanta vero eſt ventris ſtrictura, ut nec ullus flatus transmitti, nec propter ingentem reſiſtentiam quicquam clysmatis admitti poſſit. In quibusdam tanta eſt mali vehementia, ut convulſivæ & capitis & artuum agitationes, cum vel ſine pollicum concluſione deprehendantur. Aliæ in profundo, ſine ullo ſenſu & motu, ſopore jacent; quibusdam facies cum collo a ſanguine eſt inflammata, rubicunda, arteriæ fortiter pulſant: aliæ in riſus immodicos ſolvuntur, & reſtituta voce delira loquuntur.

§. IV.

Quandocunque vero paroxysmus remittit, & mitescere incipit, quod ſæpius certa fit temporis periodo, tum pulſus, qui antea valde debilis, languidus, & abſconditus erat, vegetior, mollior & erectior redditur, in partes extremas redit calor, facies contracta & pallida fit explicatior & rubicundior; eructationum per ſuperiora impetus auditur, borborygmi & murmura in ventre oriuntur, & tandem e profundo quaſi ſomno evigilantes, vocem, ſenſum & motum recipiunt; de dolore autem capitis gravativo, totius corporis & femorum ac pedum langore, & gravitate con- *Paroxyſmorum ſolutio.*

queruntur. Mirum certe videri poteſt, quod ſæpe tam brevi tempore, ejusmodi pernicioſa, atque præſentem interitum minitantia ſymptomata ceſſent, & intermittant; adeo, ut quæ pridie morituræ videbantur, nunc ſanitate integra frui cenſeantur. Accidit vero nonnunquam, ut perſeverantibus ſymptomatibus pro mortuis habitæ, ſepulchro deſtinatæ, imo ſepultæ fuerint: ſed mors in hyſtericis ſemper vel epileptico, vel apoplectico contingit inſultu.

§. V.

Differentia mali hyſterici & hypochondriaci.

Tradita hac pleniori ſæviſſimi hujus morbi hiſtoria; facilius erit, ejusdem a malo hypochondriaco docere differentiam. Quamvis enim horum affectuum ſymptomata, inter ſe ſimilia ac utrique valde communia deprehendantur, teſtante utriusque hiſtoria, quæ ratione poſterioris mali ſequenti Capite explicabitur: attamen plura adhuc reſtant, quæ cuivis propria, inſignem illorum teſtantur diſcrepantiam. Namque morbus hypochondriacus eſt longiſſimus, atque diuturnam ſemper expoſcit curationem: at hyſterica paſſione gravidas, puerperas, viduas, ſanguine turgentes, poſt gravem animi motum, vel virgines poſt repentinam fluxus menſtrui ſuppreſſionem, ſæpenumero graviſſime infeſtari; ab ea tamen per rectam medendi rationem ita vindicari, ut nunquam revertatur, experientia docemur. Hæc porro ſubito, vehementer, & ex improviſo miſeras haud raro adoritur, ut omni ſenſu ac motu privatæ, repente interram concidant; quod in hypochondriacis non animadvertitur. Atque etiam peculiare illud hyſtericæ habent, quod maxima ſymptomatum vehementia, ſi ſenſuum mentisque functio intercipitur, vel ſolo pennarum accenſarum ſuffitu, naribus admoto celeriter diminui, quin & tolli poſſit. Præterea in paroxysmis hyſtericis, muſculi abdominis

vi

vi ſpasmorum introrſum contrahuntur, & umbilicus profundius retrahitur: cum in hypochondriacis venter potius extrorſum diſtendatur. In illis regio lumbaris acri ac incredibili frigore occupatur, ut manibus percipi, nec calefactis linteis temperari queat; ſæpius ingens inſtar clavi certæ in capitis vertice regioni velut infixi dolor urget, quem nomine clavi *hyſterici* inſigniunt; & in multis globi ex imo ventre adſcenſus verſus ſuperiora percipitur: quæ cuncta a malo hypochondriaco ſunt longe remota. Nec in hoc tam frequens animi deliquium, & tam ſubito ad ſuffocationem usque intercepta reſpiratio, cum faucium tam forti ſtrangulatione, quam quidem in hyſterica affectione obſervatur. Et denique nulli unquam hypochondriaci pro mortuis, ac ſepulchro deſtinatis fuerunt habiti; uti quidem de hyſtericis fide dignæ teſtantur hiſtoriæ.

§. VI.

Differentia ratione cauſſarum & eventuum.

Differunt porro magni hi duo morbi ratione cauſſarum. Quemadmodum enim mali hypochondriaci pernicialis vis in membranaceo inteſtinorum, ventriculi, ac œſophagi canale potiſſimum, per ſpasmos pariter ac flatus ſe exſerens animadvertitur; & hi ſpasmi ſanguini, ob denegatum per vasculoſum hepar, totumque ramificationum venæ portæ ſyſtema, æquabilem circuitum, intra tunicas inteſtinorum nerveas ſtagnanti debentur: ita e contrario prima *ſpasmorum hyſtericorum origo in utero* quærenda *eſt.* Hinc ob *arctiſſimum*, quo uterus cum veſica urinaria gaudet, conſenſum, ſpasmi uterini ad veſicæ ſphincterem propagantur, & hyſtericæ ſub morbi acceſſione continuum ad matulam ſtimulum perſentiunt: quo hypochondriacæ omnino carent. Ex hac cauſſarum diverſitate fit etiam, ut quædam ſymptomata, quæ utrique morbo convenientia videntur, in quovis peculiarem agnoscant cauſſam.

Sic ſpiratio difficilis ſolicitat & hyſtericas, & hypochondriacos; ſed in his ab inflato ventriculo, deſcenſum ſepti transverſi impediente; in illis vero magis a vehementi muſculorum abdominis contractione & compreſſione originem ducit. Tandem etiam alia mali hypochondriaci, alia hyſterici ſolutio, & alius quoque utriusque in morbos eſt tranſitus: namque illud frequentius in melancholiam, ſcorbutum, lentam febrem, morbumque ſic dictum nigrum terminatur; hoc infeliciter ſæpius in epilepſiam, lethalem ſyncopen, furorem uterinum, ac acutam febrem tranſit. Ac denique in corporibus paſſione hypochondriaca defunctorum, imi ventris viscera, hepar, lien, pancreas indurata, ſcirrhoſa, ac corrupta plerumque offenduntur: cum in hyſtericis, uti infra pluribus trademus, vitium ac corruptela magis in utero atque ovariis deprehendatur. Et hæc ſunt, quæ notabilem inter hos duos morbos intercedere differentiam, ſatis clare demonſtrant: quæ eo plenius commemoranda duxi, quo major de ea error medicorum animis inſidet.

§. VII.

Differentia mali hyſterici

1) *a ſyncope.*

Sed reſtant adhuc morbi, a quibus probe discernere oportet paſſionem hyſtericam. Sic differt a ſyncope, in qua pulſus penitus ceſſat, facies eſt contracta, & moribundo ſimilis; quæ in præfocatione uterina plerumque obſervatur colorata, tumida, ſub pulſu languido; hæc quoque ad duos vel tres dies perdurare poteſt, quod de ſyncope dici nequit.

2) *ab apoplexia.*

Deinceps differt ab apoplexia, ubi ſub ſenſuum & motuum voluntariorum abolitione, ſtertor cum ægerrima ſpiratione, & pulſuum celeritate eſt; qui

3) *ab epilepſia.*

in hyſtericis minime conſpicitur. Differt porro ab epilepſia; quæ ſicuti cauſſam proximam in dura matre, & principio ſpinalis medullæ habet, ex qua ſpasmi ad univerſum cor-

corpus abeunt; ita hyſterica paſſio in utero primam ſedem agnoſcit, ex quo ſpasmi ad medullam ſpinalem, totumque nervorum genus propagantur. Et ſymptomatum, quæ hunc utrumque morbum comitantur, differentiam nervoſe pariter ac eleganter deſcribit CORNELIUS CELSUS *Lib. IV. cap. XX.* dum: *Vulvæ morbus*, inquit, *interdum ſic exanimat, ut tanquam comitiali morbo proſternat: diſtat tamen hic caſus in eo, quod neque oculi claudantur, nec ſpumæ profluant, nec nervi diſtendantur.* Diſtat non minus a doloribus ex calculo: nam licet in utroque morbo multa inter ſe conveniant ſymptomata; attamen in calculoſo affectu deficit faucium ſtrangulatio, animi defectio, reſpiratio valde intercepta, & quod affecti non a ſuaveolentibus tam graviter lædantur. Et quomodo denique hyſterica paſſio a flatulentia primarum viarum diſcrepet; egregie docet BALLONIUS *Lib. de virginum morbis pag. 232.*

4) *a renum calculo.*

§. VIII.

Quod attinet mulieres, morbo hyſterico præ aliis ſubjectas & obnoxias; notari meretur, non omnes, cujuscunque ætatis, temperamenti, ac vitæ inſtituti id genus morbi pati: ſed præcipue virgines ſenſibilioris & tenerioris naturæ, ante menſium primam eruptionem, viro maturas, item viduas juniores, & fœminas conjugatas, inprimis ſanguinis & ſucci plenas, ſine prole tamen viventes, neque minus molliter in otio educatas, texturæ tenerioris, & animi ſenſibilioris, frequentius atque gravius illo divexari. Conſentiunt in eo veteres medici, & GALENUS præcipue viduis, quæ utero purgari, parere, concubituque gaudere deſierunt, hyſtericam paſſionem evenire teſtatur. Juxta FORESTUM *Lib. XXVIII. obſ. 28.* mulieres viroſæ, jamdiu continentes, aut virgines, ſed venerem appetentes, corpulentæ,

Subjecta mali hyſterici.

lentæ, multo sanguine præditæ, victu calido, humido, & flatulento utentes, in otio viventes, cum ventris irritamentis, vino nempe generoso, multisque delicatis ferculis, venerem excitantibus fruentes, licet non suppressi sint menses, crebrius in hunc morbum incidunt: id quod etiam BALLONIUS *lib. cit.* & LEVINUS LEMNIUS *Lib. de occultis naturæ miraculis Cap. VI.* confirmant. Deinceps etiam, teste inter alios *Aretæo*, juvenes mulierculæ, quæ sunt sensibilioris generis nervosi, texturæ tenerioris, & ad affectus animi proclives, præ iis, quæ robustæ, plebejæ, animi constantioris, & laboribus deditæ existunt, immanissimo hoc spasmodico morbo agitantur. Nec denique silentio prætermittendum est, fœminas, quæ sanguineæ & cholericæ constitutionis, & ad impetuosas & præcipites animi commotiones pronæ sunt, sævas & violentas in partibus nervosis motiones experiri: illas autem, quæ phlegmaticam, & torpidiorem obtinuerunt naturam, non adeo impetuose convelli, sed potius in crebriora animi deliquia incidere; nullumque nec murmur, nec ventum vel afflatum, nec odorem suaviorem, nisi ægerrime ferre.

§. IX.

Morbi hysterici sedes, & caussa proxima.

His præmissis, ad caussas tam diri affectus transeundum, & antea sedes morbi vel potius caussæ morbificæ disquirenda est. Recentiorum medicorum quidam, hystericam ac hypochondriacam passionem pro uno morbo habentes, ut nominatim HIGHMORUS, SYLVIUS & SYDENHAM ventriculum, pancreas, mesenterium, venam portæ, pro genuina sede perperam accusant. Minus recte etiam CAROLUS PISO *in selectioribus observationibus* præcipuam sedem in cerebro, vel potius nervorum principio collocavit: siquidem subjectum caussæ morbificæ & mortis invi-

invicem confudit. Nos vero cum antiquiſſimis medicis, ſymptomatum hyſtericorum primam originem ab utero, ejusque membranoſa & vasculoſa ſubſtantia & vaſis ad illum ſpectantibus, inprimis ſpermaticis perendam eſſe, firmiter perſuaſi ſumus; quarum partium ſpasmodicæ conſtrictiones poſtea in nervos vicinos oſſis ſacri, & lumborum ſeſe inſinuant, & ob conſenſum totius medullæ ſpinalis nerveas membranas gradatim occupant, a partibus inferioribus ad ſuperiores ſenſim paulatimque ſe propagando. Quamobrem deprehendimus maxime in puerperis, quando hoc malo affliguntur; ſpasmos in orificio uteri interno, immo in ipſa quoque vagina incipere; quoniam hæ partes frigidæ, & aridæ fiunt, & derepente lochiorum, ſive ichoroſæ materiæ effluxus ſiſtitur, & alvus pertinaciſſime clauditur. Deinceps ſpasmi & dolores, cum frigore lumbarem regionem petunt, & in abdominis musculos abeuntes, umbilici retractionem, cum imi ventris duritie junctam efficiunt; tum impetunt diaphragma, & intercoſtales nervos, ipſumque par vagum, & difficillimam, imo ſuffocativam ſpirationem, cum faucium ſtrangulatione cauſſantur; ubi poſtea intercepto ſanguinis per cor circulo, ejus palpitatio, & animi deliquium, atque tandem ſufflaminato ſanguinis per cerebrum motu, ſenſuum mentisque ſubſequuntur abolitiones. Ex quibus omnibus, rite invicem comparatis, non ſolum reliquorum omnium ſymptomatum ratio bene ſuppeditari poterit; verum etiam clariſſime patebit, totum hyſtericum affectum, ad morbos ſpasmodico convulſivos, qui univerſum nervorum ſyſtema occupant, ſummo jure eſſe referendum.

§. X.

Cauſſæ materiales paſſionis hyſtericæ.

Jam ergo cauſſas mediatas ac materiales, quæ ad ingenerandum hoc dirum malum contribuunt, explicaturi; has

has duplicis potissimum generis esse, nimirum partim semen corruptum, partim cruorem menstruum in utero vitiatum, cum medicis tantum non omnibus statuimus. Utraque harum causarum digna est, ut cujusvis peculiaris, & exactior instituatur disquisitio. Namque exquisitiori Anatomicorum solertia satis evictum est, in nobiliori quidem sexu peculiaria exstare organa, quæ testes vocantur, in quibus liquor subtilis spirituosus seminalis, ex sanguine per arterias spermaticas advecto secernitur, & in certis loculamentis asservatur: in sexu vero sequiori ejusmodi organa secretoria non inveniri, sed ad latera uteri corpora quædam globosa, ex vasis sanguineis, membranis, & vesiculis contexta, quæ ovaria dicuntur, a provida natura esse posita, spermatica vero vasa innumeris ramificationibus ad uteri substantiam ferri. Quum ergo recentiores Physiologi vesiculas *in ovario contentas, in quibus stupendæ ac infinitæ parvæ magnitudinis fœtus, spiritu genituræ virilis* explicandus ac fœcundandus continetur, pro semine muliebri habeant; alium vero liquorem seminalem in hoc sexu plane denegent: dispiciendum jam erit, an & quomodo humor in ovulis contentus corrumpi, corruptusque caussam diro nostro malo præbere possit.

§. XI.

Circa pubertatis annos quæ contingant in machina humana.

Quæ ut rite intelligantur; præmonenda duximus quædam momenta, & præsertim illas mutationes, quæ circa pubertatis annos corporibus humanis eveniunt. Observamus virgines circa decimum quartum ætatis annum coloratiores evadere, vultum fieri pulcriorem, mammasque intumescere; maribus barbam crescere, vocem reddi magis sonoram, & universi corporis partes majus acquirere robur, atque vigorem: in utroque vero sexu stimulos ac desi-

deſideria ad venerem excitari. Etenim ſicut in maribus major ſanguinis ad teſtes, pro ſecernendo ſeminali liquore, atque etiam ad erigenda genitalia fit affluxus: ita in fœmellis quoque circa pubertatis annos, major ſanguinis copia ad uterum, & ejus vaſa, ad ovum, ſi adeſt, fœcundandum congeritur; & inde menſtrui fluxus, ſi imprægnatio deficit, cauſſa & origo petenda eſt. Sed idem ille copioſior ad loca uterina humorum affluxus, nos ducit ad conſiderationem mutui atque mirabilis illius conſenſus, quem animi deſideria cum motu ſanguinis vitali & naturali ad certa membra, præſertim generationi deſtinata habere conſpiciuntur. Similac enim major ſanguinis circa pubertatem in utroque ſexu ad organa generationi inſervientia fit affluxus; ſtatim etiam ſtimuli & deſideria ad venerem in eundam ſuboriuntur: & viciſſim, quando ideæ ab objectis *externis venuſtis in animo deſiderium ad venerem* accendunt; *protinus ad genitalia major ſanguinis & liquidi nervoſi* congeſtio inſequitur.

§. XII.

A ſtimulis venereis oritur malum hyſtericum.

Quando vero cunque copioſior humorum per vaſa ſpermatica ad ovarium, ad uteri quoque fabricam, vel ob ætatis rationem, vel venereas cupiditates fit motus & affluxus: lympha nutritia ad dicta loca congeritur, ibidem ſtagnat, corrumpitur, cauſſamque præbet malo hyſterico. Hinc obſervamus, virgines circa pubertatis annos, fœminas ætate vegetas, viro orbas, veneris igne ſtimulatas, calore multo, ac ſanguine vegeto abundantes, diriſſimo noſtro malo vehementer agitari. Et notabilis eſt locus, quem ad illuſtrandum hoc aſſertum ſuggerit CHARLETO *exercit. pathol. VII.* & ſic ſe habet: *Mulieres quædam acribus copioſis ſpermatis igniculis prurientes, deſiderio conſueſcendi*

cum viris in ſæva hyſterica pathemata incidunt; hinc tantus in virginibus juxta ac fœminis ſalacioribus mali hyſterici eſt proventus. Qua de cauſſa etiam antiquiores medici permoti fuerunt, ut retentum ſemen pro principe noſtri mali cauſſa habuerint, omnemque medendi ſcopum eo direxerint, ut vel conjugium commendaverint, vel retento in utero ſemini variis modis exitum parare ſtuduerint. Quales hiſtorias plures invenies in ZACUTO LUSITANO, ac PETRO FORESTO; & addunt finito paroxysmo ex relaxatis muliebribus copioſum humidum exſtillaſſe liquorem. Conf. etiam GALENUS *comment. in* HIPPOCRATEM *Lib. VI. de locis affectis C. V.*

§. XIII.

Qua ratione ſemen corruptum hyſterica gignat ſymptomata.

Duplici autem ratione fieri ſtatuimus, ut humor ſic dictus ſeminalis, vel ſanguis, circa uterum nimium congeſtus, & ex diuturniori mora, atque ſtagnatione vitiatus tantas in univerſo corpore nervoſarum partium turbas concitari poſſit. Primum nempe aſſerimus, corruptam materiam tetris, quos emittit, vaporibus, puriſſimo nervorum & fibrarum fluido infenſiſſimis, ad progignendum id malum paratiſſimam videri. Magnam enim & ſuaveolentium vaporum vim & potentiam in invertendis, vel immutandis motibus vitalibus eſſe; præter narcotica, fumos carbonum noxios, & exemplum ab HELMONTIO *tr. de lithiaſi §. 59.* allegatum, quo mulier quædam ex certo ſuffitu protinus corruit apoplectica: teſtatur & illud momentum, quo in diſpoſitis paroxysmos hyſtericos ſolo moſchi vel zibethi odore reſuscitari, & rurſus etiam ſolis graveolentibus compesci obſervamus. Sed alius adhuc modus eſt, quo circa uterum ſubſiſtens ac corruptus humor nocere poteſt; qui in violenta vaſorum & membranarum nervearum,

rum, a nimium congesto liquore, distentione ac distractione consistit; ex qua violenti spasmi ad universum nervorum systema propagantur. Et quis de hoc effectu ambigere poterit, qui consideraverit, a sola sanguinis stagnatione intra tunicas ventriculi ac intestinorum, malum hypochondriacum, & sævissimos suboriri posse in colica spasmos?

§. XIV.

Anatomica consideratio malo hysterico defunctarum.

Quæ quod ita se habeant, testantur exempla fœminarum, passione hysterica peremtarum. Sic VESALIUS *Lib. V. de humani corporis fabrica cap. XV.* testes hystericarum pila sæpe grandiores, modo luteo, modo alio graviterolente humore infarctos, se reperisse scribit. RIOLANUS *anthropol. Lib. II. pag. 35.* testem pugno majorem induratum notavit. BINNINGERUS *Cent. II. obs. XC.* testes cum vasis spermaticis, & tubis uteri valde tumidis, & inflatis humore crasso, albo, & ex parte indurato refertos, instar steatomatis dimidiæ libræ vidit. MANAGETA *in* M.N.C. *D. 1. a. 1. obs. 32.* uterum cum testibus materia seminali corrupta, quæ caseo recenter coagulato haud absimilis erat, turgidum invenit. Et denique DIEMERBROECK *Anat. Lib. I. de ventre inferiore cap. XXIV.* memoriæ prodidit, se in hystericis plerumque aliquem magnitudinis circa uterum excessum, in eoque liquorem quendam æruginosum, vel croceum, aut flavescentem deprehendisse. Ex quibus demum omnibus luculenter patebit, qua ratione semen circa uterum stagnans corruptumque, mali hysterici caussa dicatur.

§. XV.

Altera mali hysterici caussa est vitium fluoris menstrui.

Proximum jam est, ut etiam nostram de altera caussa, quæ nunc temporis maxime urgetur, vitiato nempe menstrui sanguinis fluxu, sententiam proferamus. Hanc criti-

criticam excretionem, præternaturaliter ſe habentem, ſemper proximam mali hyſterici cauſſam conſtituere, neutiquam pro rato ſtatoque habendum credimus; ſiquidem novimus virgines haud ſecus, ac fœminas annoſas, hyſterico malo pertinaciter laboraſſe; quibus tamen menſes, vel hæmorrhoides ſatis liberaliter profluxerunt: qua in re conſentientem habemus CAROLUM PISONEM *Lib. cit. Sect. II. Part. II. c. VII.* Interim ſæpius obſervamus, fluorem hunc uterinum ſub ipſo morbo fieri inordinatum: atque tum pro effectu ac ſymptomate mali hyſterici æſtimandum eſt excretionis iſtius vitium; ſiquidem ea eſt ſpasmorum indoles, ut omnis generis excretiones turbent ac pervertant. Enimvero ex toto cauſſarum paſſionis hyſtericæ cenſu menſium fluxum excludendum eſſe, minime ſtatuimus. Nam multoties obſervavimus, virgines, quando menſium *fluxus circa pubertatem inſtat, ob illius impeditiorem per vaſa uterina tranſitum, & ſubſequentem vaſorum diſtenſionem*, graviſſimas pati hyſtericas paſſiones: quæ etiam fœminis, in quibus difficilius fluit uterinus cruor, brevi ante ejus eruptionem evenire ſolent; & in ACTIS WRATISLAVIENSIVM *anno 1700.* eleganter deſcribuntur. Præſertim notabilis in tali caſu eſt clavus ille hyſtericus, ubi dolor acerbiſſimus & penetrantiſſimus in certo tantum pericranii punctulo hæret, & ſæpiſſime horrendis anxietatibus cardialgicis, vomitibusque enormibus ſtipatur. Conf. SYDENHAM *pag. 487. & 499.* Neque porro deſunt nobis exempla, ubi repentinam purgationis menſtruæ, per vehementem terrorem, præſertim in perſonis naturæ ſenſibilioris ſuppreſſionem graviſſima mox hyſterica, quin & epileptica exceperunt pathemata.

§. XVI.

§. XVI.

Neque gravidæ, maxime ſi ſanguineo cholericæ ſint conſtitutionis, a ſæviſſimis uteri ſpasmis ſunt immunes: vidimus illas circa tertium, vel quartum menſem, gravi iracundia perculſas in præfocationem, ſummum virium lapſum, imo in ſyncopen per aliquot horas durantem ſubinde *incidiſſe*; a quibus tamen ſecta vena, & adhibitis medicinis ſpasmodicis, nitroſisque feliciter evaſerunt. In puerperis vero, ob lochiorum non rite ſuccedentem fluxum hyſtericas paſſiones frequentius obſervamus; quod etiam ſuo tempore HIPPOCRATES notavit, *Lib. de natura mulierum* §. *IX.* Novimus puerperas primis ſæpenumero a partu diebus, ab aëre frigido ad imum ventrem admiſſo, a levi animi motu, a longiori corporis extra lectum detentione, *in ſæva ſymptomata hyſterica incidiſſe*; quæ etiam *preſſo inſequuntur pede, ſi lochiis primis ſtatim diebus deficientibus* ac ceſſantibus, ſectione venæ tempeſtiva haud ſuccurratur. Nec denique minus haud raro evenit, ab immodica, & diutius perſeverante lochiorum fluxione, leviori externa cauſſa accedente, paſſiones hyſtericas, animi præſertim deliquia, cum extremorum refrigeratione inſequi; quæ tamen convenienti cura, accommodatisque præſidiis faciliori negotio discutiuntur.

Gravidæ, ac puerperæ corripiuntur paſſione hyſterica.

§. XVII.

Quicquid igitur vehementiorem ſanguinis, liquorisque genitalis ad uterina loca affluxum concitare; aut menſium eruptionem, atque fluxionem ſupprimere, vel impeditiorem reddere valet: illud ad claſſem cauſſarum paſſionis hyſtericæ occaſionalium pertinere videtur. Ex harum cenſu primum occurrit ipſa ætas conjugio opportuna, aut denegatus, antea tamen ſuetus, concubitus: unde majo-

Cauſſæ mali hyſterici occaſionales.

majorem ad uterum fieri affluxum supra docuimus. Ex eodem fundamento huc pertinent temperamentum sanguineum, atque cholericum, nimia ad libidinem proclivitas, diæta vinosa, exæstuans, opipara, iracundia vehementior, ac graviores animi corporisque commotiones, & exagitationes. Deinceps ex altera parte vita sedentaria, victus crassus, acidus, frigidus, intermissæ sanguinis missiones, diuturni mœrores, curæ, solicitudines &c. humorum spissitudinem inducendo, partes solidas debilitando, ideoque mensium perruptionem difficiliorem reddendo, ad generationem mali hysterici contribuunt: ac denique terror subitaneus, refrigeratio corporis insignior, maxime ipsi fluxui uterino supervenientes, excretiones sufflaminando sanguineas, inducunt spasmos hystericos. Tandem etiam odor suaveolentium, ambræ, zibethi, moschi &c. aut aliorum fragrantium pro peculiari idiosyncrasia, graviſſimos revocant paroxysmos.

§. XIIX.

Prognosis. Circa prognosin id maxime omnium monendum esse duco, quod vera hysterica passio, utut valde dira & terribilis videatur, in se non adeo periculosa sit; nisi præposterа curatio, vel perversum regimen accedat, vel in corpus incidat valde imbecille & valetudinarium. Atque etiam nullus morbus est, cui tam facile epilepsiæ & convulsiones artuum junguntur, quam qui ex uteri vitio pronascitur; ut adeo etiam exinde discrimen mali hypochondriaci & hysterici dijudicare liceat. Rursus haud infrequenti constat observatione, hunc affectum, ubi ab infelici abortu vel gravi puerperio ex culpa sive medici sive ægrotantis progignitur, quam facile recurrere, & ex levi quadam causa nervosum genus affligente, de novo corpus infestare. Neque etiam novum est, sed toto fere die observatur,

vatur, malum hyſtericum & hypochondriacum ſæpius complicatum eſſe, & tunc morbum valde diuturnum & difficilioris ſanationis fieri: quod maxime ſit in fœminis, quæ vitæ ſedentariæ & animi commotionibus nimium indulgent, & perverſa diæta & vitæ regimine utuntur: hinc excretionem ſanguinis menſtrui vel hæmorrhoidalis perturbant, de quo complicato affectu, qui ſæpius in praxi occurrit, uberius differere ſequenti capite conſtituimus.

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

Indicationes curatoriæ.

EXplanatis ergo ſatis dilucide morbi noſtri genio, ſede, cauſſis, ac differentiis; proximum eſt, ut ad ejus curationem nos convertamus. Quum vero omnis rectæ curationis ratio, in eo potiſſimum conſiſtat, ut naturam ægrotantis probe cognitam perſpectamque habeamus, atque tum morborum cauſſis amoliendis accommodata remedia inveniamus: eo magis hasce circumſtantias in noſtro affectu probe conſiderare oportet; cum non modo cauſſæ mali non eædem ſemper ſint, verum etiam naturæ mulierum, quas in cura probe discernendas, jam diu HIPPOCRATES inculcavit, valde differentes deprehendantur.

§. II.

Quid de venæſectione, ſit ſtatuendum.

Primum itaque diſpiciendum eſt, num fœmina, quam curandam ſuſcepimus, ſit valde plethorica, vel potius ſanguine & viribus exhauſtum corpus habeat? In priori caſu ad ſpasmorum, & convulſionum vehementiam, quæ in ſanguine abundantibus longe major eſt, quam in aliis, minuendam, non facile præſentius & efficacius ipſa venæſectione remedium invenitur; quæ ſi major ſanguinis copia

urget, largior eſſe debet, vel etiam iteranda. Vidimus fœminas, ſpasmis uterinis crebrius & immaniter cruciatas, ſine omni ſenſu & motu, facie rubicunda tumida, inſtar apoplecticæ jacentes; novimus quoque virgines, ſanguine plenas, ſpiratione ac loquela fere privatas, menſibus repente per terrorem cohibitis, vel epileptico inſultu correptas; quæ venæſectione inſtituta protinus ad ſe redierunt. Conſentientes etiam habemus permultos veterum medicorum, qui venæſectionem omnibus aliis remediorum generibus præferunt, quando malum a ſanguinis abundantia, & menſtruorum retentione fovetur: quos inter MERCATUM & RODERICUM A CASTRO, HOECHSTEDERUM *Dec. IV. caſ. II.* HIGHMORUM *L. de paſſione hyſterica*, PANAROLLIUM *in iatrologismis ſententia II. obſ. 30.* RIVERIUM, SEPTALIUM, & M. N. C. *D. I. anno 10. obſ. 42. & 58.* allegaſſe ſufficiat.

§. III.

Quid in ipſo paroxyſmo agendum.

Ante omnia eo ſtudeat medicus, ut in ipſo paroxyſmo, mali ferociam mitiget. Sequentes hac in re medicorum antiquiſſimum HIPPOCRATEM, graveolentia naribus adplicanda ſuademus, qualia ſunt caſtorina, aſa fœtida, fumus plumarum perdicum: quod remedium, uti mulierculis familiariſſimum, & domeſticum, ita præſtantiſſimum eſt. Ex compoſitis aqua hirundinum acida cum caſtoreo, ſpiritus urinoſus volatilis cum oleo rutæ, & eſſentia caſtorei nobilitatus, extrinſecus naribus offeratur. Vidimus ab horum remediorum uſu, fœmellas gravi ſopore oppreſſas, moribundisque ſimiles ad ſe rediiſſe. Ratio in eo videtur conſiſtere, quod ſalini volatiles ejusmodi vapores, dum penetrant in nervoſas cerebri membranas, ipſis novum robur, ac vigorem addant, & vim ſyſtalticam depreſſam reſtituant, & ſanguinem, humoresque ibi ſubſiſtentes diſcutiant.

tiant. In puerperis hoc malo correptis, inſigne levamen affert compreſſio imi ventris cum cingulo, ex corio Moſcovitico vulgo Juchten confecto; quod odore ſuo & hypochondriacis & hyſtericis valde amicum eſt. Magnum porro ſi præſens fuerit paroxysmus, in expedita alvi, utplurimum conſtrictiſſimæ apertione eſt præſidium: qua in re commodam operam præſtant clyſteres, ex ſpeciebus appropriatis, ut radice, & ſemine leviſtici, quæ ſpecifica ſunt, floribus chamomillæ vulgaris, ſambuci, herba veronicæ & ſeminibus quatuor carminativis, ſero lactis incoctis ſunt apparandi; quibus poſtea ſufficiens quantitas, olei ex anetho, vel floribus chamæmeli cocti adjici poteſt. Ubi vero fortior ſtrictura alvi, & inteſtini recti eſt, ut clyſteres admitti nequeant; longe conſultius eſt, pura olea expreſſa vel axungias injicere: cujus generis ſunt axungia taxi, pinguedo caſtorei, oleum anethinum &c. a quorum uſu mirifice quoque menſium & lochiorum fluxus adjuvatur.

§. IV.

Sunt adhuc quædam, quæ extrinſecus admota, inſigne præſtant levamen. Ex iis magnam inter veteres ac antiquos medicorum obtinent laudem emplaſtra, quæ graveolentiam habent, ut ſunt ex opoponace; bdellio, galbano, ſagapeno, aſa fœtida parata, ſi umbilico, vel pudendis adplicentur: qua de re notabile exemplum allegat FORESTUS *Lib. 28. obſ. 32.* Neque vere inter externa, antiquiſſimorum HIPPOCRATIS & GALENI auctoritate comprobata, ſilentio ſunt prætermittenda ſuaveolentia, utero immiſſa. Quamvis vero noſtram de ſingulari eorum effectu non poſſimus adducere experientiam: tamen cum horum operatio magnæ rationum probabilitati innitatur, nolumus illorum uſum penitus repudiare: ob hanc potiſſimum ra-

Remediorum externorum in paroxyſmo uſus.

tionem, quod ſuaveolentia ut moſchus, Zibethum, Styrax, Benzoe, ex quibus ſuffimigia ad uterum apparari ſolent, copioſa, & blanda ſulphurea exhalatione fibras uteri ſpasmo valde conſtrictas relaxandi potentia gaudent, ut ſæpe ab horum adplicatione, teſte ſuperius adducta FORESTI obſervatione, craſſus & putridus humor ſenſibiliter effluat.

§. V.

Qualia interna ſub paroxysmo proſint?

Ad immanes uteri ſpasmos præter externa jam recenſita, naturæ jam langueſcenti per appropriata quædam interna ſuccurrendum eſt: quæ inter principem ſibi vindicant locum Eſſ. caſtorei cum partibus tribus liquoris anodyni permixta, item pilulæ antiſpasmodicæ, quæ ex myrrha, ſagapeno, opoponace, aſa fœtida, caſtoreo, croco, theriaca, ſumtis ad drachmam dimidiam æqualibus partibus parantur; adjectis interdum ſex vel octo granis camphoræ & laudani opiati. Ex ſcrupulo uno poſſunt formari pilulæ decem, & ſingulis horis duæ aſſumi, cum aqua florum chamomillæ: incomparabile ſæpe præter omnem ſpem ac opinionem ex hoc remedii genere obſervavimus auxilium.

§. VI.

Primæ viæ ſunt expurgandæ.

Hæc ſunt, quæ potiſſimum in ipſo paroxysmo conferunt; ſequitur, ut circumſpiciamus, quæ extra paroxysmum, quieſcentibus jam gravioribus ſpasmis, ad eradicandas cauſſas præcipuum ſibi vindicant locum. Quo loco experientia ac ratione ducti aſſeveramus, primam regionem, quæ vitioſorum humorum colluvie, plerumque valde repleta eſt, accomodatis remediis eſſe expurgandam; eo magis, quando in ipſo paroxysmo anodyna, graveolentia, & vehementes commotiones ſiſtentia, largius fuerunt adhibita. Ex horum cenſu pilulæ Becherianæ, ſive ad earum exem-

exemplum concinnatæ, ob inſignem uſum laudem merentur; præſertim, ſi loco ſtimuli, extractum panchymagogum Crollii, & ex antiſpasmodicis, cinnabaris præparata, & unum vel alterum granum extracti croci & caſtorei adjiciatur. Sic primis officinis a ſaburra vitioſorum humorum ſufficienter liberatis, ea in auxilium vocanda ſunt; quæ virtute & ſedativa, & ſimul diaphoretica ſanguinis & humorum motum ad exteriora dirigunt, atque liberrima perſpiratione ſeri vitioſi difflationem procurant. In horum claſſe mirabili plane effectu gaudere vidimus, ſpiritum cornu cervi, vel eboris per rectificationem purificatum; vel etiam ſpiritum bezoardicum Buſſii, ſpiritum cornu cervi ſuccinatum, ſpiritum tartari bene præparatum; qui ſpiritus volatiles commode refracta doſi dari, itemque maritari poſſunt cum liquore anodyno minerali, cum eſſentia croci, caſtorei, ſuccini, imo cum laudano liquido; quo medicamento prudenter pro temporis & circumſtantiarum ratione uſurpato, nihil vidi præſtantius. Sicuti enim ſponte ſæpius ſolius naturæ beneficio, hæ ſpasmodicæ affectiones largiore ſolvuntur ſudore: ita eo magis medicum ad hunc finem curationem dirigere oportet. *Diaphoretica.*

§. VII.

Hiſce ad eundem ſcopum obtinendum, alia non inferioris facultatis præſidia interponi poſſunt utiliſſime; cujus generis ſunt pulveres, qui ſecreta, & ſpecifica quadam qualitate ſpasmis & convulſivis motibus ſopiendis dicati ſunt, ut pulvis Marchionum, ſpecificum cephalicum Michaelis, pulvis noſter antepilepticus, item qui ex ſecundina humana ſiccata, viſco quercino, ſuccino, coralliis, croco, & caſtoreo, & antophyllis paratus eſt: quorum uſu inſtar incantamenti convulſivas epilepticas motiones, artuumque *Specifica & anodyna.*

agitationes ſiluiſſe aliquoties obſervavimus: ſi modo ejusmodi indolis & virtutis remedia non ante ſolutam plethoram, nec ante impuriorum humorum ſufficientem per alvum evacuationem uſurpentur.

§. VIII.

Menſtruus fluxus in ordinem eſt redigendus.

Præterea, quum hoc malum quam facile, ſi non perite tractetur, revertatur, vel in alium morbum chronicum, inque primis hypochondriacum degeneret, præcavendum id omni modo ac ratione eſt: quod fit, ſi poſt morbum finitum ad menſium reſpiciamus excretionem, ſive hæc irregularis morbum ipſum produxerit; ſive ſub hoc, uti plerumque fit, vitiata fuerit. Ad hunc ſcopum obtinendum nihil præſtantius, nihilque efficacius commendare poſſum, quam thermarum Carolinarum uſum internum, cum convenienti regimine & prudentia adminiſtratum: ſiquidem thermales aquæ ſemper fere & tutiores & convenientiores ipſis frigidis acidulis in morbis mulierum percurandis obſervantur. Sed in promtu adhuc ſunt alia remediorum genera, quæ tonum & robur utero reſtituendo, graves ab eo afflictiones arcent; cujus generis ſunt temperata balſamica ex myrrha, ſuccino, extractis amaricantibus & carminativis, præſertim zedoaria, corticibus aurantiorum cum menſtruo minus ſpirituoſo in elixirium redacta, & frequentius uſurpata: nam hæc ipſa menſium negotio & ventriculi digeſtioni egregie velificantur; præſertim, quando temperatis balſamicis, pilulis polychreſtis, decenti tempore uſurpatis, ſordium alvinarum excretio ſimul adjuvatur.

§. IX.

Conjugii ſumma vis.

Supereſt adhuc aliud ſummum auxilii genus, quod ex conjugio expectare licet: cujus incomparabilem vim, ad

ad expugnandum affectum hyſtericum, præter ſummorum virorum auctoritatem, & experientia & ratio luculenter ſuffulciunt. Commendavit illud HIPPOCRATES *libro de virginum morbis Cap.3.* VALESCUS DE TARANT. *philon. pharm. Lib.6. cap.10. ſi fiat, inquit, affectus in virgine propter retentionem ſpermatis, nubat illa, & morbum effugiet.* CAPIVACIUS vero, ut efficacius ſit hoc remedium, jubet, ut vir penem inungat oleis aromaticis & Zibetho. Notabiles quoque ſunt obſervationes, quas de admiranda conjugii in morbis hyſtericis virtute, allegant DURETUS *in enarratione ad caput LIX. Hollerii*, ZACUTUS LUSITANUS *52. prax. med. admirand. obſ.91.*

Cautelæ, & monita practica.

§. I.

QUandocunque hyſterica paſſio ab uterinæ lymphæ orgasmo ſuboritur; omnia calidiora cane pejus, & angue vitanda ſunt: ex his enim magnum infertur damnum, quemadmodum RODERICUS A CASTRO *de morbis mulierum Lib. II.* & LUDOVICUS MERCATUS *Lib. II. de morbis uteri Cap. III.* variis atteſtantur exemplis. Potius ad temperandam lymphæ acrimoniam, & orgaſmum ſanguinis & humorum reprimendum, refrigerantibus uti præſtat; ex quorum cenſu potus aquarum, ſerum lactis pro potu, atque *nitroſa eminent; quorum virtutem in extinguenda libidine* TIMÆUS A GULDENKLEE *Lib. III. Cap. LVII.* non ſatis dilaudare poteſt. *Cautelæ, circa humorum orgasmum conſopiendum.*

§. II.

Quum in hyſtericis morbis naturæ individuorum inſigniter diſcrepant: non ſane mirum eſt, ſi unum remedii genus in uno ſubjecto ſalutarem, in alio nullum, ac *Proſubjectorum ratione differunt remediorum operationes.*

ac magis nocivum edat effectum. Sic vidimus hoc malo afflictas, quæ nullo modo graveolentia, ſive interno, ſive externo uſu ferre potuerunt; quæ in aliis præſentiſſimam opem tulerunt. Vidimus nonnullas, quæ ipſo in paroxysmo, graviori Syncope oppreſſæ erant, ſola aquæ adſperſione in facie, fruſtra adhibitis validioribus & ſpirituoſis in vitam revocatæ fuerunt. Quædam calidioris & ſenſibilioris naturæ nulla calida ſive extrinſecus, ſive intrinſecus adhibita tolerare poſſunt; adeo, ut a balneis, fomentis, linimentis, nervinis calidis non parum lædantur: non minus anodyna, ac opiata, quibusdam exoptaſſimum afferunt levamen; quum in aliis, ubi genus nervoſum maxime debilitatum eſt, non minimum excitent damnum. Vidi quasdam ſolo aquæ potu a gravi paroxyſmo liberatas; qui aliis erat nocentiſſimus. Tantum refert, naturas fœminarum recte diſcernere; quemadmodum jam HIPPOCRATES *Lib. I. & II. de morbis mulierum ſedulo inculcavit.*

§. III.

Quem uſum habeat cognitio differentiæ inter malum hypochondriacum & hyſtericum.

Quam familiare noſtris eſt temporibus, ut nulla fere mali hypochondriaci inter mulierum morbos fiat mentio; ſed potius promiſcue & indiſtincte omnis, quæ cum doloribus, ſpasmis, flatibus, anxietatibus jungitur paſſio, pro hyſterica habeatur: tam neceſſarium eſt, genuinam horum morborum cognoſcere differentiam; ex cujus neglectu magnum reſultat ſæpenumero damnum. Quemadmodum enim in malo hypochondriaco, vehemens corporis motus & exercitatio, medicamenta carminativa, ſpirituoſa, & volatilia, ſtomachica, & aromatica, ſalia neutra ſtimulantia, aquæ minerales, amaræ alvum ſolventes, inque primis martialia, optima præbent auxilia: ita hyſtericæ fœminæ his magis læduntur, & potius a venæſectionibus, quiete corporis, anodynis, nitroſis, antepilepticis, refrigerantibus, potu aquæ frigi-

frigida, ſero lactis, excluſis calidis, quin ipſo vino, ſummum experiuntur ſolatium.

§. IV.

Diætæ ratio.

Ad præcavendam recidivam, & ne malum evadat chronicum, & menſium & alvi ratio ſolicite habenda eſt; & moderandum, ut convenienti vitæ regimine, commodaque medicina hæ excretiones ſecundum ordinem fiant. Cavendum autem maximopere eſt, ne aloëticis vel pilulis putgantibus, quæ inſignem portionem aloës, & gummata reſinoſa calidiora recipiunt, utramque evacuationem moliamur. Non leve enim damnum & ingentem ſymptomatum exacerbationem, vel morbum longius productum, inde me obſeruaſſe certa fide aſſeverare poſſum, & hoc maxime locum habet in plethoricis ac *tenerioris & ſenſibilioris indolis fœminis.* Tutioris *effectus ſunt paſſulæ corinthiacæ cum infuſo rhabarbari* per leniorem incoctionem probe ſaturatæ. Inter cibos panificia, placentæ, quibus maxime delectantur mulieres, & acetaria penitus proſcribi debent. Nam ex nimio harum rerum uſu, ac vita otioſa & potu parco & nimis incongruo, accedente ſimul animi intemperantia, ſicuti & hypochondriaci & hyſterici ſpasmi ſuam originem præcipue petunt, ita majori cura, quæ hiſce vitiis jam correptæ ſunt, ab iis abſtinere debent.

§. V.

De caſtorinis.

Caſtorina utut & interno, & externo uſu in ſpasmis & hyſtericis & hypochondriacis mitigandis, teſte quotidiana experientia incomparabilem virtutem habeant; tamen iis non nimium fidendum, quoniam ad materiam lædentem ſubmovendam idonea ſatis non ſunt: Non parum quoque nimius eorum uſus nocet; dum anodyno illo va-

pore & capiti & nervoſis partibus imbecillitas, quæ nunquam ſine periculo eſt, inducitur.

§. VI.

Puerperis non conveniunt ſalia.

In ſpasmis, hyſtericis præſertim, qui puerperas exercent, ſi alvi ſunt adſtrictioris, hæc fortiori ſalium neutrorum & ſic dictorum digeſtivorum ſtimulo minime molienda eſt: vidi enim a majori & crebriori horum ſalium doſi periculoſa ſymptomatum incrementa.

§. VII.

Quid proſit in ſuffocationibus hyſtericis.

In profundiori ſuffocatione hyſtericarum, ad eas excitandas præſtat ſal volatile ammoniacum cum eſſentia caſtorei remixtum, vel aquam hirundinum cum aceto & caſtoreo naribus applicare, & frictionibus circa præcordia item in pedibus cum panno aſperiori inſtitutis, quam nimio fumo fœtidorum, plumarum perdicum vel aſa fœtida, aut etiam camphora, quam perpaucæ ferre poſſunt, uti.

§. VIII.

Clyſterum ac pulverum abſorbentium uſus.

Ego ſingularem ſæpius effectum in fœminis hypochondriaco hyſtericis ad præſcindenda ſpaſtica ſymptomata, maxime in cholericæ & ſenſibilioris naturæ mulierculis a pulvere nitroſo præcipitante, cum æquali ſuccini & parca croci portione mixto, & a frequentiori elixirii viſceralis noſtræ compoſitionis, cum æquali liquoris anodyni doſi maritati uſu, multa annotavi emolumenta. Ad mitigandos vero paroxysmos, tempore intermiſſionis clyſteribus, qui ex herbis lenioribus paregoricis carminativis parati erant, adjuncta inſigni olei expreſſi quantitate, nihil utilius deprehendi. Blando enim ſuo & temperate calido tepore ac vapore

vapore proxime & immediate uterum & vicinas partes leniendo & demulcendo afficiunt.

§. IX.

Pediluvia extra paroxysmum adhibita, si valde temperata fuerint, egregiam habent symptomata allevandi efficaciam; si vero nimis fuerint calida, præsertim ubi corpora sint plethorica, & succiplena, nocentissima sunt, atque ad paroxysmos revocandos aptissima, quod non semel, sed sæpius animadverti. *Pediluviorum usus.*

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

REquirebat aliquando opem meam, virgo octodecim annorum, *habitus spongiosi, ac temperamenti phlegmatico* sanguinei, sanguine succisque pleniſſima, ac irregulari per aliquod tempus menstruorum fluore adsecta; quæ post præviam refrigerationem, noctu correpta erat vehementi tussi convulsiva. Hac sedata post aliquot dies violenta patiebatur hystericum paroxysmum; sub quo præter atrociſſimos vomendi conatus, alvi obstructionem pertinaciſſimam, urinæque retentionem, extrema algebant, cor vehementer palpitabat, facies tumida rubebat, arteriæ in capite fortiter pulsabant, ut apopiexiæ esset metus. Post horæ quadrantem ad se redibat; sed pharynx manebat constricta, adeo ut nec fluida, nec solida deglutire potuerit, pulsusque ferebatur parvus ac debilis. Ipse vero paroxysmus, singulo horæ dimidio revertebatur; & misso ex vena in pede tusa sanguine, per octo quidem conquiescebat horas: tum autem atrocior, & epilepticis stipatus motibus recrudescebat. Consultus ego, cum deglutitio *Passio hysterica, cum motibus convulsivis, ac epilepticis juncta.*

adhuc valde impedita esset, curavi primum, ut clysteribus ano infusis, linimentis nervinis nuchæ spinæque inunctis, atque pediluviis, partium externarum constrictiones demulcerentur; tumque internis diaphoreticis, ac antispasmodicis malum oppugnabam. Quibus factum est, ut omnes siluerint præternaturales motus; & quum ex levi diætæ errore viderentur reverti, dato blando laxante, ab eorum eruptione non solum præcavebatur, verum etiam perfectæ restituebatur sanitati.

Epicrisis.

Ad spasmodica, quæ ex uteri vitio proveniunt, pathemata concitanda non opus semper est, ut materia corrupta & vitiata, utero inhærens proxime & immediate id efficiat; sed crebrius id a causis externis fit, scilicet ab intenso frigore, quod partes inferiores, præcipue vero lumbarem regionem tangit & afficit. Hac enim ratione in fœminis sanguine copioso & impuro scatentibus, is a partibus exterioribus ad interiores impetuose compulsus pro harum differentia varias spasticas movet, imo convulsivas afflictiones. In præsenti casu ex congestione ad pectus facta vehemens & convulsiva tussis orta est; cum postea humor lædens, sedem suam mutavit, & ad nervos præcordiales, item ventriculum ejusque nervos & per consensum ad ipsum caput translatus fuit, ac passiones, quæ hic in hysterica apparuerunt, produxit. In ejusmodi affectibus optimum est, curationem ab externis & internis, quæ spasticas nervosarum partium stricturas blande relaxant, auspicari, & postea temperatis carminativis, diapnoicis & antispasticis curam absolvere, & ad recidivam avertendam menstrualem excretionem in ordinem redigere; quod optime per commodam diætam, per motum & medicamenta

menta, quæ non modo ſordes ex primis viis, ſed & ex ipſo utero expurgandi facultate inſtructa ſunt. Inter quæ utique pilulæ polychreſtæ balſamicæ, quæ noſtro tempore in uſu ſunt, maxime ſi cum antiſpasmodicis & ſalinis detergentibus pulveribus earum virtus ſecundetur, principem ſibi locum vindicant.

OBSERVATIO II.

Malum hyſtericum in juvene.

Adoleſcens nobilis, ſedecim annorum, ſtaturæ proceræ, & habitus corporis robuſti, atque carnoſi, ſanguine & ſuccis præter naturæ modum turgens, de gravi circa inguina, ubi vaſa ſpermatica deſcendunt, dolore pronuper conquerebatur, & quod præter voluntatem ad membri erectionem, variisque ad venerem in animo obverſantibus deſideriis ſolicitaretur. Haud ita multo poſt in febrilem quendam incidebat inſultum, per aliquot dies infeſtantem, quo remittente poſt aliquot ſeptimanas, eadem circa inguina paſſus eſt moleſta incommoda; ſed jam longe alia ſuperveniebant accidentia, hyſtericis plane non diſſimilia: nam horribiles ſpasmi a pubis regione ad dorſum, ad præcordia, ad ſeptum transverſum, ad cor, ad fauces, imo ad ipſum cerebrum adſcendentes, præcedente cordis palpitatione, ſtrangulationem faucium, ſpirandi anguſtiam, animi deliquium, ſoporem, accedentibus etiam artuum convulſivis tractionibus concitabant, qui paroxysmus ſingulis fere menſibus repetebat. Hic, quod erat per quam notatu dignum, immani ſemper ciborum urgebatur adpetentia; alvus autem adſtrictior erat, ita, ut fortiora etiam eluderet purgantia. Præter hæc vaſa mirum turgebant ſanguine; pulſus, qui ſub acceſſione valde erat inæqualis, & depreſſus, poſt eam magnus, & concitatus obſervabatur. Variis uſus eſt & medicis, & medicamentis antiſpasmodicis, ante-

pilepticis, ſoteriis quoque fontibus, ſed parum inde percepit utilitatis: poſtquam vero ex noſtro conſilio, ſingulis fere menſibus, ſanguis ex vena ſecta ſex ſemper unciis fuit imminutus, & loco potus ordinarii aqua fontana uſurpata: nitroſis quoque pulveribus paullo largiori portione ad ſanguinis orgasmum deprimendum in uſum vocatis; tranquillum corporis motum, & ab arduis meditationibus, quibus excellentis ingenii adoleſcens nimium ſemper indulgebat, vacuam ſervavit mentem; integræ ſanitati brevi tempore fuit reſtitutus.

Epicriſis.

Solvit & explicat peculiaris hic caſus, nodoſam & intricatam admodum quæſtionem: Quare nimirum viri non ſimilibus, vel iisdem ſymptomatibus adfligantur hyſtericis, *qualia in fœminis obſervantur, eo, quod ſimili modo, & ſanguis, & liquor ſeminalis in partibus generationi* dicatis, nimirum vaſis ſpermaticis, teſtibus, capſulis quoque ſeminalibus ſtagnare, ibique vitiari ac corrumpi poſſit? Namque non deeſſe ejusmodi exempla, licet non tam frequentia adoleſcentum, qui circa, vel etiam poſt annos pubertatis, ejusdem generis ſymptomata ſpaſtica, & convulſiva cum dolore preſſorio, & lancinante circa ilia, & in pubis regione, nec non languorem totius corporis, extremorum refrigerationem, ſubſequente mox ingenti præcordiorum anguſtia, cordis palpitatione, *faucium ſtrangulatione*, difficilique ad ſuffocationem usque ſpiratione patiuntur: inter alia præſens docet caſus. Nec me fugiunt plura exempla non modo adoleſcentum, ſed etiam virorum extra conjugium viventium, qui ex nimia caſtitate in eadem, quæ hyſterico affectui propria & eſſentialia eſſe ſolent, pathemata inciderunt: quid? quod nonnullos quoque

in

in convulſiones artuum, inque ſyncopem prolapſos eſſe, aliquoties obſervavi. Si in tam atrocium ſymptomatum originem inquiramus; varia ſe offerunt momenta, quæ clare commonſtrant, ea a nulla alia cauſſa, quam a copioſiori ſanguinis ad vaſa ſpermatica & teſtes affluxu, has partes vaſculoſas & nervoſas nimium diſtendente ac diſtrahente ſuborta fuiſſe. Et eandem in noſtro ægrotante cauſſam ſignificant dolores ac tormina circa inguina primum conſpicua; atque tum ad alias corporis nervoſas partes propagata. Quare etiam ſedato per accomodata ſubſidia humorum orgasmo, ac derivato affluxu, conquieverunt cuncta ſymptomata.

OBSERVATIO III.

Paſſio hyſterica ex occultato amore.

Honeſta, venuſtaque virgo, annorum octodecim tenerioris quidem conſtitutionis, ſed acutioris ingenii, animique mobilioris, in vicina urge degens, poſtquam formoſo etiam juveni, qui frequentius, eam ægrotantem inviſebat, deſponſata fuit; valetudinis, quæ antea ſatis firma erat, ſtatus plane eſt immutatus. Ab eo enim tempore variis gravibusque affligebatur paſſionibus. Namque dolores mox in dorſo, mox in abdomine valde torquentes, mox artus tum tremore agitantes experiebatur: virium aderat ingens collapſus, ciborum adpetentia penitus languebat; alvus conſtricta erat, tenesmus tamen, & mingendi deſiderium urgebant. Accedebant per vices animi deliquia, cum faucium ſtrangulatione, & ſemper fere conquerebatur de phlogoſi, extremorum frigore, ac horripilatione, ac ſubſequente calore præternaturali. Anxietates præcordiorum conſtrictivæ, quas ægerrima comitabatur ſpiratio, nunquam fere non aderant: pulſus ferebatur varius, nunc celer, & debilis, nunc plane exiguus, & inæqualis; urina ple-

plerumque inſtar aquæ limpida, interdum pauca, cum rubro ſedimento mingebatur: ſomno ſæpius plane carebat; & ſi quidquam cibi, vel medicaminum adſumebat; augebatur circa præcordia anxius ac preſſorius dolor. Menſium fluxus erat parcior, ſeroſus, acris; & circa hoc tempus, cuncta exacerbabantur ſymptomata. Conſulti medici in dignoſcendo morbo valde hæſitabant: quidam enim febrim quotidianam, alii hecticam, quia ingens corporis præſto erat contabeſcentia; alii ſuumam imbecillitatem ventriculi, & imi ventris accuſabant flatulentias. Hinc varii generis remedia, ſtomachica, carminativa, nervina, emmenagoga, laxantia, martialia data fuerunt, ac vena quoque in pede aliquoties ſecata. Cuncta vero tantum aberat, ut levamen inferrent; ut potius ſymptomata exacerbarent. Poſtquam igitur ægrota per tres fere menſes hoc diro malo infeſtata, ego quoque accitus fui; exploravi protinus genuinam morbi cauſſam, & conſilium dedi, ut a medicamentis fere prorſus abſtineret; ac pro potu ordinario lacte aſinino, cum æquali acidularum Selteranarum pondere mixto uteretur. Deinceps alvum clyſteribus emollientibus, qui ex decocto florum ſambuci, chamomillæ, herba majoranæ, meliſſæ, ac ſemine cymini, addita ſemper olei lumbricorum ac liliorum alborum larga quantitate erant parati, ſubducendam curavi. Tum quoque impepari, ut licet imbecillis, corpus per vecturam ſub iemperato ac ſereno cœlo ſæpius ac blande moveret; & per tempus aliquod ab omni colloquio & conſortio cum ſponſo caveret. Tandem commendavi copulam conjugalem, qua facta ſenſim, paullatimque vires recuperabat, ſine peculiari remediorum ope. Concepit etiam, & anno elapſo peperit infantem: at in ipſo puerperio pathemata hyſterica cum faucium ſtrangulatione experiebatur: ſed noſtro

noſtro tandem auxilio, ac conſilio reſtituta, jam laudabili fruitur ſanitate.

Epicriſis.

Haud exiguos ejusmodi caſus in annoſiori mea praxi adnotavi, quod virgines venuſtæ, & antea vegetæ a nulla alia cauſſa, quam a vehementia amoris occultati, in miſerrimum ægrotandi ſtatum fuerint delapſæ; omnibus & animi, & corporis functionibus inde peſſumdatis. Ubi fruſtra, quin interdum non ſine noxa exhibitis omnibus medicamentis pharmaceuticis, optimum & efficaciſſimum remedium fuit in conjugio, non tamen omiſſis convenientibus diæteticis. Tantam vim & potentiam habent animi paſſiones diutius inhærentes, univerſam motuum œconomiam, & naturales functiones perturbandi! Hinc inter philoſophos PLATO de amore præſertim affirmat: *Non ſolum*, inquiens, *in animum impetum facit amor; verum & in corpus ſæpenumero tyrannidem exercet vigiliis, curis, macie, dolore, tabitudine, & mille aliis affectibus, lethalem noxam inferentibus, corpus vexat.*

OBSERVATIO IV.

Paſſio hyſterica ex mensibus imminutis.

Fœmina, quadraginta annorum, texturæque tenerioris, ante quinque annos febre quartana corripitur ſæpius recidente, & tandem copioſo corticis chinæ uſu profligata. Ab eo tempore menſtrua excretio ſenſim cœpit imminui; & quum præterea ad affectus animi valde inclinaret, parum biberet, cibisque infumatis, induratis, concoctuque difficilibus maxime delectaretur: varios incidit hyſtericos, ſpasmodicosque affectus, qui circa menſtruam potiſſimum periodum graviter inſiſtebant. Tum enim ſentit in abdomine graviſſimas ſpasmodicas contractiones, cum alvo adſtrictiſſima;

ſima; faucium affligitur ſtrangulatione, & ſpiratione ad ſuffocationem usque intercepta; pedes ſunt gelu frigidiores, cor palpitat; interdum circa ventriculi ac ſepti transverſi regionem, tam acuti ſæviunt dolores, ut digiti quoque attactu exacerbentur. Sæpenumero ſub tali paroxysmo, dextrum capitis latus, oculusque hemicranico dolore, ac intolerabili frigoris ſenſu afficiuntur, cum ſeri ſalſiſſimi ex oculo fluxu. Quandoque in paroxysmo cuncta vomitu reddit, & a clyſteribus dolorum majorem percipit exacerbationem. Ceterum remittente paroxysmo ſana eſt, ac bene adpetit.

Epicriſis.

Meretur hic affectus nomen hyſterico ſpasmodici, ut ut levioris; quem ab hypochondriaco alienum eſſe, vel ex eo patet momento, quod ægra extra paroxysmos, qui circa menſtruam invadunt periodum, ſana videatur, nec habeat, de quo conqueratur. Originem traxit a ſanguinis menſtrui circuitu, per vaſa uterina impedito; quo factum eſt, ut partes ac fibræ uteri nerveæ ob diſtenta nimium vaſa, ad ſpasmodicas proritatæ fuerint ſtricturas; quæ ad nervoſas alias regiones, præſertim quæ a pari vago quosdam accipiunt ramulos, propagatæ, præcordiorum, ventriculique dolorem, impeditam ſpirationem, ſtrangulationem, tormenta hemicranica, aliaque pepererunt ſymptomata. Ad inducendam autem humorum in utero ſtagnationem, præter inordinatum victum, quam plurimum contribuit, febris quartana, cortice chinæ præpoſtere tractata: unde etiam viſcida ac ſcorbutica humorum dyscrafia, quæ ſemper quartanæ febris mater eſt, magis fuit adaucta; uti inter alia ex ſeri acrioris ex oculo effluxu patet. In curatione mali igitur, præter ordinatam rectam vivendi rationem,

nem, remittente paullisper paroxysmo, clysmata pure oleoſa ano ſunt injecta; atque linimenta nervina regioni umbilicali adplicata; quæ etiam cum communi quidem, ſed minime contemnendo remedio, ſcilicet avena toſta, ſaccu-lo calidiori incluſa alternari poſſunt. Extra paroxysmum ea fuit medendi intentio, ut mitigatis per liquorem anodyno mineralem ſpasmis, menſes debitis venæſectionibus, blandis ac balſamicis laxantibus, ac balneis in ordinem reducerentur: quibus etiam perfectam reſtituimus ſanitatem.

OBSERVATIO V.

Convulſiones hyſtericæ.

Flagitavit aliquando meum auxilium virgo quædam, pubertatis annos vix egreſſa, cui fluor menſium irregularis erat, & quæ ideo per binas circiter ſeptimanas convulſivos patiebatur motus. Hi ipſum quotidie per frequentiſſima *intervalla invadebant, atque dolore lumborum, & abdominis, umbilici retractione, alvo adſtricta, tremore,* diſtenſione artuum, ſpirandique difficultate ſe prodebant, maximeque caput occupabant, ita quidem, ut oculi in omnes plagas circumrotarentur, ea, quæ vix concipi poterat celeritate, ac vehementia: caput ad latera deorſum traheretur; ejusque arteriæ validiſſimo pulſu admotam ferirent manum. Neque vero concidebat; ſed ſub mali invaſione ſellæ inſidens, in medio paroxysmo ſurgebat, & *tum incredibili celeritate in gyrum movebatur*: quod *etiam fiebat, ſi inter ambulandum convellebatur.* Ipſa acceſſionem præſentiebat; ac ſub illa perfecta loquendi facultate pollebat; nec de ullis capitis conqueſta doloribus; finito paroxysmo hilaris, & optime habebat. Remedia tollendo huic malo ſatis idonea, quæ propinabantur, parum profuerunt; præter commendatos clyſteres demulcentes, & linimenta nervina, temperatiora, ſpinæ dor-

ſali inuncta, quæ levamen præſtiterunt. Verum mutatione cœli, & peregrinatione in alia loca, inito quoque alio victu, & adſumto loco cereviſiæ aquæ ſimplicis potu, inſueta & atrocia hæc ſymptomata ſenſim, ſenſimque conquieverunt, & penitus tandem expirarunt.

Epicriſis.

Id non ſemel, ſed creberrimis vicibus *animadverti*, morbos nervoſi generis, ſeu, ut alii loqui amant, ſpirituum, qui horrendis ſymptomatibus ſtipari ſolent, omnia fere reſpuere ex fonte pharmaceutico petita medicamenta: eo, quod vitium non tam in mole materiæ, ſed potius anomalis motibus, eorumque aſſuetudine conſiſtat. Tunc enim optimum præſidium eſt, nullo uti remedio: ſed præcipuum ſanationis punctum in mutatione ætatis, aëris, vitæ generis, victusque conſiſtere, fide experientiæ compertiſſimum eſt. *Et certe elementa provido & circumſpecto uſu* plus efficiunt, quam medicamenta *activæ indolis.* Hoc præclarum præceptum admodum ſibi commendatum habeant medici juniores. Namque rariſſima profecto ſunt ea, quæ nervos, ſi læſi, & a naturali tono dejecti fuerunt, blanda, & temperata vi ſolantur: quin potius plurimarum medicinarum natura ita eſt comparata, ut vel nimium irritando, vel juſto magis ſedando lædant. Deinceps id quoque in perſanandis *generis nervoſi morbis* eſt obſervandum, *quod non omnibus ægris eadem auxilia conveniant*; neque, quod ſemel profecit, id alio tempore juvet. Siquidem non ubique & omni tempore eadem eſt nervoſarum partium diſpoſitio, ac conſtitutio. Hinc naturæ ægrotantium probe ſunt discernendæ.

OBSER-

OBSERVATIO VI.

Hyſtericæ convulſiones, ex uteri & primarum viarum vitio.

Triginta circiter annorum fœmina, quæ abortiendo concrementum polypoſum, utero excernebat, elapſo hinc anni ſpatio, ſub ipſo menſium fluore poma, ac lacticinia comederat, & præterea corpus inſigniter refrigeraverat. Quare incidit repente in convulſivos motus, quibus in terram prolapſæ caput præſertim, atque pedes mirifice torquebantur, manibus liberis; commordebat dentes, ac vehementer clamitabat. Talis paroxysmus ſubinde circa menſtruas recurrebat periodos, neque ullas habebat notas prænuncias: poſt illum urgebant languores univerſi corporis, gravativus capitis ſenſus, crebræ vertigines, & alvi obſtructiones. Tum vero utero cœpit gerere & ſub toto geſtationis tempore a malo convulſivo hyſterico immunis vixit, felicemque tandem habuit partum. Lochia primum *rite ſuccedebant, ſed die decima imminuta fundebant* ſerum ſanguinolentum; alvus etiam per ſex a puerperio dies officio non fungebatur. Hinc ſenſim redibant tenſiones capitis, vertigines, flatulentiæ, ac imi ventris tormina; ſomni ac adpetentiæ defectus, ac tandem accedebant priſtini motus convulſivi, ſiniſtrum maxime latus occupantes, ſub quibus fluor uterinus ſanguine denuo tinctus adparebat. In curatione hujus affectus clyſteres carminativi, & oleoſi; nec non pilulæ temperate balſamicæ, *cum refracta doſi caſtorei, & croci mixtæ, ſons Selteranus* pro potu ac denique internus Carolinarum, & externus aquarum Tœplicenſium uſus, præſtantiſſimæ fuerunt efficaciæ.

Epicriſis.

Nulli morbi tam graviter totum partium nervoſarum ſyſtema præter naturam afficiunt, nullique univerſi corpo-

ris functiones tam ſubito ac vehementer lædunt, quam qui ex uteri labe prognascuntur; quæ utplurimum per infelicem abortum, & malum in puerperio regimen contrahitur. Horum certum indicium præbet, ſimulque male affectum uterum, & deſtructam per ejus vaſa ſanguinis circulationem ſignificat ſæpenumero concrementi membranacei, ſic dicti polypoſi, ſive molarum excluſio: unde diuturnas & atroces nasci ægritudines manifeſtum eſt. Quicunque igitur in perſanandis mulierum morbis præ aliis excellere volunt medici; ad fontem horum malorum reſpiciant, & curationem eo dirigant, neceſſe eſt. Neque ego certius & efficacius auxilium, quam in exquiſito vitæ regimine, ac circumſpecto ac convenienti fontium tam calidorum, quam frigidorum uſu, inveni unquam, maxime, quando temperate balſamicis, uterumque roborantibus, & laxantibus curam perſequamur.

OBSERVATIO VII.

Paſſio hyſterica ex lochiis ſuppreſſis.

Fœmina, vigeſimum primum ætatis agens annum, conſtitutionis tenerrimæ, ac bilioſæ, binis abhinc annis ex iracundia incidit epilepſiam. Elapſo anno contraxit matrimonium, & haud ita pridem peperit infantem: ſub quo partu enormis cruoris uterini copia effluxit, ſed datis improvide adſtringentibus cohibitus eſt fluor. Nihilo tamen minus poſt duas hebdomades rediit fluxus menſtruus; ſed cum denuo vehementi percelleretur terrore, mox percepit miros circa lumbos cruciatus, & acutiſſimos dolores, perpetuum ad alvum & urinam ſtimulum; urina ſuccedebat cum magno ardore, inſignique difficultate, deponebatque arenulas. Solicitabat inſuper perpetua vomendi cupiditas; dolores mox circa umbilicum torquebant, huncque violenter retrahebant, mox inguina obſidebant, cum pertina-

tinaciſſima ſphincteris veſicæ conſtrictione; & acutiſſimis quoque in mammis doloribus. Hisce atrociſſimis tormentis per binas ferme adfligebatur hebdomades, adpetitu, ſomnoque pereuntibus: quin etiam epilepticæ ſuperveniebant agitationes, & in paroxysmis delira loquebatur. Crebro fluxit quoque materia alba acerrima inſtar puris ex utero. Adhibita ſunt varia remediorum genera, clyſteres oleoſi, emollientes; unguenta nervina, ac anodyna, pilulæ balſamicæ &c. ſed malum exacerbare videbantur. Tum propinabantur & pulvis ex nitro purificato, camphora, & pulvere Marchionum confectus, & Elixirium, quod habebat eſſentiam croci, myrrhæ, tincturam tartari, & extractum caſtorei. Unde urina deponebat ſedimentum, & menſes aterrimi, fœtidique cœperunt fluere. Tum continuatis his remediis, omiſſa tantummodo camphora, conjunctoque *infuſo veronicæ, cruor uterinus, naturali ſimilis, floridiorque ferri cœpit, & ægra intra* paucum tempus perfecte convaluit.

Epicriſis.

Videbatur primum hæc affectio medico cuidam calculoſa; ſed revera non fuit, niſi hyſterica, ex lochiis improvido adſtringentium uſu ſuppreſſis, originem trahens, & calculum mentiens. Quum enim in hyſterica paſſione nervi uterini, *qui cum nervoſa veſicæ, maximeque ſphincteris fabrica, inſignem fovent conſenſum, ſpasmodice* contrahantur; non mirum eſt, ſi illæ ſtricturæ ad vicinas partes, præſertim veſicæ ſphincterem tranſierunt, crebramque mingendi cupiditatem, & urinæ retentionem produxerunt. Quamdiu vero hi ſpasmi partes inferiores occuparunt; humor ille, ut ita loquar, corruptus, qui ſtagnando in uteri cavitatem irrupit; excerni haud potuit; hinc nec ſilue-

runt

runt ſymptomata. Verum poſtquam ſpasmi relaxati, & ope myrrhæ, crocique menſtruus fluor promotus fuit; hinc materia fœtida effluxit; non fieri potuit, quin remiſerint omnes paſſiones.

OBSERVATIO VIII.

Paſſio hyſterica ſpasmodica vaga, certæ familiæ peculiaris.

Eſt hic loci affectus quidam, certis familiis peculiaris, qui ſubjecta, in pubertatis potiſſimum annis conſtituta, magis fœminini ſexus, & habitus ſpongioſioris, ſuccorumque pleni invadit; atque variis in caſſum adhibitis remediis, tandem poſt aliquot annos ſponte remittit. Adoritur ſequenti ratione: ſentiunt inter morbi initia, ſenſum formicationis in manibus vel pedibus; ſequitur pandiculatio, oscitatio; dolor fixus, gravisque circa lumborum vertebras; mox agitationes, ac volutationes manuum per gyrum, ſurſum ac deorſum continuæ ſunt, & involuntariæ: præcordiorum ſumma urget anxietas, ſpiratio citatiſſima, anguſtiſſima, cum ſuffocationis metu, palpebræ abuno latere ad alterum trahuntur, oculi vertuntur in gyrum &c. Sed admodum variant hæc ſymptomata; nunc alvus ſuo fungitur officio, nunc pertinaciter clauſa eſt; nunc urina fluit, nunc retinetur, cum vehementi circa inguina dolore. Interdum collum ab uno latere ad alterum perpetuo volvitur; interdum crudeliſſima infeſtant tormina inteſtinorum, cum cardialgia, vomitibusque vehementioribus: mox femora ad anum contrahuntur, cor violenter palpitat. accedit ſingultus; mox totum corpus attollitur, ſpina incurvatur; mox oculis apertis, membris rigidis, nullus eſt ſenſus, nulla excitatio &c. Hæc eſt paroxysmorum deſcriptio, qui modo ſæpius, modo rarius revertuntur: extra quos bene habent, bene adpetunt, dormiuntque. In fœminis menſes plerumque recto ſuccedunt ordine, & debita quan-

quantitate; quando utero gerunt, morbus quieſcit; ſub partu vero ſæpius revertitur. Nullis curatur remediis, ſed mitigatur lumbricalibus & caſtorinis: tandem vero victus, loci, & maxime ætatis mutatione certiſſime debellatur.

Epicriſis.

Rarus & prodigioſus hic affectus, ſpeciatim quidem in numerum morborum, ſic dictorum ſpasmodico vagorum, quos Cap. III. pertractavimus, referri meretur: verum ego, cum jam per quadraginta annos functioni Profeſſoriæ præfui, ſæpiusque, ſi quædam ex hac non incelebri familia hoc malo fuerunt cruciatæ, in conſilium accitus ſum; omnibus morbi momentis probe exploratis animadverti, obnoxia ei paſſioni ſubjecta, ſive fœminæ, ſive mares fuerint, ad libidinem, reique venereæ adpetentiam valde proclivia, & *inſuper animi inconſtantis, mobilioris, ad triſtitiam pariter ac nimium gaudium valde diſpoſita fuiſſe.* Hinc vero videtur ſimillimum, cauſſam hujus affectionis, quæ commode hyſtericis adnumerari poteſt, in uteri vitio collocandam eſſe plerumque. Adeſt enim primum hæreditaria ad hos irregulares motus proclivitas; accedunt præterea pubertatis anni, in quibus major, maxime concurrente libidine, ad partes generationi dicatas & ſeminales fit affluxus; qui denegato exitu, quomodo hyſtericas ſpasmodicasque *totius generis agitationes excitare valeat, ſuperius ſub cauſſis mali hyſterici oſtenſum eſt.* Meretur hæc hyſterica paſſio vocari hæreditaria, ac gentilitia; quæ, quum hæreditarium quid ſubſit, omnino diſcrepat ab ea, quam individua ſingula patiuntur. Ceterum periculo fere vacat, & uti jam dictum eſt, ætatis mutatione, vel nonnunquam etiam conjugio, ſponte exſpirat.

OBSERVATIO IX.

Motus hyſterico epileptici ex menſium ſuppreſſione.

Virgo annorum octodecim, iracunda, tenerior, diæta utens irregulari, maxime lacticiniis & acetariis, refrigerationi ſæpius ob curas domeſticas expoſita, & ideo fumo carbonum vivorum, in clauſo conclavi frequentius ſuperſedere ſolita, incidit in menſium ſuppreſſionem. Verſus tempus illius fluoris patiebatur atroces motus hyſtericos, cum horrendis lumborum doloribus, crudeliſſimis imi ventris ac capitis tormentis, alvo adſtricta, duriori, pedumque refrigeratione. In conſilium vocatus medicus adciendos menſes præſcripſit pellentia, nempe eſſentiam myrrhæ, & croci, ſpiritui ſalis ammoniaci nuptam, & pulverem baccarum lauri. Inde evenit, ut miſera præter opinionem in atroces epilepticas motitationes inciderit, ſub quibus artus non corrugabantur, ſed ita potius rigida expandebantur, ut flecti haud potuerint. Inciſa protinus in pede vena, mitigabantur quidem hæc ſymptomata; at paroxysmus neutiquam in totum deſinebat, ſed quotidie circa merdiem invadebat, adeo ut præviis extremorum frigore, anxietate, dorſi dolore, cordisque palpitatione, totum rigeſceret collum, vel etiam hinc inde agitaretur; caput & brachia cum inſigni rigiditate expanderentur, ſpuma os occuparet, ac omnis abeſſet ſenſatio. In curatione hujus mali venam in pede incidi juſſimus; tumque datis pilulis blande balſamicis, quæ facultate menſes ciendi, ac debiles imi ventris partes roborandi pollent, pediluvia ac inſeſſus ex emollientibus paratos ordinavimus, iisque felici cum ſucceſſu vias uterinas relaxavimus, ac obſtructionem reſeravimus. Tandem ſubjuncto interno, recto tamen aquarum Carolinarum uſu, ægram priſtinæ reſtituimus ſanitati.

Epi-

Epicriſis.

Malum hoc hyſterico ſpasmodicum primo, & deinde incauta curatione exacerbatum, & in epilepticas commutatum motiones, uterini fluxus cohibitioni deberi, extra omne poſitum eſt dubium. Ad hanc vero menſium obſtructionem non modo vitium in diæta, ſed maxime externa nimis frigidi aeris ad uterum & partes abdominis admiſſio quam plurimum contribuit. Sicuti enim perverſa diæta ſanguinem & humores valde lentos, craſſos, & excretionibus minus aptos peperit: ita frigus vaſa ac glandulas nimis conſtringendi, & anguſtandi, inſignem exſeruit potentiam. Non minus ex incongruorum eduliorum juſto largiori uſu, cruditates in primis viis, maxime inteſtino duodeno ſtagnantes ſunt procreatæ, quæ in cauſſa fuerunt, quod paroxysmus circa meridianum tempus invaſerit. Debetur quoque aliqualis animadverſio, noxioſiſſimo carbonum uſui; quorum vapor narcoticus partium nervoſarum tonum, & elaterem inſigniter peſſum dedit. Hinc cum acceſſit inconveniens curatio, qua medicus, ante venæſectionis adminiſtrationem, viarumque obſtructarum reſerationem, calidioribus menſes ciere conatus eſt; non fieri potuit, quin humores magis magisque exagitati, partes nervoſas, jam debilitatas vehementer diſtenderint, affecerint, atque tandem ad ſpasmodicas & epilepticas concuſſiones proritaverint.

OBSERVATIO X.

Fœmina triginta annorum, temperamenti ſanguineo-melancholici, hyſtericis paſſionibus in puerperio, & extra illud ſæpius obnoxia, tertium gravida, geſtationis tempore nec venæſectionem admiſit, nec exquiſite ſervavit præcepta diætetica. Primis poſt partum diebus non bene *Hyſterica paſſio lethalis.*

purgata eſt utero: ſed de dolore lumborum, torminibus ventris, alvo adſtricta, & ſomno per aliquot noctes inquieto conquerebatur. A Practico, quem in conſilium vocavit, validiores eſſentiæ ad pellenda lochia fuerunt datæ; & ad alvum aperiendam uncia dimidia ſalis amari Sedlicenſis in aqua ſimplici ſoluta eſt oblata. Inde auctis torminibus, nec facta per alvum, nec per uterum excretione, converſo ſanguinis verſus ſuperiora motu deliravit, & accedentibus convulſionibus extincta eſt.

Epicriſis.

Ubi natura valde ſenſibilis, ad motus ſpaſticos hyſtericos, vel hypochondriacos eſt proclivis, ad excretiones, ſi illæ deficiunt, promovendas, ſumma moderatione opus eſt, ne per nimium ſtimulantia, vel purgantia & commoventia id moliamur. *Quod monitum ſemper & ubique in puerperis ſervandum eſt, lochiis non rite fluentibus.* Nam non modo purgantia fortiora, ſed & ſalina paullo majori doſi data ac digeſtiva natura tunc minime ferre poteſt. Multo vero magis a draſticis purgantibus ſibi cavere debent puerperæ, quæ a partu laborioſo viribus fuerunt exhauſtæ, ne illa ad promovenda lochia prioribus ſumantur diebus. Triſtis ejusmodi caſus paucis abhinc diebus in noſtro contigit ſuburbio, ubi fœmina partu valde fatigata, ad ciendum lochiorum fluxum tertia die, loco pilularum polychreſtarum, quas ſumere volebat, pilulas, contra obſtructionem dictas, ex errore numero viginti capiebat, quæ ex æquali parte aloës roſatæ, & extracti panchymagogi Crollii, adjecta limatura martis parantur, & ordinario pondere trium vel quatuor granorum exhibentur. Ab hoc autem pharmaco, ſub ingentibus imi ventris torminibus, extremorum frigore, ſumma corporis jactitatione,

ne, atque fluxus uterini plenaria ſuppreſſione, mammarumque lacte antea turgentium contractione, præter crebros vomitus, intra tres dies, plus quam centies alvum depoſuit, & ſeptimo tandem die exſpiravit. Quæ remedia ad mitigandas, vel compeſcendas has truculentas paſſiones adhibita fuerint, mihi incognitum eſt. Interim ex fatali hoc caſu, medicorum juniores addiſcere poſſunt, quam blandis, & temperatis medicamentis puerperæ, primis præſertim diebus, quando per partum laborioſum, & motuum vehementiam vires deperditæ ſunt, tractari debeant. Sed juſtiſſime quæritur, quonam convenienti præſidio, ſi tam pernicioſa data ſit medicina, ſagax medicus, ſummo periculo mature poſſit ſuccurrere? Reſponſio patebit ex ſequenti obſervatione, quam cum ante viginti annos in aula Berolinenſi degerem, me annotaſſe, hac occaſione memini. Erat nempe Comes duodecim circiter annorum, cui ex tinea capitis laboranti, præſcripſi pilulas ſex doſibus ſumendas, quæ drachmam unam extracti panchymagogi Crollii, & drachmam quoque mercurii dulcis, ac trochiscorum Alhandal grana ſex habebant. Hæ cum omnes in una ſcatula ex pharmacopolio eſſent allatæ, Comes, remoto eo, qui moribus ſtudiisque illius præerat, eas cunctas ſua ſponte una vice devorabat. Ille accedens obſtupuit, & cito hora veſpertina nona ad domum meam venit, atque lacrymabundus meam opem imploravit: quia de tota ejus fortuna actum fuiſſet, ſi id reſciverint parentes illuſtriſſimi. Ego accedens, cum talis caſus in praxi mihi nunquam obtigerit, prævia deliberatione conſtitui, ut aliquot lactis menſuras curaret apportandas. Sumſit etiam Comes lac tepidum larga quantitate: quo facto circa noctem, quæ inſomnis erat, quædam tormina expertus eſt. Mane per vices quatuor ſedes habuit copioſiſſimas, cum

imi ventris cruciatu, & excreto ſimul lumbrico ſatis lato; tumque nihil mali amplius paſſus, perfecte convaluit. Ita vero argumentatus eram: ſi copia lactis aſſumti ſpasmos, quos venenum arſenici inducit, mitigare, & mortem avertere poteſt; quidni etiam idem remedium, ad infringendam vim purgantium acriorum, & mitigandos ſpasmos atrociſſimos poſſet inſervire?

OBSERVATIO XI.

Fœmina generoſa, triginta & ſex annorum, temperamenti ſanguineo melancholici, habitus corporis nec adeo macilenti, nec nimium pinguis, ſed medii, tempus, quo utero geſtabat, maximam partem vita deſidi ſine motu tranſegit, & plus juſto etiam ſomno indulſit. Poſt partum ſatis facilem & felicem, ingentem ſanguinis per aliquot dies ex utero profudit copiam, & hinc adeo debilitata fuit, ut ſine metu lipothymiæ corpus atque caput haud diu in erecto ſitu tenere potuerit. Poterat quoque conclave calidius optime tolerare: nam ab aura paullo frigidiori ad corpus adſpirante mox inhorrescebat; hinc potum quoque temperate calidum hauriebat. Septimo & ſequentibus diebus, ingens viſcidi, impuri, ſanguineique ſeri copia effluebat: nono die inopinato terrore ex levi tamen occaſione afficiebatur. Inde partes extremæ ſtatim algebant, fluxus uteri ſiſtebatur, & genitalia frigida, aridaque evadebant. Accedebat ingens circa præcordia oppreſſio, & anxietas, cum omnium collapſu virium, corporisque frigido ac tanto ſudore, ut ipſa, & omnes adſtantes mortem metuerent. Accitus ego dedi liquorem meum anodyno mineralem, cum tertia parte eſſentiæ caſtorei, ac liquoris bezoardici Buſſii mixtum, atque tertia quavis hora ad guttas triginta, cum aqua meliſſæ & cardui benedicti ſumendum, hauſtis

hauſtis deſuper aliquot infuſi calidioris Theé vaſculis. Sequebatur ſudor calidus, meliusque habere cœpit. Sed cum per quatuor dies alvus non fuerit aperta, neque clyſterem admittere voluerit; tentata eſt per ſuppoſitorium alvina excretio; & cum paullo diutius ad alvum deponendam fruſtra ſtimulata, extra lectum commoraretur; ſubito *mentis deliquia ad ſuffocationem usque incidebat* Tandem admiſſo clyſtere carminativo & oleoſo; datisque poſtridie pilulis balſamicis, reddidit per alvum inſignem ſtercoris, humorumque putridorum copiam; & denique reſtituto uteri fluore, perfecte conſanuit.

Epicriſis.

Ad pathologiam non minus, quam therapiam hyſtericæ paſſionis melius cognoſcendam, ſcire expedit; ſpasmodicas *ejusmodi ex utero paſſiones, vel a nimia ſanguinis*, humorumque exſuperantia, quam HIPPOCRATES nomine repletionis notat; vel eorundem inopia, quam verbo inanitionis deſignat, & cujus indolis præſens eſt caſus, ſuboriri. Corpus enim ſanguine, viribusque exhauſtum, non modo a frigore externo, verum etiam a metu vel terrore facillime, & graviter afficitur: quibus cauſſis excretiones ſiſtuntur, & motus ſpasmodici ad interiora convertuntur; nec prius ceſſant, quam donec naturæ energia, & artis ſubſidio excretiones, *revocatis motibus, reſtituantur.* Ego non ſemel, *ſed ſæpius poſt graves, præſertim ab abortu* hæmorrhagias, ſuperveniente terrore, vel inopportuna refrigeratione, non modo ſyncopes, ſed & oppreſſionem pectoris, ſpirandi anguſtiam cum extremorum frigore, imo, quando non mature ſatis convenienti medicina obviam itum eſt, ipſas convulſivas ac epilepticas agitationes excepiſſe adnotavi. Quo caſu nec venæſectiones, nec antiſpasmodica,

modica, nitroſa, anodyna, aut vaporoſa, vel nimis calida quicquam proficiunt; ſed omnis curatio lenioribus analepticis, temperantibus, ſpasmos mitigantibus, & iis, quæ excretiones blande procurant, abſolvitur feliciſſime; cavendo, ne fortioribus medicinis collapſæ jam vires prorſus peſſumdentur.

OBSERVATIO XII.

Paſſio hyſterica ex ſuppreſſo fluore albo.

Illuſtriſſima vidua, triginta annorum, *habitus* corporis ſucculenti, & ſanguinei, in puerperio ſuo ab hyſtericis ſymptomatibus non fuit immunis. Mortuo marito, lautæ diætæ indulſit, nimiis ſaltationibus ſæpius commovit corpus, illudque etiam intempeſtiva refrigeratione, dum frequentius nudo podice gramini in hortis inſideret, expoſuit, neque minus horæos fructus, & acetaria in delitiis habuit, iisque corporis vires, ac ventriculi robur ita deſtruxit, ut ſubinde de præcordiorum anxietatibus, ſpiratione *difficili*, *dorſi dolore*, *alvoque adſtrictiori fuerit* conqueſta. Præterea loco ſanguinis uterini circa tempus menſtruum, interdum extra illud, magis ſerum effluxit viſcidum. Et quum aliquando, ab intenſa imiventris refrigeratione, hic fluor etiam ſiſtebatur; apparuit circa inguina tumor durus, dolore preſſorio ſtipatus, latitudinem quatuor digitorum, & longitudinem ſpithamæ occupans. Atque hunc ſequebantur graviſſima ſymptomata: Namque ex improviſo concidebat in terram, omni motu, ſenſu, ac ratione privata: facies erat *inflata*, ac *valde* rubicunda; mammæ mirum intumeſcebant, fundebatque ſudorem, rubro lintea imbuentem colore. Pulſus ferebatur plenus, & magnus, venter turgeſcebat flatibus, & pedes algeſcebant. Celebrata ſectione venæ mox ad ſe rediit; atque hunc paroxysmum abhinc intra unius menſis ſpatium, plusquam quinquaginta vicibus, modo mitiorem, modo graviorem, abs-

absque tamen notabili virium jactura, patiebatur; cujus vehementia non niſi ſanguinis miſſione ſublevari ac mitigari potuit. Ego tandem vocatus, explorata totius morbi hiſtoria, & ægrotantis natura, eam a nimiis venæ ſectionibus, præſertim in ſuperioribus partibus abſtinere juſſi; frequentiorem autem pediluviorum tepidorum uſum commendavi. Et quoniam alvi erat adſtrictioris, clyſteribus oleoſis, ac carminativis alvum ſubinde ducendam curavi. Interne quoque crebro, tamen moderate dedi pulveres nitroſo abſorbentes cinnabarinos, pilulasque noſtras polychreſtas, interdum cum grano caſtorei, interdum quoque cum tertia parte extracti panchymagogi Crollii permixtas. Tumori porro inguinali veſicam decocto emolliente cum lacte repletam adplicari juſſi, & imperavi, ut advocata obſtetrix in tumorem inguinis, & ſtatum genitalium paullo curatius inquireret. *Illa ſatis perita tumorem illum a fluore albo cohibito ortum fuiſſe ſuſpicabatur:* quare curationem per clyſterem uterinum, aliquoties admiſſum, inſtituendam eſſe judicavi; quo ex ſero lactis, cum floribus chamomillæ, & ſemine cymini cocto, & infuſo ingens muci, glutinis inſtar copia fuit educta cum levamine momentaneo. Pro potu ſumſit fontem Selteranum ſoterium, cum parciori vini portione; & ſic paullatim melius habere cœpit, atque tandem maritata plenarie convaluit.

Epicriſis.

Non ſemel, ſed ſæpius in paroxysmo hyſterico graviori, ubi omnis motus & ſenſus ſublatus videtur, in valde plethoricis, pulſum adnotavi magnum; ut ideo affectus magis ad apoplexiæ levioris, quam ſyncopes ſpeciem referri mereatur. Quo in caſu ſanguinis miſſio, præſentaneam quidem fert opem; ſed cavendum probe, ne illam

nimis crebro iterando, vires frangamus, malumque reddamus pertinacius. Docemur praeterea ex hac morbi historia, quale incommodum, & quae periculosa symptomata, fluoris albi suppressio progenerare valeat; praesertim si latentes venerei accedant igniculi; quibus extinguendis conjugio non praestantius est subsidium. Simile malum oritur in virginibus, cum cachexia, colore vultus plumbeo, lassitudine, febre lenta, & anxietatibus junctum, a suppressione veneris; ubi ex mora liquor genitalis vappescens ac corruptus, succos vitales in mixtura & motu suo varie turbat, & alterat. His suadendum optimo jure conjugium est; utpote cujus beneficio liquor seminalis excernitur; & motus humorum a spiritu genitura virilis, novum veluti robur adipiscitur, ideoque ipsis etiam partibus solidis novus vigor, novusque color restituitur.

Plura de malo hysterico exempla reperire licet in *Consult. ac Resp. medicin. Tom. II. Sect. III. casu XLIII. & sequentibus & Tom. III. Sect. IV. casu XXII.*

CAPVT VI.

DE

AFFECTU SPASMODICO FLATULENTO, SEU HYPOCHONDRIACO.

THE-

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

NOn ultimum inter morbos generis nervoſi ſpasmodicos vindicat ſibi locum paſſio ſic dicta hypochondriaca; quæ quum ſub mucronata cartilagine, ac coſtis ſpuriis, in hypochondriorum regione potiſſimum ſuam exerceat tyrannidem, nomen ſuum ex græca traxit origine. Eſt illa, ſi realem ſpectemus ideam, affectus primarum viarum, nominatim ventriculi, ac inteſtinorum ſpasmodico flatulentus, ab inverſo ac perverſo illorum motu periſtaltico natales ſuos mutuans; per conſenſum vero totum nervoſarum partium ſyſtema, in irregulares motus conjiciens & totam œconomiam functionum perturbans. *Definitio mali hypochondriaci.*

§. II.

Hujus aggreſſuri hiſtoriam, præmonendum duximus, quod nulla corporis pars ſit, nulla functio, quæ in hoc longiſſimo morbo non lædatur, ac præter naturam habeat; & ſymptomata tam gravia, tamque plurima ſint, ut vix cuncta recenſeri queant: adeo, ut quemadmodum febris inter paſſiones acutas præ aliis univerſalis dici poteſt morbus, ita noſter hypochondriacus affectus, hoc nomen inter chronicos juſtiſſime mereatur. Ut autem ordine procedamus, *& initia pariter ac incrementa polymorphi hujus mali explicemus: ab imi ventris cavitate*, quæ omnium primo illius tyrannidi ſubjacet, ordiendum eſt. Sic itaque in primis morbi principiis graves ſentiuntur ventriculi ac inteſtinorum tenſiones, ac inflationes flatulentæ, præſertim ſub coſtis ſpuriis in hypochondriorum, maxime ſiniſtri regione; in qua nonnunquam tumor ſatis durus conſpicitur. Speciatim quod attinet ventriculum, ac œſo- *Hiſtoria mali hypochondriaci.*

phagum; exſerunt ſe nauſea, ciborum faſtidium, adpetitus vagus, mox plane proſtratus, mox avidior; ingeſta male conficiuntur, cruditates acidæ, viſcidæque progenerantur; dolor ventriculi preſſorius, & gravativus, maxime paſtum excipiens, ſpasmodica conſtrictio gulæ, frequens muci limpidi ex ore rejectio, deglutitionis impedimentum, gravis cardialgia, ardor ſtomachi, ructus acidiſſimi, vomendi conatus, ac ipſi vomitus, quibus redditur ſaburra tam acris, ut inde ſtupefactos dentes, ac corroſa linteamina obſervaverint auctores. Annotavi etiam vomitus in hypochondriacis pure ſebaceos, *diſſ. mea de remed. benign. abuſu §. 13. Conf.* M. N. C. *Dec. 1. anno III. obſ. 253.* Porro in volumine inteſtinorum, & quidem tenuium, percipiuntur graves circa umbilicum dolores, & cruciatus, torſiones, lancinationes, borborygmi, murmura; craſſorum quoque adfligunt graviora tormina; alvi mox eſt profluvium, *mox & quidem pertinaciſſima adſtrictio, cum flatuum* retentione, qui vel per ſuperiora, vel inferiora eructati, reliquas paullulum levant paſſiones, at mox copioſiſſimo proventu regenerantur. Contra vero frequentes ſæpius urgent deſidendi conatus, & non raro tubercula, ac cœcæ hæmorrhoides anum obſident, quin & ipſe fluor ſanguineus, ſymptomatice aliquando ſuccedit. Mictio in quibusdam eſt difficilis, dolorifica, urina redditur tenuis, diluta, alba, largo nonnunquam ſedimento, eoque arenario imbuta: quid? quod *conſpirans in renum regione dolor*, calculum ſæpenumero mentiatur.

§. III.

Continuata morbi hiſtoria.

Neque vero ſolum abdomen diris ſymptomatibus diſcruciat paſſio hypochondriaca; verum etiam alias in conſenſum trahit regiones. Sic occurrunt in pectore inſignes

ſignes anguſtiæ, conſtrictiones, vehementes ſpirandi difficultates, cum oppletione pectoris nonnunquam junctæ, cordis tremor ac palpitatio. Ingraveſcente malo caput etiam infeſtatur; in cujus partibus exterioribus, cephalalgiæ, hemicraniæ, varii dolores tractorii cum rigiditate, & immobilitate juncti, atque ſic dictus clavus ſentiuntur; in interioribus vertigo, aurium tinnitus, cum auditu difficili ſe exſerit, oculi triſti Scotomia obnubilantur, viſio nonnullis fit duplicata, oculi dolent cum ſiccitate, dolor linguam, ſæpius in certo ſpatio occupat ardens & valde moleſtus, & ſaliva fluit uberrime, ut ideo ſputatores dicantur hypochondriaci. Tandem animales quoque labaſcunt functiones; animus vel nulla, vel ſaltem leviſſima cauſſa incitatus, ad perverſas commotiones, inquietudines, angores, terrorem, triſtitiam, iram, metum, diffidentiam abripitur, ad vanas inclinat *imagines*, *perverſamque phantaſiam*; *perit vis* memoriæ, ratio labaſcit; ſomnus eſt turbulentus, difficilis, terriculamentis plenus. Denique ſunt quædam ſymptomata, quæ totum corpus ſpectant; illud enim crebris phlogoſibus, aut copioſis ſudoribus perfunditur, vires proſternuntur, languet totum corpus, & ad omnes torpidum eſt labores; ſenſim contabeſcit; artus dolore contuſorio, ſæpius lancinatorio diſtorquentur; ac omnes denique ſe & excretiones, præſertim ſanguineæ pervertuntur. Et quis poteſt *omnia* ac *ſingula* eorum ſymptomatum recenſere; quæ quot adoriuntur individua, tot fere diverſas ludunt tragœdias.

§. IV.

Conſpirant cum hac recenſita morbi hiſtoria, vetuſtiſſimorum medicorum monumenta; ex quibus GALENUS *Lib. I. de locis affectis pag. 278. edit.* Græcæ Baſileenſis adducit fragmentum, ex DIOCLIS libro, qui meminit mor-

Hiſtoria morbi a veteribus deſcripta.

bi hypochondriaci, flatulenti, & melancholici, a ventriculo ſuborti. Nec indigna eſt deſcriptio, quam refert, ut hic breviter ſuppeditetur: Nam ægro, inquit, ubi cibum aſſumſit, præcipue coctu difficilem, & ardores excitare aptum, eveniunt ſputationes humidæ, copioſæ, ructus acidi, inflationes, præcordia æſtuant, fluctuationem percipiunt, non illico, ſed quando eructationes cohibent. Aliquando etiam ventris vehementes dolores percipiuntur, qui in nonnullis ſupra diaphragma excurrunt, & concoctis quidem cibis miteſcunt: quam primum vero cibum reſumunt, eodem modo adfligunt; quin ſæpe etiam jejunis, & poſt cœnam moleſti exiſtunt. Quodſi evomant; cruda, & pituitam ſubamaram, calidam, acidamve rejiciunt, usque adeo, ut & dentes inde ſtupore afficiantur. Et quia frigida opem adferunt; internarum partium æſtu morbum foveri judicat.

§. V.

Quædam momenta circa hiſtoriam mali hypochondriaci.

Dum adhuc circa morbi hypochondriaci hiſtoriam ſumus occupati; monenda ſunt quædam momenta, ſcitu perquam neceſſaria. Quemadmodum ſcilicet malum hocce, ſuos habet gradus, qui in ſuppeditanda prognoſi majorem accendunt lucem: ita etiam exacerbationes involvit, & ſatis graves format paroxysmos. Quanquam enim nunquam recte habeant hypochondriaci; attamen hyemali ac autumnali, quin quacunque frigidiori tempeſtate longe vehementiorem ſymptomatum ſuorum patiuntur atrociam; contra vero eo, quo calidior ac æſtivus eſt aër, tempore, magis vegetiores deprehenduntur. In fœminis porro, hoc malo infeſtatis, major illius vehementia obſervatur circa illud tempus, quo menſes debent fluere; qui plerumque quodam laborant vitio. Nec ſilentio prætermitteoda; ſed notatu digna eſt obſervatio, quod hypochondriaci rariſſime febri-

febribus continuis, epidemicis, contagioſis, quin ipſa peſte afficiantur, & a multis aliis morbis graſſantibus immunes maneant. Ratio in eo videtur eſſe poſita, quod in ipſorum primis viis, multæ ordinario cruditates acido viſcidæ hæreant: quæ contagiorum, quorum ratio in ſumma tenuitate partium ſulphurearum conſiſtit, efficaciæ reſiſtunt, & has partes enervant quaſi, atque figunt. Unde etiam fit, quod ſenes, ac homines melancholici ab ejusmodi morbis acutis, immo contagioſis rarius afficiantur.

§. VI.

Quod attinet ſubjecta noſtri mali; deprehendimus, illud maxime infenſum eſſe ætati juvenili, ac virili, a vigeſimo circiter ad quinquageſimum annum: quo ſuperato, naturam ſuam mutat, & in arthritidem, podagram, gonagram, malum iſchiadicum, calculum renum, cachexiam, ſcorbutum, morbum nigrum, obſtructiones viſcerum, hecticam &c. aliosque ſonticos morbos tranſit. Obnoxii porro huic affectui ſunt, qui habitum corporis ſpongioſum, mollem, laxum, & vaſa exiliora obtinuerunt, præ iis, quæ corporis ſtrictioris ſunt. Non minus eos adoritur, qui vel natura languidiores exiſtunt, aut jure hæreditario quandam diſpoſitionem fovent; vel qui perverſo vivendi genere, aut per longos morbos, inſignem virium ac roboris naturalis ſibimet contraxerunt imbecillitatem. Præſertim infeſtantur hac adfectione, qui vitæ ſedentariæ ſunt addicti, litterarum ſtudiis nimium indulgent, aſſiduisque vacant meditationibus & lucubrationibus: unde morbus eſt litteratis familiariſſimus, & veluti proprius. Ex eodem denique fundamento, nec ſequior ſexus ab eo immunis obſervatur; ſed tantum non majori, quam nobilior frequentia ab illo adficitur; licet harum paſſiones hypochondria-

Subjecta mali hypochondriaci.

driacæ perperam cum malo hyſterico confundantur, & ſub hujus titulo ſignificentur.

§. VII.

Sedes mali hypochondriaci non eſt in liene.

Sed accedamus ad indagandam mali hypochondtiaci ſedem; in qua determinanda veteres non minus, quam recentiorum quidam errarunt. Veteres, cum viderunt, ſub coſtis ſpuriis lateris ſiniſtri, ubi lienis ſitus eſt, ſæpius percipi tumorem tenſivum inflativum, in hoc quoque viſcere ſedem mali hypochondriaci collocarunt: unde etiam hodie perperam die Milz-Kranckheit dicitur; qualem cauſſam defenderunt RHODIUS atque HEURNIUS. Verum ut taceam, lienis viſcus per ſtructuræ ſuæ rationem, ad recipiendum tam acutum, & lancinatorium ſenſum, qualis eſt in hypochondriacis, valde ineptum exiſtere; docet etiam experientia, & cadaverum ſectio, in hypochondriacis ſæpius nullum poſt mortem inveniri lienis vitium. Hac in re conſentientes habemus SYLVIUM *diſſ. de uſu lienis.* HOEFFERUM *in Hercule medico Lib. 3. cap. 3.* HOCHSTEDERUM *Dec. V. pag. 502. & 588.* Neque vero negandum eſt, quin nonnunquam lienis infarctus ſubeſſe poſſit: a quo tamen nec dolorem acutum, nec ipſam morbi ſedem derivare licet.

§. VIII.

Sedes mali hypochondriaci non eſt in vena portæ.

Quidam recentiorum, veram ac univerſalem paſſionis noſtræ flatulentæ ſedem, in vena portæ, ejusque ramificationibus conſtituunt; atque putant, ſtagnantem in hiſce vaſis ſanguinem, unicam ac genuinam cunctorum ſymptomatum eſſe cauſſam, quæ ſemper in viris excretionem hæmorrhoidalem, in fœminis menſtruam reſpicerent; atque hac natura, vel arte procurata, penitus ceſſarent. Verum enim vero, quamvis non negandum ſit, ſed inferius quoque alle-

allegatum invenietur, quod irregularis harum excretionum ſucceſſus, & hinc enata cruoris reſtagnatio, in iis præſertim ramis, qui intra tunicas inteſtinorum valde nerveas ſparguntur, ſæpius cauſſam paſſionis hypochondriacæ mediatam conſtituat: attamen ſciendum eſt primum, hanc non ſolum, nec unicam undique eſſe cauſſam; deinde morbi ac ſymptomatum ſedem minime in ea quærendam eſſe. Haud enim raro nulla in hypochondriacis adeſt ad fluxum hæmorrhoidalem diſpoſitio: & ſæpius cruor per venas ſedales copioſiſſime profunditur, absque inſequente mali levamine; uti atteſtantur obſervationes a RHODIO *Centur. II. obſ. 93.* CLAUDINO *Conſil. 89.* & MONTANO *Conſil. 246. &c.* allegatæ.

§. IX.

Sedes paſſionis hypochondriacæ.

Ut igitur noſtram de ſede morbi hypochondriaci ſententiam aperiamus; *hanc in canale illo alimentari, membranaceo, ac valde nervoſo, qui ventriculum, ac inteſtinorum volumen conſtituit, collocandam eſſe cenſemus.* Tubus hic ex quatuor potiſſimum tunicis conſtat, intima villoſa, villis papillarum inſtar erectis, ac perviis prædita, altera nervea, tertia muſculoſa validiori, ex fibris partim longitudinalibus, iisque paucioribus, partim annularibus contexta; atque vaſa ſanguinea copioſiſſima continente, & extima membranacea. Haſce tunicas tres intercedunt contextus *celluloſi; una inter villoſam, & nerveam;* altera *inter hanc & muſculoſam, & ultima inter hanc & membranaceam;* nomine tunicæ celluloſæ Ruyſchii inſignitam. Vi tunicæ muſculoſæ, ejusque fibrarum carnearum annularium, recenſitæ partes motu gaudent vermiculari quodam, qui vocatur periſtalticus, & in alternante earum, placida tamen conſtrictione, ac relaxatione, a parte ſuperiori ad inferiorem tendente conſiſtit. In hujus motus vigore na-

turali, ac integritate magna profecto vis ad ſanitatem conſervandam latet: hujus enim beneficio ciborum digeſtio rite conficitur, ſecretio bilis ac pancreatici ſucci adjuvatur, chyli præparatio promovetur, ejusque laudabilis, ac generoſi propulſio in vaſa lactea facilitatur, unde reliqui machinæ noſtræ ſucci benigni fiunt, atque ſpirituoſi. Contra eodem hocce inteſtinorum motu, cruditates, & inertes ſordes, non minus ac flatulenti, aërei vapores, qui ex cibis digeſtis, ac laudabili ſucco privatis, relinquuntur, per canalem alimentarem propelluntur, ac per anum eliminantur. Idem porro earum partium tonus, ſi recte, ac ſecundum naturam ſe habet, adjuvat, facilitatque ſanguinis liberum & æquabilem circuitum; atque ſic præcipuum conſtituit medium, quo functiones, quas natura inteſtinorum canali aſſignavit, rite poſſunt adminiſtrari.

§. X.

Cauſſa proxima mali hypochondriaci.

His præmiſſis facilius jam erit, cauſſam morbi noſtri proximam, & ſymptomatum rationem explicare. Illam equidem in dicti motus periſtaltici, quo ventriculus, & inteſtina gaudent, præternaturali conſtitutione, & quidem tali ponimus; ubi ille partim, ac in uno loco dejectus, atque deſtructus, partim, & in alio loco intenſior, atque paſſim inverſus i. e. ab inferioribus ad ſuperiora tendens exiſtit. Tales enim, & reſolutio, & diſtentio ſpasmodica, ſimul præſentes in inteſtinis, ſed diverſis locis ſe invicem excipientes, genuinam mali hypochondriaci eſſentiam conſtituunt: & ad explicanda cuncta ſymptomata, clariſſimum præbent fundamentum. Confirmant hancce ſententiam, præter ipſam experientiam, doctiſſimorum virorum teſtimonia, quos inter ORTLOBIUM, ETTMULLERUM, NEDHAMIUM, WEDELIUM, & CONRINGIUM *diſſert. de morbo hypoch.* §. *XI.* allegaſſe ſufficiat. Tentemus igitur, an

an ex hac cauſſa, ſæviſſimarum moleſtiarum, quarum luxurians in hypochondriacis eſt progenies, rationalem ſuppeditare queamus æthiologiam.

§. XI.

Proximum ergo vitiati ac labefactati motus periſtalti- *Ratio ſymp-*
ci conſectarium eſt, digeſtio turbata, chyliſicatio læſa, ſor- *tomatum*
diumque excrementitiarum excretio impedita. Hinc re- *flatulento-*
manent in canale inteſtinorum, atque præſertim plicis & *rum.*
flexuris eorundem ſeſe inſinuant acidæ, viſcidæque cruditates: & flatus generantur copioſiſſimi. Quid inde? Sordes illæ mora diuturniori a naturali textura deflectunt, & acrimoniam quandam contrahunt, qua nerveam inteſtinorum tunicam vellicant, & ad ſpasmodicas ſtricturas proritant. Stringitur itaque tubus ille in nonnullis locis arctiſſime, ut nec flatus transmittat. Ergo, hi fluctuant in ea canalis parte, quæ a ſpaſmis vacua eſt, eamque diſtendunt mirifice: & ſic primum apparet ratio murmurum, borborygmorum; ac moleſtiſſimarum inflationum. Porro flatus, inferius exire neſcii, poſito a ſpasmis obice, ad ſuperiora magis compelluntur, & tum præſertim occupant colon, & in ejus flexuris, quarum eſt pleniſſimum, incarcerantur. Namque ſciendum eſt, quod inteſtinum colon, præſertim, ubi ſub coſtis ſpuriis in utroque hypochondrio flexuras format, & cum ſacco renum adipoſo cohæret, media ſui parte longe ſit anguſtius: ibidem vero, maxime in ſiniſtro latere a flatibus frequentiſſime, & violenter infarcitur, ac in tumorem elevatur, acutiſſime dolentem; quem falſo lienis vitio tribuunt. Continuantibus ſpasmis, accedente inverſa periſtalſi, & invaleſcente malo, halituoſi illi vapores in ipſam penetrant ventriculi cavitatem, quam ultra modum diſtendunt, & anxiam inflationem ſenſibus conſpicuam inducunt. Expanſus præter naturam ventricu-

lus remoratur liberum ſepti transverſi motum, atque deſcenſum: unde fit anguſta difficilisque ſpiratio. Et quod peſſimum eſt, ſtringuntur ſæpius vel ſiniſtrum, vel utraque ventriculi orificia; atque ſic in ejus cavitate vapores velut in carcere incluſi tenentur, pariuntque ineffabiles præcordiorum anxietates, & dolores cardialgicos; qui, ubi remittunt conſtrictiones, & eructantur halitus, inſigniter mitigantur.

§. XII.

Ratio aliorum ſymptomatum.

Et hæc eſt triſtis tragœdia, quam flatus, ob deſtructum ventriculi, ac inteſtinorum motum periſtalticum, copioſius generati pariter, ac exitu ſuo deſtituti ludunt, & quæ a Græcis per τὰ παθήματα φυσώδεα exprimitur. Videndum jam eſt, quæ mala pariant, cruditates, quæ ex cibis aſſumtis, atque in ventriculo fermentatis, deficiente vegeta periſtalſi, intra ventriculum, inteſtinum maxime duodenum, ac in plicis coli relinquuntur. Hæ videlicet, ob diuturniorem moram, accedente præſertim in inteſtino duodeno, bilis ac ſucci pancreatici copia, corrumpuntur, aceſcunt, & peſſimam inducunt acrimoniam. Inde vellicando cauſſam ſubminiſtrant ſpasmis, doloribus tenſivis, lancinatoriis, torminoſis, ac rodentibus, qui ventriculi maxime regionem, & reliquum ventrem, circa umbilicum graviter adfigunt; atque ſubinde perpetuum flatuum generationi præbent fomitem. Ex hiſce porro ſordibus, adpetitus avidior, nauſea, cardialgia, vomendi conatus, ructus, & vomitus acidiſſimi ſuam trahunt originem: atque, cum ſub quavis digeſtione in vehementiorem motum fermentativum rapiuntur, ratio patet, cur hypochondriaci, ſumtis potiſſimum epulis, peſſime habeant. Et denique, cum ob tam continuum inteſtinorum ſtimulum, eorum ſpasmi, cum flatulentis diſtenſionibus reciprocantes

ſub-

ſuboriantur: luculenter patet, cur alvina excretio in hypochondriacis ſit tardior, quin ſæpius, tam pertinax adſtrictio, ut nec tenuiores halitus, multo minus fœces tranſire queant.

§. XIII.

Symptomata ex vitiata periſtalſi, in ſanguinis curſum redundantia.

Adhuc reſtant ea incommoda recenſenda, quæ in ſanguinis motum, ex vitiato motu periſtaltico redundant. Quemadmodum enim ex hoc naturaliter ſe habente, liber humorum ac æquabilis per inteſtina circuitus conſervatur: ita hoc e contrario deſtructo ac labefactato, circulatio quoque redditur tardior, ac inæqualis. Namque in uno inteſtinorum loco eſt ſpasmus, qui conſtringit comprimitque ſimul vaſa ſanguifera: in altero loco flatus latera tunicarum diſtendunt, expandunt, & ita quoque graviter premunt adjacentia vaſcula. Eo vero magis retardatur ſanguinis per venam hæmorrhoidalem regreſſus; cum illa ſitu prædita ſit perpendiculari. Hinc paſſim ſuboriuntur humorum ſtagnationes in tunicis inteſtinorum; quæ ſicuti ex allegata ratione ſymptoma flatulenti mali eſſe poſſunt; ita etiam ejusdem ſæpenumero mediatam cauſſam præbere ſolent; quemadmodum ex infra dicendis clarius adparebit. Inprimis frequentiſſimum eſt, ut cruor circa exitum inteſtini recti cumuletur, & in tubercula, quæ cœcas dicunt hæmorrhoides elevetur, quin ſæpius vi perrumpat, & in fluxum hæmorrhoidalem, qui tum eſt ſymptomaticus, deſinat. Ex dicta non minus humorum ſtagnatione originem ſuam petunt, excretionum ſanguinearum per uterum æque ac venas ſedales ſuppreſſiones, quæ malo invaleſcente nunquam non fiunt: immo ex eodem fundamento derivare licet rationem excretionum cruentarum, atque nigrarum, per mictum, vomitum & alvum; quas præter naturam in hypochondriacis, malo valde inveterato, contingere, fide

dignæ atteſtantur obſervationes. De tali excretione per vomitum, vide RIOLANUM, *anthropolog. Lib. 2. cap. 2.* ADRIANUM SPIGELIUM *Anatom. Lib. 6. cap. 5. per alvum* conf. SOLENANDRUM *conſil. 7. ſect. 2. pag. 121.* & urinam hypochondriaci, intenſa rubedine tinctam ipſe vidi.

§. XVI.

Ratio ſymptomatum ſpasmodicorum.

Hæc in ipſo inteſtinorum canale fiunt; ex quo, malo invaleſcente, graviſſima ſymptomata, per totum corpus propagantur, omnesque turbant functiones. Fit hoc mediante conſenſu, quem omnes univerſi corporis nervi, nervoſæque partes invicem obtinent; & cujus cauſſa ſpasmi inteſtinorum, ad alias quoque propagantur remotiores regiones. Ubi vero ſtructura nervorum eſt ſpaſtica; ibi quoque circulus humorum fit inæqualis: hinc adparet ratio, cur in paſſione hypochondriaca inveterata in toto corpore fiant ſpasmodicæ ſtricturæ, & tardior humorum circulatio. Sic primum in ipſo abdomine, partes inteſtinis vicinæ conſtringuntur: ob veſicam, ejusque ſphincterem male affectum, minguntur urinæ tenues, dilutæ, aquoſæ: ob membranas nerveas, renes involventes graviter convulſas, ſuboriuntur dolores calculum mentientes: Spasmi ad pectus devoluti ingentes illius conſtrictiones, cordis tremores, palpitationes inducunt; ad caput delati, varii generis dolores machinantur; & per corpus denique externum progagati, cauſſæ fiunt, extremorum frigoris, crebrarumque horripilationum.

§. XV.

Origo mali hypochondriaco.

1) Scorbutici.

Quum itaque in malo hypochondriaco generatur chylus craſſus, ac impurus; Spasmi per totum corpus graſſantur, ac circulatio humorum fit inæqualis, & denique ſalutares, quæ per alvum, cutim, ac urinam fiunt excretiones

tiones impediuntur: non fieri poteſt, quin ſucceſſive ſcorbutica humorum increſcat dyſcraſia, atque ſic fiat malum hypochondriaco ſcorbuticum. Quod ſi porro ſanguineæ excretiones, quæ in ſexu ſequiori per uterum fiunt, ſuffla-minantur, & ideo humores ſanguinei vel ſeminales circa uterum, atque partes generationi inſervientes ſtagnant, accedente præſertim libidinoſo temperamento: tunc facillime cum hypochondriacis paſſionibus complicantur motus hyſterici, & malum fit hypochondriaco hyſtericum. Si denique craſſi viſcidique humores, vi ſpasmorum, qui imi ventris partes occupant, ad ſuperiores partes, atque caput majori copia compelluntur, & in cerebri vaſis difficilius progrediuntur: deſtruuntur etiam animales functiones, langueſcunt ſenſationes, vis memoriæ, ingeniique læditur, inſignis eſt ad mœrorem, diffidentiam, atque lacrymas *proclivitas; vanæ ſurgunt imagines, ac inanes ideæ: atque* ſic lentis tandem paſſibus appropinquat melancholia hypochondriaca.

2) *Hyſterici.*

3) *Melancholiæ Hypochondriacæ.*

§. XVI.

His ample ſatis, atque copioſe, prout rei neceſſitas poſtulavit, deductis; deveniendum jam erit ad recenſionem earum cauſſarum, quæ mali hypochondriaci mediatæ audiunt. Ex illis præcipua, & ſatis frequens ſe nobis offert, ſanguinis, humorumque vitalium ſtagnatio, intra tunicas inteſtinorum *nerveas & muſculoſas*, quæ ſæpiſſime debetur eorundem tardiori per hepar circulationi. Hepar eſt viſcus maxime vaſculoſum, & plures fovet venas, quam quidem arterias: illarum binæ ſunt, cava nimirum & portarum vena; & quem fugit, quod poſterior, a qua totum inteſtinorum volumen, ventriculus, meſenterium, lien, pancreas, quin & uterus, niſi omnes, tamen permultos venoſos ramos mutuantur, inverſo quaſi naturæ ordine, ſangui-

Cauſſæ mali hypochondriaci mediatæ.

ſanguinem ex his cunctis imi ventris viſceribus refluum accipiat, eumque officio arteriæ functura, pulſu tamen ac validiori impulſu deſtituta, intra hepar vehat, ac effundat? Hinc ratio patet, cur etiam in ſaniſſimo ſtatu, ſanguinis per dictum hepatis viſcus circulatio, longe ſit tardior, ac difficilior, quam ejusdem per reliqua univerſi corporis viſcera progreſſus. Quæ cum ita ſint, non difficile erit cognitu, quare in ſtatu præternaturali, humorum per hepar curſus primum omnium impediatur, atque retardetur. Quo retardato, ac difficiliori, neceſſe eſt, ut vi legum hydraulicarum, cruor regurgitet ad illa denuo viſcera, ex quibus antea ad hepar iter ſuum direxit. Id circo magis diſtendit vaſa dictarum partium, maxime vero meſaraica, & inteſtinorum, quorum molles tunicæ non adeo fortem poſſident reſiſtentiam: & tali ratione ex impediti ori ſanguinis per hepar circuitu, ejusdem ſtagnatio in inteſtinis ſuboritur, quæ *tollit ſolidarum, fluidarumque partium* æquilibrium, & tanquam mediata cauſſa, deſtruit robur ac tonum motus periſtaltici naturalem; cujus deſtructi luxurians progenies fit paſſio hypochondriaca.

§. XVII.

Sectio anatomica hypochondriacorum.

Hoc eſt fundamentum, ex quo ratio depromi poterit, cur ex malo hypochondriaco, in alias morborum ſpecies tandem transmutato peremtorum cadavera, ea oſtendant phænomena, quæ partim ex vitiato humorum per abdomen circulo enata ſunt, partim hunc magis vitiarunt. Sic GUARINONIUS *conſ. 484.* venas meſenteriei obſtructas, & adeo dilatatas in hypochondriaco poſt mortem reperit, ut ſpeciem inteſtinorum præ ſe tulerint. LUDOVICUS MERCATUS *Tom. III. Lib. I. Cap. 17.* vaſa meſaraica admodum varicoſa invenit. BRUNNERUS *Conſil. 7.* ingen-

ingentem ſanguinis viſcidi ſaburram in venis meſaraicis deprehendit. Porro RHODIUS *Cent. 2. obſ. 76.* colon adnotavit ſcirrhoſum; WELSHIUS *diſp. de malo hypochondriaco* obſervavit colon totum a flatibus diſtentum, ſub inſertione vero in inteſtinum rectum adeo contractum, ut coaluiſſe videretur. BLASIUS *in Comment. in Veslingium pag. 67.* memoriæ prodidit, quibusdam lienis viscus in immenſam elevatum ſuiſſe magnitudinem. Pancreas obſtructum fuiſſe, ipſe quondam in viro celebri, ex hypochondriaca paſſione defuncto vidi; HIGHMORUS *diſquis. anatom. pag. 47.* nec non HARDERUS *obſ. 59. pag. 242.* illud ſcirrhoſum ac ulceratum obſervarunt; ut alia auctorum monumenta ſilentio prætermittam.

§. XIIX.

Cauſſæ remotiores ſunt excretionum ſanguinearum ſuppreſſiones.

Inter cauſſas vero remotiores, quæ ad tardiorem ſanguinis per hepar progreſſum, & hinc ſubortam ejusdem intra imi ventris viscera, & maxime inteſtina ſtagnationem, quam plurimum contribuunt, principem locum obtinent, excretionum ſanguinearum, quæ in fœminis per uterum, in viris per venas hæmorrhoidales, tanquam venæ portæ, intercedente ramo ſplenico, ſobolem, contingunt, imminutiones atque ſuppreſſiones. Sic enim ex obſervatione conſtat, viros in juventute largum e naribus cruorem fundere ſolitos, ſi poſt hæc ætate provectiori hæmorrhoidalem patiuntur excretionem, quæ tantum non ſemper hæreditariam ſupponit diſpoſitionem, & ad facilitandum ſanguinis per abdomen & hepar circuitum, multum adfert momentum; ex hujus irregulari ſucceſſu, aut plane ſuppreſſione, quacunque de cauſſa facta, malum incidere flatulentum. Namque cruor abundans, cujus moles per hanc excretionem ſalutari plane conſilio imminuta fuerat, hac cohibita, copioſius in abdomine cumulatur, hinc, ob dictam

ctam §. præc. rationem, ægrius per hepar circulatur, adeoque ad inteſtina regurgitans, noxioſiſſimam ſubit ſtagnationem. Eodem modo res ſe habet cum uterina in ſexu ſequiori purgatione; quæ ſi imminuta, vel ſuppreſſa fuerit, cruor accumulatur in arteria meſaraica, exitum affectat per hæmorrhoides, & hoc denegato, regurgitat ad inteſtina, curſumque humorum per abdomen ſic reddit difficiliorem. Atque adeo inſequiori ſexu generatur ſæpius *malum* hypochondriacum, quod facillime cum hyſterico complicatur; ſi ſimul ſanguinis circa ipſum uterum contigerit ſtagnatio. In hiſce caſibus, revocatæ excretiones, ſi tempeſtive fiat, certiſſimam mali hypochondriaci pollicentur ſanationem.

§. XIX.

Hæreditaria diſpoſitio.

Verum quam plurimæ adhuc dantur cauſſæ, quæ motum inteſtinorum pervertere, ſicque paſſionem hypochondriaco *flatulentam ingenerare valent. Inter eas præcipua* debetur animadverſio hæreditariæ diſpoſitioni, quæ conſiſtit in ea partium nervoſarum, maxime inteſtinorum, per nativitatem propagata conſtitutione debiliori, qua illa ad ſuſcipiendos motus irregulares exiſtunt facillima: ad quam etiam venarum exilitas, ac laxus ſpongioſusque habitus, quo pollent hypochondriaci, referri merentur. Hæc proclivitas, parentum vitio ad liberos protracta, primum plerumque, ſicuti plurimorum morborum, ita præſertim paſſionum hypochondriacarum, atque *fluoris quoque* hæmorrhoidalis, præbet fundamentum. Sic parentes hypochondriaci tales generant liberos; atque mater, quæ geſtationis tempore, hyſtericis motibus cruciata fuit, aut gravioribus animi pathematibus indulſit, parit infantes, qui ætate provectiores ex leviſſima cauſſa, in flatulentas ac hypochondriacas delabuntur paſſiones.

§. XX.

§. XX.

Neque vero paucæ ſunt earum rerum, quas non naturales dicunt, quæ ad generandum malum hypochondriacum aptæ exiſtunt. Ipſe aër, frigidus maxime, inſignem hoc in caſu obtinet potentiam; dum externam corporis ſuperficiem conſtringendo, humores majori copia ad interiora agit; qui, quo magis cumulantur, eo facilius ſtagnationem ſubeunt. Humida aëris temperies vi pollet, fibrarum motricium tenſionem relaxandi; ex quo hanc ob cauſſam, omnes morbi, qui ex atonia fiunt, & generantur, & incrementa capiunt. Nocet præſertim frigus inteſtinorum canali, ſi vel abdomini liberalius admittatur, vel pedibus; quorum intimiorem cum inteſtinis conſenſum, illud inter alia docet momentum, quo teneriores, ſi nudis pedibus ſtratis, pavimentisque incedunt frigidioribus, mox tormina inteſtinorum, atque flatulentias patiuntur: quemadmodum FORESTUS *Lib. X. obſ. X.* de fratre ſuo refert. Hinc ratio patet, cur hypochondriaci æſtate longe melius habeant, quam hyeme; nec non cur in regionibus, quæ ad ſeptentrionem vergunt, multo frequentius ſit malum, quam in iis, quæ ſub cœlo ſereno ac temperatiori ſitæ ſunt. *Aeris frigida conſtitutio.*

§. XXI.

Præter aërem, victus quoque craſſior, malo hypochondriaco cauſſam præbet antecedentem. Cibi crudiores, *acidi*, *flatulenti*, *legumina*, *horæi fructus*, *lacticinia*, acetaria, panificia, præſertim recentia, & adhuc calidiora generant chylum craſſum, impurum; relinquunt in primis viis multas ſordes, atque motum inteſtinorum periſtalticum inſigniter pervertunt; præſertim ſi vita ab omni corporis exercitatione vacua acceſſerit. Nocent inprimis cibi, aut minus recte maſticati, aut ventriculo, a vix ſupe- *Victus craſſior.*

rato morbo, vel alia cauſſa valde debili, juſto avidius ingurgitati. Ex hoc fundamento BLANCARDUS *P. 2. prax. cap. 61.* morbum hunc Friſiis, ob piſorum, lacticiniorum & acetariorum abuſum pronunciat familiarem; & SIMON PAULI *in quadripart. Botan. pag. 537.* recenſet caſum, de fœmina a pane, quem adhuc calentem, & vix e fornace extractum comederat, hypochondriaca. Potus duplici ratione malum illud flatulentum inducere valet; *vel ſi largius*, ad crapulam usque aſſumatur, vel ſi frigidior calenti corpori ingurgitetur. Poſteriori caſu præſentiſſimum eſt malum; in priori diuturniori demum exercitio, tanquam dignum heluonibus flagellum contrahitur. Peccat quoque potus, ſi adſumatur parcus, aut nimius isque aquoſus, aut ſpiſſior, craſſus ac fœculentus.

§. XXII.

Vita ſedentaria.

Frequentiſſime reſultat malum hypochondriacum ex vita otio immerſa, *quæ unicam ſæpius naſcentis morbi cauſſam conſtituit.* Quemadmodum enim frequens corporis exercitatio non modo ſolidarum partium, muſculorumque robur ac motum valde promovet, verum etiam humores reddit fluxiores: ita ex hujus intermiſſione languent vires, proſternitur fibrarum elater, ac humores non vegete circumacti, redduntur ſpiſſi. Hæc vivendi ratio eo ſit opportunior ad inducendum noſtrum morbum, ſi accedant nimiæ ac immoderatæ meditationes, lucubrationes, atque vigiliæ, ſtudiorum cauſſa diutius protractæ. *Quodvis* horum momentorum inſignem obtinet potentiam, ad infringendum partium ſolidarum elaterem; maxime cum iis indulgentes, curvo, inflexoque corpore libris quaſi incumbere ſolent; ac inter epulas veluti cum cibis litteras devorare volunt. In hac cauſſa ſitum eſt præcipuum fundamentum, quod fœminæ otio, & parco potui indulgentes, quod-

quodque viri, chartis impalleſcentes, ac inter libros ſepulti, plerumque crucientur hypochondriacis pathematibus, & hæc conſtituant morbum litteratorum.

§. XXIII.

Nec negligenda ſunt animi pathemata; ex quibus diuturnus mœror, curæ, ſolicitudines præcipuam in generando morbo flatulento hypochondriaco vim obtinent. Quanta enim ipſorum ſit potentia, in deſtruendo partium ſolidarum robore, ac præſertim digeſtione pervertenda; quotidiana docet experientia. Ex auctorum medicorum obſervationibus, huc ſpectant binæ admodum notabiles; quarum unam HORSTIUS *Lib. IV. pag. 194.* allegat, de viro, quem diuturnus mœror ob obitum filiorum fregerat, hypochondriaco, quin tandem melancholico facto; alteram recenſet PECHLINUS *obſ. 31. pag. 71.* de ſartore, ex adverſa fortuna adeo contriſtato, ut immanes flatulentas incideret affectiones. Inprimis hoc loco commemoranda eſt exitialis efficacia, quam venerearum cogitationum uberior proventus, & inde natales mutuans immodicum, maxime præmaturum veneris exercitium, in debilitando inteſtinorum ac ventriculi robore exſerunt: unde ſubortum morbum hypochondriacum ſæpius vidi. *Animi pathemata.*

§. XXIV.

Frequentiſſime non minus hoc morbo conflictantur, qui ex prægreſſis morbis, præſertim ſi incongruis medicaminibus, veluti adſtringentibus, opiatis, narcoticis, improvide fuerint tractati, aut quæ ex difficiliori partu, male transacto puerperio imbecilla retinuere corpora: in hisce enim valde languidus eſt ventriculi, ac inteſtinorum tonus, qui ab errore diætetico, aut animi affectu graviori facillime prorſus deſtruitur. Tali ratione ſæpiſſime mihi *Prægreſſi morbi.*

adnotare licuit, homines colicis torminoſis, diarrhœa, dyſenteria correptos, &, non remota materiali cauſſa, craſſis adſtringentibus, tractatos, ſenſim in moleſtiſſimas flatulentas ac hypochondriacas incidiſſe affectiones. Idem malum a gonorrhœa, fluoreque albo, præmature ac peſtifero illo magiſterio ac ſacharo ſaturni cohibitis ſubortum, plus ſimplici vice adnotavi; talemque caſum CONSULT. ac RESPONSIS MEIS MEDIC. *Tom. II. Sect. III. caſ. 99.* inſerui. Et quid eſt frequentius, quam ex febrium intermittentium inopportuna ſuppreſſione, aut improvido corticis Peruviani in ipſis, maxime ſi ſubjecta ſpiſſis humoribus prædita, vitæ ſedentariæ addicta, ſpasmisque primarum viarum obnoxia fuerint, uſu, hypochondriacam generari paſſionem: quam ex ſebre quartana ſubortam recenſet HORSTIUS *Lib. 10. obſ. 28. pag. 189.* & ego ex tertiana natam haud raro vidi. Nec denique infrequens eſt, fœminas ex difficili partu, ac male adminiſtrato puerperio evadere hypochondriacas. Et, ut uno verbo dicam, quicunque morbi, quæcunque curationes, & quæcunque cauſſæ, motum ventriculi ac inteſtinorum periſtalticum lædere valent, ac deſtruere: inter cauſſas mali hypochondriaci ſummo jure collocari merentur; ex quibus adhuc commemoranda ſunt purgantia, ac fortiora emetica, repetito propinata: præſertim aloëtica, & improvidus, nimiusque pilularum, quæ aloën fovent, uſus; quibus humores ad anum invitantur, exituque ob deficientem diſpoſitionem denegato, ibidem ſtagnant.

§. XXV.

Mali hypochondriaci differentia.

Supereſt, ut paucis mali noſtri flatulenti, differentiam ab aliis quibusdam morbis, ne cum iis confundatur, atque tum prognoſin ſubnectamus. Quodnam diſcrimen hoc, & morbum hyſtericum intercedat, priori Capite ſatis

tis monſtratum eſt. Sed diximus ſupra, in noſtro malo inverſum ſimul eſſe motum inteſtinorum periſtalticum: quæ inverſio, cum adhuc quorundam morborum cauſſa ſit; videndum utique, quæ hos intercedat differentia. Sic inverſum deprehendimus motum periſtalticum in vomitu, & paſſione iliaca: ſed in vomitu hæc inverſio incipit a pyloro, aut forſan inteſtino duodeno, & per ventriculum, atque gulam ad fauces usque propagatur; in iliaca vero paſſione vehementiſſimo ſpasmo, quin convulſione motus univerſi canalis inteſtinalis ac ventriculi, a Sphincte re ani usque ad orificium œſophagi invertitur, cum ſubſequente demum vomitu ſtercoreo. Verum res aliter ſe habet in malo hypochondriaco: namque inverſio motus illius vermicularis non niſi certa inteſtinorum loca occupat, & ſpatia relinquit libera, quæ ſedem præbent flatulentis vaporibus. *Hinc adparet ratio murmurum*, ac borborygmorum, ſatis magno ſtrepitu in abdomine circum actorum; atque flatuum per omnes abdominis oras, ſurſum, deorſumque, & ad latera ruentium, matutino potiſſimum tempore, vel etiam poſt graves mentis defatigationes, nullo inſequente ventris crepitu, vel alvi dejectione ſævientium. Scilicet mox certis in locis incluſi veluti, ac incarcerati ſunt hi vapores, mox accedentibus ſpasmis ſummo impetu ad alia devolvuntnr, & hinc tantum ſonitum, rugitumque edunt.

1) A vomitu, & paſſione, iliaca.

§. XXVI.

Diſcrepat porro paſſio noſtra a Colica, & hæc ſæpiſſime illi ſupervenit. Namque ſicuti illa eſt morbus longiſſimus, qui ſervata interdum accuratiſſima diæta invadit; ita colica brevior & magis tranſitoria eſt affectio, quæ ex vitio alimentorum plerumque provenit, & acutiſſimis inteſtinorum torminibus, ac pertinaci alvi conſtipatione ſeſe exſe-

2) A Colica.

exſerit, atque hac ſoluta protinus quieſcit; dum in flatulento malo longe plura ac graviora juncta ſunt ſymptomata. Hoc porro probe diſtingui meretur a nephritide calculoſa; licet enim ſæpenumero dolores calculum mentientes, habeat comites; tamen nulla calculorum excretio ſequitur; & ſi forſan in urina cernatur ſabulum, hoc demum poſt diuturnam moram, tanquam ſcorbuticæ dyſcraſiæ ſoboles, ad matulæ fundum ſecedit. Contra vero nephritis calculoſa, urinam oſtendit, mox poſt mictionem arenulas continentem, & ex calculorum excretione cognoſcitur. Nec denique ſimplex quædam flatulentia, quæ ex alimentis, coctu minus facilibus cito generatur, & ſumto carminativo ſanatur, pro hypochondriaco ſtatim habenda eſt malo: licet hujus prima rudimenta ſignificare poſſit.

3) A nephritide calculoſa.

4) A flatulentia ſimplici.

§. XXVII.

Prognoſis. Devolvimur tandem ad *ſuppeditandam noſtri* mali prognoſin. Hoc vero recens, ac ſibi relictum plus fere moleſtiarum, quam repentini exitii habet: at inveteratum difficillimam admittit curationem, & accedente præſertim mala medicatione, aut perverſo regimine, in graviora tranſit ſymptomata, viſcerum obſtructiones, ſcirrhos, cachexiam, hydropem, hecticam, & per metaſtaſin in aſthma convulſivum, maniam ac melancholiam immedicabilem, polypos lethales &c. quale *notabile* exemplum recenſet ZACHIAS *Lib. III. cap. 15.* Quod ſi ſuſtentetur *a* ſuppreſſis menſibus, vel hæmorrhoidibus; his mature vel natura, vel provida arte revocatis, ſæpiſſime funditus tollitur. Sed magna opus eſt circumſpectione, ne fluxum hæmorrhoidalem, qui ſub ipſo morbo, etiam diuturniori ſymptomatice fit, pro critico ac ſalutari habeamus: illo enim

enim malum plane non levatur, cum ab hoc magnum redundare ſoleat emolumentum.

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

CUratio mali hypochondriaci recentioris, uti facilior eſt, ita paucis abſolvitur: ubi vero illud altas jam egit radices, adeo ut humorum motus per totum corpus ſit perverſus ac irregularis, & ſolidæ nervoſæque partes a tono ſuo prorſus fere dejectæ exiſtant; non modo ipſæ hæ cauſſæ ſanationem admittunt difficiliorem, eamque requirunt diuturnam ac conſtantem; verum etiam ipſa ægrotorum, Pharmaco mania laborantium conſtitutio eam reddit intricatiorem. Namque hi ob tardiorem ſanguinis craſſi per caput circuitum, inclinant ad continuum metum atque diffidentiam, ideoque ſummum periculum, quin ipſam mortem ſemper anxii verentur; atque propterea inconſtantes, mutabiles, ac impatientes multos conſulunt medicos, variasque aſſidue appetunt medicinas, quarum farragine in deteriorem magis delabuntur ſtatum. Medicus igitur aggreſſurus hanc medicationem, moneat primum, ut æger ſit conſtans, patiensque, atque tum ſequentes indicationes exſequi ſtudeat; nimirum 1) ut amurcam flatulentam evacuet, ſordesque primarum viarum acres, viſcidas, biliоſas, malo continuum pabulum ſuppeditantes, corrigat, temperet, ac ſenſim eliminet. 2) Spasmis conſopitis, inverſum ventriculi ac inteſtinorum motum periſtalticum, in naturalem reducat ordinem, eundemque languidiorem confortet, ut recta fiat ciborum concoctio, ac chylus, reliquique humores generentur laudabiles ac ſpirituoſi. 3) Stagnantes ſuccos diſcutiat, circulum ſanguinis, uti per abdomen, ita etiam per univerſum corpus reddat æqua-

Indicationes curatoriæ.

lem, ſuccosque, facilitatis per urinam ac cutim excretionibus, ab omni acrimonia depuret; 4) ac denique totum partium nervoſarum ſyſtema corroboret.

§. II.

Priori ſcopo, maxime in paroxyſmis ſatisfaciunt clyſteres & laxantia.

Priori ſcopo, maxime in paroxyſmis hypochondriacis, aut ubi ſymptomata præter ſuetudinem ſunt exacerbata, uti quidem poſt fortiores animi affectus, errores diæteticos, vel hyemali ac autumnali tempeſtate contingere ſolet, faciendum eſt ſatis. Tum vero nullum eſt, quod in motu inteſtinorum inverſo ad inferiora derivando, ſpasmis ſedandis, atque flatibus, ſordibusque eliminandis præſentiorem, certiorem, ac efficaciorem virtutem præſtet remedium, quam clyſteres. Hi poſſunt concinnari ex herbis emollientibus, decocto avenæ, florum chamæmeli, ſummitatum *millefolii*, oleisque *amygdalarum dulcium*, *anethi*, *chamomillæ*, *lini &c. additis ſpeciebus carminativis* ac diſcutientibus, ſemine anethi, carvi, inque primis cymini. Ab eorum infuſione curam protinus ordiri, eosque, cum ſpasmi inteſtinorum irritum ſæpenumero reddant effectum, aliquoties iterare juvabit; eò magis, ſi ſtercora indurata fuerint: quo etiam caſu interne oleum amygdalarum dulcium, aut juſculum avenaceum large potare expediet. Nec negligenda ſunt alvum demulcentia, ac blande laxantia, oretenus exhibenda: quæ inter omnibus palmam præripiunt infuſa, ex manna, rhabarbaro, cremore tartari, addito roborandi fine, oleo de cedro concinnata. Ita RHODIUS *Cent. 2. obſ. 2.* mali hypochondriaci curationem dato ſæpius rhabarbaro, feliciter ſucceſſiſſe refert. Præſentaneam quoque ac ſingularem opem ferunt Salia media thermarum, ut Epſomenſe, Sedlicenſe & Carolinum, ſi nonnunquam ad drachmam vel ultra cum abſorbente, rhabar-

rhabarbaro, corticibus aurantiorum, nitro maritata ex aqua pura copioſiori propinentur. Proſunt porro inſigniter paſſulæ rhabarbarinæ, poma borsdorffienſia, aut cocta, aut ſi tulerit ventriculus, cruda, ac pruna laxativa, quæ in caſſum adhibitis variis purgantibus, ægrotos, aliquoties liquata alvo ſublevaſſe, confirmat THONERUS *obſ. pag. 163.* Nec incongruæ denique ſunt pilulæ blandæ balſamicæ, e. g. pilulæ Solenandri, Cratonis, aloephanginæ, marocoſtinæ, tartareæ Schrœderi, vel Becherianæ, Stahlianæ, aut noſtræ: interpoſito pulvere aperitivo, vel ſi acida ſaburra præſto eſt, ſoli cancrorum lapides, vel magneſia alba, alvum ducere ſolent. His quoque remediis extra paroxyſmum, alvi lubricitas conſervanda, ſordiumque generatio præpedienda eſt, ſi per vices, & mox quovis octavo, mox quovis decimo quarto die, prout rei neceſſitas exigit, exhibeantur.

§. III.

Quæ crudi-tates tempe-rant, & ſpasmos ſe-dant.

*Soluta alvo, ea ſit curationis intentio, ut ſordes aci-*das, bilioſasque, quæ in primis viis, præſertim duodeno hoſpitantur, corrigamus & attemperemus. Hoc ſcopo potimur beneficio pulverum abſorbentium, præcipitantium, antiſpasmodicorum, ſimul leniter carminativorum; qui ſpasmos quoque demulcent, ac roborando inteſtina, flatus potenter evacuant. Tales ex lapidibus cancrorum, matre perlarum, pulvere Marchionis, nitro purificato, ſuccino præparato, cinnabari, tartaro vitriolato, arcano duplicato, tantilloque caſtorei &c. parari, & in aquis antiſpasmodicis, præſertim ea, quæ ex floribus chamomillæ cum cereviſia triticea deſtillatur, propinari poſſunt. Longe vero efficacior eorundem erit virtus, ſi cum ipſis viginti circiter guttulæ liquoris noſtri anodyni mineralis exhibeantur. Præterea huc quoque faciunt, & ſordes impuras, quæ in maſſa ſanguinea obverſantur, per diaphoreſin e

corpore proſcribunt infuſa Theiformia, matutino tempore in lecto ſorbillanda. Uſitatiſſima, ex quibus illa componuntur, ingredientia, ſunt herbæ meliſſæ, veronicæ, betonicæ, agrimoniæ, ſcordii, cardui benedicti, ſummitates millefolii, flores bellidis, chamomillæ vulgaris, ſemen fœniculi, aniſum ſtellatum &c.

§. IV.

Quæ vim ventriculi digeſtivam reſtaurant.

Ut porro ventriculus corroboretur, ejusque vis digeſtiva reſtituatur; in uſum vocari poſſunt eſſentiæ balſamicæ, ac leniter carminativæ. Cavendum vero, ne nimis ſint ſpirituoſæ, ac humores in orgasmos vehementiores rapiant; uti ab aquis vitæ, eſſentiisque ſtomachicis, quæ vulgo adhiberi ſolent, certo eſt metuendum. Securioris effectus exiſtunt eſſentia corticum aurantiorum bene præparata, *tinctura tartari, ſpiritus nitri dulcis, vel Elixiria ex herbis, ac radicibus balſamicis, cum menſtruo lixivioſo* parata, quale eſt illud, quod in Notis ad Poterium deſcripſi, & meum viſcerale ſtomachicum; cujus præclara in affectibus flatulentis & hypochondriacis virtus, a longo ſe jam commendavit tempore: ſed notari meretur, horum uſum debere eſſe diuturnum. Non minimam denique utilitatem in ipſis paroxyſmis hypochondriacis exſerunt, pediluvia temperatiora; quæ humorum circulo ad externas corporis partes invitando, relaxandisque imi ventris ſpasmis egregie velificantur. Hæc parari poſſunt ex ſola aqua fluviatili, cum furfuribus triticeis, floribusque chamæmeli; nec ſint nimis ferventia, ſed temperate calida; quibus pedes paullo profundius immitti debent.

§. V.

Tertiæ indicationi inſerviunt venæſectiones.

His rite uſurpatis, procul omni dubio ceſſabit ac imminuetur paroxyſmorum vehementia. Quum autem illi facile

facile revertantur, extra illos ſtudendum eſt, ut juxta tertiam indicationem cauſſæ tollantur, ſtagnationes humorum diſcutiantur, viſcerum obſtructiones reſerentur, humorumque circuitus per totum corpus reddatur æqualis. Hoc nomine felici curationi viam quaſi ſternunt, eamque egregie ſecundant, ſanguinis miſſiones per convenientes venæſectiones adminiſtrandæ. Eas raro in ſuperioribus corporis partibus inſtituere decet, ne tali ratione, motum humorum, qui per ſe ob ſtricturas imi ventris ad ſuperiora vergit, magis alliciamus eo. Aptiſſima eſt venarum in pede inciſio, ex qua pro humorum quantitate, plus vel minus cruoris detrahi oportet. Commodiſſime vero ſanguis mittitur, vernali ac autumnali tempore circa æquinoctia; vel etiam neceſſitate exigente, circa ſolſtitia, ubi ſolemniores ſunt humorum commotiones. Eo felicior erit earum effectus, ſi brevi ante alvus blande ducatur, ac adhibitis pediluviis, humores ad inferiora deriventur. Præterea, ſi adſit diſpoſitio ad hæmorrhoidalem fluxum, ejusque ſuppreſſio malum foverit, ſingulo menſe aliquot hirudines ſub debita cautione, ano ſunt admovendæ: quo etiam caſu, pilulæ blande balſamicæ per aliquot ſucceſſive dies, cum pulvere antiſpaſmodico nitroſo propinare expediet.

§. VI.

Præſtantiſſimum hoc ſcopo præſidium in aquis mineralibus ſitum eſt.

Non vero ad reſerandas viſcerum obſtructiones, acidos ac impuros humores attemperandos, excretiones per alvum, urinam & cutim, quin etiam ſanguineas ſuppreſſas promovendas, & ſanguinis circulum per totum corpus æqualem reddendum, ex toto remediorum tam pharmaceuticorum, quam diæteticorum apparatu, certius, præſtantius, ac univerſalius eſt ſubſidium, quam quod ex prudenti aquarum mineralium uſu recipere, benigna permiſit natura. Circa earum potationem notari meretur,

ne ſit nimia, nec nimis diu protrahatur; quoniam tali ratione tonum ventriculi ac inteſtinorum magis labefactant, ac deſtruunt. Corpus quoque probe eſt præparandum, adeo, ut primarum viarum ſordes removeantur, humorumque nimia moles imminuatur: ſiquidem ipſi quoque potationi interponenda ſunt blanda laxantia, & conjungenda corporis moderata exercitatio. Inter ipſas porro haſce aquas ſelectus inſtitui debet: Fœminis enim, & qui corporis ſunt laxi ac ſpongioſi, & ſpasmis immaniter divexantur, magis proderunt thermæ, inque iis præſertim Carolinæ, aut ſaltem, ſi arriſerint acidulæ, illæ debent eſſe calefactæ. Contra vero ſanguineo phlegmaticis ac torpidioribus magis proſunt acidulæ Schwalbacenſes, Egranæ, Pyrmontanæ, & ſubjectis ſtrictioribus, agilioribus, cholericisque proficuæ potius ſunt acidulæ Selteranæ, Spadanæ, Tœnſtadienſes ac Wildungenſes.

§. VII.

Victus ratio. Præterea ſummum auxilium a recta vivendi ratione expectari debet: quæ ſi negligatur, omnis reliqua curatio irrita erit, atque fruſtranea. Ex iis aër primum ſeligendus eſt purior, ac temperatior; evitando frigidum, humidum nebuloſumque & minime in tali loco dormiendo: neque tamen propterea, metuendo aëris injurias, corpus penitus ab ejus liberioris uſu prohibendum eſt, ne juſto fiat ſenſibilius, & ex quavis mutatione tempeſtatis, eaque leviſſima graviter lædatur. Præprimis autem omne frigus, maxime boreale, præſertim a ventriculo, lumbis, ac pedibus ſedulo arcendum eſt; utpote a quo dictis partibus liberalius admiſſo, protinus inflatio ventriculi, dolor dorſi circa lumbarem regionem, & inteſtinorum tormina recrudeſcunt. Porro ciborum ſit rectus ac modicus uſus; ex illis enim, primis officinis, a ſaburra, acri, bilioſa repletis, nu-

nutrientia quoque ſunt nocentiſſima; quoniam juxta HIPPOCRATIS effatum, *Sect. 2. aph. X.* impura corpora, quo magis nutriveris, eo magis læſeris. Ceterum ab omnibus acidis, ſalitis, flatulentis, oleribus, panificiis, pomis, ſimilagineis, calidioribus, aromatiſatis &c. probe abſtinendum; nec gulæ nimium, maxime in cœna indulgendum erit. Namque temperantia ab illecebris victus ſummum eſt morborum chronicorum remedium; quemadmodum rectiſſime veteres medicorum docuerunt, & CAROLUS PISO *tr. de morbis a ſeroſa colluvie pag. 241.* præclare docet.

§. VIII.

Magna præſertim efficacia in recto potus genere ſita eſt. Onerat ventriculum, eique infenſa eſt omnis fere cereviſia; omnesque potus ſpirituoſi, ac calidiores deprehenduntur *noxioſiſſimi. Vinum vetus generoſum Rhenanum, vel Burgundiacum bonæ notæ cum aqua dilutum*, parciſſima quantitate ſub epulis concedatur, ad roborandum ſtomachum; reliquo vero tempore invicem potus ordinarii ſeligi debent aut acidulæ Selteranæ vino nuptæ: aut hoc nomine præſtantiſſimi uſus ſunt decocta, frigide potanda; quæ ex radice Scorzoneræ, cichorei, chinæ, ſarſaparillæ, raſura cornu cervi, vel eboris, radice glyzirrhizæ, herbæ cardui benedicti &c. parantur: quibus cortices citri, vel aurantiorum *addi debent. Subjectis* ſanguineo cholericis, ſi *tulerit ventriculus, confert ſola aqua pura ſimplex* quæ ſanguinis orgaſmum egregie quoque deprimit. *Conveniens potus.*

§. IX.

Omnia remediorum genera in allevando malo hypochondriaco, longiſſime ſuperat motus corporis; qui nunquam a reliqua curatione excludendus eſt. Hoc enim ſanguinis & humorum circulus, atque cum eo tranſpiratio ſalu- *Motus corporis.*

ſaluberrima, & univerſum ſe & excretionum negotium promovetur, humores redduntur fluxiores, eorumque tranſitus per hepar inſigniter facilitatur; ventriculi & inteſtinorum motus, cum digeſtione egregie adjuvatur. Inſtituere autem illum oportet moderate, atque tum præcipue, ubi digeſtio abſoluta, ac ventriculus a cibis vacuus eſt; vel equitatione, vel vectione *in rheda*, vel obambulatione. Ceterum animi pathemata, non minus, ac multiplex remediorum farrago, cane pejus & angue vitari debent. Et in hac commendata victus ratione, ſi alvi ſimul libertas conſervetur, ac ſtatæ repetantur venæſectiones, non modo curandi rectiſſima via, verum etiam feliciſſima methodus præſervatoria ſita eſt.

§. X.

Roborantia explent quartam indicationem.

Verum mitigatis ſic mali hypochondriaci ſymptomatibus, remotis cauſſis, liberisque omnium excretionum viis; *ad præcavendas recidivas, roboratio & primarum viarum*, & totius nervoſi *ſyſtematis adgredienda* eſt. Tum vero, præter continuatum Elixirii ſupra memorati balſamici viſceralis, uſum, & obſervatam rectam victus rationem, locum habent, & præſtantiſſima ſunt martialia; quæ ſtringendo leniter debilitatas fibras, priſtinum robur illis reſtituunt. Hæc optime in forma liquida offeruntur, uti eſt tinctura martis tartariſata Zwœlfferi, Ludovici; vel etiam limatura vel crocus martis in pulveribus commode exhibetur, qualis parari poteſt ex *fæcula radicis ari*, *lapidibus* cancrorum, ſuccino, cinnabari, arcano duplicato, & croco martis aperitivo, additis olei ligni ſaſſafras aliquot guttulis. Non minus inſignem utilitatem præſtabit cortex caſcarillæ & chinæ, inter pulveres, mox recenſitos; poteſt etiam alius ex radice pimpinellæ, ari, cort. caſcarill. aurant. ſuccino, macis, ſemine cymini, ſale abſyntii, parari, qui blanda balſamica virtute roborat

rat ventriculum, & inteſtina, digeſtionem adjuvat, & cruditatum impedit proventum. Nec denique parum emolumenti ſperare licet a balneis externis martialibus, veluti ſunt Lauchſtadienſia, Freyenwaldenſia, ac Tœplicenſia, potationi Carolinarum ſubjungenda, quippe quæ totum corpus mirifice confortant.

§. XI.

Nec denique ſilentio ſunt prætermittenda externa remedia: quæ in moleſtis inflationibus inteſtinorum magnam vim præſtant. Hæc inter multiplici edoctus experientia, commendare poſſum emplaſtrum ſaponatum Barbette camphoratum, aut antiſpleneticum Hieronymi ab Aquapendente, ad hypochondria adplicatum. Non minus præclarum operæ faciet pretium, balſamum meum vitæ, cum binis aquæ Hungaricæ partibus commixtum; quod *bis quotidie, mane pariter ac veſperi ventriculo & hypochondriis eſt inungendum.* *Externa remedia.*

Cautelæ, & monita practica.

§. I.

NUllus eſt morbus, qui majorem ægrotanti pariter ac medenti figit crucem, quam quidem noſter hypochondriaco flatulentus; fitque ſæpenumero utriusque culpa, ut ipſius curatio vel diutiſſima ſit, vel plane reddatur ſruſtranea. *Ægri enim varietate medicorum pariter ac medicaminum delectantur, ut opus haud raro ſit, eos commonere de* MONTANI effato, quo dicit: *Fuge medicos, & medicamenta, facileque convaleſces.* Deinceps Medicorum quoque pauci ſunt, qui hujus delicatioris morbi genium probe compertum habeant; & ideo quicquid continent pharmacopolia, congerunt, ac ægro propinant damno vix reparabili. Profecto ex fonte pharmaceutico pauciſſima *Cur morbus hypochondriacus fere ſit immedicabilis.*

ſunt, quæ levamen noſtro morbo afferunt; & fortiora, generoſa, atque quæ dicunt heroica, plane veneni inſtar ſe gerunt.

§. II.

Vomitoria ſunt noxia.

Ex horum numero primum ſe offerunt vomitoria; quibus nonnunquam ægri, vel ſibimet ſolis ſapientes, vel ſæpius medicorum ſuaſu, ſibimet conſulere volunt, maxime, ſi ingentibus præcordiorum anxietatibus, ventriculi inflationibus, nauſeis moleſtiſſimis, vomendi conatibus, obviſcatione ac conſtrictione hypochondriorum tanta, ut veluti funе compreſſa, vel pondere quodam infarcta videantur, atque eructationibus atrociter conflictantur. Neque negandum eſt, quin in tali rerum ſtatu ex leni emetico, aliquod ſuorum ſymptomatum levamen perſentiſcant. At vellem, ut a fortioribus ſtimulantibus prorſus abſtineatur; ſolamen enim, quod adferunt, breviſſimum eſt, & poſt ſe trahunt graviora ſymptomata. *Interim* non penitus prohibere licet leniſſima vomitoria, ex radice Ipecacuanhæ ac lapidibus cancrorum remittente: nec reformidandi ſunt illi vomitus, qui hypochondriacis ſæpenumero ſub initio potationis ſpasmo data; thermarum Carolinarum eveniunt; continuato enim potu, & evacuato ex fundo duodeni muco ſponte ceſſant, & aquarum operatio melior ſuccedit.

§. III.

Cautelæ circa purgantia ac laxantia.

Quum porro Medico nihil magis curæ cordique eſſe debeat, quam ut alvum conſervet lubricam; *caveat*, ne acriorum fortiorumque purgantium, ſcammoniatorum, Jalappinorum &c. uſu oleum camino addat. Illa enim inteſtina ad graves immanesque proritant ſpasmos, humores valde commovent, & relinquunt majorem atoniam, ac contumaciorem adſtrictionem. Teneriores, ac ſenſibiliores nec ſalia media magna doſi tolerant; iisque magis conferunt alimenta

menta lubricantia, clysteres, mannata ac rhabarbarina. Nec pilulæ illæ polychrestæ, balsamicæ, quæ aloen fovent, omnibus subjectis, nec nimis crebro usu conveniunt; maxime ubi non adest naturalis ad fluxum hæmorrhoidalem dispositio, nec imminuta humorum abundantia; stimulant enim ad intestinum rectum, vanosque conatus, & pertinaciorem stagnationem æque ac siccitatem causantur. Contra ubi suppressus hæmorrhoidum vel mensium fluor malum fovet, præstantis sunt usus, si singulo mense per aliquot succesive dies exhibeantur: nec alienum erit, illis, si humorum orgasmum excitare videantur, pulverem nitroso præcipitantem admiscere. In quibusdam, quorum primæ viæ assiduas fovent cruditates acidas, sæpenumero soli cancrorum lapides, aut conchæ præparatæ, alvum movent egregie: dum nimirum cum acido ventriculi coëuntes, sal constituunt *medium amaricans, quod leni stimulo intestina ad* rejectionem *sordium excitat: saltem meliori cum fructu,* quam ipsa magnesia, adhibentur; quæ absente aciditate, vellicat ventriculum & intestina,

§. IV.

Quidam occurrunt hypochondriacorum, quibus mannata remedia movent & adaugent flatulentiam; aut etiam vomendi conatus, nauseam, ac vomitus concitant. *Tali in casu ab iis abstinere decet, & vel rhabarbarinis, vel clysteribus succurendum.* Nec paucæ inter fœminas præsertim reperiuntur, quibus clysteres molestias creant: tum vero illos cum larga oleorum quantitate, componere juvat, & aliquoties iterare, conjunctis oretenus iis, quæ cuicunque pro constitutionis varietate proficua videntur. *Circa mannata & clysteres.*

§. V.

Circa venæsectionem. Venæsectio prudenter administrata, sicuti præstantissimi in hypochondriaca passione usus est: ita hac ipsa nihil deprehenditur pernitiosius, ubi inopportuno tempore locoque instituitur. Falsum enim est, ac inconveniens, illam nimis crebro ob suppositam undique sanguinis spissitudinem celebrare velle. Sic quidam, qui nimiam virium jacturam patiuntur, ex justo copiosiori sanguinis missione, in majorem incidunt debilitatem. Contra quorum vasa sanguine turgent, aut ubi plane sanguineæ excretiones suppressæ sunt; iis omnino largiores prosunt venæsectiones; neque vero, quod probe observari meretur, nisi certis casibus in brachiis institui debent. Eo præsertim tempore ab omni refrigeratione, ac victu crassiori cavere expediet; & mentis tranquillitati sedulo studere; ne scilicet ab aëre frigidiori salutaris cohibeatur perspiratio, aut victu crassiori cruditates *in primis viis generentur.*

§. VI.

Circa hirudines. Magna quoque in admovendis hirudinibus opus est cautione; ubi enim nulla existit ad hæmorrhoidalem excretionem proclivitas, aut illa fiat symptomatice, tantum abest, ut illam appositis hirudinibus promovere liceat, ut potius motum humorum in iis locis derivare ac revellere oporteat. Verum si cruenta per anum evacuatio præsto fuerit, & cohibita exitum affectet, & dolores in osse sacro, ac intestino recto urgeant; aut ubi colica torminosa hæmorrhoidalis adfligit; saluberrimus sanguisugarum est usus. Sæpius autem necesse est, ut præmittatur universalis humorum per venæsectionem inanitio: nec vana est opera, si loca hæmorrhoidalia fotibus demulceantur, atque tum eo, quo natura eruptionem hæmorrhoidalem molitur, tempore selectæ hirudines adponantur.

§. VII.

§. VII.

Circa motum corporis, ut desideratam praestet opem, notandum est; quod sub aëre sereno, ac amico instituí debeat, ne ab externo frigore plus damni contrahamus, quam ab exercitatione emolumenti speramus. Neque sit impetuosus, sed moderatus, per gradus continuatus, ad lenem usque corporis incalescentiam; & probe dispiciendum, ut tum moles humorum sit imminuta, ac alvus aperta, ne sanguis nimium exaestuet. Nunquam fiat statim a pastu; id quod imprimis de equitatione ac vectione tenendum est; quoniam his succussionibus flatulentae exacerbantur molestiae. Commodissimum tempus est vel matutinum, haustis antea aliquot infusi calidioris vasculis, vel vespertinum, si digestio fuerit absoluta. *Circa corporis motum.*

§. VIII.

De potu *nihil absolute certi determinari* potest; sed quilibet explorare debet, qualis sibi sit proficuus. Quidam ex cerevisia leviori, secundaria optime habent; neque ideo ab ejus usu prohibendi sunt. Nonnullis aqua pura frigida, vel sola, vel cum cinamomo decocta ingentem praestat utilitatem: hinc nec dissuadenda est. Ubi concurrit scorbutica humorum diathesis, repurgatis primis regionibus, non modo serum lactis, si tulerit ventriculus, insigniter *confert, verum etiam ipsum lac cum acidulis Selteranis commixtum loco curae adhiberi* potest. De acidulis adhuc notandum probe est, quod in iis, qui spasmis vehementioribus agitantur, aut cardialgia gravi laborant, minime potari debeant frigidae; quoniam frigus nervis est valde infensum. Praestat tali in casu vel thermis, vel acidulis tepefactis uti. Inter vina denique cuncta acida, veluti Rhenanum ac Mosellanum recentia aciditatem ventriculi *Circa potum.*

augent: contra vero moderatus veteris Rhenani, aut Burgundiaci, quod bonæ notæ eſt, aqua diluti uſus concedi poteſt.

§. IX.

Animi pathematum, ac laborum ratio habenda.

Quia nunquam fere non corrupta phantaſia huic ſævo morbi generi conjungitur, & non parum ejus contumaciam auget; proſpiciendum eſt, ut omnis præſcindatur occaſio, quæ animum turbare queat. Principem hac ratione locum obtinent animi pathemata; quæ niſi temperentur, omnem reliquam curationem reddent fruſtraneam. Deinceps ſuadendum eſt conſortium amœnum, & quacunque fieri poſſit ratione, recreandus eſt animus. Quare etiam triplici modo hypochondriacos ſolantur itinera ad thermas potiſſimum, aut acidulas inſtituta; dum nimirum exercitationi corporis, mutationi aëris, gratisque conſortiis occaſionem præbent, & ipſa ſui virtute corporis vitiis opitulantur. *E contrario diſſuadendæ admodum ſunt lucubrationes*, ac meditationes nimiæ, quæ præprimis ſub paſtu, & brevi ab eo fiunt; quoniam certe experientia conſtat, digeſtionem ciborum a mentis diuturnis fatigationibus maximopere proſterni. Litteratis vero, qui penitus a mentis laboribus ſibi temperare, vi muneris haud poſſunt, præter motum corporis, ad præpediendam flatuum ac cruditatum generationem, non præſtantius ulla medicina fert auxilium, quam Elixirium noſtrum balſamicum, in Notis ad Poterium pag. 186. deſcriptum vel temperatu noſtrum viſcerale.

§. X.

Quid faciendum, ſi Melancholia acceſſerit.

Quando Melancholia paſſioni hypochondriacæ ſupervenerit, ita ut furibundi etiam immineant impetus, quod non raro evenit: tunc non præſentius, neque certius auxilium eſt, quam balnea temperate calida, ex aqua dulci paranda.

randa. Quemadmodum enim horum affectuum melancholico maniacorum fundamentum, in corporis exterioris ac inferioris ſpasmodica conſtrictione, humorumque impetuoſiori ad caput raptu potiſſimum, ſitum eſt: ita in ſpasmis relaxandis & æquali humorum circulo reſtituendo, nihil ſuperat vim dictorum balneorum. Conjungere etiam *juvabit potum acidularum*, & ſanguinis miſſionem tam e pedibus, quam ſubinde ex naribns inſtituere.

§. XI.

Magnæ famæ, laudisque in morbis hypochondriacis ſunt martialia remedia: quæ vero ſicuti juſte adhibita magnam utilitatem inferunt; ita nulla temporis, ac reliquarum circumſtantiarum ratione habita, noxam pariunt certiſſimam. Quod ſi enim ſpasmorum adhuc urgeat ferocia, viſcerum *præſto ſit obſtructio*, alvi *ſegnities*, humorum *abundantia*, *primarumque viarum cruditates reſtent*; *abſtinendum ab eorum immoderato uſu*; *quoniam tunc facilis eſt* in cachexiam tranſitus. Verum quando remiſerunt ſpasmi, moles ſanguinis imminuta fuit, tunc excretiones liberiores efficiendo: ſingularem pollicentur efficaciam; ſed cum ſufficienti liquidorum diluentium copia offerri, ſimulque corporis exercitatio imperari debet. Quibus deeſt occaſio acidulis utendi; iis proderunt juſcula, ex radicibus aperientibus cum tinctura martis Zwœlfferi, vel cydoniata, vel pomata commixta, *juſtæ doſi & crebro uſurpata.* *Cautela circa martialia.*

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

VIr ſex & triginta annorum, annuo abhinc tempore incidit in febrem tertianam, quæ uſu corticis chinæ ſublata quidem, ſed decimo quarto die reverſa, quinquies hanc ſcenam luſit, ita, ut ſemper dicto die recideret, ſemperque *Paſſio hypochondriaca ex ſuppreſſa febre tertiana.*

perque dicto remedio ſupprimeretur. Tum excepit dolor dextri hypochondrii circa coſtas ſpurias, ad ſiniſtrum quoque latus excurrens; nec remittebat poſt varia remedia, etiam martialia ipſi propinata. Accedebant potius cordis palpitatio, ſpirandi difficultas, inclinatio ad vomitum, maxime poſt iram, a qua ſemper peſſime habebat; jungebantur porro æſtus, vertigo, gravitas *in capite*, viſus obſcuratio, præſertim in dextro oculo, qui quaſi humore lento obſeſſus conſpicitur, & obverſantes cernit imagines. Præterea nares ſanguinem quandoque ſtillant; dolor vehemens cum frigoris ſenſu, lumbos, ſpinamque dorſalem vexat; flatulentiis plenum abdomen, quarum excretio malo infert egregium levamen: non minus artus, pedes manusque vagis tormentis diſtrahuntur; ſaliva eſt viſcoſa, ac ſalſa; & urina, quæ remittente paroxysmo turbida mingitur cum ſedimento, ſub ejus vehementia fertur alba, tenuis, & clara. *Meæ tandem curæ ſe commiſit æger; cui dedi* pilulas meas balſamicas, bis quavis ſeptimana ſumendas; & ſub epulis propinavi eſſentiam corticum aurantiorum, cum Elixirio noſtro viſcerali mixtum, ad quinquaginta guttas capiendum. Mane potari juſſi infuſum theiforme ex ſummitatibus millefolii, floribus chamæmeli, aniſo ſtellato, corticibus aurantiorum, & ligno ſaſſafras confectum; veſperi circa ſomni tempus ordinavi pediluvia; & crebrum corporis per equitationes motum. Paroxysmo *invaleſcente exhibui pulverem nitroſo temperantem; his*que medicinis æger præſentiſſimum ſolamen invenit.

Epicriſis.

Egregia ſunt, quæ ex hac morbi hiſtoria in uſum medicum trahi poſſunt, momenta; 1) Febres intermittentes, etiam tertianæ male tractatæ, & inopportune per adſtrin-

ſtringentia, corticemque Peruvianum ſuppreſſæ, poſt ſe trahunt malum hypochondriacum, ſpasmodico flatulentum. In hisce febribus enim, ob ſentinam quandam acrem, acidam, bilioſam, in duodeno hærentem, jam præſto ſunt irregulares partium nervoſarum, maxime ventriculi ac inteſtinorum motiones. Quando vero, non remota, quæ peccat materia, adſtringentes propinantur medicinæ: augentur ſpasmi, noxia ſaburra, altius ac firmius in viſcera, ac plicas inteſtinorum impingitur; humorum circulus fit irregularis, hique ſtagnantes flatulento ſpasmodicum inducunt malum.

2) Data improvide ſub morbi initio, nec liberis excretionum viis, nec eliminata adhuc primarum viarum ſaburra, martialia, adauxerunt magis partium inferiorum & abdominis ſpasmos. Hinc ſucci vitales, majori copia ad partes ſuperiores, pectus atque caput compulſi, irritando nervoſum genus, cordis palpitationes, anxietatem, ſpirandique difficultatem, in capite vertiginem, capitis dolorem, obnubilationem oculorum, ac cruoris e naribus ſtillicidium produxerunt.

3) Spasmi hypochondriaci, ſi fuerint recentes, convenienti medicina funditus, brevique tempore expugnari poſſunt; ſi nimirum alvum moliamur, flatus diſcutiamus, æqualem humorum circulum, & ſalutares excretiones promoveamus, ac robur inteſtinorum, nervoſique generis confortemus. Contra vero ſi hæc mala, temporis vetuſtate, in habitum tranſiiſſent; difficiliori omnino ac diuturniori opus eſt medicatione, quæ vix alia via ac decenti aquarum mineralium tam interno quam externo per balnea uſu obtineri poterit.

OBSERVATIO II.

Passio hypochondriaca ex gravi terrore.

Generosus vir, annorum triginta, temperaturæ sanguineæ, habitusque corporis spongiosi, in aula multis corporis animique fatigationibus adsuetus, animi hilarioris, & ad melancholiam nunquam vergentis, & hactenus sanitate illibata gavisus, incidit aliquando in gravem terrorem; dum scilicet sub venatione, repente ex equo lapsus, vehementique in nucha ac scapulis dolore affectus, sibi persuadebat, exitialem capiti vel cervici illatam esse læsionem. At postquam ad se rediit, seque ab omni labe immunem sensit; venando continuavit sub aëre frigidiori, atque redux, vino calidiori Rhenano copiosius indulsit. Ab eo tempore male habere cœpit, & his potissimum angebatur molestiis: languor totum corpus occupat; alvus pertinaciter obstructa, & abdomen continuis flatibus, ructibusque plenum est, vexant vertigo, dolor capitis gravativus, somnus inquietus, anxiisque turbatus insomniis; animus perpetuo angore afficitur; insignis præcordiorum urget anxietas; mane plerumque, post nauseam, ex ore eructatur lympha acidissima, dentes stupefaciens; & urina mingitur mox clara, mox saturata. Adhibuit multos medicos, insignemque remediorum haustit farraginem; sumsit purgantia, martialia sicca pariter ac liquida, quin thermas quoque potavit & acidulas: neque tamen minus in dies exacerbantur symptomata, & ultra annum jam inhæserunt. Tandem *nostram imploravit opem; & cum ipsum* nimia humorum mole abundare viderem, primum venam in pede curavi secandam; tum crebra commendavi pediluvia; mane potandum dedi infusum aliquod theiforme; sub epulis essentiam corticum aurantiorum, & vesperi pulverem præcipitantem. Non minus bis quavis hebdomade propinavi pilulas balsamicas; & omnem aliorum remedio-

rum

rum uſum interdixi; quibus factum eſt, ut ad priſtinam rediret ſanitatem.

Epicriſis.

Diſcimus ex hoc caſu, quod homines rectiſſime valentes, ſanguinei ac valde hilaris temperamenti, ſine ulla præcedente viſcerum labe aut obſtructione, aut ſanguinis excretione ſuppreſſa, ex ſolo vehementi terrore, & gravioribus diætæ erroribus, in malum hypochondriaco flatulentum repente poſſint incidere. Nota mihi ſunt plura ejusmodi exempla, ubi homines ex ſanis vegetisqne protinus facti fuerunt hypochondriaci; ob nullam aliam cauſſam, quam ſi poſt ſumta fortiora purgantia frigidum potum hauſerunt, animi affectibus indulſerunt, aut vino farti frigido aëri corpus commiſerunt; aut ab hoc crapulis ſe polluerunt. Horum enim momentorum, maxime ſi plura ſimul complicentur, tanta eſt efficacia, ut unita vi nervorum genus, & maxime delicatiſſimas ventriculi ac inteſtinorum tunicas, inſigniter lædere, earumque robur deſtruere valeant, Talis affectus meretur dici idiopathicus; ubi morbus, ſalvis humoribus pariter ac viſceribus, protinus a vitio canalis alimentaris incipit; qui congruis medicaminibus ſub initio facile expugnari, & in prima veluti herba ſuffocari potuiſſet. At poſtquam invaluit, atque labes ad ſolidas & fluidas partes propagata fuit; quorſum purgantia, martialia, intempeſtive data, aquæ minerales, non habita alvi, plethoræque ratione adhibitæ; aliaque remedia plurimum contulerunt: temporis utique beneficio opus fuit, ut blandis ſubſidiis atroci huic malo ſuccurrere potuerimus.

OBSERVATIO III.

Hypochondriaca paſſio a diarrhœa opiatis ſuppreſſa.

Vir nobilis, duos ac triginta annos natus, temperamenti ſanguineo phlegmatici, carnis ſpongioſæ, ac laxioris, tenerrime, & ſub delicato vivendi genere educatus, alvi expeditioris, omniumque expers morborum, elapſo abhinc anno, per aliquot hebdomades ſtrenuis interfuit compotationibus, multumque vini acidi Franconici ingurgitavit. Hinc alvi corripitur profluvio, quod dati a Medico pulveres opiati, quorum viginti quatuor, quavis hora unum capiendo, ſumſerat, mitigarunt quidem, non vero penitus ſuppreſſerunt. Incidit potius in moleſtias hypochondriacas; quæ ingentibus præcordiorum anxietatibus, pathematibus imi ventris ſpasmodicis, & flatulentis, borborygmis, inflationibus, maladigeſtione, virium languore, ſomno inquieto, animique perturbationibus, interdum *deliris ſeſe exſerebant. Conſulti ſunt plures medici, qui omnes hypochondriacam paſſionem accuſantes*, mox martialibus, & calidioribus ſtomachicis; mox volatilibus ac aromaticis illam oppugnarunt. Sed irrita erat omnis opera; continuabat alvi fluxus, horrendis ſtipatus doloribus, & dejectiones pauco muco, anum corrodente permixtæ, quinquies, vel pluries quotidie urgebant, conjunctis ructibus acidiſſimis, & fere corroſivis. Infeſtabant inſuper tormina inteſtinorum flatulenta, exploſis per anum halitibus paullisper allevata: & hæc ſcena per binos ludebatur annos. *Secata fuit in pede vena; datæ pilulæ* Becherianæ, cum ſalibus aperitivis, & abſorbentibus; potæ quoque acidulæ Schwalbacenſes: ſed malum eludebat cuncta; niſi quod a noviſſime dictis acidulis, aliquale, at non diu durans levamen perceperit. Sumebat potius majora incrementa; vigebat quidem adpetitus, ſed cibi indigeſti egeruntur; atque mane pariter ac peracta concoctione

ne poſt inſignem anxietatem, phlogoſin, & extremorum refrigerationem, eructatur lympha, inſtar aquæ fortis corroſiva: oris eſt aſſidua ſiccitas, bibendique deſiderium: & notabile eſt, quod interdum circa veſperam, ubi externa frigent, calor & ſudor in dorſo obſervetur. Ceterum ſcire licet, quod ab uſu martialium peſſime habuerit; tantam enim exinde ſpirandi incidit difficultatem, cum extremorum frigore, ut ſæpius ſuffocari videretur. Poſtquam ſe tandem noſtræ tradiderat curæ, ano, ob inſignem qui adparebat ibidem tumorem, hirudines adplicari juſſimus; tum ſub epulis dedimus Elixir noſtrum viſcerale; peracta digeſtione ſumendum ſuaſimus pulverem præcipitantem, cum cortice caſcarillæ, oſſibusque ſepiæ confectum. Propinavimus inſuper infuſum theiforme, mane ſorbendum; decoctumque conveniens pro potu ordinario; & alternis diebus pilulas antiſpasmodicas, ex extractis florum millefolii, chamomillæ, ſagapeno, opoponace, myrrha, croco, caſtoreo paratas exhibuimus. Horum uſui, adjunctis recta victus ratione, fontiumque Schwalbacenſium potatione, cum per aliquod tempus inſiſteret æger, divina favente gratia inſigne mali hujus allevamentum eſt expertus.

Epicriſis.

Hoc morbi genus, quod eſt hypochondriacum cum lienteria mixtum, deſtructum ventriculi ac inteſtinorum tonum, pro vera ac proxima agnoſcit cauſſa. Deſtructio autem illa primas origines traxit a nimia vini Franconici acidi potatione; & ſubinde per copioſa ac improvide data opiata majora ſumſit incrementa. Omnia vero hæc non obſtitiſſent, quo minus convenienti medicatione malum adhuc recens facillime debellari potuiſſet: at quum varia,

eaque incongrua paſſim remedia, maxime martialia, nimia quantitate fuerint uſurpata, non potuit omnino æger cum morbo in gratiam redire. In cura, quum nimium debilitatus eſſet, nullam venæſectionem inſtituendam curavi; at, ut humores ob ſummam inteſtinorum atoniam in iis ſtagnantes imminuerem, & tubercula hæmorrhoidalia, quæ fiebant ſymptomatice, diſcuterem, juſſi ſanguiſugas adponi; atque tum præcipuam medendi curationem, ad robur inteſtinis ac nervoſo generi reſtituendum direxi. Docet quoque hæc morbi hiſtoria, quod ex ſola motus periſtaltici inteſtinalis per cauſſas externas facta deſtructione hoc malum fieri poſſit; cum multi noſtri temporis ſibi perſuaſum habeant, ſanguinem in venis meſaraicis & vena portæ ſpiſſum ſtagnantem, & qui non exitum habet per venas hæmorrhoidales, unicam eſſe hujus affectus cauſſam; ſed, quod ſæpius animadverti, conatus ad hæmorrhoidalem fluxum & difficilior ſanguinis per hepar tranſitus perverſum inteſtinorum motum periſtalticum demum ſubſequitur.

OBSERVATIO IV.

Hypochondriaca affectio ex febre acuta ter tolerata.

Judæus quinquagenarius, temperamenti melancholici, elapſis jam quatuordecim annis, febre acuta, ter in uno anno recidente conflictatus, largiſſimo ferme diffluxit ſudore. Unde non modo omnium virium inſignem paſſus eſt jacturam; verum inde in magnam ventriculi ac inteſtinorum incidit debilitatem. Namque ab eo tempore gravia imi ventris tormenta, atroces ſub coſtis ſpuriis in dextro latere dolores, crebram vertiginem, animi defectionem, viſus obnubilationem, anxietatem præcordiorum, tremores & palpitationem cordis, alvique ſegnitiem pati cœpit; quæ accedente ob obitum filii, graviſſimo mœrore, magis invaleſcebant ſymptomata, mentisque angore,

angore, ac turbata phantaſia ſtipabantur: atque demum cœcæ jungebantur hæmorrhoides. Contra hæc mala deſcendebat in balnea frigida; ſed quum ex his contumaci afficeretur ſingultu; ad uſum acidularum Schwalbacenſium confugiebat; ut reliqua, quibus uſus eſt, medicamina ſilentio prætermittam. Quæ cuncta, quoniam haud reſpondebant votis; meam tandem requiſivit opem. Omnis ergo cura fuit, ut univerſam ſanguinis & humorum maſſam emendarem, chyloque blandam conciliarem ſpirituascentiam; atque hanc ob cauſſam tonum ventriculi confortarem. Et huic ſcopo non inveni præſtantius medicamen, quam Elixir meum viſcerale balſamicum; ſed, quod probe notandum, diutiſſime adhibitum. Præterea vero exactam diætæ, rerumque non naturalium obſervationem imperavi; ob acrimoniam primarum viarum lapides cancrorum cum aliis præcipitantibus mixtos dedi; alvo proſpexi pilulis balſamicis, ſanguinis molem per venæſectiones imminui; exercitationem injunxi, & denique thermarum internum pariter ac externum commendavi uſum. Quibus cum diu, patienterque uteretur æger, bene valuit.

Epicriſis.

Præſens morbus ex tono ventriculi & inteſtinorum, totiusque nervoſi generis, per febrem acutam, ter recidentem, copioſisque ſudoribus ſtipatam deſtructo, ſuam traxit originem. Namque per hanc febrem non modo ſolidæ partes nimis debilitatæ fuerunt; verum per copioſos ſudores fluidior & ſpirituoſa pars ſanguinis deperdita, & reliquus cruor ſpiſſior redditus fuit. Inde ob languidiorem inteſtinorum tonum & motum digeſtio vitiata, alvi excretio turbata, ac ſanguinis per hepar circuitus tardior eſt factus; quæ vitia, quia non tempeſtive fuerunt oppugnata, majora

ſenſim

ſenſim ceperunt incrementa, & ob inæqualem per univerſum corpus humorum curſum, ſpasmi & diſtractiones ad omnes fere partes nervoſas ſunt propagatæ. Inprimis hæmorrhoides cœcæ, quæ tandem ſupervenerunt, non niſi pro ſymptomaticis, & ex ſtagnatione ſanguinis in extimis vaſis propullulantibus ſunt declarandæ; neque adeo ad eas promovendas hirudines convenerunt. Neque etiam mirum eſt, quod ex balneis ac acidulis frigide, ſpasmis nondum conſopitis, nec præparato antea corpore, potis invaluerunt ſymptomata, & præſertim ſingultus acceſſit: omne enim frigus nervis eſt infenſum, & ſpasmodicas affectiones inſigniter auget. Contra, ubi vehementia mali congruis medicinis mitigata, ac corpus probe præparatum; eædem acidulæ, quæ antea nocuerunt, præſtantiſſimum tulerunt levamen. Neque ego, quod bona fide teſtari poſſum, *in hoc longo & pertinaci malo vel mitigando vel debellando, vel graviori periculo avertendo, ſecurius* & præſentius remedium vel auxilium deprehendi, quam poſt convenientem aquarum mineralium & balneorum uſum in exquiſito vitæ regimine, moderata diæta, motu & exercitatione corporis, & temperatioribus ſtomachicis, quæ virtutem inteſtinorum periſtalticam placide roborant, flatus diſcutiunt, & alimentorum diſſolutionem promovent.

OBSERVATIO V.

Paſſio hypochondriaca diuturna a vita ſedentaria.

Vir quadragenarius, melancholicæ *conſtitutionis*, ex vita ſedentaria, atque continuis & inopportunis lucubrationibus per viginti jam annos contractum patitur malum hypochondriacum: quod ipſum præcordiorum anxietatibus, pectoris & ſepti transverſi compreſſione, dolore inflativo hypochondrii ſiniſtri, alvi obſtructione contumaci, atque

atque insigni mentis angore primum cruciavit. Accessit ante decennium hæmorrhoidalis fluor, & abhinc sæpius adparuit; nullam vero prorsus malo tulit opem: sed illud potius novis symptomatibus, nimirum cordis palpitatione, dolore capitis, cervicisque, & podagricis demum insultibus fuit adauctum. Tempestate horrida existente, flantibusque potissimum ventis septemtrionalibus, cuncta mirum in modum exacerbantur: quando artus extremi, manus atque pedes, succis antea turgidi, horrent, detumescunt, vasaque disparent; certum est indicium, in propinquo esse paroxysmum; quod si vero dictæ partes naturalem colorem ruboremque recuperant; protinus remittunt symptomata. Notatu quoque digniſſimum est, quod si dolores artus externos vexant, caput pectusque eorum immunitate gaudeant; at si dolor extrema deserit, majori sævitia pectus caputque afficiuntur. Ceterum adpetitus viget, & sæpius justo est avidior.

Epicrisis.

Exhibet hæc observatio quædam momenta, quibus peculiaris utique debetur animadversio. 1) Nimirum docemur exinde, fluxum hæmorrhoidalem non semper præservare, vel sublevare passionem hypochondriacam, vel podagricam. Enim vero si hic fluor ante mali invasionem rite successerit, & ab hujus suppressione morbus excitatus fuerit; certior spes est, fore, ut ab ejus revocatione morbus mitigetur ac sæpius tollatur. Quod si vero hæc cruenta evacuatio, in subjectis minus dispositis, ex ipsius diuturni morbi caussa, symptomatice concitata fuerit, uti in præsenti casu factum est, spes salutis inde expectandæ, relinquitur sane angustissima. Interim ex hæmorrhoidibus vel cœcis, vel fluentibus, malo hypochondriaco superve-

nientibus, ea ſemper ſequitur certiſſima concluſio, quod humorum in inteſtinis ſtagnatio nimium increverit.

2) Attendendum quoque illud eſt momentum, quod Syndrome ſymptomatum aucta fuerit ab intemperie aëris & cœli frigida: namque in paſſione hypochondriaca inveterata, tanta adeſt generis nervoſi imbecillitas, ut a quacunque vel leviſſima externa cauſſa in præternaturales & irregulares conjici poſſit motus. Sic obſervamus ſæpenumero, a cibo inflante, hauſtu vini acidi, aëre horrido, vel ſæpius aura tantummodo frigida, leviori animi motu, vel medicamento nimis activo, protinus recrudeſcere ſopitos hactenus motus. Quare ea probe tenenda eſt cautela, ut, ſi cauſſas materiales removimus, ac motus irregulares ſedavimus, ſummo annitamur ſtudio, quo genus nervoſum rurſus confortemus.

3) *Nec denique illud ſilentio eſt prætereundum, quod, ſpasmis ac doloribus exteriores corporis partes occupantibus, interiores ab iis ſint immunes; his vero ſpasmis infeſtatis, exteriores partes*, vacuitate dolorum gaudeant. Ex hoc phœnomeno illud ſingularis uſus in praxi eliciendum eſt, quod in ejusmodi hypochondriacis ſpasmis, artus externos vexantibus, cane pejus & angue vitanda ſint omnia ea, quæ facultate ab exterioribus ad interiora repellendi pollent; cujus generis ſunt refrigerantia, ipſum frigus, anodyna, narcotica, ſaturnina, vel etiam ſpirituoſa *linimenta exterius adplicata; nec non interna, quæ ſtimulant* inteſtina, eorumque tormina inducunt, uti ſunt purgantia, emetica, potus frigidus, fructus horæi &c. Contra vero proſunt, quæ tranſpirationem augent, & conſtrictam cutim relaxant, ejusque ſpiracula patula ſervant.

Obſer-

OBSERVATIO VI.

Passio hypochondriaca a diuturno mœrore orta, & suppressa per terrorem quartana sustentata.

Per litteras pronuper opem meam requisivit, vir quidam litteratus, consiliarii munere fungens, annorum triginta septem, temperamenti cholerico sanguinei, corporis paullo habitioris; qui juvenis sæpius, multumque cruoris e naribus fundere suevit, atque ceterum sub lauta diæta, ac *intercurrentibus in vini potu* excessibus, non obstante *insigni* plethora, illibata gavisus fuit sanitate. At per sex circiter annos, post prægressum diuturnum mœrorem, accedente vita sedentaria, passionibus hypochondriacis adfligi cœpit, quarum hæ potissimæ sunt: Urgent per intervalla flatulentæ imi ventris distensiones, *tanta* ferocitate, ut accedant vertigines, sudores frigidi, & animus ad cuncta negotia reddatur torpidus, & anxius. Sub costis spuriis in sinistro maxime hypochondrio gravativus, *mox tensivus sentitur dolor, qui sæpius ad femur totumque pedem, cum hujus quadam stupiditate excurrit, &* calculi renalis suspicionem movet. Junguntur tinnitus, susurrusque aurium; alvus plerumque sicca, & ciborum appetentia mox dejecta, mox avidior; sed a pastu male habet; atque urina mingitur pauca, cum crebro stimulo. Quatuor abhinc annis asthmate quasi convulsivo prehendebatur, in febrem quartanam desinente. Ab hac diu durante, tandem per insignem terrorem ob magnum urbis incendium subortum, liberabatur, & ab eo tempore cuncta *symptomata acerbiora sentit. Inprimis flatus ructusque* multam crucem figunt; artus externos sæpenumero spasmodicæ ac fere convulsivæ torquent agitationes, noctesque somno ideis terrificis pleno, sudoribusque copiosis stipato transiguntur. Consuluit varios frustra medicos, quorum hi malum hypochondriacum, illi renum vitium accusarunt. Ego vero commendavi, ut venæsectiones ter quo-

tannis celebrandas curaret; pro potu ordinario decocto convenienti uteretur; a paſtu tincturam corticum aurantiorum ſumeret; alvum per pulverem rhabarbarinum ſervaret apertam; aurium, ac temporum regionem balſamo vitæ inungeret, ac denique thermas Carolinas ſub debito regimine adhiberet.

Epicriſis.

Viri ſanguinei temperamenti, ob nimiam ſanguinis abundantiam, ſi nec convenienti detractione per ſectam venam, nec decenti corporis motu & abſtinentia eam minuunt, quam facile a gravi & diuturno mœrore animi in malum hypochondriacum incidunt; Nihil enim eſt, quod tam ſubito vim ventriculi & inteſtinorum digeſtivam & periſtalticam debilitare & deprimere valet, quam gravis in animo conceptus dolor & aſſidua ejus per profundas cogitationes fatigatio. *Canalis vero hujus nervoſi & membranacei* atoniam, progreſſus contentorum languidior, humorum ſtagnatio, & ex hac propullulantes flatus & borborygmi, preſſo pede ſequuntur; quippe qui vim ſuam quam maxime in inteſtino colo, quod in hypochondriis ſitum ſuum habet, ejus tunicas diſtrahendo, diſtendendoque exſerunt; Flatus vero in inteſtinorum flexuris incarcerati cum violenter nervoſas partes afficiunt, omnino reliquorum acerbiorum in diſſitis partibus ſymptomatum & formalem & materialem, præcipuam etiam in noſtro caſu cauſſam continent. Quare etiam potiſſima medendi intentio in eo repoſita eſt, ut omni modo & cura deperditum inteſtinorum naturalem & ſaluberrimum motum reſtituamus, & in hunc ſcopum omnium remediorum tam diæteticorum, quam pharmacevticorum virtutem & operationem dirigamus.

Obſer-

OBSERVATIO VII.

Malum hypochondriacum hæreditarium, variis cauſſis adauctum.

Comes quidam illuſtriſſimus, annorum quadraginta duorum, habitus corporis ſpongioſi, ac animi ſenſibilioris, hilaris, & temperamenti ſanguinei, juventutis ſuæ annos, mobili vitæ genere ac crebris peregrinationibus, ſub illibata quidem ſanitate tranſegit; attamen a flatulentis moleſtiis, utut leviſſimis, quas per hæreditatem a matre, iisdem paſſionibus miſere cruciata acquiſivit, nunquam prorſus immunis vixit. Verum per aliquot annos, cum vitæ genus ſedentarium, crebra excandeſcentia, plerumque ſuppreſſa ſtipatum agere cœpiſſet, variis flatulentis ac ſpasmodicis affectionibus infeſtatus fuit. Præſertim elapſo circiter anno, & quod excurrit, de ſpasmis in ſiniſtra colli parte, doloribus illius lateris ardentibus, atque ſtupore paralytodeo, oculorum caligine, moleſtisque ructibus conquerebatnr. *Contra hæc mala tandem ſuaſu medicorum, vena in pede ſecata eſt, tam felici ſucceſſu,* ut & oculorum obſcuritas, & ſpasmi colli, ſiniſtrique lateris ſtupor remitterent; niſi quod ſub aſpero cœlo interdum recurrerent, & ciborum cupiditas dejecta maneret. Hanc reſtauraturus, Elixir ſtomachale adhibuit; ſed cum ſub hujus uſu cœcæ accederent hæmorrhoides, inſigniter ardentes; illud omiſit, & has oleo verbaſci feliciter expugnavit. Neque tamen minus vehementes oſſis ſacri dolores, *poſt lapſum in illud os, exacerbati,* cum *ſpasmis hypochondriacis, graviter exercuerunt* Comitem perilluſtrem. Uſus hinc eſt acidulis Egranis per octodecim dies; quibus dolores hæmorrhoidales quidem ſunt debellati; at hypochondriaca paſſio abhinc majora cepit incrementa. Namque a levi animi & corporis motu, multo magis ſternutatione, peſſime habet, flatus cum ſonitu, ac dolore acutiſſimo ab uno latere ad aliud devol-

vuntur, & incarcerati ſummam inferunt anxietatem; adeo ut noviſſime melancholici quid accedere videatur. In hoc rerum ſtatu commendavi, ut ter quotannis vena in pede, vel ſi cœcæ forſan adparuerint hæmorrhoides, in brachio tundatur; dein ſub epulis octoginta Elixirii viſceralis guttæ capiantur; veſperi vero ex hauſtu aquæ frigidæ liberaliori, vel pulvis præcipitans, nitroſus, rhabarbarinus & deterſivus, vel liquor anodynus ad quindecim guttas ſumatur; & externe hypochondriis emplaſtrum ſaponatum Barbette, bene camphoratum imponatur.

Epicriſis.

Quando hypochondriaci ſanguineæ conſtitutionis, doloribus & ſpasmis in capite & partibus inferioribus afficiuntur; cauſa non tam in catharrali defluxione, vel ſero acri ſtagnante, ſed potius in ſanguine per flatus & ſpasmos imi ventris illibi congeſto, quærenda eſt; quo caſu omnino, ea quæ ſanguinem ad partes inferiores derivant, & copioſiorem emittunt; uti eſt venæ ſectio in pede, plus emolumenti afferunt, quam alia interna & externa diſcuſſioni ſeri dicata remedia, ſicut præſens nos docet obſervatio. Secundo, quando hypochondriaci de dolore preſſorio circa ſcrobiculum cordis, qui in dorſum usque protrahitur, cum inflatione ſiniſtri lateris, & ſumma anxietate oppreſſoria, frequentibus eructationibus, & conatibus ad vomitum conqueruntur, & per conſenſum in eodem maxime latere ſiniſtro capitis partes nervoſæ afficiuntur, ut in præſenti caſu, certum indicium eſt, materialem cauſſam flatuum non ſolum in ventriculo, ſed potiſſimum in duodeno hærere. Quare præcipua medentis intentio eſſe debet, convenientibus remediis & internis & externis, quæ ſpasmos ſedant, flatus diſcutiunt, & naturale robur partibus reſtituunt,

tuunt, ſuccurrere. Quidam medicorum emeticis curam aggrediuntur; ſed hæc licet leniora fuerint, ſi continuentur, non adeo proficua deprehendi. Nam licet materiam mucidam & bilioſam educendo, quodammodo levamen afferant; tamen quia motus inteſtinorum periſtalticus, qui deorſum fieri debet, per hæc remedia, ſurſum invitatur, firmior convalaſcentiæ ſpes in iis minime quærenda erit.

OBSERVATIO VIII.

Affectio hypochondriaco hyſterica ſingularis.

Illuſtris matrona florentiſſimæ ætatis, per aliquod tempus horrendis paſſionibus hyſtericis agitabatur; quæ omnes univerſi corporis tam internas, quam externas partes cum atrociſſimo mox dolore, mox tumore diſcruciabant. Præſertim in pede & femore ſiniſtro, circa os iſchion dolorem ſentiebat fere intolerabilem, cum motus pedis impotentia: Urgebant non minus horrenda capitis æque ac dorſi tormenta, præcordiorum anxietates, & difficultas ſpirandi ſuffocativa, vehementiſſimi ſingultus, inquietudines, vigiliæ, & artuum externorum diriſſimi ſpasmi. Præterea de inſigni in ſiniſtro latere circa regionem lienis conquerebatur dolore, & manifeſta erat ſub coſtis illius lateris durities, ad vertebras dorſi extenſa, & manu percipienda. Non minus infeſtant, uteri & abdominis vehementes inflationes, cum rugitibus, borborygmis, vagisque doloribus; & per pudenda flatus interdum cum impetu erumpunt, ſpasmorum, dolorumque levamen inferentes. Alvi tanta eſt ſiccitas, & conſtrictio; ut eam non ſine magna difficultate, & crudeliſſimis tormentis reddere queat: fœces ſemper duræ, & conglobatæ inſtar ovinorum excrementorum in podice ſubſiſtunt, nec egredi poſſunt, niſi prius intruſo in anum digito exitus paretur; qui calloſo, vel potius membranaceo præternaturali impedimento vide-

videtur occludi. Interdum quoque fit, ut ſimul cum excrementis filamentum quoddam membranaceum, tenue, latitudine lumbrici terreſtris, vel pennæ minoris, extra anum propellatur, cui ſtercora indurata, veluti vinculo alligata adhærent, quod extra podicem propendens non ſine magna vi extrahitur. Redduntur ſimul cum excrementis rotundæ quædam particulæ, ſubſtantiæ membranoſæ, duræ, & pellucidæ inſtar ovorum formicarum. Cuncta, quæ materies medica ſuppeditat, antihyſterica in hoc caſu fuerunt, ſed in caſſum adhibita: potius præter rectam vivendi rationem, aquæ minerales, inque iis primum Sedlicenſes, tumque Carolinæ molares, ſpinoſum hunc penitus expugnarunt affectum.

Epicriſis.

Eſt quidem præſens morbus hyſtericus, ſed cum plane ſingularibus *hypochondriacis ſymptomatibus* conjunctus; in quo tria *præſertim momenta*, notatu digniſſima occurrunt. Primum eſt, tumor ille durus in ſiniſtro hypochondrio circa ſplenis regionem: cujus ſedes minime in liene, tanquam viſcere ad dolores tumoresque ejusmodi plane inepto, reſidet; ſed potius in ea coli portione, quæ circa hanc regionem flexuram patitur, collocanda eſt. Hoc nimirum inteſtinum, ſicuti in tympanitide fieri ſolet, a flatibus mirum in modum diſtenſum, ſubjacentes quoque partes in tumorem ejusmodi attactu durum elevat. Alterum momentum eſt flatulentia uterina, quæ in hujus præternaturali conſtitutione facile generatur; & afficiendo nervos uterinos, mali hyſterici præcipua in noſtro caſu cauſſa exiſtit. Talis notabilis caſus conf. IN CONSULT. MED. *Tom. II. Sect. III. Caſ. 47.* Tertium, cui animadverſio debetur, momentum, eſt excluſio concrementi illius filamentoſi,

toſi, membranacei; quod nihil eſt, niſi mucus inteſtinorum glutinoſus, ob calorem, ac ſiccitatem eorundem, nimium induratus; quem veteres non ignorarunt inteſtinorum affectum, & tale concrementum ſub nomine pituitæ vitreæ ſignificarunt; quale etiam notabile exemplum in LIPSII *Epiſtolis* occurrit.

OBSERVATIO IX.

Malum hypochondriacum a crebris puerperiis.

Matrona generoſa, ſeptem & triginta annorum, victu utens moderate vinoſo, nec tamen ratione ciborum, quos valde nutrientes amat, ſatis accurato, ſomnum nimis diuturnum capiens, & hinc ſanguine ſuccisque, ut ex florido vultus colore adparet, pleniſſima, crebros partus, eosque ſingulis ferme annis excluſit. His non modo valde debilitata eſt; verum etiam gravia a puerperiis ſemper retinuit *incommoda, moxque vomitum cruentum, mox febrem acutam, & elapſo abhinc biennio tertianam diuturnam* toleravit. Præterea alvi eſt ſiccioris; quæ nullis paruit medicinis, clyſteres enim prorſus nequit ferre, & ſuppoſitoria, aqua Sedlicenſis lacti nupta, pilulæ balſamicæ, magneſia alba &c. non niſi momentaneum tulerunt ſemper levamen; mannatas vero potiunculas vomitu reddit. Acceſſerunt ſenſim hypochondriacæ affectiones: ſiquidem moleſtiſſimi ructus, inflationes ventriculi dolorificæ, præcordiorum compreſſiones, anxietates, ſpirandi difficultates, ani tenesmus &c. graviter ipſam extra partus periodum exercent; & junctæ vertigines, moleſtique aurium tinnitus, prohibent, quo minus corpus nec ambulando, nec curru vehendo exercere queat. Ceterum menſes rite & ſufficienti quantitate ſuccedunt; neque etiam minus hæmorrhoides geſtationis tempore largiores, extra illud parciores, tamen regulares fluunt. Nec negliguntur artificiales ſanguinis miſſio-

missiones; siquidem ipsi gravidæ bis vel ter plerumque tunditur vena; extra graviditatem ter quotannis, detractis semper octo unciis inciditur in pede; quoniam in brachio aperta, majorem post se trahit præcordiorum anxietatem. Postquam igitur contra hæc mala permulta adhibuit medicamina; nullo sequuto levamine; abstinuit a cunctis, & per noviſſimum ſemeſtre non nisi liquore meo anodyno, & Elixirio balsamico usa est, atque ex his bene habuit. Sed cum nondum omne malum debellatum sit; meum desideravit consilium, & ut præsertim alvi lubricitatem procurarem, rogavit. Commendavi ipsi clysteres oleo probe imbutos, pediluvia, item fotus ex herbis & floribus emollientibus cum lacte decoctis, ad ima ventris admittendos.

Epicrisis.

Sicuti viri, ita etiam fœminæ, sanguineæ a natura complexionis, per inconveniens vitæ & victus regimen, sanguine & succis turgentes, multis & magnis morbis patent: nam accedente virium ex quacunque causa, in fœminis vero per frequentes partus & gravia puerperia dejectione, in pertinaces chronicas, cujus generis sunt hypochondriacæ & hystericæ, passiones incidunt, quas persanare non tam facile est, ut vulgo putatur.

II. Quando a constrictissima alvo, nulla fere medicina vincibili, flatus ad intestina tenuia, & maxime ad ventriculum & duodenum ascendentes, distendendo summas in diffitis etiam partibus molestias efficiunt; certissime judicari potest, intestinum rectum vehementissimis spasmis a stagnante ibi & in conterminis partibus sanguine constrictum esse. Quo casu externa unguenta ex axungiis, maxime animalium, clysteres quoque oleosi, balnea, pediluvia, fotus, & venæsectio

næſectio in pede inſtituta præſentiſſimum allevamentum & auxilium afferre ſolent.

OBSERVATIO X.

Affectus hypochondriaco ſpasmodicus cum ſuſpicione faſcini.

Vir annorum viginti octo, patre natus phthyſico, juvenis ſub lauta ac vinoſa diæta, illibata, præter levem ſpirationis anguſtiam, uſus eſt ſanitate. At cum Academicam ingreſſus vitam, crebris ſeminis profuſionibus, ac nimiis meditationibus, neglecto corporis motu, indulſiſſet; male habere cœpit, atque præſertim ſpasmodicis circa pectus ſtricturis, ac tuſſi ſicca infeſtatus fuit. Poſt hæc muneri præfectus eccleſiaſtico, majus malorum ſenſit incrementum, & ſub levi corporis motu, ipſisque concionibus, tantis ſubito pectoris compreſſionibus, ad ſuffocationem usque, tantisque phlogoſibus non raro prehenſus eſt, ut *a motu pariter ac concionibus abſtinere debuerit.* Hiſce vitiis conjugio conſulturus, eodem inito, majora fere incidit; ſiquidem per intervalla, præter ſummum mentis angorem, frequentes accedebant ſenſuum defectiones, ac lipothymiæ; quas tandem adplicatione frigidiſſimæ nivis debellabat. Sed ſuccedebant ſtrepitus, tinnitusque in capite, murmura in abdomine, colli ſub inſpiratione, ac potus aſſumtione conſtrictiones, ac ferme ſtrangulationes, ſudoresque mox frigidi, mox calidi: interim ſanguis ex vena miſſus, *floridus atque fluidus adparebat.* Medici conſulti *diverſas fovebant ſententias*; quidam enim morbum pro hypochondriaco ſpasmodico, a viſcerum obſtructione, humorumque dyſcraſia ſuborto habebant; alii vero faſcinum accuſabant, ſpasmosque ab immateriali derivabant cauſſa. Adhibuit ergo varia, quibus crebræ phlogoſes ac commotiones ſanguinis expugnabantur; at reliquis adhuc per quatuor jam annis adfligitur ſymptomatibus,

quorum hæc eſt idea. Per intervalla, maxime ventriculo jejuno, ac ſub concionibus repente corripitur ſpasmodicis, abdominis, ventriculi ac colli conſtrictionibus; ſub quibus venter atque pectus, veluti funeconſtricta, ac pondere oppreſſa, magno impetu ad interiora retrahuntur, anguſta fit ſpiratio, loquelæ interceptio; totumque corpus, ſudore perfuſum contremiſcit. Præterea ſolita ſub veneris exercitio deficit titillatio, unde crebrius repetitur; animus interdum redditur triſtis, ac inquietus, atque tum invaleſcunt ſpasmodica ſymptomata. Ceterum integro gaudet adpetitu; & pro potu vinis utitur, quoniam cereviſia faucium conſtrictionem inferre videtur.

Epicriſis.

Quam pernicioſa & functionibus æque vitalibus ac animalibus *infeſta ſint intempeſtiva & nimia præſertim primis adoleſcentiæ annis veneris exercitia, & quam maxime* iis, qui vitæ ſedentariæ, lucubrationibus, & profundioribus meditationibus indulgent; id toto proh dolor! die obſervamus. Vis enim & robur naturæ ac generis nervoſi ita debilitatur, ut corpus inde quam facile ex levi data cauſſa ad omnis generis motus morboſos & anomalos proclive reddatur Quando ejusmodi ſubjecta morbis acutis afficiuntur, ſummo nunquam non vitæ periculo ſunt expoſita. Ex chronicis paſſionibus patiuntur maxime eas, quæ ex irritato nimium ſyſtemate nervorum proficiſcuntur; cujus generis ſunt epilepſiæ, motus convulſivi, ſpasmodici & arthritici vagi, quorſum etiam referri debent ſpasmi præcordiales ſtrangulantes & ſuffocatorii, ad quos inprimis concionatores, ſi hypochondriaco laborant malo, ſunt proclives. Hi enim quia cum impetu, vehementi vociferatione ſanguinis & humorum motum ad pectus, cor & caput

put impellunt, non mirum eſt, quod præ aliis pectoris ad ſuffocationem usque compreſſiones, phlogoſes, ſenſuum defectiones ac lypothymias cum ſtrepitu & tinnitu in capite & auribus, conſtrictiones faucium ſuffocatorias cum ſudore frigido, modo calido experiantur; ſanguine tamen exiſtente ſatis fluido & florido; qualis per reſpirationem auctam ſub celeriori per pulmonum vaſa tranſitu efficitur. Ego in tali caſu per longam experientiam non melius & tutius aliquod remedium lacte aſinino, convenienti tempore & methodo exhibito, ſufficiente motu & analepticis, balneis quoque aquæ dulcis, decenti ratione admiſſis me unquam deprehendiſſe, certa fide aſſeverare poſſum.

OBSERVATIO XI.

Malum hypochondriacum a ſuppreſſione hæmorrhoidum.

Perſona quædam illuſtris, annorum quadraginta octo, temperamenti ſanguinei, corporisque robuſti, ac proceri, matre nata hypochondriaca, per multos jam annos quotannis fluxum hæmorrhoidalem patitur. Ob varias autem per aliquod tempus res, quæ ipſi obtigerunt, adverſas, hæc excretio ſenſim imminutior facta, & moleſto ani ardore ſemper ſtipata fuit. Acceſſit ergo ante ſeptem annos dolor in pede ſiniſtro podagricus; huncque ſilentem, & non amplius recrudeſcentem, excepit arthritis vaga; non minus ſingulo vere purpuracea efflореſcentia, cum catharrali affectione, ardore, ac pruritu cutis, largisque ſudoribus totum corpus occupare ſoluit, ſed & ſponte ſub recta vivendi ratione deſiccatur. Tandem hoc noviſſimo anno prodiit hypochondriacum malum, ſæviitque ſymptomatibus atrociſſimis. Namque primum inſignis eſt adpetitus proſtratio, ut ſæpius ſub ipſo paſtu aſſumta vomitu reddere teneatur. Adfligunt inſuper inſignis laſſitudo,

anxietates præcordiorum, eorumque gravativi ac preſſorii ſenſus, cordis potiſſimum occupantes ſcrobiculum, & ad ſcapulas excurrentes, vertiginoſa capitis perturbatio, tinnitus aurium, ſomnus terriculamentis plenus. Abdomen, & hypogaſtrica præſertim regio valde inflatur, multisque murmuribus adficitur; ventriculus & gula ingentibus ſtringuntur ſpasmis, cum aliquali deglutitionis impedimento. Hæc ſymptomata veſpertino tempore exacerbantur; & calore capitis, manuumque præternaturali complicantur. In hoc rerum ſtatu commendavi potationem fontium Egranorum tepefactorum; uſum Elixirii baſamici, pilularumque balſamicarum; nec non pulveris laxantis rhabarbarini. Pro potu ordinario decoctum quoddam; & ad vertiginem, auriumque tinnitum, balſamum vitæ extrinſecus inungendum ſuaſi; nec rectum vitæ regimen, ac corporis motum negligendum, juſſi. Abhinc illuſtri ægro poſt primam pilularum doſin, hæmorrhoides, cum inſigni levamine fluere cœperunt; ut nullum ſuperſit dubium, quin reliqua curatio recte inſtituta, malo latura ſit ſuppetias.

Epicriſis.

Morbum hypochondriacum & fluxum hæmorrhoidalem, ſive potius diſpoſitionem ad eum, ingentem inter ſe habere communicationem & conſpirationem, certo certius eſt: Ita prorſus, ut utraque affectio ſit quam maxime hæreditaria, & hæmorrhoidarii quam facile pathematibus ſpasmodico-flatulentis, & rurſus etiam hypochondriaci irregularibus ſanguinis per venas ſedis commotionibns 'afficiantur. Nam non raro deficiens & ſuppreſſus hæmorrhoidum fluxus cauſſam affectui hypochondriaco ſubminiſtrat; non raro etiam homines, qui nunquam a natura proclives ad hunc fluxum fuerunt, ſpasmis & flatulentiis inteſtino-

ſtinorum propter impeditiorem progreſſum ſanguinis per venas meſaraicas & venæ portæ redditum, hæmorrhoidarii fiunt, adeo ut doloribus & ſpasmis circa os ſacrum; hæmorrhoidibusque tam cœcis, quam fluentibus obnoxii reddantur.

Deinceps quoque certæ in praxi medica eſt experientiæ, & hypochondriacos & hæmorrhoidarios ex facili fieri podagricos, arthriticos, & ſcorbuticos, atque ſilente forſitan altero affectu, ut plurimum ſuccedere ac recrudeſcere alterum. In ejusmodi intricatis & complexis morbis utique optimum reconvaleſcentiæ ſignum eſt; ſi & artis & naturæ beneficio per ſedis venas fluxus qui & cacochymiæ & plethoræ optime medetur, procurari & in ordine ſervari poteſt.

OBSERVATIO XII.

Melancholia hypochondriaca hæreditaria.

Vir juvenis, viginti ſeptem annorum, temperamenti ſanguineo melancholici, parentibus melancholicis, & patre plane maniaco natus, animi ſenſibilioris, in prima juventute rachitide laboravit; tumque ſuperatis, cum epilepſia variolis, anno ætatis decimo achoribus capitis infeſtatus fuit. His remediis mercurialibus, absque recto regimine, ſublatis ſucceſſit, tumor totius abdominis, maxime ſcroti pellucidus; laxantibus tenſim ſanatus. Quatuordecim annos natus, crebris manuſtuprationibus; ſemen provocare cœpit, perque aliquot annos continuavit, cum inſequente corporis contabeſcentia. Inſimul ad ſtudia nimium incubuit; & poſtquam ſemen turpi manu elicere deſiit, non modo crebris pollutionibus nocturnis vexatus, verum etiam tantas narium hæmorrhagias paſſus fuit, ut ſæpius animo delinqueret. A decimo nono ætatis anno, Academiam ingreſſus, Bacho operam non raro dedit; mediocri-

diocriter valuit; donec quinque abhinc annis ſub epulis aliquando ſubito fieret, ut fruſtum cibi in faucibus obhæſiſſe videretur. Spongia intrudebatur gulæ; ſed non modo ſenſus pali pharyngi inſixi permanebat; verum etiam uvula prolabebatur; & poſt multam operam elevata, hoc reliquit incommodum, ut quoties Nicotianam ſugat, vel vinum hauriat, protinus faucium ardorem ſentiat, & vel uvulæ prolapſum, vel tonſillarum intumeſcentiam patiatur. Poſthæc vitæ genus iniit valde inordinatum; ſiquidem degebat in loco, multis ſtagnis, impuroque aëre pleno; ſæpiusque corpori calenti, ae fortiori motu commoto aquam frigidam ingurgitavit. Hinc febrem intermittentem incidit, valde irregularem, & mox tertianam, mox quartanam, mox quotidianam: qua tandem, ope electuarii cujusdam ſanata, vanis, triſtibus, ac meticuloſis exerceri cœpit cogitationibus. Has expugnaturus, elapſo proxime anno, Jenam ſe contulit; ſed ibidem majora incrementa cepit melancholia, cum plenaria adpetitus proſtratione juncta; ut omnem cum amicis conſuetudinem fugere teneretur, gelidisque ſæpenumero perfunderetur ſudoribus. Curæ medici cujusdam ſe tradidit primum; a quo martialibus tractatus, cum nullum ſentiret levamen; & malum, accedente ob mortem matris, mœrore magis exacerbaretur; acidulas Selteranas adhibuit, conjunctis venæſectionibus, pediluviis, aliarumque convenientium medicinarum uſu. Sed cuncta ſunt fruſtranea; ſiquidem crebris ſolicitatur phlogoſibus, humorum ad caput congeſtionibus, fortiori cordis palpitatione; & ſub epulis præſertim inſigni mentis angore adficitur. In tali rerum ſtatu, conſultus ego, primum pro potu ordinario decoctum conſuetum; ad alvum ducendam, infuſum rhabarbarinum; pro nervis, capiteque confortandis pulverem, ex lapidibus cancrorum,

rum, pulvere Marchionis, ſuccino, nitro, oleo cinamomi, macisque confectum ordinavi; pediluvia quoque, & extrinſecus ad ſplenis regionem, emplaſtrum ſpleneticum Aquapendentis commendavi; & præter rectam diætam, longas peregrinationes, aërisque mutationes ſuaſi.

Epicriſis.

Multa occurrunt in hac morbi hiſtoria momenta, quæ tanquam cauſſæ remotiores, ad malum hypochondriaco melancholicum contribuerunt. Primum quidem notandum eſt, ægrum noſtrum jure hæreditario quandam ad melancholiam obtinuiſſe diſpoſitionem; quæ in tenerioribus ætatis annis in ea potiſſimum conſtitit nervoſarum partium conſtitutione, atque debilitate, qua ad ſubeundos varii generis morbos proclives fuerunt. Hinc enim *in prima ſtatim infantia, digeſtionis, chylificationis, ac nutritionis negotium, minus rite ſucceſſit; & ideo* atrophica corporis conſumtio, cum rachitide enata fuit. Qua percurata, reſtitiſſe tamen videtur, ſanguinis ac lymphæ potiſſimum quædam acrimonia; quæ tandem ſalutari naturæ conſilio, adcutis ſuperficiem depulſa, ſub achorum forma comparuit. Recte quidem data tum fuerunt mercurialia; at cum inconveniens acceſſerit regimen; non fieri potuit, quin conſtricta corporis ſuperficie, impura exanthemata retroceſſerint, tumoremque corporis œdematoſum *induxerint.*

Deinceps quum tantæ nervoſi generis debilitati, & per hæreditatem, & graves morbos acquiſitæ, ſuſtentataque, acceſſerint crebræ manuſtuprationes: non ſane mirum, ſi partes ſolidæ tantam ad irregulares commotiones proclivitatem obtinuerunt, ut ceſſantibus voluntariis ſeminis profuſionibus, illud non modo præter voluntatem ſub

nocturnis ludibriis promanaverit, verum etiam ipſe ſanguis, ad animi usque deliquium e naribus eruperit. Tum magis adhuc fregerunt naturæ, nervoſique ſyſtematis vires, errores diætetici in Academia commiſſi; quibus in acceptis ferendus eſt ſpasmus pharyngis, quo inter epulas, ſumto forſan liberaliori vino, correptus eſt. Hunc, accedente improvida ſpongiæ in gulam intruſione excepit tanta atonia partium, in faucibus ſitarum, ut ad hunc usque diem, poſt potum ſpirituoſiorem, aut aliud faucium irritamentum, vel uvulæ prolapſus, vel tonſillarum inflatio ſubſequantur.

Tandem ex irregulari diæta ac vitæ regimine in febrem incidit intermittentem, admodum irregularem; quæ ope electuarii, forſan chinati ſuppreſſa, primam originem hypochondriaco ac melancholico malo præbuit. Huic ſubinde majus pondus ac incrementa dedit, partim improvidus martialium uſus, partim diuturnus mœror ex obitu matris. In hocce igitur morbi genere, ubi cuncta remedia incaſſum fuere propinata, præter ordinatam vivendi rationem, potum convenientem & balnea aquæ dulcis, non ullum relinquitur ſubſidium, quam aëris mutationes ac diuturnæ peregrinationes: quæ niſi votis reſpondeant, omnis fere opera ac oleum perditum eſt.

OBSERVATIO XIII.

Affectus melancholico maniaco-hypochondriacus.

Matrona triginta annorum, temperamenti ſanguineo phlegmatici, elapſo abhinc anno, cum ob menſtrua retenta ſe gravidam reputaret, ex mariti obitu, vehementi affecta mœrore, huic nimium indulgere cœpit, & ſolitudinem quæſivit. Erumpens paullo poſt cum magnis doloribus, uterinus, ſed parcus cruor, ſuſpicionem graviditatis diſcutiebat; & illa ab hominum conſortio fere remota,

mota, in prædio vivebat. Ibi ex improviſo fiebat, ut, prævia raucedine, & ardore faucium, in his ſentiret ingens gelu, quod primum parvum ſpatiolum occupabat, ſed mox per totum pectus, ad utraque hypochondria excurrebat, tandemque in preſſorium, tenſivumque pectoris dolorem deſinebat. Sumto pulvere contra acredinem, largiori quantitate, accedebat tanta ſpirandi anguſtia, ut ſuffocari videretur; & tuſa in utroque crurum vena, totius corporis horror, pectorisque oppletio jungebatur; noctem tranſigebat inſomnem, altero die non niſi delira, mentis prorſus impos, loquebatur. Accedens medicus deprehendebat pulſum fortem, celerrimumque; urinam intenſe tinctam, cum ſedimento furfuraceo, ſalibusque ſcorbuticis; anhelationem gravem, quæ tandem rejectione pituitæ tenaciſſimæ, fere purulentæ ſolvebatur; ſermonem *continuum ſine ordine movebat, mox flebat, mox ridebat; alvus erat adſtrictiſſima, ſomnus nullus*, ciborum faſtidium, ſcintillabant oculi; artus inſigni pollebant robore, continuisque motitationibus agitabantur; & interdum in cruribus adparebant exanthemata, absque calore præternaturali. Hæc ſymptomata, veſpertino tempore vehementiora, alternis potiſſimum diebus exacerbabantur; nec veſicatoriis, camphoratis, anodynis, aliisque remediis obſecundabant. Notari quoque meretur, epidemicam hoc tempore fuiſſe catharralem febrem, exanthematibus plerumque complicatam. Conſultus ego crebrum uſum pulveris temperantis, ex pulvere Marchionis, antimonio diaphoretico, cornu cervi philoſophice præparato, ſuccino præparato, nitro depurato, & cinnabari confecti commendavi; & veſperi liquorem anodynum, ex hauſtu aquæ frigidæ ſumendum ſuaſi. Pro potu ordinavi ſerum lactis, & ad moliendam alvum, mannam, nitro antimo-

niato nuptam propoſui; non minus emulſiones refrigerantes propinari, capitique epithema ex ſemínis cucurbitarum uncia dimidia, nucleorum perſicorum drachmis binis, aquæ florum ſambuci, roſarum, tiliæ, liliorum convallium, papaveris rhæados ana unciis duabus, nitri ſcrupulis binis, camphoræqne in ſpiritu roſarum ſolutæ granis tribus, adplicari juſſi. Tandem narium hæmorrhagiam, ſi impetuoſior raptus humorum ad caput fuerit, *intruſo iis* ſtylo, provocandam curavi; ac præter corporis exercitationem, balnea aquæ dulcis ordinavi.

Epicriſis.

Variæ ſunt cauſſæ, quæ ad ingenerandum hoc dirum contribuerunt malum; prima eſt menſtruarum retentio, quæ forſan a vita nimis ſedentaria originem traxit; & *licet ſponte revocata ſit, parcior tamen fuit;* altera debetur *diuturno mœrori, ob mariti obitum inducto; & hinc* inita vita ſedentaria, ab hominum conſortio remota: unde imi ventris ſpasmodicæ ſtricturæ, humorumque major ad caput raptus, ortum petunt. Debetur inſuper animadverſio febri catharrali exanthematicæ, tum temporis graſſanti; quæ noſtram, ſpasmodicis motibus obnoxiam, raucedine, fauciumque ardore id teſtantibus, procul dubio occupare voluit. Gelidus in œſophago ſenſus, non niſi ex ſpaſmodica illius ſtrictura fortiori, ſanguinemque profundius reprimente, natales ſuos mutuatur; quæ per reliquum corpus, maxime pectus protenſa, hujus compreſſiones, ſpirandique difficultatem induxit. Quin idem ſpasmodicus motus per inconſultam venæſectionem ad totum corpus propagatus, hujus horrorem excitavit: atque ſic aucta partium inferiorum, maxime abdominis ſtrictura, humores ſpiſſi pariter ac impuri majori copia ad pectus caputque rapti,

rapti, illius oppletionem, in hoc vero circulum impeditiorem effecerunt; quo tandem factum eſt, ut turbatis animalibus functionibus, raptus melancholico maniacus exceperit.

In tali igitur caſu, non aliæ ſunt medendi indicationes, quam ut relaxatis corporis exterioris ſpasmis, humorum effrænes motus conſopiantur, & impetus a capite ad exterius & inferius corpus derivetur. Hinc ex internis proſunt temperantia, lenia anodyna, potusque ſerilactis; extrinſecus juvant clyſteres, ac epithemata capiti adplicanda. Vix vero operæ pretium faciunt hæc medicamina, niſi acceſſerint balnea aquæ dulcis, quibus relaxatur conſtrictum corpus, ſuccique ad inferiora derivantur. His felici cum ſucceſſu, ſi ex prioribus malum non remittat, ſed magis invaleſcat, jungi poteſt ſanguinis, e naribus ope ſtyli ipſis intruſi facta provocatio; cui quidem interdum univerſalis humorum per venæſectionem præmitti debet inanitio, at quum illa in noſtro caſu brevi ante morbi invaſionem inſtituta fuit; commode ipſi ſuperſedere potuimus. Nec vero negligendus eſt corporis motus, quippe qui virtutem reliquarum medicinarum egregie ſecundat, & tali ratione malum hoc, maxime ſi fuerit recens, ſæpe curatum vidi.

OBSERVATIO XIV.

Vir generoſus, habitus corporis ſpongioſi, ſanguinis humorumque pleniſſimus, diu jam paſſionibus flatulentis, ac hypochondriacis, maxime in ſiniſtro latere, cum doloribus colicis fuit diſcruciatus. Præſertim vero per noviſſimos aliquot menſes, cum e mobili vitæ genere, ad ma- *Paſſio hypochondriaca ſtomachica.*

gis ſedentarium tranſiiſſet, autumnali hyemalique tempore, ſumtis epulis, hora circiter tertia vel quarta pomeridiana, ſenſit moleſtum & preſſorium in cordis ſcrobiculo, dextroque hypochondrio dolorem, ad dorſum usque procurrentem, atque cum præcordiorum anxietate, pectorisque oppreſſione ac coarctatione ſtipatum: pedes inſimul algent, vultus ſanguine turget, rubetque, pulſus fertur citatior, manusque calent. Sub hoc paroxysmo vexant ſæpius conatus vomendi, modo irriti, modo ipſi vomitus, materiam ſaporis acidiſſimi, dentes ſtupefacientem, faucesque arrodentem, licet parciori quantitate eructantes. Levatur malum ructibus copioſe exploſis, atque ſudore, circa veſpertinum tempus erumpente prorſus ſolvitur. Eo gravius autem, & frequentius torquet, ſi æger cibis leguminoſis, flatulentis, piſcibusque marinis avidius indulſerit. Ceterum vires languent, corpus emacreſcit, & alvus nunquam ſponte ſuo fungitur officio.

Requiſiti medici pugnarunt elixiriis, ſtomachicis, volatilibus, purgantibus &c. ſed fruſtra, magisque malum exacerbabant. Ego vero, perſpecta penitius morbi cauſſa atque ſede, pulveres acrimoniam humorum temperantes, leniterque laxantes, ex lapidibus cancrorum, radice ari, croco martis ſubtiliſſimo, rhabarbaro, tartaro vitriolato, cinnabari, ſemineque cymini confectos ordinavi. Præterea, ut abſtineret, ab omnibus flatulentis, ac leguminoſis cibis, atque vini Rhenani potu, cui hactenus adſueverat, juſſi; cœna quoque parciori uteretur, corpusque ſedulo moveret, imperavi. Tum thermas Carolinas commendavi; quibus aliquoties, ſub recto regimine, uſurpatis, optime valere cœpit.

Epicri-

Epicriſis.

Hæc affectionis hypochondriacæ ſpecies, quæ ab antiquis medicorum ad cardialgiam referri ſolet; nec raro noſtris temporibus, ſequioris potiſſimnm ſexus perſonis familiaris deprehenditur, commode ſtomachica adpellari poteſt. Ego quidem illius ſedem, in inteſtino duodeno collocandam eſſe cenſeo; cujus tonus atque naturale robur, ſi fuerit dejectum, facillime in eo ſtagnat maſſa alimentorum, in ventriculo minus recte digeſtorum, & accedente prave bilioſo pariter ac pancreatio ſucco, acriorem ſubit fermentationem, vaporumque elevationem. Hi vero nimium inflando, ac diſtendendo ipſum duodenum, atque ſuper hoc ſitum plexum magnum meſentericum, item arteriam & venam meſaraicam comprimendo, nec non orificia ventriculi, & flexuram, quæ in fine duodeni eſt, arrodendo, ac claudendo, omnium recenſitarum moleſtiarum cauſſam præbent, atque fundamentum. Tam ingens vero ſuccorum acidorum, qui obſervantur in hypochondriacis, proventus, non niſi humoribus in ventriculo ac inteſtino ſtagnantibus debetur; qui ſæpenumero ad corroſivam accedunt naturam, teſtantibus vomitionibus. Vitioſo huic acido in acceptis quoque ferenda eſt alvi adſtrictio; idemque bilis texturam corrumpens, album generat fæcum alvinarum colorem. Inde porro petenda eſt ratio, cur in tali caſu purgantia remedia effectu ſuo deſtituantur; eorum enim vim non magis quam ab acidis infringi notiſſimum eſt. Ego vero in hiſce adfectionibus ad alvum laxandam nihil præſtantius mannatis paſſulisque rhabarbarinis, non omiſſis motu ſufficiente, potuque humectante, deprehendi; nec minorem virtutem

tutem exſerunt abſorbentia alcalina, dum acidum abſorbent, cumque illo ſal quaſi medium amaricans conſtituunt, cujus ope vim laxantem obtinent. Præterea thermæ, maxime Carolinæ, propter copioſam terram alcalinam, & ſal, quod complectuntur, amaricans, omne fere curationis punctum abſolvunt. Et ſane ad acidum abſorbendum, viſcidum incidendum, alvum laxam reddendam, cunctas excretiones promovendas, viſcerumque obſtructionem reſerandam, ſagaces ac periti medici nullam unquam medicinam, hiſce thermis pretioſiorem invenerunt, atque judicarunt.

Atque has de paſſione hypochondriaca allegaſſe ſufficiat obſervationes: plures, qui cognoſcere cupit, adeat RESPONSA, atque CONSULTATIONES noſtras medicinales. Sic inveniet de malo hypochondriaco exempla in *Tom. II. Sect. III. Caſus XXIX. usque ad XXXIII.* hypochondriaco hyſterico *Caſus XXXIV. ad XXXIX* hypochondriaco ſpasmodico flatulento *Tom. IV. Sect. IV. caſus XXIII. ad XXVI.* hypochondriaco ſcorbutico *Tom. III. Sect. IV. caſus L. ſeqq.* melancholia hypochondriaca ac hyſterica *Tom. II. Sectio III. Caſus XL. ad XLII. caſu LII. ad LIV. ſeqq.*

SECTIO

SECTIO II.

DE

SPASMIS ET CONVULSIONIBUS PARTICULARIBUS; SPECIATIM

DE PALPITATIONE CORDIS, *ASTHMATE SPASMODICO* ET SUFFOCATIVO, TUSSI CONVULSIVA, SINGULTU, SPASMO ET CONVULSIONE OESOPHAGI, VOMITU, CHOLERA ET DYSENTERIA, ET DE UTERI CONVULSIONE, ABORTU.

DE

SPASMIS ET CONVULSIONIBUS PARTICULARIBUS:

SPECIATIM

DE PALPITATIONE CORDIS, ASTHMATE, SPASMODICO CONVULSIVO, SINGULTU, SPASMODICO CONVULSIVO, OSCITATU, VOMITU, CHOLERA ET DYSENTERIA, ETIAM UTERI CONVULSIONE.

CAPVT I.
DE
PALPITATIONE CORDIS.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

EXpoſitis iis ſpasmodico convulſivis affectibus, qui tanquam univerſales, totum nervorum genus occupant, omnesque fere corporis functiones proſternunt: tranſeundum jam ad illos erit, qui certis tantummodo partibus inhæreſcunt, easque magna ſæpenumero violentia exagitant. Hos inter atrox malum eſt cordis palpitatio, quam vere talem definimus, quod ſit violenta, & perquam moleſta muſculi cordis ſubſultatio, ac convulſio, ſive e naturali ſua ſede dimotio, ab influxu liquidi tenuiſſimi in nervos cardiacos impetuoſiori, & cruore juſto majori copia in dextrum cordis ventriculum impulſo, vel ab acrimonia, aut alia cauſſa originem petens. *Definitio palpitationis cordis.*

§. II.

Hanc veram eſſe definitionem, ex infra dicendis pateſcet: jam vero præmonere conveniet, eam eſſe intelligendam de palpitatione cordis vere tali, i. e. quæ morboſa, valde moleſta, & ſæpius ſatis chronica exiſtit; quæ differt a tremore cordis, atque leviori illius palpitatione, corporibus etiam ſanis eveniente, citoque tranſitoria. Tremor nimirum cordis fit a fluidi nervei in eas nervoſas fibras, quæ communi itinere cum vaſis, maximeque arteriis coronariis, externam cordis ambiunt ſuperficiem, vel celeriori, vel impeditiori per nonnullos ramos influxu: hinc LOWERUS *de Corde Cap. II. pag. 91.* adnotavit, quod cor canis, *Differentia ratione graduum, & a tremore cordis.*

nis, ligato octavi paris nervo, protinus contremuerit. Inde quoque ratio patet, cur talis tremor, partim poſt graviores animi affectus, & fervidiorem veneris appetentiam contingere obſervetur; partim etiam viribus amiſſis accedere ſoleat, & mox animi deliquia prænunciet, mox febres malignas comitetur, mox inſignius ſanguinis profluvium ſequatur, mox moribundos vexet. Datur quoque crebrior cordis palpitatio ſeu motus, quioccurrit in iis, qui celeri curſu, ſaltatione, luſu pilæ, aut balneis nimium calidis corpus exagitarunt; vel effuſiori gaudio indulſerunt, vel fortiori iracundia exarſerunt; nihilque eſt, niſi celerior, atque velocior cordis & arteriarum ſyſtole, a commotis nimium, atque citius per cordis cava circulantibus ſuccis inducta. Hæc eadem celerior cordis ſyſtole, dum a pulſus duritie vacat, ſeſe diſtinguit a febrili pulſu, qui hujus frequentia cum duritie juncta abſolvitur. *Diſtingui porro debet cordis palpitatio ab ea, quæ interdum, maxime in fœminis* circa ultimos geſtationis menſes, in epigaſtrica abdominis ſentitur regione; & nihil eſt, niſi arteriarum in eo loco ſitarum, præcipue cœliacarum, nimia a copioſo & in prompto per venas ſplenicas regreſſu præpedito cruore, repletio, validiorque pulſatio: quæ optime ſanguinis miſſione curatur. Tale exemplum proſtat in A. N. C. *Dec. I. anno VI. p. 261.* De his nobis directe non ſermo eſt; ſed de ea loquimur ſpecie, quæ ægros non raro ſine evidenti, ac externa cauſſa adoritur, & tanta cordis contractione & agitatione perficitur, ut illud etiam e naturali ſua ſede dimoveatur; & vel ad ſiniſtrum magis latus propellatur, vel violenter ad coſtas, atque ſternum allidatur, tantaque vehementia præcordia elevet, ut pulſatio externa tegumenta attollat, & quandoque extra parietes percipi potuerit; teſtantibus FORESTO *Obſ. Lib. XVII. Obſ. 10.* & CHRISTOPHORO

PHORO A VEIGA *Lib. III. de art. med. cap. 8.* Quin RIVINUS *de Cordis Palpitatione §. 13.* memoriæ prodidit, ſe in ægro cordis palpitatione laborante, in eo pectoris loco, ubi admota manus pulſationem percipiebat, maculam rubicundam; in altero callum deprehendiſſe.

§. III.

Hiſtoria morbi.

In hiſtorica hujus affectus deſcriptione occurrunt quædam momenta, quæ merentur conſiderationem. Primum quidem valde obnoxia huic malo deprehendimus ſubjecta, quæ ſunt corporis ſtrictioris, temperamenti ſanguineo melancholici, animique ſenſibilioris, in terrorem maxime proclivia, ætate juniora, quæ ſanguine ſuccisque turgent, horum conſuetas evacuationes, ſive fuerint naturales, ſive artificiales ſuppreſſas, vel neglectas patiuntur; maximeque ſequioris ſexus perſonæ, quibus menſtrua non rite ſuccedunt, vel narium hæmorrhagiæ ſuppreſſæ ſunt. Hinc BALLONIUS *Lib. I. conſil. pag. 519. Uti in juvenibus*, inquit, *ex ephebis excedentibus, quibus debet eſſe frequens hæmorrhagia, ſi ea deſit, palpitatio poteſt contingere; ita etiam virginibus nondum menſtruatis accidere poteſt, recurrente ad partes ſuperiores ſanguine.* Ipſa palpitatio levior vel gravior eſt, & per intervalla plus minus longiora invadit; mox noctu ex improviſo adoritur miſeros dormientes, ut ſubito evigilent; mox interdiu accedit, ſumtisque ſæpius epulis invaleſcit. Antecedunt interdum graves præcordiorum anxietates; ſub ipſo paroxyſmo velox & anhela fertur ſpiratio; jungitur interdum tremor cordis, &, quod probe notandum, pulſus arteriarum, licet ſit intermittens, tamen cordis motui ſæpe non reſpondet, ſed languidus fertur ac imminutus; quin teſtante TIMÆO A GULDENKLEE *Epiſt. 23. pag. 140.* prorſus non ſentitus fuit in carpo. In gravi paroxyſmo

percipitur magna moleſtia in præcordiorum regione, ob ſeptum videlicet transverſum vi nervi phrenici, circa cordis ſiniſtrum latus ſiti, & ab ejus palpitante motu agitati male affectum; non minus inſignis corporis languor, artuumque tremor remanet.

§. IV.

Sedes & cauſſa mali proxima.

Quod attinet ad ipſas mali cauſſas & ſedem: formalis cauſſa ſemper eſt violenta cordis contractio, atque convulſio tanta, ut e ſede ſua dimoveatur: materialis proxima vero eſt quædam cruoris potiſſimum in dextro cordis ventriculo ſtagnatio, & nimia ad eum aggeſtio, propter quam impetuoſior fluidi nervei in nervos cardiacos & fibras cordis fit influxus & earum præternaturales contractio. Quæ ut eo facilius intelligantur; operæ erit pretium, quædam de intimiori cordis ſtructura, huc apprime facientia, præmittere.

§. V.

Nervorum cardiacorum deſcriptio.

Atque primum ex ſolertiſſimi *JOHANNIS MARIÆ* LANCISII *tr. de motu cordis, & aneuriſmatibus* allegandum duximus, quod contra plurimorum medicorum ſententiam, qua valde exiles, & vix animadverſione dignos cordi tribuunt nervos, hos potius inſigniores ac innumeros, cordis muſculis communicari, penitior doceat anatomia. Namque in ſingulo latere, dextro pariter atque ſiniſtro quinque adnotare licet nervorum paria; quorum primum, vagum dictum, in cerebro inter nates, teſtesque ſubortum, & in molli hujus ſubſtantia, inter ramuſculos carotidum arteriarum progreſſum, communi cum vena cava itinere ad pericardium fertur, & ſparſis ad auriculas, arteriasque ramulis, deſinit in rete nervoſum, inter aortam ac pulmonalem arteriam, in poſtica cordis baſi reperiundum. Alterum, quod intercoſtale ſuperius vocat, eodem cum priori principio natum, & e capite per foramen oſſis petroſi

troſi emiſſum, ſupra aortam deſcendit arteriam, inque tres diviſum ramos, unum externo cordi, reliquos duos dicto reticulari communicat contextui. Tertium, quod audit vertebrale, adhuc intra cerebrum prope decimum nervorum par erumpens, cum arteria vertebrali, per oſſeam viam progreditur, & circa ſeptimam colli vertebram egreſſum, cordi variis *infinuatur* locis, tandemque in memoratum rete diſtribuitur. Quartum, nomine intercoſtalis inferioris, præditum, ex ſpinali medulla inter tertiam, quartamque colli vertebram ſurgit, & miſſis quibusdam ad auriculas & utrasque venas ramulis, ad formandum ſæpius allegatum plexum concurrit. Quintum denique, quod phrenicum vocat, ex ultima colli, primisque dorſi vertebris erumpens, nervos dat auriculis ac ventriculis, atque eundem perreptat nervoſum plexum; ex quo demum innumeri *rami per totam cordis feruntur* ſubſtantiam. Hinc docemur, *unde cordis muſculo tanta vis ſit*, quæ omnium totius corporis muſculorum robur longiſſime ſuperat: eurque, uno nervo ligato, cor quidem tremat, ob irregularem fluidi tenuiſſimi per reliqua nervorum paria influxum; ejus vero motus non prorſus intercipiatur? Præterea notari meretur, recenſitorum nervorum tria eſſe paria, quæ ganglia formant; reliqua duo his vacare. His efficitur regularis, ac naturalis cordis motus; illis irregularis ac violentior, *animi pathemata* excipiens. Inde patet, cur *animi affectibus tanta in alterando cordis motu ſit potentia?* Nec ignorari oportet, cavam venam præ reliquis vaſis, numeroſiſſimam obtinere nervorum copiam: quoniam illa ad revehendum totius corporis ſanguinem, magno opus habet robore.

§. VI.

§. VI.

De ſtructura, atque motu cordis.

Adhuc notatu eſt digniſſimum, cor eſſe muſculum, ſeu potius congeriem multorum muſculorum. Namque dum docet Anatomes, illud ex innumeris fibris, columnisque carneis conſtructum eſſe; eadem quoque penitior manifeſtat, ſingulam fibram ex quam plurimis componi fibrulis; quarum quævis quum iterum ſit congeries fibrillarum minimarum, muſculi nomen meretur, maxime cum ſingula tegatur membrana tenuiſſima, ex fibrarum nervearum, arteriarumque contextu apparata. Hinc ſequitur, cor undique, interne pariter, ac externe, valde nervoſum, valdeque ſenſibile eſſe, & ab omni, quod ipſi inhæret, ad contractionem poſſe vellicari. Deinceps cor eſt muſculus liber, a quatuor magnis vaſis pendulus: Ergo a motu naturali majori ad omnes plagas rapi, eque conſueta ſede dimoveri poteſt. *Uſus cordis eſt, ut ſanguinis circulum per totum corpus promoveat; de quo ad noſtrum ſcopum* hæc notamus. Sanguis ab omni corporis puncto, ope venarum primum exiliorum, mox capaciorum, fertur tandem in venam cavam, ejusque, quem prope dextram cordis auriculam format, ſinum amplum, & ex eo in dictam auriculam, tanquam cavum intus muſculum, ſub ejus dilatatione ingreditur: ſimulque chylus ex ſubclavia, per deſcendentem cavam, eandem ſubintrat auriculam. Hæc igitur humoribus plena, ad ſui contractionem ſolicitatur, qua facta, cruorem cogit in dextrum cordis ventriculum, vel prorſus laxatum, vel juxta *Lanciſii* mentem, in fine diaſtoles atque principio ſyſtoles conſtitutum. Ille vero cruoris mole, ob fabricam valde nervoſam, ſtimulatus valide conſtringitur; pellitque contentum fluidum, impedito per valvulas tricuspidales ad auriculam regreſſu, in pulmonalem arteriam, per pulmones undique diſtributam.

Inde

Inde liberis undique viis, tendit ad pulmonalem venam, perque hanc iisdem modis, a ſiniſtro cordis thalamo excipitur, & ex eo per äortam arteriam in totum corpus effunditur. Expreſſo e corde cruore, ejus ventriculi vacui, in ſitum vere naturalem, qui diaſtole eſt, ſe reſtituunt; & quamprimum cruore implentur, ob mechanicam neceſſitatem, rurſus contrahuntur. Sic alternat ſyſtole, atque diaſtole tam diu, quam diu vita, quæ integro humorum circulo abſolvitur, perdurat.

§. VII.

Ex his patet, ad cordis motum naturalem requiri 1) juſtam proportionem fluidi movendi, atque ſolidi, ut ſcilicet illius ea duntaxat afferatur quantitas, quæ vi cordis naturali poſſit ſuperari, 2) fluidorum temperiem, ac mixtionem naturalem, 3) cordis juſtum robur, & hinc ſufficientem *fluidi nervei, & arterioſi ſpirituoſi influxum*; 4) ductuum vaſorumque ſanguinem ad cordis vaſa vehentium, ac revehentium rectam diſpoſitionem, liberamque ab omni præternaturali cauſſa cavitatem. Quæ ſi minus legitime ſe habeant, cordis motum variis modis vitiant; ſed quum nobis de vera ac violenta duntaxat cordis palpitatione ſermo ſit: ad eam a reliquis motuum cordis vitiis diſtinguendam, ſciendum eſt, ad eam perficiendam ſemper requiri: 1) ut cordis ventriculo dextro infenſum quid, quodcunque fuerit, *inhæreſcat*; 2) ut hinc major ac impetuoſior fiat *fluidi nervei ad nervos cardiacos influxus*; & 3) conſequenter, naturali major, ac ſumme violenta muſculi cordis ſubſultatio, atque contractio inſequatur, quæ ſæpius atque celerrime continuata, non prius ceſſat, quam donec expulſum fuerit inimicum, ac remotum impedimentum; 4) ut tam violenta agitatione, cor e ſede ſua, quoniam liberum eſt, pendulumque, dimoveatur; ac 5) non raro

Ratio palpitationis cordis mechanica.

ad ſiniſtrum maxime latus protrudatur; quoniam a dextro latere ad ſiniſtrum fit impulſus; ut 6) denique humorum per arteriarum vaſa irregularis ſit progreſſus, quin interdum plane per aliquot minuta ceſſet; unde in carpo pulſus percipitur plerumque intermittens, debilis, parvus, vel plane nullus, & non raro mentis junguntur deliquia.

§. VIII.

Sectio cadaverum, cordis palpitatione extinctorum.

His præmiſſis, jam inquirendæ erunt cauſſæ palpitationis cordis mediatæ: quo fine præmittendam duximus Sectionum eorum, qui hoc morbo perierunt, hiſtoriam. Tacemus polypos, calculos, aliasque res præternaturales, in cordis, vaſorumque cavis obvias; de quibus fides ſit penes auctores: tacemus quoque aquam, ſanguine tinctam, juſto majori copia in ſacculo pericardii poſt mortem reperiundam; cujus infra ſubjungemus explicationem: ſed commemorabimus duntaxat, qualis reperta fuerit cordis conſtitutio. Sic A. N. C. *dec. II. anno IX. obſ. 44.* referunt, aperto tali cadavere, cor mole maximum adparuiſſe, dextrum ventriculum dilatatum, ac ſanguine nigerrimo repletum, arterias conniventes, venamque cavam aſcendentem in tumorem ingentem fuiſſe elevatam. Idem confirmat WILLISIUS *tr. de medicament. oper. Sect. VII. Cap. III. pag. 103.* ubi præter infarctum dextri cordis ventriculi, ac dextræ auriculæ, pulmones quoque atro, ſtagnante, ac extravaſato cruore fuerunt *infarcti*. JOH. COUSIN *in Nov. aſth. Hiſt. III.* refert, corda ad inſtar bovis quadrati ſemet inveniſſe.

§. IX.

Cauſſæ mediatæ ſunt polypus cordis.

Perſequuturi igitur cauſſas, quæ ad inducendam cordis palpitationem contribuunt, mediatas: eas vel intra, ac circa cor ipſum hærere, vel in partibus magis remotis reſidere

ſidere deprehendimus. Ex priorum cenſu occurrunt primum, atque frequentiſſime polypoſa concrementa, fibroſa ſemper ac membranacea, in cordis potiſſimum ventriculis, ac auriculis generata, tum in venas protenſa, & ex his non raro intra arterias compulſa. Ubi hæc cauſſam præbent cordis palpitationi, has plerumque deprehendimus notas: a motu corporis validiori, a ſcalarum adſcenſione, vel ubi ſanguis leviſſime commovetur, protinus cordis palpitatio invaleſcit; fit ingens circa præcordia anxietas, cum pulſu debili, & inæquali, quandoque etiam plane intermittente; Spiritus ægre trahitur, ut ſuffocationis non raro ſit metus, ſæpiusque animi junguntur deliquia: morbus præterea diutius perſeverat, nec ullis cedit medicamentis. Tale concrementum, ſi cordis thalamis inhæreſcat, pro vario, quem format ſitu, nunc plus, nunc minus ſanguinis, per cavam venam advecti admittit; hinc pro majori, minorive cruoris copia pulſus quoque nunc fortis, nunc debilis ac obſcurus editur. Quando polypus ejusmodi in eo loco, ubi firmiter accrevit, immotus quieſcit; nullam obſervamus palpitationem; quod ſi vero a loco ſuo avulſus, libere in cordis ventriculis fluctuet, hinc forte una cum ſanguine in vas ſanguiferum patulum propellatur, firmiusque in illud adigatur, ita, ut plane occludatur, & hac ratione ſanguinis transfluxus impediatur tam diu, donec iſtud repagulum rurſus ſolvatur: tum non modo pulſus arteriarum plane intermittit, atque filet; verum, obſtructis ſic vaſis, & continuante perpetuo ad dextrum cordis thalamum affluxu, ſtagnat cruor in hoc ventriculo, ipſum diſtendit, atque ſic muſculum cordis ad vehementiſſimam ſui concuſſionem, quæ eſt palpitatio, proritat, non prius ceſſantem, quam donec iter aliquomodo ſanguini liberum reſtituatur.

§. X.

Polypis extinctorum anatomes.

Hinc in iis, qui cordis palpitatione, a polypo ſuborta, exſtinguuntur, cordis potiſſimum dextrum ventriculum, una cum auricula, atque vena cava, in ſtupendam a ſtagnante intus cruore elevatum deprehendimus molem. Notabilis hoc nomine eſt hiſtoria, quam de ſectione cordis palpitatione, a polypo enata peremti allegant M. N. C. *dec. II. anno VI. obſ. 233.* & ſic ſe habet: Totum cor, quantum poſſibile, in ſiniſtram pectoris cavitatem detruſum jecit, dextra auricula mire expanſa, & ſpatioſa comparente, quippe cujus cavitas ventriculo cordis, ad quem viam pandit, longe amplior exſtitit. Pericardio, cujus membrana juſto craſſior fuit, aperto, ſeri libra ad minimum effluxit. Inciſa hinc dextra auricula, fluidus primum promanavit ſanguis, portio major coagulata ibidem hæſit; ſub quo crus polypi cujusdam deliteſcebat, qui ex ſero viſcido, & in maſſam tenacem congelato conſtans, mediam dextri ventriculi cavitatem implebat, & auriculam tranſeundo, in arteriam pulmonicam, ejusque ramos exporrectis pedibus profunde decurrebat; pedes ſimul varios intra columnas dicti ventriculi carneas inſerebat, tenaciter ibidem adhærens. In ſiniſtro ventriculo apparuit polypus latus, & ſpiſſus, pluribus pedibus retro columnas carneas enatus, pollicis & latitudine & craſſitie; qui ventriculum egreſſus, per auriculam ſiniſtram in aortam, & carotidem, ejusque ramos multiplicatis pedibus expandebatur &c. De polyporum generatione, cum noſtri non eſt inſtituti, non agemus preſſius: ſed id duntaxat monebimus, quod a ſanguine craſſo, viſcidoque ejusmodi particulæ in cordis dextro cavo relinqui, ac in fibroſam tandem texturam coire poſſint. Hæc facilius penetrabit, qui conſideraverit, in dictum cordis thalamum ferri non modo chylum, adhuc crudum, non-

nondumque cum ſanguine mixtum; verum etiam ſanguinem, reliquo craſſiorem, parteque ſubtiliori ac ſpirituoſiori orbatum; qualis eſt partim ille, qui a hepate per cavam aſcendentem adducitur, partim e capite per cavam deſcendentem in cordis ventriculum dextrum revehitur. Omnes vero cauſſæ, quæ cruorem copioſius ad præcordia cogunt, de quibus inferius tanquam palpitationis cauſſis agetur, ad polypos generandos contribuunt. Horum, quaſi hæreditariorum, cor infantis a primis ætatis annis obſidentium, illudque ad crebras palpitationes irritantium, memorabile exemplar recenſent ACTA BEROL. *Dec. II. Vol. VII. pag. 99.*

§. XI.

Frequens porro morbi noſtri cauſſa in ipſo partium fluidarum vitio quærenda eſt, & primum quidem nititur earundem inſigniori, ac vires ſolidorum ſuperante mole. Quando enim humores nimia peccant abundantia, non fieri poteſt, quam ut tam vaſa, quibus continentur, quam præſertim cordis thalamos, accedente nimirum vel fortiori eorundem commotione, vel majori ad ſuperiora ob ſpasmos inferiorum raptu, prægrandi, ac modum naturalem excedente copia irruant, illos vehementer diſtendant, relaxent, atque tum ad contractionem palpitatoriam proritent. *In tali caſu vultus eſt floridus, ac rubicundus, vaſa cruore turgent, ac pulſus fertur magnus.* Hoc vitii genus a tali cauſſa inductum in juvenibus potiſſimum locum habet ſanguineis, qui pueruli largum e naribus fundere ſueverunt cruorem; & his hæmorrhagiis ceſſantibus, pectoris compreſſiones atque moleſtias ſentiunt. Idem quoque non raro accidere obſervamus illis, qui ſolemnibus ſanguinis detractionibus adſueti, easdem *Humorum abundantia.*

juſto tempore non repetunt, ſed neglectui habent. Hinc explicanda ſunt exempla eorum, qui certis anni temporibus recurrentem cordis palpitationem ſola venæſectione prævertere potuerunt. Tale de cordis palpitatione quotannis recurrente, ac tandem venæſectione præſervata, exhibet ZACUTUS LUSITANUS *M. P. H. Lib. 2. hiſtor. 39. pag. 251.* id quod affirmat etiam STALPART VAN DER WIEL *obſerv. rarior. Cent. 1. obſ. 36.* qui caſum ex Galeno allegat, quod quidam juvenis per tres ſucceſſive annos certo tempore palpitatione cordis vexatus, a venæſectione ſemper ſenſit levamen; quarto autem & ſequentibus, tempeſtiva venæſectione ſe præſervavit ab hoc moleſto malo.

§. XII.

Sanguinis craſſities.

Longe frequentius eſt, a ſanguinis & ſeri viſcidioris nimia congeſtione ad cor ejus induci palpitationem. Sciendum enim eſt, *ſpiſſos ac craſſos humores in motu ſuo circulari* primum omnium in hepate perturbari, ob eam, quam Cap. de malo hypochondriaco allegavimus, rationem. Tum vero in imi ventris viſceribus, partibusque nerveo membranaceis ſtagnantes, has ad ſpasmodicas proritant ſtricturas. Conſtricto abdomine cruor majori copia ad præcordia cogitur, & ex vena portæ omnium aterrimus per venam cavam, in dextrum cordis thalamum pellitur, ea quantitate, ut naturalis ſyſtole ipſi propellendæ haud ſufficiat. Tam craſſus vero ac viſcidus ſanguis non raro relinquit ſtagnantem in corde portionem, cui expellendæ palpitans motus, isque ſæpe vehementiſſimus opponitur, & inde quoque prima tantum non ſemper polyporum ponuntur rudimenta. Hinc ratio reddi poterit cur hypochondriaci, ſcorbutici, atque cachectici, cordis palpitationem, tanquam graviſſimum ſymptoma non raro experiantur: curque puellæ,

puellæ, ob insignem imi ventris compressionem, vestimentis huic scopo adaptatis factam, eodem facillime corripiantur malo. Non minus hinc clarum fit, quare viri ex hæmorrhoidum suppressione, gravi hoc symptomate adfligantur, ac quare virgines cacochymicæ a mensibus incipientibus, haudque regulariter succedentibus; nec non fœminæ, tributum lunare solvere desinentes, idem incidant vitium; quo plerumque circa lunæ insigniores mutationes laborant. Hoc in casu, ubi spissi sunt vitales succi, iis qui colica vel flatulenta, vel nephritica discruciantur, familiare symptoma cordis est palpitatio: dum enim & flatus, & spasmi comprimunt distenduntque imi ventris vasa, & hinc cruorem majori copia compellunt ad præcordia; facilis est ratio, inde subortæ cordis palpitationis.

§. XIII.

Est porro non raro palpitationis caussa, materia quædam subtilis, acris ac caustica; quæ non modo nervis præcordialibus ac cardiacis insidens, spirationem difficilem producit; verum etiam cum humorum massa ad cor ejusque vasa coronaria delata, fibris carneis, nerveisque adhærescens, eas graviter vellicando, ad violentos motus disponit concussorios. Sic prostant innumera exempla eorum, qui a scabie retropulsa, purpura, vel non satis ad cutim progrediente, vel plane retrocedente, aliisque exanthematibus improvide retroactis, aut ulceribus præmature consolidatis, cordis passi sunt palpitationem: quod etiam de materia arthritica, podagricaque intus compulsa statuendum est. Quin notari meretur ille casus, quem de gravi cordis palpitatione, ex fœtore pedum suppresso enata refert SIMON PAULI *in quadripart. botan. pag. 215.* Huc & illæ spectant observationes, ubi quidam ex vaporibus tetris,

A materia acri, cordi inhærescente.

tetris, venenatis in hunc dirum morbum inciderunt; qualem ex fumo antimoniali in pulmones ſuſcepto obortum adnotavit GODOFREDUS SCHULTZE *tr. de nat. tinct. bezoard. Cap. V.*

§ XIV.

Ex defectu ſanguinis.

Non vero ſolum a dictis humorum vitiis atrox hoc malum inducitur; ſed ad illud ingenerandum, ſanguinis quoque defectum contribuere, pluribus compertum habemus exemplis. Sic poſt enormes ſanguinis profuſiones, ſive per uterum in abortu, aut puerperio, aut menſtruis, ſive e pulmonibus per hæmoptyſin, ſive ex aliis locis quadam violentia provocatæ fuerint; non modo cordis tremorem, ſed veram quoque palpitationem inſequi, experientia comprobat. Quemadmodum enim ad ſyſtolem & diaſtolem rite perficiendam, liquidi nervei non minus, ac ſanguinis arterioſi debitus in cor, & ejus vaſa requiritur influxus: ita hoc in dictis caſibus imminuto, cordis quoque vigor labefactatur, nec ſufficiens fit ejus contractio. Hinc ab irruente ſanguine ſucceſſive grumi & coagula in cordis cavis relinquuntur, quæ tandem cumulata, non modo impediunt regularem ſanguinis tranſitum, lypothymiarum hiſce adfectibus plerumque junctarum cauſſam; verum etiam ad eam commotionem ipſum cor proritant, quæ audit palpitatio, ſed in hoc caſu levior deprehenditur; & ſimul crebrior.

§. XV.

Ab animi affectibus.

Inter cauſſas noſtri mali omnino præcipuum ſibi vindicant locum immoderatiores animi perturbationes; quarum modus agendi varius; quædam ita ſunt comparatæ, ut vel humores celerius commoveant, & a partibus interioribus ad corporis ſuperficiem compellant, veluti ira eſt, atque gaudium; vel eosdem magis ad interiora reſtringant, con-

conſtrictis exterioribus, quemadmodum de metu, terrore, triſtitia &c. obſervamus. Hac ratione & iracundia, & effuſum gaudium, rariſſime veram inducent cordis palpitationem; conſentiente præter experientiam GABELCOVERO *obſervat. Cent. IV. Curat. 84.* Sed potius leviorem illum palpitantem motum excitant, quem §. 11. non niſi frequentiori cordis & arteriarum ſyſtole atque diaſtole abſolvi, & a vera palpitatione probe diſtinguendum eſſe docuimus. Metus frequentius efficiet cordis tremorem; eundem vero cauſſam palpitationis eſſe poſſe, teſtatur BAGLIVUS *prax. medic. Lib. II. pag. 229.* Omnium autem maxime terrorem ad provocandum hoc malum eſſe potentiſſimum, quotidiana confirmat experientia. Ratio in eo videtur poſita: dum terroris ea vis eſt, ut conſtrictis externis corporis partibus, ſuccos vitales ad interiora magis compellat; ruunt hi majori copia ad cordis machinam; hancque, ultra naturalis dilatationis ſphæram diſtenſam, ad præternaturalem cogunt reſiſtentiam, quæ gignit palpitationem. Non ſemel quoque obſervavi, viros ac juvenes hypochondriacos, & qui debiliori nervorum genere ſunt inſtructi, ex acrioribus meditationibus, prævia extremorum refrigeratione, atque vertigine, in cordis palpitationem incidere; quam etiam fœminæ hyſtericæ ab odore ſuaveolentium patiuntur.

§. XVI.

Ex cauſſis mali noſtri remotioribus huc ſpectant recibi flatulenti, ab iis præſertim comeſti, qui languidam obtinuerunt digeſtionem, veluti hypochondriaci ſunt. Cibi nimirum tales leguminoſi, ac oleracei mucoſum in ventriculo ac inteſtinis relinquunt lentorem, ex quo reſoluti vapores, non modo inteſtina diſtendunt, atque ſic liberum

Cauſſæ remotæ ſunt cibi flatulenti.

berum ſanguinis per abdominis vaſa circulum perturbant; verum maxime ventriculum expandendo, debitum ſepti transverſi deſcenſum, cruorisque per pulmones curſum præpediunt, & illius expeditum per cordis cava remorantur iter. Sic de ſe ipſo teſtatur MALPIGHIUS in *Epiſtola ad* BORELLUM, ſe ab adſumtis leguminibus, palpitationes perſæpe moleſtiſſimas fuiſſe expertum. Hinc quoque ratio in promptu erit, cur hypochondriaci a paſtu potiſſimum, palpitationem cordis patiantur: & quare permulti veterum cauſſam hujus adfectus in flatulentia collocaverint; adeo ut HIPPOCRATES *Lib. II. epid. § V.* dixerit, quod in omni cordis palpitatione ſit flatulentia. Nec negligendæ inclaſſe cauſſarum occaſionalium ſunt imi ventris, pedum, tibiarumque ſtricturæ, ac veſtium juſto arctior adplicatio: quippe quæ humores ad ſuperiora magis compellendo, in diſpoſitis ad producendum malum plurimum contribuunt, quemadmodum GABELCOVERUS *Cent. III. Curat. 114. pag. 161.* confirmat; & Foreſtus notabilem allegat caſum, ubi quis propter tibias arctius ligatas, dum ſomno meridiano ſe daret, cordis palpitatione prehendebatur; ſolutis vero iis, placide ac ſuavius quievit. Et denique in iis, qui a nimia ſanguinis craſſitie, vel polypoſis concrementis, cordis palpitationi obnoxii ſunt, quam plurimum ad eam revocandam contribuunt omnes humorum commotiones, ſive fiant per fortiora animi pathemata, ſive per cibos potusque calidiores, quale exemplum de cibis nimiis aromatibus conditis allegant M. N. C. *Dec. I. anno III. obſ. 134.* ſive denique per vehementiorem corporis motum, qui illis ſubjectis ſemper obſervatur noxius.

Strictura partium inferiorum.

Cuncta, quæ commovent humores.

§. XVII.

§. XVII.

Prius quam relinquamus pathologicam noſtri mali conſiderationem; brevibus adhuc tradendum eſt, quid de aqua pericardii ſtatuamus. Conſtat nimirum per plures obſervationes, quod in iis, qui cordis palpitatione extincti perierunt, aqua in pericardio copioſius collecta adparuerit: id quod variis exemplis confirmant CAROLUS PISO *de morbis a ſeroſa colluvie pag. 170.* OLAUS BORICHIUS *in Act. Haffnienſ. pag. 173.* HOLLERIUS *in Schol. Lib. I. cap. 39.* TULPIUS *Lib. IV. cap. XX.* FERNELIUS *Lib. V. pathol. cap. XII.* Multi dictam pericardii aquam pro cauſſa palpitationis venditarunt; at nos potius cum LOWERO *tr. de Corde Cap. II. pag. 104.* ſtatuimus, quod ſit effectus palpitationis. Namque ſicuti multis obſervationibus compertum habemus, quod ſanguis, ſi in loco quodam ſtagnaverit, ſeroſam ſubtiliorem portionem dimittat, uti in cerebro, inteſtinis, utero, veſica &c. deprehendimus: ita non minus perſuaſum habemus, quod a cruore in thalamis ac auriculis cordis ſtagnante, & ſumma violentia conquaſſato, ſubtilior pars ſecedat, & in ſaccum pericardii extravaſetur: unde non hujus modo, verum etiam pectoris hydropem generari, ac ſupervenire cordis palpitationi obſervamus. *De aqua pericardii.*

§. XVIII.

Quod prognoſin hujus mali attinet; inſignis eſt locus, quem GALENUS *lib. de locis affectis* habet, dum dicit: qui in juvenili vel declinante ætate corripiuntur gravi cordis palpitatione; raro ad ſenectutem perveniunt, ſed citius moriuntur. Et AVICENNA *ſen. 3. primi l. doct. 5. cap. 1.* cavendum maximopere, ne morte ſubita intercipiatur, qui ſic affectus fuerit, his verbis commonuit: Ille, inquit, cui tremor cordis aſſidue contigerit, de ſe ipſo ſit *Prognoſis.*

ſolicitus, ne ſubita intercipiatur morte, quod ſymptoma hujusmodi, cum principis partis proprium ſit, in ſyncopen, & inde in mortem facile transmutetur; ſicut idem auctor *ſen. XI. tertii tr. Cap. II.* conceptis verbis affirmavit. Neque profecto parvi habendus ac negligendus eſt hic affectus, a quacunque demum ſuboriatur cauſſa: namque non raro contingit, ut ille, ſi cor ultra ſphæram elaſticitatis adeo diſtendatur, ut ſe conſtringi nequeat, in lethalem ſuffocationem, ac ſyncopen terminetur. Et facilis quoque illius in periculoſam hæmoptyſin, phtyſin, cachexiam, aſthma convulſivum, hydropem pectoris & anaſarcam eſt tranſitus. Metuendum maxime de infelici eſt exitu, ſi palpitatio fuerit frequens, ſi magna, ſi cum anhelitu, animi deliquiis, & pulſus inæqualitate contingit. Generatim & in prognoſi rite ſuppeditanda, & curatione mali feliciter abſolvenda, adnotare oportet medicum, num cordis palpitatio ſit *idiopathica*, aut, *quæ cauſſam intra ipſum cor*, aut ſaltem vaſa ipſi vicina agnoſcit; anne ſymptomatica, quæ morbis ſpasmodicis, convulſivis, hyſtericis, ac hypochondriacis tanquam moleſtum jungitur ſymptoma. Illa curari fere nequit; hæc, ſublato primario morbo prorſus ceſſat.

CVRATIO.

§. I.

Indicationes curatoriæ.

CUratio affectus noſtri convulſivi, quo hic magis inveteravit, eo difficilior redditur: namque cordis fibræ, ſi tam frequenter præter naturam vellicantur, ac diſtenduntur, tandem adeo debilitantur, ut morbus fiat habitualis, & a leviſſima reſuscitetur cauſſa. Quare ſi in ullo, certe in hoc morbo, principiis obſtare oportet; quoniam non niſi

niſi naſcenti morbo, perfecta curatio, ipſi vero invaleſcenti, præfertim idiopathico, palliativa duntaxat ſupereſt medela. Ipſa vero medendi ratio hæc eſt: 1) adniti oportet, ut nimia commotio partium fibroſarum & nervearum cordis ac vaſorum apte ſopiatur. 2) Sanguinis ſtaſis circa cor & pulmones impediri debet; ejus adfluxum revocando, ac circulum reddendo liberiorem. 3) Cauſſæ, quæ malum excitant, extra paroxyſmum ſunt removendæ.

§. II.

Quod paroxysmos attinet; diſpiciendum eſt rationali Medico, quæ occaſionalis cauſſa ad illum inducendum contribuerit. Si videlicet nimiam humorum ebullitionem ſubeſſe cognoverit; præſtantiſſima ſunt remedia, quæ temperant illam, ſimulque vi pollent, præternaturalem *partium ſolidarum motum compeſcendi.* Hoc nomine præclari uſus ſunt pulveres antiſpasmodici, qui ex lapidibus cancrorum, antimonio diaphoretico, nitro depurato, cinnabari, ſuccino, dente hippopotami philoſophice præparato, C. C. ſine igne & tantillo extracti caſtorei apparantur; nec non pulvis noſter præcipitans vel ſolus, vel liquori anodyno minerali nuptus, & ex hauſtu aquæ frigidæ, quæ in temperando humorum orgaſmo, excellentem obtinet virtutem, liberaliori ſumtus. Ubi flatulentia *inteſtinorum ſuſtentat malum*, alvus adſtricta, cutis arida, pedesque frigidi ſunt; præter dicta interna temperantia, externis quoque dimicare convenit; & inprimis flatuum per inferiora ſubductioni, alvinæque excretioni ſuccurrendum per clyſteres oleoſos, leniter carminativos. Pedes quoque in aquam tepidam immittere oportet; ſed ea cautione, ut ſi juſto frigidiores fuerint, prius pannis calidioribus probe fricentur. Quandocunque nimiæ hæ-

Quidnam in paroxyſmo ſit faciendum.

morrhagiæ præceſſerunt, viriumque inſignis proſtratio cum crebris animi deliquiis præſto eſt; temperantibus jungenda ſunt analeptica; veluti mixturæ, quæ ex aquis liliorum convallium, meliſſæ Turcicæ, cinamomi ſine vino, ceraſorum nigrorum, pulvere Marchionis, lapidum cancrorum, liquore anodyno, & ſyrupo quodam analeptico, v. g. florum quatuor cordial. conficiuntur. Et ipſa eſſentia Ambræ egregia virtute & analeptica, & roborante in hoc caſu pollet.

§. III.

Externa in paroxyſmis adhibenda.

Neque vero ſpernendus eſt externorum remediorum uſus: ex quorum numero ſunt fotus ſacculique diſcutientes, & balſamici, ad præcordia & cordis ſcrobiculum adplicandi, qui ex roremarino, mentha, meliſſa, floribus chamomillæ Romanæ aliisque ſpeciebus, aqua meliſſæ vinoſa, ſive l'eau de carme irroratis adparari poſſunt. FORESTUS meliſſam viridem cum borragine calefactam, & cum aqua roſacea, ac momento aceti admotam laudare ſatis nequit: cui ſcopo etiam balſamum noſtrum vitæ, præcordiis inunctum faciet ſatis. Denique ſi ſanguis abundaverit, & per ſatis longum tempus ex vena haud detractus fuerit; nec ex commendatis remediis paroxyſmus cedere velit: nihil fere ſupereſt, quam ut vena vel in pede, vel etiam, ſi reliquæ permiſerint circumſtantiæ, in ſuperioribus corporis partibus tundatur, & ſufficiens cruoris detrahatur quantitas. Sic enim liberantur præcordia a nimia humorum mole; ac æquilibrium inter ſolidas, fluidasque reſtituitur partes. Hinc HORSTIUS *Lib. III. Obſ. XVI.* venæſectionem in ipſo paroxysmo ad miraculum profuiſſe teſtatur. Quidam facta lateris dextri ad terram inclinatione, paroxyſmos levare ac tollere poſſunt: quales caſus ipſe vidi aliquoties, & unum in A. N. C. *dec. I. anno II.* relatum legi.

Neque

Neque obſcura eſt ratio; hoc enim incurvato corporis ſitu, celerior ſanguinis per venam cavam deſcendentem ad cor affluxus paululum intercipitur.

§. IV.

Extra paroxysmos omnis curandi intentio eo eſt dirigenda, ut cauſſæ malum foventes tollantur, vel ſaltem imminuantur. Quo quidem fine inpigre invigilandum eſt, ut quæcunque ſubſit cauſſa, excepta, quæ defectu ſanguinis nititur, humorum incrementum ſtudioſe præcaveatur. Sic enim ſuccurrimus plenitudini, ac ſpiſſitudini illorum; ſic quoque polyporum, ſi præſto fuerint, retardamus augmentum. Et ſane præſtantiſſimum, cujus ope hoc fine potiri licet, remedium eſt decenter inſtituta venæſectio: quæ ſicuti in ipſo paroxyſmo inſignem fert opem, ita quoque *extra illum, ad præcavendas novas acceſſiones*, illuſtrem exſerit virtutem. Hinc GALENUS *Lib. V. de locis affectis Cap. II.* adfirmare non dubitat: omnes palpitatione cordis laborantes, venæſectione, & alimentis, ac medicamentis attenuantibus curatos fuiſſe ac liberatos. Conſentiunt hac in re ANTONIUS AB ALTOMARI *Cap. XLV.* CAPIVACIUS *Lib. II. Pract. cap. VIII.* VICTOR TRINCAVELIUS *in Prælect. de compoſ. medicament. & Cap. de palpitatione cordis.* STALPART VAN DER WIEL *obſ. rarior. Cent. I. obſ. 36.* ZACUTUS LUSITANUS M. P. H. *Lib. II. hiſt. 39. pag. 251.* & VERZASHE *obſ. 90.* Hoc ſane remedii genus, uti in illis, qui ex nimia ſanguinis plenitudine, aut etiam ſpiſſitudine cordis palpitatione laborant, omnium remediorum vim & ſuperat, & ſecundat: ita ſane unicum fere eſt ſubſidium, quo eos, quos polypoſa in corde concrementa vexant, ſolari poſſumus. *De venæſectionis uſu.*

§. V.

§. V.

Quomodo oppugnentur ſanguinis ſpiſſitudo, atque polypi.

Præterea preſſius ad cauſſarum ablationem accedendum erit; quo quidem nomine, ſi ſymptomatica fuerit cordis palpitatio, ad morbum primarium in medendo reſpicere oportet. Hic ſi fuerit hypochondriacus, repetenda & in uſum vocanda ſunt ea, quæ Cap. de malo hypochondriaco commendavimus. Præſertim vero quædam animadverſio debetur humorum ſpiſſitudini; quæ ſicuti mater eſt concretionum polypoſarum; ita eandem fere cum his requirit curationem, hac differentia, ut ea in ſimplici humorum ſpiſſitudine funditus exſtirpanda, in polypis vero non niſi ad graviora pericula præpedienda locum habeat. Utroque autem caſu hic eſt curationis cardo, ut & alimentis & medicamentis perpetua humorum fluxilitas conſervetur: atque ſalutarium excretionum ſucceſſus adjuvetur. Quamobrem præſcribenda ſunt *infuſa ac decocta aperientia, attenuantia, ac reſolventia; brodia ex juſculis tenuioribus cum radice cichorei, graminis, herba chære folii &c. parata.* Commendat quoque in tali cordis palpitatione, quam melancholicam vocat, ſerum lactis RHODIUS *Lib. II. obſ. 40.* Omnium vero medicaminum virtutem longiſſime ſuperant, aquæ minerales, inque primis thermæ Carolinæ: quippe quæ humores ſpiſſos, coagulatos, viſcidosque optime reſolvunt, attenuant, impuros per excretiones proſcribunt, viſcerumque infarctus feliciter reſerant. Et novi profecto quædam ſubjecta, quæ palpitatione cordis vexata, polypoſa in corde fovere videbantur concrementa; & ab uſu venæſectionis, thermarumque Carolinarum annuo, ſe per multos annos in vita conſervarunt.

§. VI.

§. VI.

Quando malum cauſſam & originem habet a menſium, vel hæmorrhoidum retentione: operæ pretium erit, has excretiones in ordinem revocare; id quod medicinis temperantibus, antiſpasmodicis, diluentibus, blandis laxantibus, venæſectione, pediluviis, balneis, aquis thermalibus, aliisque pro circumſtantiarum varietate peragere licebit. Quod ſi ulcera, ſcabies, arthritica materia, aliaque exanthemata intra corpus depulſa; evacuatis per blanda laxantia, quæ in primis viis hoſpitantur, craſſis ſordibus, ſtudendum eſt, ut materiam acrem ſubtilem in maſſa ſanguinea oberrantem involvamus, ad exitum diſponamus, atque tum per cutis ſpiracula eliminemus. Quem in finem egregiam præſtabunt utilitatem abſorbentia, ac diaphoretica fixiora; aut acidula: veluti eſt mixtura ſimplex cum *liquore anodyno primum ſolo, deinceps ſpiritui bezoardico Buſſii*, vel cornu cervi ſuccinato nupto maritata. Hoc etiam fine proſunt infuſa calida theiformia, mane intra lectum cum regimine diaphoretico, eoque temperatiſſimo ſorbillanda. Ubi denique vitium in ipſo corde, ejusque præternaturali conſtitutione, duritie oſſea, excreſcentia, abſceſſu &c. latet: nihil prorſus valet ars medica. Interim ne nihil egiſſe videamur, eadem via, qua oppugnandos diximus polypos, incedendum erit.

Curatio malí a reliquis humorum vitiis orti.

§. VII.

Præſtantiſſima vero methodus, qua hoc morbi genus præſervare licet, in ſtudioſa cauſſarum occaſionalium evitatione atque rerum non naturalium recto uſu conſiſtit. Quamobrem ii præſertim, qui polypis onerati videntur, ſunt admonendi, ut motum corporis, maxime fortiorem fugiant; ne commotis ex eo humoribus, avellantur

Methodus præſervatoria.

forſan fibroſæ illæ concretiones, & libere in vaſis fluctuando, celeriorem ac funeſtum producant eventum: bene id monente GABELCOVERO *loc. cit. Cent. III. curat. 114.* qui etiam ſuadet, ut veſtimenta, præſertim abdomini, femoribus, ac tibiis, maxime compreſſoria in ſexu ſequiori, laxiora admoveantur. Hoc non minus, ac alia momenta egregie explicat CRATO, *dum Lib. V. Conſil. XII.* dicit: *Adſtrictior veſtis circa ventrem improbatur: bene ventriculus, & pectus munienda ſunt, ne ulla frigida aura ad ea penetret. Verſari etiam in aura frigidiori, minime tutum eſt; nocturnus aër vitandus, & inchoante palpitatione ſubito clyſter injiciendus, & manus ac pedes fricandi.* Victum porro non minus ac potum oportet eſſe tenuem; ac cibi, qui flatus movent, cane pejus & angue evitentur. Cumprimis vero cavendum ab animi affectibus, maximeque ab ira, atque terrore, ut & a voluptatibus venereis & nimiis meditationibus; utpote quæ res ex ſua natura hunc affectum in ſcenam producere valent. Poſtremo opera danda eſt, ut excretiones corporis bene reſpondeant, alvus ſemper officio ſuo fungatur, & tranſpiratio liberior conſervetur.

CAUTELÆ.

§. I.

Cautela circa opiata.

COmmendant auctores quidam opiata in cordis palpitatione remedia, & de iis magna prædicant. Verum cavendum maxime ſuadeo, ne vaporoſa & fortiora narcotica, qualia ſunt opiata, præſertim minus correcta, in hoc affectu conſopiendo interne adhibeamus; quippe quæ, & cum primis, ſi offerantur iis corporibus, quorum vires ab enormioribus hæmorrhagiis penitus fere proſtratæ ſunt, potius damnum inferunt, & malum deterius reddunt, tantum

tum abeſt, ut ſolamini ſint adflictis. Fœminis autem hyſtericis, in paroxysmis, qui palpitatione cordis ſtipantur; non ſine fructu naribus admovere licet vaporoſa fœtida ex caſtoreo, aſa fœtida, pennis uſtis &c. parata. Contra vero in hiſce caſibus a ſuaveolentibus cavendum eſt: quippe quæ non modo ipſum malum exacerbare, verum etiam protinus revocare valent.

§. II.

Pediluviorum uſus.

Quemadmodum in omnibus ſpasmodicis affectibus, tam circa venarum in pedibus inciſionem, quam pediluvia, perpetuæ inſtar regulæ tenendum eſt, quod hæc medicamina, ſi pedes frigidi fuerint, minime in uſum vocanda ſint; quoniam malum ſic exacerbatur: ita præſertim hanc cautelam in cordis palpitatione adnotare oportet. Potius frictionibus, ac fomentationibus humorum adfluxus in pedes eſt *invitandus, & tum ejusmodi ſubſidia adplicanda.*

§. III.

Quæ conferant in cordis palpitatione ab anæmia inducta.

Quandocunque malum ab humorum, per hæmorrhagias deperditorum inopia, & virium jactura originem traxit; analeptica & vires reficientia, quæ vero minime nimis calida eſſe debent, ne orgasmum inducant, ſunt adhibenda: ex quibus inſtar omnium eſſe poteſt eſſentia ambræ cum liquore anodyno mixta. Succurrendum porro eſt cibis *nutrientibus, lacticiniis, emulſivis,* quæ ſanguinem *cito regenerant: & quo digeſtio ſit vegetior,* ea ſunt conjungenda ſubſidia, quæ tonum ventriculi roborant, veluti eſt Elixir noſtrum viſcerale balſamicum. In malo chronico commendamus etiam aëris & loci mutationem, peregrinationem, jucundumque conſortium.

§. IV.

Circa emetica, purgantia aliaque acriora.

Emetica, fortiora purgantia, commoventia, volatilia, nimis aromatiſata, & acriora, ſtudioſe in hoc malo ſunt evitanda: ea enim humores nimis commovent, & ventriculum ſpasmo afficiunt, quem preſſo pede humorum ad præcordia affluxus inſequitur. Ob vim commoventem caute etiam cum balneis aquæ dulcis procedendum eſt; illa enim, ſi adhibeantur, tepidiſſima, & paroxyſmo remittente ex uſu eſſe debent. Contra blanda diaphoretica, in eo potiſſimum caſu, ubi retropulſa ſunt exanthemata, inſignem merentur laudem; quippe quæ lenem provocando ſudorem, inimicam materiam ſimul expellunt, ac efflorescentiam ad corporis ſuperficiem revocant.

§. V.

Sectio venæ jugularis.

Quando cordis palpitatio ab inſigniori plethora originem traxit, faciesque cruore valde turgida adparet: præſtat interdum ſanguinem, *ex tuſa vena jugulari externa* detrahere. Sed notandum circa talem eſt operationem, ut tepidiora pediluvia, & ante, & inter eam adhibeantur, ne nimius ſit ad ſuperiora ſanguinis affluxus. Nonnunquam quoque neceſſitas poſtulat, ut præmittatur phlebotomia in pede; & ea in collo poſthæc inſtituatur.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Palpitatio cordis a ceſſante narium hæmorrhagia.

GEneroſa & venuſta octodecim annorum virgo, *hilari* & acuto ingenio prædita, ſucci & ſanguinis plena, lauto vivendi generi adſueta, ſingulis fere pueritiæ annis ſanguinis ſatis inſigne ex naribus profluvium experta eſt. Quo vero per biennium jam parcius ſuccedente, exinde vel acerbiori capitis dolore, vel cordis vehementi pulſatione,

ne, magna cum moleſtia ad aliquot dies interdum perdurante, haud absque ingenti virium collapſu afficiebatur. Eadem quoque motu paulo validiori & animi & corporis vel repetebat vel ingraveſcebat, cum pectoris oppreſſione & ſpirandi anguſtia, pulſu ſubinde intermittente & inæquali conjuncta. Neque parum hic affectus capiebat incrementi, quando ex male concoctis alimentis dolore ventriculi tenſivo & preſſorio cum flatibus & ructibus ore plurimis emiſſis angebatur. Ceterum vero notatu erat digniſſimum, quod parentes, in adoleſcentia ſimiles plane affectus, nimirum & narium hæmorrhagias, & cordis palpitationem fuerant experti. Hi igitur crebrius meam requirebant opem & conſilium; equidem nolui multa fauſta promittere, eo quod polypoſi concrementi quidpiam jam tum præcordiis inhæreſcere judicabam. Ad levandum tamen malum ſuaſi, ut ſanguinem, qui ob copioſum menſium ſucceſſum nunquam antea a Chirurgo fuerat detractus, ex brachii vena bis vel quater mitteret quotannis; a vino, quo una cum parentibus, qui in regione vinis abundante & cereviſiis carente nati ac educati erant, liberalius inter cibum uti conſueverat, inpoſterum abſtineret, & loco potus ordinarii aquam puram ſimplicem ſumeret. Deinceps quoque animi ac corporis quietem commendavi, quibus effectum eſt, ut mitioribus deinde factis paroxyſmis & corpus contabefactum & vires collapſæ incrementum ceperint, Denique vero elapſis aliquot annis ingenti mœrore ob parentis obitum perturbata, gravius afflicta & febre tandem ſuperveniente hectica e vivis ſublata eſt.

Epicriſis.

Id non ſemel, ſed ſæpius obſervavi, ſanguine ob nativam & hæreditariam corporis diſpoſitionem abundantes,

ſub primis ætatis annis, quando per nares crebrius ſanguinem evacuarunt, hoc ſubſiſtente fluxu, cephalalgiis, imo cordis palpitationibus valde tentari; ita quidem, ut accedente narium hæmorrhagia, cordis tremor deſinat, iſta vero vel imminuta, vel penitus ſublata, invaleſcat. Et ſicuti diæta, quæ ſuccos temperatos copioſe ingenerat, eorumque ebullitionem concitat, cauſam omnino huic affectui ſubminiſtrare valet: ita victus tenuis, potus aquæ ſimplicis loco vini vel cereviſiæ, ſanguinis quoque ſuperabundantis per vices repetita miſſio, non modo ſi corpus natura diſpoſitum ſit ad tale malum, id præſervandi, ſed etiam ſi præſens eſt, mitigandi vel ſanandi inſigni omnino energia valent; adeo, ut etiam polypoſis in gignendis concretionibus, quæ ſanguineæ complexionis hominibus valde ſunt familiares, & noſtrum affectum incurabilem efficiunt, ſatis valide reſiſtant.

OBSERVATIO II.

Palpitatio cordis ex ſanguinis vitio.

Vir generoſus viginti & aliquot annorum, patre aulico mere ſanguineo, qui canonice quaſi omnes, qui a ſanguinis copia naſcuntur, morbos a primis pueritiæ annis paſſus fuerat, natus, gracilioris ſed proceri corporis, validis, cum in Academia degeret corporis exercitiis vacans, poſtea quoque in aula fortiori pilæ luſui adſuetus, cum aliquando per aliquot dies eidem incumberet exercitio, finito iſto omnibus fere viribus collapſis in animi deliquium incidebat; ſubſequenti inſigni cordis tremore; quo eo tempore a levi corporis vel etiam animi motu ſæpius fortiter ad aliquot horas correptus fuit. Ipſe vero, uti in aula mos eſt, nulla habita diætæ & regiminis ratione cum liberalius ſe ingurgitaret vino, factum eſt, ut ſubſequentibus annis, præſertim verno & autumnali tempore vires ſumendo tam gravi-

graviter ſæpenumero priori tentaretur afflictione, ut præſumma ſpirandi anguſtia & præcordiali anxietate ferme ſemianimis jaceret; extremis algeſcentibus, & facie ac pectore ſudore frigido perfuſis, pulſu languido & inæquali, quandoque etiam intermittente. Ad mitigandos graviores, ſi forte incidebant paroxyſmos, non præſentius inflexione dextri capitis lateris ad terram elevatis cruribus auxilium invenit. Suaſi ego potum aquæ frigidæ, crebriores ſanguinis e brachio dextro miſſiones, a ſpirituoſis abſtinentiam, atque ut quieti ſe daret, & quotannis aquis thermalibus Carolinis, quæ a molendino nomen habent, uteretur. Cui conſilio etiam paruit, & rariora inde longeque mitiora expertus eſt pathemata.

Epicriſis.

I. Sub validiſſimo ejusmodi & diutius durante exercitio, quia ſanguinis ad cor, & omnis generis vaſa vehementior eſt impulſus; fit inde ut crebrius ſuccedente vehementiſſima ventriculi cordis dextri, imo arteriæ pulmonalis expanſione, robur fibrarum cordis & illius arteriæ, una cum ſyſtaltica vi maxime imminuatur; ita, ut copioſius aggeſto, & difficilius progredienti ſanguini, qui convulſivæ cordis motioni cauſam præbet, rite propellendo non ſit æqualis ac ſufficiens:

II. Quod vero ab inflexione capitis ad dextrum latus in terram, morbi vis ſtatim remiſerit, id inde factum exiſtimo: quia ſub tali ſitu impetuoſior ſanguinis ad dextrum cordis ventriculum per venam jugularem affluxus impeditur, ut poſtea eo melius congeſtum ſanguinem per arterias expellere poſſit.

III. Sectio venarum jugularium, imo earum, quæ in brachio ſunt, in hoc morbo majoris eſt efficaciæ, quam

ea

ea, quæ aliis locis ventilatur, quippe, quo propius ea sit loco affecto, eo præsentius auxilium ferre observatur. Sed videndum maximopere est, ne confertim & semel, sed repetitis vicibus emittatur sanguis; ne impedito legitimo humorum ad cor affluxu, sublataque simul omni systole animi deliquium accersatur.

IV. Ad generationem vel augmentum polyporum in corde ejusque vasis, qui subitum non modo vitæ exitum, sed & funestos & graves morbos, hydropem, asthmata, & id genus alios inferunt, præcavenda, ego simplici aquæ potu vel etiam thermis Carolinis, quæ sale abundant alcalino, præstantius vix aliquid inveni; sed opus est, ut mature id consilium exsequamur.

OBSERVATIO III.

Palpitatio cordis ex terrore, cum insequente hydrope lethali.

Puer duodecim annorum, constitutionis tenerrimæ, ac macilentæ, temperamenti *sanguinei*, *ob grave domus* incendium, ingenti perculsus terrore, protinus in cordis palpitationem incidebat; quæ per intervalla longo tempore exercebat illum, & a pastu maxime invalescebat. Dati a medico pulveres antepileptici cum opiatis remixti, exacerbabant malum; cui post aliquot septimanas, dolor hypochondrii gravativus, interdum tensivus, respirandique difficultas accedebant. Hinc judicatum fuit, palpitationem ex obstructis hypochondriis fuisse subortam; & ideo anthypochondriacis, aperientibus, martialibus, aliisque, sed frustra pugnatum est remediis. Quare, cum nullum fere supersesse videretur consilium, per anni dimidium omnem medicinarum usum respuit æger: atque tandem mire extenuatus, pedum primo, mox totius abdominis tumore prehendebatur, cum insigni palpitationis levamine; superiora marcescebant, adpetitus peribat, ingens vexabat

bat tuſſis, & hoc immedicabili preſſus hydrope, diem obiit ſupremum.

Epicriſis.

Quod gravis terror cordis palpitationem inducere poſſit; vel eo tempore docemur, quo periculoſa incendia urbis incolas terrent: tum enim plures palpitante tremore infeſtatos diſcurrere videmus; veluti hoc malum eo in caſu eſſet epidemium. Prout vero ſubjectorum diverſa eſt conſtitutio; diverſum quoque terror edit effectum, plus minus graviorem. In noſtro puero mali vehementiam adauxit opiatorum pulverum uſus; quibus ſanguis viſcidior, & ad ſubeunda concrementa opportunior redditur. Atque cum tali ratione, morbus in principio inconvenienter tractatus, dein plane ſibi relictus fuit: non fieri potuit, quin humores *hinc inde ſtagnaverint*, eorumque ſeroſa portio extravaſata, *hydropem generaverit*. Tum vero, cum nimia ſuccorum moles extra vaſorum alveos extravaſata, a corde derivata fuit; ejus motus palpitatorius omnino mitior eſſe debuit.

OBSERVATIO IV.

Palpitatio cordis a nimia ſanguinis commotione.

Juvenis, annos natus octodecim, temperamenti cholerici, tenerioris conſtitutionis, & vivacis ingenii, hauſto poſt vehementem iracundiam, copioſo potu, eoque *frigido*, *mox ingenti cordis palpitante motu corripitur*. Is per integrum vexabat annum, ita ut per intervalla, mox aliquot horarum, mox dierum recrudeſceret; & a quavis humorum commotione, vel per vinum calidius, vel fortiorem corporis motum, vel graviorem animi affectum excitata, nec non ab uſu ciborum flatulentorum protinus rediret. Interim manebant integræ vires, ad-

adpetitus avidior, ſanguine vultus, totumque corpus turgebat: quare, in caſſum datis varii generis antiſpasmodicis, ſuccinatis, caſtorinis, pulveribus antepilepticis, pilulis aperitivis, aliisque, tandem ſanguis, ex vena in pede tuſa, ſingulis detrahebatur menſibus; quo facto, juvenis ille, a malo ſuo feliciter *fuit* liberatus.

Epicriſis.

Variæ in præſenti caſu concurrunt cauſſæ; quarum una alteri manus præbuit auxiliatrices. Juvenis nimirum ille ingenti humorum præditus copia, ſimulque ad eorum ſtagnationes diſpoſitus fuit. Acceſſit iracundia, quæ vim poſſidet, exæſtuandi, & ad habitum corporis compellendi ſanguinem; potus vero frigidus eundem in orgaſmo conſtitutum ad interiora validius rapiendi, facultate pollet. *Quamobrem hujus copia nondum imminuta, in caſſum utique data fuerunt cuncta, utut præſtantiſſima remedia.* Præſtat potius *in tali caſu*, ſanguinis molem venæſectionibus, ſæpius repetitis imminuere; atque tum relaxatis fibris, per congrua ſubſidia, veluti ſunt martialia, priſtinum inſtaurare robur.

OBSERVATIO V.

Palpitatio cordis a polypo lethalis.

Octodecim annorum adoleſcens, celeberrimi archiatri filius, conſtitutionis tenerioris, poſt corpus pilæ luſu ad calorem, ſudoremque commotum, copioſam ingurgitavit cereviſiam; neque vero ullam, præter corporis laſſitudinem, inde ſenſit moleſtiam. Elapſis duabus ſeptimanis, largius hauſit vinum; & inſequente nocte protinus inſigni capitis dolore, præcordiorum anxietate, vomitu, cordisque palpitatione corripitur. Hanc retinuit per quatuor annos, modo longioribus, modo brevioribus intervallis

vallis recurrentem, atque cum graviſſimis ſemper ſtipatam anxietatibus: notabile tamen fuit, paroxyſmos, incurvato corpore, vel reclinato ad dorſum capite, inſigniter imminutos ac mitigatos fuiſſe. Si corpus fortiter commovebat, vinum large bibebat, aut animi quodam affectu exardeſcebat; vel etiam in ſiniſtro decumbebat latere, repente invadebat paroxyſmus, ſub quo urina ferebatur tenuis & aquoſa. Uſurpavit varii generis remedia, ſed in caſſum; quin martialia malum exacerbarunt, ſed frictiones pedum, ac clyſmata ſemper levamen ferebant. Tandem ſe contulit ad Bremenſe Gymnaſium; ubi victu ſalſo, ac aëre marino uſus, pejus ſemper habere cœpit; donec tandem mortuus in lecto repertus fuit. Cadavere aperto, cor miræ fuit magnitudinis; & dexter maxime ventriculus, cum pulmonibus a cruore valde diſtentus adparuit; ſiniſtrum autem *thalamum, & arteriam aortam polypoſa obſidebat concretio.*

Epicriſis.

Mors in hoc caſu clariſſime oſtendit, polypoſam concretionem cordis palpitationi cauſſam dediſſe: quæ qua potiſſimum ratione, a hauſtu potus frigidi, corpori commoto ac calenti ingeſto, generetur Obſ. 11. jam docuimus. Hujus ergo cum prima jam poſita fuerunt rudimenta; accedens copioſior vini potatio, adauxit humorum circulum, eosque celerius per cordis movit muſculum: qui, debilitato naturali robore, a nimia ſanguinis mole oppreſſus, & ad validam, palpitantemque incitatus fuit reſiſtentiam.

2) Increſcente ſenſim polypo, non mirum eſt, ſi paroxyſmus a quovis humorum orgaſmo, per iram, terrorem, motum, vini potum; quin etiam frigus ac martia-

lia, excitatus fuit & adauctus. Horum enim omnium ea eſt natura, ut partes externas. conſtringendo; vel ſanguinem nimium commovendo, humores majori niſu ad præcordia compellant, quam quidem cor illud repellere poteſt. Obſervamus igitur ſæpius, quod in hiſce paroxyſmis extremorum, & inferioris abdominis adſit quædam conſtrictio: hinc urinæ tum tenues minguntur, & clyſteres pariter, ac pedum frictiones, horum ſpasmum relaxando, ſolantur miſeros.

3) Quando in ſiniſtro latere decubuit, paroxyſmus eam ob rationem revocatus fuit, quoniam polypus liber orificio arteriæ magnæ ſe tum opponebat, ſanguinisque circulum perturbando, malum excitabat. Neque dubium eſt, quin in ſomno ex hoc ſitu fuerit ſuffocatus.

4) Omnis craſſus, marinus, humidus ac frigidus aër, ſubjectis cordis palpitatione laborantibus infenſus eſt: is enim conſtringendo externum corporis habitum, ſuccos ad interiora magis cogit, & ad eorum ſpiſſitudinem ac dyſcraſiam multum contribuit. Neque vero calidior aër, qui humores nimis rarefaciendi vim poſſidet, iis convenit; ſed ſerenus, qui nec juſto calidior, nec ſolito frigidior eſt.

OBSERVATIO VI.

Palpitatio cordis a variis cauſſis ſuſtentata.

Vir generoſus, militiæ præfectus, triginta annorum, temperamenti ſanguineo cholerici, poſt vehementiorem per aliquot milliaria equitationem, paulo liberalius vino generoſo indulſit, veneremque ſimul exercuit immoderatam. Nox, quæ ſequebatur, erat inquieta, & gravi cordis palpitatione interrupta; quæ per aliquot etiam dies graviter, & per intervalla perſiſtebat. Conqueſtus inſuper de viribus prorſus dejectis, & totius corporis debilitate, ex

ex conſilio Medici, aquam meliſſæ ſpirituoſam, quam l'eau des Carmes vocant, paullo majori copia ſumſit. At malum validius, præſertim noctu circa horam matutinam tertiam, ſumma cum moleſtia invadebat, ac per aliquot horas, cum copioſo ſudore, tantaque anxietate adfligebat, ut lectum deſerere, & diſcurrere cogeretur: ceterum alvus non rite reſpondebat, & hypochondria flatibus diſtendebantur. Elapſo menſis ſpatio, cum meam quoque flagitaret opem, inquiſivi in anteactum vitæ genus; atque ſic percepi, ipſum ante decem annos, ſputo cruento, cum hypochondriacis paſſionibus laboraſſe; nec non cruorem per venas hæmorrhoidales profudiſſe; atque elapſo abhinc anno, ſuetam neglectui habuiſſe phlebotomiam. His exploratis, cum inſuper plenum deprehenderem pulſum, dedi conſilium, ut detracta protinus ex vena in pede tuſa, *ſanguinis larga portione, loco cereviſiæ*, aquam puram fontanam, cum quarta vini parte remixtam biberet; & cubitum iturus pulverem Marchionis, cum nitro, ac ſuccino, noſtra methodo præparato, ex aqua Meliſſæ ſumeret. Quibus recte adhibitis, egregie habuit.

Epicriſis.

Ad generationem moleſti hujus mali, plures utique in hoc caſu conſpirarunt cauſſæ: nimirum 1) nimia ſanguinis ob vaſorum corporis diſpoſitionem, & omiſſam venæſectionem generata abundantia, 2) vehementior corporis commotio, 3) immoderatior vini ingurgitatio, 4) veneris intemperantia, & 5) remediorum analepticorum abuſus. Ex hiſce vero momentis prudens medicus, omnino veras medendi indicationes poterit invenire; quippe, quæ in eo conſiſtunt, ut imminuta ſanguinis mole, illius nimia expanſio ac turgeſcentia ſiſtatur. Huic autem ſcopo obtinendo,

do, nihil ſane venæſectione, ac aquæ frigidæ potu, nec utilius, nec convenientius eſt. Quanto pretio phlebotomiam ſuo jam tempore habuerit GALENUS in perſanando hoc malo; teſtatur *Lib. V. de loc. affect. Cap. II.* Etenim *palpitatio cordis*, inquit, *pluribus integra valetudine degentibus, tum adoleſcentibus, tum adultis, ſubito ſine alio manifeſto accidente evenire viſa eſt, atque omnes eos ſanguinis detractio juvit; & hoc accidente plane liberati ſunt, qui poſt ſanguinis miſſionem, tenui victu, ſimilibusque medicamentis uſi ſunt: quos vero hujusmodi accidens rurſus infeſtavit, eadem cura ſanatos vidi.* Quod ad potum aquæ frigidæ, fontanæ ſimplicis attinet; ego certe eximiam, & plane ſingularem ad levandum hoc malum, ſive a nimia ſanguinis exundantia, ſive ex nimio illius ac virium defectu obortum fuerit, ab ejusmodi potu, moderatius & crebrius ſumto deprehendi; eo quod exæſtuantem nimis ſanguinem deprimat, vires diſſipatas colligat, fibrasque relaxatas roboret.

OBSERVATIO VII.

Palpitatio in ſene a vehementiori equitatione excitata.

Dum hæc ſcribo, requirit meum per litteras judicium, Illuſtris quidam Transſylvaniæ Liber Baro, annorum ſexaginta trium, temperamenti cholerico melancholici, continuisque curis ac laboribus implicitus. Hic ante aliquot menſes, ceteroquin ſanus, ad vicinos iter facturus campos, equo inſedit ferociori ac inſolentiori; & fortiori moleſtaque ſuccuſſatione, corpus ad ſenectutem vergens, vehementer conquaſſavit. Deſcendens equo, protinus in tantam incidit cordis palpitationem; quæ non manus ſolum pectori admotas valide feriebat, ſed veſtimenta quoque violenter vibrabat; virumque illuſtrem per integram ac dimidiam horam adeo premebat, ut loqui haud potuerit. Vena quarto abhinc die tundebatur: ſed nihilominus

minus moleſta palpitatio, utut priori levior, per vices recurrebat, & adhuc vexat: junctis animi, qui antea benignior erat, atque hilarior, inſigni morositate, continuis vigiliis, & ſomno, ſi forſan accederet, multis terriculamentis, innumerisque phantaſiæ luſis interrupto.

Epicriſis.

Diſcimus ex hoc caſu, quantum detrimenti iis, qui ſpiſſis humoribus imbuti, aut polypoſis rudimentis prædiți ſunt, inferat fortior corporis motus. Quemadmodum enim hic, ſi placidior fuerit, ad reſolvendum humorum coagulum, multum confert: ita ſane, ſi fortior ac immoderatior ſit, non modo ad generandos polypos contribuit, verum etiam illos ſœpenumero a firmiori cohæſione avellit, & ægros vitæ ſubmittit periculo. Idem occaſionalem præbuit *cauſſam palpitationi cordis, qua vir illuſtris premitur:* dum humores craſſos, viſcidosque, quos ille ob vitam laborum ac aerumnarum plenam, ſibi contraxit, nimium commovit, vel rudimenta polypoſa, quæ forſan obſederunt cor, avulſit. Optaſſem ſane, ut ſtatim inciſa fuiſſet vena; quoniam tali ratione augmenta morbi præpediri potuiſſent. Interim commendavi, ut eam adhuc, ſi ſanguis abundaverit, inſtitui, ac ſingulis binis menſibus iterari curaret; non minus pediluviis tepidioribus uteretur; & quum in ea regione vino calidiori Hungarico nimis indulgere ſolent, hoc vitaret, & potius aquam vel ſolam, vel cum Cinamomo decoctam potaret: quibus non dubito, quin ſi nondum polypi firmas egerint radices, morbi ſanationem, ſub convenienti victus obſervatione, & motus corporis moderatiori exercitatione, ſimus impetraturi.

OBSER-

OBSERVATIO VIII.

Cordis palpitatio ex cicuta aquatica mammis, loco petroſelini ex errore adpoſita.

Illuſtris fœmina, triginta annorum, teneræ ſed vegetæ conſtitutionis, animi tamen ſenſibilioris, tertia vice puerpera, quarto poſt partum die ad lac reprimendum, quod ipſa infanti præbere noluit, uſa eſt epithemate, mammis lacte admodum turgentibus appoſito; & ex cicuta aquatica, deteſtabili obſtetricis errore pro herba petroſelini habita confecto. Senſit mox inde ingentem cum dolore pungitivo, rubore & præcordiorum anxietate ardorem; poſtridie copioſæ in mammis apparebant veſicæ, ſatis latæ; quæ remoto epithemate acerrimam effuderunt materiam; ſed inde peſſime habuit puerpera: ſumma enim ſpirandi anguſtia, & ingenti cordis palpitatione ac tremore vexabatur. Chirurgus ad eryſipelaceum tumorem & dolorem levandum adplicabat unguentum de ceruſſa; quo factum eſt, ut non priora modo ſymptomata, ſed cordis etiam convulſivi motus ita invaleſcerent, ut accedente virium, & adpetentiæ, nec non ſomni totali defectu, corporisque marcore increſcente, data jam a Confeſſionario benedictione, ſæpius animam exſpiratura videretur. Alvus præterea valde erat adſtricta, ſitis inexplebilis, ob aphthas, ac puſtulas ardentes faucium ingraveſcens; quæ ſymptomata cum cordis palpitatione per tres inhærebant menſes. Tandem vero ſequuto moleſtiſſimo ſalivæ, per quatuordecim fere dies inſiſtente fluxu, & cordis palpitatio, & reliqua ſymptomata ſenſim ſenſimque evaneſcebant. Sed ab eo tempore per tres jam annos conflictata fuit, pathematibus hypochondriaco hyſtericis cum Melancholia junctis. Atque in hoc affectu meum deſiderans conſilium, ex Luſatia inferiori huc acceſſit. Ego per æſtatem ordinavi curam fontis Selterani, cum tertia lactis aſinini parte mixti; qua abſo-

abſoluta, non ſine fructu uſa eſt balneo Lauchſtadienſi. Neque vero a pathematibus hypochondriacis, autumno, hyemeque maxime adfligentibus plane libera, per aliquot annos magno cum emolumento adhibuit acidulas Selteranas cum lacte, & liquorem anodynum cum pulvere præcipitante, non neglecto decocti temperantis, ac elixirii viſceralis uſu.

Epicriſis.

Memorabilis hoc in caſu eſt pernicialis cicutæ aquaticæ, extrinſecus adplicatæ effectus, qui a tenuiſſimo ſale acri inflammante, nerveas cordis, & diaphragmatis fibras convellente deduci debet: quippe quod tam firmiter iis inhæſit, ut perſeverantem per tres menſes cordis palpitationem produxerit. Quemadmodum vero omnium ejusmodi venenorum *vis optime liquidis, & acrimoniam demulcentibus infringitur: ita & in hoc caſu, a maturo lactis &* emulſionum uſu optimum ſperandum fuiſſe præſidium certiſſime perſuaſus ſum.

II. Notatu, imo admiratione dignum eſt, quod venenum illud vegetabile in excitandis aphthis & largo ſalivæ profluvio, quo mitigata & ſuppreſſa vis morbi eſt, ſimilem fere indolem ac vim cum mercuriali veneno habuerit.

III. Noxia vero omni procul dubio fuit applicatio emplaſtri, *liberiorem veneni difflationem inhibentis*, quo magis ad interiora converſum eſt.

IV. Fœmina nunquam fuit antea in paſſionem hypochondriacam vel melancholicam prona; quæ ob ſumme debilitatum nervoſarum partium inque primis ventriculi & inteſtinorum ſyſtema per tam immanem vim morbi demum producta eſt. Quare etiam ea remedia præſcripſimus, quæ

blanda & demulcente virtute acrimoniam obtundunt, & nervoſis partibus, temperatum motum iis conciliando amica ſunt.

CAPVT II.

DE

ASTHMATE CONVULSIVO, ET SPASMODICO FLATULENTO.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Reſpirationis neceſſitas.

VEtus, ſed veriſſima, & *medicorum & vulgi eſt* ſententia: Reſpirationem & vitam pari ambulare paſſu. Vitam, omnesque, quibus illa conſervatur, functiones, magno illo ac univerſali ſanguinis ex corde ad omnes partes, & ex his ad cor circuitu abſolvi, certiſſimum quidem eſt: nihilo tamen ſecius hunc, & conſequenter ipſam vitam, absque particulari, ea, ac minori, quæ ſit ex dextro cordis ventriculo per pulmones ad ſiniſtrum, humorum circulatione, ſalvam eſſe ac ſubſiſtere neutiquam poſſe, adeo verum deprehenditur, ut hac ceſſante, protinus vita, omniumque functionum exſpiret exercitium. Quum vero hic ſanguinis per pulmones circuitus, absque libera reſpiratione fieri omnino nequeat; facile judicare licet, quantum ad conſervandam vitam momentum contribuat facilis, & ſecundum naturam ſe habens ſpiratio; & contra quanto ſit damno eadem morboſa, impe-

impedita, vel plane intercepta: cujus rei clariſſimum documentum illi præbent morbi, qui ſpirandi difficultatem habent comitem.

§. II.

Aſthmatis definitio.

Sunt equidem magnæ, & quam plurimæ ægritudines, quibus difficilis ac laborioſa, tanquam moleſtum ſymptoma, jungitur ſpiratio; maximeque tales, quæ in pulmonibus fixam obtinent ſedem, veluti pleuritis, peripnevmonia, tuſſis, phtyſis, ſcirrhi, tubercula, & vomicæ pulmonum: attamen multæ dantur inſuper, tam intra, quam extra thoracem cauſſæ, quæ reſpirationi, & vitali humorum circulationi infenſæ, ſummum minantur periculum, & morbum producunt, qui Græcis aſthmatis nomine venit. Hoc vero ſecundum noſtram ſententiam nihil eſt, quam impedita, & laborioſa admodum reſpiratio, cum *ineffabili anxietate*, & *præcordiorum anguſtia* juncta, liberum ſanguinis per pulmones circuitum turbans, a variis cauſſis ſuborta, periculi ſuffocationis non expers.

§. III.

Differentia aſthmatis convulſivi a pituitoſo.

Quemádmodum variæ ſunt cauſſæ, ita varia quoque aſthmatum occurrunt genera. Datur diſpnœa quædam levior, quæ ſubjectis ſuccorum plenis, corpulentis, atque pinguibus familiaris eſt, maxime ſi corpus valde commoverint; & nititur quoque difficiliori ſanguinis per pulmones progreſſu, & *nimia vaſorum expanſione*, aëris ingreſſum ſufficientem præpediente: ſed hæc periculo vacat, & tranſitoria eſt. Deinceps occurrit aſthma pituitoſum, quod cum tuſſi humida, ac rejectione pituitæ viſcidæ conjunctum, noctu dieque ſub quocunque corporis ſitu infeſtat, & copioſiori muci viſcidi, veſiculas pulmonales obſidentis, & aëris liberiorem ingreſſum & egreſſum præpedientis, ad præcordia aggeſtio-

ni debetur. De hoc autem Tomo ſequenti medic. Syſt. differemus, & jam de eo potiſſimum agere conſtituimus, quod a ſpasmodica partium ſpirationi dicatarum ſtrictura, a diverſi generis cauſſis, intra & extra thoracem conſiſtentibus oborta gegnitur, & vocatur ſpasmodico flatulentum, atque convulſivum.

§. IV.

Differentia a ſuffocatione hyſtericarum.

Hoc vero convulſivum aſthma differt omnino a ſuffocatione convulſiva hyſtericarum, quæ non niſi ſpasmodica conſtrictione, ac veluti ſtrangulatione ſummarum faucium, laryngis, atque pharyngis nititur; & arctato laryngis canale, aëri ſufficiens liberumque ad pulmones iter præſcindit: cum in noſtro adfectu tranſitus per arteriam aſperam ſatis liber ſit, & vitium in ipſis potius hæreat pulmonibus, adeo ut nonnunquam ſola inſpiratio difficilis, exſpiratio vero legitime ſuccedat; teſtante caſu in CONSULT. MED. *Tom. I. Sect. II. caſ. 91. pag. 414.* recenſito. Diſcernere porro oportet aſthma convulſivum, a catharro ſuffocativo, quippe qui cum vultus rubore, ſtertoreque ſtipatus, paralytici quid involvit, & intra paucos dies ſolvitur; cum illud, ſtertore vacuum, ad morbos pertineat longos.

A catharro ſuffocativo.

§. V.

Signa aſthmatis convulſivi.

Aſthmatis incepturi ab notæ optime ARETÆO *Lib. III. c. XI.* deſcriptæ, hæ ſunt: *gravitas pectoris, tarditas ad opus ſolitum, & ad aliud quodlibet gerendum, in curſu, aut in acclivi itinere difficilis & ægra ſpiratio; rauceſcunt, ac tuſſiunt, flatus in præcordiis, atque eructationes præter rationem excitantur, vigilant, noctuque parum & obſcure incaleſcunt, nares acutas ad ſpirationem paratas habent. Si malum in pejus ruat, malæ rubent, oculi prominent, veluti in his, qui ſtrangulantur;* ſter-

ſtertunt, dum vigilant, multo magis cum dormiunt; humida, obſcura, ſonoque carens vox eſt, multum & frigidum aërem cupiunt; ſub dio ambulant, quælibet enim domus, ipſis ad trahendum ſpiritum parva & anguſta eſt. Erecti ſpirant; tanquam omni aëre attracto potiri cupientes; præ aëris autem cupiditate & os aperiunt, patefaciuntque, tanquam eo ampliore indigentes. Ipſorum facies, præter malas, quæ rubent, pallida eſt; ſudor circa frontem & jugula emanat; aſſidua & aſpera tuſſis infeſtat, rejiciuntur pauca, tenuia, frigida, veluti quædam ſpumæ efflorescentia; inflante ſpiritu collum intumeſcit, præcordia revulſa ſunt; arteriarum pulſus parvi, crebri, atque depreſſi, crura exilia. Quod ſi hæc ulterius incrementa capiant, inſtar comitialis morbi, nonnunquam hominem ſtrangulant. At ſi vertantur in melius, tuſſis longior & rarior fit, plura excernuntur ſanioſa ſputa & humidiora; multa per ventrem aquea exturbantur, urina copioſa excernitur, licet nondum quicquam in ea ſubſidat, vox ſonantior clariorque redditur, ſomni longiores, quantum ſatis fuerit, efficiuntur; præcordia remittunt; dolor interdum ad ſcapulas cum remiſſione tranſit; anhelitus rarus, levis, ſed cum aſperitate fit.

§. VI.

Quo magis invaluit ac inveteravit malum, eo acerbiora ac vehementiora hæc omnia fiunt. Alvus ceterum plerumque eſt adſtrictior; & urinæ minguntur tenues ac aquoſæ. Accedunt frequentiſſime pedum, dein manuum, faciei, ac dorſi tumores, brachiorum torpor; facies fit lurida, plumbeoque colore notata, jungitur febricula cum typo irregulari, veſpertinis exacerbata temporibus; ſupervenit cachectica corporis defœdatio, cum tumore pedum œdematoſo, hydrops pectoris, vel etiam aſcites, ac anaſarca; *Ulterior morbi hiſtoria.*

ca; atque tandem aſſociatur paralytica alterutrius lateris, vel ſaltem brachii reſolutio; aut loco hujus, quod notabile eſt, amauroſis, quæ eſt oculorum paralyſis, obſervata fuit a GOHLIO in Schediasmate, *de aſthmate convulſivo a polypo cordis.* Et quoniam tantum non ſemper ſuffocatione finitur hoc aſthma; dicitur quoque ſuffocativum.

§. VII.

Subjecta aſthmatis convulſivi.

Attenta vero experientia docet, eos potiſſimum homines, qui ſunt temperamenti ſanguinei, vaſis exilioribus, tamen copioſis inſtructi, obeſiores, plethorici, pectoris anguſtioris: poſt vehementiorem animi, vel corporis commotionem, quacunque de cauſſa fiat, tempore præſertim vernali, & autumnali in affectum aſthmaticum eſſe proclives. Multo magis eo tentantur, ſi menſium ac hæmorrhoidum inordinato fluxu, vel plane defectu laborant, aut *conſuetas ſanguinis miſſiones, per ſcarificationem, vel venarum inciſionem intermiſerunt: nec non ſi fuerint* hypochondriaci, & ventriculus ac inteſtinorum canalis, ob turbatum vel perverſum motum periſtalticum, flatibus ſcateant, & ſpasmis adfligantur. Eo certius hæc incommoda patiuntur, ſi excretiones ſeri acris per quascunque vias fuerint ſuppreſſæ, aut languide ſuccedant.

§. VIII.

Defunctorum Sectio.

Si diſpiciamus, eorum, qui hoc morbo perierunt, anatomicam Sectionem, deprehendimus plerumque fluctuationes aquarum in pectore, una cum polypoſis in corde concrementis; quales caſus allegant CAROLUS PISO *de morb. ex colluvie ſeroſa pag. 214.* SCULTETUS *in append. obſerv. 31. pag. 252.* ACT. MEDIC. BEROL. *Dec. II. vol. VII. pag. 67.* In quibusdam ſola ſeri in pectore extravaſatio, absque cordis polypo reperitur; qualis eſt obſervatio,

vatio, quam ACT. BEROL. *dec. II. vol. VIII. pag. 21.* referunt, ubi ſimul aorta fuit oſſea. Contra in aliis pulmones ſanguine atro, ſtagnante, extravaſato infarcti reperiuntur, veluti WILLISIUS *pharm. rat. Sect. VII. Cap. III.* exemplo oſtendit: nonnunquam ſalvis pulmonibus, & bronchiis, polypoſa duntaxat in corde concrementa occurrerunt, teſtantibus obſervationibus, quas PEZOLDUS *obſ. 58. pag. 115.* M. N. C. *dec. III. anno II. obſ. 185. & Dec. I. anno IV. obſ. XI.* memoriæ tradiderunt; ut aliorum, quibus infra paſſim mentio fiet, exemplorum hiſtoriam ſilentio prætermittam.

§. IX.

Reſpirationis negotium explicatur.

Quo vero eo clarius adpareat, qua ratione aſthmaticus noſter morbus generari queat; operæ erit pretium, pauca de reſpirationis negotio hoc loco præmittere. Ad reſpirationem itaque naturalem opus primum eſt, ut ingens illud pulmonum viſcus, quod ex innumeris vaſis ſanguiferis, arterioſis & venoſis, fiſtulis quoque & veſiculis membranaceis eſt contextum, a fluido atmoſphærico, elaſtico, aëreo æthereo, ampliata per alleviationem coſtarum thoracis cavitate, ingrediente, ſufficienter expandatur. Hac expanſione fit, ut per ramos & arterioſos & venoſos, qui antea valde erant complicati, jam expanſos, ſanguis libero, & minus impedito itinere per pulmonas, & ad ſiniſtrum cordis ventriculum progredi queat; quoniam preſſio vaſorum ſanguineorum, a veſiculis aëre diſtentis facta, hunc progreſſum facilitat. Quum vero aër intra pulmones humidis vaporibus refertus, & elaſticitate ſua orbatus, iterum exire, & loco hujus recens, ac vi expanſiva elaſtica animatus rurſus ingredi debet; neceſſe eſt omnino, ut thorax concidat, facto ejus cavitatis ſpatio anguſtiori. Alternans ergo dilatatio, & conſtrictio thoracis, expanſio & con-

conſidentia pulmonum, ſufficiens ingreſſus & egreſſus aëris, & cordis æquabilis motus, liberam & naturalem efficiunt reſpirationem, ad vitam ſanitatemque conſervandam ſumme neceſſariam. Quando vero cunque cauſſæ quædam obveniunt, quæ ſufficientem aëris in pulmones ingreſſum & egreſſum remorantur, vel muſculorum thoracis item abdominis, ſeptique transverſi motum dilatatorium ac conſtrictorium, atque ipſius cordis convenientem Syſtolen, atque diaſtolen pervertunt; protinus morbus ille, quem explanandum ſuscepimus, aſthmaticus præſens eſt.

§. X.

Aſthma ſpasmodico ſanguineum.

Quibus ſuppoſitis, facillimum jam erit, æthiologiam aſthmatis ſpasmodici ob oculos ponere. Et quoniam variæ illius exiſtunt cauſſæ; primum conſiderabimus illam, quæ ſanguinis vitio debetur. Atque hac ratione obſervamus, a ſanguinis & humorum nimia mole, craſſitie, & congeſtione ad præcordia, grave generari aſthma. Quando enim ſanguinis & humorum maſſa majori copia, & impetu ad cordis dextrum ventriculum irruit; majori quoque quantitate ad ramos vaſorum pulmonalium congeritur, qua vis aëris inſpirati elaſtica ob ſanguinem nimium reſiſtentem imminuitur; & ideo ſanguis, qui non ſatis vegete propellitur per venam pulmonalem, in hujus ramulis ſtagnat; atque novus ille, quem cordis perpetuus pulſus adfert, vaſorum ramos diſtendit, dilatatque: unde ſpirandi difficultas, ſumma anxietas, cordis tremor, ac palpitatio, cum pulſu inæquali, parvo, celeri & frequenti ſuos mutuantur natales. Hoc aſthma ſanguineum vocari quoque meretur ſpasmodicum; quoniam ſtagnans cruor nimium diſtendit & vaſa, & nervorum ramulos & veſiculas membranaceas comprimit. Jam vero perpetuæ inſtar regulæ tenendum eſt, quod nimia tunicarum

rum nervearum a copioſius ſtagnante in iis cruore expanſio, cauſſam præbeat conſtrictioni ſpasmodicæ; & viciſſim hæc ipſa ad ſtagnationem & congeſtionem humorum multum faciat. Huc pertinent exempla eorum, quorum pulmones poſt mortem, ſanguine atro, ſtagnante, & extravaſato infarcti fuerunt reperti: quale de ſacerdote (quod hominum genus propter crebriorem ſermocinationem, humorum congeſtioni ad pulmones, præ reliquis obnoxium eſt) allegat WILLISUIS *pharm. rat. Sect. VII. cap. III.*

§. XI.

Aſthma ſpasmodico flatulentum.

Hoc genus aſthmatis admodum familiare deprehenditur hypochondriacis; quoniam in iis humores vitales, qui craſſiores plerumque ſunt, ob inferiorum partium ſtricturas, majori ad præcordia compelluntur quantitate. Complicantur vero in his ſubjectis tantum non ſemper *flatulentæ ventriculi, primarumque regionum diſtentiones; atque malum reddunt longe deterius.* Namque dum diaphragma proxime incumbit ventriculo; ab hoc flatibus diſtento, protinus adficitur; ejusque liberior motus impeditur, atque hinc etiam pulmonum debita expanſio coërcetur. Præterea ſœpius fit, ut ſpasmo conſtringatur ſeptum illud nervoſum; quo conſtricto, œſophagus quoque, qui illud perforat, adeo coarctatur, ut nullus erupturis vaporibus pateat exitus. Inde anguſtiæ præcordiorum horrendum in modum exacerbantur; & ſolutis *quodammodo vinculis, ructus incredibili & copia, & ſonitu* exploduntur, malique levamen inferunt.

§. XII.

Aſthma convulſivum ſtricte ſic dictum.

Quod ſtricte convulſivi nomen meretur aſthma, & ſatis frequens occurrit, fit absque præſentia craſſæ materialis cauſſæ, a ſpasmodica partium ſpirationi inſervientium, maximeque membranarum cellulas pulmonales in-

veſtientium conſtrictione. Dum enim tunicæ nervoſæ ſepti transverſi, dum membranaceæ muſculorum intercoſtalium partes, dum ſenſibiles, quæ pulmonum cellulas undique cingunt, membranæ ſpasmo conſtringuntur: arctatur thoracis ſpatium, coërcetur pulmonum expanſio, impeditur aëris ſufficiens in cellulas pulmonales introitus, & cruoris per pulmones tranſitus, ac ex uno in alterum cordis ventriculum circuitus mirifice retardatur. Quum vero conſtrictæ pectoris regiones nervos ſuos mutuentur a vertebralibus, atque dorſalibus, qui etiam ad brachia ramos mittunt; facile patet, cur totum pectus cum brachiis grave ac tenſum ſit, ſcapulæ, dorſum, ac ſternum dolore corripiantur, atque brachia torpore, quin tandem quoque paralyſi, ob impeditum a ſtrictura liquidi nervei influxum, adficiantur.

§. XIII.

Cauſſæ aſthmatis convulſivi.

Hae ſpasmodicæ conſtrictiones proritantur a materia acri, ſubtili, cauſtica, quin ſæpe virulenta, ad dictas nervoſas præcordiorum partes incumbente: quæ generatur, atque originem ſuam repetit a ſudorum, maxime in ſcorbuticis, repulſione; nec non exanthematum, efflorescentiarum, & quarumcunque ſeri ac lymphæ acrioris excretionum, vel ad artus exteriores depoſitionum, non ſufficienti evacuatione, vel improvida adſtrictione. Sic teſtatur multiplex experientia, malum noſtrum exoriri; ab erysipelate, variolis, maximeque morbillis, purpura, maculis & puſtulis quibuscunque ſcorbuticis, haud ſatis ad corporis ſuperficiem pulſis, aut craſſo adſtringentium uſu retroactis; a ſcabie, tinea, vel achoribus capitis, cruſta lactea, per oleoſa, pinguia, aut linimenta ſulphurata, præpoſtere exſiccatis; a pedum fœtore repreſſo: a tranſpiratione totius corporis ſubito cohibita; qualis caſus reperitur

tur in CONSULT. MED. *Tom. I. Sect. II. cas. 90.* ab ulceribus chronicis, vel fonticulis inopportune consolidatis; qualis observatio de asthmate convulsivo ab ulcere scroti serpiginoso, aqua mercuriali exsiccato orto invenitur *Lib. cit. Tom. II. Sect. III. casu LXIV.* a podagra vel arthritide partim ex defectu virium, partim male feriatis artibus retrocedente; uti quidem de podagra casus CONSULT. *Tom. I. Sect. II. 93.* de arthritide *Tom. I. Sect. II. 92.* inserti testantur.

§. XIV.

Huc fere pertinet asthma illud spasmodicum siccum, quod a fumis metallicis, saturninis, sulphureis, venenatis, arsenicalibus, carbonum fossilium, ac exhalationibus aquæ fortis, iis præsertim evenit, qui in metallis laborant, uti sunt metallicolæ, & quoddam fabrorum genus; Conf. disp. mea *de Metallurgia morbifera; & in* ACT. MEDIC. BEROLINENS. *Dec. I. vol. VI. pag. 31.* casus recensetur, de fabro ex attractis cineribus metallicis inter aës malleo tundendum in asthma convulsivum delapso. Tetri namque & virulenti istiusmodi vapores, per inspirationem attracti, incumbunt nervosis vesicularum pulmonalium membranis, hasque constrigendo, libero ac intimiori aëris in eas accessui iter præcludunt, ideoque grave hoc machinantur malum. *Asthma convulsivum a fumis metallicis.*

§. XV.

Sola diaphragmatis strictura spasmodica, absque ullo pulmonum vitio sufficiens est, totum respirationis negotium perturbandi, & repentinam suffocationem inducendi. In recenti adhuc memoria mihi sunt bini notabiles, sed tristes simul casus, ubi subjecta antehac per omnia sana, ex gravi percussione scrobiculi cordis, & ejus regionis, cui adnexum reperimus septum transversum, subito *Asthma suffocativum a læsione diaphragmatis.*

perierunt ſuffocata; & poſt mortem diſſecata, nullum oſtenderunt in toto corpore vitium, quam levem in tendinea diaphragmatis parte ſugillationem, ejusque ſtricturam. Neque minus obſervatione conſtat, vulnera in idem diaphragmatis centrum, punctim inflicta, momentaneam intuliſſe ſuffocationem, ut taceam ſpirandi ſummam difficultatem, quæ ex nervoſi *illius ſepti inflammatione* percipitur. Neque obſcura eſt ratio: conſtrictum enim diaphragma retinet convexum, qui ſub inſpiratione planus eſſe deberet, ſitum; quo thoracis cavitatem adeo coarctat, ut pulmones non ſatis expandi queant.

§. XVI.

Aſthma ſpasmodico cachecticum.

Neque ſilentio prætereundum eſt aſthma illud ſpasmodicum, quod in cachecticis a tumore œdematoſo pedum, quacunque de cauſſa *intra* corpus repulſo, cum gravi *pectoris oppreſſione, & anxietate originem trahit.* Ratio fere eſt eadem cum *aſthmate ſanguineo:* Namque ſerum illud ſpiſſum ac vappidum, quod in pedibus ſtagnavit, dum inducta ipſis ſtrictura ſurſum repellitur, abſorbetur a venis ſanguiferis, & ad præcordia fertur. Ibi ex dextro cordis ventriculo cum reliqua humorum maſſa, in arteriam pulmonalem, ejusque ramulos pulſum, hos tanta replet copia, quæ, comprimendo ſimul veſicas pulmonales, reſiſtit irruenti aëri, ejusque ingreſſum, ad propellendum per venas cruorem ſufficientem remoratur. Ergo ſtagnat ille ſero viſcido repletus ſanguis in arterioſis ramulis, hos graviter diſtendit, & ſic ſummam anxietatem, ſpirandi difficultatem, ac interdum repentinam ſuffocationem inducit: quæ fere certiſſima eſt, ſi pedum œdemata repelluntur in iis, quorum corda polypis obſeſſa ſunt. Et obſervavi in ejusmodi ſubjectis, quod, ſi febre intermittente correpta fue-

fuerunt, ſub frigoris acceſſione pedum tumores ſubito evanuerint, ingentem ſpirationis anguſtiam, quin tertio ſemper paroxyſmo repentinam ſub ipſo frigore poſt ſe traxerint ſuffocationem; qualem caſum CONSULT. MED. *Tom. I. Sect. II. caſu LXII.* inſerui.

§. XVII.

Aſthma ſuffocativum a polypo cordis.

Datur aſthma, quod magis ſuffocativum dici meretur, & a polypis cordis ventriculos obſidentibus ſuboritur. Hoc non raro in repentinam definit ſuffocationem, & poſt mortem nihil in corpore oſtendit præternaturale, quam polypos; ſicuti teſtantur obſervationes a RIVERIO *Centur. I. obſ. 82.* TULPIO *Lib. I. cap. 27.* PEZOLD. *obſ. 58. pag. 115.* A.N.C. *dec. III. anno II. obſ. 185. allegatæ &c.* Dum enim polypoſa concrementa, maxime ſi ſiniſtrum cordis obſederint thalamum, præſcindunt ſanguini e pulmonibus redituro iter, accumulatur ille in pulmonum vaſis, diſtendit ea, impedit acceſſum aëris; atque non remoto polypoſo repagulo, in lethiferam prorſus ſtaſin & ſuffocationem terminatur.

§. XVIII.

Aſthma ſuffocativum a hydrope pectoris.

Hydrops denique pectoris, quanquam plerumque ſit pernicioſus aſthmatis convulſivi effectus, attamen & ab hoc, & ab aliis cauſſis, v. g. pulmonum inflammatione, vel violentia extrinſecus illata &c. ortus, gravi aſthmati ſuffocativo ſuppeditat cauſſam. Ubi præſto eſt, hæ fere ſunt notæ: Tumor œdematoſus non pedes ſolum, verum etiam manus occupat; harum enim tumorem, pro pathognomonico hujus affectus ſigno, ſolertiſſimus jam agnoſcit BAGLIVUS, dum *Prax. Med. Lib. I.* dicit; *quod illis, qui pectoris hydrope laborant, manus intumeſcant, immo totum quandoque brachium ad cubitum usque.* Obſervatur quoque in iis aquarum in pectore fluctuatio, ein Gequaddere,

præprimis ſi corpus ad latera inclinent, tremor cordis, torpor, ac paralyſis brachiorum, tuſſis ſicca, interdum ſerum pellucidum ſecum ducens, ac febris anomala. Quando cordis polypus complicatur, quod plerumque fit, adſunt cordis palpitationes, & arteriarum intermittens pulſus.

§. XIX.

Hydropis pectoris generatio.

Eſt vero pectoris hydrops, fluctuatio & extravaſatio lymphæ atque ſeri in cavitate pectoris; & ſequentem in modum generatur. Extimam pulmonum tunicam copioſiſſimis vaſis lymphaticis refertam eſſe, eleganter deſcribit ac delineat Clariſſimus NUCKIUS *in adenogr. curioſ. pag. 141.* Hæcce vaſa non minus, quam reliqua lymphatica, pectus multis in locis obſidentia revehunt laticem ſuum ad ductum thoracicum, ut ex hoc per venam ſubclaviam atque cavam, ad dextrum cordis feratur ventriculum. Quando vero huic lymphæ *itineri obex ponitur, ut ad ductum illum pertingere nequeat; vaſa lymphatica nimium infarciuntur*, tandemque ultra ſphæram elaſticitatis diſtenta, rumpuntur, laticemque in cavum effundunt pectoris. Quum igitur ſpasmodicæ partium ſpirationi dicatarum, maximeque pulmonum ſtricturæ, quæ aſthma convulſivum producunt, cohibeant ac remorentur lymphæ ad ductum thoracicum iter: facile patet, qua ratione tandem hydropem pectoris pariant. Hæc viciſſim aquarum in pectore collectio, dum totam thoracis replet cavitatem, & ſeptum quoque adgravet transverſum; nullum pulmonibus ſeſe expandendi ſpatium relinquit, ideoque & ſanguinis, & aëris in illos ingreſſum, ac liberum circuitum remorando, aſthma inducit ſuffocativum; quia nimirum ſuffocando tandem jugulat miſeros. Interim extravaſata hæc aqua, innatantes ipſi pulmones non modo colliquat; verum etiam

mora

mora temporis acrior reddita, eos arrodit, ac putredine fere conſumit, adnotante HARDERO *Lib. I. obſ. 51. pag. 217.* Quod attinet pericardii hydropem; ille non ſolum eodem modo ex vaſis lymphaticis, cordis ſuperficiem ambientibus contingere poteſt; verum etiam a ſero, per auriculas, ſtagnante cruore infarctas, ſecedente adaugetur.

§. XX.

De hydatidibus.

Neque vero negligenda eſt ea hydropis in pectore ſpecies, quæ hydatidibus veluti ſacculo incluſa continetur, maximeque intra ipſam pulmonum ſubſtantiam reperiunda eſt. Multæ occurrunt obſervationes de hydatidibus ejusmodi, non modo in pulmonibus, verum etiam pleura, ſepto transverſo, & cordis externa ſuperficie repertis; quales vide apud OTTONEM HEURNIUM *obſ. 18.* BARTHOLINUM *Cent. II. obſ. 61.* ACTA HAFFN. *vol. III. obſ. 76.* M. N. C. *Cent. III. & IV. obſ. 115.* In ipſis quidem pulmonibus hæ hydatides, a vaſis lymphaticis, in eorum ſubſtantia diſruptis, ac laticem ſuum in cellulas ac veſiculas effundentibus, unde hæ in tantam elevantur molem, generari videntur, & vero eſt ſimillimum, quod ex rupta ejusmodi veſica, ſerum in pulmonum ſubſtantiam extravaſetur, & repentinam inducat ſuffocationem: unde etiam derivamus materiæ illius limpidæ, quæ cum tuſſi nonnunquam fit, rejectionem.

§. XXI.

Cauſſa remota eſt frigus.

Si quid ex cauſſis occaſionalibus eſt, quod aſthma convulſivum inducere poteſt, certe eſt externum frigus, hoſtis ille nervoſo generi inimiciſſimus. Unde hyemali tempore, flantibusque ventis aquilonaribus ingraveſcit malum; & a frigido quoque potu exacerbatur. Inprimis obſervavi, illos, qui pectus non bene tegunt, illudque frigo-

ri,

ri, maxime nocturno exponunt, ſœpius hoc malum incurriſſe.

§. XXII.

Prognoſis. Ex his adparebit, quam variis modis generetur, ac foveatur aſthma convulſivum, ac ſuffocativum: jam pauca de prognoſi trademus. Ubi malum recens eſt, & ſola præcordiorum conſtrictione ſpasmodica nititur; ſpes eſt ſalutis; maxime ſi motus arthritici, podagrici, ulcera, & exanthemata ad ſua loca revocentur. Quando ſupervenit excretionum ſanguinearum per uterum, aut hæmorrhoides fluor, iis, qui ex earum ſuppreſſione aſthmate ſunt correpti, & paſſione laborant hypochondriaca, levamen adfert; atque ſi res adhuc integra fuerit, perfectam reconvaleſcentiam. Quod ſi vero inveteravit affectus, aut perverſa tractatur medela; tranſit in pectoris hydropem, viſcerum imi ventris obſtructiones ac infarctus, pedum œdemata, cachexiam, ac hydropem univerſalem. Namque conſtat, quod per diaphragmatis centrum tendineum feratur vena cava, quæ ex imo ventre cruorem ad cor vehit; nec ignotum eſt, quod liber ſepti transverſi motus, circulum ſanguinis per hepar; natura languidiorem adjuvet, atque facilitet. Quando igitur cunque liber ſanguinis per venam cavam aſcenſus impeditur; tardior ejus fit in hepate circulatio; unde humores primum omnium in diſſitis regionibus, veluti ſunt pedes, ſtagnant, ſeroſamque portionem, œdematis cauſſam, dimittunt; deinceps quoque per viſcera imi ventris difficilius progrediuntur, inque iis ſubſiſtentes, infarctus, ſcirrhos, cachexiam ac hydropem cauſſantur; quem ligata prope ſeptum transverſum vena cava, protinus ſuboriri, præter LOWERUM, experientia commonſtrat. Generatim ſciendum eſt, omne aſthma convulſivum, vel præceps exitium, atque repentinam ſuffocationem

cationem inferre, maxime, ubi ſubeſt cordis polypus; vel diutius inhæret, atque hydrope perimit ægrotantes; quo in caſu lethiferum eſt, ſi patiantur febrem lentam, pulſum inæqualem, ac intermittentem, paralyſin brachiorum, continuam cordis palpitationem, imminutam mictionem, ſyncopem: tum enim in propinquo mors eſt. Quidam denique ſuperveniente pulmonum inflammatione exſtinguuntur, quo gravius malum eo languidior fit pulſus. Aſthma in ſenibus comitatur plerumque usque ad mortem, & quod ex dislocatione vertebrarum fit, non ſanatur, niſi hæ reducantur. Quo majori impetu & vehementia acceſſio & diutius durat & crebrius recurrit, eo plus periculi ſubeſt, & ſuffocatione jugulat.

CVRATIO.

§. I.

Indicationes curatoriæ.

Gravioris noſtri mali curatio, his fere indicationibus abſolvitur, ut 1) ſpasmodicas pectoris, atque partium ſpirationi miniſtrantium ſtricturas conſopiamus, 2) humores ad externum corporis habitum, infernasque partes derivemus, & eorum circuitum æquabilem reddamus, 3) cauſſarum, quæ malum fovent, remotioni, pro earum diverſitate ſtudeamus. Et ſicuti binis prioribus *ſcopis in ipſo paroxyſmo potiſſimum ſatisfacere; ita tertium extra hos explere licet.*

§. II.

Quæ conferant in paroxyſmo.

Ipſo in paroxyſmo, quoniam plerumque alvus ſtrictior eſt, & humores una cum flatibus ad ſuperiora regurgitarunt, non facile quidpiam præſentius auxilium fert, quam clyſteres emollientes, ſimul carminativi; quos ex floribus ſambuci, meliloti, verbaſci, pœoniæ, liliorum alborum,

chamæmeli vulgaris, ſeminibus quatuor carminativis, oleo chamomillæ cocto, & una alteraque ſalis communis vel gemmæ drachma, ſtimuli loco addita, parare convenit; &, exigente neceſſitate, bis vel ter iterare. Deinceps, incredibilem virtutem exſerunt, pedum, qui tantum non ſemper frigidi ſunt, frictiones, eorumque in aquam tepidam dimiſſiones. Ubi gravis præcordiorum vexat ſpasmus; iis fotus calidiores, vel etiam veſicæ, lacte calido repletæ, ad mitigandum ſpasmum admoveri poſſunt; nec levem in his ſedandis opem nonnunquam ferunt linimenta nervina, quæ ex aquæ Anhaltinæ unciis binis, ſpiritus ſalis ammoniaci, lumbricorum terreſtrium, eſſentiæ croci, caſtorei ana drachmis duabus, olei nuciſtæ vel macis drachma una parare, atque collo, ſcapulis, muſculis thoracis, ſpinæque dorſali adplicare ſoleo. Ex internis laudem merentur antiſpasmodica, cum blandis diaphoreticis juncta; quæ diſcutiendo peccantem materiam, & relaxando ſpasmodicas conſtrictiones, operæ faciunt pretium. Talia ſunt mixturæ ex aquis analepticis florum tiliæ, pœoniæ, primulæ veris, liliorum convallium, acaciarum, ulmariæ, pulvere Marchionis, cinnabari nativa, ſpiritu nitri dulci, vel liquore anodyno minerali, mixt. ſimpl. & Syrupo papaveris rhœados; quæ crebro repetita doſi offerendæ, aut cum liquore anodyno, qui nuptus ſit ſpiritui bezoardico Buſſii, vel cornu cervi ſuccinato, alternandæ. Præterea, quantum fieri poteſt, corpus in moderato calore conſervare oportet: neque enim plura ipſis in paroxysmis moliri licet.

Cura aſthmatis ſanguinei & hypochondriaci.

§. III.

Extra paroxyſmum, ante omnia eo eſt reſpiciendum, ut ſtagnationes humorum in pectore diſcutiamus, eorumque circulum reſtituamus æquabilem: ſimul vero cauſſas materia-

materiales ac mediatas temoveamus. Quod ſi igitur ſanguinis nimia verſus pectus congeſtio hoc malum induxerit; conſopita ejus per pulveres ac mixturas temperantes ebullitione, imminutioni nimiæ molis ſtudendum eſt. Quo quidem fine venæſectiones in pede, præſertim vinoſæ diætæ addictis, ſtatis temporibus inſtitutæ, eximiam ſpondent utilitatem; quibus in conſuetis interponendæ ſunt ſcarificationes; & iis, qui ſuppreſſum hæmorrhoidum fluorem patiuntur, conferunt hirudines venis ſedalibus adplicandæ. Non minus blanda laxantia, ad eliminandas primarum viarum ſordes; & ad promovendum ſanguinis per abdomen, & venam portæ circulum, motus corporis, victus tenuis, potusque levior, ſed largus commendari debent. Et ſi hypochondriaca, & flatulenta præſto ſunt ſymptomata; eo feliciori cum ſucceſſu adhibentur lenia laxantia ac clyſteres, conjuncto Elixirii viſceralis uſu, & recta victus ratione. In ſubjectis, maxime ex ſuppreſſione vel menſium vel hæmorrhoidum laborantibus; nihil quoque eſt fructuoſius, thermis, interne pariter ac externe uſurpandis; aut acidulis Selteranis; quæ tepefactæ cum lacte miſceri debent. Hæc etiam via eſt curandi aſthma, quod a polypo cordis proficiſcitur.

§. IV.

Aſthmatis ab acrium ſordium repulſione ſuborti curatio.

Quando malum a materia arthritica, podagrica, ſcabioſa, purpuracea, vel ulceroſa intra corpus retrocedente, ac repulſa ortum traxit; translato nempe humore acri, peccante, cauſtico, ad nervoſas pectoris partes: non tutius conſilium eſt, ac blandis diaphoreticis, liberam perſpirationem promoventibus, humorem iſtum ad corporis ſuperficiem, vel ad partes, ex quibus repulſus fuit, relegare. Cui ſcopo cum præſentiſſimo commodo ſatisfa-

ciunt liquor noſter anodynus, cum ſpiritu bezoardico Buſſii mixtus, aut pulvis bezoardicus, ex antimonio diaphoretico, nitro, pulvere Marchionis, ſuccino præparato, & momento camphoræ compoſitus; mane potiſſimum ſumendus, deſuper bibendo aliquot vaſcula infuſi theiformis, quod ex herba ſcordii, veronicæ, floribus ſambuci, tiliæ, ſemine fœniculi, & aniſo ſtellato concinnatur, inde lenem promovendo ſudorem. Ubi ſcabies, vel ulcera retroacta, vel præmature conſolidata ſunt; inſignem laudem merentur remedia ex ſulphure parata, quippe quæ has ſordes adcutim revocandi, magnam vim poſſident. Quemadmodum enim medicamenta ex ſulphure minerali extrinſecus in ejusmodi affectibus valde aliena & noxia ſunt; ita contra interne data tonum partium roborando, difflationem & perſpirationem heterogeneæ materiæ adjuvant. Neque vero negligenda ſunt, leniora laxantia, nec blanda diuretica, ſicuti tinctura tartari &c. eſt; ſiquidem his & craſſæ e primis viis, & reliquæ per vias urinarias excernentur impuritates. Speciatim pediluvia revocandis ad pedes arthriticis, atque podagricis motibus adprime inſerviunt.

§. V.

Curatio aſthmatis cachectici.

Ubi moleſtiſſimus hic morbus a tumore pedum œdematoſo, per graviorem animi affectum, vel terrorem ſubitum, vel nimiam refrigerationem, vel etiam febrilem acceſſionem retropulſo naſcitur: tunc non leve negotium eſt, decubitum ſeri viſcidi in pectore diſcutere, & ad extimas partes revocare. Vidi in tali caſu cum fructu adhibitum pulverem diaphoreticum, ex ceruſſæ antimonii, cornu cervi uſti ana drachma una, cinnabaris medicinalis ſcrupulis binis, ſulphuris antimonii correcti granis quatuor paratum; quem pondere duorum ſcrupulorum, deſuper biben-

bibendo infuſum theiforme propinare ſolitus ſum. Fovendi præterea ac ſedulo fricandi ſunt pedes, ut ſpasmus eorum relaxetur, & frigus expellatur; nec non injiciendi ſunt clyſteres, aut laxantia, eaque leviſſima.

§. VI.

Curatio aſthmatis ſicci.

In aſthmate ſicco, quod a cauſſis externis bronchia & pulmonales veſiculas exſiccantibus, ut ſunt vapores ſaturnini, aër exhalationibus calcis vivæ refertus vel vapor carbonum foſſilium, naſcitur; humectantia & acrimoniam demulcentia & fibras laxantia, ut ſunt lac, cremor ejus, oleum amygdalarum dulcium, emulſiones, ſperma ceti, pinguedines animantium interno & externo uſu omne abſolvunt punctum.

§. VII.

Curatio hydropis pectoris.

Quod ſi pectoris hydrops jam præſto fuerit, anceps eſt curatio. *Unicum, quod reſtare videtur remedium, paracentheſis eſt thoracis, quam multi collaudant auctores,* uti CAROLUS PISO, SCULTETUS *obſerv. 31. pag. 252.* & SYLVIUS *oper. medic. cap. 50. pag. 316.* Neque eſt, quod fugiamus hoc remedii genus; quippe quod provida manu adplicatum, periculi plane expers eſt: verum alia incidit quæſtio, an ſemper certum inferat auxilium? Perite HIPPOCRATES *Lib. 2. de morb.* monet, quod inſtituenda ſit hæc operatio, antequam morbus invaluerit, aut labem viſceris cujusdam ſecum traxerit. Et profecto hoc in caſu, ſi viſcerum læſio, aut exulceratio præſto fuerit, non temere ad hanc accedendum ſuadeo curam: iis vero integris, non contemnendam pollicetur opem. Præterea conjungere oportet leniora diuretica, atque laxantia, maximeque ea, quæ per epicraſin agere dicuntur; nimirum ſi morbus in principio, & ab exacerbatione febrili vacuus adhuc fuerit.

§. VIII.

Ultimo loco, non incongruum visum est, quæ CELSUS in spirandi difficultate Lib. IV. Cap. IV. in usum commendavit, remedia subnectere; *Auxilium est*, inquit, *nisi aliquid prohibet, in sanguinis detractione. Neque id satis est, sed lac caprinum calidum jejuno dandum, & si non febrit, venter solvendus est. Liquando alvus, interdum etiam ducenda, quibus extenuatum corpus incipit spiritum trahere commodius. Caput etiam in lecto sublime habendum est; thorax fomentis cataplasmatisque calidis aut siccis, aut etiam humidis adjuvandus est. Præter hæc sorbitionibus & lenibus cibis utendum est, interdum vino tenui, nonnunquam vomitu. Prosunt etiam quæcunque urinam movent, sed nihil magis quam ambulatio lenta, pene usque ad lassitudinem, refricatio multa præcipue inferiorum partium, vel in sole vel ad ignem & per se ipsum & per alios usque ad sudorem.*

Cautelæ, & monita practica.

§. I.

Cautela circa emetica & purgantia.

PUrgantia acriora, uti sunt ex jalappa, gummi guttæ, colocynthide, elaterio, esula &c. confecta; nec non emetica, maxime, quæ ex stibio parantur, cane pejus & angue in hoc affectu sunt fugienda; quippe quæ genus nervosum magis ad spasmos disponunt. Verum enim vero in asthmate tali cachectico, ubi pectus humoribus serosis, viscidis plenum est, cum insigni usu tartarum emeticum, refractiori dosi, cum infuso mannato propinare soleo; quo debilitatis pulmonibus aliquale robur instauretur, ut stagnantibus succis resistere possint. In tali quoque casu eximiæ utilitatis est Sulphur antimonii, probe correctum, nec

nec non a veteribus mire commendata Squilla, provide data, quæ incidente non minus, ac reſolvente virtute, deſideratum edit effectum.

§. II.

Vulgaris, ſed inſignis error eſt, tumores pedum œdematoſos, qui frequentiſſime junguntur affectui noſtro, purgantibus draſticis profligare velle: neque aliud quidquam inde expectandum, quam ut ægri per compendium ad mortem deducantur: aliena quoque valde ſunt emplaſtra repellentia & ulcera ac fluxiones pedum ſiccantia & conſolidantia. Nec ſemper tuto ſunt adhibenda balnea Laconica cum ſpiritu vini; quoniam exſiccant nimium corpus, tumoresque repellunt. Proficiunt magis ſiccæ fomentationes, ſacculi diſcutientes, conjunctis interne diaphoreticis cum antiſpasmodicis mixtis, nec non uſurpatis diureticis, atque clyſteribus paullo acrioribus. *Circa tumores pedum.*

§. III.

Sanguinis, quæ per venæſectionem fiunt, miſſiones, nunquam in ipſo paroxyſmo debent inſtitui, quoniam malum inde fit deterius ac contumacius. Neque extra paroxyſmum quidpiam proficiet in ullo aſthmatis genere, quam in eo, quod vel a nimia ſanguinis mole, aut craſſitie, conjuncto cordis polypo, vel ab excretionum ſanguinearum ſuppreſſione fovetur: tum fine præſervatorio circa æquinoctia eam decet inſtituere. Monendum vero hoc loco eſt, majori ſemper cum fructu clyſterem, ad flatus diſſolvendos & alvum aperiendam ſanguinis miſſioni præmitti. *Circa venæſectionem.*

§. IV.

Thermæ ſi in morbi principio in uſum trahantur, vel etiam acidulæ, quæ tepefactæ eſſe debent; huic malo & ejus generationi, præſertim ſi ex cacochymia ſcorbutica, viſce- *Circa thermas & acidulas.*

viſcerum infarctu, vel ſuppreſſione criticarum ſanguinis miſſionum pullulaverit, mirifice opitulantur: contra vero ſi jam inveteraverit malum, cordis polypi præſto fuerint, vel hydrops pectoris fixam occupaverit ſedem; harum potus, mortem accelerat; quod variis comprobatum habeo exemplis. Namque in his ſubjectis reperitur partium ſolidarum mirifica laxitas, ac viſcerum obſtructio; qua de cauſſa minerales iſtæ aquæ haud tranſeunt rite emunctoria, ſed hinc inde ſtagnantes, non modo extravaſatum in pectore ſerum augent, verum etiam novos, variis in locis excitant tumores.

§. V.

Balneorum mineralium uſus.

Major fere ſpes ſalutis collocari poteſt in externo thermarum uſu, præſertim earum, quæ non tam adſtringentis, calcareæ & martialis ſunt proſapiæ, quam potius, quæ valde ſubtilem & leviſſimam aquam fovent, & ſale quodam alcalino imbutæ ſunt: quo nomine egregiam vidi efficaciam a Tœplicenſibus, & Piperanis; ſiquidem virtute ſua laxante ac emolliente fibras denſas, rigidas & conſtrictas mirifice demulcent, atque ſolantur, & ſimul liberiorem reddunt perſpirationem. Ubi vero vel polypi vel aquæ extravaſatæ ſuſpicio eſt, prorſus exulare hæc debent. Plus etiam conferunt balnea præſervandi quam curandi ſcopo.

§. VI.

Circa diuretica.

In ſtatu cachectico, cui jungitur aſthma, magnam opem ferre deprehenduntur diuretica; adeo, ut JOHANNES RHODIUS *Lib. III. obſ.* 27. teſtetur, aſthma, evacuatis intra nycthemeron, 37. urinæ libris fuiſſe ſanatum. De hoc medicinæ genere BAGLIVUS *obſ. pag.* 70. perite hæc ſcribit: *Pluries adnotavimus, in pectoris morbis ſemper ducendam eſſe materiam ad urinæ vias, natura id demonſtrante: quippe magnum*

magnum conſenſum eſſe inter tibias, pudenda & pectus conſtat. Non vero tuta ſunt diuretica, ex ſalibus lixivioſis & acidis parata in pectoris morbis, nam tuſſim movent, & morbum exaſperant. Contra pulvis millepedum, therebinthinata, eſſentia ſuccini minus ſpirituoſa, ſed probe alcaliſata, item balſamum ſulphuris antimonii, noſtra methodo præparatum, decocta radicum aperientium; Syrupus de althæa Fernelii, urinam potenter movent, nec tenellis pulmonum membranis infenſa ſunt.

§. VII.

Circa externa.

In aſthmate ſpasmodico cum cardialgia juncto, & quod a ſpaſtica ſepti transverſi ſtrictura prodit, linimenta, quæ ex axungiis animalium recentibus parata ſunt, demulcentia & anodyna, pinguedinem quoque caponis per ſolis calorem ſubtiliſatam, neque minus Emplaſtrum Barbetianum, cum ſapone & camphora nobilitatum, plus ſæpe effeciſſe, quam ſpirituoſa & calidiora obſervavi.

§. VIII.

Aeris uſus.

In curatione non minus ac præſervatione aſthmatis noſtri, aliorum remediorum vim egregie ſecundat aër; qui quo lucidior, purior, atque ſerenior eſt; eo majorem aſthmaticis fert opem. Et quem fugit, quod ſola tempeſtatis mutatio, morbum hunc inſigniter adaugeat? Veteres inſignem aëris habuerunt reſpectum; quos inter allegaſſe juvat COELIUM AURELIANUM, qui *Lib. II. cap. III.* ita ſcribit: *Obtinente ſtrictura, convenit ægrotos jacere loco lucido mediocriter, atque calido, adhibita abſtinentia, usque ad tertium diem, cum requie corporis, atque animi, appoſitis lanis limpidis, atque mollibus, oleo dulci atque calido prætinctis, colla & thoracem circumdantibus &c.*

§. IX.

Aeris ruralis uſus. Neque minus ad inducendum partibus in pectore nervoſis robur naturale, præſervandi fine, mirifice præter potum aquæ frigidæ, ſed purioris & levioris, confert aëris ruralis uſus; quem laudando ſane ſtratagemate, BAGLIVUS *oper. pag.* 207. his verbis commendat: *In diuturno aſthmate, ſive humorali, ſive convulſivo, aërem ruſticanum ægrotantibus impero, & potiſſimum, ut campos habitent, quos arant bubulci. Debet itaque aſthmaticus ſequi bubulcum, quando terram arat, & incedere per ſulcum, ſive viam ab aratro recenter in terram factam, & aperto ore inſpirare aërem, ſive halitus nitroſo ſalinos ac ſulphureos, a recenter ruptis terræ glebis prodeuntes. Tonus pulmonum longo morbo relaxatus, nitroſa ſalina centralis terræ caloris ſubſtantia roboratur, confirmatur, & reſtituitur, eoque reſtituto, circulus quoque liquidorum per pulmonum telas in libertatem ponitur, morbusque profligatur.*

§. X.

Circa potum. Multum quoque ad levandum vel ſanandum id mali refert, quo potus genere æger utatur. Cereviſiam fere, & quam maxime triticeam improbamus. Vinum meracum ſpiritu fœtum eſt, ebullitionem ſanguinis creans, congeſtionem humorum & gravitatem in pectore ac ſpirandi anguſtiam augebit, præſertim in ſanguine abundantibus. Vinum naturaliter aquoſum, ut Moſellanum vel Neckarinum recens, fibras ventriculi minus roborando, concoctioni minus aptum, flatus producit præſertim in hypochondriacis. Optimum deprehendi vinum Rhenanum antiquum, cum partibus tribus vel quatuor, aquæ purioris fontanæ vel Selterani fontis permixtum. Ceterum infuſa theiformia ex hyſſopo, veronica, ranunculo hortenſi, ſive Tragon, hedera terreſtri, radic. glycirrh. fl. bellidis parata, non ſatis laudare poſſumus, a quacunque etiam hoc malum ſubortum fuerit cauſſa.

§. XI.

§. XI.

Sacharata, nimis dulcia, mellita in omni aſthmate, maxime omnium vero in ſeroſo & hypochondriaco cane pejus & angue vitare oportet: nam tonum ventriculi lædendo, digeſtionem deſtruunt, & flatuum generationi multum velificantur. *Circa dulcia.*

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Aſthma convulſivum a materia podagrica in corpore remanente.

Vir triginta novem annorum, ante binos annos graviſſima pectoris conſtrictione, ac coarctatione, cum dolore punctorio & lancinatorio, thoracem, ſcapulas, & ſuperiorem medullæ ſpinalis partem occupante, corripiebatur, & de cordis vehementi compreſſione, ſummaque ſpirandi difficultate, *ac ſi per anguſtum duntaxat foramen ſpiritum ducere deberet, conquerebatur, adeo ut nec ſtare, nec ſedere, nec laterum ulli incumbere potuerit.* Duravit malum per ſedecim horas, & tum quievit: ſed vertente anno, circa idem, quod erat vernale, tempus recruduit hæc truculenta paſſio cum iisdem ſymptomatibus. Hac autem vice dolor podagricus, cum tumore calcanei, pedes infeſtaverat; qui, adplicata in pulvere camphora, evanuerat, & brevi tempore poſt ſe traxerat aſthmaticum paroxyſmum. Redibat ille aliquoties, & longe majori, quam antea ferocitate adfligebat, manus pedesque calore & frigore alternantibus tremebant, & nulla pars corporis erat, quin in malorum conſenſum raperetur. Exercebant inſuper primam regionem perpetuæ anxietates, ac flatulentiæ; &, quod notari meretur, ipſe vir ægrotans nunquam antea ſanguinis evacuationes paſſus erat; Attamen in hoc morbo venam tundendam præbuit, eo effectu, ut cordis conſtri-

ctio, cum pectoris & ſcapularum pungitivo dolore remitteret. Præterea externe ſpiritus vini camphoratus, interne vero pulvis bezoardicus nitroſus, præ aliis levamen ferebant. Conſultus ego in paroxyſmo commendavi pulveres diaphoreticos, cum nitro, cinnabari, tantillo camphoræ, & extracti croci permixtos: extra hos crebra pediluvia, & veſicatoria cruribus ſcapulisque adplicanda collaudavi. Præſervandi ſcopo utique thermarum Tœplicenſium uſum ſuaſi; & vere pariter ac autumno, præmiſſa venæſectione, ſal meum aperitivum, pilulas balſamicas, decoctumque temperatum, per unam alteramve hebdomadem uſurpanda propoſui, cum ſucceſſu feliciſſimo.

Epicriſis.

Ægrotus noſter præter nimiam, qua abundavit, ſanguinis molem, & hypochondriaca paſſione, & ſcorbutica humorum diatheſi laboravit: priorem teſtantur flatulentæ primarum viarum diſtenſiones, poſteriorem podagrici pedum dolores ſignificant. Aſthma igitur, quo preſſus fuit, a materia podagrica, ob naturam languidiorem haud ſatis vegete ad articulos pedum depulſa; ſed retenta in corpore, ac nervoſis præcordiorum partibus inſidente, ſuam traxit originem: ab imi ventris vero flatulentia, majora cepit incrementa. Quare eo direxi curationem, ut in paroxysmo motus ſpasmodicos mitigarem, & aucta tranſpiratione, hoſtilem materiam ad corporis revocarem habitum. Deinceps podagram per pediluvia ad pedes invitare volui; & amurcam acrem per veſicatoria expellere intendi; quæ in illis potiſſimum caſibus, ubi ſcabioſa, vel ulceroſa materia malum fovet, præſtantis ſunt uſus. Quoniam autem æger ſcorbutico hypochondriacus fuit: ad mundificandam humorum maſſam, & corpus ab omnibus liberandum

dum ſordibus, ſingulo vere ac autumno, curam hiſce ſcopis adprime convenientem ordinavi. Nec alienum in hoc caſu fuiſſet thermis, vel acidulis, iisque tepefactis uti; quoniam viſcera a læſione adhuc immunia videbantur.

2) Diſcimus præterea ex hac obſervatione, quod camphora vim motus podagricos repellendi poſſideat. Multoties enim obſervavi, eam, ſicuti interne data in diſcutiendis inflammationibus, ac expellenda materia acri, præclara pollet virtute; ita extrinſecus vel in pulvere, vel cum ſpiritu vini adplicatam, tumoribus inflammatoriis, ac eryſipelaceis, præſertim in initio, & ſi perſonæ ſenſibilioris ac calidioris fuerint indolis; plerumque effectum repellentem exſerere. Contra vero majori cum fructu in doloribus rheumaticis, & ſubjectis pituitoſis hoc remedii genus adplicare licet.

OBSERVATIO II.

Aſthma convulſivum a calculo veſicæ felleæ ſubortum.

Triginta annos egreſſa mulier, temperamenti ſanguineo cholerici, virgo adhuc, illibata gaviſa fuit ſanitate. Poſtquam vero viro nupta, parere cœpit; varii generis febribus tam acutis, quam intermittentibus, nec non ſpasmodicis affectibus obnoxia fuit. Adhæc ictero contaminabatur, qui cum ſumma virium dejectione, torpore ac gravitate totius corporis, horrore atque phlogoſi, contabeſcentia, alvo mox fluida, mox adſtricta, ac moleſtiſſimo pruritu, per octo integros inhæſit menſes, omniumque remediorum vim eluſit; donec tandem ope thermarum Carolinarum prorſus ceſſerit, & ægra optime habuerit. Brevi poſt vero aſthma convulſivum incidit, quod cum atrociſſimo conſtringente, ac reprimente circa regionem thoracis & diaphragmatis dolore, præcordiorum anxietate, & ſumma ſpirandi difficultate, ac ſuffocationis metu, exacerba-

cerbata, oſcitatione continua, ſiti inexplebili, vomitu, aſſiduis vigiliis, virium collapſu, frigore ac tremore corporis ſtipatum, per paroxyſmos rediit; quibus finitis, teterrimam ſemper cum fæcibus excrevit materiam. Quo in rerum ſtatu, icterus quoque ter adparuit.

Epicriſis.

Aſthma convulſivum, de quo in præſenti agitur caſu, per conſenſum a calculo veſicæ felleæ ortum eſt: quale exemplum a WILLISIO de morbis convulſivis allegatur. Subeſſe calculum veſicæ felleæ, ſignificat frequentior icteri recurſus; quem BAGLIVUS pro ſigno pathognomonico hujus affectus agnoſcit, dum *Oper. pag. 433.* dicit: *Si videris icteros ſanatos, ſed recidivos, eos certe a calculo veſicæ felleæ progigni prædicito.* Namque calculum hunc, ſi per ſuos ductus deſcendit, æque gravem ſpasmodicam torturam ipſis inferre, quam illum, qui renibus inhæret, non ignotum eſt: cum autem ductus biliferi nervos ſuos a plexu hepatico, a pari vago & intercoſtali oriundo mutuetur; non obſcurum eſt, cur hæ ſtricturæ ad vicinas quoque partes, ventriculum, inteſtinum colon, diaphragma, nervos pnevmonicos, aliasque nervoſas pectoris partes propagentur. Talis quoque obſervatio reperitur in CONSULT. ac RESPONS. MEDICIN. *Tom. II. Sect. III. Caſ. XLIX.* Quum igitur hic affectus, more cunctis ſpasmodicis morbis conſueto, per periodos ac paroxyſmos recrudeſcat: eam eſſe oportet medentis intentionem, ut in paroxyſmo violentos motus conſopiat, extra illum vero obſtructiones, quas generant calculi, reſerare ſtudeat. Priori ſcopo in noſtra ægrotante ſatisfecimus 1) clyſteribus emollientibus, & oleoſis, 2) veſica bovina, decocto emolliente tepidiori plena, ad hepatis regionem admota, 3) pediluviis circa ſomni tempus

tempus adminiſtratis, 4) pulveribus nitroſis, cinnabari & extracto caſtorei nuptis, & liquore anodyno interne datis. Neque omittenda tum ſunt balnea aquæ dulcis, quippe quæ in relaxandis ſpasmis, ac reſerandis humorum obſtructionibus, mirifica gaudent virtute. Ad complendam vero poſteriorem indicationem, non præſtantius auxilium expectare licebit, quam ex thermarum Carolinarum recto uſu. Quo abſoluto, inſiſtendum erit infuſis aperientibus, interponendo lenia laxantia; ac denique, liberis viis, & quieſcentibus ſpasmis, ad roborandas, quæ ſunt debilitatæ, partes, martialia rite uſurpata, vel etiam balnea martiata, omnem curationis paginam abſolvunt. Et ita ſane graves, qui ex vitio, & obſtructione hepatis naſcuntur affectus, averti, ſaltem inſigniter mitigari poſſunt.

OBSERVATIO III.

Aſthma ſpasmodico hypochondriacum, ab uſu radicis Squillæ egregie ſublevatum.

Vir quinquagenarius, *fluori hæmorrhoidum* olim obnoxius, ſponte poſtea ceſſanti, vinum rubrum, nec non Tabaci fumum in delitiis habens, animique affectibus indulgens, per multos jam annos de ſpirandi anguſtia, tuſſi ſicca, & auditus gravitate conqueſtus fuit. Per noviſſimum vero trimeſtre adeo invaluit hæc ſpirationis difficultas, ut omnem eripiat ſomnum, nec ægro niſi in ſella prono ſedenti illum capere permittat; attamen breviſſimus eſt, & aſthmate illo ſæpius interrumpitur, cum metu ſuffocationis. Jungitur præterea tumor pedum œdematoſus, & per vices invadunt convulſivi motus; nihilo tamen minus adpetitu fruitur integro, &, quod notabile eſt, ſub præſenti affectione, perfecta gaudet auditus libertate. Sanguis ex vena miſſus, conſiſtentiæ fuit atræ, ac impurioris. Conſultus medicus ſuppreſſas hæmorrhoides reſpiciens, varia ordinabat remedia, reſolventia ac diſcutientia, nec non leniora

niora laxantia; atque pilulas Becherianas; a quarum prima & unica dosi, hæmorrhoides prorumpebant, & per decem dies fluebant. Neque vero levabantur inde pectoris affectiones; tantum aberat, ut adpetitus plane langueſceret, tumor pedum increſceret, ad abdomen aſcenderet, & mictio fieret impeditior. In tali rerum ſtatu, medicus conſilii inops, exhibebat tandem pulverem Squillæ, cum vincetoxico permixtum, ex juſculo quodam: quo ſumto, non modo libere per aliquot horas dormire, verum etiam in quocunque corporis ſitu, absque ulla moleſtia decumbere poterat æger, quin expergefactus ab omni tuſſi & aſthmate immunis, optime valebat. Adhibita dicti pulveris tertia doſi multum muci tenacis, viſcidi evomebat; & ſequentibus diebus, continuato iſto remedio, eundem mucum copioſius eructabat, ſanoque videbatur ſimillimus. Verum elapſis aliquot hebdomadibus, cum iracundiæ nimium indulſiſſet ægrotans, *recidit ſenſim in priora ſymptomata*, & præter leve cruoris ex hæmorrhoidibus ſtillicidium, graves in ſiniſtro hypochondrio patiebatur puncturas. Cuncta remedia, clyſteres, laxantia &c. in caſſum dabantur, adeo, ut œdematoſa pedum intumeſcentia, abdomen quoque obſideret; quin apoplecticus inſultus, cum linguæ & dextri lateris reſolutione, tandem accederet. Hic quidem medelam admittebat; at aſthma inſignes ſumſit vires; ut ideo ad uſum Squillæ rurſus deveniret medicus: ex quo, portenti inſtar, omnia ſymptomata protinus evaneſcebant, ſomnusque cum adpetitu redibat. Sed brevis erat valetudo; ſiquidem poſt binas hebdomades, cuncta pathemata revertebantur. Tertium data Squilla, reliquis nihil proficientibus medicinis, omnia conſopiebat; & jam per aliquot dies, malorum vacuitate gaviſus æger, meam ad præſervandos ulteriores inſultus, per medicum requiſivit opem.

Epicri-

Epicriſis.

1) Aſthma hoc dici meretur hypochondriaco ſpasmodicum; quoniam conſtrictione partium ſpiritalium ſpasmodica nititur; & ex hypochondriorum vitio primam trahit originem. Teſtantur id punctura ſiniſtri hypochondrii; neque dubium eſt, quin ſuppreſſio fluxus hæmorrhoidalis multum ad generationem mali contribuerit; præſertim cum vini rubelli, quod conſtrictiva vi agit, forſan nimius acceſſit uſus.

2) Non mirum eſt, quod hæmorrhoidum fluxus, unica pilularum balſamicarum doſi revocatus, malo nullas ſuppetias tulerit. Quod ſi enim hæc excretio morbo recenti ſupervenerit, illum levaſſet procul dubio: at quoniam ille per tot annos duravit, partes adeo debilitatæ, & quaſi *motibus hiſce anomalis aſſuetæ fuerunt, ut difficile ſit, iis,* licet emendetur *humorum vitium*, priſtinum reſtituere robur; tantum abeſt, ut motus vitioſi a qualibet cauſſa, maxime pathematibus animi, facile corrigi potuerint.

3) Attentionem meretur, auditus difficultatem, ingraveſcente cum aſthmate pedum tumore œdematoſo, prorſus levatam fuiſſe. Namque dum illa a ſeri viſcidi ſtagnatione in partibus auditui dicatis, omnino ſuſtentata fuit; non mirum, ſi derivato illo ſero ad pedes, organa auditus priſtinam conſtitutionem recuperaverint.

4) Obſervatione denique digniſſima, eſt mirabilis illa, ac fere ſtupenda Squillæ in allevando aſthmatis immani paroxyſmo efficacia. Radix hæc a Medicorum antiquiſſimis, HIPPOCRATE, GALENO, CELSO, DIOSCORIDE, COELIO AURELIANO, &c. in affectibus chronicis, maxime hydropicis, ob virtutem pituitam lentam viſcidamque diſſolventem, urinam cientem, viſcerumque infarctus re-

ſerantem, magni eſt æſtimata. Fovet autem elementum valde ſubtile, acerrimum, ac fere cauſticum, atque majori doſi exhibita, nervoſo generi omnino adverſatur; ad quam acrimoniam obtundendam veteres variis uſi ſunt modis; quidam enim ipſam paſtæ ex farina involvebant, in clibano exſiccabant, indeque trochiſcos parabant, uti DIOSCORIDES *Lib. II. cap. 202.* vel cum aceto infundebant, uti GALENUS, vel cum aqua decoquebant, uti HIPPOCRATES *de victus rat. in morb. acut.* vel cum vino, ut COELIUS AURELIANUS *Lib. III. Cap. VIII. de morbis chronicis §. 120.* quo nimirum hac ratione ſal tenuiſſimum cauſticum evaporaret. Præprimis vero habetur veluti pro ſpecifico in chronicis pectoris affectionibus; unde JAUBERTUS *Oper. pag. 476.* dicit: *Ad expectorationem omnium convenientiſſima eſt Squilla; quovis modo aſſumta, ut cocta & melle excepta, vel quod ex ea conficitur mel & acetum, ac ex utroque compoſitum oxymel Squilliticum: quo ad craſſorum & viſcidorum pulmonibus impactorum expurgationem haud quaquam eſt præſtantius aliud genus remedii &c.* Et FERNELIUS *Therap. univerſ. Lib. V. cap. 20.* *Squilla*, inquit, *pectus craſſis & lentis humoribus infarctum expurgat, tuſſim veterem & aſthma perſanat, ac ſaniem e pectore elicit.* Certe meretur hæc radix inter remedia heroica referri, & noſtris etiam temporibus in frequentiorem uſum trahi: namque exſerit non modo virtutem potenter incidentem; verum etiam languentes motus excitat, & quod mirabile eſt, blande anodynum ſimul exhibet effectum. Scire vero licet, ante illius uſum corpus blandis laxantibus eſſe repurgandum, illamque ad tria vel quatuor grana, cum radice vincetoxici, & nitro, quod mitigat acriorem ejus vim, exhibendam.

OBSER-

OBSERVATIO IV.

Aſthma ſpasmodicum a victu poſtiram ſumto.

Vir generoſus, in dignitate conſtitutus, annorum triginta, conſtitutionis ſanguineæ, habitus corporis ſpongioſi, & ſucculenti, poſt vehementiſſimam iracundiam, ex qua totum contremiſcebat corpus, mox capiebat in convivio cibum, vinique præterea liberaliori potu replebat ventriculum. Inſequentem noctem tranſigebat inſomnem, cum anxiis præcordiorum ſtricturis, vomendi conatibus, & totius corporis languore conjunctam. His per aliquot dies adfligentibus, jungebantur ſenſim, adpetitus proſtratio, pulſus debilis & celer, tabes, febris lenta, oris ſiccitas, ſitis, flavus faciei, albique, quod oculis ineſt, color, mictio parca, urina valde ſaturata, fuſco, rubicundo, prunoque colore imbuta; & alvus dura, tenſaque, flatus & ſtercora difficilius transmittens. Adhibuerat in hoc rerum ſtatu a variis Medicis, cujuscunque generis medicamina, aperientia, emetica, amaricantia, ſtomachica, carminativa, martialia &c. quoniam hepatis obſtructionem, & bilioſam viſcidamque primarum viarum ſaburram ſuſpicabantur. Verum cuncta erant fruſtranea; & malo per tres menſes inhærente, tandem accedebat aſthma ſpasmodicum, quod nocturno potiſſimum tempore ita vexabat ægrum, ut in lecto contineri nequiverit, ſed per aliquot horas in conclavi obambulare, ſpiritumque feneſtris apertis anhelare debuerit. Sic ergo viribus exhauſtus, totoque corpore conſumtus, Dresda, ad me acceſſit, ultra octoginta remediorum, quæ uſurpaverat, formulas ſecum afferens, meumque flagitavit auxilium. Ordinavi liquorem anodynum mineralem; pulverem præcipitantem nitroſum; infuſum theiforme ex floribus chamomillæ, ſummitatibus millefolii, floribus Salviæ, herba veronicæ, ſemineque fœniculi

niculi paratum; pediluvia ex ſola aqua dulci confecta; clyſteres emollientes, ac denique Elixir balſamicum viſcerale: quibus per menſem uſurpatis, priſtinam, quæ Dei eſt gratia, rceuperavit ſanitatem.

Epicriſis.

1) Exhibet hic caſus, iterum exemplar aſthmatis ſpasmodici, ex conſtrictione viarum biliferarum ſuborti. Cauſſa fuit gravis iracundia; quæ quod immediate effectum, in primas potiſſimum regiones, & præſertim vaſa, bilem vehentia, ea ſpasmodice conſtringendo, exſerat; obſervatione quidem compertum habemus; Pernicioſior iracundiæ eſt efficacia, ſi paullo poſt cibus vel potus capiatur; & quo diutius inhæreſcit ejusmodi ſpasmus; eo pertinacior eſt, & ad vicinas extenditur partes. Quum vero pulmones, eorumque bronchia nervos adipiſcantur a pari vago; quod cum ramo nervi intercoſtalis etiam hepati, & biliferis ductibus, nec non ſepto transverſo, præbet ſurculos: unde pateſcit inſignis conſenſus, quo pectoris partes cum hepate gaudent. Pertinet huc obſerv. RAYGERI, quæ exſtat Miſc. N. C. Dec. I. anno IV. obſ. XI. cum femina per triennium aſthmate periodico detenta & poſt mortem diſſecta fuit, ubi nihil vitii in pulmonibus, nec bronchiis obſervatum. Viſcera etiam ſalva, ſed veſicula fellis magna, nihil bilis ſed lapidem magnum inæqualem incluſum 4. drachmarum continuit.

2) Exacerbatum & deterius redditum eſt malum, a tanta remediorum, maxime inconvenientium copia. Namque notandum eſt, in iis morbis, qui ſola, eaque graviori partium nervoſarum conſtrictione, ab animi affectibus, inducta ſuſtentantur, abſente craſſa materiali cauſſa, pernicioſiſſi-

cioſiſſimum & veneni inſtar eſſe vomitoriorum, purgantium atque ſpirituoſorum & incidentium acriorum uſum.

3) Diuturnitas mali, maximam partem, minus rectæ cauſſarum perveſtigationi debetur; quæ, quanta poſt ſe relinquat damna, innumeris proh! dolor innoteſcit experimentis. Plurimi enim medicorum ad ſolum humorum vitium, eorumque craſſitiem, vel aliam quamcunque qualitatem, & inde factam viſcerum obſtructionem reſpiciunt; motumque partium ſolidarum perverſum, in quo ſœpius totum morbi fundamentum hæret ſolo, plane negligunt. Unde remediis ſuis, quæ ad tollendam humorum labem alias non inepta ſunt, plus ſane damni excitant. Quare cum, explorata morbi cauſſa, ad relaxandam ſpasmodicam ſtricturam, omnem curandi ſcopum direximus; factum utique eſt, ut votis non ſine ſingulari exiſtimationis noſtræ augmento potitiſimus.

OBSERVATIO V.

Aſthma cachecticum a repulſo pedum tumore.

Senex ſeptuagenarius, obeſus, cachecticus, ob pedum femorumque œdematoſum tumorem, per quatuor jam annos ſedentariam agere debebat vitam: & cum aliquando gelidiſſima hyeme, templum ingreſſus eſſet, ingenti per totum corpus horrore, artuum tremore, dentiumque ſtridore afficiebatur. Tum protinus tumor pedum, licet magnus fuerit, evanuit, & ejus loco eryſipelacea inflammatio pedem occupavit, tantum vero ſimul acceſſit aſthma, ut vix ſpiritum trahere poſſet, & de ſuffocatione timeret, cum pulſu intermittente, rubore faciei, ac perpetua in ſomnum proclivitate. Dabantur pulveres diaphoretici ex antimonio diaphoretico, oculis cancrorum, nitro depurato, & camphora; qui, conjunctis laxantibus id effecerunt, ut tumor pedes rurſus occupaſſet, & cuncta reliqua

conquievissent symptomata. Sed præter opinionem repetebatur scena; tumor œdematosus retrocedebat, & sequebatur asthma gravissimum: datis vero prioribus, redibat tumor, remittebant mala. Nihilo minus tertia vice disparebat tumor, denuo gravissimam post se trahens spirandi difficultatem: & jam iterato priorum remediorum usu ad pedes reverti, contumaciter recusabat. Verum perpetuus accedebat ad matulam stimulus; & quoniam morbum per urinam solutum iri animadvertebam, hujus fluxum, data tinctura antimonii acri, cum sale nostro volatili oleoso, secundare studebam. Unde factum est, ut urina copiosissima quantitate, & assumtorum proportionem longissime superante, veluti in iis, qui diabete laborant, mingeretur, & ultra tres septimanas insisteret. Tandem vero, commendato alimentorum boni succi usu, mictio fiebat naturalis, & æger perfecte convalescebat, ita quoque, ut nullus amplius pedum adpareret tumor.

Epicrisis.

1) Insignis est relatio sive metastasis, quam tumor œdematosus pedum, cum morbo asthmatico habet; adeo, ut illo disparente, hic protinus excitetur, & illo rursus adparente, hic vel plane tollatur, vel insigniter allevetur: cujus ratio supra jam fusius est tradita. Caussa repulsi œdematis non alia fuit, quam frigus externum, quod constringendo partes exteriores, & occludendo cutis spiracula, stagnans intus serum, ad pectus ascendens repressit. Sub hoc vero partium externarum, & musculosarum spasmo, portio quædam sanguinis stasin concepit, cui supervenit inflammatio erysipelacea.

2) Mira ac fere divina est camphoræ cum nitro, antimonio diaphoretico, cinnabari, interne datæ efficacia, in resol-

reſolvendo, ac expellendo ſero acri tam viſcido, quam ſubtili ad externas partes; quam contra medicorum communem ſententiam, absque ullo damno, vel humorum æſtu exſerit. Quare hoc egregium remedii genus, inſigni cum fructu in inflammationibus, etiam internorum viſcerum diſcutiendis; & exanthematibus, febrium malignarum, aliorumque morborum, e corpore proſcribendis, adhibere ſoleo.

3) Notatu digniſſima eſt ſolutio aſthmatis, ac œdematis pedum, per diureſin copioſiorem, veluti diabeticam. Hæc omnino in tali caſu pro critica habenda eſt, nec ullo modo ſiſtenda, tantum abeſt, ut potius, quacunque ratione eam promovere oporteat: nec obſcura eſt ratio, ſiquidem ſerum illud impurum, acre, viſcidum, quod ſtagnando *in pedibus, œdema, in pulmonibus aſthma progeneravit, ad renes depellitur, & per urinam* e corpore penitus eliminatur. Quo in caſu, ad promovendam mictionem, tinctura antimonii acris, permagnæ eſt virtutis.

OBSERVATIO VI.

Aſthma a retropulſa podagra lethale.

Flagitavit aliquando opem meam vir quidam generoſus, duobus ab hac urbe milliaribus habitans, habitu alioquin ſpongioſo, lividoque colore præditus: qui, cum podagræ ac calculi ſævitiam diu ſuſtinuiſſet, impatiens tandem dolorum, *medici ex vicina quadam urbe auxilium imploraverat. Ille ad ſopiendos podagræ dolores*, linimento ex ſpiritu vini rectificato, *in quo ſolutum erat ſatis opii &* camphoræ. mantuum atque pedum articulos inungere juſſerat. Inungit æger totum corpus liberaliter, dolores remittunt, ſed horum loco laſſitudo, virium languor, & poſtremo aſthma convulſivum corpus occupat: quod cum pedum œdemate, ſummaque præcordiorum anxietate junctum,

ctum, perpetuam minabatur ſuffocationem. Accedens ego, exploratis cauſſis, prædixi ancipitem ſtatum, quin ipſam mortem, quæ etiam non multo poſt, adhibitis in caſſum remediis, inſequebatur.

Epicriſis.

1) Aſthmatum illud genus, quod a materia acri ac fere cauſtica, nervis præcordialibus incumbente, & a podagra, arthritide, aliisque malignis exanthematibus repulſis, ad pectus delata, ſuboritur, non raro breviſſimi eſt exitus: ſiquidem vellicati nervi, maximeque tunicæ bronchiales ac pulmonales, tam graviter conſtringuntur, ut ſtatim extravaſetur lympha in pulmonum ſubſtantiam, atque repentinam inducat ſuffocationem. Quo in caſu poſt mortem reperitur ſumma pulmonum conſtrictio, modo cum, modo ſine aquarum extravaſatione.

2) Summa itaque medentis cura ſit, ut motus podagrici ac arthritici ad ſua loca revocentur: ſic enim protinus remittere aſthma, perpetuæ eſt obſervationis. Dignus hoc loco eſt, ut allegetur, caſus, quem his verbis recenſet DODONÆUS: *Mercator juvenis tam gravi, atque diuturno ſuſpirio vexabatur, ut licet nullum remedii genus intentatum relinqueret, nihil tamen inde allevaretur. Idem tamen invadentibus poſtremo calculi, & podagræ doloribus ab orthopnœa liberatus fuit, ita, ut cum antea in ſedili cibus, ſomnusque ipſi eſſet capiendus, jam decumbendi facultas morbi beneficio ipſi concederetur. Adeo, quam fruſtra a remediis ſibi promiſerat medicinam, a morbo impetravit!* Similem caſum recenſet ETTMULLERUS *Oper. pract. pag. 184.*

3) Prudentis tamen eſt medici, ut in tam ancipiti ſtatu, neutiquam deſerat ægrotantem. Oportet nimirum ipſum, protinus ano infundendum curare clyſterem: purgantia

gantia enim, vomitoria, quin & ipſæ venæſectiones, niſi mortem accelerent, ſumme tamen pernicioſa ſunt. Oportet porro ſpasmos præcordiorum, adpoſitis pectori veſicis, decocto emolliente plenis, delinire; & internis diaphoreticis & antiſpasmodicis pugnare. Nec alienum eſt, pedes in tepidam immittere aquam; aut ſi pertinax inhæſerit malum, veſicatorium ſuris pedum admovere.

OBSERVATIO VII.

Morbus aſthmaticus, ex aëris vitio ſubortus; cum pectoris hydrope lethalis.

Quum aliquot abhinc annis, in Carolinis degerem fontibus; acceſſit illos, vir quidam generoſus ex aula Gothana, qui ex intemperantia potus, & frigore intenſo, ſub quo, pectus ipſi libere exponendo, iter fecerat, ab aëris inclementia, aſthmaticum ſibimet contraxerat morbum. Erat ipſi habitus corporis cachecticus, facies flava, & plumbea; *tantum tamen ipſi virium ſuppetebat, ut thermas adire poſſet. Hauſta ingenti aquæ quantitate, nihilominus inſtabat* malum, jamque increſcebant ſymptomata, cum maxima anxietate, & ſuffocationis metu, adeo ut interdum paroxyſmi ad octo vel decem horas extenderentur. Quibus compulſus, thermarum potum omittebat: interim alvus erat fluida, & augeſcente malo levior ſiniſtri brachii paralyſis, & intenſiſſimus ſcapularum dolor infeſtabat; aqua in thorace ita increſcebat, ut commoto corpore fluctuatio perciperetur *in pectore*; tumor autem in pedibus, & abdomine *nullus*; & *pulſus in* ſiniſtra manu debilior, *in* dextra fortior, validiorque emicabat. Poſtremo cum nihil prodeſſent optima remedia; animi defectione oppreſſus, in ipſa urbe obiit.

Epicriſis.

1) Diſcimus ex hoc caſu, quam inopportunus ſit aquarum mineralium uſus, in aſthmate, quod jam inveteravit,

ravit, & cum extravaſatione aquarum in pectore conjunctum eſt. Plures ſane ejusmodi caſus mihi occurreruut, ubi, ad fontes Carolinos degens, hiſce ſubjectis ſuaſi, ut abſtinerent a thermarum potu, & prædixi funeſtum eventum; qui etiam in multis tandem evenit. Dum enim viſcera jam ſunt obſtructa; moles aquarum ea tranſire nequit, & in vaſis ſubſiſtit, ſymptomata mirum in modum exacerbans.

2) Quemadmodum frigus omnibus nervoſis partibus infenſum eſt; ita maxime pectori deprehenditur inimiciſſimum. Quam plures mihi cogniti ſunt caſus, ubi ex eo ſolo, liberalius, atque diutius pectori admiſſo, tuſſes, aſthmata ſpasmodica, & cardialgiæ atrociſſimæ propullularunt. Hinc non rarum eſt, eos, qui venatoriis, aut aulicis muneribus præſunt, & pectore, uti mos fert, minus tecto incedunt, ejusmodi affectibus infeſtari, Et ſi noſtrum conferamus caſum, non ſane ex alia cauſſa originem traxit aſthma, quam ex frigore, pectori admiſſo: ſiquidem æger venationibus indefeſſus vacavit, nudoque pectore ſub gelidiſſimo cœlo inceſſit. Quod cum forſan inconvenienti tractatum ſit medela; omnino in hydropem pectoris tandem degeneravit.

OBSERVATIO VIII.

Aſthma a repreſſo pedum eryſipelate.

Laborioſus noſtræ civitatis piſtor, ſex & quinquaginta annorum, robuſtæ atque corpulentæ conſtitutionis, iracundiæ multum deditus, potui ſpirituoſo non minus ac craſſiori cereviſiæ adſuetus, nudis a puero per integros ſœpe dies pedibus incedere ſolitus, ante tres annos in dextro pede eryſipelas habuit. Quo per ſpiritum vini camphoratum, a chirurgo imprudenter adplicatum, non tam diſcuſſo, quam in horrendum pedis tumorem commutato, ingentem

pecto-

pectoris oppreſſionem, cum ſpirandi haud exigua difficultate junctam, protinus expertus eſt. Neglectum ab initio malum, progreſſu temporis adeo increſcebat, ut æger nec corpus ſine moleſtia movere, præſertim verſus terram inclinare, nec ſcalas aſcendere, nec quidquam portare, nec in lecto ſine ſuffocationis metu jacere, nec niſi ſellæ inſidens noctes, fere inſomnes tranſigere poſſet. Hinc, accedente utriusque pedum œdemate, majori autem dextri, qui olim eryſipelate affectus erat, ab omnibus negotiis abſtinere cogebatur. Jungebantur potius ſenſim ingens virium, & adpetitus proſtratio, æſtus internus, absque ſiti, qui veſperi potiſſimum invadens, & ab ultima dorſi regione incipiens, per ſpinam ad caput usque pergebat, ibidemque in frigidum erumpebat ſudorem; & cum ſummis præcordiorum anxietatibus, ac ingenti anhelatione ſtipatus, *totam noctem moleſtam reddebat, ſomnoque privabat. Neque ſub hoc æſtu majori quicquam fuit ſolatio,* quam liberior aëris frigidi acceſſus, quem cupidiſſimus aperto ore hauriebat. Vacabat tuſſi; quoties autem cunque quid per os aut nares ſecederet; ſenſit inſigne levamentum. Alvus erat adſtrictiſſima, & vix quovis quarto vel quinto reddebatur die. Abdomen flatibus fere turgebat, & in eodem fluctuantis quaſi aquæ ſtrepitum ſe ſentire affirmabat; urinam vero ſatis copioſe mingebat. Conſultus ego, cum ex pulſu tardo, ſed magno, & ſœpius mutato, ſanguinis, qui diu non erat detractus, abundantiam conjicerem, purgato prius ope pilularum balſamicarum, cum ſale Sedlicenſi alternis diebus ſumtarum, inteſtinorum canale, ex vena in brachio tuſa ſeptem cruoris uncias curavi detrahendas. Quo factum eſt, ut & abdomen detumeſcere, & ſpirandi anguſtia imminui cœperit; accedente præſertim copioſo acris materiæ ex utroque pedum effluxu;

qui externo ſacculorum diſcutientium, ex floribus chamæmeli, ſambuci, camphoræ; & farina fabarum &c. paratorum uſu, frictionibus, maxime vero pedum in vas calefacto furfure repletum, crebriori & diuturna ad genua usque immiſſione adjutus. & affectum œdematoſum minuit, & pectori inſigne attulit ſolatium. Præterea ad diluendos viſcidos humores, ab omni cereviſia ipſum abſtinere, ejusque loco decoctum temperatum, cum quarta vini parte mixtum bibere, mane vero in lecto infuſum ex herbarum veronicæ, hyſſopi, rorismarini, ſalviæ, ſcabioſæ ana manipulo uno, corticis ligni ſaſſafras, radicis liquiritiæ, ſeminisque fœniculi ana drachma una ſorbillare juſſi. Denique ad excretionem muci, inſigni cum fructu uſurpavit hanc mixturam: Recipe aquarum hyſſopi, veronicæ cum vino ana uncias quatuor, oxymelis Squillitici unciam unam, eſſentiæ gummi ammoniaci, glyzirrhizæ, croci ana drachmam unam, ſyrupi de eryſimo Lobelii unciam unam. M. d. de qua ſingulis diebus, quater tria vel quatuor cochlearia ſumſit. Aeſtus internus, quoties recruduit, vel adhibito cum aqua fontana pulvere nitroſo abſorbente, vel etiam emulſione, ex ſeminum quatuor frigidorum, ſeminis papaveris ana drachmis duabus, aquæ ceraſorum nigrorum, florum acaciarum, roſarum, cinamomi ſine vino ana unciis duabus, ſyrupi papaveris albi uncia & dimidia confecta, inſigniter mitigatus fuit, ſubſequente ſomno tranquillo, & vires haud mediocriter reſtaurante. His itaque remediis per menſem circiter continuatis, æger non modo liberius, & ſine omni moleſtia ſpiravit; ſed & adpetere, dormire, & vires, miro ſpectaculo, ſenſim recuperare cœpit, adeo ut & in publicum denuo prodire, & negotiis domeſticis intereſſe conſtitueret. At immutato celeriter aëre ſereno in pluvioſum, & accedente graviori ira; omnia priſtinam induerunt

runt faciem, vires nimirum fractæ, adpetitus dejectus, ſomnus inquietus, & aſthma fortius revertebantur: ſed aliquot circiter dierum intervallo, partim ope deſcriptæ emulſionis, partim ope pulveris ex radicis vincetoxiei ſcrupulo uno, ſquillæ & nitri ana granis ſex concinnati, ſublatis omnibus hiſce ſymptomatibus reconvaluit.

Epicriſis.

Hujus affectus hiſtoriam, cum curatione, & adhibitis remediis, ob juniores medicos practicos, de induſtria paullo pleniorem exhibere conſtituimus. Ex aliis vero notatu dignis, pernicialis ſpiritus vini camphorati effectus, quem ſœpius in tumoribus eryſipelaceis, arthriticis, podagricis &c. comperi, injungendus mihi videtur. Nam ſicuti *provida hujus ſpiritus in tumoribus & doloribus, a lento & ſtagnante humore obortis, adplicatio non caret ſua laude & uſu*: ita contra in naturis ſenſibilioribus, & mobilioribus, ſerum vitioſum ad interiora repellendo, vel magis incraſſando, non minimam noxam infert.

2) Annotare etiam ex hac morbi hiſtoria licet facilem omnium ſymptomatum, quæ plane quieſcebant, a ſolo iræ motu recurſum, & exacerbationem. Unde adparet, cauſſam hujus affectus non tam ab humorum mole, & craſſitie; ſed a vitioſo, & præternaturali nervoſarum partium motu foveri; quem blande anodynis, & demulcentibus conſultius, quam ſpirituoſis ſopire, & delinire præſtabit.

3) Præter hæc memorabilis ſquillæ videtur effectus, aliquot etiam aliis exemplis notatus, in ſpasmis & convulſionibus partium nervoſarum præſentiſſime ſopiendis, maxime catharro ſuffocativo, aſthmate convulſivo, quandoque etiam in ipſa epilepſia: qui effectus noſtra quidem ſententia

principio anodyno, ſali ſubtiliſſimo diſcutienti ac reſolventi intermixto debetur.

OBSERVATIO IX.

Aſthma ſpasmodicum a retropulſa podagra.

Generoſus vir, annorum quadraginta, habitus ſtrictioris, ſanguine pleni, temperamentique ſanguineo melancholici, vita olim functus valde mobili, iracundiæ deditus, & pro potu ordinario vino rubro, aqua diluto uſus, ante aliquot annos cruorem ex venis ſedalibus, ſed ſemel tantummodo profudit, & paullo poſt inſultum podagricum, cataplasmatibus profligatum paſſus fuit. Quatuor elapſis annis vitæ genus plane ſedentarium ſubiit; in quo aſthma, quod jam diu utut leviſſimum ſuſtinuerat, accedente præſertim conjugis cariſſimæ morte, & inde ſuborto vehementi mœrore, inſigniter increvit, cum gravi cordis palpitatione per intervalla ſtipatum. Prævia venæſectione, adhibitisque variis medicaminibus, ordinabantur aquæ Sedlicenſes: quæ tantum aberat, ut ferrent levamen, ut potius ſequuto autumno, ingentem in modum ſpirandi difficultas, fere ſuffocativa invaleſceret, & maxime verſus noctem cum aridiſſima tuſſi infeſtaret. Conſultus Medicus, venam tundi jubebat, detracto ſangine aterrimo, cuticula ſubpingui inveſtito: ordinabatque varia reſolventia, incidentia, abſorbentia, laxantia, pediluvia, & quoniam flatus ſimul moleſtabant, carminativa: a quorum uſu per urinam inſignis amurcæ tartareæ quantitas reddebatur, & generoſus æger egregie habere incipiebat. Verum, cum ſatis longo interjecto tempore, diætæ regulas tranſcendiſſet, & aëri humidiori ſeſe expoſuiſſet; recruduit anhelatio, priori fere gravior; ſub qua urina rurſus deponebat copioſum ſedimentum. Adhibebantur venæſectiones, fontes Selterani, variaque remediorum genera, ſed in caſſum; quin

quin tandem accedebat peripnevmonia. Huic ſeptimo die vehemens orthopnœa, cum maximo in pectore ſtrepitu, absque omni expectoratione, adeo vexans jungebatur, ut per aliquot dies incurvato pectore, anguſtum trahere deberet ſpiritum. Expectorantia exacerbabant malum; ab antiſpasmodicis vero & infuſis calidis ſolamen percipiebat; junctisque aliis remediorum generibus, ab hac gravi primum febre, & ſubinde ab aſthmate ita reſtituebatur, ut in publicum quoque prodire potuiſſet. Verum noviſſime, ſub humidiori verſatus aëre, illud rurſus incurrit, cum pedum œdemate, noctu diſparente, corporisque contabeſcentia ſtipatum: & in hoc rerum ſtatu meam flagitabat opem. Commendavi itaque præter rectam vivendi rationem, maxime ſtudioſam ab aëre humido, frigidoque abſtinentiam, & ſtatas venæſectiones, pulverem meum præcipitantem, *liquorem anodynum*, & *Elixir viſcerale* balſamicum; *vinum rubrum*, pro potu interdixi, & Selteranas conjunxi; atque pediluvia: quibus factum eſſe percepi, ut egregie valere cœperit.

Epicriſis.

1) Aeris diverſa conſtitutio, ſicut ipſum aſthma inducere valet, ita quoque varias aſthmaticis infert mutationes. Quando enim mercurius in barometro, ob imminutam aëris, vaporibus aqueis infarcti, elaſticitatem deſcendit; autumnali præſertim tempore ventis ex auſtro & Zephyro flantibus: difficilior ſemper eſt in aſthmaticis ſpiratio: Quod ſi vero mercurius in barometro aſcendit, uti fieri conſpicimus flante Euro, qui valde eſt temperatus ac elaſticus, optime habent aſthmatici. Hinc videmus, quantum ad liberam ſpirationem aëris conditio contribuat. Nam ſi ille nimium levis, tenuis, ac rarefactus eſt; quemadmo-

admodum in altiſſimis montibus, vel hypocauſtis caleſactis vel balneis deprehenditur: tunc nequit reſiſtentiam ſanguinis & aëris interni in vaſis pulmonalibus contenti ſuperare; neque ideo progreſſum humorum per pulmones ad ſiniſtrum cordis ventriculum promovere; quare etiam ſub leviſſima atmoſphæra homines ſuffocari poſſe experientia docemur. Inde quoque ratio patet, cur ab aëre vaporibus carbonum accenſorum repleto, & certo loco incluſo, homines ſuffocentur; quoniam videlicet hi vapores ſulphurei, aëri demunt vim elaſticam expanſivam, ut ille interni aëris & ſanguinis reſiſtentiæ ſuperandæ impar fiat. Quare monitum, ab aſthmaticis ſedulo obſervandum eſt, ut quemcunque humidum & nebuloſum ſtudioſe vitent aërem.

2) Sedlicenſes aquæ, ſale amaricante, quod calcareæ indolis eſt, valde turgidæ & magna ac crebriori doſi hauſtæ, in aſthmate & in omnibus ſpasmodicis affectibus, niſi eos exacerbent, ſaltem ſunt inefficaces; & potius proſunt in morbis ſic dictis frigidis, pituitoſis, ubi multum muci, quem incidunt, reſolvunt, ac evacuant, primas vias obſidet. Sal enim earum ob ingentem vellicationem nervis, ſpasmo affectis, eſt infenſum.

3) Aſthmati ſpasmodico facile ſupervenire poteſt peripnevmonia. Vi enim conſtrictionum, quæ membranas pulmonum ac bronchiorum occupat, ſæpius ſanguinis vel ſeri in vaſculis minimis ſtaſes, & accedentes inflammationes producuntur; quæ peripnevmoniam conſtituunt. Et tum anceps ſane eſt rerum ſtatus.

4) Quum in noſtro ægrotante nulla fuerit nec viſcerum obſtructio, nec pectoris hydrops; non mirum eſt, quod meris antiſpasmodicis hic morbus perſanari potuerit.

OBSER-

OBSERVATIO X.

Aſthma ab exhalationibus calcis vivæ.

Ante decem circiter annos conſilium a me petiit Theologus quidam, vir quinquagenarius, temperamenti ſanguinei, dolore ex calculo, atque podagrico per intervalla ab aliquot annis affectus, qui incidebat in gravem ſpirandi difficultatem, continuam quidem, ſed ſub aëris mutatione admodum invaleſcentem. Sub aëre enim temperate humido degebat ſemper melius, quam nimis ſicco & frigido. Mali primam cauſſam tribuebat incuriæ, quod in camera, calce viva recenter obducta ſomnum ceperit; quoniam ab eo tempore ægrius ſpiravit. Plures conſuluit Medicus; ſed a nullis remediis quidpiam opis perſenſit. Ego lac aſininum præbendum ſuaſi; ſed ventriculus id ferre recuſavit. Succeſſit tandem atrophia, & tumor pedum œdematoſus, cum febre hectica, & inſequuta morte. Aperto poſt obitum corpore, hepar repertum eſt ingentis magnitudinis; pulmones mirum in modum inflati, diſtentique, & cor ſolito grandius adparebant; ut totam fere thoracis cavitatem replerent. Hæc equidem nullam, pericardium vero inſignem extravaſati ſeri fovebat copiam, & inteſtina erant inflammata.

Epicriſis.

In aſthmate demortuis pulmones valde inflatos & expanſos fuiſſe repertos, plures docent obſervationes. Vid. RHODIUS *Cent. II. obſ. 22.* COSTÆUS *de potu in morbis Lib. III. cap. 30.* DODONÆUS *obſerv. 54.* Præſertim RUYSHIUS *obſ. anat. chirurg. obſ. 19. & 20.* in pulmone invenit acervum veſicularum pellucidarum, ab aëre expanſarum, & adeo obſtructarum, ut levi compreſſione aërem ex iis haud evacuare potuerit. A vaporibus calcis vivæ bron-

chiales ramulos ita posse constringi, ut aër atmosphæricus ob gravitatem & elasticitatem, qua pollet, in vesicularum pulmonalium cellulas impelli, sed non adeo facile exire possit, vero est simillimum. Et inde etiam factum est, ut æger aërem temperate humidum, ob vim fibras & tunicas constrictas relaxantem, melius ferre potuerit, quam siccum & frigidum. Crediderim in tali casu, vaporem ex floribus emollientibus, cum lacte decoctis, ad interiora pulmonum admissum, longe utilissimum fore; neque emplastra demulcentia, nervina ex axungiis, suo fructu destitui. Interne vero lacticinia, & axungiæ animantium, sperma ceti, oleum amygdalarum dulcium, in ejusmodi asthmate sicco, neque minus in eo, quod metallurgis ex fumis saturninis, ore haustis, familiare est, optimam pollicentur opem.

Quam pernicialem & virulentam vim, in constringendis faucibus, & viis spiritalibus, exserant effluvia, quæ ex locis calce viva obductis emanant, quotidiana edocet experientia. Ante viginti annos tres filii Consiliarii primarii, qui infra annum decimum erant constituti, in camera dormientes, recenti calce investita, intra aliquot dies angina suffocati occubuerunt.

OBSERVATIO XI.

Asthma a frigore vehementi.

Aliquot abhinc annis, per litteras me consuluit, vir quidam generosus, quadraginta annorum, ex Livonia, vehemens asthma per biennium jam passus, docerique voluit, num ipsi sint profuturæ thermæ Carolinæ. Conquerebatur vero non tantum de summa præcordiorum anxietate, spirandique difficultate; sed & de vehementi ipsius sterni spasmodica non minus, ac dolorifica strictura, atque thoracis & scapularum compressione, tanta violentia per periodos invadente, ut non raro animi deliquia, cum extremorum

morum frigore, sudore gelido, summaque inquietudine stipata jungerentur: qui paroxysmi ab ira, & a cibis inflantibus, maxime si alvus simul fuerit adstricta, semper erant graviores. Contraxisse sibimet hoc malum scripsit a vehementia frigoris, sub levioribus veslimentis ad præcordia atque pedes admissi, quos ad genua usque, venationibus indulgens, sœpius in aquarum immisit stagna. Ceterum & hæmorrhoidalis fluxus, & hypochondriacarum passionum vacuitate gaudebat: naturæque robustioris semper fuit: & frustra multis remediorum generibus, sanguinisque missionibus usus est. Ego igitur consultus, suasi utique thermarum Carolinarum internum, peractaque harum potatione, Tœplicensium externum usum. Paruit meo consilio, & corpore viribusque prorsus extenuatus; accessit thermas, easque cum tanto potavit levamine, ut sequenti *anno earum potationem iteraret. Conjunxit insuper usum Elixirii visceralis cum tertia parte liquoris anodyni permixti*; nec non essentiæ corticum aurantiorum bene præparatæ, eidem liquori nuptæ; atque pulverum nitroso temperantium, interpositis pilulis balsamicis. Externe emplastrum nervinum temperatum præcordiis & sterno admotum, egregium tulit allevamentum. Quin brevi abhinc tempore per litteras mihi nunciavit, se a malo suo penitus liberatum, athletice jam valere.

Epicrisis.

*Multa mihi cognita sunt exempla eorum, qui ex so*la frigoris ad præcordia admissi vehementia, cardialgia spasmodica cum summa sterni strictura laborarunt; & insigne semper, vel ab emplastro Barbette, vel nervino, quod ex axungia humana, sevo cervino, croco, balsamo Peruviano, myrrha, minio, paratur levamen experti sunt. Vis

enim intenſi frigoris tanta eſt, ut non modo, occludendo cutis poros, tranſpirationem impediat, ſed potiſſimum, ut ipſis partibus ſolidis, membranaceis & nervoſis, earum intimam texturam ac ſtructuram immutando, labem inferat; quæ haud ita facile corrigi poteſt. Quemadmodum vero in omnibus partium nervoſarum morbis, qui a frigore naſcuntur, circumſpectum thermarum internum externumque uſum deprehendi efficaciſſimum: ita quoque non dubitavi, quin illum in præſenti morbo commendaverim, cum ſucceſſu feliciſſimo.

OBSERVATIO XII.

Aſthma rheumaticum Carolinis per ſanatum.

Vir generoſus, in dignitate conſtitutus, quinquaginta annorum, plenioris corporis habitus, ex loco quodam, ubi lauto, inordinato, ſimul autem valde mobili uſus fuerat vitæ genere, domum redux indulſit demum vitæ ſine motu defidi, multisque occupationibus plenæ: unde protinus de rheumaticis, atque catharralibus in pectore incommodis, coryza, tuſſi, raucedine, atque ſpiratione juſto difficiliori conqueri cœpit. Ante annum vero, per domeſticas calamitates animo non parum fractus, plures noctes inquietas valde, cum moleſta hypochondriorum diſtenſione, multoque ſudore ſtipatas tranſegit. His demum acceſſit ægerrima ſpiratio, tanta quidem, ut vix in lecto contineri potuerit; ſed ad capiendum aërem liberiorem in conclavi diſcurrere, & feneſtras aperire debuerit; adpetitu tamen ſemper ſalvo & integro exiſtente. Progreſſu temporis, exhauſtis viribus, corpus eontabuit, & ſpirandi difficultas adeo increvit, ut ad levem corporis motum, quando veſtes vel exuere, vel induere, vel ſcalas aſcendere, vel etiam älvum cum niſu quodam deponere voluit, protinus ſuffocatoriam fere pectoris

ſtoris compreſſionem, cum ſumma moleſtia paſſus fuerit. Quin memini, virum illuſtrem aliquando noctu in graviſſimum eumque præfocantem ferme pectoris affectum incidiſſe, qui a quadam defluxione a capite ad pectus irruente pendebat, & cum tanta ſpirandi anguſtia inhærebat, ut ob totius corporis tremorem, faciem rubicundam, extremorum refrigerationem, viriumque lapſum, morti perquam vicinus videretur. Deſideravit in hoc paroxyſmo hauſtum aquæ frigidæ, quo ſumto mirifice recreatus, & liberiorem expectorationem habere, & minus impeditum ſpiritum ducere cœpit. Ceterum ægrotanti nulla nec ad hæmorrhoides, nec ad podagram erat diſpoſitio; at patre, hæmorrhoidum fluori obnoxio, hocque ceſſante, aſthmate hydropico correpto ac denato, natus fuit. Poſtquam igitur ordinatis a Medico varii generis pectoralibus, & antiaſthmaticis remediis, nec non ſanguinis miſſione, exiguo, vel plane nullo fructu uſus erat: me tandem acceſſit, meumque deſideravit auxilium. Commendavi quam plurimum thermarum Carolinarum potationem; quam non ſine multo levamine inſtituebat, & ſequenti etiam repetebat anno. Præterea tam ante, quam poſt harum uſum ſuaſi, ut a cœna vel prorſus abſtineret, vel eam ter minimum quavis ſeptimana intermitteret; non minus loco cereviſiæ ſaturatioris, tenuiorem, ſed ſatis ſalubrem Lœbeginenſem, ac fontem Selteranum cum quarta vini parte biberet; atque multa equitatione, vel ambulatione corpus frequenter exerceret. Ad hæc familiariter utebatur eſſentia corticum aurantiorum, bene præparata, cum eſſentia carminativa permixta: vinum quoque medicatum, quod ex herba cardui benedicti, comis abſynthii, herba ranunculi hortenſis, corticibus citri, aurantiorum, agarico, rhabarbaroque confectum erat, ſingulo menſe, alternis diebus hac ratione

aſſumebat, ut quatuor ante prandium horis, ſorbillato prius juſculo carnis, hauriret ſex dicti vini uncias; quod multum muci pariter, atque flatuum ſubduxit, cum exoptatiſſimo mali levamine.

Epicriſis.

1) Quantum detrimenti mutatio vitæ generis mobilioris in immobilius, ſervata eadem, quæ antea fuerat, victus proportione, afferre poſſit valetudini: quam plurimis in praxi compertum habemus exemplis; unde veritas aphoriſmi HIPPOCRATICI confirmatur, quo, *multi*, inquit, *morbi fiunt, quando cibus ſuperat laborem.* Hac enim ratione nimia ſeri impurioris copia generatur; ex qua rheumatiſmi, maxime pectorales gignuntur: &, quoniam in tali vitæ genere digeſtiva vis languet, cumulantur inde cruditates in primis viis, ex quibus generantur flatulentiæ, quæ affectus catharrales, & aſthmaticos inſigniter augent. Quamobrem non ſine ratione Viro optimo commendavi, ut, quoniam avidiori fruebatur adpetitu, parciori victu, frequentique corporis motu uteretur; & accommodato laxante, lentos viſcidos humores ex inteſtinorum canale repurgandos curavi. Quum vero ejusmodi affectus, ſi vel a parentibus trahantur, vel in habitum degeneraverint, ſolis iſtis remediis, non facile cedere ſolent; ad efficaciora deſcendere oportet, ex quibus, ob inſigniſſimam, quam inde ſæpius deprehendi, virtutem, thermæ Carolinæ, & poſtea Tœplicenſes, cunctis reliquis palmam eripiunt.

2) Debetur peculiaris animadverſio illi effectui, quem aqua frigida in affectu pectoris catharrali, ac pene ſuffocante, præſtitit excellentiſſimam. Quando enim pulmonum tonus adeo debilitatus eſt, ut irruentis in illos pituitæ

tuitæ copia haud expectorari poſſit, tunc aquæ frigidæ hauſtus, lene his partibus addendo robur, adjuvat expectorationem; qua facta mitigatur, quin ceſſat reliquus affectus,

3) Circa potationem non modo acidularum, verum etiam infuſorum vinoſorum, ſi frigida ſint, notari meretur, quod quibusdam ſubjectis, ſtomacho exiſtente jejuno, pota moleſtias creant. In tali caſu hiſce perſonis ſorbitionem juſculorum calidorum injungere ſoleo; atque tum potum aquarum vel infuſi purgantis concedo: quoniam hac ratione, frigus illorum fluidorum, fibris ventriculi nerveis non adeo moleſtum eſt.

OBSERVATIO XIII.

Aſthma ſpasmodicum a tuberculo in oſſe ſterni excitato.

Vir quinquagenarius, corpore robuſto, ſanguine, ſuccisque pleno inſtructus, largis epulis, & ſub his vino aduſto uti ſolitus, in ætate juvenili, narium hæmorrhagiis; virili vero diſpoſitioni hæmorrhoidali obnoxius, ante aliquot annos moleſto in oſſe ſterni, circa regionem tertiæ coſtæ corripiebatur tuberculo. Quod, accedente gravi iracundia, inflammatum, tandemque ſuppuratum, felici quidem ſectione exſtirpabatur; ſed inſignem ſpirandi difficultatem, a tuſſi & excretione muci vacuam, relinquebat. Hæc veſpertino potiſſimum invaleſcebat tempore; & ſub inſpiratione, in eo, cui tumor inſedit, ſterni loco, videbatur quoddam hærere impedimentum, quod libero aëris ingreſſui obicem poneret. Ceterum alvi eſt adſtrictioris, neque raro dolores dorſi perſentiſcit; & noviſſime cœcæ adparuerunt hæmorrhoides. Conſultus commendavi venæſectiones ter quotannis iterandas; cucurbitas cum ſcarificatione, dorſo ac regioni renum quandoque admovendas; &, ſi recruduerint cœcæ hæmorrhoides, ſanguiſugas ipſis adplicandas. Deinceps, pro-

procurata, alternisque diebus ad tempus iterata alvi laxatione, dedi pulverem ex lapidum cancrorum uncia dimidia, ſolutionis oculorum cancrorum, nitri purificati ana drachma una confectum, ut ejus dimidiam drachmam mane ex aqua racnunculi hortenſis, ſorbillatis deſuper aliquot infuſi veronicæ vaſculis ſumeret. Ordinavi quoque, ut rectæ vivendi rationi ſtuderet, maximeque elevatis capite ac pectore cubaret; & denique loco, quem tumor obſederat, adplicandum ſuaſi emplaſtrum, quod ex gummi ammoniaci, myrrhæ, bdellii ana drachmis tribus, terebinthinæ venetæ, axungiæ humanæ, ceræ uncia una, florum ſulphuris, camphoræ ana drachmis duabus, croci, olei aniſi ana drachma una conficiendum docui.

Epicriſis.

Aſthma hoc ſpasmodicum natales ſuos potiſſimum mutuatur, *a tuberculi in ſterno ſuppurati*, *inopportuna* exciſione. Quemadmodum enim generatim ulcera, etiam arte concitata, quæ adpellamus fonticulos, præmature conſolidata, graviſſima ſpirandi difficultate ſtipari, frequenti compertum habemus obſervatione: ita hanc eo facilius comitem habent ulcera, & læſiones oſſis ſterni, male feriatis artibus tractatæ. Sternum ſcilicet, quod eſt os molle, ac valde ſpongioſum, in parte interiori, eaque concava, proxime inveſtitur valde nervoſa tunica pleura; ejusque mediæ parti per longitudinem adnectitur mediaſtinum, productio duplicata pleuræ, eique ſenſibilitate neutiquam cedens, ſubjectaque inſuper arteria aſpera. Quare vero eſt ſimillimum, exciſo illo tuberculo, ſerum acre, quod illud ploravit, per poroſam oſſis ſubſtantiam retro actum, mediaſtino protinus inſediſſe, ejusque ſpasmodicam induxiſſe ſtricturam; quæ reniſus illam ſub inſpiratione ſenſationem

tionem perfecit. Hinc, teſtante ETTMULLERO *Oper, Pr. Part. II. pag. 565.* inflammationi mediaſtini jungitur tam moleſtus in inſpiratione circa ſterni regionem reniſus.

2) Præterea vero ad generandum in hoc caſu aſthma contribuit, congeſtio ac infarctus humorum in pulmonibus. Huic primario etiam debetur tuberculi illius generatio. Namque dum æger hæmorrhoides fluentes habuit; illæ vero poſthæc ceſſaverunt: vix fieri potuit, quin humorum ſtagnationes, in vaſis imi ventris, maxime inteſtinorum contigerint: unde repetenda eſt alvinæ obſtructionis origo. Notum vero eſt, quod ubi circulus humorum in abdomine irregularis fertur, ſpasmi in hac cavitate protinus excipiant, & flatulentiæ: hinc cruor majori copia ad præcordia cogitur, pulmones infarcit, ſpirandique graviorem parit difficultatem.

3) Studio commendavi ſitum corporis cum elevato capite. Namque notari meretur, quod aſthmatici, maxime ſi a nimia ſanguinis mole tales facti fuerint, ex decubitu ſupino, protinus incurrant graviſſimam anhelationem. Ex hoc enim ſitu, major humorum ad præcordia fit affluxus.

Plures de aſthmate caſus reperies in Conſultat. ac Reſponſis Medicin. Tom. I. Sect. II. caſu LXXXVIII. ad XCIII.

CAPVT III.

DE

TVSSI, INPRIMIS RHEVMATICA ET CONVULSIVA.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

VIx occurrunt morbi, qui tam propinqua cognatione invicem conjuncti, tantaque frequentia complicati ſunt, quam quidem aſthmatica ſpirandi moleſtia, atque tuſſis; adeo ut vix fieri poſſit, quin unus alterum poſt ſe trahat. Explicato igitur aſthmate, ejusque ſpeciebus, de tuſſi jam agere conſtituimus. Hæc vero, generatim definiendo, *nihil eſt, quam violenta materiæ peregrinæ, ex pulmonum bronchiis, per horum vim contractilem, intenſius auctam, ſive convulſivam, cum vehementiori exſpiratione facta expulſio.*

Definitio tuſſis.

§. II.

Structura partium ſpiritalium.

Hujus hiſtoriam perinde ac pathologiam ſcripturus, rectiſſime a deſcriptione illarum partium incipere poſſe videor, quæ ad tuſſim efficiendam proxime concurrunt; quo demum hujus motus, revera convulſivi eſſentia pateſcat, ejusque differentiæ intelligantur. Et hujus quidem primariam ſedem atque ſubjectum conſtituit magnus iſte aëreus canalis, cujus ope ſpiritum trahere benigna nobis permiſit natura. Dividitur ille in aſperam arteriam, & bronchia; hæc per pulmonnm ſubſtantiam ſerpunt, illa a pulmonibus ad fauces tendit. Hujus nimirum principium, larynx dictum, eſt canalis a ſummis faucibus incipiens, ex quin-

quinque cartilaginibus, ope membranarum, externæ nerveæ, mediæ carneæ, & internæ glanduloſæ connexis, fabricatus, & ſuperius apertura, glottis adpellata, & operculo cartilaginoſo, cui nomen eſt epiglottidis, obtecta, perforatus. Sequitur principio capaciori tubus, ex cartilagineo membranaceus, quem aſperam vocant arteriam; qui anguſtiori ſenſim itinere ad pulmones tendens, circa hos in binos primum dividitur ramos, bronchia dictos. Hi in minores, & minimos, eosque innumeros, per pulmonum fabricam diſtributos diſpeſcuntur, omnes ex ſegmentis cartilagineis, membranisque contractilibus conſtructos; & denique in veſiculas minimas, racemorum inſtar, bronchialibus iſtis ramulis adhærentes, & præcipuam pulmonum partem conſtituentes deſinunt.

§. III.

Canalium pnevmonicorum vaſa ac glandulæ.

Omnes hi pnevmonici canales ab initio ad finem cinguntur membrana ex *fibris tam longitudinalibus*, quam annularibus conſtructa, & multis glandulis, ductibusque excretoriis ſpiſſe obſita, quarum glandularum copiam, ſitum ac figuram exquiſitiſſime delineavit MORGAGNUS *Adverſ. Tab. II. fig. I. pag. 48.* Fundunt illæ, in dictas ſpiritales vias, humorem tenuem, roſcidum, blande lymphaticum: quem etiam ex illis glandulis, quæ extrinſecus epiglottidi, cartilaginibus arytænoideis, bronchiorumque extremitatibus adhærent, ſtillari, dubium quidem, ſed vero videtur ſimillimum. Has oſtendit HEISTERUS *in A. N. C. Cent. VII. & VIII. obſ. LXIII.* Tribuit præterea hiſce ductibus varii generis vaſcula provida natura: & quidem primum arteriosa, ab arteria bronchiali. Hæc principium ſumit ex trunco arteriæ magnæ deſcendentis, ſuper arcu arteriarum intercoſtalium ſuperiorum, & in tres dividitur ramos, quorum unus externe ſuper aſpera decurrit

arteria, reliqui duo per totam substantiam membranarum tracheæ, bronchiorumque pulmonalium multas dispergunt ramificationes. Venosa accipiunt a vena bronchiali, cujus ramuli, simili ac arteriæ modo propagati, magno tandem ramo in truncum venæ cavæ descendentis & azygos abeunt. Utraque vasorum accurate detexit ac descripsit RUYSCHIUS *epist. VI.* Nervosos denique ramos mutuantur hæ spiritales viæ a pari vago, nec non intercostali nervo.

§. IV.

Functio viarum spiritalium.

Primarius horum canalium usus, atque functio est, ut aëri externo, ad facilitandum sanguinis circuitum, & conservandam vitam valde necessario, in pulmones ingressuro pariter ac redituro, commodum iter præbeat. Hunc in finem datæ sunt iis ductibus 1) copiosæ glandulæ, non ut secernant humorem excrementitium; siquidem hic locus excretioni sordium secundum naturam minime dicatus est: sed ut effundant lympham tenuem, quæ membranas tracheæ, & bronchiorum, ne ab aëre perpetuo illabente exarescant, blanda continuaque lubricatione fovet, atque tum, suo perfuncta officio, in halitus resolvitur, & cum exspirando aëre, in morem transpirationis cutaneæ, exhalat. Eodem scopo tributæ sunt hisce viis 2) tunicæ nerveæ, ac exquisite sensibiles, non minus ac musculosæ, fibris tam longitudinalibus, quam annularibus præditæ: cujus ope motu gaudet tam constrictorio, quam dilatatorio, quem sapiens natura cunctis nervosis ac membranaceis totius corporis ductibus tribuit, veluti in uretheribus, viis biliferis, & ventriculo ac intestinis deprehendimus. Neque suo insigni fructu vacat hic motus; siquidem non modo ad promovendum aëris ingressum, & exitum, verum maxime ad lymphæ ex dictis glandulis secretionem adjuvandam, quin & sangui-

ſanguinis curſum per vaſa bronchialia facilitandum permultum contribuit. Sed quum hi membranacei ductus, ad ſpirationis negotium ſoli haud ſufficiant, ipſi tamen 3) cum reliquis partibus, quæ ad peragendam hanc functionem concurrunt, veluti ſunt pulmones, pleura, ſeptum transverſum, muſculi intercoſtales, & abdominis &c. tam arctiſſimo fruuntur conſenſu, ut fere ſit impoſſibile, quin agente una parte, omnes ſimul agere incipiant.

§. V.

Ratio formalis tuſſis oſtenditur.

His recte ſe habentibus, ſecundum naturam fit reſpiratio: ubi vero cunque unicum dictorum momentorum a naturali ſtatu receſſit, eadem ſtatim læditur ac pervertitur. Mittimus reliqua ſpirandi vitia, & de ſola jam tuſſi loquimur, quæ nunquam non dictorum canalium pnevmonicorum præternaturali conſtitutione abſolvitur. Vix profecto dubito, quin, quod in ventriculo eſt vomitus, id in bronchiis tuſſim, i. e. inverſum eorum motum tonicum eſſe dicerem. Namque hæc mihi tuſſis eſt idea, quod ſub ea bronchiales ductus ab infima ad ſuperiorem partem vehementius conſtricti, contentum aërem cum impetu, & celeritate ſurſum agant; inſimul peregrini quidpiam expulſuri. Quum autem his male affectis; reliquas quoque pectoris partes, ſpirationi tributas, & quæ cum his porro arctiori nexu cohærent, in ſævorum motuum ſocietatem, vi intimioris conſenſus rapi oporteat: facile patet, cur in tuſſi, tanquam præternaturali exſpiratione, quo ea eſt vehementior, eo quoque violentius totum pectus, totum abdomen, quin & totum corpus concutiatur. Viciſſim autem ob eandem harmoniam ſæpiſſime fit, ut, ſi ſeptum transverſum, ventriculus, œſophagus, nervi præcordiales, & qui ab illis dependent, vel etiam membrana narium pituitaria,

tuitaria, a quacunque causſa vellicentur; affecta ſimul fiſtula aërea, tuſſim poſt ſe trahant.

§. VI.

Tuſſis cauſſa proxima.

Si igitur affectio dictorum canalium ſpasmodico convulſiva, formalem tuſſis conſtituit rationem: eorundem vellicatio dictæ convulſioni, hinc & tuſſi cauſſam proximam præbeat, neceſſe eſt. Omnis ergo tuſſis ſedem ſuam in pectore habet; licet cauſſæ non ſemper ibidem obhæreſcant. Et hæc ipſa cauſſarum, quæ ad tuſſim contribuunt, mediatarum diverſitas, tam varias ejus gignit ſpecies, quas omnes pertractare, noſtri non eſt inſtituti.

§. VII.

Tuſſes ſymptomaticæ.

Neque enim agere conſtituimus de ea tuſſi, quæ tanquam moleſtum ſymptoma variis jungitur ægritudinibus. Talis eſt phtyſica, quæ a colliquatione veſicularum, & ramulorum bronchialium per ulcus pulmonum facta ſuboritur, adeoque continui læſionem pro fundamento habet. In hac non per pulmonales glandulas, ſed ipſam bronchiorum cavitatem exeſam, laceratam, ac hiantem, peregrina ac ulceroſa eam ſubintrat materia, quæ vellicando nervoſas membranas, tuſſientem producit motum. Deinceps ad ſymptomaticas tuſſes pertinent, quæ aſthmati, peripneumoniæ, pleuritidi, ſcirrhis atque vomicis pulmonum, inflammationi ſepti transverſi ac jecinoris ſuperveniunt; quæ læſo nervo vel tendine circa collum ſuboriuntur; quæ difficilem dentitionem comitantur; & quæ convulſivos, aut epilepticos motus, aliosque hyſtericos morbos conſequuntur. Hæ maximam partem, a bronchiorum vellicatione, per conſenſum duntaxat inducta, cauſſa morbi in plus minus remota a præcordiis regione hærente, producuntur, claroque ſunt documento, tuſſim pertinere ad affectus nervorum ſpaſtico convulſivos.

§. VIII.

§. VIII.

Neque etiam ample tractabimus de ea tussi, quæ proficiscitur a peregrinorum tam solidorum, quam fluidorum insolito in asperam arteriam, per glottidis rimam descensu, & vulgo exprimitur: **Es sey was in die unrechte Kehle gekommen.** Tragici profecto, & sæpe, ob repentinam, quam inducunt, suffocationem, funesti sunt hi casus, quorum notabiles historias recensetMARCELLUS DONATUS *in histor. med. mirab. Lib. III. cap. VII.* Huc spectant tusses, quæ a tumoribus, calculis, aliisque rebus præternaturalibus, asperæ arteriæ, atque bronchiis accretis suboriuntur: unde calculos, aliaque corpuscula, grandinibus similia, tussiendo rejecta fuisse, fide digni perhibent auctores. Videas ALEXANDRUM TRALLIANUM *Lib. V.* PAULUM ÆGINETAM *Lib. III. cap. 28. & 31.* & PETRUM BORELLUM *obs. Cent. I. obs. 67.* *Tussis a peregrinis, asperam arteriam illabentibus.*

§. IX.

A nostro quoque scopo alienæ sunt tusses gravissimæ, quas excitant fumi saturnini, metallici, inque primis acidi minerales, cum aëre diutius inspirati, & illi potissimum metallicolæ experiuntur, qui argento per plumbum in magnis catinis depurando studeut, nec non figuli lythargirio multum utentes: ut & cæmentarii, & qui cum calce viva multum sunt occupati. Evidens earum est ratio: dum enim particulæ metallicæ, fere corrosivae ductus spiritales, insigni sensibilitate præditos ingrediuntur, iisque intimius insinuantur; gravem eorum inferunt constrictionem, tussis siccæ, cum asthmate complicatæ causam. *Tussis metallicolarum.*

§. X.

Nec denique nostræ considerationi pressius subjacet id tussis genus, & levius, & brevius, quod a cohibita transpiratione, in sanis ceteroquin corporibus evenire solet. *Tussis catharralis levior.*

Fit

Fit nimirum ea, ſi ſubjecta præſertim pituitoſa caput vel pectus, quod antea in calidiori loco leni perſpiratione maduit, ſubito exponunt frigori, & repreſſum a cute ſerum acre ad tracheam & bronchia decumbit; aut ſi ſenes inprimis noctu in loco frigidiori dormiunt, vel in frigido ac hyemali aëre liberius obverſantur. Jungitur quoque coryzæ; & vel calidiori regimine, vel ſumto forſan diaphoretico, brevi tempore ceſſat. Huc etiam ſpectant delapſus muci e naribus ad fauces, & laryngem, qui matutino tempore facili conatu per ſcreatum eliditur.

§. XI.

Tuſſis rheumatica. Sed de ea fuſius agemus tuſſi, quæ primarium conſtituit morbum, totumque graviter afficit corpus, & tam vehementia, quam diuturnitate eſt moleſtiſſima. Vocamus hanc rheumaticam, eo qnod rheumaticis revera abſolvitur affectionibus. Namque pro cauſſa agnoſcit, humorum, maxime ſeroſorum inverſum, & a ſuperficie corporis, extremisque partibus ad pulmones tendentem motum, atque decubitum; neque unquam a febrilibus commotionibus, veſpertino potiſſimum tempore conſpicuis, ac horripilationibus vacua eſt. Hæc pro ſubjectorum, quæ invadit, varietate, vel humida, vel ſicca eſt: illa evenit ſanguineis, phlegmaticisque, qui præter partium fibroſarum, nervoſarum ac muſculoſarum mollitiem, ſeroſis ac pituitoſis nimium ſcatent ſuccis, veluti ſunt fœminæ præ viris, infantes, pueri, atque ſenes, præ iis, qui in juvenili, vel virili ætate ſunt conſtituti. Sicca vero tuſſi magis corripiuntur hvpochondriaci, ſcorbutici, cachectici, ſtrictiori corporis habitu, & debili, adque ſpasmodicos motus valde proclivi nervorum ſyſtemate, nec non ſero acri copioſo præditi.

§. XII.

§. XII.

Historia tussis convulsivæ seu ferinæ.

Summum tussis rheumaticæ gradum denotamus, per convulsivæ seu ferinæ nomen. Hæc tam efferata vehementia, tantaque totius corporis concussione adfligit, ut ea non raro suffocari credas miseros: tumque in infantibus vulgo dicunt: **Sie bleiben auſſen.** Modo, maximeque sub initio sicca est, & vel nullam, vel saltem parcissimam seri tenuioris, plus minus acrioris copiam elidit; modo humida, tumque mucum sublividum, sœpe tenacissimum, prœviis laborioſissimis conatibus, secum ducit. Refrigescunt simul extrema, alvus est clausa, urinæ minguntur tenues, & succi vitales majori copia & impetu ad superiora, pectus, atque caput compelluntur: unde sub paroxysmo facies sanguine turget, rubet, venæ tument, arteriæ fortius, celeriusque moventur, oculi prominent, lacrymas emittunt, palpebræ intumescunt, & interdum ipse sanguis, accedente sternutamento, e naribus ejicitur: nonnunquam ipsa pulmonum vascula rumpuntur, sputumque suboritur cruentum. Non raro singultus jungitur, simulque ventriculus adficitur laborioſis vomitionibus, quibusdam stercora, & urinæ præter voluntatem fluunt; quidam, præsertim infantum, hernias tussiendo sibi contrahunt, aut adnotante jam HIPPOCRATE *aph. 46. Sect. VI.* gibboſi fiunt: quin M. N. C. *cent. I. obs. I.* notabilem allegant casum, de corpore vertebræ dorsalis, præ tussis vehementia, in medio disrupto. Neque ignorari oportet, a nimia tussis vehementia apoplexiam suboriri posse: & BOYLE *de natur. philos.* observavit, quod ex tali tussi subitanea memoriæ ac ratiocinii jactura, nec non paralysis manuum, & aliorum membrorum enata fuerit.

§. XIII.

Caussa materialis ferinæ tussis.

Caussa, hujus tussis materialis resident in humore tenui, acri ac fere caustico, ad sensibiles fistularum aërearum tunicas deposita, easque graviter vellicante. Hæc vel laryngi duntaxat, & arteriæ asperæ insidet, tumque continuam, & molestissimam faucium titillationem habet comitem; vel profundius bronchiis pulmonalibus *in*fixa hæret, atque tum gravissimum & atrociſſimum parit tussiendi conatum. Et generatur quidem hic humor a sordibus impuris & acribus, ad superficiem corporis, aut artus exteriores, vel haud satis vegete expulsis, vel quacunque de caussa, maxime frigore, retroactis, & ad pulmones decumbentibus. Hinc docemur, scabiem, tineam, achores capitis, guttam rosaceam, sudorem pedum, aliaque exanthemata repressa, ulcera præmature consolidata, & arthritidem, podagramque intus actam, tussim post se trahere convulsivam. Et quænam quæso alia est caussa, quod morbilli & præcursores, & comites, & pedissequas habeant, ejusmodi tusses diuturniores, quam quod materia acris, morbillacea, ad vias spiritales retrocessit, easque graviter vellicavit. Conf. A. N. C. *Dec. III. obs. XI. pag. 25.*

§. XIV.

Tussis convulsiva epidemica.

Non raro etiam hæc rheumatico convulsiva tussis, ex communi caussa, aëris nimirum vitio suborta, epidemicam per multas regiones edit stragem. Occurrit autumnali, ac hyemali potissimum tempestate, si hæc, flantibus antea austris calidior ac benignior fuit, & subito in frigidam, ventis aquilonaribus molestam commutatur. Sed hæc caussa impuris duntaxat corporibus rheumaticam tussim infert, cum in aliis non nisi catharralem excitare solet. Quare epidemicæ hujus ferme tussis talem maxime aërem existere caussam animadvertimus, qui nebulis pernicialibus, maleque

leque olentibus, aut aliis particulis acribus, ac ſœpius venenatis, febrium quoque exanthematicarum cauſſis, prægnans eſt: hæ enim particulæ inſpiratæ non modo graviſſimam tuſſim, verum & aphthas, illam inſigniter exacerbantes progenerant. Præterea vernali quoque tempore, graſſantur interdum ejusmodi tuſſes epidemicæ, cum raucedine junctæ; tumque ab exhalationibus ſalino acribus, in aëre contentis, & calore ſolis, ex terra hyeme occluſa, evaporantibus, glandulisque per vias ſpiritales ſparſis ſemet inſinuantibus, ſuam trahunt originem. De malis hiſce epidemiis legas HIPPOCRATEM *epidem. VI. Sectio VIII.* SENNERTUM *de febribus Lib. IV. cap. 17.* SYDENHAMIUM, ET HISTORIAM MORBORUM WRATISLAVIENSIUM.

§. XV.

Tuſſis rheumatica ex cauſſa interna.

Hæc de ſummo tuſſis rheumaticæ gradu, cujus cauſſa plerumque externa eſt, dicta ſunto; dantur vero tuſſes, proprio rheumaticarum nomine dignæ, quæ internas potiſſimum agnoſcunt cauſſas; & ſicut diuturnæ, ita maxime moleſtæ ſunt, cumque rheumaticis capitis, ac pectoris doloribus, hemicrania, odontalgia, puncturis laterum pleuritidem mentientibus, defluxione materiæ acris a capite ad fauces &c. complicantur. Eveniunt inprimis corporibus cachecticis ac ſcorbuticis, ex ſuppreſſo pedum œdemate, alioque tumore; quem tanta ferocitate tuſſis æque ac ſpirandi difficultas excipiunt, ut ſuffocatio inſtare videatur. Familiares etiam ſunt hæ tuſſes ſenibus, qui impuris ſcatent humoribus; & in his a frigore externo, dorſo præſertim in ea regione, ubi prima lumborum vertebra, & plexus meſentericus major deprehenditur, admiſſo. Neque alia eſt ratio, quam quod ſerum acre ab externis corporis partibus ad pulmones deferatur. Eædem non raro in ſubjectis

pituitosis, senilibus, qui victu lauto, vitaque sedentaria delectantur, & neglexerunt sanguinis missiones, humidæ fiunt, & effectum habent criticum: tota enim sanguinis & humorum massa hac ratione a copia seri impuri, quamvis non sine molestia, egregie repurgatur, adeo, ut sedata tussi, pristinæ vires redeant, somnusque cum adpetitu, & integra sanitate instauretur.

§. XVI.

Tusses rheumaticæ stomachales ac hypochondriacæ.

Ad censum tussium rheumaticarum pertinent quoque stomachales & hypochondriacæ; quarum illæ in ventriculo, hæ profundius in hypochondriis ac intestinis causſam habent; & partim ob consensum nervorum, partim ob rheumaticum seri ad pulmones decubitum enascuntur. Et stomachalis quidem suis se prodit notis, quæ sunt nausea, cardialgia, adpetitus prostratio, digestionis vitium, sensus in ventriculo gravativus, & quod primus tussiendi stimulus circa cordis scrobiculum sentiatur. In hypochondriaca junguntur flatulentiæ, spasmi intestinorum; ac symptomata reliqua hypochondriaca. Prior, nempe stomachalis fit a saburra acri, bilioſa, acida, ventriculo, ejusque superiori maxime orificio, nec non œsophago inhærente, harumque partium nervosas tunicas, quæ arctissime cum viis spiritalibus nectuntur, vellicante; unde creber comitatur vomitus. Vexat cumprimis, ventriculo a cibis vacuo; & familiaris quoque est febre tertiana, præsertim continua laborantibus; testante jam HIPPOCRATE *Lib. 2. epidem.* Posterior, nimirum hypochondriaca generatur, ab humoribus crassis, impuris, serosis, vi spasmorum, ac flatulentiarum abdominalium, ad pectus & pulmones compulsis; & eo magis infestat, si ingens frigus, aut animi affectus, tanquam occasionales causſæ præcesserint. Generatim vero mo-

monendum esi, quod omnis tussis, quæ est periodica, a saburra in ventriculo, vel potius intestino duodeno stabulante suos mutuetur natales.

§. XVII.

Adhuc notari meretur ea tussis, quæ habitualis est, & catarrhalis rheumatica vocari meretur. Ea potissimum dependet a relaxatione glandularum in faucibus, palato, ac larynge sitarum; & per multos annos continua exscreatione durat. Jungitur digestionis vitium, & successiva totius corporis consumtio. Evenit subjectis serosioribus, vitæ sedentariæ, ac lucubrationibus, nec non vinosis compotationibus deditis. *Tussis habitualis.*

§. XVIII.

His igitur excussis, deveniemus ad tradendam tussium prognosin. Sicca tussis plerumque transit in humidam; *hæc vero nimia vetustate habitum contrahit, atque ventriculi digestionem destruendo, cachecticum statum,* lentamque febrem producere valet. Quæ humida fuit, & in siccam transit, ut pectus tamen grave maneat: periculum febris vel putridæ, vel hecticæ minatur, teste LOMMIO *observ. medicin. Lib. II. pag. 120.* Convulsivæ seu ferinæ tusses infantibus periculosæ, nam facile reducunt suffoeationem idque sit in difficili dentitione atque etiam in morbillis: inque pueris gibbos, & hernias, gravidis abortum, *adultis hæmoptysin atque phtysin inducere* possunt; quin easdem subita suffocatione stipatas fuisse, testantur WILLISIUS *pharm. ration. P. II. S. 1. C. 6. pag. 61.* & HILDANUS *Cent. 2. obs. 68.* Quæ tusses pulmonum aut aliorum viscerum scirrhos insequuntur; omnem plerumque remediorum vim eludunt: & quæ a repressis nascuntur exanthematibus, his revocatis cessant. *Omnis tussis mala, qua somnus aufertur; inutilis etiam, quæ longo tempore frequens,* *Prognosis.*

quens, gravisque hominem exercet, idque cum destillatione, i. e. habitualis rheumatica, inquit LOMMIUS *loc. cit.* Tusses denique hydropicis evenientes, infausti sunt præsagii, teste HIPPOCRATE *Sect. VI. aphor. 35.* Contra moderatior circa tempus nocturnum calor, cum æquabili per universum corpus sudore, vel madore, largiori urinæ fluxu, alvo simul reddita fluidiore, placidior somnus, & facilior expectoratio, certa sunt morbi in gratiam jam redituri indicia.

CVRATIO.

§. I.

Indicationes curatoriæ.

CUratio tussis rheumaticæ potissimum, quatuor absolvitur indicationibus, nimirum, ut primo materiam peccantem corrigamus, ad exitum disponamus, atque expectorationem, si opus id fuerit, promoveamus; deinceps adfluxum seri a præcordiis avertamus, & ad alia, magis congrua excretoria organa derivemus, tum motus, si fuerint effrænes, consopiamus, & denique debilitatum affectarum partium robur instauremus.

§. II.

Tenax materia incidenda.

Si igitur tenax muci coagulum bronchia obsederit, incidendum illud, resolvendum, & emolliendum est, quod præstant radices resolventes: quas inter primas tenent, radix vel fecula Aaronis, iridis Florentinæ, & quæ insigni humores lentos ac tenaces fundendi & expectorandi potentia pollet, radix squillæ, ad quinque vel sex grana, cum pauxillo nitri data; item oxymel Squilliticum; essentia gummi ammoniaci, spiritus salis ammoniaci anisatus, lac & flores sulphuris, & sperma ceti.

§. III.

§. III.

Humor admodum tenuis, salsus, acris incrassantibus, & lymphæ acrimoniam temperantibus ad exitum redditur aptus. Conducunt hoc fine decocta, quæ ex hordeo, rasura cornu cervi, radice scorzoneræ, ac glyzirrhizæ parantur; cremor hordei, juscula sive decocta avenacea, vulgo Haber-Grütze, cum amygdalis, passulisque minoribus; aut decoctum raparum cum sacharo; gelatinæ cornu cervi, & animalium; juscula ex carne cum lacte; loch pulmonum vulpis, syrupi de papavere, de farfara, diacodion Montani, sperma ceti cum lacte datum; & ante omnia oleum amygdalinum recenter sine igne expressum, vel solum, vel syrupo capillorum veneris, aut julepo rosarum nuptum: e. g. in hac formula: Recipe olei amygdalarum dulcium, syrupi capillorum veneris ana unciam unam, *spermatis ceti drachmas tres, croci grana quindecim.* M. d. Egregiam quoque opem adferunt infusa sic dicta theiformia, quæ ex herba veronicæ, hyssopi, floribus malvæ, sambuci, papaveris rhæados, salviæ, bellidis, radice glyzirrhizæ, semine fœniculi, cortice ligni sassafras & ejus generis aliis paranda sunt. Ubi tussis catharralis inhabitum degeneravit, cum adpetitus dejectione, & tabe, cura, quæ cum lacte asinino, vel sero lactis, vel cum fonte Selterano, æquali parte cum lacte permixto fit, præcipuum medendi cardinem absolvet. *Humor tenuis incrassandus, & acris temperandus.*

§. IV.

Quando nimia congestio, affluxus, & decubitus seri in pectore est, ut fit in tussi valde humida, pituitosa, diutius persistente: præstat illud a præcordiis & viis pnevmonicis derivare, atque partim per alvum, quæ est propria sordium mucosarum latrina; partim per cutim, quæ humorum subtiliorum est diverticulum, expellere. Alvi lubricitas, *Laxantium usus.*

bricitas, ſicut in omni, ita præſertim in rheumatica, ac convulſiva tuſſi, magnam profecto fert opem: cui procurandæ, ex laxantium numero, ad acrimoniam demulcendam, & colluviem quoque ſeroſam blande & benigne, copioſeque, ſine omni tamen moleſtia, ac virium lapſu evacuandam, ego non quicquam deprehendi præſtantius, quam ipſam mannam; ſi non ad drachmas, ſed uncias duas, in infuſo vel decocto præſcribatur, ejusque uſus, ſi res poſtulat, repetatur. Ego uncias duas, in aquæ veronicæ vel florum acaciæ unciis octo, leni calore diſſolvere ſoleo; adjectis poſtea terræ foliatæ tartari drachma una, & aliquot guttulis olei de cedro, aniſi, vel macis. Conſentientem habeo GABELCHOVERUM, qui *Cent. IV. obſ. VII.* & ſequentibus eandem ad aliquot uncias pro ſananda feliciter tuſſi commendat: idem etiam laxans, cum infuſo veronicæ, vel lacte propinari poteſt. Præterea ſyrupus roſarum ſolutivus, caſſia recenter extracta, decoctum laxativum Viennenſe, paſſulæ rhabarbarinæ, ſique ventriculus hæc ferre nequit laxantia, clyſteres, ad copioſi ſeri & muci quantitatem derivandam, & per congruum ejus emunctorium, quod in craſſis potiſſimum eſt inteſtinis, evacuandam proſunt efficaciſſime.

§. V.

Sudoris promotio confert.

Deinceps æqualem ſanguinis per totum corpus reſtituendo curſum, & ſerum maxime ad glandulas ſubcutaneas invitando, inhibetur hujus ad præcordia adfluxus. Eo fine operæ faciunt pretium, infuſa calidiora pectoralia, ex floribus malvæ, violarum, foliis hyſſopi, ſalviæ, ſemine fœniculi, aniſi ac cinamomo conficienda. Hæc mane intra lectum potare expediet, cum blando regimine; & præterea in æquali calore corpus ſemper conſervare decet. Scopo quoque huic ſatisfaciunt pulveres diaphoretici ac bezoardici,

dici, qui parantur ex lapidibus cancrorum, pulvere Marchionis, succino præparato, antimonio diaphoretico, vel loco hujus, antihectico Poterii, cornu cervi sine igne, cinnabari, additis aliquot granis olei nucis moschatæ expressi, vel etiam croci. Iisdem quoque flores sulphuris addere licet; maxime si achores, vel scabies retropulsa malum foverit.

§. VI.

Quæ mitigent effræ-nes motus.

Tertia indicatio requirit efferatorum motuum sopitionem, quæ sæpius mox ab initio curationis, ob gravioris periculi metum, suscipienda est. Et ex remediis huc facientibus longe eminet crocus, pectori amicissimus, ejusque extractum, pulveribus bezoardicis admixtum. Laudant quoque muscum quernum, & pulveribus, & decoctis additum: nec eo fine sunt inutiles pilulæ de styrace, *aloëphanginis nuptæ, & vesperi datæ, conjunctis ceterum* expectorantibus, *oleo amygdalino*, ac spermate ceti. Haud etiam contemnendæ est virtutis liquor meus anodynus, vel laudanum liquidum SYDENHAMII, cum spiritu cornu cervi maritatum spiritum; quem cumprimis deprædicat BOYLE *de util. Philos. pag. 348.* Si his haud obsecundet malum, ad fortiora deveniendum anodyna, quæ majoris sunt energiæ; veluti sunt pilulæ de cynoglossa, Starckeyanæ, Wildeganii, & theriacalia.

§. VII.

Externorum usus.

Neque ad sopiendam tussis vehementiam insuper habenda sunt externa: quæ inter phtysica præsertim tussi laborantes, egregie solatur, emplastrum diasulphuris Rulandi, pectori impositum. Tussi convulsiva vexatis insigniter prodest unguentum rubrum potabile, cum spiritu vini, præcordiis illitum: nec non unguentum pectorale, in PHARMACOPOEA AVGVSTANA descriptum, si thoracis

latera eo inungantur, in sedanda tussi, doloribus pectoris mitigandis, & juvanda expectoratione, magnam præstat opem. Longo quoque usu in omni tussi rheumatica comprobatum habeo, sequens emplastrum: Recipe myrrhæ electæ, bdellii, succini ana unciam dimidiam, spermatis ceti, axungiæ humanæ, ceræ, minii ana uncias duas, saponis veneti drachmas tres, croci drachmam unam, camphoræ drachmam dimidiam. M. f. emplastrum, quod pectori, collo, spinæque dorsi imponatur.

§. VIII.

Quæ indicationi quartæ respondeant.

In morbi denique declinatione, quartam indicationem explere, partesque labefactatas roborare, medentem oportet; quoniam facillimum est, reverti tusses. Commendo inprimis essentiam succini, spiritum cornu cervi, cum tinctura tartari, & liquore meo anodyno mixtum, additis aliquot olei ligni sassafras guttulis: nec non essentiam cascarillæ; & sæpenumero illustrem animadverti effectum, quem exserit balsamum vitæ meum, ad aliquot guttas cum extracto vel tinctura croci datum. In fine ad roborandum ventriculum, electuarium, quod ex conservæ rosarum rubrarum unciis duabus, conf. anthos uncia una, succini præparati, nucis moschatæ drachmis tribus & syr. corticum citri vel aurantiorum compositum est, præscribere & ad usum commendare solitus sum: CRATO *Lib. 37. consil. pag. 1093.* ambram cum decocto passularum mirifice collaudat, nec sine ratione: vim enim & roborantem, & simul alvum liquantem possidet. Sed longe præferenda est essentia ambræ genuina, cujus præparationem in observationibus physico chymicis communicavimus. Tum quoque utile est vinum vetus, generosum, Falernum; quod veteres, & præsertim PLINIVS SECVNDVS admodum extulerunt. HIPPOCRATES

TES *lib. de victu*, acutorum usum vini dulcis senibus apprime laudat: neque minus aqua veronicæ vel hyssopi cum vino de stillata & edulcorata convenit: addatur tantillum croci. Externe ad roborandas nimium relaxatas glaudulas faucium & bronchiales, ex quibus humor continuo ad laryngem, & asperam arteriam defluit; insigni cum fructu semper usus sum pulvere, capiti inspergendo, qui ex succino, benzoe, masticha, floribus chamomillæ Romanæ, & caryophillis aromaticis compositus est: os quoque gargarismate frequentius colluendum erit, cui inserviet vel spiritus vini Gallicus, vel decoctum salviæ, hyssopi, florum rosarum rubrarum, cum vino rubro paratum.

§. IX.

Dieta tussientium.

Ceterum in omni tussi, & curanda, & præservanda, magna vis in recto vivendi genere sita est. Moderandus *cumprimis aër, ut talis sit, qui nec frigore, nec nimio calore lædat, sed in quo corpus udore madeat perpetuo:* vespertinus ac nocturnus præ aliis nocet; neque aër frigidus, nebulosus, pluviosus, aut præfervidus, maxime omnium vero aquilonaris, nisi noxam parit. Porro catharris & tussi frequenter obnoxii cavere sibi debent, a cibis valde salitis, fumo induratis, & aromatibus nimium conditis, nec non acidis, austeris, utpote qui sanguinem, ejusque serum acre reddunt, & impurum. Deinceps potus ratio habenda: nulla enim convenit cerevisia, multo minus vinum acidum. Majori cum fructu pro potu usurpabitur aqua hordei sive ptisana, vel decoctum quoddam ex radice chinæ, Scorzoneræ, passulisque confectum; vel hydromel, quod GABELCHOVERVS hunc in modum parare docet: Recipe mellis despumati uncias quatuor, aquæ fontanæ mensuras tres, liquiritiæ drachmas quinque, ficuum numero sex, seminis fœniculi, radicis

pimpinellæ ana drachmas duas, florum malvæ manipulum unum, florum salviæ, violarum, ana pugillum unum, cinamomi scrupulos duos, m. coquantur ad consumtionem mensuræ dimidiæ. In scorbuticis pro potu conducit aqua sola, pura, fontana, non nimis frigida, & vel amygdalis dulcibus, vel pane similagineo distemperata. Vulgus aquam fervidam affundit triticeis furfuribus & infusum frigide non sine insigni fructu in gravi epidemia tussi bibit.

§. X.

Præservationis ratio. Præservationis quoque ratio, maximam partem, in recto rerum non naturalium consistit usu. Qui a tussi convalescentes, vinosis compotationibus, corporis refrigerationibus, animi fortioribus adfectibus indulgent: in eandem protinus incidunt longe graviorem. Senes sibi caveant a pedum, maxime dorsi refrigeratione. *Et quia hyeme* rigente rheumaticæ *adfectiones quam facile contrahuntur*, & caput & cervix & regio præcordialis, lumbaris & pedes in senibus præsertim, quibus tussis admodum est infesta, linteis & integumentis calidis bombycinis maxime a frigore muniendi sunt, ut moderata & æqualis servetur perspiratio: nam quando unam ex hisce nervosis partibus frigus præsertim aquilonare fortiter tangit & penetrat, ob consensum, qui inter has partes viget, reliquæ omnes p. n. adficiuntur. Alvi libertas pariter ac expeditus transpirationis successus nunquam non conservetur, necesse est: quare conferunt moderatæ, sed frequentes, & sub cœlo salubri institutæ corporis exercitationes. Qui succis sunt pleni, hos statis temporibus, & omnino versus æquinoctia, venæsectione, vel scarificatione depleri curent. Eo magis vero recto regimine, tenui victu, conservataque excretionum libertate, a

tussi

tussi se præcavere decet, quando epidemicam exercet tyrannidem.

Cautelæ, cum cura specialiori.

§. I.

Cautela circa expectorantia & dulcia.

IN omni tussi caute mercandum est cum expectorantibus, dulcibus, decoctisque incrassantibus; ne more vulgo solito, nimia, & sola adhibeantur, sicque relaxando magis pulmones, nimium ad illos concitent adfluxum. Eo magis in tussi stomachali, & hypochondriaca ab iis, vel penitus abstinere convenit; pervertunt enim, destruuntque ventriculi vim digestivam, adeoque viam ad cachexiam, & hydropem pandunt.

§. II.

Ferinæ tussis a repressis exanthematibus subortæ curatio.

Tussis ferina, quæ a retropulsis exanthematibus suboritur, *indicat materiæ peccantis ad sua loca revocationem.* Hoc casu divina ferme est virtus æthiopis mineralis vel florum sulphuris, interne cum antimonio diaphoretico vel pulvere bezoardico, vesperi potissimum exhibitorum. Nec præter pedum frictiones, aut pediluvia, præstantius ad detrahendum a pectore serum est vesicatoriis remedium: modo delicatior nostri seculi genius eorundem usum permitteret. In convulsiva infantum tussi, juvat quoque plantas pedum, axungia porci inungere.

§. III.

Tussis rheumaticæ a repulso pedum œdemate subortæ curatio.

Quæ a pedum œdemate in cachecticis retropulso generatur tussis: præter clysteres, incidentia, diaphoretica, & quæ motum a pectore derivant, insignioris usus sunt lenia diuretica v. g. tinctura tartari, succini tartarisata, Elixir nostrum viscerale cum Elixirio n. pectorali remixtum: alias acria, salsa, & potenter quæ urinam movent, qnia detrahunt

dulce serum, exulent; laudata vero serum acre per vias educunt urinarias.

§. IV.

Tussis rheumatico scorbuticæ curatio.

Tussim rheumaticam diuturnam, quæ a scorbutica sanguinis & humorum diathesi originem traxit, non raro curatam vidi, datis interne sero lactis, pulveribusque ex lapidibus cancrorum, pulvere Marchionis, succino præparato, antimonio diaphoretico extracto croci, calcarillæ aquoso, concinnatis; interposito laxante rhabarbarino; propinata pro potu ordinario, aqua frigida, amygdalis distemperata, vel Selterana, vino Moselliano nupta; vel decoctum ex speciebus temperatioribus sanguinem depurantibus ex aqua usui erit eximio. Exhibui quoque vesperi pilulas aloëphanginas, cum pilulis de styrace mixtas: nec non admovendum jussi pectori emplastrum, quod supra descripsimus.

§. V.

Tussis stomachalis curatio.

Si saburra acida, biliosaque ventriculi tussim excitaverit; operæ pretium faciunt absorbentia, lapides cancrorum, succinum præparatum, arcano duplicato nuptum, additis aliquot olei macis guttulis. Jungenda tum laxantia leniora mannata, ac rhabarbarina. Stomachali puerorum, si nihil est, quod prohibeat, succurritur leni emetico.

§. VI.

Tussis hypochondriacæ curatio.

In tussi, ex viscerum imi ventris obstructione nata, quam vocant hypochondriacam, apprime conveniunt, quæ excretiones sanguineas suppressas revocant: nec aliena pediluvia, & antispasmodica. Omnium vero virtutem, multis parasangis superant, aquæ minerales tepefactæ, lacteque caprino, vel melius asinino permixtæ, si sub debito regimine potentur.

§. VII.

§. VII.

Quæ diu duravit tussis, & ad tabem vergit: cura lactis asinini, præparato ad eam corpore, certo profligatur; eo magis, si longæ peregrinationes, aëris mutationes, & roborantia denique, conjungantur. Nec, si nimis humida fuerit, fructuosius est convenienti a cibis, præsertim carnibus abstinentia. *Tussis habitualis curatio.*

§. VIII.

Præstat semper anodyna, ut pillulas de cynoglossa item de styrace cum laxante e. gr. massa pill. aloëphangina-rum vel Cratonis de succino æquali pondere jungere & circa horam somni præbere: alias ab illis solis exhibitis, animadverti tussim supprimi, succedente a nimia congestione humorum & gravitate circa pectus asthmate. *Anodynorum usus.*

§. IX.

Quemadmodum nimium frigus omnibus, qui tussiunt, inimicum est: ita quoque præfervidus calor iis nocet. Quare infusa quoque pectoralia, quæ dicunt theiformia, si calidissima fuerint, exasperant tussim. Omnes ergo potus tepidos sorbere convenit. *Frigus & nimius calor nocent.*

§. X.

Venæsectiones illis prosunt, qui sanguine nimis turgent, venis prætumidis ac funiculorum instar prominentibus, aut excretiones suppressas habent, maxime præservatoriæ, etiam in senibus septuagesimum jam annum transgressis. Nec iis supersedere possumus, si convulsivæ efferata vexent vehementia; ne rumpantur in quodam loco vasa; in puerili etiam & juvenili ætate. Sydenhamius affirmat, se convulsivam epidemicam, non nisi venæsectione, iterata catharsi, & veficatoriis feliciter curasse. *Venæsectionum usus.*

§. XI.

§. XI.

Celsi methodus. Digna, quæ allegetur, est tussi medendi ratio, quam CORNELIVS CELSVS *Lib. IV. cap. IV.* sic exhibet; *Oportet hyssopum altero quoque die bibere, ac lectione uti vehementi, quæ primo impeditur a tussi, post eam vincit; tum ambulare, deinde per manus quoque exercere, & pectus diu perfricare; post ficus pingues edere. In tussi humida prosunt fricationes validæ, cum calefacientibus, sic ut caput quoque simul vehementer perfricetur, ovum quoque sorbile, sulphure adjecto sorbeatur, inpotum vero aqua calida danda.* Et ut verum fatear, præstat omnino Galeni in tussi curanda monitum sequi, qui levibus simplicibus naturæ maxime familiaribus utendum esse docet: quam multis iisque compositis activis e pharmacia petitis. Ita decocto raparum exsiccatarum, vel caulium rubrorum, vulgo **Braunkohl**, vel etiam furfurum tritieorum ex aqua cum saccharo, pertinacem & chronicam tussim in plebeiis sublevatam, quin etiam penitus sublatam meminimus. Si fluxio tenuis copiosior & acris est, quod ex oculorum rubore, titillatione, & morsicatione oris in gutture, sapore salso cognoscitur, succus glyzirrhizæ Hispanicæ, mel despumatum, massa, quæ ex gelatina cornu cervi & decocto glyzirrhizæ inspissatur, oleum quoque amygdal. dulcium cum syrupo papaveris albi mixtum & sensim paulatimque deglutitum præsens adferet levamentum. Neque minus familiaris & egregii usus esse potest ovi luteum recens cum sacharo canto & croco, cum poculo uno vel altero Thee bois leniter deglutitum, item butyrum insulsum cum sacharo, lac cum infuso veronicæ & flor. papaveris rhoeados.

§. XII.

§. XII.

Quando a nimio humorum adfluxu epiglottis, quæ est primum & primarium vocis instrumentum, valde relaxatur & atoniam patitur, indeque vox rauca evadit: gargarisimate, quod ex nervinis e. gr. floribus anthos, lavendulæ chamomillæ Rom. summitatibus thymi, origani, salvia, myrrha compositum & ex vino coctum est, frequentius uti convenit. Exterius quoque laryngi facculum ex supra dictis speciebus addito insuper succino & styrace calamita applicare, non sine egregio fructu consuevi. Raucos non purgari vult Hippocrates, sed horum frigiditatem & humiditatem sanare consuluit capite & reliquis membris, quæ affecta sunt, topicorum usu exsiccandis. Vid. Lib. de victu acutorum.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

De Tussi convulsiva epidemica.

IMploravit quondam meam opem Vir honestus, cujus infantes, quos plures habebat, circa æstatis exitum tussi graviſſima, eaque suffocativa ac convulsiva, laborabant. Siquidem hæc tanto invadebat impetu, ut facie ad nigredinem usque tincta, sine sensu, sine motu, atque sine respiratione jacerent. Recurrebat ea per periodos, circa horam potissimum matutinam decimam; junctis febre, pulsu celeri, & aphthodeis faucium vesiculis. Noctes erant insomnes, appetitus, etiam humidi dejectus, alvus clausa, crebra sternutamenta, & non modo ipsa tussi mucus cum sanguine elidebatur; verum per os quoque ac nares insignis pituitæ copia reddebatur. Hæc affectio jam per quatuordecim dies duraverat: & his debellabatur medicinis. Ano clysteres ex decocto avenæ, oleo amygdalarum dul-

cium, floribus chamomillæ, & ſale communi infundi juſſi: pro potu crebro dedi modo decoctum ex radice chinæ, ſcorzoneræ, altheæ, glyzirrhizæ & ſemine fœniculi paratum; modo avenaceum, oleo amygdalino nuptum; mox raparum exſiccatarum cum ſacharo Canarienſi, & croco permixtum; & pro infuſo theiformi herbam veronicæ, ac hyſſopi. Non minus bis terve quotidie propinavi pulverem, ex antimonio diaphoretico, lapidibus cancrorum, pulvere Marchionis, & nitro compoſitum, cum aliquot liquoris anodyni guttis. Et horum ope convaluerunt.

Epicriſis.

1) Tuſſes convulſivæ epidemicæ, iis non raro graſſantur temporibus, quibus diarrhœæ vel dyſenteriæ ſunt familiares. Tum plerumque æſtatem ferventiſſimam, frigidiora autumni ſequi deprehenduntur initia: unde, quæ æſtate liberior fuit tranſpiratio, hoc tempore ſubito cohibetur, & hinc acre impurumque ſerum ad bronchia decumbit. Sed præterea in ipſo aëre obverſari ſolent exhalationes fere venenatæ; quas in noſtro quoque caſu tuſſis & aphtharum cauſſas fuiſſe, nullum eſt dubium.

2) In tali aëris conſtitutione infantes tuſſi & frequentius, & gravius infeſtantur. Debile enim ac valde ſenſibile eſt, quo pollent, nervorum genus, quod ex facili cauſſa ad motus ſpasmodicos, convulſivos, & ipſum comitialem morbum diſponitur. Deinceps hæc tenella corpora parum curant aëris injurias, ſed quacunque occaſione ſemet ipſi exponunt liberalius. Accedit & illud, quod circa dictam autumnalem tempeſtatem, ob avidius ingeſtos fructus horæos, uvas &c. multas acidas, bilioſas, & acres in primis viis ſibi colligant eruditates: quæ ad exaſperandam tuſſis vehementiam non parum contribuunt.

3) Quem-

3) Quemadmodum tussis asthmati; ita hoc quoque illi, tanquam symptoma, tantum non semper supervenire solet. Duplex est caussa asthmatis, quæ tussis symptoma est: nimirum prima constrictio bronchiorum, altera congestio humorum ad pectus. Constricta quippe bronchia, quæ tussis formale constituunt, remorantur sufficientem aëris ingressum, & liberiorem sanguinis per pulmones circulum. Congestio humorum maxime seri ad pectus in omni convulsiva tussi fit: siquidem instar regulæ perpetuæ est, quod ad debiliorem partem, quales hic sunt pulmones, tussi exagitati, semper majori impetu ruant humores.

4) Dici vix potest, quantum in omnibus spasmodicis ac chronicis morbis, qui foventur ab impuritate humorum, noceat uti cerevisiis; utpote quæ acrimoniam subtiliorem magis alunt, ac exagitant. Soleo in harum locum exhibere decocta, quæ in tussi præsertim temperantia & demulcentia esse debent.

OBSERVATIO II.

Tussis humida diuturna.

Vir triginta sex annorum, sanguineus, succulentus, in castris, quæ sequutus est, variis molestiis, aëris ventorumque injuriis obnoxius, inordinate vivens, & frigidiori loco somnum capiens, neglecta, cui ante sueverat, per biennium, venæsectione, incidit in tussim vehementem, æque ac diuturnam. Pectus humoribus infarctum turgidumque, cum roncho videbatur: **Es kochte immer auf der Brust, als wenn alles voll wäre.** Ejiciebat quoque laborioso ac vehementi pectoris non minus ac abdominis conatu, ingentem muci viscidi ac flavescentis quantitatem, quæ intra nycthemeron collectim binas adæquabat libras. Et hac molesta tussi per quatuordecim jam laboraverat

hebdomades, cum meum quæreret auxilium, corpus admodum contabeſcebat: adpetitus tamen erat integer, alvus aperta, urina pauca ac rubicunda, pulſus poſt paroxyſmum celerior, facies rubicunda. Neque ullum levamen perceperat, licet variis remediorum generibus, decoctis, electuariis, eſſentiis pectoralibus, ac dulcibus fuiſſet uſus. Ego itaque, interdicto cereviſiæ potu, hujus in vicem conſuetum decoctum dedi: alternis diebus exhibui pilulas balſamicas: mane pariter ac horis pomeridianis potari juſſi infuſum pectorale, ex radice conſolidæ majoris, enulæ, glyzirrhizæ, herba ſaniculæ, ſcabioſæ, ſcordii, veronicæ, agrimoniæ, urticæ mortuæ, pyrolæ, floribus hyperici, ſummitatibus millefolii, ſemineque aniſi ac fœniculi paratum. Ex hoc ſumendam ſuaſi drachmam balſami pectoralis, quod ex olei hypericonis unciis duabus, ſpermatis ceti uncia una, balſami de copaiva, Peruviani ana drachma una, croci ſcrupulo uno, florum ſulphuris drachma, olei macis, aniſi, ligni ſaſſafras ana guttis quindecim confectum erat. Exhibui quoque pulverem ex magneſia alba, oculis cancrorum, cornu cervi philoſophice præparato, oſſibus ſepiæ, & ſuccino præparato concinnatum; ac denique emplaſtrum ſuperius deſcriptum thoraci imponendum curavi. Quibus per duos menſes uſurpatis, in tantum conſaneſcebat, ut nihil equidem eſſet, de quo conquereretur; attamen quoties vel acida comedebat, vel vinum bibebat, tuſſi denuo cum rejectione viſcidæ materiæ prehendebatur.

Epicriſis.

1) Ad præſentem tuſſim generandam plures remotiores concurrerunt cauſſæ. Præter temperamentum enim ſanguineum & corporis habitum, ſuccis pituitoſis plenum, venæ-

venæsectionis neglectus, ac frigidius corporis regimen, omnino suffecerunt ad inducendam tussim.

2) Quæ cum forsan ab initio nimiis dulcibus, ac expectorantibus tractata fuit: factum est, ut tonus & ventriculi, & pulmonum magis destrueretur. Ventriculo labefactato debetur corporis contabescentia: languente enim digestione, chylus iners ae impurus, hinc & lympha minus laudabilis, & ad nutriendas solidas partes haud idonea generatur.

3) Pulmonum atoniæ in acceptis ferenda est tussis diuturnitas, cum copiosa mucidæ materiæ rejectione. Namque hi tum fiunt diverticulum humorum seroforum, mucidorumque, qui ex toto corpore eo deferuntur. Distinguenda talis tussis est a phtysica; quoniam rejecta materia nondum purulenta est, nec febris jungitur: pulsus enim celerior, qui paroxysmos sequebatur, dependet a validiori pectoris sub tussiendo concussione, quo sanguis impetuosius, celeriusque per cordis ventriculos, atque arterias propellitur.

4) Et in hoc tussis genere, minus conveniunt sola expectorantia; sed eo dirigenda est curatio, ut affluxus humorum a pectore derivetur; pulmonumque ac ventriculi robur instauretur. His scopis dictorum remediorum ope fecimus satis; e quibus adhuc commemorare juvat Elixir nostrum viscerale, quod ad restituendam digestionem diu adhiberi jussimus.

5) Notabile adhuc est, quod ii morbi, qui atonia partium fulti fuerunt, ex levi causa, ut frigore, cibis acidis, vinosis &c. facile repullulent. Quare longa opus est diætæ curatioris observatione, ac visceralium remediorum continuatione.

OBSERVATIO III.

Tussis catharralis, sæpius recidivans.

Studiosus quidam sanguine abundans, vita sedentaria, victuque pleniori uti solitus, meam aliquando implorabat opem, eo, quod sæpius, simulac corpus exponeret frigori, ventisque borealibus, statim corriperetur tussi, eaque gravissima, mox humida, mox sicca. Suasi propterea, ut venæsectionem, quam nunquam admiserat, instituendam curaret, eamque ter quotannis iteraret: dein singulis quatuordecim diebus pilulas meas balsamicas sumeret; & infuso veronicæ frequentius uteretur. Dedit aures consilio, simulque motui corporis frequentius studebat, eo effectu, ut a molesta tussi liber in posterum maneret.

Epicrisis.

1) Plethoricos, non modo senes, verum quoque juvenes, si *utantur lauto victu, vitaque sine motu desidi*, & *sanguinis missiones neglectui habeant, admisso liberalius* frigore, catharris, coryza, gravedine, tussi &c. circa æquinoctiorum plerumque tempus infestari; crebra certaque testatur experientia. Cumprimis humidam patiuntur ejusmodi subjecta, si serosis turgeant succis; tumque crisεos instar se habet hæc evacuatio; siquidem superata hac affectione optime habent.

2) In ciendis fluxionibus ingentem frigus exserit potentiam, in dispositis maxime subjectis; dum constringendo corporis superficiem, venosumque corticem, humores magis ad interiora pellit; ex quibus serosa portio, pulmonales ingreditur veiculas. Hinc CAROLVS PISO *tract. de morbis excolluv. serosa observ. 83. pag. 180.* de se ipso testatur, quod hyeme verticem capitis, futuramque coronalem nunquam detegere debuerit, quin statim tussim pateretur.

3) Et

3) Et in tali tusi curanda, testante eodem PISONE *loc. cit.* & suffragante experientia, non praestantius est remedium, quam ab initio statim sudorem movere. Inserviunt huic scopo infusa theiformia mane intra lectum sorbillanda; sumto praecedente vespera, pulvillo diaphoretico. Neque enim hoc in casu *convenit*, statim ab initio laxantia propinare; nisi congestio ad pectus nimia fiat. Anodyna tum exhibere, nihil est, quam oleum camino addere.

4) Praservatorium autem finem, nostra potissimum respicit curatio. Atque sic, praeter rectum vivendi genus, praeter crebriorem corporis exercitationem, non efficacius commendare potuimus praesidium, qnam statis temporibus repetitas venaesectiones, quibus imminuta humorum mole, tanquam remotiori causa, occasionalis, quae est frigus, non adeo magnam obtinet efficaciam.

OBSERVATIO IV.

Tussis cum hemicrania.

Juvenis florentis aetatis & vultus, fervidi ingenii & sanguinis, teneraе & macilentae constitutionis, post variolarum morbum, quem ante tres annos perpessus erat, saepius incidit vere praesertim & autumno in molestam tusim, plerumque cum hemicrania & interno aestu conjunctam. Ego ad hanc avertendam suasi, ut corpus, praecipue pedes a frigoris vehementia curatius muniret; & quoniam paulo largius bibebat vinum, ut circa aequinoctialia tempora sanguinem emitteret, & infusum veronicae cum radice glycyrrhyzae singulo mane biberet: Hoc modo per duos annos liber ab hoc malo permansit. Factum vero est, ut neglecta vernali venaesectione & studiis & lucubrationibus immoderatius indulgens, & omnes aëris injurias spernens, in catharralem febrem cum vehementi tusi & immani hemicrania sinistri lateris, accurate circa horam vespertinam sextam

sextam redeuntem, & per totam noctem perseverantem incideret. Tusis erat initio sicca, post modum valde humida reddita est. Recusabat fere omnia remedia; fontem vero Selteranum loco cerevisiæ bibebat; sed cum exiguo levamine, ut potius & dolor capitis & rheumatismus pectoris invalescerent. Ego in consilium arcessitus, loco fontis Selterani bibendam suasi emulsionem, quæ ex decocto rasuræ C. C. & amygdalis parata erat; electuarium quoque præbui ex oleo amygdalarum dulcium, syrupo papaveris albi, spermate ceti, croco; vesperi dosin pulveris mei bezoardici & mane infusum veronicæ cum radice liquiritiæ superbibendum ordinavi. Ad aperiendam vero alvum, & sordes viscidas a pectore avertendas, quia decoctum mannatum respuebat, alternis diebus sumendum dedi pulverem sequentem: Rec. lap. cancror. cremor. tart. ana drachmam dimidiam, diagrydii sulphurati, cinnabaris præparatæ ana gr. VI. olei macis guttam unam. *Quatuor vel sex a quavis dosi* secutæ fuerunt sedes, *& post ter reiteratum hunc pulverem* & tusis & hemicrania permolesta sensim paulatimque conquieverunt, ac penitus demum cessarunt.

Epicrisis.

Plura mihi obvia sunt exempla, tusim primo catharralem, postea vero phthisicam redditam post morbillos, imo variolas, quæ valde infestæ sunt pectori, insecutam fuisse, præcipue si justa vitæ ratio fuerit posthabita, & corpus non ab injuriis tempestatum, quæ catharros & tusses ciere solent, præmunitum. Neque pauca mihi cognita sunt exempla; sola prudenti sanguinis e vena misione una cum debito vivendi regimine in sanguine præfervido abundantibus & catharrales tusiculosos insultus, & ipsam veram phthisin, fuisse averruncata. Et quia ex hemicrania periodice re-

redeunte, vitioſam humorum colluviem prima in regione ſtabulantem & tuſis cauſſam foventem judicavi, præbui pulverem egregie & ſine noxa primam regionem expurgantem, non ſine ſingulari fructu ſubſequente; utpote ab ejus uſu mox levamen ſymptomatum inſigne egregius juvenis percepit.

OBSERVATIO V.

Tuſſis hypochondriaca.

Vir 50. annorum, cholericæ & macilentæ conſtitutionis, a tenera ætate ex diuturnis lucubrationibus hypochondriacus factus, varia & frequentia ad fluxum hæmorrhoidalem ſenſit molimina; qui cum per vaſa ſedis nunquam ſucceſſit, ante decem annos vomitum patitur cruentum, qui tamen inſtituta mox in pede venæſectione, ſubjunctoque rhabarbarinorum & pulverum nitroſorum ac abſorbentium, *nec non continuato per aliquot tempus fontis* Schwalbacenſis cum *lacte mixti & calefacti uſu*, cohibitus exinde nunquam rediit. Ante annum vero ex domeſtica calamitate valde contriſtatus, prævia repentina virium & appetitus, nec non ſomni proſtratione, tuſſim incidit humidam hypochondriacam adeo quidem vehementem, ut per integras ſæpe horas, præſertim nocturno & veſpertino tempore, ingentem viſcidi ac tenacis cinericei muci copiam non ſine moleſtiſſimo hypochondriorum & abdominis dolore exſcreando, æger defatigaretur. Ceterum, pectus *omni caruit vitio*, nec ſputum unquam ſanguine apparuit mixtum; Alvus autem non obſtante flatuum, qui crebrius per os eructabantur, copia ſatis ſuperque erat fluida; ſub cujus depoſitione vires aliquantiſper decreſcere videbantur. Conſultus ego in hoc affectu, cum ejus fomitem inprimis viis ac imminuta ventriculi digeſtione latitare conjicerem, ad hanc ipſam reſtituendam primo pul-

verem ordinavi stomachicum ex radice ari, pimpinellæ albæ, sale absynthii, succino, pulvere cortic. aurant. immat. viridium ad partes æquales sumtis, additisque aliquot guttulis olei macis & ligni sassafras compositum, bis per diem capiendum, cujus loco interdum summo cum fructu adhibui essentiam stomachicam pectoralem ex Essent. gentianæ, succini, cascarillæ, nuciflæ, croci, card. bened. myrrhæ & spiritu salis ammoniaci anisato præparatam. Binis quoque vicibus per hebdomadem ad expurgandas leniter primarum viarum cruditates, pilularum Cratonis gr. XV, cum duobus granis extracti croci, assumenda suasi, & loco potus ordinarii aquam fontanam simplicem cum quarta vini parte permixtam commendavi. Quibus effectum est remediis, ut observato accuratiori in diæta regimine, absoluto mensis unius spatio æger non modo molesta tussi liberatus fuerit, sed & cum appetitu ac somno quietiori, vires sensim recuperare cœperit.

Epicrisis.

Hæc historia satis abundeque docere potest, tussim & vehementem & diuturnam & cum magna viscidi humoris excretione junctam, ex stomachi & primarum viarum, quæ alimentorum digestioni præsunt, vitio & dejecto robore, nulla licet pulmonibus inhærente labe, ortum trahere posse, præsertim in hypochondriacis, quibus stomachus semper male affectus est, accedente præsertim gravi tristitiæ affectu, quo nihil ad vim solidarum, inprimis intestinorum & nervosarum partium imminuendam est potentius. Ex quo facile intelligitur, omnem prorsus curandi rationem eo esse dirigendam, ut vires deperditæ & universo corpori & maxime ventriculo per convenientia remedia restituantur. Et hoc præterea annotare licet, quod hypo-

hypochondriaci & hæmorrhoidarii per graves & diu perseverantes animi affectus, nullis aliis etiam accedentibus causis, quam promte & facile in multas & varias, easque longas corporis passiones delabi possint.

OBSERVATIO VI.

Rheumatismus pectoris.

Generosus vir, ampla in dignitate constitutus, sexaginta & ultra annorum, sanguineæ & vegetæ nunquam non complexionis, rarius afflictam habuit valetudinem, & parcius hinc medicorum consiliis & medicamentis usus est, nisi quod bis quotannis circa tempora æquinoctialia venæsectionem admiserit, Hic vir eruditus, si ullus alius, studiis, mentis laboribus, & occupationibus assiduis per longum annorum spatium sub immobili vitæ genere districtus erat, & tamen satis vegete valuit. Ante anni dimidium cum autumno consuetam ex incuria venæsectionem omitteret, & ob metuendum fortunæ suæ detrimentum sub ingenti negotiorum & occupationum mole, animo valde perturbato & mœsto esset; vigorem & animi & corporis paulisper fractum persensit cum somno parco, interrupto, & crebrioribus sudoribus, maxime frigidis, matutino præsertim tempore stipato. Accidit præterea, ut sub mutatione & inæquali cœli autumnalis statu, auræ frigidiori corpus cum exponeret, prævia horripilatione in catharrum & tussim incideret; quam etiam prodiens in publicum neglexit. Inde vero factum est, ut fatiscentibus viribus & ciborum adpetentia, aucto circa vesperam calore, pulsuumque celeritate, in gravem pectoris rheumatismum fuerit conjectus; qui hoc modo se prodebat: Aderat tam violenta tussis sicca in principio noctu maxime infestans, ut omnem respirationem ad suffocationis fere periculum adimeret; cum maxima & intolerabili anxietate conjuncta, ut aliquoties ipse

decumbens; ad ſpiritum liberius trahendum e lecto ſurgere, non ſine moleſta ſudoris ſuppreſſione coäctus fuerit. Petiit a me conſilium. Ego, cum hujus affectus originem exprimarum viarum & hypochondriorum ob flatulentas abdominis diſtenſiones, alvum ſtrictiorem & intermiſſam venæſectionem derivarem; *& non pro* ſimplici catharrali, ſed rheumatica tuſſi habendam eſſe judicarem; ſanguinis detractionem ſummopere ſuaſi, & utut alius medicus, forſan ob præjudicia ſua, quibus circa venæſectionis uſum in febrilibus inſultibus imbutus eſt, hanc non ratam haberet; me tamen autore ac ſuaſore, decem minimum unciæ ſanguinis tenaci muco referti fuerunt detractæ. Ex quo mox inſigniſſimum in faciliori reſpiratione perſenſit allevamentum. Tuſſis vero ſicca tranſiit iu valde humidam; ita ut miram quantitatem craſſi muci quotidie cum valida thoracis commotione ejiceret; quæ tuſſis maxime cum anxietatibus noctu affligebat, & omnem fere ſomnum adimebat. Ipſe Dominus Patiens pilulas Dn. N. S. aſſumebat, quas aliquot quidem ſedes fuerunt ſecutæ, ſed poſtea vehementiores alvi adſtrictiones cum inſigni anxietate perſenſit. Subſtitui ego igitur infuſum mannatum ad avertendam a pectore nimii humoris congeſtionem ſingulis tribus diebus ſumendum; ex quo egregium percepit levamen. Mane infuſum veronicæ, & de die ptiſanam amygdalinam, circa veſperam, cum pulſus & calor ſemper eſſet auctior, pulverem nitroſum cum antimonio & ſuccino mixtum dedi; quibus remediis per Dei gratiam intra duos menſes violentia iſtius rheumatis ceſſavit. Nihilo minus Dominus Patiens adhuc de noctibus inſomnibus, flatulentiis primarum viarum, & anxietatibus, mœſtis cogitationibus, & fractis viribus conqueſtus fuit; & quia judicavi, horum ſymptomatum fundamentum in prava alimentorum digeſtione,

ſtione, propter vim ſtomachi & inteſtinorum digeſtricem, a morbo, & animi affectibus fractam eſſe poſitum; ſufficientem motum & exercitationem corporis, converſationem cum amicis, potum aquæ ſimplicis cum quarta parte vini Rhenani dilutæ, & uſum elixirii noſtri viſceralis cum bona corticum aurantiorum eſſentia permixti ſuaſi. Quorum remediorum ope etiam integre vir longa vita dignus convaluit.

Epicriſis.

Tuſſim pure catarrhalem cum febricula quadam, a rheumatica probe ut diſtinguat Medicus, *in praxi* valde neceſſarium duco; quia hæc longe alia remedia & medendi rationem quam illa poſtulat: Catarrhalis ſimplex tuſſis diciturhæc, quæ cum gravedine capitis, & coryza fit a *tranſpiratione ob inæqualitatem aëris, tempore maxime autumnali & vernali ad interiora repreſſa oritur*, & plures homines ſimul afficit, unde dici ſolet epidemia. Rheumaticæ vero natura longe alia eſt. Nam licet a tranſpiratione habeat ſœpius ſuam primam originem; potiſſimum tamen vitioſæ plethoræ & cacochymiæ, ventriculi pravæ digeſtioni & viſcerum abdominis vitio cauſam ſuam debet, unde etiam graviora juncta habet ſymptomata, diutius durat, & magis eſt individualis. Catarrhalis facilius tranſit, & ſolius naturæ beneficio, modo non error *in diæta commitatur*, magno ſæpius ſanitatis commodo ſubſequente ſolvitur; Multo minus vero magnæ efficaciæ præſidia, uti eſt venæſectio exigit; quæ tamen in tali tuſſi, quam nos vocamus rheumaticam, & jam deſcripſimus, ceteris paribus, locum invenit commodiſſimum. Præter hæc illud in uſum ſcientiæ medicæ ex relata morbi hiſtoria & cura annotandum cenſeo, quod malum flatulento ſpasmodi-

modicum, quod communi nomine affectus hypochondriaci venit, etiam in vegetioribus subjectis a studiorum intemperantia, vita motus experte, intermissa sanguinis copiosioris detractione, superveniente diuturniore animi perturbatione suboriri, & leviorum morborum vehementiam exacerbare possit. Denique in gratiam juniorum medicorum non silentio prætereundum esse puto, ad restaurandum robur ventriculi & intestinorum, medicamenta temperata balsamica, sed frequenti & moderata dosi sumta, & potum aquæ frigidæ cum vino spirituoso permixtum egregie conferre. Dici enim vix potest, quam salutare sit potus genus aqua purior, simplex, cum majori vel minori parte optimi vini permixta, tum ad sanandas præsertim chronicas passiones, tum etiam ad eas avertendas, & robur per morbi vim amissum recuperandum. Illud adhuc ad complendam superiorem morbi historiam commemorandum est, quod, *cum jam in declinatione erat morbus, mitiori & tussi & pectoris oppressione reddita*; Domino Patienti ex consilio alterius Medici, me quidem invito, duodecim sanguinis unciæ per pedis venam sectam detractæ fuerint, ea medentis intentione, ut affectio molesta sic dicta hypochondriaca averteretur. Verum quam in consulto id factum fuerit, eventus docuit. Vires enim jam tum a præcedente morbo, nimia humorum expectoratione & parciori somno imminutæ, & penitus collapsæ erant; & ciborum adpetentia & virtus ventriculi concoctrix maxime vacillans, ingentem cruditatum peperit proventum; quæ morbum intestinorum, per flatus & spasmos augendo inquietudinem & anxietatem, pectorisque oppressionem, noctu maxime instantem, & vim imaginativam mentis acerbiorem reddiderunt; & curationem haud parum protraxerunt. Ex quo intelligitur, quam noxia sit ex longo

morbo

morbo convaleſcentibus largior ſanguinis, in quo vis & robur ſolidorum vitale poſitum eſt, detractio; eo quod ejus copia & ſpirituaſcentia jam ab ipſo morbo ſatis imminuta fuit.

OBSERVATIO VII.

Tuſſis ab ædemate pedum repulſo.

Fœmina generoſa ſexagenaria naturæ alias ſatis robuſtæ, gravi haud unquam laboravit morbo, præterquam quod ante duos annos de doloribus artuum vagis, tumidis pedibus, & corporis languore fuerit conqueſta. Huic contigit id infortunii, ut incuria ex alto per viginti ſcalas præceps delapſa fuerit in terram, ubi ex magna conſternatione jacuit fere exanimis. Detecto corpore magna in pedibus contuſio viſa fuit, cum profundo in dextro pede cruento vulnere; cumque graviter terrore perculſa eſſet, cum *ingenti virium lapſu, & internis & externis remediis ſatis* ſuperque ipſi fuit proſpectum. Sed tertio mox a lapſu die in immanem tuſſim ferinam & convulſivam conjecta eſt, quæ noctu, præſertim, quando claudendo oculos obdormiſcere cœpit, omnem adimendo ſpiritum, ſuffocationem minabatur. Medicamentis contra hoc ſymptoma præſcriptis nihil proficientibus, & ego vocatus ſum. Ordinavi hoc medicamentum: Rec. M. Pil. de ſtyrace, alœphanginarum ana drachm. dimidiam. f. pil. no. quinquaginta, de quibus decem *alternis diebus* circa ſomni tempus aſſumtæ fuerunt. *A quibus uſurpatis optime habuit, & tuſſi reddita mitiori* & evanescente omni ſuffocationis metu. Nihilominus cum continua pectoris oppreſſione, tuſſi ejecit inſignem pituitæ copiam; languebat diu appetitus, nec ſomnus adeo fuit placidus. Pedes vero, qui antèa fuerunt tumidi, graciliores apparebant, & quod notabile, fœmina per totum fere morbi decurſum de ingenti frigoris ſenſu in pedibus conque-

querebatur, adeo, ut lagenis fervida aqua repletis eos continuo fovere opus fuerit. Medicamenta, quæ insignem opem in hoc affectu tulerunt, fuerunt mixtura ex aqua hyssopi, veronicæ, oxymeli squillitico, lapidibus cancrorum, antimonio diaphoretico, spiritu C. C. succinato, syrupo cortic. aurant. debita dosi, & proportione concinnata; neque minus pulvis ex spermate ceti, floribus sulphuris, sacharo, & pauxillo balsami Peruviani & croci; infusum quoque ex hyssopo, veronica, & cortice ligni sassafras: præterea quoque elixir roborans pectorale & stomachicum ex tinctura tartari, essentia succini, croci, & corticum aurantiorum recentium; quorum ope intra sex septimanas convaluit.

Epicrisis.

In hac morbi historia digna sunt, quæ præ aliis observentur, momenta: 1) quod *immanis illa consternatio ac* terror, vim suam non *in totius corporis extremitates*, ut ordinario fieri solet; sed tantum in pedes exercuerit: dum illi antea notabiliter tumidi protinus detumescere, ac refrigescere cœperunt. Hinc per metastasin insignis seri impurioris, eo usque in pedibus stagnantis copia, ad pectus delapsa, vehementem pectoris rheumatismum, ac convulsivam fere tussim, qua antea nunquam laboraverat, induxit. Talis consensus pedum cum pectore; aliis quoque exemplis mihi perquam notus est: ex quibus hoc est valde notabile: Laborabat quondam hujus Academiæ Professor, tumore pedum œdematoso, ad abdomen usque ascendente. Hic cum tertiana febre, epidemicam tunc stragem inferente corriperetur: factum est, ut per ingens cum horrore junctum frigus, sub accessionum initio statim detumescerent pedes. Verum mox successit summa spirandi difficultas, cum insigni pecto-

pectoris oppreſſione, adeo ingravelcens; ut fruſtra datis varii generis remediis, ſub quarto paroxysmo, accedente catharro ſuffocativo exſtingueretur. Ejusdem tenoris caſum, ante aliquot annos adnotavi in generoſa quadam fœmina; quæ pedum œdemate diu affecta, accedente demum tertiana, fatis ceſſit. 2) Confirmat quoque hic caſus, quod ſalva ac integra pulmonum ſubſtantia exiſtente, ex ſola vitioſæ materiæ translatione, gravis pectoris rheumatiſmus, & diuturna tuſſis ſuboriri queat: noſtra enim ægrotans nunquam incommoda in pectore antea ſenſerat.

OBSERVATIO VIII.

Tuſſis chronica habitualis.

Vir annorum ſexaginta octo, habitus corporis ſuculenti, conſtitutionis plethoricæ, lauto victu, vitaque ſedentaria utens, meum aliquando requirebat auxilium, eo, *quod diuturnis pectoris adfectionibus vexaretur. Retulit ſcilicet, ſe juvenem hæmoptyſin fuiſſe paſſum, & hac* congruis medicaminibus ſedata ac percurata, retinuiſſe tuſſim humidam habitualem. Hæc quotannis autumnali ac hyemali potiſſimum tempore, coryza, aliisque catharralibus defluxionibus ſtipata infeſtabat, tanta ſæpius ferocitate, ut ſuffocari non raro videretur. Noviſſime vero medio hyeme accedebat tuſſis ſicca; qua per aliquot dies inſiſtente, horror atque calor jungebantur, tumque ſequebatur liberior expectoratio muci copioſi, ſanguine grumoſo, ſubnigricante permixti. Præſens igitur medicus venam in pede tundi juſſerat, qua ſecata levatum fuit pectus, & æger, uſurpatis adhuc variis remediis a malo ſuo liberatus. Quum autem hujus recurſum timeret; ad hunc præcavendum, meam deſideravit opem. Quare injunxi rectum rerum non naturalium uſum; & præterea ut humorum adfluxus a pectore derivaretur, ſuaſi laxantia ac diaphoretica: illa

quidem ex rhabarbaro paranda, ſœpiusque uſurpanda; hæc in forma infuſorum mane adhibenda. Cereviſiam quoque pro potu interdixi, & in ejus locum decoctum ex radice ſcorzoneræ, chinæ, raſura cornu cetvi, radice cichorei, liquiritiæ, ſemineque fœniculi concinnatum ordinavi. Inde nunciavit mihi, ſe nihil, de quo amplius conqueratur, habuiſſe; ſed ſi forſan acidis inter prandium uteretur, recrudeſcere nonnunquam tuſſim.

Epicriſis.

Meretur attentionem in præmiſſa morbi hiſtoria, quod hæmoptyſis, quæ in juventute proruperat, poſt quadraginta demum annos redire poſſit. Cauſſa in ſola plethora accreſcente quærenda eſt, qua per commodam venæſectionem imminuta; ceſſavit utique periculoſa ſanguinis per pulmones ejectio. Neque minus hic caſus nos clare docet, quantum *vitii & labis, ſeu potius imbecillitatis* in principaliori viſcere a morbo *diu illud infeſtante* relinqui poſſit; adeo, ut ſanguinis in ſene hoc immodica redundantia non aliis interioribus partibus & viſceribus, ſed pulmonibus infeſta fuerit. Videmus etiam habitualem & per multos annos durantem tuſſim, minus quidem periculoſam, ex ſemel male affecto pulmone ſuboriri poſſe. Nam vitium, ſolidis partibus diutius inhærens, non tam facile ex toto tollitur, minimum, dum debilitatem quandam relinquit, ad plures morbos eorumque recidivas diſponit.

OBSERVATIO IX.

Tuſſis in ſene ſaluteris.

Novi virum literatum ſeptuagenario majorem, mediocris corporis habitus, & moderatioris animi, vitæ & victus, qui ob arcendam plethoram, quæ multorum etiam ſenilium morborum fœcunda genitrix eſt, ſingulis fere annis

nis bis vel ter ſanguinem e pedis vena mittendum curavit, & inde etiam quoad omnes corporis functiones ſatis bene habuit, præterquam quod per quindecim fere continuos annos moleſta febre rheumatica tuſſiculoſa, per aliquot ſeptimanas ſæpius perdurante afficiatur; quæ ipſum interdum ex improviſo, vento maxime regnante boreali, corripit; hanc laſſitudo corporis, gravitas in capite & pectore, dolor tenſivus circa primam lumborum vertebram, pedum refrigeratio, alvus ſtrictior, urina tenuis, ſternutatio, appetitus auctior prænuntiant. Sequitur poſtea tuſſis primo violenta & ſicca, cum calore præternaturali anxio, & cum alternante horridula & æſtuoſa extremorum alteratione. Elapſis aliquot diebus valde copioſa lenti & viſcidi muci ſucceſſive ſit excretio. Urina quæ primis diebus erat tenuis, jam craſſa fit, pauca & ſedimentum deponit. Tandem *intra duas vel etiam tres hebdomades ſponte vel per ſudorem univerſi corporis, vel per ſedes morbus ſolvitur.* Redeunt mox & animi & corporis vires, redit quoque ciborum adpetentia; ſomnus fit quietior, & reliquo anni tempore a morbis, qui huic ætati alias familiares eſſe ſolent, immunis vivit. Remediis in hac tuſſi non niſi levibus & ſimplicibus utitur; præter regimen externum conclavis & lecti valde temperatum & abſtinentiam a conſueto cereviſiæ potu, infuſum Theiforme ex veronica, radice glyzyrrhizæ, lacte, juſcula quoque avenacea, cum ſacharo canto, & aliquot cochlearibus olei amygdalarum dulcium bibit. Circa veſperam doſin pulveris bezoardici leniter nitroſi ſumit; & quando urina incipit deponere ſedimentum, intra quatriduum ſemel decocto mannato, ad amurcam a pectore avertendam & foras ejiciendam, ſummo cum fructu utitur.

Epicrisis.

Rheumaticæ ejusmodi febres si placide tractantur & decurrunt, criticæ & medicinales merentur dici rectissime. Tota enim sanguinis & humorum massa ab heterogeneis ipsi immixtis succis per congrua emunctoria depuratur; sed hæc depuratio, a natura, ut ita loquar, instituta fit per gradus, eget tempore, expectatione ac patientia, nec vult præcipitari multis aut minus congruis & validis medicamentis. Causam ejusmodi catharralium & rheumaticarum febrium, vulgo in transpirationem prohibitam tantum rejiciunt; ast quando perpendimus, raro hyeme, licet frigidissima, sed vere plerumque & autumno ejusmodi febres, cujus generis etiam sunt, quæ variolis, morbillis, doloribus etiam arthriticis accedunt, corpora infestare; statuendum potius videtur, non solum cohibitam perspirationem, causam esse sed peculiare vitium in atmosphæra nostris succis & partibus solidis adversum, latitare; quod nos quidem in virulentæ & fermentativæ indolis materia, ex pravis exhalationibus oriunda collocamus. Præter hæc discere id oportet, venæsectionem per se senili ætati prorsus non esse adversam; ut potius ad longam & sanam vitam multum conferre possit. De quo argumento in dissertatione de venæsectionis usu ad vitam longam prolixius egimus. Illud adhuc subjiciendum esse censeo, quod Dominus Patiens sedulo observaverit mitissime & optime hunc morbum in salutem vergere, si mox a principio usque ad finem & plenariam restitutionem omni studio ac cura tractetur; contra vero, si primis diebus negligatur, nec accuratum regimen observetur, neque in rerum non naturalium usu, vitando aërem frigidum & humidum sibi moderetur, non modo gravio-

graviorem & diuturniorem fieri; ſed etiam ſæpius magna cum ſævitia & periculo reverti.

OBSERVATIO X.

Tuſſis convulſiva infantum.

Tuſſes convulſivæ, ſi ullam infeſtant ætatem, idque non ſine periculo, certe id in infantibus & pueris contingere, in praxi obſervamus; idque maxime quando ex præternaturali temporum conſtitutione naſcuntur, adeoque epidemice graſſantur. Vidimus id crebrius & maxime anno 1709. hyeme poſt hominum memoriam, menſe Januarii & Februarii intenſiſſima. Nam principium anni Euro noto ſpirante erat nebuloſum; Poſtero autem & ſubſequentibus diebus Zephyrus vehemens pluvias, & noctu inter d. 5. & 6. Januar. plurimam nivem Eurus, verſus aquilonem inclinans, cum intenſo frigore adduxerat; quod in dies fere, *inter matutinas præcipue nebulas diesque & noctes ſerenas, creſcendo ea vehementia nos adflixit*, quâ de longe lateque querelas multiplicare Europæ contigit; donec d. 20. prægreſſa nivoſa, veſperi auſter temperatiorem & pluvioſam auram induceret. Quod intenſiſſimum frigus aliquamdiu quidem remittens, medio tamen Februarii revertens totam gelu terram conſtrinxit; eo tempore, & etiam ſequenti vernali pleuritides ſpuriæ & veræ, peripneumoniæ, graviter affligebant adultiores; tuſſes vero ferinæ, convulſivæ, cum ſuffocatione conjunctæ multis & pueris & *infantibus* erant lethales. Et cum tum temporis in aula Berolinenſi in officio Regio ut Medicus verſarer, ſæpius a me conſilium flagitatum fuit. Curam eo direxi, ut ad ſpasmos pectoris & præcordiales ſopiendos accommodata & interna & externa præſcriberem. Inter externa unguento pectorali, quod in Auguſtana Pharmacopœa deſcribitur, cum eſſentiæ croci æquali portione &

pauxillo camphoræ commixto linteamina imbui, & regioni præcordiali frequenter imponi jussi. Clystere quoque domestico simplici carminativo venter solutus; Interne vero nil nisi electuarium ex oleo amygdalarum dulcium, spermate ceti, item syrupo papaveris albi, in jusculo avenaceo datum fuit. Remittente hinc quodammodo vehementia spasmorum, sequenti mixtura ad colluviem vitiosi muci in ventriculi & intestinorum canale, neque minus in bronchiis stagnantem, tam per expectorationem, quam etiam per alvum exturbandam usus sum. Rec. aquæ hyssopi, veronicæ ana unciam unam, essentiæ croci, spiritus salis ammoniaci ana guttas quindecim, syrupi mannæ cum rhabarbaro drachmas duas, tartari emetici soluti granum unum. Hæc mixtura pueris duodecim vel quindecim annos natis, dimidia pars ejus illis, qui sex vel septem vel octo annos habebant, quarta trium annorum infantibus fuit data. *Secutus est vomitus cum præsentaneo levamine, & expectoratio etiam melior facta.* Alternis diebus repetita hæc est mixtura; reliquo tempore mixturæ ex aqua florum tiliæ, liliorum convallium, primulæ veris, cerasi. nigr. veron. cum pulvere Marchionis, cinnabari, antimonio diaphoretico, additis aliquot guttulis spiritus cornu cervi succinati, item essentiæ croci datæ fuerunt, & plerique ex his remediis optime se habuerunt.

Epicrisis.

Cum infantes & pueri patentiores habeant cutis poros & vias, facilior etiam aëris intemperatioris & asperioris in eorum corpora est ingressus, adeo, ut ex parte humores tenues lymphaticos inspisset, & transpirationem impediendo, adinteriora ventriculum potissimum & pectus eos compellat. Et quoniam infantes ob satis tenerum, mobile,

&

& sensibile genus nervosum, ad motus spasticos & convulsivos aspectu sæpe horribiles sunt propensi, mirum non est, eos præ aliis ætatibus, quando ejusmodi tusses regnant, acerbiora experiri symptomata. Videmus enim vehementissime moveri & contrahi pectus, cum omnibus artibus, sub collo & facie mirum intumescente & sanguine suffusa, oculis torvis existentibus, & ob spirationem difficillimam ægros sæpe occluso pharynge pro mortuis haberi. Prima igitur medici sit intentio, ut motus hos enormes quodammodo sopiat, & postea collectam lentam & viscidam tam in pectore quam in ventriculo & duodeno hærentem materiam blande per vomitum & alvum eliminet. Et certe concisa dosi tartarus emeticus solutus in mixtura commoda, ejusmodi in casibus si detur, longe optimum & desideratissimum præstat effectum. Id quod etiam in tussi convulsiva & suffocativa, quæ in variolarum, item morbillorum maxime declinatione infantes infestare solet, summo cum levamine ægrotantis sæpius expertus sum. Vidi etiam non raro tussim convulsivam in infantibus difficili dentitione laborantibns, quæ nullo modo & medicina sopiri potuit, post dentium vero eruptionem sponte cessavit. Adeo, ut ex sola hac observatione recte colligere possimus, motus hos pectoris violentos, non semper pro causa materiam insignis molis habere, sed a sola vellicatione nervosæ cujusdam partis originem suam trahere posse.

OBSERVATIO XI.

Tussis hypochondriaca.

Vir quidam ætatis consistentioris, concionatoris munere fungens, hypochondriacis ob vitam sedentariam passionibus per longos annos obnoxius fuit, nimirum alvi obstructione, dolore sub hypochondriis tensivo, adpetitu vago, tinnitu aurium vexatus &c. His tandem vernali tempore, acce-

accedente forſan corporis refrigeratione, jungebatur tuſſis, & per integrum jam inhæſerat ſemeſtre. Veſpertino præſertim ingraveſcebat tempore, tumque efferata vehementia infeſtabat, donec poſt magnos conatus, muci admodum viſcidi quidpiam excerneretur. Neque tamen minus pectus grave, & ſpiratio erat difficilis; ſumtis epulis magis invaleſcens.

Epicriſis cum conſilio.

Tuſſis chronica & pertinacioris indolis eſt illa, quæ moleſtiſſimo inteſtinorum morbo, qui vulgo hypochondriacus vocatur, laborantibus infeſta eſt. Atque ratio in promtu eſt: nam quia tuſſis a nimia congeſtione humorum ad pectus valde infirmum & atonia affectum accidit, & prima in hypochondriacis regio ob deſtructam digeſtionem, vitioſos multos crudos humores ſuggerit; non mirum eſt, ejusmodi generis tuſſes non tam facile ſanationem recipere. Accedit & hoc, quod illa convulſiva thoracis & totius abdominis concuſſio, quæ fit per tuſſim, digeſtionis, quæ fit ſecundum naturam, negotium, in inteſtinorum canale plus adhuc labefactet & pervertat. Nam plura mihi cognita ſunt exempla, quod diu multumque perſeverante tuſſi ob vitiatam digeſtionem & canalis inteſtinalis tonum deſtructum, affectio hypochondriaca demum producta fuerit. Ex quo jam facile intelligitur, difficilem omnino eſſe tuſſis hypochondriacæ curam. Neque enim, quæ in ſimplici & catarrhali epidemia tuſſi idonea ſunt remedia, hic ſufficiunt; ſed reſpiciendum quam maxime eſt, ad digeſtionem ventriculi juvandam, & deſtructum inteſtinorum tonum reſtituendum, ac circulationem etiam ſanguinis per viſcera abdominis, quæ in hypochondriacis lentior eſt, promovendam. Ego itaque in præſenti caſu, atque

atque etiam in aliis ſimilibus non ſine inſigni fructu, præparato prius corpore, ceteris pharmacevticis alias ſatis efficacibus remediis nihil proficientibus, curam cum aquis mineralibus, acidulis vel etiam thermis temperatioribus, ſine vel etiam cum lacte, pro diverſa ſubjectorum & circumſtantiarum ratione inſtituendam ſuaſi. Ante vero, inter & poſt earum uſum elixiriis temperatioribus ſtomachicis & balſamicis, & ejusdem virtutis pilulis, ſubjuncto ſimul loco potus ordinarii decocto temperato ex radicibus & lignis totam curam abſolvendam ſtatui; non neglecta etiam accommodata ſanguinis vel per venas hæmorrhoidales hirudinum ope, vel per ſectionem venæ in pede miſſione, modo poſt illam, præſertim autumno & vere patiens frigidum auſtrâlem aëris ſtatum evitet. Nam dici vix poteſt, quam graviter ex hujus rei neglectu luat æger, & quam ſæviter inde tota paſſio ingraveſcat.

OBSERVATIO XII.

Tuſſis in gravida.

Generoſiſſima fœmina in vicina urbe quartum menſem prima vice gravida, anno 1732. tempore, quo & variolæ & convulſivæ tuſſes epidemice & ſæviter graſſabantur, vehementiori etiam infeſtabatur tuſſi cum febricula nocturna; appetentia ciborum penitus erat proſtrata; ſiti vero premebatur, ad quam deliniendam decoctum temperatum vino intermixtum bibebat. Deliberatum fuit, num venæſectio ad abortum præcavendum locum habere poſſit, eo quod dolores quosdam ſpaſticos & tenſivos circa lumborum regionem & inguina generoſiſſima fœmina interdum percipiebat. Ego, quia erat plethorica, & venæ præſertim in partibus ſuperioribus, maxime jugularis valde turgebant ſanguine, innoxiam eam minimum, ſed tentandam potius in manu judicavi. Et ſanguis muco craſſo te-

naci valde obsitus detractus fuit. Tussis hinc & febris longe remissior facta est: Præter venæsectionem infusum quoque rhabarbarinum cum manna, ad lentam pituitam per alvum, quæ erat segnior, subducendam cum fructu datum fuit.

Epicrisis.

Ex vehementiori tussi, præsertim convulsiva abortus fieri posse, non novum, nec inauditum in praxi medica est. Hujus vero caussam in sanguine & humoribus impuris & spissis, quia menstrua cessat purgatio, radicari pro statuto & certo etiam habendum videtur. Sanguinis itaque abundantioris ac impurioris per sectam venam detractionem, ipsa sana ratio dictitat & experientia etiam aliorum confirmat.

Plures de tussi casus legantur in Consult. ac Respons. *Medicin.* Tom. I. Sect. II. casu LXXV -- LXXVIII. & XCVI.

CAPVT IV.
DE
SINGULTU.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

QUemadmodum respirationis negotium binis potissimum absolvitur actibus, inspiratione videlicet, ac exspiratione: ita utriusque etiam ratione lædi potest. Exspirationis quidem vitium, quod tussis nomine venit, superiori capite pertractavimus: ad inspirationis vero læsionem, illa pertinet affectio, quam Græci λυγμὸν seu

seu λυγγὸν, nos singultum vocamus. Hic, si spectemus definitionem, nihil est, quam septi transversi, & adnexarum quarundam partium concussio spasmodico convulsiva, interrupta, molesta, sub inspiratione facta, & cum sonora aëris per os explosione stipata. *Definitio singultus.*

§. II.

Hujus naturam explicaturi; quædam de fabrica partium, quæ ad id vitii perficiendum concurrunt, præmittemus. Sic nobis primo se sistit septum transversum, Græcis diaphragma dictum, quod omni circumferentia musculosum, fibris a centro ad peripheriam tendentibus, in centro tendineum, mediam corporis cavitatem ab infima, transverso, simul obliquo, anterius altiori, posterius decliviori situ dissepiens, versus thoracem convexum, abdomen versus concavum, nervis partim a vertebralibus colli, partim ab intercostali ramo, & vago pari oriundis, satis capacibus instructum; binis foraminibus, quorum dextrum in tendineo circulo cavam venam, sinistrum in musculosa parte œsophagum, ac par nervorum vagum transmittit, pervium, variis undique adhæresçit partibus. Nimirum antica parte costis, sterno, & musculis intercostalibus; media per tunicam pleuram, convexam septi superficiem cingentem, mediastino; ventriculo, non solum per nervos, ac exteriorem tunicam, a peritonæo productam, utrique communem, ac concavum septum investientem; verum etiam per stomachum. græcis καρδία dictum, ipsi firmiter adnexum; hepati, ejusque gibbosæ superficiei per ligamentum latum; & postica regione vertebris lumbaribus per duas musculoso tendineas appendiculas arcto connectitur vinculo. *Structura diaphragmatis.*

§. III.

Diaphragmatis uſus in reſpirationis negotio.

Vi hujus dictarum partium mutui vinculi neceſſe eſt, ut unius partis in loco mutationem ſequatur reliquarum adhærentium motus: quod in naturali ſtatu reſpirationis docet negotium. Namque ſub hujus priori actu, inſpiratione, partim muſculis intercoſtalibus, coſtas ſurſum, ſimulque antrorſum trahentibus, partim ipſis muſculoſi ſepti fibris, a centro ad peripheriam contractis, & abbreviatis, hoc ex convexa in magis planam convertitur figuram: protinus hunc motum æmulantur vicinæ partes, & univerſum ſurſum antrorſumque trahitur abdomen, ſtomacho per abbreviatas ſepti fibras magis coarctato. Omnia hæc priſtinam ſubeunt conditionem, diaphragmate in exſpiratione ad convexitatem redeunte. Inde vero ſequitur, quod ubicunque thorax & abdomen ſurſum, antrorſumque tolluntur, & pectoris ampliatur cavitas, ibi ſit inſpiratio; ſi contra, expiratio.

§. IV.

Hiſtoria ſingultus.

Jam ſi ad ſingultum fiat adplicatio; hujus primum hiſtoriam, quamvis facillima cuivis ſit diagnoſis, curatius attendentes, ſic habere deprehendimus: Concutitur pectus celeri impetu, cum ſono acuto; ſub qua concuſſione thorax & abdomen attolluntur, pectoris cavitas fit amplior, loquentibus ſermo intercipitur, quin tanta ſœpenumero eſt vehementia, ut juxta DOLÆUM *Enciclop. medic. Lib. III. cap. II. pag. 174.* totum contremiſcat corpus, & coſtæ frangi videantur. Ipſe ſonus, qui jungitur, tantus nonnunquam eſt, ut canis latratus inſtar a tranſeuntibus in platea, & ædibus vicinis percipi poſſit. Conf. LAZARUS RIVERIUS *obſ. 1. pag. 302.* THOMAS BARTHOLINUS *hiſtor. anat. rarior. Cent. II. hiſtor. 4. pag. 175.* VITUS RIEDLINUS *obſ. 31. pag. 67.*

§. V.

§. V.

Hæc cum phœnomenis inſpirationis collata, lucu- *Ratio for-*
lenter docent, ſingultum eſſe inſpirationis vitium, ſaltem *malis ſingul-*
ſub ea contingere. Quemadmodum vero ſub naturali in- *tus.*
ſpiratione antecedere obſervatur motus muſculorum inter-coſtalium; ſequitur transverſi ſepti conſtrictio, & tandem abdominis elevatio; hæcque omnia placido, ac lento procedunt gradu: ita e contrario in ſingultu, tanquam præter naturali inſpiratione, primum obſervatur ſepti transverſi conſtrictio, & vi conſenſus ſequitur motus connexarum partium, cuncta vero vehementer, & velociſſime fiunt. Concuſſo ſic velociſſime ſepto, concutitur quoque gula & ſtomachus citiſſime: hinc aëris, continuo a nobis deglutiti portio, intra gulam comprehenſa, magno impetu ſurſum per integrum pellitur œſophagum, & tandem in fornicato palato, ſingultuoſum illum efformat clangorem. Conf. LANGII *Pathol. animat. Cap. 36.* Concuſſum denique ſeptum, producto ſingultuoſo ſonitu, plus minus lento progreſſu rurſus convexum redditur: i. e. fibræ muſculares iterum prolongantur: hinc quies fit, & per intervalla redit convulſiva concuſſio.

§. VI.

Dum ergo ſingultus eſt convulſio diaphragmatis ve- *Differentia*
lociſſima, ſed mox remittens, & per intervalla recurrens: *ſingultus a*
diſtinguit ſeſe ab ea ſpaſtica detentione, quæ diutius ſeptum *continuo*
tenet rigidum, ac perpetuam ſpirandi cauſſatur difficulta- *ſepti trans-*
tem. Conf. CASPAR HOFFMANNUS *Inſtit. med. Lib. III.* *verſi ſpaſmo.*
cap. 86. §. 6. GALENUS *de ſympt. Lib. II. cap. 2.* Hæc accedere obſervatur colicæ convulſivæ; aut paroxyſmis hyſtericis vehementioribus; & a ſonitu, ſingultientibus familiari vacua deprehenditur.

§. VII.

Differentia inter ſingultum acutum, & chronicum.

Ad hæc notanda omnino eſt differentia, quæ ſingultum chronicum intercedit, & acutum. Hic morbis acutis jungi obſervatur, ut febribus continuis, malignis, exanthematicis, peſtilentialibus, inflammationibus nobiliorum viſcerum &c. & non modo brevioris exitus, verum ancipitis quoque eventus eſt. Contra chronicus longas ægritudines comitari ſolet, ut ſunt hyſtericæ, cachecticæ affectiones, vitiata primarum viarum conditio, mala partium ſpiritalium conformatio &c. & in hac ſua indole ad plures dies, hebdomades, menſes, quin integros annos perdurare poteſt. Sic BARTHOLINUS *Centur. 3. epiſtol. 61.* de muliere per biennium adeo graviter ſingultiente, ut a Dæmone obſeſſa videretur; *& cent. 2. hiſt. 4.* de ſingultu per quatuor annos infeſtante; alii alia exempla allegant: quorum numerus a MARCELLO DONATO *Lib. IV. hiſt. med. cap. V. &* SCHENCKIO *obſ. L. III.* recenſetur.

§. VIII.

Sedes ſingultus.

Quod ſingultus ſedem attinet; variæ medicorum de ea ſemper fuerunt opiniones. Veteres, & horum anteſignanus HIPPOCRATES *Lib. VI. aph. 39.* ventriculum ſolum accuſarunt, & per ejus violentum motum, quo rem ſibi infeſtam expellere conaretur, deſcripſerunt. Verum, ne tali ratione illum cum vomitu vel ructibus confunderent; ſingultu agitari ea, quæ ſuperiori ventriculi orificio inhæreſcunt, vomitu, quæ ejus fundum occupant, perhibuerunt. Vid. FORESTUS *obſ. XII. Lib. XVIII. pag. 286.* Alii vero, quorum agmen ducit FELIX PLATERUS *Lib. II. de funct. læſion. Cap. V. pag. 476.* ſedem in ſolo ſepto transverſo collocarunt; cum priorem opinionem non omnibus phænomenis ſatisfacere viderent. Alii denique media incedentes via, primario quidem os ventriculi ſuperius adfici,

fici, per conſenſum tamen ſemper diaphragma ſimul agitari autumarunt: quos inter nominandus eſt DOLÆUS *Encyclop. Med. L. III. c. II. p. 174.*

§. IX.

Noſtra ſententia.

Mea vero ſententia principalis ſedes, ac primarium hujus affectus organon, in diaphragmate collocandum eſt: ſiquidem absque hujus muſculi transverſi ope, nulla inſpiratio, cujus præternaturalis effectus eſt ſingultus, fieri poteſt. Enim vero cum ſuperius ventriculi orificium firmiſſime adhæreſcit ſepto illi; impoſſibile eſt quin ſimul, una cum œſophago in hoc affectu patiatur. Et hinc adparet fundamentum illius diviſionis, qua ſingultus in idiopathicum & ſymptomaticum recte diſpescitur. Ille enim eſt, ſi cauſſa ejus materialis, in ipſa transverſi ſepti ſubſtantia hæret; hic, ſi cauſſa in ventriculo reſidet, & hujus vellicatio ad *diaphragma propagatur.*

§. X.

Cauſſa proxima.

Cauſſa ſingultus proxima eſt irritatio vel ſtimulatio aut diaphragmatis, aut ſtomachi, & hinc inducta harum partium convulſiva concuſſio. Quamobrem quo debiliori nervorum genere homines ſunt præditi, eo facilius hoc affectu corripiuntur: hinc infantes, pueri, ac ſenes ipſi præ aliis ſunt obnoxii, adeo, ut diæteticum quoque ac tranſitorium illum ſingultum, de quo nos non loquimur, & qui vel ex ſtomachi refrigeratione, vel hauſtu avidiori aut frigidiori, vel etiam riſu ſuboritur, facillime incurrant. Sed & illæ mediatæ ac remotiores cauſſæ, quæ morboſum ſingultum, medentis auxilio dignum, ſuscitare valent, in his ſubjectis facilius vim ſuam exſerunt: quas jam ordine ſuo recenſere, animus eſt.

§. XI.

§. XI.

Cauſſæ ſingultus ſitæ ſunt
1) in aëre frigido.

Aeri, eique frigido ac humido, præſertim ſubjectis antea calentibus admiſſo, princeps debetur locus. Qui nudo vel leviter tantum tecto pectore, quique nudis præter conſuetudinem pedibus, in frigidioribus ambulant pavimentis, quo teneriores fuerint, eo facilius ſingultum incidunt; & infantes, quorum vertex adhuc palpitans non bene tectus fuit, eodem affectu frequentiſſime corripiuntur. De triduano ſingultu ex diuturniori in aquis mora, caſum refert memorabilem CAROLUS RAYGERUS in M. N. C. *dec. I. ann. VI. obſ. 211.* & majori attentione dignus eſt ille, cujus meminit RIVERIUS *Cent. III. obſ. 42.* quod quædam puella, per totum hyemem ſingultu graviter vexata, omni vero æſtate ab eo libera fuerit.

§. XII,

2) in alimentorum nimia quantitate.

Ejusdem affectus cauſſam ipſa alimenta præbent, vel nimia quantitate ſumta, vel inimica qualitate prædita. Sola avidior ingurgitatio, qua bolus bolum, hauſtus hauſtum trudit, & in ſuperiori ventriculi orificio commoratur; hoc vellicando, ſingultum, utut leviorem producit: & ſic FORESTUS *Lib. XVIII. obſ. 12.* ſingultum a fruſto pulmonis bubuli in œſophago reſtitante commemorat. Cibi quoque nimia quantitate ventriculum onerantes, eandem pariunt moleſtiam: id quod pueri voraciores, & gulæ dediti teſtantur; & ſolum panem nimia quantitate ac aviditate ingeſtum, id vitii concitaſſe, notat EPIPHANIUS FERDINANDUS *hiſt. med. 43.* Potulenta, majori copia ingurgitata, maxime ſi externa acceſſerit refrigeratio, aut ipſa nimis frigida fuerint, tuſſim pariunt, exemplo heluonum, nudo inter pocula pectore verſantium, & infantum lactentium, ſi iis cereviſia frigidior exhibeatur. TIMÆUS A GULDENKLEE exemplum hujus affectus allegat in viro, qui valde

valde calefactus, nimium aquæ frigidæ cum nitro hauſerat *Lib. III. Caſ. V. pag. 115.* & RIVERIUS *de morb. infrequ. obſ. 1.* ſingultum ſemeſtrem, a frigido hauſtu vehementiſſimum adnotat.

§. XIII.

Quæcunque aſſumtorum vel per ſe nimis ſunt acria, vel ex variis cauſſis intra ipſum ventriculum, in ſaburram acrem, viſcidam, ſtomachum vellicantem dehiſcunt: morbum noſtrum plus minus graviſſimum inducunt. Quem fugit lactis & lacticiniorum corruptionem in ventriculo, ſingultientes reddere infantes; quale exemplum funeſtum narrat BARTHOLINUS *Act. Med. Haffn. Vol. II. obſerv. 28.* Idem tenendum eſt de acribus, cauſticis, aut plane venenis. De ſingultu ex cicuta comeſta, GULDENKLEE *Lib. VII. caſ. 4.* ex euphorbio *ibid. caſ. 7.* ex cepis, allio, & Zingibere GATINARIAS *de cognit. & cur. ægrit. pag. 81.* ex oleo vitrioli loco balſami ſulphuris ſumto BARBETTE *prax. med. Lib. IV. cap. 2. pag. 136.* ex nimio uſu juleporum acidorum, & emulſionum refrigerantium in acutis SCHENCKIUS *Lib. III.* allegant notatu dignas obſervationes. Neque minus huc referenda ſunt vomitoria ac purgantia draſtica, maxime helleborata, quæ rodendo, ſtimulando, & inflammando ventriculum ac inteſtina, ad ſingultuoſum diſponunt morbum.

3) in aſſumtorum inimica qualitate.

§. XIV.

Citiſſimas & utplurimum funeſtas ſepti transverſi concuſſiones excitant humores acriores, corrupti, multisque ſalinis partibus referti, ſi incumbant diaphragmati. Notum mihi eſt exemplum de homine, qui per decem & tres dies vehementiſſimo afflictus ſingultu, tandem obiit: cujus in thorace aliquot ſeri acrioris extra vaſa natantis unciæ poſt inſtitutam cadaveris ſectionem repertæ fuerunt.

4) in materia acri diaphragmati incumbente.

Et huc fere pertinet ſingultus, qui a materia arthritica vel podagrica per metaſtaſin ad ſeptum transverſum decumbente ſuboritur: qualem a retropulſa arthritide excitatum adnotavit GEORG. HIERON. VELSCHIUS *Hecatoſt. II. obſ. 54.* Idem morbus contingit, ſi dyſenteriæ vel diarrhœæ, præſertim ab initio cohibitæ, & per opiata, vel alia adſtringentia ſufflaminatæ fuerint: quemadmodum obſervavi *in Not. ad Poter. cent. II. cap. 47.* Neque raro eryſipelati retropulſo, aut in ſenioribus ac imbecillioribus haud ſatis vegete expulſo jungitur ſingultus. Quæ omnes cauſſæ nituntur materia acri, ac veluti cauſtica, nervoſis ſepti transverſi partibus, vel orificio ventriculi ſuperiori ſeſe inſinuante.

§. XV.

Singultus acutus ab inflammationibus.

Qui acutus audit ſingultus, jungitur morbis, qui ſunt brevioris exitus. Ex iis primas tenent inflammationes viſcerum nobiliorum, ſic malum, illud ſequitur vulnera ac inflammationes ipſius ſepti, ut in paraphrenitide adparet; nec non ventriculi & inteſtinorum, adnotante FORESTO *Lib. XVIII. obſ. 12.* phlegmonem hepatis, teſtibus CELSO *Lib. II. cap. 7.* BARBETTE *pr. med. Lib. IV. cap. 2.* cujus pathognomonicum ſignum, dolor ad jugulum aſcendens ſuppeditat. Ipſæ cerebri, ac meningum inflammationes, gravesque vulnerationes, vi conſenſus, quem hæ partes per nervum vagum cum ſepto ſtomachoque habent, eminus hoc ſymptoma producunt. Conf. HIPPOCRATES *Sect. VII. aph. 3.* & HEURNIUS *comment. in hunc aphor. pag. 469.*

§. XVI.

2) febribus junctus.

Idem vitii genus ſociari ſolet febribus continuis, malignis, & exanthematicis &c. ubi variæ remotiores concurrunt cauſſæ. Aut enim junctæ inflammationis cauſſa fit ſingultus; id quod cumprimis in febre peſtilentiali a carbunculo, ſeptum, aut ventriculum obſidente, evenire aſ-

ſerit

ſerit DIEMERBROECK *Cap. 13. §. 5. & Cap. 15. annot. 15.* aut ſi febrium legitimus decurſus præmaturis anodynis, opiatisque turbatus fuerit, qualem memorabilem caſum recenſet RIVERIUS *Cent. III. obſ. 17.* aut ſudores repreſſos, & exanthemata reſtitantia, vel repulſa ſequitur; aut acrem ventriculi ſaburram comitatur, cujus exemplum in febre hemitritæa refert FORESTUS *Lib. V. obſ. 15.* Hiſce in caſibus periculoſa ſimul adſunt ſigna, ſitis magna, debilitas inſignis, vigiliæ, delirium, impudentia, ardor inextinguibilis, motus maxillæ inferioris tremulus, nervorum diſtentio, vocis interceptio, urina diluta &c. Contra vero ſi circa dies criticos occurrit, ac reliqua ſigna, maxime coctionis in urina fuerint bona; nihil mali portendit, ſed vomitum criticum, aut alvi fluxum futurum prænunciat, & his ſubſequutis ceſſat. Sœpius quoque has acutas febres *ita ſequitur ſingultus, ut cum ipſis permaneat, & per totam febrem ſimul exacerbetur;* quales febres ſingultuoſæ, aut lyngodes veteribus appellantur, earumque exemplum in M. N. C. *anno 4. obſerv. 48. pag. 43.* allegatur: quorſum etiam ſpectat memorabilis caſus a POTERIO *Centur. II. cap. 47.* allegatus.

§. XVII.

Ad acutos & ancipitis eventus ſingultus referendi quoque ſunt, qui ſecundum veteres inanitionem, ſeu nimias humorum excretiones ſequuntur. Hyperemeſin & hypercatharſin hoc gravi ſymptomate ſtipari, teſtantur præter experientiam HIPPOCRATES *Sect. VII. aph. 3. & 41. & Sect. V. aphor. 41. &* SYDENHAM *meth. cur. febr. pag. 61.* Eundem affectum poſt ſe trahunt cruoris vitalis nimiæ ac incoercibiles effuſiones, vel naturales per uterum, nares, hæmoptyſin, vel per vulnera graviora concitatæ; ſicuti idem HIPPOCRATES *Sect. V. aphor. 3.* ſignificat. Quibus

3) ab inanitione.

in casibus universales plerumque convulsiones, ac ipsum vitæ finem hæ concussiones singultuosæ, tanquam ultimi naturæ conatus antecedere solent.

§. XVIII.

Chronici singultus causæ.

Chronicus singultus natales suos quandoque debet sanguinis & humorum vitio: quando nempe illi, aut quadam acrimonia imbuti, aut, retentis consuetis excretionibus, ad vasa septi ac ventriculi copiosius congesti sunt. Hinc gravidis per ultimos gestationis menses, & fœminis hystericis, quarum menstrua non rite fluunt, maxime familiaris est: quo nomine notabilis est casus a SCHURIGIO *parthenol. pag. 213.* allegatus, ubi refert, singultum fœminam quandam ante mensium eruptionem semper occupasse, hac vero facta protinus cessasse. Idem malum chronicum æque ac periodicum adfligere solet cachecticos, & hepate affectos: ubi causa in bile, acriori reddita, & tunicas ventriculi ac duodeni nerveas vellicante, quærenda est. Hinc talem affectum in cachectico tam diu durantem, donec vomitus sequeretur, observavit LENTILIUS *in Jatromn. pag. 286.*

§. XIX.

Ossearum pectoris partium malæ conformationes.

Ossearum denique, quæ pectus cingunt, partium, & malæ conformationis vitia, ad chronicum interdum contribuunt singultum. Mucronata cartilago, si laxata, vel ob alias causas magis introrsum reflexa est, ut ventriculum stimulare possit, præsentem adfectum producere, observationibus deprehenditur: qualem a depressa hac cartilagine per tres menses durantem adducit FERNELIUS *Lib. VI. de part. morb. & sympt. cap. 3.* Eundem costarum luxationes, fracturæ atque contorsiones excitasse, docet experientia. Hinc idem FERNELIUS *loc. cit. pag. 568.* singultum ex luxata

luxata coſta ortum, ea repoſita conquieviſſe refert; & RHODIUS *Centur. 2. obſerv. 61.* ejusdem ex compreſſione undecimæ dorſi vertebræ nati ac continui mentionem injicit.

§. XX.

Prognoſis ſingultus.

Quod ſingultus prognoſin attinet; neutiquam periculoſus ille, qui viſciditates, cruditates, & acrimoniam primarum viarum excipit; nec qui hyſtericis accidit, timeri adeo debet. Multo minus periculi habet, ſi ex refrigeratione vel potu frigido oritur, modo non corpori ſudanti, nimius ingeratur: frequens eſt infantibus lactentibus etiam & nil; plus vero mali in ſenibus prænunciat. Novi fœminam generoſam 40. annorum, quæ viginti annos quotidie adhuc ſingultu vexatur, ſine ſanitatis incommodo. Idem vero minus talis per acutas febres, præſertim ardentes, ac peſtilentiales incidens, grave oſtendit periculum; & ſi delirium interveniat, aut nervorum diſtentio, mortiferum eſt. Qui cauſſa inflammationis, maxime hepatis oritur, vix niſi lethalem præſagit exitum. Æque pertimeſcendus ille, quem acriora purgantia, emetica, ac venena poſt ſe trahunt. Omnis ex inanitione ſingultus, poſt alvum citam, largasque vomitiones malus; poſt ſanguinis profuſionem, & capitis vulnera, peſſimus. Quem accerſunt dyſenteriæ, diarrhœæ adſtrictæ, eryſipelas, podagra, arthritis repulſa, periculo non vacat. Singultuoſæ ſenum hernioſorum febres, cum nulli ferme medelæ locum relinquant, mortiferæ ſunt, teſte FORESTO *Lib. XVIII. Cap. 12. Schol.* Sternutamentum autem ſingultui, maxime qui ex repletione oritur, acceſſiſſe utile eſt, & hunc ceſſaturum prænunciat.

Methodus medendi.

§. I.

Indicationes curatoriæ.

OMnis ſingultus medelam non expoſcit; ſiquidem levior ille ac diæteticus vel inſpiratione diutius protracta, vel animi quadam diſtractione, per dolorem in quodam corporis loco excitatum, aut ſedulam alicujus rei meditationem, aut terrorem ex improviſo excitatum, facile ſolvitur. Qui vero morboſus eſt, his non cedit; ſed medica adgrediendus eſt manu: Tres vero potiſſimum in illo ſanando ſunt indicationes; quarum prior motuum præternaturalium, ſpasmodico convulſivorum mitigationem; altera cauſſarum materialium remotionem, & tertia partium affectarum & debilitatarum reſtaurationem indicat.

§. II.

Quæ priori ſatisfaciant indicationi.

Priori ſcopo ſatisfacturi veteres, opio & inde paratis utebantur medicinis, laudano opiato, mithridatio, philonio, diaſcordio Fracaſtorii, Theriaca &e. iisque ſingultum ſe curaſſe hinc inde perhibent. Verum præfero leniora antiſpasmodica, & anodyna: ex quibus ſunt ſuccinum, cinnabaris, crocus, caſtoreum, quod vehementer laudant auctores, adeo, ut ALEXANDER TRALLIANUS, bonus inprimis auctor, illud quoque ſub amuleti ſpecie ſingultum ſanare, ſibi perſuaſerit. *Lib. VII. pag. 387.* Ego crebra doctus experientia, liquorem meum anodyno mineralem omnibus longe præſtantiorem judico, eumque his in caſibus vel ſolum, vel tincturæ caſtorei nuptum exhibere ſoleo. Nec minoris efficaciæ eſt ſpiritus nitri dulcis, cum refracta balſami mei vitæ doſi permixtus. Olei amygdalini unam vel dimidiam unciam cum aliquot olei anethi deſtillati guttulis quidam pro ſecreto habent.

§. III.

§. III.

Cumprimis vero, juxta alterius indicationis tenorem, cauſſarum materialium remotioni ſtudere decet. Quando itaque ſaburra quæcunque ventriculo inhærens, ejus orificium ſuperius ſtimulando, ſingultum produxit, ea eorrigenda & blande vacuanda eſt. Si acris ac bilioſa fuerit, abſorbentia citrata, pulvis noſter præcipitans, ex aqua frigida operæ facient pretium: viſcida, plicis ventriculi pertinacius infixa, ſalibus digeſtivis, maxime liquore terræ foliatæ tartari, & radicibus, quæ reſolvunt, ſimulque roborant, ut eſt radix vincetoxici, quæ ſimul anodyni quicquam in receſſu habet, angelicæ, calami aromatici &c. votis ſatisfaciunt. Cocta materia evacuanda vel per vomitum erit, vel per alvum. Illo ciendo conveniunt radix Ipecacuanhæ, vel omnium optime pulvis ſquillæ ad quatuor vel 6. grana cum granis tribus nitri purificati. Alvum ſolvunt mannata, rhabarbarina, pilulæ alœphanginæ; vel marocoſtinæ aut de ſuccino Cratonis aucta ſuccini doſi præparatæ: commodiſſime hujusmodi pillulis aliquot grana maſſæ pillularum de ſtyrace vel de cynogloſſa admiſcentur: ita duplici effectu ſatisfaciunt. Tutiſſima quoque ſunt enemata, leniter carminativa, maxime infantibus, qui ex lacte corrupto id vitii genus incurrerunt: quo in caſu etiam ſulphur antimonii correctum, vel aurum fulminans bene præparatum doſi conciſa cum fructu adhibentur.

Saburra primarum viarum eſt eliminanda.

§. IV.

Si a frigore, vel quacunque alia cauſſa cohibita tranſpiratio foveat malum; huic revocandæ omne ſtudium impendere oportet. Conveniunt hoc nomine, præter externum temperate calidum regimen, affectarum partium fomentationes, potus tepidior, & largus, infuſa theiformia ex herbis ac radicibus reſolventibus, ac roborantibus con-

Singultus, a cohibita tranſpiratione ſuborti curatio.

confecta: ex quibus pulveres bezoardicos, ex ſuccino, cornu cervi uſto, antimonio diaphoretico, cinnabari, tantillo extracti croci, ac caſtorei paratos ſumere juvabit. Excellens quoque hoc in caſu remedium conſtituit ſpiritus bezoardicus Buſſii, ſi cum liquore noſtro anodyno, & eſſentia caſtorei permiſceatur. In acutis & exanthematicis febribus ſuppreſſa tranſpiratio, præter rectum regimen, frictiones, & fixa diaphoretica votorum explebunt ſummam. In chronico ſingultu a refrigeratione ſuborto, & admodum refractario, potus vini Hippocratici levamentum præſtat: præter id divinæ virtutis ſunt balnea tepidiora; quæ & diaphoreſin revocant, & partes ſpasmo conſtrictas emolliunt: quemadmodum exemplo confirmat RIVERIUS *obſerv. infrequ. 1.*

§. V.

Exanthemata retropulſa ſunt revocandæ.

Eadem medendi ratio obtinet locum in ſingultu a materia eryſipelacea, arthritica, podagrica retrocedente, aut non ſatis foras pulſa ſuborto: in quo ſcilicet, præter diaphoreſeos per dicta §. præcedente remedia obtinendam promotionem, materiam acrem ac inimicam a nervis phrenicis ad ſua loca revocare expedit. Hoc fine blanda laxantia & clyſteres divinæ ferme ſunt virtutis: non minus rubefacientia, atque veſicatoria ſuris vel ſcapulis adplicata, detrahendo ſerum acre, magnum ferunt levamen. Nec opera luditur, ſi in podagra retrocedente pediluvia tepidiora crebro adhibeantur: quare etiam TRALLIANUS *lib. cit. pag. 386.* atque RIVERIUS *prax. pag. 407.* manuum in aquam calidiorem immerſionem laudant.

§. VI.

Singultus ab acri ac draſtico remedio inducti curatio.

Quandocunque a dato emetico, purgante, cauſtico remedio, veneno ſingultus excitatur; ea ſunt adhibenda, quæ vim veneni caſtrant, & enervant. Quæ inter nihil præ-

præſtantius eſt pinguibus, oleis amygdalarum dulcium, olivarum, mucilaginoſis, ipſo lacte, ejusque cremore, tempeſtive, priusquam inflammatio locum occupaverit, propinatis; & ſic involuto veneno, effrænes motus dictis ſuperius anodynis compeſcendi ſunt. Si vero malum a veneno per contagium hauſto, uti in peſte, vel etiam morſu canis rabidi, ictu, ira efferveſcentis inſecti provenit: tunc theriacalia, ipſa theriacalis aqua, theriaca cœleſtis cum antiſpasmodicis, nitroſis, camphora, cinnabari, diaphoreticis mixta optimum pollicentur levamen. Quæ curandi ratio locum quoque obtinet, quando a materia cauſtica, exanthematica, maligna, ad interiora a corporis ſuperficie repulſa malum incidit; quo caſu pulvis ex camphoræ aliquot granis & nitro compoſitus; nec non emulſiones ex amygdalis & ſeminibus quatuor frigidis majoribus, & aquis *diapnoicis paratæ, præſtantiſſimam ferunt opem.*

§. VII.

Qui inſignes cruoris vitalis effuſiones inſequuntur ſingultus; haud prius compeſcentur, quam donec ipſis inanitionibus obex ponatur. Cohibere vero hæmorrhagias enormes decet internis temperantibus, tonicis, adſtringentibus, externisque præſidiis: quorſum in vulneribus commodæ læſæ partis deligationes pertinent. Sedato fluxu tutis anodynis inſiſtendum, iisque efficaciſſima antepileptica jungenda, & denique anæmiæ analepticis, & alimentis reficientibus ſuccurrendum. *Singultus ex inanitione curatio.*

§. VIII.

Nec inſuper habenda ſunt remedia roborantia, maxime ſub morbi declinatione. Ex iis eminent olea roborantia macis, menthæ, abſynthii cum balſami mei vitæ quibusdam guttulis combinata, ac in aquis ſpirituoſis, *Roborantium uſus.*

tanquam commodo vehiculo exhibita. Tales ſunt aqua ſpirituoſa cinamomi, menthæ, meliſſæ, aquæ vitæ aromaticæ: uec non eſſentia carminativa Wedelii, aqua carminativa Dorncrellii, & ipſe vini generoſi hauſtus. Hæc remediorum genera in ſingultu, qui a flatuum retentione, & facta ab iis ventriculi vellicatione proficiſcitur, junctis clyſmatibus carminativis, utramque curationis abſolvunt paginam. Inter topica opem quoque pollicentur linimenta antiſpasmodica, paregorica & anodyna, præcordiis admota, quæ habeant oleum nuciſtæ expreſſum, axungiam humanam, oleum macis, menthæ, abſynthii, crocum, caſtoreum, camphoram &c. nec minus cerata ac emplaſtra nervina, ſcrobiculo cordis adplicata, ac ipſæ denique partium affectarum per accomodata vincula conſtrictiones.

Cautelæ, cum cura ſpecialiori.

§. I.

Potus tepidioris uſus.

IN ſingultu, qui ab acrimonia vel viſciditate ventriculi ſuboritur, ſæpius ſolo potu tepido, copioſe ſumto, votis potiri licet: hic enim involvit acrimoniam, diluit viſciditatem, & cauſſam ſtimulationis removet. Omnis vero frigidus potus malum exacerbat.

§. II.

Singultus diarrhœas excipiens.

Peſſimi ſucceſſus eſt ſingultus diarrhœis, vel dyſenteriis intempeſtive cohibitis ſuperveniens: quare ipſi cito ſuccurrendum. Tutiſſimum & efficaciſſimum hoc in caſu remedium præbent clyſteres, ex emollientibus & leniter laxantibus, ipſa videlicet medulla caſſiæ, vel extracto rhabarbari adjecto, & crebrius injiciendi: laxantia oretenus exhibere minus conſultum eſt. Præſtat potius bilioſos acres humores contemperare, quod & magneſia, & alia abſor-

abſorbentia, & inprimis ſerum lactis dulce, potui datum efficient; tumque jungere convenit interna anodyna, externaque paregorica.

§. III.

Singultus febrium acutarum.

Febrium acutarum ſingultus, morbi primarii curatione, quæ æquali diaphoreſeos promotione abſolvitur, etiam curatur. Tum maximopere cavendum, ne adhibeamus remedia ſalina, multo minus laxantia, pilulas aloëticas: aut regimen juſto calidius, vel potum calidiſſimum concedamus: uti enim frigus, ita & exceſſivus calor nervoſis partibus, maxime ſi morbo affectæ ſunt, eſt inimicus.

§. IV.

Singultus inflammationi accedentis curatio.

Pari ratione in ſingultu a viſcerum inflammatione inducto, huic proſpiciendum eſt; tuſa, ſi recens fuerit *inflammatio in corpore plethorico, protinus in pede vena; tumque datis interne diſcutientibus, aliisque,* quæ ſudorem movent, ſtagnantesque ſuccos reſolvunt; quibus, urgente nimis dolore, blanda conjungere licet anodyna. Cumprimis alvus injectis clyſteribus, ſemper lubrica ſervanda; externe camphorata crocata, ſacculique diſcutientes adplicanda, & prudenti prognoſi famæ conſulendum.

§. V.

Singultus cachecticī cura.

Singultus cachecticis, & hepate affectis ſuperveniens, curatur remediis bilem acrem corrigentibus, infuſis reſolventibus, hepaticis, attenuantibus, amaris & evacuantibus; hisque nondum ſatisfacientibus, nihil eſt, quod vim thermarum, aquarumque mineralium ſuperet; de quibus notabilem caſum allegat BONETUS *med. Sept. Lib. V. Sect. V. obſ. 6.*

§. VI.

Hypochondriaci cura. Qui accedit hypochondriacis, & ut plurimum ſuppreſſis excretionibus ſanguineis debetur: non cedit, niſi hoc primario profligato malo. Tum vero, ſi omnia fallunt, thermæ cumprimis Carolinæ, conjuncto ad roborandas partes balneorum Tœplicenſium uſu, operæ facient pretium. Scorbuticis cura lactis aſinini, acidulis Selteranis, iisque tepefactis nupti, egregium pollicetur auxilium: quod jam commendat PAULLINI *Onograph. Cur. Sect. IV. cap. 3. §. I.*

§. VII.

Singultus curatio, ab oſſearum pectoris partium læſione. Si coſtæ fractæ, diſtortæ, luxatæque ſingultum produxerunt; luxationis repoſitio, fracturæ conſolidatio, ex chirurgico petenda foro, unicum ſpondent auxilium. Cartilagini enſiformi luxatæ, ac intus flexæ optime medebuntur, cucurbitæ cœcæ, ſcrobiculo cordis adplicatæ: quas cum primis laudat VITUS RIEDLINUS *lin. med. anno 1695. menſ. Aug. obſerv. 4.*

§. VIII.

Anodynorum uſus. Anodynorum in compeſcendo ſingultu cautum oportet eſſe uſum: ſi multa materia peccat, hujus ante omnia ſtudendum correctioni & eliminationi; præſertim ſi fuerit acris, cauſtica, virulenta. Hac enim nondum excuſſa, anodynis uti, nihil eſt, niſi oleum camino addere. Sicuti in omni morbo, ubi anodyna & ſopiente virtute opus eſt, ita quam maxime in affectibus ſpasmodico convulſivis, cujuscunque generis ſint, opiata rariſſime ſola, ſed cum accommodatis evacuantibus ſociata & tutiſſima & præſtantiſſima ſunt. Et hoc arcanum vehementem opii vim cicurandi re vera eſt antiquiſſimum. Teſtatur id celebre illud medicamentum Aſclepiadis, quod recenſet GALENUS *Lib. VIII.* de compoſ. medicam. *Cap. III.* & AVICENNA *Lib. IV. Fen. XIII. tr. 5. c. 19.*

&

& conſtat ex coſto, croco, ſpica, aſaro, maſtiche, aloe, & opio; atque ad ejus imitationem confectæ ſunt pilulæ Rondeletii, Poterii, Plateri, Riverii, Wildeganſii, Starckii Anglicanæ. Nos in aſthmate & tuſſi convulſiva, ſingultu & aliis dolorificis & ſpasmodicis morbis, pilulas aloëphanginas, vel etiam noſtras polychreſtas, cum dupla vel tertia parte maſſæ pilularum de ſtyrace vel de cynogloſſa miſcere, & cum fructu inſigniſſimo uſurpare conſuevimus.

§. IX.

Singultus levioris cura.

Singultus a leviori cauſſa exortus ſine medicamentis ſæpius feliciter ſiſtitur, quando videlicet ſub motu thoracis magis voluntario ipſum diaphragma cogatur, adeo ut plus fibræ ejus motrices tendantur vel relaxentur. Illud fit fortiori inſpiratione, per curſum, per ſaltum, per vehementem equitationem; hoc vero per exſpirationem fortiorem, *per vociferationem, & ſi thorax faſcia, ſeu zona conſtringatur; quod ſimplex & extemporaneum ſæpe eſt* remedium. Ejusdem generis eſt ſternutatio, quæ uti ſpontanea, docente id Hippocr. Sect. 17. aphor. 13. ſingultum tollit, ita naturæ bene operantis miniſter, medicus, arte eam provocare debet. Et maxime, quando vel lenta & in flatus abiens materia ventriculi tunicis aut partibus proximis inhæreſcit, ad eam ipſam per vehementem exſpirationem, dum viſcera abdominis & inprimis ventriculus vehementer conquatitur, dejiciendam; Minime vero ſternutatio *arte producta locum habet*, ubi inflammatio vel ſubtilis cauſtica virulenta materia, altius nervoſis partibus ſeſe inſinuaverit.

§. X.

Præſervatio.

Præſervandi ſine rectus rerum non naturalium uſus, præſertim aëris frigidi evitatio, ex omni parte votis reſpondebit. Qui a longo morbo partes ſolidas debilitatas

habent; ſe præcavebunt, balneorum martialium prudenti uſu, nec non remediis martialibus, conjunctis liquidorum potatione, motuque corporis ſufficiente, uſurpandis.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Singultus chronicus nocturnus.

VIrgo annorum quindecim, integro ciborum adpetitu gaudens, & menſtruorum fluxum nondum experta, variis autem moleſtiis illorum cauſſa preſſa, per tria anni ſemeſtria ſingultum patitur. Ille vero nocturno duntaxat invadit tempore, & primum vix omni hebdomade ſemel recurrit. At noviſſime ſingula nocte tanta vehementia infeſtat, ut in vicino conclavi dormientes ſingultuoſam agitationem auribus percipere poſſint. Notatu etiam dignum eſt, quod ſi ipſa ab accedentibus miniſtris excitetur, & corpus ipſius in lecto loco moveatur, ceſſet ſingultus: neque enim per diem incidit, licet ſœpius nimium indulſerit epulis. Ceterum ſana vivit; & quoniam graviora inde pertimeſcebat pericula, meum flagitavit conſilium. Ego rebus probe penſitatis, cauſam hujus peculiaris pathematis plethoram ex menſium defectu judicans, primo omnium ſanguinis per ſectionem venæ in pede miſſionem adminiſtrandam duxi; deinde ad ſalutarem menſium fluxum procurandum laborem & motum corporis ſufficientem & frequentem pediluviorum tepidiorum uſum, & circa novilunii tempus pilulas noſtras polychreſtas, & alternative eſſentiam ſuccini probe tartariſatam, præſtantiſſimi ad hunc ſcopum obtinendum uſus, ſemel de die aſſumendam commendavi. Quorum remediorum ope & auxilio etiam, ut audivi, factum eſt, ut virgo ab hoc malo liberata optime valuerit.

Epicri-

Epicriſis.

Singultus tale eſt vitium, quod plures & diverſi generis agnoſcit cauſas; & compluribus etiam morbis tam acutis, quam chronicis ſeſe aſſociat. Quapropter quando medicus recte & circumſpecte vel de ejus eventu aut effectu, magis vel minus periculoſo judicare, vel ad hunc morbum, qui nunquam fere non mali quidpiam poſt ſe relinquit, amoliendum accommodatam vult medicinam præbere; opus omnino eſt, ut in ejus cauſas paulo accuratius inquirat. In caſu præſenti ſecundum Hippocratis ſententiam a repletione, per quam plethoram, ſive potius nimium repleta, a copioſius congeſto ſanguine, diaphragmatis vaſa intelligo, originem traxiſſe cenſui. Et hæc quoque fuit ratio, quare & venæſectionem, & menſtrualem, per accommodata *medicamenta purgationem excitandam ſuaſi*; *non* ſine *ſubſequente egregio levamine.*

Dignum præterea, quod obſervetur, in hoc caſu eſt phænomenon, quod per ſomnum vehementioris hujus inſultus facta fuerit acceſſio, & confeſtim per vigiliam ceſſaverit, cum alias ſingultuoſæ & convulſivæ hæ paſſiones in ſomno & quiete conquieſcere, per motum vero & vigiliam exacerbari conſueſcunt. Sed cum in convulſionibus aſthmaticis idem ſæpius evenire videamus, non ſine ratione colligimus, humorum & ſanguinis ſtagnationem, quam ſomnus procurat, pro vera horum malorum cauſa habendam eſſe.

Observatio II.

Singultus, ex cohibita per opium diarrhœa.

Vir quinquagenarius, temperamenti cholerici, a multis annis arthritidi obnoxius, vino fartus aliquando autumnali tempeſtate peregrinationem inſtituit; atque domum

mum reverſus, prævíis totius corporis horrore, ac laſſitudine, adpetitusque proſtratione, incidit in diarrhœam. Quæ cum multis imi ventris torminibus ſtipata eſſet; accitus medicus præſcripſit pulverem, qui corallia rubra præparata, cornu cervi uſtum, & laudani opiati granum unum habebat. Remiſerunt equidem inteſtinorum dolores; at preſſo pede ſequebatur ſingultus moleſtiſſimus; & cum virium inſigni jactura, perpetuisque vigiliis, per tres inhærebat dies; adeo, ut mox per dimidiam, mox totam horam, miſerrime diſcruciaret ægrum, ſumto vero infuſo tepidiori per unum alterumque horæ quadrantem ſemper conquieſceret. Spernebat quoque cuncta, utut præſtantiſſima remedia: tandem vero, dato, quod ex hordeo & cornu cervi compoſitum erat decocto, clyſterem ex decocto raparum & oleo amygdalarum dulcium ano infundi; & præcordia cum abdomine, linimento ſpirituoſo, ex aqua Anhaltina, theriaca, caſtoreo, croco, camphora, oleo nuciſtæ, balſamoque Peruviano confecto inungi, atque ligaturis conſtringi juſſi; eo effectu, ut intra quinque dies æger convaleſceret.

Epicriſis.

1) Diſcimus ex hoc caſu, diarrhœas non ſolum a colluvie acri, pituitoſa, bilioſaque, tunicas inteſtinorum vellicante ſuboriri poſſe: verum easdem non raro cohibitæ tranſpirationi deberi: ubi converſus humorum, maxime ſeroſorum motus, ad inteſtina potiſſimum vergit; id quod in noſtro caſu horripilationes totius corporis præcedentes ſufficienter evincunt.

2) Male igitur egit Medicus, quod hanc criticam veluti, & ſalutarem evacuationem dato protinus opiato remedio conſopiverit. Inde enim vix aliter fieri potuit, quin materia

materia acris ac vitiosa per metastasin ad alias nervosas partes, maxime septi transversi transferatur, ibidemque singultientes motus excitet; qui pertinaces, haud exiguum periculum, æqualem sanguinis circulum per partes male affectas impediendo, post se trahunt.

3) Itaque non aliæ sunt indicationes, quam ut primum alvus ad pristinas secessiones invitetur; deinceps liberior perspiratio restituatur, & denique motus convulsivi diaphragmatis compescantur. Priori scopo satisfecimus clysteribus, qui pure demulcentes & oleosi, minime vero salini esse debent, ne villos intestinorum nimis vellicent: alterum explevimus per decoctum tepidius, quo hausto æger sudavit egregie; & tertium obtinuimus illito præcordiis unguento nervino, & adplicatis subinde ligaturis; quas in hisce casibus veteres quoque insigniter collaudarunt.

OBSERVATIO III.

Singultus lethalis febri ardenti superveniens.

Vir annorum quinquaginta, temperamenti sanguineo phlegmatici, obesus, per longum tempus insigni mœrore confectus, & per anni fere dimidium, nocturno inprimis tempore, magnam extremorum refrigerationem passus est. In hoc rerum statu aliquando sine causa manifesta, insolita virium prostratione, languore, ciborumque fastidio prehendebatur: & quum insuper conatu vomendi detineretur, dedit ipsi medicus lene emeticum. Quo sumto septies vomuit; & protinus tanta corporis debilitate, perpetuis vigiliis stipata, prehendebatur, ut lectum petere cogeretur, & quando erigere se volebat, animi deliquium incideret. Nullo de calore conquerebatur; attamen magnum ardorem circa superius ventriculi orificium persentiscebat, extrema frigebant, & sitis erat inexplebilis,

& hæc ad ſeptimum usque diem, veram febrem ardentem notantia, perdurabant: quo ſingultus vehementiſſimus accedebat, & per nycthemeron, paucis intervallis interruptus, inhærebat. Tandem præter omnem opinionem totius corporis convulſivi accedebant motus; hisque vix horæ quadrantem explentibus, fruſtra datis bezoardicis, confortantibus, & antiſpasmodicis, ex hac vita diſcedebat. Diſſecto cadavere, totum hepar, cum quadam ſepti transverſi, ac ventriculi parte, nigro colore tinctum, corruptum, & ſphaceloſum adparebat: in venis & arteriis parum cruoris reperiebatur, lien vero ſanguine craſſo turgebat, & cor penitus erat corruptum,

Epicriſis.

1) Singultum in hoc caſu ab inflammatione hepatis, ſtomachi & diaphragmatis ſubortum fuiſſe, extra omne poſitum eſt dubium. *Teſtatur enim hoc dictarum* partium ſideratio poſt mortem reperta; quæ ſemper præcurrentem habet inflammationem. Neque enim febris ardens aliam agnovit cauſſam, quam partium internarum inflammationem; cujus ſymptomata fuerunt ſitis inextinguibilis, & inſignis interiorum, extremis frigescentibus, ardor,

2) Docemur ex hac obſervatione, neutiquam ſecurum eſſe debere medicum; quando ægri absque cauſſa evidenti de virium proſtratione, adpetitus jactura, agrypnia, pulſuque debili conqueruntur: hæc enim ſymptomata plerumpue notabilem visceris alicujus corruptionem, & vehementem indicant malignitatem. Quæ cum in noſtro ægrotante præſto fuiſſe videatur; non dubium eſt, quin datum emeticum, ad excitandam prorſus inflammationem, & ſequentem febrim ardentem permultum contribuerit.

Obſer-

OBSERVATIO IV.

Singultus chronicus.

Vir quinque & ſexaginta annorum, temperamenti phlegmatico melancholici, obeſioris habitus, nocturno tempore corpus ſæpius frigori exponens, cibis crudis, fumo induratis, potuque cereviſiæ frigido uti ſolitus, ſomno longius, motui corporis vero parum indulgens, ante aliquot annos ſingultu per quatuordecim dies durante, atque per acidulas Egranas remoto laboravit. Abhinc de continuo in regione lienis gravativo dolore conqueſtus, tres ante menſes iterum incidit ſingultum, primum continuum, ac cum vomitu, alvique fluxu ſtipatum, dein intermittentem, & poſt uſum clyſterum, fontis Egrani calide hauſti, anodynorum, maximeque laudani opiati, & maſſæ pilularum de cynogloſſa, nec non venæſectionis, intra duodecim dies conſopitum. *Elapſo octiduo rurſus recruduit, itidem cum aliquali diarrhœa, & vomitu junctus; & adhibitis antiſpasmodicis mox conquievit:* remanente quadam inquietudine. Verum non ita multo poſt rediit; accedentibus præcordiorum anxietate, dolore iſchiadico, pulſu mox debili, mox forti, & inæquali, urina ſedimentum mucoſum, ex albo & rubro mixtum deponente, ſuffocationibus cardialgicis, atque tuſſi aliquali. Ordinarunt medici acidulas Egranas, cum ſale Sedlicenſi acuatas; elixiria ſtomachica, incidentia, reſolventia, diluentia, pilulasque *Becheri:* nihilo tamen minus malum eo usque contumaciter inhæret; & inde meum quoque conſilium deſideratum eſt. Ego hoc malum ex ingenti ventriculi & inteſtinorum atonia, & depravata alimentorum digeſtione, indeque flatuum prodeunte copia originem traxiſſe arbitratus ſum; & hinc conjeci, non adeo feliciter anodyna & opiata ad delendum ſingultum fuiſſe adminiſtrata; cum po-

tius hæc remedia atoniam augendo, malum exaſperent; neque etiam adeo opportunum de acidulis bibendis fuit conſilium. Ordinavi itaque uſum liquoris mei balſamici, vitæ dicti, cujus unam cum tribus liquoris anodyni partibus miſcui, & exterius eodem abdomen inungendum curavi; quo ægrum inſigniter levatum audivi.

Epicriſis.

In ſenioribus, & qui ſexaginta jam annos transgreſſi ſunt, eædem cauſſæ, quæ alias in ætate juvenili vel virili formaliter ſic dictum Hypochondriacum morbum pariunt, qui ſpasmorum & diſtenſionum vehementia hypochondria, & in iis ſitas partes infeſtat, cum alvo ſtrictiori, vim & robur ventriculi & inteſtinorum magis deſtruendo agunt, & harum partium atoniam efficiendo, ob congeſtionem vitioſorum humorum; flatibus, borborygmis, ructibus, *alvi nimia laxitate moleſtias creant.* Et ob has etiam *cauſſas ſingultus ſenili ætati familiaris* eſt. Nam uti omnes convulſiones, ita etiam ſingultus vel ex nimia ſpaſtica ſtrictura, quam Hippocrates inanitionem vocat, vel ex nimia atonia ſive humorum præternaturali congeſtione & infarctu, quæ repletionis nomine venit, oritur; ex quo intelligitur, perperam convulſionum ſpecies, ſi in ſenes incidunt, narcoticis, & opiatis tractari.

OBSERVATIO V.

Singultus poſt ſuppreſſam tertianam.

Generoſus vir triginta & aliquot annorum, macilentioris corporis & ſenſibilioris animi, patre natus podagrico & hæmorrhoidario, ante ſex jam annos doloribus podagricis ſubinde vexatus, ſuperiori æſtate ex iracundiæ affectu & refrigeratione incidit in tertianam cum vomitu & inſigni æſtu junctam; poſt quartam acceſſionem transmiſſo pulve-

pulvere, qui ex cortice fraxini & chinæ concinnatus videbatur, paulo largius per vices tamen ſumto, febris ex toto fuit ſublata. Sex elapſis diebus admiſſo ſub venatione, cui nimium indulget, frigore; conſueto die & hora acceſſionem febrilem rurſus habuit, ſed ſine ſiti, ſine vomitu, ſine ſingulari æſtu, ſed horripilatione præcedente, de anxietate & dolore gravativo & conſtrictorio præcordiorum, nauſea, cum extremorum frigore & magna inquietudine conquerebatur. Intercurrebant crebri & moleſtiſſimi ſingultus; alvus per aliquot dies nihil reddebat. Poſt quartum inſultum a me petiit conſilium, proſtrato valde animo. Ego horum malorum cauſam, ſentinam vitioſorum humorum in duodeno ſtabulantem judicans, maxime quia nec ante, nec poſt ſumtum pulverem antifebrilem & ceſſantem febrem purgatus fuit, clyſteribus & infuſo mannato *rhabarbarino, extrinſecus cataplaſmate emolliente & carminativo, præcordiis applicato & ſpasmos ſedare, & alvum* aperire neceſſarium duxi, non omiſſis balſamicis & ſtomachicis. Qua methodo feliciter cura expedita fuit.

Epicriſis.

Notabile in hoc caſu illud fuit phænomenon, quod loco formalis febris tertianæ, ſpasmi tantummodo ſine ſubſequente æſtu circa præcordia, ſingultu admodum moleſto ſtipati orti fuerunt; a materia febrili pulvere ejusmodi terreo adſtringente, quaſi fixata & firmiter duodeni & ventriculi tunicis impacta. Erratum in eo maximopere fuit, quod ſilente febre poſt ſumtum pulverem, per epicraſin purgatio, quæ tum ſumme eſt neceſſaria, fuerit omiſſa. Nam ſpasmis febrilibus per ejusmodi artificia ſublatis, ſi non accommodata evacuantia, ad fomitem febris, qui tantummodo cicuratus fuit, foras ejiciendum offerantur, neceſſe eſt,

ut ſi non redeat ipſa febris, aliæ per quam moleſtæ afflictiones inde ſequantur. Quam obſervationem juniores practici commendatam ſibi habere debent.

OBSERVATIO VI.

Singultus in hemitritæo lethalis.

Vir quadraginta annorum melancholico - cholericæ complexionis, ad animi motus inordinatos valde proclivis, poſt vehementiorem iracundiam, frigidum aſſumſit hauſtum, & extrinſecus quoque corpus nimium refrigeravit. Incidebat in tertianam continuam, quæ demum in hemitritæam deſinebat; accedebat ſeptimo die ſingultus, ſed lenioris gradus. Vires valde erant proſtratæ, adeo, ut etiam animi quædam defectio ſubreperet, præſertim ſi in erecta erat ſtatura. Pulſus erat debilis & frequens, omnibus remediis & a me & ab alio medico, quem antea conſulebat, *fruſtra adhibitis, die decimo quarto obiit.*

Epicriſis.

Singultum febribus bilioſis tam acutis, quam intermittentibus non raro ſupervenire, haud novum in arte noſtra eſt obſervatum: Sed hoc forſan non omnibus æque notum, ejusmodi ſingultuoſas affectiones leniter & non ſine magna concuſſione corporis ſuccedentes admodum periculoſas eſſe. Sphaceli enim circa ſtomachum & diaphragma præſentiam jam ſubindicant, qui etiam poſt ſectionem in oculos incurrit. Ita etiam multoties obſervavi, ſenibus ex paſſione cardialgica, vel colica, aut maraſmo, decumbentibus, ſingultum demum accedentem certum mortis eſſe prænuntium.

CAPVT

CAPVT V.

DE

MORBIS OESOPHAGI ET PHARYNGIS SPASMODICIS.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

RArior equidem in libris medicorum mentio, de affectu, quem ſpasmum œſophagi dicimus, injicitur; at ille admodum frequens eſt, & non modo graviorum ægritudinum ſymptoma, verum etiam principalem, & ut vocant idiopathicum conſtituit morbum, ut ipſi merito peculiaris debeatur animadverſio. Definimus vero illum, quod ſit invita ac præternaturalis, vel ipſius cibalis fiſtulæ, quam Græci οισοφάγον, nos gulam adpellamus, vel illius principii, pharyngis nomine denotati, vel denique utriusque, & hinc totius œſophagi, late ſumti, conſtrictio, aut rigida diſtentio a muco irritante plerumque proficiſcens. *Definitio ſpasmorum œſophagi.*

§. II.

Hinc mox adparet horum ſpasmorum differentia. Quemadmodum enim totus œſophagus ab anatomicis in principium, ſeu pharyngem, & reliquum canalem diſpeſcitur: ita, conſulta experientia deprehendimus, illius ſpasmum ratione loci diverſum eſſe, & mox pharyngem ſolum, mox reliquam ac inferiorem gulam obſidere. Quibus tertia ſpecies accedit, qua totus ille canalis, una cum principio, ac reliquis vicinis partibus, gravi laborat diſtentione. *Differentia ſpasmorum œſophagi.*

§. III.

§. III.

Signa ſpasmorum œſophagi communia.

Omnes œſophagi ſpasmi, quacunque in regione contingant, hæc & inter ſe, & cum reliquis partium ſuperiorum diſtentionibus, communia habent ſigna. Præſto ſunt extremorum, maxime pedum refrigerationes; externorum artuum tremores, ac rigores; alvinæ excretionis ſuppreſſiones; flatuum ad ſuperiora regurgitationes; imi ventris ſtricturæ, dolores, murmura; præcordiorum anguſtiæ, vomendi conatus, cardialgiæ, urinæ tenues, aquoſæ, pallidæ; pulſus duri ac magni &c.

§. IV.

Signa propria ſpasmis pharyngis.

Speciatim vero pharyngis ſolius ſpasmi hisce ſe produnt notis. Deglutitio fit difficilis, dolore ſtipata, aut plane nulla, & nec ſolida, nec fluida transmittens: partium pharyngi cohærentium, linguæ, laryngis, atque totius colli rigida conſtrictio, impeditus motus, ac dolor urgent; *vexat ſuffocativa moleſtia, ac ſenſatio pali faucibus infixi, ac ſi quicquam inde vellet proſerpere*: vox perit: & hæc omnia ſœpenumero per intervalla adfligunt, nec raro in univerſi generis nervoſi convulſiones terminantur.

§. V.

Spasmorum gulæ inferioris ſigna propria.

Spasmorum gulæ inferioris ſigna propria hæc ſunt: Alimentorum libere deglutitorum, quædam veluti ſubſiſtentia percipitur in ipſo gulæ tubo, maxime circa ſuperius ventriculi orificium; præſertim potibus frigidis obex quaſi in iisdem regionibus videtur poſitus, majorque inſequi obſervatur eorum hauſtum conſtrictio; calidi vero potus ſœpenumero absque ullo impedimento canalem illum pervadere, & ventriculum ingredi percipiuntur. Dolor ſentitur in ſpina dorſi inter ſcapulas; jungitur non raro anxius vomendi conatus, mox inanis, mox cum ipſo vomitu ſtipatus;

patus; nec infrequens eſt nauſea, ac ructuum moleſta exploſio; & denique ſœpiſſime muci limpidi per os contingit rejectio, ab ipſa vomitione penitus diſtinguenda. Quæ ſymptomata, ſi cum iis, quæ priori periodo recenſuimus, concurrant, totum œſophagi canalem ſpasmo contractum eſſe teſtantur.

§. VI.

Quum vero hi affectus, cum aliis œſophagi morbis, ob ſimilitudinem ſymptomatum facile confundi poſſint; explicanda erit illorum differentia. Primum quidem, ſpasmi pharyngis ab ejus atonia & paralyſi ſunt diſtinguendi. Namque in dicta atonia, deglutiendi perpetua vexat difficultas, ita tamen, ut ſolida liberius deglutiantur, quam fluida: conf. FORESTUS *Lib. XV. obſerv. XXX. Schol.* hæc enim ſœpius in aſperam delabuntur arteriam, & per os ac nares, *ſummo cum ſuffocationis metu regurgitant.* In *perfecta paralyſi*, qualem TULPIUS *Lib. I. cap. 44.* allegat, omnis deglutitio aboletur, ut ægri fame perire debeant; ſimulque faciei pallor, & partium vicinarum magna mollities, ac flacciditas præſto ſunt. Contra vero ſub ſpasmo pharyngis, æqualis & fluida & ſolida deglutiendi eſt difficultas, quæ per intervalla remittit; vaſorum faciei conſpicitur intumeſcentia, vultus rubor, partiumque affectarum rigor, ſœpius dolor ſentitur. *Differentia ſpasmi pharyngis ab ejus atonia.*

§. VII.

Facilius pharyngis ſpasmus diſcernitur ab ejus & faucium inflammatione ſub angina; ubi fauces interna tument, rubent, ardore peracuto uruntur, ſitis eſt inſignior, & gravis plerumque jungitur febris. Non minus medico imponere valet tumor, excreſcentia, aut fruſtum quoddam pharyngi inhærens, aut laryngis præternaturale vitium, ut prognatum inde deglutitionis impedimentum ſpasmo tribuat: *2) a faucium inflammatione.* *3) a fruſto aut tumore pharyngi inhærente.*

tribuat: videas FORESTUM *Lib. XV. obſerv. 28.* Hoc in caſu candela cerea faucibus intruſa, aut inſtrumentum ab HILDANO *Cent. I. obſerv. 36.* depictum, haud raro rem manifeſtabit: & præterea in ſpasmo pharyngis cuncta ſigna, collectim ſumta certitudinem parient.

§. VIII.

Differentia ſpasmi gulæ inferioris, ab aliis ejusdem affectionibus.

Præterea ſpasmi etiam gulæ inferioris conveniunt cum aliis ejusdem affectionibus, & ſubſiſtentiam ciborum, eum his commune habent ſymptoma. Tales ſunt obſtructio gulæ a fruſto cibi ſolidioris ipſi impacto: Vid. CONSULT. MED. *Tom. I. Sect. II. caſ. 63.* & FORESTUS *Lib. XV. obſerv. 28.* dein tumores, excreſcentiæ, fungi, verrucæ in canale œſophagi ſuborientes; conf. A. N. C. *dec. I. anno 4. obſerv. 47. decur. 2. ann. 8. obſerv. 96.* non minus glandulæ dorſales circa quintam dorſi vertebram œſophago adnatæ, in præternaturalem dolorem elevatæ; quemadmodum VERHAYEN *anatom. cap. X. de œſophago*, & HEISTERUS *compend. anatom. pag. 184.* adnotarunt. Hisce in caſibus ſubſiſtunt equidem ſolidiores cibi, & revomuntur; potulenta vero & calida & frigida plus minus libero gaudent tranſitu. Verum, ſi ſubſit ſpasmodica conſtrictio, notabile eſt, quod liberior ſit fluidorum calidorum deſcenſus, frigidorum difficilior; dolor eſt in ſcapulis; & alia concurrunt ſigna, ab obturatione œſophagi per quamcunque rem præter naturalem facta, utique aliena.

§. IX.

Structura pharyngis.

Quo vero cauſſæ & ratio mechanica horum ſymptomatum adpareant: non alienum erit, fabricam œſophagi paucis perſtringere. Ab ultimis nimirum faucibus incipiens canalis, quem œſophagum adpellant, latius & amplius in ſuo principio ſortitur cavum, quod græcis pharynx, latinis infundibulum audit, & antrorſum linguæ radici,

dici, oſſi hyoidi, laryngique, retrorſum colli vertebris arctiſſime connectitur. Movetur variis muſculis & dilatatoribus, qui elevant, dilatantque pharyngem, & conſtrictoribus, qui eundem claudunt. Horum unum revera par exiſtit, quod tribus originibus ab oſſe hyoide, cartilagine cricoide, & thyroide exortum, pharyngem circumcirca amplectitur, & œſophagei, vel ſphincteris gulæ nomine venit. Illorum tria potiſſimum ſunt paria, primum cephalo-pharyngæum, quod ab infima occipitis parte, & prima colli vertebra ortum, recta via in tunicas laryngis expanditur; alterum ſphæno pharyngæum, quod a proceſſibus oſſis ſphænoidei alaribus in latera pharyngis abit; & tertium ſtylo pharyngæum, quod ab apophyſi oſſium temporalium ſtyliformi, lateribus pharyngis inſeritur.

§. X.

Fabrica gulæ inferioris.

Finito pharynge, incipit canalis, inter aſperam arteriam, & colli dorſique vertebras primum recto, circa quintam dorſi vertebram dextrorſum, & circa nonam lævorſum flexo itinere; atque per medium thoracem, & muſculoſam ſepti transverſi partem progreſſus, e regione undecimæ thoracis vertebræ, cum orificio ventriculi ſuperiori unitur. Ipſe tubus ex quatuor conſtruitur tunicis: extima membranacea, tenuis, vaſculoſa, atque celluloſa pleuræ ſuos debet natales, gulamque vicinis partibus adnectit. Altera carnea ſive muſculoſa, fibris orbicularibus vel annularibus, hisque ſuper longitudinalibus prædita: tertia nervea, ori, faucibusque communis, ac intra ipſum ventriculum, ad trium digitorum ſpatium extenſa, glandulis ſpiſſe obſita, ad quas averſa parte vaſa quædam tendunt, ex quibus accipiunt liquorem, ſaliva pinguiorem, in gulæ cavum ſtillantem. Quarta denique ac intima, lu-

brica mucagine obducta, villoſa, ac multis emiſſariis undique cribri inſtar perforata eſt. Præterea cibalis hæc fiſtula innumeras ſortitur glandulas, partim illas, quæ bombycum ovis longe minores, nerveam tunicam obſident; facile conſpiciendæ, ſi nervea tunica divulſa, carnea luci opponatur, vel gula in aqua maceretur; partim alias extra tubum poſitas; e quibus notari merentur dorſales, circa quintam dorſi vertebram gulæ adhærentes, & thyroidea, inter cartilagines thyro - cricoideam, atque œſophagum ſita; Conf. VERCELLONII *diſſert. de glandulis conglomeratis œſophagi.* Neque vaſis deſtitutus eſt hic canalis: arterioſa enim ſuperius ab internis carotidibus, media parte ab aorta & intercoſtalibus, inferius a gaſtricis accipit; venas ſuperiori parte a jugularibus, media a ramo ſine pari, & inferna a coronariis ventriculi mutuatur; nervoſa denique a pari vago adipiscitur.

§. XI.

Functio pharyngis. Pharyngis functio eſt deglutitio: cujus hæc eſt mechanica. Dum dorſum linguæ ope muſculorum myloglosſorum, ſtylo gloſſorum, & ſtylo hyoideorum ad palatum adplicatur; radix linguæ, os hyoides, ac larynx muſculis huic actioni ſervientibus antrorſum premuntur; pharynx vero poſterius a conſtrictis cephalo - pharyngæis elevatur, anterius a ſtylo, & ſphæno pharyngæis dilatatur. His harum partium actionibus, ante membranas, colli vertebras & pharyngem cingentes, ſub velo palatino, uvula, tonſillisque, & ſupra laryngem, atque pharyngem, amplius redditur ſpatium, majusque cavum: tum vero deglutienda, dorſo linguæ impoſita, inter eam, & palati fornicem premuntur; & ſic preſſa, ſupra laryngis rimam, operculo cartilagineo ſeu epiglottide clauſam, veluti per ſubjectum pontem, in cavum illud faucium propelluntur. Tunc

actio

actio antagoniſtarum excipit: namque hactenus elevata, antrorſumque compreſſa lingua, larynx, os ypſiloides priſtinæ reſtituuntur figuræ: laryngis maxime cartilagines explicatæ ad pharyngem premunt, hacque actione deglutienda, in cavo hærentia ulterius pellunt: quæ laxatis ſimul pharyngis dilatatoribus, conſtrictoque œſophageo magis protruduntur, & ſic conſtricto rurſus pharynge, ſub hoc in cavo gulæ hærent.

§. XII.

Tum excipit actio fiſtulæ cibalis; qua hæc per motum periſtalticum, vi tunicæ muſculoſæ ipſi proprium, & a parte ſuperiori deorſum naturaliter tendentem, aſſumta jam deglutita, & ſub pharyngis ſphinctere hærentia, ad ipſum perducit ventriculum. Namque dum hæc tunica & dilatatione & conſtrictione alternante, illa vi fibrarum *longitudinalium, hac annularium peracta, œſophagum mox coarctat, mox dilatat; accedente hujus in hominibus* perpendiculari ſitu, ſenſim deorſum premuntur, quæcunque aſſumta. Deſcenſus hic facilior redditur, rore glandularum, aſſidue in gulam ſtillante, eamque lubricante; nec non ciborum reſolutionem adjuvante. Protruſis ergo hac ratione ad cavum ventriculi alimentis, caro muſculi inferioris diaphragmatis, gulam ibi tranſeuntem ſtringens, hac parte ſtomachum claudit. *Functio gulæ inferioris.*

§. XIII.

His præmiſſis facillimum jam erit naturam ac formalem rationem ſpasmorum œſophagi introſpicere. Si pharyngem primum conſideremus; mox patet ex ante dicta deglutitionis fabrica, quod ejus muſculis conſtrictis, ea fieri vix poſſit; quoniam læſo organo, ipſe actus læditur. Dum porro muſculi dilatatores, qui poſteriorem potiſſimum infundibuli regionem occupant, præternaturaliter *Ratio formalis ſpasmi pharyngis, ejusque ſymptomatum.*

convelluntur, & antrorſum magis in conglobatam figuram trahuntur: reſultat ſenſus infixi faucibus pali. Quando vero muſculus œſophageus, una cum cohærentibns laryngis, linguæ & oſſis hyoidei muſculis conſtringitur; loquendi fit difficultas, & ſuffocatoria moleſtia. Quum vero omnium ſpasmorum indoles ſit, ut mox gravius, mox mitius infeſtent; patet etiam, cur ſpasmi pharyngis per intervalla exacerbentur.

§. XIV.

Spasmi gulæ inferioris, ejusque ſymptomatum ratio.

Pari modo, quum ſpasmum gulæ inferioris, in tunicæ, quæ ipſam ambit, muſculoſæ, ejusque fibrarum orbicularium æque ac longitudinalium ſtrictura violenta ponimus; inde omnium, quæ ipſam comitantur, ſymptomatum rationem reddere poterimus. Dum enim in loco quodam vel pharyngi, vel ventriculo propiori, conſtrictio obtinet; omnino deglutita alimenta ſubſiſtunt in eo canale; eundemque aggravando; inverſo motu periſtaltico revomuntur. Si frigidus aſſumitur potus, more frigore ſolemni, ſpasmum exacerbat; & æque ut ſolida, in ulteriori deſcenſu præpeditur: contra vero tepidiora potulenta, demulcendo fibras ſpasmo ſtrictas, libero in ventriculum gaudent itinere. Porro œſophagus variis ligamentis, colli dorſique vertebris connectitur; hinc illo conſtricto, dolor ad membranas dorſi vertebras cingentes propagetur, neceſſe eſt. Inde liquet ratio doloris, qni inter ſcapulas in noſtro affectu ſentitur; de quo FORESTUS *Lib. XV. obſerv. XXXI. Schol.* dicit: *Omnis œſophagi dolor in ſpinam dorſi incumbit, in quam gula quoque reclinat & adhæreſcit.*

§. XV.

§. XV.

Differentiæ ſpasmorum œſophagi in idiopathicum, & ſymptomaticum.

Quæcunque cauſſæ vel pharyngis muſculos, vel tunicam œſophagi carneam vellicare ac ſtimuiare valent; illæ horum ſpasmorum mediatæ dicuntur. Quemadmodum vero illæ cauſſæ, vel immediate in eas, quæ ſedem morbi conſtituunt, partes; vel in alias remotiores agunt, a quibus illæ per conſenſum afficiuntur: ita ſpasmi illi ſunt vel idiopathici, vel ſymptomatici. Quod ſi igitur ex larynge primario convulſo, ex ventriculo, ex inteſtinis, aliisque partibus, ſpasmus ad pharyngem, adque gulæ canalem defertur: audit iile ſymptomaticus.

§. XVI.

Cauſſæ ſpasmorum œſophagi ſunt 1) animi affectus.

Ex cauſſis itaque, ſpasmos œſophagi idiopathicos inducentibus, præcipuum locum ſibi vendicant animi pathemata; inque primis gravis excandeſcentia, maxime ſi paullo poſt largior potus frigidus adſumatur. Inde convelli pharyngem, & hinc lædi deglutitionem; obſervatione quadam inferius comprobabimus. Ex eadem vero, præſertim inter paſtum, gulam quoque inferiorem conſtringi, atque deglutitum bolum in ea obhæreſcere, nec non vomitu ſœpius reddi; quotidiana innoteſcit experientia, ut hinc querelas audias: **Es iſt mir vor Aergernis der Biſſen in Halſe ſtecken blieben.**

§. XVII.

2) Speciatim faſtidium.

Peculiarem in ciendis gulæ, maxime inferioris diſtentionibus potentiam obtinet faſtidium; adeo, ut hoc absque dicto œſophagi ſpasmo contingere neutiquam poſſit. Quod ſi enim hujus effectus, attentiori animo conſideremus; docebit obſervatio, ſub ea 1) menti ideam rei alicujus ingratæ ſuboriri, 2) ejusque averſationem; 3) hanc inſequi vel deglutionis impedimentum, ut dicant: **Sie möchten kauen, wie ſie wolten, ſie könten es nicht hinterbringen.**

4) Vel

4) Vel aſſumtorum in œſophago ſubſiſtentiam, & ſtricturæ ſenſationem, quam exprimunt: **Es ſtehe ihnen auf der Bruſt, und drücke ſie.** 5) Deinde jungi nauſeam, quam ſignificant: **Es wird mir ſo übel, ſo weichlich, und bange ums Herz.** 6) Haud raro accedere vomitum, & 7) ipſam animi defectionem. Si ergo faſtidium definirem; dicerem, quod ſit adverſa rei cujusdam ingratæ idea, cum ſpasmo œſophagi, & ventriculi conjuncta.

§. XVIII.

3) Imaginatio fortior. Ad pertinaces œſophagi ſpasmos, cum inſigni aversatione ſtipatos, ſola ſœpius imaginatio diſponere ſolet. Notabilis hinc eſt obſervatio, quæ in A. N. C. *centur. VII. obſerv. 61. pag. 125.* legitur, quod mulier quædam per omnia ſana, atque robuſta, nec hyſtericis, nec ſpasmodicis adflictionibus obnoxia, omnis quidem generis & eſculenta, & potulenta, absque ulla difficultate aſſumere valuerit; ſimulac vero hoſtiam capere vellet, non ſolum ab ea inſigniter abhorruerit, verum etiam, licet ſumma vi intruſa ac deglutita fuerit, eandem tamen in ventriculum non pertingentem, ſed in gula perſiſtentem vomitu reddiderit. Nec diſſimilis caſus exſtat in iisdem A. N. C. *dec. III. anno I. obſerv. 79.* de viro, qui ex nimio Tabaci uſu, deglutitionis ac deſcenſus ciborum illud incurrit impedimentum, quod pro ratione imaginationis mox fuit levius, mox gravius.

§. XIX.

4) Aſſumta acria. Eundem affectum progenerare valent medicamina, ac aſſumta acria, planeque venenoſa; quæ vellicando eas nervoſas ac muſculoſas partes, earundem ſtricturas inducunt. Sic HOECHSTEDERUS mentionem facit adſtrictionis gulæ ex potu vini Malvatici, in quo radix conſolidæ majoris infuſa fuit *obſ. dec. III.* Eo magis hoc contingit, ſi

ſi aſſumta cauſtica fuerint, ut adeo non mirum ſit, quod juxta FORESTUM *Lib. XV. obſerv. 30.* puer quidam ex aquæ fortis hauſtu, inſignem pharyngis occluſionem, cum ipſo ſuffocationis metu inciderit. Præſertim mercurius ſublimatus ejus eſt indolis, ut gravi faucium conſtrictione, ſui aſſumtionem prodat; vid. FORESTUS *loc. cit. pag. 150.* Vellicando quoque gulæ inferioris ſpasmum excitant inſecta deglutita: id quod adfirmant, de ſanguiſugis cum potu aſſumtis RHASES *Lib. 9. ad Almanz. cap. 56.* & RHODIUS *obſerv. cent. 2. obſerv. 72.* de lacertis fauces irrepentibus GESNERUS *Lib. 2. de hiſtor. anim. C. de lacerta.* de pediculis devoratis HEURNIUS *de morb. cap. 7.* de anguilla viva deglutita PLATERUS *Lib. 2. obſ. &c.*

§. XX.

Præterea ſpasmus & pharyngis, & gulæ inferioris produci poteſt, a cruore vitali in iis partibus ſtagnante, vaſaque diſtendente; quarum diſtentionum, fidiſſimus comes eſt ſpasmus. Tali ratione huic morbo obnoxii non raro ſunt hypochondriaci; in quibus vi ſpasmorum ac flatulentiarum inteſtinalium, cruor vitalis ad ſuperiora compellitur, facileque ſtagnat in œſophago. Cumprimis ex univerſali humorum, maxime ſeroſorum dyſcraſia id vitii contingere poteſt; ſi nimirum liquor ille lymphaticus, quem tot glandulæ in gulam ſecernunt, fuerit viſcidus, & acris: quo in caſu multum muci viſcidi exſcreatur, cum mali levamine. Quorſum pertinere videtur exemplum a WEPFERO *obſerv. medic. pract. obſerv. 117. pag. 531.* recenſitum, quod viro cuidam ſeptuagenario, aſſumta in media quaſi perſtiterint gula, & eousque adflixerint, donec vomitu fuerint reddita.

5) Humorum vitalium vitium.

§. XXI.

Spasmus œſophagi ex vitio primarum viarum.

Vi conſenſus, quem gula cum ventriculo, & inteſtinis fovet, ex horum vitio, gulæ ſpasmus ſuboriri poteſt. Sic ex ſaburra acri, acida, bilioſa ventriculi & inteſtinorum, id mali facile generatur; uti de lacte in ventriculo concreto teſtatur FORESTUS *Lib. XVIII. obſerv. 13.* Vermes in ventriculo, vel inteſtinis hoſpitantes, ad eundem affectum contribuere, auctores ſunt HERCULES SAXONIA *prælect. pract. Part. II. cap. 7. §. 4.* & HENRICUS AB HEER *obſ. 16.* & THONERUS *Lib. 2. obſ. pag. 94.* In ipſa ructuum exploſione, atque vomitu concurrit ſpasmus œſophagi: niſi enim hic ſua actione, & periſtalſi inverſa, ejectionem humorum e ventriculo ſecundaret; fieri nulla ratione poſſet, ut tanta cum celeritate & impetu per ſuperiora ingens ſœpe humorum copia ex ventriculo, imo inteſtinis exturbaretur.

§. XXII.

Spasmus œſophagi ſymptomaticus.

Per conſenſum quoque variis nervoſi generis ſpasmodicis ac convulſivis affectibus jungi obſervatur ſpasmus œſophagi. In ſuffocatione hyſterica ſemper ſumma colli ac faucium coarctatio, & conſtrictionis quidam ſenſus non ſecus, ac ſi laqueo injecto fauces præcluderentur, percipi docet experientia. Vid. ETTMULLERUS *Oper. practic. P. II. Sect. III. cap. III. pag. 963.* & HELMONTIUS *tract. de aſthmate & tuſſi §. 31.* Gulæ porro conſtrictionem viris colica convulſiva, quam **der Männer rechte** Colique vocant, laborantibus evenire, non rarum eſt; & notari meretur ſingularis caſus, quem de colica gravem cephalalgiam ac maniam cum coecitate & impedita deglutitione inducente refert HOEFERUS *in Hercule medic. pag. 185.* Non minus ipſæ epilepticæ ac convulſivæ acceſſiones hoc ſecum vehunt ſymptoma, ut vel difficillima, vel nulla plane ſoleat eſſe

eſſe deglutitio: quemadmodum præſertim in incubo obſervare licet, ubi præter ſtrangulationis ſenſum, linguæ impotentia & deglutitionis impedimentum adſunt. Idem vitium opiſthotono familiare eſt; quemadmodum ex caſibus de his morbis a FORESTO *Lib. X. obſerv. 112. & 113.* recenſitis liquet. Nec denique omittendi ſunt morbi acuti, præſertim febres malignæ; quibus non modo deglutiendi difficultas, verum etiam gulæ inferioris conſtrictio jungi ſolet, quam exprimunt: **Es ſtecke ihnen im Halſe, und wolle nicht herunter.**

§. XXIII.

Nauſeæ natura.

Paucis adhuc meminiſſe juvat nauſeæ, quæ nihil aliud eſt, quam convulſio œſophagi levior, cum inverſo ejus motu periſtaltico, & hinc pendente vomituritione, quin vomitu, aut ſaltem lymphæ plus minus viſcidæ ex gulæ *glandulis rejectione ſœpius ſtipata.* Pro cauſſa occaſionali agnoſcit omne id, quod vel ipſum œſophagum, vel tunicam ipſius nerveam, in ventriculum prolongatam ibidem vellicare poteſt; ex quo hæc conſtrictio per conſenſum ad gulam propagatur. Deprehendimus generatim 1) nauſeam plerumque nunciam eſſe inſequentis vomitus, 2) omnem vomendi conatum, ac cardialgiam comitari, 3) absque iis cum frequenti muci limpidi, qui nihil niſi lymphalis ros ex œſophagi glandulis vi ſpasmorum expreſſus eſt, rejectione ſœpius occurrere; & non raro vermium in primis viis hoſpitantium præſentiam indicare. 4) Plerumque alias ventriculi cruditates conſequi; quæ cum jejuno ventriculo ſint acriores, tunc potiſſimum nauſeam movent, ſumto cibo deliniendam. 5) Antecedere graviores capitis affectus, vertigines, apoplexias, animi deliquia, maxime ſi per conſenſum ex ventriculi orificio ortum trahunt: ubi quædam veluti aura ex ſtomacho ad ca-

put adspirare videtur; ut has non raro audias querelas: **Es wird mir auf einmahl so übel;** & paullo post: **Mir wird so grün und gelb vor denen Augen;** tumque attoniti concidunt, sensuumque privantur exercitiis. 6) Ex eodem fundamento nausea solicitat, hypochondriacis, aliisque morbis, quorum fomes in primis officinis existit, laborantes. 7) denique in principio malignarum febrium accedere plerumque solet nausea; quam describunt: **Sie wüsten nicht, wie ihnen sey, es wäre ihnen so übel und bange ums Hertz.**

§. XXIV.

Prognosis spasmorum œsophagi.

Quod prognosin attinet, haud insuper habendi sunt spasmi pharyngis idiopathici; quoniam, accedente præsertim mala medicatione, in contumacem degenerant habitum. Qui ab assumtis acrioribus proveniunt, periculo non vacant, metumque faciunt inflammationis: & qui hystericas sœpius invadunt, præsagiunt apoplexiam. In vulneribus, si ex convulsione accidat læsa deglutitio, malum, teste ETTMULLERO *Oper. pract. pract. I. pag. 57.* Notabilis quoque est HIPPOCRATIS aphorismus, dum *aph. 35. Sect. IV. Si febre*, inquit, *detento repente collum intorquetur, ut vix deglutire queat, nullo existente tumore lethale est.* Spasmi gulæ inferioris, ex iracundia inter epulas provocati, viam choleræ, febribusque bilioſis facile sternunt; & qui, universali humorum dyscrasia, nervosique generis debilitate nituntur, chronicum malum constituunt, cum insequente corporis tabe. Nausea in malignis sub initio accedens, robur naturæ indicat: in peste vero maxime pernicioſa existit, teste FORESTO *Lib. XVIII. obs. 14. Schol.*

CVRA-

CVRATIO.

§. I.

QUum ſpasmi œſophagi, ſive in pharynge, ſive in media gula obhæreſcant, neglecta temporis opportunitate, non modo in chronicum ſtatum tranſeant, verum etiam denegata alimenta capiendi facultate, facile tabem poſt ſe trahere poſſint: digni omnino ſunt, qui tempeſtive congruis adminiculis oppugnentur. Hæc vero ex binis potiſſimum fontibus deſumuntur; quorum alter remedia ſpasmum ſedantia, alter vero talia, quæ cauſſas eo contribuentes removere poſſint, præbeat. *Indicationes curatoriæ.*

§. II.

Prior finis obtinetur per antiſpasmodica; & anodyna, diſcutientibus nupta, tam interna, quam externa. *Quo autem gravior eſt conſtrictio, eo conſultius eſt ab externis curam ordiri:* qnoniam interna ſine maxima difficultate, vix deglutiri poſſunt. Ex iis quædam ſunt, quæ adfluxum humorum ad inferiora derivando, & circulum ſanguinis æqualem reddendo, ſpasmi vim frangunt: quorſum pertinent clyſteres ac pediluvia. Illi ex emollientibus, additis roborantibus parari, & bis terve iterari, hæc tepidiora, immiſſis paullo profundius pedibus, adhiberi debent. Quæ autem localia ad ipſam affectam partem adplicari poſſunt, ſunt fere linimenta paregorica, ſimulque nervina: quæ parari poſſunt ex aqua Anhaltina, ſpiritu ſalis ammoniaci, Eſſentia croci, nuciſtæ, caſtoreo & camphora, balſamum quoque vitæ, idque, vigente morbi impetu, liquore anodyno minerali permixtum eſt quoque egregium. Quod etiam, paucis guttis ſacharo exceptum, & in ore detentum, aut lente deglutitum operæ fa- *Externorum uſus.*

ciet pretium : quo etiam ſine theriaca aliquot granis ſub lingua detenta, tumque rurſus reddita, laudem meretur. Nec denique in relaxando ſpasmo deſtituitur fructu veſica bovina, decocto emolliente calido plena, & affectis locis admota.

§. III.

Interna antiſpasmodica.

Ex internis antiſpasmodicis laude digna ſunt, olea amygdalarum dulcium, olivarum, cum ſpermate ceti remixta; pulveres antiſpasmodici, ex cinnabari, pulvere Marchionis, ſuccino præparato, extracto croci & caſtorei parati; vel qui habent nitrum, & unum alterumque camphoræ granum; nec non liquor meus anodynus vel ſolus, vel cum eſſentia caſtorei, ſpiritu bezoardico Buſſii, aut cornu cervi ſuccinato remixtus, aut ſpiritus nitri dulcis, cum paucis guttulis olei chamæmeli veri, vel macis maritatus. Quibus in ſtatu magis chronico cum fructu alternis circiter diebus interponuntur *pilulæ antiſpasmodicæ*, quas ex extractis *millefolii*, *chamomillæ*, *hyperici*, mithridatio, extracto croci, caſtorei, oleoque deſtillato macis vel menthæ parare ſoleo.

§. IV.

Curatio mali ab aſſumtis venenatis orti.

Sopitis paullulum ſpasmis, cauſſis materialibus obviam iturus, circumſpiciat, quænam earum in culpa ſint. Quod ſi enim aſſumta acria, venena, purgantia ac emetica draſtica malum produxerint: in principio ſtatim eorum vis obtundenda mucilaginoſis, oleoſis, ipſisque lacticiniis: quare proſunt juſcula valde pinguia, aquæ tepidioris hauſtus ad nauſeam continuatus, ut ſuborto leni vomitu, venenum rurſus expellatur. Interdum acida vim veneni caſtrant; quibus gulæ conſtrictionem, a ſumto vino Malvatico cum conſolida cocto ſubortam curaſſe ſe perhibet HOECHSTETTERUS *loco ſupra citato:* eandemque a potu aquæ

aquæ fortis natam, mucilagine cotoneorum feliciter ſanavit FORESTUS *loc. cit.*

§. V.

Spasmi gulæ ab ira inter paſtum curatio.

Quando vehementior excandeſcentia inter ipſum paſtum, gulæ ſpasmum infert; bilis plerumque effuſio in ventriculum ſimul contingit. Quo in caſu præter motuum ſedationem, bilis contemperanda eſt, ne corroſivam ac virulentam acquirat indolem, tumque blandis emeticis, vel cholagogis exturbanda. Temperant vero bilem abſorbentia, ac mucilaginoſa, ut decoctum avenæ vel hordei: eliminant optime mannata, rhabarbarinis nupta, vel per vomitum, eadem cum uno alteroque tartari emetici grano acuata, aut radix Ipecacuanhæ. Sed cavendum, ne mox ab ira ſumatur purgans, aut emeticum.

§. VI.

Spasmi gulæ ab univerſali ſanguinis dyſcraſia nati ſanatio.

Quod ſi vel totius humorum maſſæ dyſcraſia, vel maxime primarum viarum colluvies acris ac viſcida, diuturniori gulæ ſpasmo viam ſtraverit: earum impuritatum & correctioni & evaeuationi, illi quidem per incidentia, reſolventia, digeſtiva, abſorbentia, huic per mannata, rhabarbarina, pilulasque balſamicas peragendæ, omnis opera navanda eſt. Quum autem valde pertinax ac rebelle huic curationi ſœpius ſit malum; non præſtantius aquis medicatis erit medicamen: quas inter Sedlicenſes aquæ per quatuor circiter dies potæ, & his ſubjunctæ Egranæ maximam merentur laudem. Non minus in hypochondriacis, ubi ſimul ſanguineæ excretiones, per uterum, vel hæmorrhoides ſunt cohibitæ, præter venæſectiones, motum corporis &c. thermæ Carolinæ decenter uſurpatæ omnem curandi paginam abſolvunt.

§. VII.

§. VII.

Nauſeæ curatio.

Nauſea, quæ ab acribus, acidis, viſcidis primarum viarum ſordibus, originem ducit, eandem, quam brevi ante recenſuimus, exigit curationem. Egregiam præſertim utilitatem præſtant infuſa ex herbis & radicibus, reſolventibus, aromaticis, & evacuantibus parata vinoſa. In nauſea cum oris amaritie ſtipata, commendat GABELCHOVERUS *Cent. I. cur. 14.* radicem armoraciæ cum vino Rhenano infuſam, & omni mane hauſtam. Si ab aſſumto fœtido, ſordidoque cibo nauſea cum faſtidio ſurrexerit; aut vomitum ciere juvat, aut cortices citri vel aurantiorum maſticare, vel vino generoſo uti. Quando inter graſſantes febres malignas, quidam citra manifeſtam cauſſam, nauſea corripiatur: tum ſtatim lene vomitorium, ex radicis Ipecacuanhæ granis quindecim propinare convenit: quo ſœpius fit, ut exturbato contagio, aut ipſa febris prævertatur, aut *ſaltem in ſuo decurſu reddatur mitior atque benignior.*

§. VIII.

Cura ſpasmorum œſophagi chronicorum.

Curatio ſpasmorum œſophagi chronicorum, qui ex nervoſi generis debilitate nituntur, ac crebro recurrunt, magis diæteticis, ac alimentis, quam pharmacis potentioribus abſolvetur. Seligenda ſcilicet pro potu ordinario tum ſunt decocta, ex ſcorzonera, cichoreo ac cinamomo parata; vitanda cereviſia omnis; parce bibendum vinum generoſum. Victus eſſe debet facilis, parcus; largior contra exercitatio corporis. Roborando ventriculo inſervient Elixiria balſamica, absque ſpirituoſo parata menſtruo: ſanguinis abundantia, ſtatis ejus miſſionibus imminuenda, & ſordium inprimis officinis generatio, blandis laxantibus præpedienda. Cumprimis animi affectus, nutrices ſpasmorum, omni ſtudio fugiendi; & denique fontes

tes Carolini, ſubjunctis balneis Tœplicenſibus in uſum vocandi.

Cautelæ practicæ.

§. I.

Cautela circa pediluvia.

QUi in ſpasmis œſophagi ſopiendis, ad detrahendum a ſuperioribus humorum affluxum, pediluviis uti velit; videat, an pedes nimis ſint frigidi: tum enim pediluvia ad tempus differre juvabit, atque pedes primum frictionibus, ac ſubpoſitis illis lagenis, aqua calida plenis probe fomentare. Quod etiam de venæſectionum uſu tenendum eſt.

§. II.

Circa venæſectionem.

Si faucium conſtrictioni, rubor faciei, vaſorum *inflationes, & magnæ arteriarum capitis pulſationes* junguntur; ob *imminentis* apoplexiæ metum, vena eſt ſecanda. Ubi porro hyſterica vel hypochondriaca ſymptomata, ac ſuffocationes veluti ſunt præſto; itidem ſanguis mittendus; ſed neutiquam in brachio, ſiquidem paroxyſmi inde exacerbantur; verum potius in pede.

§. III.

Circa topica in ſpasmis gulæ inferioris.

Quando ſpasmus gulam magis inferiorem obſidet; linimenta ac externa reliqua non tam pectori ac præcordiis, quam potius ſpinæ dorſi ſunt adplicanda: id quod præſertim JOHANNES LANGIUS *epiſtol. medic. Part. II. epiſtol. 43. pag. 178.* ex Aëtio, Galeno, & experientia commonſtrat. Namque cum œſophagi canalis, immediate cum ſpina dorſi connectitur; vis remediorum, huic illitorum, eo certius ad illum penetrabit.

§. IV.

Topica in ſuffocationibus hyſtericarum.

In paroxysmis ſuffocativis hyſtericarum, ubi ſemi mortuæ jacent, ad eas excitandas, inſignioris uſus ſunt, præter clyſteres, graveolentia, volatilia oleoſa, caſtorina &c. naribus adplicata, aut plumæ perdicum, aliaque fœtida accenſa: quippe quæ motus effrænes conſopiendi, egregiam vim habent.

§. V.

Purgantium noxa.

Ad exaſperandum, & magis confirmandum tam pharyngis, quam gulæ inferioris ſpasmum, nihil magis contribuit, quam vehementiorum purgantium uſus. Præſtat his ſemper blanda laxantia, mannata, rhabarbarina, balſamica; aut concurrentibus flatulentiis, clysmata oleoſa & carminativa ſubjungere.

§. VI.

Cura ſpasmorum œſophagi in febribus acutis.

Quæ febribus acutis ſupervenit, faucium conſtrictio: præter conveniens regimen, *medicinis antiſpasmodicis*, & antepilepticis ſublevanda erit: quo ſpectant pulvis Marchionis, nitrum cum camphora mixtum, tinctura bezoardica Michaelis cum mixtura ſimplici maritata &c. Opiata enim & craſſiora adſtringentia his in caſibus, veneni inſtar ſe habent.

§. VII.

Cura eorundem, a vermibus inductorum.

Idem ſymptoma, ſi vermibus, primas vias obſidentibus, easque vellicantibus jungitur, non ceſſabit, *niſi his* eliminatis. Tum vero cum purgantibus caute mercandum eſt: & ſi mercurialia exhibeantur, protinus ſuper bibere juvat oleum amygdalarum dulcium, ne inteſtina ab illis nimium vellicentur.

§. VIII.

§. VIII.

Clyſterum nutrientium uſus.

Quandocunque adſtrictio œſophagi tanta fuerit, ut vel nihil alimentorum transmittat, & juſto diutius inhæreſcat: tunc, ne contabeſcant ægri, ano infundere convenit clyſteres lacteos ac nutrientes, de quibus videas LANGIUM *in epiſtol. medic. Lib. I. epiſt. 80. pag. 361.*

§. IX.

Clangoſæ concuſſiones infantum.

Ad convulſivos œſophagi motus, cumprimis pertinent pectoris clangoſæ concuſſiones, quæ teneris infantibus inter epilepticas affectiones evenire, & vulgo pro ſingultuoſis commotionibus venditari ſolent. Re autem vera nihil ſunt aliud, quam convulſivæ œſophagi, & vicinarum partium concuſſiones; & plerumque triſtes ſunt nuncii, eum morbo ad extrema ventum eſſe. Medico tunc nihil ſupereſt, quam ut blandis antepilepticis, anodynis, & analepticis pugnet, inſtantemque mortem prænunciet.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Spasmus tetius œſophagi.

VErbi quidam divini miniſter, ab obitu uxoris triſtiſſimus ſemper, olim hypochondriacis ſpasmodicisque motibus, caput potiſſimum in conſenſum trahentibus obnoxius, tanta ſubito pectoris, gulæ, laryngisque conſtrictione prehendebatur, ut nec vocem edere, nec ſpiritum trahere, nec deglutire quicquam valeret, inſuperque velut attonitus proſterneretur. Ab hac vero acceſſione media nocte invadente, per ſponte ſequutos copioſiſſimos ſudores prorſus liberatus; eandem tamen ſequenti mane poſt aſſumtum *calidiſſimum* Theebois potum rurſus incidit: & quanquam variorum externorum uſu adminiculorum, ad rationis integritatem mox rediret, retinuit tamen & lo-

quendi impotentiam, & deglutiendi, ſpirandique ſummam difficultatem. Adplicatis venæſectione, frictionibus, ſpiritibus nervinis, theriaca ſub linguam poſita, maſticantibus, interneque, quantum fieri poterat, datis anodynis, tenaciſſimus, ac copioſiſſimus mucus non ore ſolum reddebatur, verum etiam non quidem vomitu, ſed anxio tantum vomendi conatu, **mit einem erſchrecklichen Würgen** eructabatur. Laxatis hinc per ſeptem horas conſtrictis linguæ vinculis, ſermonis quædam rediit facultas: ipſaque pharyngis rigida detentio aliquantulum ſoluta fuit, ut liberius deglutire valeret: ſpasmus tamen gulæ inferioris, & pectoris anguſtia adhuc urgebat, adeo, ut deglutita in ipſo œſophago ſtagnare, nec ad ventriculi cavum pertingere poſſe viderentur. Nec vero ullæ medicinæ, nec antiſpasmodici pulveres, nec anodynus liquor, nec pediluvia, nec ſperma ceti in oleo amygdalarum dulcium ſolutum, nec alia quicquam opis adferre valebant. At enim vero, cum camphoræ duo ſcrupuli, in oleo olivarum ſoluti, ex errore uno hauſtu aſſumerentur: ſontica quidem inſequebantur ſymptomata: æger vero ab omni conſtrictione faucium, brevique poſt a toto morbo liberatus fuit.

Epicriſis.

Ferax eſt hic caſus utiliſſimis obſervationibus; quarum has notabimus.

1) Morbus hic generatim apoplexiæ levioris nomen meretur: quæ pro cauſſa nullam nec ſanguinis nec ſeri extravaſationem agnoſcit, ſed ſola ſpasmodica ac rigida detentione, nervoſarum in cerebro, & circa nervorum principium ſitarum, nec non vicinarum oris, linguæ, faucium, laryngis, œſophagi, totiusque ſœpenumero pectoris partium abſolvitur. Hæc vero debetur humorum craſſorum,

plus

plus minus viſcidorum ad dictas partes congeſtioni & ſtagnationi: quare relaxato ſpasmo, mucus viſcidus exſpuitur, ac e gula eructatur. Atque talis apoplexiæ ſpecies, hypochondriacis admodum familiaris eſt; & hinc hypochondriaco-ſpasmodica appellari meretur.

2) Conſtricta in hoc affectu fuiſſe pharyngem, muſculos linguæ, oſſis hyoidis, ac laryngis, vel loquendi impotentia, ſpirandi ac deglutiendi difficultas indicant. Conſtrictio autem canalis gulæ inferioris, & ipſius ſuperioris orificii ventriculi, ex aſſumtorum libere deglutitorum in medio œſophago ſubſiſtentia patet.

3) Obortis ſudoribus, remittunt ſpasmodicæ conſtrictiones, a particulari humorum congeſtione factæ. Sub illis enim æqualis ſuccorum per totum corpus redditur circuitus; qui ſopitis nondum ſpasmis, fieri nequit.

4) *Sumto potu calidiſſimo rediit paroxyſmus. Quemadmodum enim magnum frigus nervos vehementer afficit, & ad ſpasmos proritat; ita etiam nimius calor,* vellicando nervoſas œſophagi ac faucium tunicas, ad easdem diſponit moleſtias.

5) Adhibita remedia non contemnendi ſunt uſus: præſertim autem camphoræ tam inuſitata doſi uſurpatæ effectus eſt peculiaris. Illius virtutem antiſpasmodicam, tutam, & ab omni commotione, uti vulgo creditur, vacuam, peculiari diſſertatione de uſu camphoræ interno jam demonſtravi; & aſſeverare certa fide poſſum, quod id remedii genus granis circiter duobus cum nitro permixtum in diſcutiendis humorum ſtagnationibus, ad ſuperficiem pellendis ſudoribus, & exanthematibus, atque relaxandis internarum partium conſtrictionibus divinæ fere ſit virtutis.

OBSERVATIO II.

Spasmus Pharyngis.

Vir quidam admodum bilioſæ conſtitutionis, ex nimia iracundia, & perperam inſuper datis medicinis, poſt prævias quasdam adflictiones, in gravem demum incidit pharyngis conſtrictionem, & præſertim diarrhœam hiſce potiſſimum notis manifeſtam: Per intervalla acceſſit magna deglutitionis difficultas, & moleſta pali faucibus infixi ſenſatio, qua ſimul percepit, ac ſi quid ex ore foret ejiciendum, ac veluti proſerpere vellet, ut etiam medicus cum ægrotante putaverit, vermem ibi reſidere & ſuum affectare exitum, atque ideo multa anthelmintica; & ſuccum citri ordinaverit, quem æger inſigni quantitate devoravit. In acceſſione partes extremæ, ſub æſtate etiam calidiſſima, valde frigeſcebant, & quandoque contremiſcebant: malum ab admiſſo frigore ſemper ingraveſcebat; alvus erat ſicca & obſtructa, abdomen flatibus diſtentum, appetitus & ſomnus valde exiguus, pulſus durus, urina limpida, inſignis ad iram propenſio; horumque omnium ab aſſumto quodam purgante ſumma exacerbatio. Conſultus ego, morbum hunc, jam ultra tres menſes durantem oppugnaturus, ordinavi pro potu decoctum temperatum, & in illo nonnunquam cochlear unum olei amygdalarum dulcium ſorberi juſſi. Tum pilulas præſcripſi antiſpasmodicas, quas §. III. ſuperius recenſui, easque quotidie ſumendas ſuaſi: præbui etiam mixturam ex liquore anodyno, oleo chamæmeli vero, abſynthii, & de cedro, bis quotidie capiendam; nec non pediluvia, & externam faucium & œſophagi cum balſamo meo vitæ innunctionem commendavi: quibus factum eſt, ut intra paucas hebdomades æger convaleſceret.

Epicri-

Epicriſis.

1) Spasmus pharyngis, quem & deglutitionis impedimentum, & pali faucibus infixi ſenſatio produnt, in noſtro caſu debetur vehementi excandeſcentiæ; & perverſæ medicationi: ſiquidem purgantibus vehementioribus, ac ſpirituoſis tractatum fuiſſe ab initio morbum percepi. Jam vero notiſſimum eſt, & iracundiam, & purgantia per ſpasmodicas canalis magni alimentaris, qui œſophago, ventriculo, ac inteſtinis abſolvitur, conſtrictiones ſuum edere effectum: qui in præſenti caſu circa pharyngem præcipue ſeſe exſeruit.

2) Hunc medicus, vermem, quem ſubeſſe putabat, occiſurus, cum multis irritantibus, anthelminticis, ac acidis, magis augeret, ac confirmaret; anſam quoque *præbuit, ut per totum corpus propagaretur, & extremorum frigus, alvi adſtrictionem, urinæ limpidæ mictionem,* pulſumque durum poſt ſe traheret. Teſtatur quoque hic affectus ſpasmodicam ſuam indolem, 1) eo, quod per intervalla redierit, & 2) ſub illo animus valde ſenſibilis, & ad iracundiam facillimus fuerit redditus: quæ duo momenta ſpasmodicis morbis ſemper fere ſunt propria.

3) Meretur hic pharyngis ſpasmus vocari idiopathicus; quem ſemper in conſtrictione muſculorum dilatatorum pharyngis, quæ ſenſum globi in faucibus producit, collocandum eſſe putamus. Tum enim vicinæ partes, lingua, os hyoides, & larynx ſpasmi vacuitate plerumque gaudent; quare in ejusmodi caſu, nec linguæ impotentia, nec ſuffocationis ac laryngis conſtrictionis notæ adſunt. Contra vero ſymptomaticum vocamus, qui has vicinas partes, & in pharynge œſophageum ſaltem muſculum tenet conſtrictum; unde quidem deglutitio æque ac in idio-

idiopathico difficilis eſt, at nulla pali ſenſatio, quoniam dilatatores, a conſtrictione liberi ſunt. Quamobrem ſi hunc caſum cum præcedente conferamus, in hoc idiopathicum, in illo ſymptomaticum pharyngis ſpasmum offendemus.

4) Curatio ſolis antiſpasmodicis, & ſtagnantes in pharynge humores diſcutientibns, ac derivantibus, adornanda eſt. Prioris generis remedia fuere pilulæ, & mixtura anodyno roborans; alterius balſamum vitæ extrinſecus illitum; & tertii pediluvia: quorum ope in hisce caſibus, ubi magis vitium motuum, quam humorum peccat, tantum non ſemper votis potiri licet.

OBSERVATIO III.

Spasmus gulæ inferioris, & ventriculi.

Vir quinque ultra ſexaginta annos natus, ſtrictioris habitus, & vaſis capacioribus inſtructus, ex hæmorrhoidum ſuppreſſione, aut ad minimum irregulari fluxu, variis hypochondriacis moleſtiis, per aliquot annos ſolicitatus, ventriculi poſt aſſumtionem parciſſimi etiam cibi inflationem, alvi obſtructionem, quandoque profluvium, adpetentiam fere caninam, dorſique cruciatus toleravit. His demum omnibus, ea ſupervenit adflictio, ut libera quidem deglutitione cibos potumque devoraverit: cum autem ventriculum vellent ingredi, in œſophago quaſi vinculis conſtricto hærere, nec ulterius progredi poſſe viderentur: ea tamen differentia, ut calidi potus libero gauderent tranſitu, frigidi autem malum exaſperarent, & fere regurgitarent; quibus denique ſœpenumero muci vomibunda accedebat rejectio. Ego cum ex impedito ſanguinis per viſcera imi ventris circulo, & hinc facta ejus in canale inteſtinorum ſtagnatione, horum, ventriculi, & œſophagi ſpasmum derivandum eſſe putarem, ordinavi adſanguinis progreſſum æqua-

æqualem reddendum, infuſum theiforme ex herbis ſalviæ, veronicæ, ſummitatibus millefolii, floribus chamomillæ, ſemine fœniculi, & aniſo ſtellato confectum, maneque bibendum. Præbui pilulas meas balſamicas, quovis tertio die capiendas; atque pulverem, qui habebat radicem ari, pimpinellæ, corticem caſcarillæ, cinamomi, ſuccinum præparatum, ſal tartari, nitrum depuratum, & oleum de cedro, circa prandendi tempus ſumendum dedi, non minus liquorem anodynum, eſſentiæ caſtorei nuptum per vices propinavi: flatulentias clyſteribus oppugnavi, rectum vivendi genus, & pro potu decoctum temperatum commendavi. Et denique ad promovendas hæmorrhoides venæſectionem, ac hirudinum adplicationem ſuaſi, eo effectu, ut redeunte ab his hæmorrhoidum fluore, ſenſim cum morbo in gratiam rediret ægrotans.

Epicriſis.

Quicunque ſymptomata in hoc morbo præſentia, cum ſignis, quæ ſupra §. V. ſpasmis gulæ inferioris propria diximus, rite contulerit: facile deprehendet, pharynge a ſpasmis libero, inferiorem gulam iis agitatam; quin conſtrictionem eam per totum ventriculum ac inteſtinorum canalem fuiſſe propagatam. Horum vero omnium prima origo debetur inordinato hæmorrhoidum fluori: quo ſanguinis per imi ventris viſcera, maxime inteſtina circuitus impeditus fuit. Unde exceperunt ſpasmodici motus; hisque legitima chyli depuratio, & humorum excrementitiorum eliminatio perturbata eſt: hinc accumulatæ in ventriculo cruditates acidæ, bilioſæque, vellicarunt præſertim tunicam illam nerveam, quæ ab œſophago, per trium digitorum ſpatium in ventriculi cavum protenditur: ex qua ſpasmus ad gulam usque propagatus,

conſtrictivum ibidem ſenſum procreavit; quo aſſumti cibi in ipſo ſubſiſtere coguntur, & coacervati per os rurſus expelluntur.

Tali igitur in caſu ſola antiſpasmodica ac anodyna mali cauſſam non tollunt; licet ad mitigandos motus ſpasmodicos, multum inſerviant. Sed in tali ſubjecto, quod fluxum hæmorrhoidalem diſpoſitum antea, & huic adſuetum fuit, huic revocando, omnis impendenda eſt opera. Cui quidem ſcopo, & hirudines, & venæſectiones, & pilulæ balſamicæ adprime ſatisfecerunt. Præterea in eundem finem, licet remotius, & proxime magis ad reſolvendas & incidendas ventriculi cruditates, & æqualem humorum circulum reſtituendum, collinearunt reliqua medicamina.

OBSERVATIO IV.

Contumaciſſimus gulæ inferioris ſpasmus.

Fœmina, triginta annorum, pallido vultu, ac ſtricti*ori corporis habitu prædita, & chloroſi obnoxia, ante* tres annos primum gravida, *de capitis doloribus*, præcordiorum anguſtiis, & pedum tumoribus conqueſta fuit: quorum ſymptomatum priora duplici venæſectione, hoc ſola pedum ligatura debellavit. Deinceps altera vice gravida, iisdem adflicta moleſtiis, iisdemque liberata remediis, feliciter ſuperavit partum, lochiisque rite ſuccedentibus, per decem abhinc ſeptimanas, ab omni morbo vixit immunis. His elapſis acceſſere œſophagi diſtentiones, quibus primum ſemel bisve duntaxat quavis hebdomade, & quidem poſt deglutitum ultimum bolum alimenta in gula hærere videbantur, & multo demum potu ad ventriculum deprimi debebant. Sed aucta paulatim eſt hæc moleſtia, & ſub ſingulis ſe exſerere cœpit epulis, adeo, ut ſolidis vesci nequiverit, nec niſi liquida aſſumere potuerit: quin linctibus, gargarismatibus, aliisque medicinis fruſtra adhibitis,

hibitis, res tandem eo pervenit, ut miſera nihil plane niſi calidam cereviſiam deglutire valuerit. Videbatur enim ipſi tuberculum quoddam fauces obſidere, ac ciborum deſcenſum remorari; quod tamen & per intervalla duntaxat, & non eodem ſemper ſenſit loco, dum modo in pharynge, modo in media, modo infima œſophagi regione hærere obſervabatur. Juncti erant ructus, qui ex ventriculo aſcendentes, & ad hoc ſic dictum tuberculum pertingentes, ſtatim recidebant, neque eructari poterant, denique aſſidua vexabat nauſea. Accitus medicus, ſpasmum ſubeſſe ratus, propinavit interne potiunculam laxantem, & cremorem hordei cum oleo amygdalarum dulcium potari juſſit: externe cataplasma emolliens, atque diſcutiens, & linimentum ex balſamo vitæ noſtro, & ſpiritu vini adplicuit. Nec irritus horum fuit effectus, ſiquidem non ſolum omnibus liquidis liberum reddebatur iter; verum etiam, poſtquam absque ulla tuſſi, insignis viſcidæ pituitæ copia vomitu excernebatur; & tuberculi ſenſatio, & nauſea, & ructuum moleſtia evaneſcebant. Neque vero minus ſolidiores cibi adhuc ſubſiſtebant, & demum moleſta œſophagi conſtrictio iterum accedebat; cujus adeo conſcia erat ægrota, ut non ſolum clariſſime ſentiret, num œſophagus conſtrictus, anne relaxatus fuerit; ſed quoque evidenter perciperet, ipſum poſt aſſumtos tepidiores potus relaxari: Es komt ihr vor, als wenn ſich eine Falte aufthäte. Et hæc adflictio cum copioſiſſima mucī viſcidi exſcreatione, oris perpetua amaritie, & colli, dorſique magno dolore pertinaciſſime iuhæſit; donec adhibitis ex meo conſilio, interne aquis Sedlicenſibus, & elixirio viſcerali Egranis, externe balſamo vitæ adplicato fuerit debellata.

Epicriſis.

Quemadmodum omnis ſpasmus vel in uno loco fixus, ſtabilis, ac rigidus eſt, vel per totum membrum decurrit: ita hoc præſertim in œſophago obſervamus. Ad poſteriorem claſſem pertinent nauſea, ructus, vomitus, quin etiam ſingultus; qui affectus omnes abſolvuntur, motu œſophagi periſtaltico inverſo, & ſpasmodice aucto, ubi ſcilicet ſpasmus ab inferiori parte incipiens, ad fauces usque decurrit. Contra vero rigida œſophagi conſtrictio, in eo potiſſimum morbo, quem nos ſpasmum gulæ καθ' ἐξοχὴν vocamus, & ſupra deſcripſimus occurrit; atque reliquæ ſpasmorum ſpecies ſymptomatice ſœpius junctæ deprehenduntur.

2) Talis morbus eſt ille, de quo præſens agit obſervatio; quæ pro cauſſa agnoscit, *cruditates viſcidas, acres, bilioſas in ventriculo ſubſiſtentes, teſtante oris amaritie, nec non viſcidos humores in ipſis œſophagi* vaſis ſtagnantes. Quod ſi vero & in horum cauſſam remotius inquiramus, nulla ſe offert alia, quam depravata digeſtio: unde etiam factum eſſe credo, quod, licet medicus, convenienti medela ſpasmum gulæ debellaverit, ille tamen recruduerit, quoniam ad roborandum ventriculum nulla ſubinde cura fuit directa.

3) Tuberculi in œſophago ſenſatio, nihil eſt aliud, quam tunicæ muſculoſæ ſpasmodica conglobatio, quæ propterea mox in hoc, mox altero loco ſeſe exſeruit, & per hunc vagum ac incertum circuitum ſe diſtinguit a præternatnrali tumore, huic canali innato.

4) Videre etiam ex hoc caſu licet, quam pertinax ac magna poſſit eſſe gulæ conſtrictio, adeo, ut ne vapores quidem halituoſi, per ructus e ventriculo elevati, pervadere

dere potuerint; ſed ad locum ſtricturæ devenientes, iterum relabi debuerint.

OBSERVATIO V.

Spasmus gulæ inferioris, cum rejectione multi muci.

Vir quidam, trium & quinquaginta annorum, valde pituitoſus, victus exactiſſimam ſervans rationem, vitæ vero ſedentariæ nimium deditus, nec unquam ſanguinis miſſionibus, per venæſectiones, aut ſcarificationes adſuetus, & flatulentis admodum obnoxius moleſtiis, ultra jam triginta annos tuſſi quadam cum levi aſthmate juncta, ſingulo mane multum pituitæ excutiente, laboravit; quæ vernali præſertim, & autumnali tempore exacerbata, per aliquot hebdomades, gravius adflixit. Hic ante quatuor circiter menſes ex improviſo, eam incidit moleſtiam, qua ſumti cibi, utut minutiſſime conciſi, in œſophago, circa ſuperius ventriculi orificium ſubſiſtebant, nec niſi hauſto potu detrudebantur. Paullo vero poſt hæc adfectio ita invaleſcebat, ut cibi æque ac potus in gula, veluti detenti ſubſiſterent, ac coacervati, vomitus quadam ſpecie rurſus eructarentur: attamen liquida, ſi tepida fuerint, parca quantitate aſſumere valebat. Infeſtabat hoc incommodum per periodos; adeo, ut interdum etiam cibi ad ventriculum deferri potuerint: prorſus tamen, fruſtra adhibitis varii generis medicaminibus, cedere recuſabat. Verum tribus abhinc hebdomadibus, aſſumta caro iterum ſubſiſtebat, nec cum potu ad ventriculum perduci, nec vomitu reddi poterat, magnamque creans moleſtiam. Tandem capiebat æger, proprio inſtinctu oleum olivarum, cum melle; & ab hoc ultra menſuram unam muci tenaciſſimi una cum detenta carne eructabat. Inde quidem melius habebat, adeo, ut ad minimum juſculis vesci potuerit; & ubi recidebat malum, eructato ſponte muco, cujus excretionem

adhibitus quidam ſpiritus aniſatus cum ſacharo mixtus adjuvabat, rurſus remittebat. Verum paullo poſt gravior reddebatur ſtatus: ſiquidem conſtrictio gulæ, ciborum & potuum deſcenſum impediens, majores capiebat vires, adeo, ut adpetitu integro gaviſus, nihil fere comedere poſſet, ideoque corpus ſenſim contabesceret. Accedebat virium collapſus, frequens corporis tremor, atque frigus, maxime ſi vel aëri liberiori ſe exponeret, vel in eructando muco occupatus eſſet. Præterea noctu præſertim mox in gula inferiori, circa ſtomachum, mox in ſuperiori circa fauces, ſentiebat tuberculum quoddam, inſtar ovi columbini, quod emiſſis ructibus evaneſcere quidem videbatur, mox vero recurrebat. Verum plerumque nec ructum edere, nec ſingultire valebat: quod ſi autem hi motus ſuccedebant, non ſolum levamen totius mali inferebant, verum etiam ſi aſſumtorum quidpiam in gula hærebat, illud vel per os reddebatur, vel in ventriculum deferebatur. Notabile etiam erat, quod quæ jam ingreſſa erant ventriculum, vomitu nunquam rejicerentur; ſed hoc duntaxat mucus, cibus, vel potus in gula remoratus excerneretur. Adfligebat inſuper, poſt aſſumtum nuper purgans, gravis inter ſcapulas dolor; nec moleſta erat ulla ventriculi gravitas. Quando vel frigidi potus parum ceperit, vel frigidum aërem inſpiraverit; protinus exacerbabantur omnia.

Epicriſis cum conſilio.

1) Quantum cauſſarum cognitio, ad curandum morbum, præſtet momentum; vel hæc docet morbi hiſtoria. Medici enim, quorum plures conſulebat æger, in varias quidem abierunt opiniones; nulla tamen rei conformis erat. Quidam enim accuſabant ventriculi atoniam; alii ſcirrhoſum œſophagi tumorem; alii nimiam pitui-

pituitam ventriculum, & œſophagum obſidentem. Priores duæ cauſſæ prorſus a veritate ſunt alienæ; ut enim alia momenta, ipſis contraria taceam, vel id eas refellit, quod malum per intervalla revertatur. Tertia eſt tantum remota; cui in acceptis ferenda proxima, quam non aliam ſubeſſe judico, quam ſpasmum œſophagi pertinacem.

2) Teſtantur hunc cuncta ſymptomata. Primum quidem ſubſiſtentia ciborum in gula, potuum calidorum liber tranſitus, conſtrictionis remiſſio, & a frigore revocatio, dolor inter ſcapulas, ſenſatio tuberculi in gula, extremorum frigus, corporis tremor &c.

3) Notabile eſt, ructus ſolviſſe conſtrictionem gulæ. Dum enim hæc in uno loco pertinax inhæret, ac fixa eſt; ructus vero non niſi inverſo motu periſtaltico, totius canalis abſolvitur: facile patet, cur illa ſtrictura vehementiori exiſtente, & ſingultiendi, & ructus emittendi potentia fuerit prohibita; item cur ſi ructuoſi motus major vis fuit, hæc reſiſtentiam fixioris ſtricturæ ſuperaverit.

Cum hic affectus & huic ſimiles fomitem & materialem ſuam, a qua progignuntur, cauſſam potiſſimum in ventriculo, ſive potius duodeno ſtabulantem habeat; videlicet vitioſorum & crudorum acido-bilioſorum humorum ſaburram, qui continuo pravas exhalationes in ſuperjacentes nervoſas partes emittunt; curandi methodum ego ita inſtituere ſolitus ſum, ut pulvere abſorbente & ſalino deterſivo, leniterque nitroſo, convenienti doſi & tempore, præmiſſo vel blandiori emetico ex radice ipecacuanhæ, vel pilulis, quæ ex noſtris polychreſtis & extracto panchymagogo Cr. compoſitæ ſunt, excretionem ſufficientem materiæ peccantis promoveam, & demum convenientibus ſtomachicis roborantibus, digeſtionis negotium in meliorem & naturalem ſtatum reducere annitar. Quæ remediorum genera

nera ſi intentioni minus reſpondeant, quod fit, quando hypochondriaca vel hyſterica ſic dicta paſſio hujus morbi fundamentum eſt; tunc omnino ad validiora, uſum videlicet aquarum thermalium vel acidularum, ad balnea quoque, ad peregrinationes pro mutando aëre & corporis motione confugiendum erit, qua methodo etiam hic æger convaluit.

OBSERVATIO VI.

Spasmi gulæ ex muco ipſi impacto.

Vir illuſtris, annorum qninquaginta, conſtitutionis ſatis robuſtæ, victui duriori, carnibusque fumo induratis longo abhinc tempore adſuetus, & vini, nec non ſpiritus vini potui valde deditus, in animi excandeſcentiam proclivis, parum adpetit, & excuſſo mane ſomno, magnam in faucibus & ore percipit ariditatem. Tum e lecto ſurgens ſub cordis ſcrobiculo quandam perſentiscit moleſtiam, ab humore glutinoſo, ibi firmiter impacto, qui tam vehementem cauſſatur irritationem, ut illuſtris æger magno impetu ac labore illum exſcreando rejicere annitatur, non ſine ingenti thoracis, atque totius corporis concuſſione, rubore faciei, ſudoreque totum corpus occupante. Tandem aliquot cochlearia, modo inſipidi, & mucoſi, modo bilioſi & acidi humoris eructantur, idque jam per aliquot duravit menſes. Conſultus ego, primum ut a remediis ſtomachum roborantibus, & aquis vitæ ſpirituoſis, quibus ſe absque ullo ſolamine permultis fuiſſe uſum ſcribebat, nec non omni ſpiritus vini potu prorſus abſtineret, monui; & potius ſuaſi, ut victu molli, tenuique, ac acidulis Egranis, ineunte æſtate uteretur; pro potu ordinario aquam thermalem Piperinam, quam in promtu habebat, uſurparet, cœnam intermitteret, atque pulverem nitroſum præcipitantem, cum hauſtu aquæ fontanæ, cubitum iturus caperet. Ex quibus conſiliis inſigne percepit allevamentum.

Epicri-

Epicriſis.

Non pauca in praxi medica occurrunt eorum exempla, quibus noctu humiditas mucoſa, ſive pituita in faucibus, ipſoque œſophago concreſcit, & intus firmiter inhæreſcit; quam deinde magno, & ſœpe fruſtraneo conatu expellere moliuntur. Humor hic non ex aſpera arteria, ejusque glandulis, nec ex pharyngis, aut laryngis glanduloſa tunica; nec ex pituitaria, quæ baſin narium involvit; ſed ex glandulis ipſius œſophagi, quæ tunica nervea ablata, in conſpectum veniunt, & preſſæ per vaſa excretoria ac foraminula, quibus præditæ ſunt, humorem ſtillant, ſuam ducit originem. Hæ igitur glandulæ, ſicubi *a vaporibus acribus, acidis, vel etiam calidis, ex ventriculi vel duodeni ſinu elevatis vellicantur, fundunt lympham*, quæ facile concreſcit in mucum, qui tam mole, quam qualitate inimica tunicam muſculoſo nerveam, ad ejusmodi ſpasmodico convulſivum proritat motum. Hinc facile patet, tali in caſu, nec calida & aromatica, nec ſpirituoſa proficere; quippe quæ lympham magis viſcoſam, & humores bilioſos magis acres reddunt & volatiles: quibus temperandis longe majori efficacia potus diluentes, fontesque medicati potius inſerviunt.

CAPVT VI.

DE

MOTU VENTRICULI CONVULSIVO, SIVE VOMITU.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Definitio vomitus.

VIx quicquam in humana vita frequentius occurrit vomitu: namque nec ullus hominum erit, quin vomuerit, nec pauci ſunt morbi, qui vomitu, tanquam moleſto complicantur ſymptomate. Nihil autem aliud eſt, quam œſophagi, ventriculi, & maxime duodeni motus periſtalticus, præter naturam inverſus, & ad convulſivam contractionem usque auctus, quo contenta ventriculi, vel inteſtini ſimul duodeni per os rejiciuntur.

§. II.

Euemetorum & Dyſemetorum deſcriptio.

Non quidem obſcurus eſt affectus, qui, ut dignoſcatur, ſignis egeat: attamen eo attentius concurrentia ſymptomata & adfectiones obſervare convenit, quo magis cauſæ id vitii genus producentes variant. Generatim ſciendum eſt, quosdam ad vomendum valde faciles, a leviſſima cauſſa diſponi; alios vero minus promtos, atque magis inani, moleſtoque vomendi conatu urgeri. Illi a ſchola medica vocantur euemeti, & ſunt inprimis infantes præ adultis, fœminæ præ viris, & viri laxioris habitus: hi dicuntur dyſemeti, & ſunt ſtrictioris habitus corporis, brevioris colli, omnesque robuſtiori nervorum ſyſtemate præditi.

§. III.

§. III.

Vomitum antecedere & comitari sæpius solet molestissima nausea, es wird ihnen erschrecklich übel, cum tensione & gravitate in epigastrica regione, oris amaritudine, ardore, morsu, inappetentia: adest quoque magna præcordiorum anxietas, inquietudo; multum salivæ tenuioris in os stillat, multumque spuitur, der Mund läufft ihnen voll Wasser; accedit vertigo, oculorum caligo, & obtenebratio, capitis gravitas, faciei rubor, tremor inferioris labii, & cumprimis anxia cardialgia; atque tandem post laboriosam, & inanem eructationnm, contenta in ventre extruduntur. Quæ adfectiones sat luculenter spasticam & convulsivam ventriculi & adnexarum nervosarum partium subversionem ostendunt. *Historiæ vomitus.*

§. IV.

Materia, quæ per vomitum rejicitur, dum varia est, diversas vomitibus imponit denominationes. Saburra mucosa, chymosa, ciborum nondum penitus dissolutorum reliquiæ rejectæ, vomitum pituitosum constituunt; biliosa colluvies biliosum exhibet; eadem ab admixtione aliorum humorum, vel acidorum & corrodentium subnigricantem corruptum, viridem, æruginosum, porraceum spargit. Interdum vermes & insecta rejiciuntur; nonnunquam stercorea materia ex imis revoluta intestinis expellitur; quandoque pus redditur & sanioſa materia; quin carnosam instar polypi membranosam massam in ventriculo generatam, vomituque expressam fuisse testatur casus MED. CONSULT. *Tom. IX. pag. 207.* insertus. Effertur non raro sincerus sanguis, & vomitus tunc dicitur cruentus; & interdum idem ater corruptusque vomitur, tumque morbus audit niger *Hippocratis;* cujus utriusque non faciemus mentionem: *Diversitas materiæ per vomitum excretæ.*

quia in parte systematis nostri therapevtica II. id jam factum est.

§. V.

Sedes vomituum. Sedes materiæ, quæ evomitur, praxime quidem ipsi inhæret ventriculo; cujus æque ac vicinarum partium præternaturali motu illa eliditur: at vero ex aliis & remotis etiam partibus, hepate, pancreate, per ductus, ex liene, ex ipsa quoque sanguinis & humorum massa, ex habitu corporis, ut in tumoribus per vasa & glandulas huc adducitur. Causæ quæ sensibilem nervosam ventriculi substantiam ad systalticum & compressorium motum irritant, non tantum in ipso, sed etiam in aliis vicinis & remotis partibus nervosis, quærendæ sunt, cum subinde animadvertamus plurimis spasmodicis adfectionibus per consensum vomitum accedere. Quæ præcipua momenta ut clarius & rectius intelligantur; e re fore arbitror, ut accuratiorem ventriculi & duodeni fabricam secundum recentiorum & probatissimorum anatomicorum descriptionem præmittamus.

§. VI.

Fabrica ventriculi membranacea. Primum igitur notandæ veniunt tunicæ ventriculi, quarum quatuor ipsi tribuuntur, extima est membranacea, a peritonæo oriunda, & cum tunica concavum diaphragma cingente continua: altera est musculosa, quæ duplici construitur fibrarum serie, externa quæ fibras habet longitudinales, longitudinem ventriculi abbreviantes; interna vero partim quasdam, a cardia ad pylorum excurrentes, & utraque orificia ad invicem coarctantes, partim alias circulares, latitudinem ventriculi amplectentes, hancque contrahentes exhibet. Tertia, quæ huic subiacet, tunica audit nervea, fibris tendineis, oblique per ventriculum decurrentibus prædita, prioribus amplior, hinc rugas formans,

mans, & glandulis multis referta. Quarta dicitur villosa ex papillis nerveis, & extremis vasculis, villorum instar erectis concinnata, & mucagine, quam dictæ plorant glandulæ, obducta. Ceterum inter tunicam exteriorem, & musculosam; hanc & nerveam; atque hanc & villosam triplex conspicitur substantia cellulosa, vasa sanguifera copiosissima continens.

§. VII.

Deinceps considerari merentur vasa ventriculi. Arteriæ sunt duæ gastricæ, dextra, sinistraque & coronaria. Namque postquam arteria aorta inferior, perforato circa spinam septo abdomen ingreditur, protinus spargit arteriam cœliacam, quæ in tres ramos dispescitur: prior est hepaticus, a quo suboritur 1) pylorica, 2) gastrica dextra, 3) duodena arteria: alter est coronarius, qui ventriculum innumeris ramificationibus amplectitur: tertius est splenicus, qui ad lienem tendens exhibet 1) arteriam pancreaticam 2) gastricam sinistram, quæ cum dextra constituit gastro epiploicam. 3) Ipsam epiploicam, 4) vasa brevia, quorum alterum est venosum. Per hunc arteriarum nexum patet, quantus sit humorum circuli per dictas partes consensus. Venæ sunt coronariæ, gastrica dextra, sinistraque, & alterum breve vas. Omnes oriuntur a vena portarum, cujus truncus sub duodeno ad pancreas tendens, primum venas cysticas, pyloricas, duodenales; dein tres, interdum duos ramos suppeditat, quorum primus splenicus dat coronariam, gastricam sinistram, pancreaticam, epiploicam, & vas breve venosum; alter mesaraicus maior intestinales & gastro epiploicam; tertius hæmorrhoidalis internus, gastricam dextram, & duodenalem. Vnde liquet, præpedito sanguinis in uno viscere circuitu, illum ad alterum regurgitare. Lymphatica vasa comitantur venas; nervi arte-

Fabrica ventriculi vasculosa.

rias. Hi vero nascuntur partim a pari vago, partim intercostali ramo. Par vagum duobus ramis ab utroque œsophagi latere descendens, toti ventriculo innumeras ramificationes tribuit, tumque ad formandos nervi intercostalis plexus concurrit. Hic enim perforato diaphragmate, iuxta arteriam cœliacam format ganglia semilunaria; unde in dextro latere surgunt plexus hepaticus, & renalis dexter; in sinistro nascuntur plexus lienaris, stomachicus & renalis sinister: ex hepatico & renali dextro, nec non ganglio semilunari suboritur plexus mesentericus superior; cuius interventu dicti in utroque latere quinque plexus adeo uniuntur, ut partes ab illis suos nervos mutuantes, arctissimo gaudeant consensu.

§. VIII.

Fabrica duodeni.

Attendi porro meretur fabrica duodeni: quod cum ventriculo ratione tunicarum, nervorum, vasorumque convenit; *& a pyloro incipiens, tres format flexuras. Prior* occurrit, dum a ventriculo oblique, deorsum, simul retrorsum tendit, circa cujus finem inseritur ipsi ductus cholidochus, bilem, succumque pancreaticum secernens. Deinceps cum dextrum ambit renem, alteram exhibet flexuram; qua accumbit pancreati; tandemque juxta spinam, reni sinistro adpropinquans, tertiam suppeditat, super qua feruntur & arteria, & plexus mesentericus superior: cujus constrictio protinus hoc intestinum afficit. Ceterum illud reliqua intestina capacitatis amplitudine, contra communem sententiam, qua angustius dicitur, longe superat.

§. IX.

Consensus ventriculi ac intestini

Hæ binæ partes, ventriculus nimirum, & intestinum duodenum, quod ventriculus minor non immerito vocari potest, insigni nexu non modo invicem, sed etiam cum aliis

aliis nerveo membranaceis gaudent partibus. Connectuntur enim 1) cum œſophago, per ipſarum tunicarum, quæ utrique parti eædem ſunt, communionem, & hinc cum ipſa fauces, & os cingente tunica cohærent. 2) cum toto inteſtinorum canale, non modo per tunicarum earundem protenſionem, verum maxime vi plexus ſuperioris meſenterici, a quo cuncta inteſtina ſuos nervos mutuantur. 3) cum omento, quod ventriculi parti anteriori firmius annectitur. 4) cum ſepto transverſo, per ramulos e nervo vago & intercoſtali, nec non tunicam exteriori & ſepti & ventriculi ſuperficiei communem; & illius reſpectu cum 5) nervoſis, ac membranaceis pectoris partibus; nec non 6) muſculis abdominis. 6) cum ductibus biliferis, non tantum per cholidochum canalem, duodeno inſertum, verum maxime per plexum hepaticum, qui furculos dat duodeno, ac ventriculo, cumque plexu ſtomachico, interventu meſenterici ſuperioris communicat. 7) cum pancreate, cui firmiter adhæreſcit duodenum. 8) cum renibus, per plexum renalem dextrum & ſiniſtrum, qui cum ſtomachico connectitur; 9) cum capite & cerebro, nec non corde per nervum vagum, qui his partibus communis eſt. *duodeni cum aliis partibus.*

§. X.

Vi tunicæ muſculoſæ, ejusque fibrarum §. VI. ſuperius recenſitarum, œſophago, ventriculo, cunctisque inteſtinis communium, proprius iſtis partibus eſt motus quidam vermicularis, quem etiam periſtalticum vocant. Hic conſiſtit in dictarum partium alternante conſtrictione ac relaxatione; & a parte ſuperiori deorſum tendit: in ventriculo, variis modis eum contrahendo, arctando, rurſusque dilatando, diaphragmatis & muſculorum continuo, qui ſub reſpiratione fit, motu adjutus, ciborum & digeſtionem, & per *Motus periſtaltici uſus.*

& per pylorum expulsionem secundat: in intestinis, humorum laudabilium per chylifera vasa resorptionem, & excrementitiorum ad inferiora protrusionem, & per anum eliminationem peragit.

§. XI.

Formalis ratio vomitus.

Quandocunque vero hic peristalticus motus, deorsum vergens, ad præternaturalem, spasmodicam vel convulsivam intenditur motionem: oriuntur intestinorum tormina, dolores circa pylorum cardialgici, spasmus sic dictus ventriculi, colicæ passiones, & alvi profluvium. Quod si autem idem hic motus, præter spasmodicam contractionem invertatur, & ad superiora tendat; cogit primum contenta ex intestinis in ventriculum; aut si jam in ipso fuerint, ea sursum trudit, tumque fit vomitus. Sub hoc enim pylorus cum adnexo duodeno pariter, ac anterior & inferior *ventriculi portio*, *contractis violenter fibris longitudinalibus*, & *circularibus*, ad *superius orificium contrahuntur*; contenta ipsius ad hoc adplicantur; continuante a tergo spasmi impetu in œsophagum coguntur; & motu illo inverso per totam gulam propagato, ad os feruntur, & eructantur. Adjuvant hunc motum violenta diaphragmatis, & musculorum abdominalium per consensum facta constrictio & parietum ventriculi facta inde compressio: hinc post singulas vomitiones, difficilem spirationem adhuc continuare, & abdominis regionem plus minus gravi dolore affici, in comperto est; quid quod in animalibus post devoratum emeticum dissectis, pressionem ventriculi a diaphragmate ac musculis abdominis rectis potissimum oculis intueri licet. Quidam ex medicis Anglis hac in opinione sunt, fibras stomachi nihil prorsus ad vomitionis actum conferre.

§. XII.

§. XII.

Verum quo debiliores sunt ventriculi fibræ, & quo mobilior, majorique copia rejicienda saburra præsto est: eo facilior fit vomitus. Quod si vero robustiores fuerint fibræ, ut in dysemetis; aut caussa vomitus in humore tenaci, viscido, plicis ventriculi firmiter inhærente, vel materia acri, caustica nervis insidente consistat; tum gravis fit vomitio, atque sonticis stipatur symptomatibus. Namque antecedunt primum gravissimæ cardialgiæ, immanes nauseæ, præcordiorum anxietates, inquietudines, laborioſæ, ac inanes eructationes, molestæ abdominis, contentarum partium, maximeque diaphragmatis concussiones, hinc singultuosæ agitationes; claro documento, magnam subesse ventriculi convulsionem, ad expellendam noxiam materiam haud sufficientem. Frequentissimum tunc est, ut convulsio ventriculi *ad ductus biliferos propagetur, & hinc fiat effusio*bilis ad duodenum, & *ventriculum; qua eructata, nihilo*minus continuat vomitio. Motus ille ascendit per œsophagum, & lympham ex ejus ac faucium glandulis exprimit; cujus multum spuitur: **Der Mund läufft voll Wasser.** Compressis porro per vehementissimas concussiones ventriculi, & adnexarum partium vasis sanguiferis ibidem sitis; cruor majori copia & impetu ad superiores partes, atque caput compellitur; ejus vasa infarcit, membranas nerveas distendit, & ad similem spasmum proritat. Hinc fiunt faciei rubores, capitis dolores, oculorum caligines, vertigines, tremor inferioris labii, atque non raro totius nervosi generis convulsivæ, ac epilepticæ commotiones. *Symptomatum descriptio & ratio.*

§. XIII.

Caussa, quæ ad vomitum disponit, proxima est vellicatio vel stimulatio fibrarum ventriculi ac duodeni nervearum: *Differentiæ vomitus in*

idiopathicum & sympathicum.

rum: vellicans autem materia hæret vel in ipsis illis partibus, vel *in* remotioribus, vi nervorum cum istis connexis. Hinc resultat differentia vomitus in idiopathicum, & sympathicum; ille caussam materialem in ipso ventriculo vel saltem duodeno habet; hic eandem remotius in inferioribus intestinis, ductibus biliferis, renibus, capite &c. hærentem agnoscit, & consensuali magis vitio motuum nititur. Id circo facile patet, nullam esse monarchialem illam potentiam, quam suo pylori rectori tribuit HELLMONTIVS, a quo semper strictura, & inversi motus initium arcessendum esse putat. Quamvis enim nonnunquam illa fiat; attamen non raro ex infimis intestinis constrictionis principium suboriri, vel stercorei testantur vomitus.

§. XIV.

Caussæ materiales sunt nimia assumtorum quantitas.

Inter caussas itaque vomitus materiales, *in ipso ventriculo hærentes, accusanda primum venit nimia assumtorum* quantitas; quæ fibras ventriculi nimium aggravat, & ultra sphæram elasticitatis distendit, donec, facto rapidiori fluidi tenuissimi & sanguinis adfluxu, in convulsivum motum actæ, inimicam sibi materiam expellere moliantur. Ex hac caussa obnoxii sunt vomitibus 1) heluones ob potum nimiis haustibus ingestum; 2) infantes teneri, ob lac copiosius sumtum, vel datos præmature solidiores cibos; quo in casu non sine ratione pylori angustiam, solidiora nondum transmittentem accusat KERKRINGIVS *spicileg. anat. obs. 20.* 3) homines a morbis, & tolerata sub iis inedia debilitati; in quibus parcior quoque ciborum, maxime solidorum quantitas vomitum ciere potest; unde dicunt: **Der Magen kan noch keine Speise vertragen.** 4) Pueri voraces, qui & crebris vomitionibus, & frequenti singultu vexantur.

§. XV.

§. XV.

Concitat deinceps vomitum saburra vitiosa in ventriculo contenta; quæ non raro a cibis crudis, dyspeptis, fumo induratis, salitis, aliisque incongruis non bene concoctis relinquitur. Hinc fiunt vomitus pituitosi, qui eveniunt 1) hominibus, qui debilitate ventriculi præditi sunt, simulque voraces, 2) qui mollioribus cibis adsueti, victum subeunt crassiorem, 3) qui gulæ indulgent, simul vero diuturniori somno, vitæque sine motu desidi sunt dediti. Eadem saburra, mora temporis acida redditur, & accedente ob iracundiam, aliasque forsan causas, ex duodeno bile, acrior evadit; unde ex ventriculo fiunt bilioſi vomitus. 2) *Saburra ventriculi.*

§. XVI.

Omnes vero bilioſi vomitus, maxime si vel chronici, vel *periodici fuerint, fomitem suum in duodeno habent.* Aptissimum *fovendæ saburræ hoc intestinum est*, propter flexuras, quibus pollet; & quoniam in eo bilis chymoso succo affunditur. Hæc si iners fuerit, vel languente intestinorum tono, stagnaverit, nec rite cibis permisceatur, aut accedentibus acidis humoribus magis in sua crasi pervertatur; acris ac veluti caustica redditur; & vellicando parit vomitus bilioſos, virides, æruginoſos, quin & nigros. Namque bilis ab acido forti fit viridis; & si diutius subsiterit, nigrum inducit colorem. Inde etiam acidissima evomi solet materia, quæ dentes stupefacit, atque pavimenta, vasaque argentea arrodit. Talem vitriolacei saporis observavit HENRICVS AB HEER *observ. 29.* & ego in *Not. ad* POTERIVM *Cent. 2. casu 93.* recensui casum, ubi per vomitum materia instar aquæ fortis corrosiva fuit rejecta, quæ cum limatura martis, in verum abiit vitriolum. 3) *Humor biliosus in duodeno.*

§. XVII.

Vomitus hypochondriacorum.

Ejusmodi vomitibus ex duodeno originem trahentibus vexari ſolent 1) hypochondriaci ac melancholici, in quibus ob languidum inteſtinorum tonum, non modo cruditates acidæ ac viſcidæ ex cibis in ventriculo & duodeno relinquuntur; ſed bilis quoque iners eſt adeo, ut loco chyli generoſioris, magnus fiat proventus humorum acrium, acidorum, cum bile corrupta, i. e. temporis mora nigra facta mixtorum, hinc nigrorum, quos veteres a liene proficiſci autumarunt. Hi vero humores omnino vellicant duodenum, ac ſenſibilem pylorum: unde facile ſubvertitur ventriculus, maxime, cum hæ partes ad inverſionem motus periſtaltici per ſe ſint pronæ. 2) Scorbutici, quorum tota humorum maſſa ſpiſſa eſt, ac impura. 3) cachectici, quorum bilis vappida exiſtit, nec diſſolvendis penitus cibis ſufficit: unde in iis vomitus magis bilioſo viſcidi fiunt. 4) Infantes, lac impurum, a matris excandeſcentia acidum factum ſugentes; quibus frequentiſſimi ſunt vomitus praſſini, æruginoſi, virides. 5) Febre quartana affecti.

§. XVIII.

4) *aſſumta, qualitate inimica.*

Concitant porro vomitum aſſumta qualitate noxia. Sic cibi nimium pingues, horæi, fermenteſcibiles, maxime ſi ſaburra quædam bilioſa in ventriculo ſcateat, acriorem fermentationem ſubendo, vomitum movent. Idem faciunt cibi ingrati cum faſtidio aſſumti; eo magis, ſi nimium pingues ac oleoſi fuerint. Huc quoque pertinent acria, ac principio ſubtili cauſtico prædita; ſicuti ſunt omnia vomitoria; nec non ſubjecta venenata, ova barbi piſcis, de quibus conf. TIMAEVS A GVLDENKLEE *Lib. 3. cap. 7.* nec non fungi venenati, quorum mentionem injicit HILDANVS *Cent. IV. obſ. 34.* De venenis ipſis, arſenico, mercurio

curio ſublimato res notiſſima eſt; quippe quæ ob ſumme cauſticum principium, præter vomitus graviſſima inducunt convulſiva totius corporis ſymptomata: id quod de vomitoriis atque purgantibus acrioribus etiam eſt ſtatuendum.

§. XIX

Non minus humor ſubtilis acris nervoſis ventriculi partibus incumbens graviſſimas excitat vomitiones. Transfertur ille nonnunquam per metaſtaſin, a materia arthritica, eryſipelacea, podagrica, ſcabioſa, ulceroſa, purpuracea, topicis intus acta, nec non a diarrhoeis ac dyſenteriis cohibitis. Sic nati ab ulcere præmature conſolidato vomitus, exemplum recenſet IOH. RHODIVS *Cent. 2. obſ. 65.* & de podagra retropulſa, ad id vitii genus diſponente caſum allegavi in CONSVLT. MED. *Tom. II. Sect. IV. caſ. CLXX. pag. 690.* Eadem ratio eſt, quod in variolis, morbillis, febribusque malignis, ac exanthematicis, atrociſſimi fiant vomitus: ſiquidem miaſma horum morborum acre, & cauſticum, obſidendo nerveas ventriculi fibras, id mali infert. Hinc quoque arceſſenda eſt graviſſimi vomitus in peſte cauſſa; ubi diſſecto cadavere HELMONTIVS lib. quem inſcribit *tumul. peſt. pag. 54.* ventriculum eſchara obductum; & DIEMERBROECK *de peſte Lib. IV. hiſt. 15.* eundem carbunculo occupatum, ſe vidiſſe perhibent.

5) *Materia acris per metaſtaſin ad ventriculum delata.*

§. XX.

Cruor vitalis ad vaſa ventriculi, & adnexarum partium, majori copia congeſtus, ea graviter diſtendendo, vomitum producere ſolet. Hinc illum patiuntur 1) fœminæ gravidæ, primis geſtationis menſibus; dum nimirum ob retenta menſtrua cruor ad ſuperiora regurgitat, qui grandeſcente fœtu, in quibusdam poſt quartum menſem

6) *Sanguis ad ventriculum congeſtus.*

plerumque cessat: qualem notabilem casum allegat PETRVS LOTICHIVS *Lib. V. obs. 7. pag. 442.* 2) fœminæ, quibus non fluunt menstrua. Sic PANAROLLVS *Sect. I. obs. 22.* meminit puellæ, quæ nondum menstruata, per septem integros annos, simulac cibos caperet, illos revomuit, prodeuntibus vero menstruis, ab eo malo liberata fuit. 3) viri, quibus suppressæ sunt hæmorrhoides, ubi sanguis ad venam portæ majori copia refluit. Quibus in casibus non rarum quoque est, vomitum cruentum suboriri.

§. XXI.

An cardiæ vitium vomitum producat.

Ipse ventriculus præter naturam constitutus, vomitum ciet. Primum quidem orificium istius superius, vel spasmo, vel alia causa præternaturali occlusum, similem parit affectum, qui vero non verus vomitus dici potest, & magis ad spasmum gulæ inferioris pertinet: siquidem cibi priusquam devenerint in ventriculum, cum muco in gula contento rejiciuntur. Similes casus videas apud WILLISIVM *pharm. rat. part. 1. sect. 2. cap. 1. pag. 17.* FERNELIVM *Lib. VI. pathol. cap. I.* & COITERVM *obs. chirurg. pag. 121.* ubi cardia scirrho, & tuberculo duro obturata fuit.

§. XXII.

Pylori vitium, fit caussa vomitus.

Aliter se res habet cum pyloro, ex cujus præternaturali constitutione, ac obstructione, chronicæ, perpetuæque propullulant vomitiones: adeo, ut fere regulæ instar sit, quod qui diu, maxime a sumtis epulis vomuerunt, simulque contabescunt, pylorum habeant male constitutum. Sic ipsum prædurum, ac ita incrassatum fuisse, ut nihil ciborum transmitteret, refert SANCHEZ *L. obs. p. 376.* Eundem scirrhosum prorsus describunt SALMVTH *obs. 20. cent. 1.* WILLISIVS *Pharm. rat. P. I. Sect. 2. cap. 1. pag. 55.*

A. MED. BEROL. *Dec. II. vol. III. pag. 45.* nigricantem & arroſum MEIBOM *diſſ. de vomitu §. 31.* a deglutito nummo obſtructum KERKRINGIVS *ſpic. anat. obſ. 1.* quibus in caſibus ad finem vitæ moleſtæ vexarunt vomitiones.

§. XXIII.

Sympathicus vomitus oritur a ſtrictura inteſtinorum.

Sympathicus vomitus oritur primum ab irritatione tam œſophagi, quam inteſtinorum. Hinc ſœpiſſime fit, ut a pluma vel digito, faucibus tantum intruſo, & œſophagi principium titillante, ſtatim ventriculus, præſertim humorum copia onuſtus ſubvertatur. Deinceps converſi motus periſtaltici initium profundius ab inteſtinis ordiri ſœpius, & per conſenſum ad ventriculum propagari; docent vomitus a doloribus inteſtinorum colicis, torminoſis &c. prognati: quo in caſu ingens ſœpenumero humorum varii coloris & conſiſtentiæ copia eructatur. Conf. HILDANVS *cent. IV. obſ. 32. & 35.* & MARCELLVS DONATVS *hiſt. mirabil. Lib. IV. cap. 3.* viginti ſaburræ libras, vomitu quotidie rejectas fuiſſe aſſerit. Ipſe vidi in ſenibus herniоſis, ubi ingens inteſtinorum portio prolapſa fuit, per plures annos inſignem ac mirabilem amurcæ quantitatem quovis tertio vel quarto die, vomitu redditam fuiſſe.

§. XXIV.

Vomitus a colica, ileo, hernia, vermibus.

Tali ratione inteſtinorum vitio vomitus ſuperveniunt 1) eorundem diſtenſionibus a flatibus & fœcibus, ſimile exemplum allegante DODONÆO *obſ. med. 37.* 2) pertinaci colicæ ſpasmodicæ, teſte experientia. 3) contumaci alvi obſtructioni, vti fit in morbo ſpasmodico vago, in quo clyſteres injecti una cum ſtercoribus per os redduntur. 4) in morbo ileo & herniis, 5) dyſenteria, annotante PLATERO *obſerv pag. 875.* 6) vermibus, inteſtina ac ventriculum rodentibus. Vid. AMATVS LVSITANVS, *Cent. 1. curat.*

rat. 5. cent. 3. cur. 20. Ipſe novi puellam ſeptem annorum, quæ de inmanibus cardialgiis, convulſionibus, continuisque vomitionibus conqueſta, tandem grandem per os exctevit vermem, & paullo poſt defuncta eſt. His in caſibus ſœpenumero vniverſalis motus periſtaltici eſt inverſio; quæ ab inteſtino recto incipiens, ad fauces usque aſcendit, cunctaque inteſtinorum contenta per ſuperiora vehit, & expellit.

§. XXV.

Vomitus a vitio ductuum biliferorum.

Per conſenſum quoque gravis vomitio fit, a vitio ductuum biliferorum in hepate. Quemadmodum vero hi ductus, eodem ac inteſtina modo, & conſtrictivo, & dilatatorio gaudent motu: ita eorundem & præternaturalis conſtrictio, & nimia laxitas ad vomitum contribuit. Priori modo non modo ipſa bilis violenter in duodenum, & ex hoc in ventriculum, retrogado itinere exprimitur, hujus tunicas vellicat, & hinc revomitur; verum etiam ipſe dictorum canalium ſpaſmus, per plexus hepatici, & ſtomachici conſenſum, ad ventriculum propagatur. Poſteriori ratione per laxatos tubulos bilis nimia copia in duodenum effunditur.

§. XXVI.

Vomitus bilioſi variæ cauſſæ.

Reſpectu hujus cauſſæ, vomitum movent 1) ipſa emetica, atque purgantia fortiora, quæ tam ventriculum, quam ductus biliferos in ſpaſmum agunt, qui bilem effundit in duodenum. 2) gravis iracundia, præſertim inter ipſum paſtum, quæ etiam ab iracunda matre, ad inſontem infantem, ubera trahentem, pernicioſum edere valet effectum. 3) in ipſa febre tertiana ob ſpaſmum primarum viarum, vomitus bilioſus cum euphoria fit. 4) nec non incholera, febribusque bilioſis. 5) in malo hypochondriaco, ubi ſpaſmi viarum primarum urgent. 6) denique calculi veſicæ felleæ, aut

aut concretiones bilioſæ in illa, ſpaſmum excitant, bilioſos vomitus producentem: quales notabiles caſus in M. N. C. *anno VI. dec. 1. obſ. 20.* & SCVLTETO *armament. obſ. 61. exſtant.*

§. XXVII.

Nihil eſt familiarius, quam quod nephriticos & calculoſos affectus comitentur nauſea, vomitus, & tormina inteſtinorum: eo magis ſi calculi hæreant in ſenſibilibus ureteribus, aut etiam renibus, quales obſervationes legi poſſunt apud BONETVM *ſepulchr. obſ. 60.* Ita memini celebrem Medicum & Botanicum hujus loci ſexagenarium ex calculo in medio ureteris ſiniſtri firmiſſime hærente & impacto per trimeſtre ſpatium continuis vomitionibus cum ciborum faſtidio perſeverantibus, ſubſequente tandem virium collapſu & corporis contabeſcentia, ante quindecim annos mortuum: aliquot ſeptimanis ante obitum de corrupto & fœtido materiæ, quæ ejiciebatur, odore & ſapore querebatur, ipſe exiſtimans, urinoſum laticem, qui parcius reddebatur, eſſe permixtum. Frequentiſſime etiam fit, ut a ſpasmo ventriculi & inteſtinorum ſilentes hactenus nephritici paroxysmi reſuſcitentur. Ratio in promptu eſt: Namque dum ren ſiniſter per ſuum plexum nervoſum, interventu meſenterici ſuperioris cum ſtomachico cohæret; dexter autem per ſimilem plexum immediate cum hepatico, & ſtomachico connectitur; & inſuper duodenum hujus renis involucris firmiter junctum ſit: facile patet, cur quidem utriusque renis, dextri tamen præ ſiniſtro ſpasmi vomitum, ſœpenumero bilioſum, tamque vehementem moveant, quantum vix præſtiterit emeticum. Notabilis hunc in finem eſt obſervatio, quam MEIBOMIVS *diſſ. de vomitu §. XXVII.* recenſet, quod calculi renibus impacti primum horrendos induxerint vomitus, hisque ceſſantibus tantum

Vomitus a calculo.

œsophagi concitaverint spasmum, ut quasi exilire ex ore quid videretur.

§. XXVIII.

Vomitus a capitis læsione

Vomitus quoque per consensum fieri comites affectuum captis; docuit jam HIPPOCRATES, dum *Lib. VI. aph. 50. Quibus*, inquit, *divisum est cerebrum, his febrem, & biliosum vomitum supervenire necesse est:* & in *Coac. prænot. cap. 3. §. 31. quibus cerebrum vulneratur, febris plerumque ac bilis vomitus accedit.* Et notum est unicuique chirurgorum, capitis ac cerebri, hujusque membranarum, inflammationes, vulnera graviora atque contusiones, vomitum sequi: neque minus idem accidit, gravioribus partium nervosarum capitis spasmis, uti cumprimis in atroci illo dolore capitis, quem clavum vocant hystericum; in rebelli cephalalgia, hemicrania, vertigine, apoplexia spasmodica &c. Quæ omnia per consensum, quem ventriculus vi paris nervorum vagi, cum capite fovet, contingunt: cujus etiam cum pari quinto connexio in caussa est, quod vomitus excipiant difficilem dentitionem.

§. XXIX.

Vomitus a caussa externa.

Ad externas magis caussas, quæ ventriculum comprimendo, ac irritando, vomitum movent, referri meretur mucronatæ cartilaginis depressio: quales casus BARBETTE *anat. Lib. I. cap. 4.* & DECKERVS *prax. Barbett. pag. 126.* recenset. Hanc ob caussam virgines etiam, quæ rigidis illis lignis, quæ Planchette dicunt, sua præcordia coarctare solent, ad vomendum sunt faciles. Huc quoque pertinet vomitus imaginatorius, qui ex visis, aut tantum auditu perceptis ingratis rebus suboritur. Non minus hoc loco commemoranda vomitio est, quæ a frigore extrinsecus ventriculo admisso nascitur: item quæ a motu corporis

poris vorticoso, & in navi a non assuetis instituto proficiscitur.

§. XXX.

Datur vomitus criticus, quando scilicet caussa materialis, quæ ipsum produxit, ipso vomitu eliminatur, qui valde salutaris est, & interdum observatur in iracundis, & cachecticis cholericis; nec non in febribus & intermittentibus & acutis, circa dies potissimum judiciales. Hac enim ratione ventriculus, duodenum, vasa hepatis biliaria, pancreas & intestinorum canalis atque glandulæ a succis & humoribus vitiose ibidem collectis expurgantur, qui alias massam sanguineam ingredientes, varia inferre possent mala, quæ ab istis foras projectis timenda non sunt. De tali salutari vomitu egregia sunt, quæ habet Celsus *l. 1. cap. III.* vomitus utilis est plenis & bilioſis omnibus, si vel nimium se *replerunt*, vel *parum concoxerunt*. Nam sive plus est, quam *quod concoqui possit*, *periclitari*, *ne corrumpatur*, non oportet; sive jam corruptum est, nihil commodius est, quam id qua via primum expelli potest, ejicere; itaque ubi amari ructus cum dolore & gravitate præcordiorum adsunt, ad hunc protinus confugiendum est. *Vomitus criticus.*

§. XXXI.

Caussarum diversitatem produnt concurrentia signa. Pituitosi vomitus, cum dolore circa ventriculum gravativo, *cruditates in primis viis hærentes, indicant:* bilioſi chronici, & periodici, nimiam ductuum bilferorum laxitatem significant: chronici per multos annos durantes, cibos semicoctos simul eructantes, visceris cujusdam læsionem ac scirrhum portendunt. A calculo subortum vomitum colligimus ex juncto in regione lumbari dolore, cum urinæ imminuto fluxu, & sabuli excretione. Complicati vero *Caussarum diagnosis.*

vultus pallores, inteſtinorum dolores ac roſiones, cum frequenti ſputatione, nariumque pruritu, vermium ſuſpicionem movent. Ceterum judicio opus eſt, ut ex aliis, quæ concurrunt, ſymptomatibus veram vomitus cauſſam exploremus: quoniam hac latente, palliativa tantum conceditur curatio.

§. XXXII.

Prognoſis. Omnis critica vomitio ſalutaris; ſymptomatica, mala, & ab acrimonia ſubtili cauſtica, nervos vellicante, peſſima. Omnis vehementior vomitus, periculo non vacat: movere enim poteſt abortum, excitare herniam, & non ſine noxa ad retropulſionem materiæ arthriticæ, podagricæ, ac eryſipelaceæ diſponere. Inde ruptum eſſe omentum perhibent ACT. MED. BEROL. *dec. II. vol. III. pag. 33.* ipſumque ventriculum lacerari, auctor eſt SANCHEZ, *obſ. pract. pag. 376.* Bilioſi vomitus, maxime virides, porracei, æruginoſi, metu periculi terrent, & inflammationem minantur. Vomitus qui fit a vermibus, ventriculum arrodentibus, plerumque pernicioſus: lethum prænunciat, quando lumbricus mortuus ejicitur & antea graviſſima ſymptomata & atroces artuum convulſiones ſimul & ſemel ceſſant, quod evenit ſi ſphacelus ſuperveniat a quo etiam vermes enecantur. Omnis quoque fœtidus vomitus, quia internam corruptionem indicat, mali ominis eſt. Sebaceus corroſivi acidi humoris copiam, qua pinguia coagulantur, in ventriculo generari & plerumque intolerabilem ardorem ſeu ſodam parere indicat.

Ubi ingens craſſi inſtar bovinæ bilis bruno colore tincti humoris copia ad libram dimidiam vel unam vel ſponte vel arte evomitur, quod non raro in lentis ſebribus accidit, primum a ventriculo inteſtinum magna atonia adfectum eſſe, certum eſt indicium.

Vomi-

Vomitus ultra ſemeſtre ſpatium vel amplius continuus cum lento æſtu & corporis extenuatione haud incertam ulceroſi ventriculi ſuſpicionem alit. qualem caſum ante quinquaginta annos, cum Mindæ Weſtphalorum artem exercerem, vidi & obſervavi diſſecto poſt mortem corpore.

Methodus Curatoria.

§. I.

QUemadmodum vomitus criticus, quo humores copioſi varii generis rejiciuntur, ſalutaris eſt, & nullam exigit fere curationem, ut potius promoveri nonnunquam debeat: ita ſymptomaticus, qui removendæ cauſſæ ſæpius eſt minus accomodatus ac ſufficiens, tanto magis ſollicitam & providam exigit curam. Et hæc binis potiſſimum abſolvitur *indicationibus*, ut ſcilicet primum convulſivam illam, ac effrænem ventriculi motionem provide conſopiamus; & deinceps cauſſas materiales oppugnemus, iisque medeamur. *Indicationes curatoriæ.*

§. II.

Primæ indicationi ſatisfaciunt antiſpasmodica, roborantia, anodyna a lenioribus ad fortiora aſcendendo. Sunt ejusmodi remedia crocus & caſtoreum in pulveris, eſſentiæ pariter, ac extracti forma; theriaca cœleſtis, cum pulvere ſuccini & abſorbentibus, cornucervi, cancrorum oculis, & coralliis rubris maritata. Ex his confecti pulveres, cum aquis ſpirituoſis ac vinoſis, quales ſunt aqua florum tiliæ, liliorum convallium, chamomillæ, meliſſæ, menthæ, ceraſorum nigrorum, cinamomi &c. non ſine ſingulari fructu adhibentur. Inter roborantia laudem merentur nux moſchata, flores macis, cardamomum, cinamomum, coſtus verus, caryophylli, cortices citri, & aurantiorum, *Quæ motus ventriculi convulſivos ſopiant.*

radices gentianæ rubræ, calami aromatici, galangæ, herba majoranæ, rorismarini &c. & ex his parata olea pariter ac essentiæ. Omnibus vero in hoc malo appropriatis & specificis mentha crispa palmam præripit: nam ex ea paratum genuinum oleum mirifice & se dandi & roborandi fine omnibus fere medicamentis potest admisceri. Ex anodynis efficacem non minus ac perquam tutam virtutem liquori meo anodyno tribuere possum, maxime si cum balsamo vitæ meo permisceatur. Et si denique potentioribus opus fuerit anodynis; in usum vocari possunt pilulæ de styrace, Wildeganii & Laudanum Sydenhamii liquidum.

§. III.

Externorum usus. Ubi hæc adhibentur, non sine fructu conjungi possunt, topica regioni epigastricæ admovenda, quæ motuum ferocitatem aliquantulum coercendi vim habent. Quo nomine commendari merentur, *olea destillata roborantia* menthæ, caryophyllorum, *nucistæ*, *absynthii*, *macis*, de cedro &c. cum balsamo Peruviano in unguentum redacta, nec non epithemata, ex spiritu matricali, theriacali, aqua reginæ Hungariæ, essentia croci, & cataplasma ex Spiritu vini camphorato, fermento panis, aceto vini acerrimo, balsamo Peruviano additis aliquot olei macis & menthæ guttulis confieri possunt. Non levioris virtutis est emplastrum de crusta panis, cum balsamo Peruviano, & una alteraque olei cujusdam destillati guttula malaxatum: quibus denique superimponere decet sacculos calidos & resolventes & roborantes. Perquam utile etiam est nostrum vitæ balsamum, præcordiis & regioni epigastricæ illitum.

§. IV.

Vomitus pituitosi curatio. At vero ludetur utique omnis opera, si his soliam utamur, nec ad causam materialem tollendam simul respiciamus. Vomi-

Vomitus itaque qui dicitur, pituitosus, & a cruditatibus primarum viarum, hisque impacto muco viscido dependet, optime curatur ipso vomitu, maxime si ille ad eliminandam penitus saburram non sit sufficiens, & magis molesto vomendi conatu, nausea ac cardialgia vexat. Tunc enim præmissis incidentibus, ac digestivis, ut salibus neutris, radice ari, & cumprimis squillæ, succurrendum est leni emetico, quale constituit aqua tepida, butryo insulso permixta, & copiose hausta; vel etiam radix hypecacuanhæ in pulvere propinanda. Infantibus vero ex lacte congrumato, vel meconio intra sinum ventriculi contento vomiturientibus, convenit oxymel squilliticum, cum syrupo de rhabarbaro mixtum exhibere.

§. V.

Cura vomitus bilioſi.

Biliosus vomitus, qui a digestione labefactatâ proficiscitur, & fomitem suum in duodeno habet, præter absorbentia & blanda laxantia mannata ac rhabarbarina, perfectam admittit sanationem, ex instauratione roboris ventriculi ac intestinorum: quam remota sensim saburra, Elixir nostrum viscerale, diutius, & cum conjuncta recta vivendi ratione, & corporis exercitatione usurpatum, feliciter præstabit. Et uti hoc biliosi vomitus genus chronicum est; ita magis acuti, & sœpius sontici eventus est illud, quod a vehementiori ventriculi ac ductuum biliferorum spasmo, ab *iracundia concitato*, originem trahit. Tum convenit *bilis acrimoniam* diluentibus, acidulis remediis, spiritu nitri dulci, ac vitrioli, absorbentibus, ebore fassili, cancrorum lapidibus &c. contemperare; spasmodicos vero motus blandis antispasmodicis ac anodynis delinire; junctis evacuandi fine, potiunculis rhabarbarinis. Ubi vero subest coagulum aut calculus felleus: ei resolvendo non est præ-

stan-

stantius subsidium thermis Carolinis, aut acidulis quibusdam tepide adhibendis. Ubi nimia vasorum biliarium laxitas vomituum chronicorum causa fuerit; conducunt roborantia, ex quibus palmam obtinent cortex chinæ, cascarillæ, essentia gentianæ, & tincturæ martiales, in aquis vinosis propinandæ.

§. VI.

Vomitus ab acri, venenata materia suborti curatio.

Qui ab acri materia, nervis ventriculi insidente suboritur vomitus, & a retropulsa podagra, arthritide, aut intus acto erysipelate natales mutuatur: præter blanda sedantia, & motus expulsioni materiæ minus proportionatos coercentia, exanthematicæ materiæ revocationem exposcit. Hanc obtinere licet, dato pulvere diaphoretico, qui sanguinis motum una cum peregrina materia foras educit, eo felicius, si refracta camphoræ dosis ipsis addatur, & externe clysteres, frictiones, & pediluvia conjungantur. *Ubi venena, vel venenati cibi malum produxerunt, nihil* certius auxilium præbet, quam *largissimus lactis*, & pinguium potus, mox ab initio porrigendus; quo & spicula veneni obtunduntur, & hoc una cum liquido vomitu rejicitur, Hinc multis etiam medicis in more est positum, ut vomitum, qui in peste, febribusque malignis a miasmate, tunicas ventriculi stimulante concitatur, data cum potu tepidiori sufficienti radice Ipecacuanhæ adgrediantur, tumque acida cum diaphoreticis maritata exhibeant; sed cave, ne vomitum hoc in morbo concites, si jam inflammatio ventriculi præsto fuerit.

§. VII.

Vomitus a saburra intestinorum curatio.

Sæpius saburra acris, acida, biliosa ad intestinorum volumen devoluta cum colicis doloribus vomitum excitat: quo in casu oretenus exhibere convenit 1) diluentia ac demulcentia, decoctum avenæ, cornucervi, serum lactis, vel oleum

oleum amygdalarum dulcium ad aliquot cochlearia; 2) antispasmodica, ex quibus liquor anodynus mineralis cum aliquot guttulis olei macis veri maritatus, & cum aqua frigida exhibitus, omnibus palmam reddit dubiam; potest quoque Laudanum Sydenhamii in usum trahi; Atque etiam Spiritus vitrioli rectificatus vel solus vel cum Liqv. anodyno mixtus & cum aqua frigida propinatus, idoneum in vomitu, si temperamentum est cholericum, remedium existit. 3) blanda laxantia, quæ inter clysteres cunctis reliquis palmam eripiunt, junctis oretenus mannatis, rhabarbarinis, vel etiam salibus thermarum solutis. Clysteres ex solo lacte parati, in vermium præsentia sunt convenientissimi: quibus etiam obviam eundum est resolventibus amaris, atque laxantibus mercurialibus, si modo sub horum usu sufficiens lac aut oleum amygdalarum exhibeatur.

§. VIII.

Præservativa methodus locum habet maxime, ubi ex nimia primarum viarum laxitate, cruditatum perpetuus fit proventus, & inde periodicæ eveniunt vomitiones. Tum regio ventriculi pariter, ac dorsi circa primam lumborum vertebram, cui per ligamentum quoddam annectitur ventriculus, ab omni frigore munienda est. Cibi saliti, acidi, crudi, infumati, dyspepti studiose vitari; nec pro potu cerevisia, sed decoctum quoddam conjuncto vini veteris generosi, potissimum Burgundiaci usu, adhiberi debent. Nocet quoque nimius somnus; magis vero utilis est moderata corporis exercitatio. Ad tempus sub epulis, Elixiriis viscéralibus uti; nec non balnea martialia, & remedia liquida ex marte parata usurpare expediet. Et denique per vices blando laxante canalem alimentarem purgare juvabit. *Præservatoria methodus.*

Cautelæ practicæ.

§. I.

Cautela circa ſedantia & roborantia.

VOmitiones, materia nondum remota, adſtringentibus & anodynis ſiſtere velle, perniciosiſſimum eſt; ſopitis enim motibus, graviora ſuccedunt ſymptomata, magnæ præcordiorum anxietates, cardialgiæ, inquietudines &c. Quam obrem roborantibus etiam ante excretionem materiæ datis, plane non cedere ſolet vomitus. Locum hæc remedia tantum habent, ubi motuum magis vitium ſubeſt; nec amplius peccat materia, ſive inter motum & materiam nulla eſt proportio, vel ſi hæc paulo ſubtilior, parcaque mole peccaverit, & motus vomibundi ſint vehementiores.

§. II.

Vomitus a tuſſi convulſiva provocati curatio.

Hinc ſi vomitus in infantibus præſertim ac pueris a tuſſi ferina convulſiva, ob conſenſum, quo ventriculus cum ſepto transverſo pollet, provocatur: tunc omnino expedit ſedantibus ac anodynis illum coercere. Cui ſcopo ſerviunt ſyrupus papaveris albi, & rhæados, extractum croci, oleum amygdalarum dulcium cum ſpermate ceti permixtum, nec non pulvis Marchionis, cum ſuccino, cinnabari, & uno alterove grano theriacæ cœleſtis datus utiliſſimus erit. Extrinſecus alvo infundi poſſunt clyſteres; & pectus, atque regio epigaſtrica inungi linimento, quod habeat butyrum majale viride & rubrum, axungiam taxi, vulpis, pinguedinem caſtorei, & pauxillum olei hyoſcyami.

§. III.

Curatio vomitus a con-

Vomitus gravidarum ex regurgitatione ſanguinis ad ventriculum, qualis etiam in puellis, fœminisque a menſtruo-

struorum retentione, & in viris ab hæmorrhoidum suppressione oritur; temperantibus, blandis laxantibus, clysteribus, roborantibus, & optime venæsectione, aut excretionum debita revocatione, profligari potest. Emetica his in casibus data veneni instar sunt, & vel cruentam movent vomitionem; vel, uti mihi aliquoties videre licuit, inflammationem ventriculi causantur funestam. *gestione sanguinis ad ventriculum.*

§. IV.

Biliosus vomitus, qui post iracundiam, maxime inter pastum movetur, cum spasmo præcordiorum, caute tractandus, & curatio potissimum ad relaxandum spasmum dirigenda est. Multis in hoc casu familiare est, vomitoria vel purgantia propinare; sed etiam atque etiam omnes sinceros hortor medicos, ut ab his summopere abstineant remediis. Funesta enim non raro ex illis observavi symptomata, ac lethalem sæpenumero ventriculi inflammationem: quod prolixius olim in dissertatione de vomitorio post iram veneno deduxi. *Emetica post iracundiam pessimi sunt effectus.*

§. V.

Quando conatus ad vomendum, quin ipse vomitus circa tempus matutinum invadit, qui frequens esse solet iis, qui nimis spirituosis potibus, præsertim circa somni tempus utuntur: tum & pulveres præcipitantes, acidam cruditatem involventes & ea, quæ digestionem roborant, ut pulvis stomachalis BRICKMANNI, conditi cortices citri ac aurantiorum &c. conveniunt. *Vomitionum matutinarum curatio.*

§. VI.

A diuturno mœrore si chronicus, quem aliquoties observavi, certis intervallis enascitur vomitus: præstantissimum auxilium deprehendi in analepticis & maxime omnium in balsamo meo sic dicto vitæ, ejusque interno *Vomitus chronici a mœrore curatio.*

pariter ac externo usu, præsertim si æquali portione cum liquore anodyno combinetur. Non minus proficit balsamum embryonum, aqua cinamomi cydoniata; ac vinum generosum.

§. VII.

Vomitus febrilis curatio.

Quando vomitus, tanquam symptoma paroxysmis febrilibus jungitur, quod pluries evenit in quotidiana & simplici & duplici: convenit, si nihil contraindicet, lene emeticum propinare. In variolis & morbillis facta eruptione critica sponte cessat & mixtura ex aquis destillatis, succo limonum vel citri, & sale absynthii coeinnata egregiam quandoque operam præstat, quæ etiam in tertianis, suo usu haud caret.

§. VIII.

Vomitus a calculo curatio.

Ex calculi dolore obortum vomitum instar omnium, liquor meus anodyno mineralis, vel spiritus nitri dulcis bene præparatus sedat ac consopit. Conveniunt quoque clysteres oleosi, balnea aquæ dulcis, nec non oleum amygdalarum dulcium, interne sumtum; atque antispasmodica. Vomitus hernioforum, ac iliacorum raro remittit, nisi emolliatur atque reponatur tumor hernioſus.

§. IX.

Ubi vomitus vomitu curetur.

Equidem HIPPOCRATES *l. 6. Epid.* vomitum vomitu curari scribit; quia vero alias contraria contrariis curantur, nonnulli medicorum hoc dicto similia similibus curari posse existimant. Sed error est: si enim vomitus vomitu curatur, etiam per contraria fit sanatio: nam sæpe iste fit a vitiosa humorum ibi stabulante saburra & male concoctis in ventriculo succis, quos natura extrudere sua sponte molitur. Quod si non sufficienter valet præstare, arte adjuvanda. Quapropter monendi sunt tirones practici, ne hoc

hoc dicto abutantur, vel illud perperam applicando obſint. Nam peſſime peccare poſſet, qui vbi acris cauſtica materia ventriculi tunicis inhærens, vel ſanguis in vaſis ſtomachi ſtagnans vomitus cauſa eſſet, eum vellet arte præſertim paulo activioribus proritare.

§. X.

Quies ſedat vomitum.

Ad vomitum nimium ſedandum plurimum iuvat in lecto jacere & quieſcere; nam corporis commotio protinus eum irritat & auget: quæ obſervatio in praxi multum uſus atque utilitatis adfert.

§. XI.

Vomitus febrium exanthematicarum.

In febrium exanthematarum principio e. gr. peſtis, erypelatis, variolarum natura ſæpius molitur vomitum, qui neutiquam ſiſti vel adſtringentibus tractari debet: tum utilia ſunt, quæ leniter cuticularem excretionem procurant: nam ubi exanthemata in corporis ſuperficiei apparere incipiunt, ſponte vomitus ceſſant.

§. XII.

Vomitus hyſtericarum.

Vomitus hyſtericarum contumaces non repente debent cohiberi per medicamenta opiata vel adſtringentia: vidi vehementes artuum convulſiones & miras præcordiorum anxietates ſucceſſiſſe: quibus ceſſantibus vomitus redibant.

§. XIII.

Vomitus a ventriculi debilitate.

Ubi vomitus frequentiores ſtomachum infeſtant, eumque infirmum reddunt, ciborum & diætæ exacta eſt habenda ratio: præſtat parum cibi & tantum idonei, concoctu facilis, ſed crebrius aſſumere: quibusdam lac dulce cum pane candido confert, ſed non omnibus: potum aquæ fontanæ purioris & frigidæ ad firmandum ſtomachum & a vomendi conſuetudine præſervandum plus, quam aliud potus

genus conferre, experientia edoctus asseverare possum. Vinum Gallicum dictum Pontack generosum & adstringens, item Burgundiacum præ aliis & maxime vino Rhenano, quod hypochondriacis præsertim minus utile, eligendum est: jusculæ ex carne assa meliora, illis quæ ex elixa parantur.

§. XIV.

Vomitus curatio, a repressa arthritide suborti.

In morbis ubi natura motu quodam salutari critico in infesto humore ad corporis superficiem propellendo occupata est; sicuti evenit in arthriticis, erysipelaceis affectionibus; cautissime externa sunt applicanda, & inter hæc præcipue camphorata. Vidi non semel a spiritu vini camphorato, certis in casibus utilissime applicato, corporibus infirmis podagra, hepatitide, pleuritide spuria, quæ etiam rheumatismi species sunt, relegata inde materia nocente ad ventriculi & intestinorum nerveas tunicas vomitus, & cardialgias singultuosas summe anxias, inde oborta fuisse. Quo casu si quis imprudenter adstringentibus & opiatis vomitiones sistere, vel purgantibus vitiosam materiam per alvum depellere velit, is profecto quam facile in corporibus infirmioribus lethalem inflammationem inducere poterit.

§. XV.

Curatio vomitus gravidarum.

Immoderatior & diuturnior gravidarum vomitus, qui prioribus maxime mensibus fit, præsertim in iis, quæ tum veneris usui nimium indulgent, & plethoricæ sunt, sanationem pet spirituosa, stomachum roborantia, vel adstringentia, aut opiata minime recipit. Sed iteratas sanguinis missiones in talo & quietem animi & corporis exigit. Ego potu aquæ fontanæ purioris frigidæ, plus in eo si nimius est, & abortum minatur, sopiendo quam aliis remediis præstiti. Quando vero analepsi opus est, unicum cochlear aquæ cinamomi cydoniatæ a cibo sufficit.

Enarra-

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Vomitus cachecticus.

VIr triginta circiter annorum, iracundiæ ſupra modum indulgens, jam aliquot abhinc annis, magnis imi ventris torminibus, vomitione plerumqne ſtipatis agitatus fuit. Laxantia, & cumprimis pilulæ polychreſtæ conſopierunt quidem ſemper hoc malum; ſed ex levi cauſſa iterum recruduit. Et per noviſſimum ſemeſtre ſævi in umbilicali regione dolores, cum gravi cardialgia, atque acidis vomitibus quotidie ferme invaſerunt; adeo, ut licet interdum per unum alterumque diem conquieſcerent, paullo tamen poſt eo acerbius infeſtarent. Vomitu primum reddebantur ingeſta minus digeſta, poſt vero humores acidi, pontici, ſtuporem dentium, ardoremque faucium inferentes eructabantur: quid? quod niger interdum vomitus magna in quantitate exciperet. Cunctis vomitu rejectis, levabantur dolores; hi vero ſumtis iterum cibis, ſtatim redibant cum borborygmis, & fluctuatione abdominis conjuncti. Alvus ſubinde ſemper erat clauſa, nec niſi ſuppoſitoriis laceſſita reſpondebat; & urinæ parum mejebatur. Si vomitio per aliquot ſucceſſive dies urgebat, lecto prorſus affixus erat miſer: contra vero vomitibus per quosdam dies ſilentibus, mox recuperabat vires, & magno fruebatur adpetitu. Tandem accedebant œdematoſi pedum tumores, & abdomen infra umbilicum durum erat tenſumque. Quo in rerum ſtatu me accedebat, meamque anxius flagitabat opem. Ego nihil boni ſuſpicatus, præter pulverem abſorbentem, ordinavi blanda laxantia, & Elixir viſcerale balſamicum: quod, licet primum levamen ferre deprehenderetur, paullo tamen poſt juſto videbatur calidius,

calidius. Hinc filum curationis abrumpebat, & mali sui majora indies persentiscebat incrementa.

Epicrisis.

1) Quoniam in præsenti affectu urina parcius redditur, alvus obstructa est, vires consumtæ, abdomen durum tensumque, & pedes tumidi sunt: justissime accusatur cachexia, in tympanitidem, vel hydropem asciten vergens, & vomitus conjunctus recte vocatur cachecticus.

2) Tale malum suam originem a tono ventriculi & intestinorum prorsus dejecto & inverso repetit; nec paucam læsi hepatis aut lienis suspicionem movet. Hinc enim fit, ut primum omnium langueſcat digestio, qua cibi assumti mox indigesti redduntur, aut in cruditates viscidas, acidas, & a permixta bile, quæ stagnando iners redditur, *nigras dehiscunt: quæ accumulatæ tormina intestinorum pariunt, tumque vomitu rejiciuntur.*

3) Neque enim adpetentia, qua sub vacuitate vomitionum gavisus est æger, a naturali ventriculi robore, atque vigore suos mutuatur natales; sed non nisi ab acidis primarum viarum cruditatibus derivanda est.

4) Si consulamus experientiam, deprehendemus, rarius convalescere cachecticos, vel etiam hydropicos, qui omnia ingesta, sive sint alimenta, sive medicamenta ore rejiciunt. Namque ex alimentis nihil omnino retinetur, aut sane parum, & ne hoc quidem, quod in chylum commutatur, ob bilis ac liquoris fermentativi inertiam, motusque peristaltici debilitatem, in succos generosos ac spirituosos transire potest. Inde vitales humores acres redduntur, ac sicciores, motuque intestino assidue perennante magis atteruntur: quamobrem calor tandem hecticus, ingens

gens languor, & debilitas corporis, tabes, ac ipſa denique mors ſequuntur.

5) In tali rerum ſtatu, eſt quidem omnino medelæ locus, ubi nondum invaluit malum: quando vero atonia nimias jam cepit vires & viſcerum quædam læſio acceſſit, fruſtranea certe eſt ac irrita omnium medicaminum efficacia. Tum enim nec thermæ, quæ alias in ejusmodi morbis, adhuc recentibus tollendis ſunt efficaciſſimæ, tuto adhiberi poſſunt; tantum abeſt, ut earum uſu hydropem, atque mortem magis acceleremus, quoniam debilitas partium ſolidarum impedimento eſt, quo minus hauſta aquarum moles iterum excernatur.

OBSERVATIO II.

Vomitus poſt nimias alvi dejectiones.

Virgo viginti annorum, vitæ ſedentariæ addicta, & *potu parciori, more ſequiori ſexui ſolemni uſa, ob menſtruorum minus ordinatum fluorem, ſumſit aliquando per* quosdam ſucceſſive dies *infuſum* purgans, quod folia Sennæ ſine ſtipitibus, helleborum nigrum, polypodium, herbas uterinas, cephalicas, & ſpecies aromaticas habebat. Inde alvum quidem copioſe dejecit: at quum abſoluta potatione, ira exardeſceret, paulloque poſt fructus horæos ingurgitaret; prehendebatur enormi vomitu. Hic enim per plurimos dies contumaciter inſiſtebat, & aſſumta quævis, alimenta pariter, ac medicamenta eructabat; languentibus ſenſim viribus, & alvo exiſtente obſtructa. Quare conſultus ego injiciendos curavi clyſteres emollientes, cum liberaliori ſalis communis doſi, ſtimuli loco remixtos; & regioni præcordiali imponendum chartæ bibulæ, balſamo vitæ meo imbutum fruſtum. Intrinſecus dedi pulveres temperantes ex lapidibus cancrorum, nitro, pauxilloque theriacæ cœleſtis compoſitos; hosque cum liquore anodyno

alternari jussi: quibus obtinui, ut pauco tempore hæc adfectio molestissima cessaret.

Epicrisis.

1) Notari in hoc casu meretur, quod alvi dejectiones a purgante concitatas, enormes exceperint vomitiones. Fieri hoc solet in ejusmodi potissimum subjectis, quæ impuros succos, & præsertim copiosam in hepate collectam fovent bilem; quippe quæ, si vita sedentaria, potus parcior, ac mensium defectus accesserint, ad vehementes tam per alvum, quam vomitum excretiones, valde sunt proclivia; longeque magis si levis irritatio, vel per sumtum purgans, vel vomitorium, vel excandescentiam, vel etiam cibos fermentescibiles facta fuerit. Tum enim fit, ut non modo contenta ventriculo & intestinis actu inhærentia rejiciantur; verum etiam colluvies vitiosorum humorum ex toto corporis habitu, ad adfectam partem ruat, ibidemque subtiliorem serosam portionem dimittat.

2) Idem contigit in nostro casu: postquam enim infuso laxante alvus nimium irritata fuit; hujus excretione cessante, remansit utique aliqualis ventriculi ac intestinorum debilitas. Quum itaque gravis paullo post accessit iracundia, cujus vis in spasmodica primarum viarum strictura consistit; ac subinde fructus horæi assumti fuerunt: hi, adaugendo motum fermentativum, stimularunt nervosas ventriculi tunicas. Vnde non solum intestinorum peristalsis, testante alvi obstructione, inversa; sed omnis fere ex toto corpore humorum motus ad ventriculum directus est: quare non potuit non contumax ac diuturna infestare vomitio.

3) Quod si igitur tali in casu, injectis clysteribus, & hinc procurata alvi dejectione, humores a ventriculo deri-

derivemus; bilioſam hujus ſaburram datis temperantibus obtundamus; effrænes motus, exhibitis blandis anodynis conſopiamus; & adplicato extrinſecus balſamo vitæ debilitatum ventriculi robur inſtauremus: vix fieri poteſt, quin brevi tempore noſtris votis potiamur.

Observatio III.

Vomitus incongrue tractatus lethalis.

Vir obeſus, quinquaginta annorum, corpore aliquando inſigniter calefacto, frigidum copioſe ingerebat potum, ipſumque ventriculum frigidiori exponebat auræ: unde ſtatim vehementer debilitatus, adpetitu dejiciebatur, æſtu præter naturali urebatur, & aſſiduis torquebatur vomitionibus. Has medici coercere molientes, propinabant remedia adſtringentia, opiata, & electuaria ex conſerva roſarum, hæmatite, ſpirituque vitrioli parata. Verum increſcebat magis malum, & per ſex durabat hebdomades; tum enim vires proſternebantur, corpus contabeſcebat, frigoreque percellebatur, continuus circa ventriculum vexabat dolor; alvus contumaciter adſtricta, nihil ferme reddebat, & urina, quæ primum flammea erat, clara limpidaque ſine ſedimento mingebatur. Data nervina & anodyna ad tempus ſiſtebant vomitum, ſed mox ſequebatur inſignis præcordiorum anxietas, non niſi a recurrente rurſus vomitu mitigata: injecti etiam clyſteres hunc revocabant. Quare ad ſudorem eliciendum, exhibebatur infuſum calidum herbæ menthæ, maſtichis, ac cinamomi: at ejus ne guttula quidem promanabat, licet antea magnam ſudandi proclivitatem habuerit. Adaugebat potius hoc infuſum vomendi vehementiam; accedebat vertiginoſa moleſtia, atque tandem mirum in modum emaciatus, transactis ſub hoc malo, duodecim hebdomadibus, animam exſpirabat.

Epicrisis.

Nihil est, quod tam vehementer & tam subito naturalem ventriculi functionem, motumque & tonum valet destruere, ac valde frigidus potus, corpori calefacto & sudore diffluenti copiose ingestus; utpote qui sanguinem in ventriculi vasis mox coagulat, ejusque liberum progressum sistendo, permulta & horrenda, quæ innumeris mihi constant exemplis incommoda producit. Inde enim spasticæ & anxiæ circa præcordia strictura & angustiæ, nausea, inappetentia, vomitiones, phlogoses, & exæstuationes sanguinis molestæ succedunt; quæ nisi convenienti medicina arceantur, vel cito in inflammationem vel in exulcerationem, in hecticam febrem transeuntem, uti in nostro casu factum, terminantur. Ex eo jam liquido patet, quam imperite & imprudenter medici illi agant, qui mali originem non attendendo, crebras vomitiones & dolores adstringentibus & opiatis compescere volunt; cum potius, ubi talis subest causa, quæ cruorem fundendo & resolvendo, liberiorem sanguinis per vasa circuitum promovent, convenientia remedia & interne & externe cito admovenda sint. Tanta fuit in nostro ægro spasmi in ventriculo violentia, ut valde remotas etiam nervosas partes, vias nempe urinarias, corticem corporis cutaneum & opticos in cerebro nervos in eonsensum sive similem spasticum motum pertraxerit. Veriſſimum enim HIPPOCRATIS est dictum: Ventriculi confusio omnium confusio.

OBSERVATIO IV.

Vomitus a bilis in duodeno stagnatione.

Generosus vir triginta annorum, acutioris ingenii & constitutionis cholericæ, profundis mentis meditationibus in Matheſi & Philosophia supra modum inhærens, ingentem toti

toti corpori contraxit imbecillitatem. In regione epigastrica per intervalla tensivas & spasticas constrictiones, & vomendi conatus persensit; quæ pathemata per excessum in vino non parum aucta fuerunt. Aliquot jam per annos de dolore tensivo & ardente in dextro hypochondrio versus scrobiculum cordis conqueſtus est. Tussi quoque catharrali hyemali præsertim humido tempore crebrius est obnoxius. Per annum vero & amplius singulis fere mensibus, vehementi in dextro hypochondrio præcedente dolore & spasmo, vomitus, quibus copiosa & viridis bilis ejicitur, experitur. Postea evacuata biliosa illa saburra appetit & melius habet. Interdum etiam circa regionem lumbarem persentit dolorem, & post largiorem vini potum multum sabuli per urinam secedit. Petiit nuper hic eruditus vir, cum hanc urbem transiret, a me consilium. *Ego suasi ut proximo vere vel acidulas Schvvalbacenses vel thermas Emsenses ipsi vicinas biberet*, & a seriis ejusmodi & profundis mentis studiis abstraheret, & aquam pro potu ordinario cum quarta parte vini dilutam biberet. Cæterum quia alvi erat adstrictioris, frequentiorem passularum rhabarbarinarum usum commendavi.

Epicrisis.

Causam hujus vomitus biliosi & periodici ego a bile in vesicula fellea nimium congesta & stagnante deducendam esse existimo. Mea namque est sententia, in hypochondriacis, in quorum numero etiam præsens æger est, bilem viscosiorem nimia sæpius in quantitate in vesicula fellea colligi, ubi deinde mora acrior reddita, motu peristaltico, quo etiam gaudet hæc capsula, inverso, copiose in cavitatem duodeni effunditur; idque non tantum in vesicula fellea, sed etiam in ductibus hepaticis biliosis fieri, ut nimis in-

farcti & distenti a stagnante humore bilioso cum impetu & vehementia sese interdum exonerent, autumo. Cumque sæpe in similibus a copia stagnantis bilis in suis receptaculis enatis affectibus, non sine insigni fructu aquis medicatis mineralibus, utpote quæ hepatis obstructionibus reserandis & expediendis aptissimæ sunt, usus sum; ita quoque hic in vomitu bilioso periodico tollendo egregium effectum ab earum usu repetendum fore judicavi.

OBSERVATIO V.

Vomitus diuturni ex atonia primarum viarum.

Splendida persona, annorum quinquaginta, constitutionis tenerioris a multo jam tempore ventriculi inflationibus laboravit, adeo ut circa scrobiculum cordis tumor instar ovi gallinacei conspiceretur; & alvus ordinario esset pigrior. Hic vir magni nominis æstivis mensibus ob loci mutationem & peregrinationes frequentiores satis commode habebat. Cum vero autumno fructibus horæis succulentioribus, præcipue pomis Persicis, & uvis maturis incredibili in quantitate vescerctur, per totam fere hyemem ægrotabat. Aliquot enim a prandio horas tensiones circa præcordia cum vomendi conatu, extremorum frigore & corporis lassitudine experiebatur; postea vomitus successerunt valde pituitosi, qui quando paulo largius vinum Rhenanum bibebat, erant acidissimi, ut dentes stupefacerent, & argentea vasa viridi colore inficerent. Nunquam autem vomitus vehementiores fuerunt, ac si alvus adstrictior, & constitutio aeris aquilonaris esset, aut si cibos induratos, pingues, quibus delectabatur, supra modum assumeret. Vomitus interdum erant nigricantes, qui Medico & adstantibus suspicionem cruoris intermixti afferebant. Sed ego postea in consilium vocatus, cum tales vomitiones & amurcam viscidam ex bruno-nigram observarem, eam ab aqueo

aqueo phlegmate liberavi, & in cochleari argenteo, facta evaporatione, exsiccavi; quæ flammæ admota ardebat, minime vero fœtorem salis volatilis, qualem sanguis accensus spargit, naribus exhibebat. Accuratiori itaque facta inquisitione, ante quatuor dies decoctum succoladæ splendidum hunc virum potasse intellexi. Quare ex hoc, vomitus, qui putabatur cruentus, causam clarius aperui; præsertim cum cognoscerem ex familiaribus, crebrius ægrum uti hoc decocto, & vomitus semper esse graviores, quando tussis catharralis infestaret, alvus esset strictior, & ipse ad somnum conciliandum destinatis uteretur pilulis. Ceterum integer erat adpetitus, sed vir splendidus nonmodo diæteticas leges spernebat, verum nec cujusvis generis medicamina, utut ipsi proficua assumere volebat. Interim optimum levamen a potu aquæ frigidæ, pulvere *lapidum cancrorum*, & *essentia corticum aurantiorum cum Julepo quodam sumta persentiscebat*; atque etiam a potu thermarum Carolinarum egregium experiebatur auxilium.

Epicrisis.

Frequentiorum, quibus hic ægrotans, adfectus est vomitionum origo non nisi magnæ ventriculi ac intestini duodeni atoniæ, ac debilitati, quam fructus horæi, insigni copia comesti nimium auxerunt, in acceptis est ferenda. Quando enim virtus harum partium peristaltica destructa & labefactata est; stagnant in iis cruditates, ac biliosi humores, & ob eandem diuturniorem moram, corruptionem potissimum acidam subeunt; Talis itaque mole pariter ac acrimonia nociva colluvies stimulat nervosas tunicas, easque ad motum præternaturalem, vomitus causam proritat. Docemur præterea ex hoc casu, vomitus nigros non

sem-

semper a sanguine, in ventriculum effuso, suos natales mutuari; nec quosvis periculi metu terrere: sed sæpenumero ab alia causa proficisci, quæ hoc in affectu potui succoladæ debetur. Quapropter opus utique est, ut ejusmodi amurcam vomitu rejectam, medicus rerum physicarum atque medicarum probe peritus, per commoda experimenta rite examinet, tumque demum judicium de ea ferat.

Observatio VI.

Vomitus diuturni a ventriculi debilitate post febrem ardentem relicta.

Vir annorum quadraginta, arti venatoriæ deditus, naturæ robustioris, ante quadriennium, vehementi motu & cursu diutius continuato defatigatus, sudoreque diffluens, ad restinguendum sitis incendium, frigidæ cerevisiæ haustum largiorem ingurgitavit. Inde vero factum est, ut protinus cunctis viribus dejectus, prævia horripilatione, in continuam ardentemque febrim, assiduis vomitionibus, præcordiorum anxietatibus, atque delirio stipatam incideret; quæ per sex integras perdurabat hebdomades. Quibus elapsis, naturæ magis beneficio, quam remediorum, quorum pauca assumserat, ope, divina favente gratia convaluit. Verum abhinc tanta infirmitate affectus permansit ventriculus, ut huc usque crebris vomitibus, cum nausea junctis fuerit obnoxius. Hi enim priori biennio, singulis binis hebdomadibus infestabant; posthæc autem quovis mense redibant, & hunc morem adhuc dum servant, instar febrilium semper invadentes accessionum. Namque primum circa epigastricam regionem & hypochondria tensivum, atque gravativum persentit dolorem, quem horror & refrigeratio pedum manuumque, mox totius corporis excipit; hunc sequitur ingens eum vomitibus æstus, atque tum magna humorum, & interdum puræ lymphæ copia rejicitur: qualis paroxysmus per duodecim

cim circiter horas adfligit. Simulac ille invadit, lectum petere tenetur æger, seque quietum continere; quoniam ad levem corporis agitationem, cum crebrioribus vomitibus, majores junguntur præcordiorum anxietates. Reliquo tempore adest quidem aliqualis adpetitus, sed non nisi cibos coctu faciliores, juscula, ova sorbilia, pultes ex oryza, milio, & lacte confectos aut fructus horæos & varias olerum species cocta assumere potest: contra carnes, cumprimis infumatas atque pisces non solum magno aversatur fastidio, verum majores quoque ex illis sentit molestias. Si frigus admiserit corpori, aut vehementiori animi indulserit pathemati, protinus revocatur mali accessio; qua finita, satis bene habet, suoque commode fungitur officio. Quum meum peteret consilium, suasi, ut puram aquam simplicem, cum quarta vini parte remixtam biberet, & ob alvi, de qua conquerebatur, segnitiem, infusum rhabarbarinum cum passulis interdum sumeret; præterea vero Elixirio meo viscerali, cum extracto absynthii, & aliquot balsami vitæ guttulis permixto uteretur.

Epicrisis.

Gravia sunt, & innumera mala, quæ a potu frigido, improvide, & corpori calenti ingesto proficisci deprehenduntur. In hoc enim ægrotante inde pullulavit febris acuta, vomitibus stipata, qui posthæc, sanata febre, certis paroxysmis redeuntes, per integrum durarunt quadriennium.

2) Deinceps ex hac morbi historia adnotare licet singulare robustioris naturæ exemplum; quo noster ægrotus febrem acutam, cum deliriis, & procul dubio ventriculi inflammatione junctam, perque sex hebdomades inhærentem, adhibitis paucis medicinis superavit; quam vel

centum alii, absque vitæ discrimine haud potuissent sustinere.

3) Notabilis quoque est, post hunc gravem morbum relicta febrilis illa periodica affectio, quæ rectissime dici potest emetica. Nam originem suam repetit ex ventriculo, a febre dicta acuta, debilitato, & per periodos spasmodica constrictione, per totum corpus propagata, affecto. Vbi iterum peculiaris, & quasi individualis naturæ vigor est attendendus; quo, salutari plane consilio, humores vitiosi, ob primarum viarum debilitatem in iis collecti, atque a sanguinea etiam massa ad eas conjecti, per vomitum expelluntur periodicum.

OBSERVATIO VII.

Vomitus a retropulso erysipelate lethalis.

Vir annorum quinquaginta, a continuis mentis laboribus, ac lucubrationibus valde defatigatus, & ad cachecticam fere perductus constitutionem, catharrisque & rheumatismis crebro obnoxius, noviſſime elapso autumno, post vehementiorem excandescentiam, præviis horripilatione, præcordiorum anxietate, & febrili æstu, gravi erysipelate, totam dextri pedis tibiam occupante, corripiebatur. Vocatus chirurgus pulverem ex farina fabarum, ceruſſa, bolo rubro, & camphora paratum, pedi adplicabat; unde æstus tensivusque illius dolor evanescebat quidem; at anxiæ præcordiorum constrictiones, summa spirandi angustia, vomendi molesti conatus, ac denique, prævio magno spasmo, humorum limpidorum, ac pituitosorum vomitiones, presso sequebantur pede. Has accersitus medicus speciebus de hyacintho, cum terra Catechu, & aliquot extracti anodyni granis maritatis sopire studebat: sed paullo post accedebat summa virium prostratio, per assiduas vigilias, & inquietudines mirum in modum aucta; mox exci-

excipiebat singultus, per biduum inhærens, & undecima demum die mors vitæ finem imponebat.

Epicrisis.

Vomitus hic est symptomaticus a materia erysipelacea ad tunicas ventriculi retropulsa, easque ad spasmos irritante subortus. Quemadmodum vero natura in rheumatismis arthriticis, ac erysipelaceis, noxium, & œconomiæ animali infensum humorem, maxime per corporis peripheriam evacuare annititur: ita quoque ad abigendas, quæ a repulsa tali acri materia proveniunt, molestias, nihil est convenientius, quam per antispasmodica & diaphoretica, eam ex loco, cui insidet, rursus excutere, & ad perspirationem disponere. Cui scopo obtinendo ego certe non præsentius liquore meo anodyno, liquori bezoardico nupto, unquam inveni auxilium. Contra vero nihil est perniciosius, quam ope adstringentium pugnare his in casibus, maxime omnium in corporibus, quæ impuris scatent succis, & virium insigni laborant imbecillitate: uti sunt senes, & gravi ac diuturno quodam morbo defatigati. Complures profecto novi, qui per intempestivum externorum usum, præsertim si interne copiosa refrigerantia, salina, purgantia &c. fuerunt adhibita, citra suam & medici opinionem cito occubuerunt. Eandem quoque censuram meretur camphora, ejusque spiritus, in tumoribus erysipelaceis discutiendis, tantis nominibus a vulgo chirurgorum pariter ac medicorum undique deprædicatus. Quamvis enim non omnem in ejusmodi affectibus camphoratis derogem virtutem; attamen vel centies observavi, quod si nimis mature, ubi in expellendo noxio humore adhuc occupata est natura, admota fuerint, vim exseruerint repellentem, infelici sæpius successu. Nihilo tamen minus concedi opti-

me eorum usum posse censeo, ubi ad exitum properat affectus, eo quidem fine, ut partibus per decubitum materiæ debilitatis pristinum reddatur robur. Quod discrimen ut probe observare discant omnes arti navantes operam, diligenter hortor.

OBSERVATIO VIII.

Vomitus ex angustia duodeni lethalis.

Vir septuagenario major, nullis fere ob singulare naturæ robur per totam vitam ægritudinibus obnoxius, binis abhinc annis de dolore lumborum, inappetentia & lassitudine cœpit conqueri. Hyemali superioris anni tempore, ob caussam coram judicio gerendam, Magdeburgum profectus; ob res ibidem non ex voto succedentes, non modo perturbato fuit animo; sed accedentibus etiam sub gelidissimo cœlo crebris occupationibus; domum redux, ingenti virium languore, ciborum fastidio, atque anxio & constrictorio circa dorsum & cordis scrobiculum dolore, cum horridulis & æstuosis, quæ alternabant, commotionibus stipato prehendebatur. Jungebantur intestinorum tormina, & contumax alvi obstipatio; ac denique vomitio, qua cuncta & alimenta & medicamina reddebantur, accedebat. Dicebat enim æger, se intrinsecus infra ventriculum quandam persentiscere angustiam, quæ liberum ingestorum transitum impediendo, eorundem ad ventriculum regurgitationem efficeret: quod si vero, ex liquidis quædam in intestina descenderent, protinus imi ventris sequi tormina. Præterea superveniebat inquietudo continua; nec vlla utut alias efficaciſſima remedia, emollientia & antispasmodica, tam interna quam externa, quicquam ferebant levaminis; sed vomitu singultu & aphthis in œsophago & ore sensim invalescentibus, per quatuor fere menses pressus ægrotans, & tandem viribus carneque prorsus exhaustus, diem obierit supremum.

Epicri-

Epicriſis.

Gravem hunc & immedicabilem affectum medici, vel ex calculo majori renibus inhærente derivabant, vel calculo cyſtidi, ac ductui felleo firmius impacto attribuebant, eo potiſſimum ſymptomate ducti, quo æger ſpasmum & dolorem *in dextro latere circa cordis ſcrobiculum* percepit. Verum ego neutri harum cauſſarum, deficientibus, quæ illarum præſentiam indicarent, ſufficientibus ſignis, ſubſcribere potui; ſed potius quandam inteſtini duodeni circa flexuram, in fine ejus anguſtiam ac coarctationem, liberum ingeſtis ad inferiora inteſtina tranſitum denegantem, malo cauſſam præbuiſſe autumavi. Hæc autem anguſtia ingenti frigori, ad dorſum penetranti, non minus ac graviori excandeſcentiæ deberi videtur. Vbicunque *enim continuæ & quotidianæ ingeſtorum evomitiones infeſtant; cauſſam harum non tam in humorum intemperie*, quam potius in vitio partium ſolidarum, & potiſſimum in anguſtia canalis, ſive in principio, ſive in fine inteſtini duodeni, vel etiam in ileo ponendam eſſe, multis rationibus convictus credo. Neque enim mihi, nec aliis auctoribus deſunt exempla, quod in duodeno, ileo, vel alio inteſtino, diſſectis corporibus, calloſa quædam obturatio fuerit inventa; quæ dum transmittendis humoribus obicem ponit, & motus periſtaltici inverſioni anſam præbet, atrociſſima producit ſymptomata. Quemadmodum vero acre frigus ſenilibus corporibus generatim eſt infenſiſſimum; ita præſertim ii, qui valetudinarii, & ſpasmo obnoxii ſunt, a frigoris & venti aquilonaris ad lumbos acceſſu ſibi cavere debent. Ex anatomicis enim conſtat, quod circa initium lumborum ſitus & concurſus partium exquiſitiſſimo ſenſu præditarum reperiatur; quarum læſio, totam

omnino vitalem œconomiam turbare poteſt & pervertere. Occurrunt nimirum ibidem ſita orificium ventriculi ſiniſtrum, tendines diaphragmatis, finis & flexura duodeni, flexura coli, plexus meſentericus magnus, & ramus arteriæ meſaraicæ: quorum omnium teneriori ſtructuræ frigus eſt inimiciſſimum.

CAPVT VII.

DE

DYSENTERIA.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

AD ſpasmodicos & convulſivos affectus ſummo jure etiam illa cruenta dejectio eſt referenda, quam, ſtrictius ſumto nomine, dyſenteriam vocant medici, & quam per rheumatiſmum inteſtinorum cum ulcere COELIVS AVRELIANVS, per febrim ad inteſtina converſam ſolertiſſimus SYDENHAM haud inepte cognominarunt. *Definitio dyſenteriæ.* Ea enim reapſe nihil eſt aliud, quam motus inteſtinorum periſtalticus, ab inhærente eorundem tunicis humore cauſtico, exulcerante, ad convulſivum usque gradum auctus, erebram deſidendi cupiditatem, ipſamque frequentem ſordium mucoſo bilioſarum, plus minus ſanguine, vel ſanie tinctarum dejectionem, cum vehementibus tormentis, ac febrili commotione ſtipatam inferens.

§. II.

Differentia dyſenteriæ Diſtingui meretur hæc adfectio ab aliis alvi fluxibus, utut torminoſis, quos vocare ſolent diarrhœas. Primum enim

enim in his tormina tanta ferocitate in canalem inteſtinorum nunquam ſæviunt, quanta quidem in dyſenteria ſolet eſſe. Neque in illis cruenti rejiciuntur humores, ſed vel pituitoſi duntaxat, vel bilioſa colluvie permixti: quí a dyſentericis cruenti, ſanioſi, putridi, ac fœtidiſſimi reddunturtur. Qua deinceps ratione cholera diſcrepet a dyſenteria, ſequenti Capite oſtendetur. *a) a diarrhœa.*

§. III.

Majori opus eſt judicio ad dyſenteriam a fluxu hæmorrhoidali, maxime torminoſo diſtinguendam: Sanguis enim, qui ſub hoc effunditur, ſincerus plerumque exiſtit, & ſtercorum ſœpenumero comitatur dejectionem; cujus excretio tantum non ſemper inſigne ſanitatis poſt ſe trahit allevamentum. Contra vero in dyſenteria, ſanguis inter *atrociſſima tormina, ac tenesmum moleſtiſſimum exprimitur dilutior, raro ſincerus, ſed potius cum materia* ſanioſa, ſpumida, ac ſœtida remixtus, nec ſui rejectione ullum virium relinquit incrementum; tantum abeſt, ut in pejus ſenſim ruat valetudo. Raro etiam ab hac cruenta dejectione febris abeſt rheumatica: & denique peculiare, quo graſſari ſolet, tempus, illam ſimul diſtinguit ab hæmorrhoidali fluxu. *2) a fluxu hæmorrhoidali.*

§. IV.

Convenire porro cum dyſenteria videtur, attamen ab illa diſcrepat affectus ille, qui Lutetiis Pariſiorum endemius eſt, & quoscunque fere corripit advenas. Hic enim conſiſtit in crebriori alvi dejectione, primum mucoſa, deinceps cruenta; ſed in eo differt a fluxu dyſenterico, quod ei malignitate longe inferior, nec contagioſa, nec febre ſtipata ſit; quolibet anni tempore invadat, & per longius tempus detineat ægrotantes, ita tamen, ut in publi- *3) ab affectu, le mal de Paris dicto.*

publicum prodire, ac ſuis fungi queant officiis: quæ in dyſenteria longe ſe habent aliter.

§. V.

Dyſenteriæ diſtinctio in benignam & malignam.

Ipſa vero dyſenteria dividitur in benignam atque malignam. Illa diutius infeſtat, mitius decurrit, & minus eſt periculoſa; hæc autem non modo contagioſam præ ſe fert indolem, verum exitioſa quoque ſymptomata; ut febrem mali moris, ſummam virium jacturam, exanthemata maligna &c. habet conjuncta, & ad ſummum ægros perducit vitæ diſcrimen. Non minus diſtinctio dyſenteriæ in rubram & albam notari meretur; in illa humores cruenti, in hac ſanioſi, filamentis carnoſis, & ulceroſis lineamentis, ab inteſtinorum tunicis abraſis permixti rejiciuntur.

2) in rubram & albam.

§. VI.

Subjecta dyſenteriæ.

Peculiaris profecto dyſenteria morbus eſt, quippe qui rariſſime ſporadicus, ſed utplruimum popularis exiſtit, tumque varios malignitatis gradus exhibet. Neque enim ulli ſexui, nec ætati parcit; ſed tam fœminas, quam mares, tam infantes & pueros, quam adultos & ſenes infeſtat, adeo, ut nec teneri lactentes, in ipſis adhuc degentes incunabulis, ab illius tyrannide ſint immunes. Cumprimis autem malo huic ſunt obnoxii plethorici, bilioſi, & quorum ventriculus inſigniori laborat debilitate; nec non eos gravius vexat, qui inordinata uſi fuerunt diæta, fructusque horæos, immaturos præſertim, ac fermenteſcibiles larga comederunt quantitate. Præ aliis etiam dyſenteriæ ferocitatem experiuntur, qui ſeſe calefactos per noctes potiſſimum frigidiori exponunt auræ: unde militibus in caſtris degentibus maxime familiaris eſt, & audit caſtrenſis; atque cum per Pannoniæ oras, ſœpius & atrocius graſſetur, quædam Pannonica ſolet adpellari.

§. VII.

§. VII.

Attentionem quoque meretur ea tempeſtas, qua dyſenteriæ ſtragem edere obſervantur. De qua ſi conſulamus HIPPOCRATEM; ille *ſect. III. aph. 2.* hyemem plus juſto frigidiorem, & ficciorem, ver autem pluvioſum & auſtrinum, æſtatis dyſenterias præcedere; *& aph. 12.* hyemem admodum auſtrinam, & pluvioſam, ver autem ſiccum & aquilonium, iisdem producendis, maxime favere ſcribit. Æſtas huic malo opportuna, deprehenditur ferventiſſima, ſub cujus finem, & autumni initium, menſe nimirum Auguſto, & Septembri, ubi poſt ſummum ſolis fervorem, interdiu moleſtum, noctes frigidiores, ventisque borealibus fœtæ ſequuntur, malum excipit. Quare etiam, quo calidiores ſunt regiones, eo frequentiores & graviores fovent dyſenterias: unde eædem Ægyptis, Indis & Arabibus dicuntur *endemiæ.* Conf. BONTIVS *Lib. II. hiſt. nat. Ind. orient.* Præterea etiam mali moris dyſenteriæ ſolent graſſari, quando ingens muſcarum, erucarum, aranearum, & aliorum inſectorum copia in aëre obſervatur. *Tempus, quo graſſantur dyſenteriæ.*

§. VIII.

Qui hoc malo corripiuntur, ante plenariam illius eruptionem diu de corporis laſſitudine, ventre tumido ac moleſtis quibusdam in eo motibus conqueri animadvertuntur. Quin imo jam a COELIO AVRELIANO *Lib. IV. morb. chron. cap. 6.* olim obſervatum legimus, quod dyſenterias plerumque vel diarrhœa, vel cholera, vel ventris tumor antecedat. Ipſe morbus tantum non ſemper cum rigore febrili, aut ſaltem quadam corporis horripilatione incipit, quam calor, plus minus acris ac vehemens, cum pulſu celeri, ac intenſa ſiti ſequitur, totumque morbi decurſum comitatur. Rigorem febrilem, aut antecedunt, aut certe *Hiſtoriæ morbi.*

mox excipiunt atrocia imi ventris tormina; tum alvus ſit lubrica, atque primum contentæ in inteſtinis fæces, cruditates, mucoſique humores; paullo poſt adipoſi, ac fere oleaginoſi ſucci, & denique ſpumeſcens materia, cum ſanguine, vel ſanie ulceroſa, ac pelliculis, filamentisque tunicaceis remixta, mole ſæpius exigua rejiciuntur. Quibus ſaburra quadam onuſtus eſt ventriculus, illi nauſeam, vomendi conatum, ipſosque vomitus patiuntur; & multos gravis cardialgia, & præcordiorum anxietas diſcruciat. Omnes adfligit perpetua deſidendi cupiditas, & tantus ani tenesmus, ut non raro tædii plena ſequatur ejusdem procidentia. Cunctas vero dejectiones, quæ ſunt numeroſiſſimæ, & antecedunt, & comitantur, & ſequuntur crudeliſſima tormenta, non in uno loco fixa, ſed per totum inteſtinorum canalem vago itinere progredientia; & ſub quavis ſede ſentitur moleſtiſſimus omnium quaſi viſcerum deſcenſus: **als wenn alles, was im Leibe iſt, unten mit dem gröſſeſten Schmertz heraus wolte.** *Adhæc perit* omnis adpetitus, ſumma urget inquietudo, ſomnus præ dejectionum frequentia oculis eripitur, atque vires mirum in modum proſternuntur.

§. IX.

Mali gravioris ſigna. Hæc ordinaria ſunt dyſentericorum ſymptomata; quibus malo increbeſcente, nonnullis longe graviora junguntur. Namque quibusdam extremis frigeſcentibus, interiora uruntur, ardorisque & pulſationis perpetuus inteſtina torquet ſenſus. Accedunt ſingultus, ſudores frigidi, vultus pallor, corporis macies, & inflammationes ac aphthodeæ faucium inquinationes. Quandoque, ſed raro indolentium dyſenteriarum caſus occurrunt, ut in A. N. C. *dec. 1. anno 2. obſ. 43.* & ACT. MED. HAFFN, *vol. II. pag. 138.* Interdum, ubi ad extrema ventum eſt,

eſt, omnis dolor ſimul & ſemel ceſſat, ſitis veluti extincta perit, alvus præter voluntatem redditur, cum fœtore excrementorum graveolenti ac cadaveroſo, pulſus fiunt exiles, tumque mors procul dubio ſequitur. Notari adhuc circa dyſenteriæ hiſtoriam meretur, quod ſœpenumero contagioſa exiſtat: ſic enim ex ſolo ſordium rejectarum odore, malum ad alios propagari, præter communem experientiam, inſigni caſu teſtantur A. N. C. *dec. II. ann. 6. obſ. 25.* Quin lac etiam matrum dyſentericarum, infantibus eandem labem affricare, perhibent eadem A. N. C. *dec. II. ann. 6. obſ. 195.*

§. X.

Dum adhuc in hiſtoria dyſenteriæ tradenda ſumus occupati; utile erit, quasdam obſervationes de ſectionibus dyſenteria peremtorum proponere. Omnes itaque ſcriptores teſtantur, in ejusmodi ſubjectis inteſtina tam tenuia, quam craſſa, vel *inflammata*, vel *ſiderata*, vel exulcerata, atque bile ſuffuſa poſt mortem fuiſſe reperta: quemadmodum apud BARTHOLINVM *Cent. VI. hiſt. II.* & BARBETTE *Lib. IV. cap. III.* pluribus videre licet. Speciatim pylorum cum inteſtinis tenuibus inflammatum vidit IOANNES DE LA MONIERE *tr. de fluxu dyſenterico pag. 4.* Inteſtina tenuia exterius bile ſuffuſa, atque livida, intrinſecus gangrænata, adnotarunt A. N. C. *dec. II. ann. VI. obſ. 104.* craſſa vero pari ratione livida, & gangræna affecta, obſervarunt PLATERVS *Lib. III. pag. 875.* & RIVERIVS *Cent. III. obſ. II.* Idem PLATERVS *mantiſſ. obſerv. pag. 25.* deprehendit, felleam cyſtidem bile prorſus vacuam; eadem vero tincta inteſtina ileon, atque colon, quæ intrinſecus multis ſcatuerunt ulcuſculis. BONTIVS loco bilis in fellea capſula reperit liquorem chylo ſimillimum; bilemque porraceam & fere gramineam in perfunctis hoc malo fuiſſe, teſtantur

Sectio dyſenteria peremtorum.

A. N. C. *Dec. II. anno VI. obſ. 104.* Nec denique exempla deſunt, quod in quibusdam inteſtina plane coalita fuerint, inſtar eorum, qui ſumto perierunt veneno.

§. XI.

Dyſenteriæ ſedes. Ex his autem, cum morbi noſtri ſymptomatibus rite collatis, ſtatim adparebit, quænam vera illius ſit ſedes. Hanc enim conſtituit amplus inteſtinorum canalis; quæ, notante SYDENHAMIO *Sect. IV. cap. III.* ſeriatim afficiuntur, donec tandem omnis mali vis in rectum decumbat inteſtinum. Nam hoc idem præ reliquis, & dolore morſicante, & moleſtiſſimo tenesmo, exercetur crudeliſſime. Neque vero negaverim, quin vicinæ partes, maximeque hepar ac biliferi ductus, per conſenſum etiam experiantur mali tyrannidem. Ipſa quod attinet inteſtina; determinari facile poteſt, quænam eorum potiſſimum diſcrucientur. Quod ſi enim *proxime circa umbilicum atrox ſentitur dolor; ſique hunc tardior ſequitur dejectio; certum* eſt tenuia laborare. Quando autem ad epigaſtricam regionem, ubi colon ſitum eſt, aut hypogaſtricam, atque hypochondria torminum vis incumbit, ipſæque fæces brevi poſt rejiciuntur; craſſa laborare, in aprico eſt. Ac ubi denique aſſidua fere, inanis tamen deſidendi vexat cupiditas, aut mucus fere tenax, viſcidus, paucus, acer, & virulentus promanat; ulcus in recto conſiſtere inteſtino, vero videtur ſimillimum.

§. XII.

Inteſtinorum fabrica. Inteſtinorum quod attinet fabricam, non quidem noſtri eſt loci, eam fuſius explicare, multo minus eorundem varium ſitum, flexuras ac denominationes ample recenſere; ſed quædam duntaxat momenta, noſtro ſcopo convenientia adnotabimus. Illa igitur tam gracilia, quam craſſa

craſſa componuntur, æque ac ventriculus ex quatuor tunicis, quarum muſculoſa binis fibrarum, una longitudinali, altera ſpirali conſtruitur ſeriebus, earumque ope motum perficit periſtalticum. Nervea tunica vaſis ſanguiferis ſcatet copioſiſſimis, adeo ut tunicam conſtituere videantur peculiarem; interne vero quam plurimis obſita eſt glandulis, quæ per ſuos excretorios ductulos, ex maſſa ſanguinea in cavum inteſtinorum aſſidue ſecernunt humorem ſeroſo mucaginoſum, non illum modo, qui glutinis inſtar villoſæ adhæreſcit tunicæ, eamque pariter, ac ſubſtratam nerveam ab aſſumtorum acrimonia defendit; verum quoque alium, magis excrementitium. Notari enim probe meretur, quod humores, ſpeciatim ſeroſi, pro diverſitate conſiſtentiæ, in hoc vel illo loco, qui ratione magnitudinis pororum, magnitudini excernendarum particularum *proportionatus eſt, ſecernantur. Sic ſubtilior portio per cutis ſpiracula exhalat; paullo crudior ad renes defertur;* & quæ ſpiſſior adhuc eſt, ad inteſtina demandatur, tanquam amplam craſſarum ſordium latrinam.

§. XIII.

Formalis ratio, & cauſſa proxima dyſenteriæ.

Quibus expoſitis, facilius jam erit, verum dyſenteriæ genium introſpicere, atque ſymptomatum eam concomitantium rationem ſuppeditare. Formalem illius rationem, motu periſtaltico, ad ſummum & convulſivum gradum adaucto, & exacerbato abſolvi, nemo eſt medicorum, qui negaverit; quoniam atrociſſima, & horrenda, quibus eo morbo correpti homines agitantur, dolorum tormenta id teſtantur clariſſime. Neque ullus eſt, qui inficias iverit, quin cauſſa dyſenteriæ proxima, in humore quodam acerrimo, cauſtico, tunicas inteſtinorum vellicante ac ſtimulante conſiſtat. Qualis autem hic humor proprie ſit, &

unde generetur; obſcurum adhuc multis videtur, adeo, ut in varias inde abierint opiniones.

§. XIV.

Auctorum opiniones de cauſſis dyſenteriæ materialibus.

Veterum quam plurimi humorem illum colocynthidis naturam æmulari perhibuerunt: nec etiam, ſi effectus, quos ſumta colocynthidis poma in corpus humanum edunt, quosque recenſet STALPART VANDER WIEL *obſ. XLI.* cum ſymptomatibus dyſentericis rite contulerimus, multum a veritate abludere videntur. Deinceps communis plerorumque ſententia eſt, materialem dyſenteriæ cauſſam ſemper in cavo inteſtinorum contineri, & eſſe humorem acerrimum, ex fructibus horræis, maxime immaturis collectum, cum reliquis ſuccis, præſertim bilioſis confermentatum, atque nerveas tunicas vellicantem, arrodentem, & excoriantem. Verum, licet non negaverim, quin ſæpiſſime hæc concurrat cauſſa, eandem tamen ſemper & unice peccare, præter contagioſam dyſenteriæ indolem, & illi refutant homines, qui nullis omnino aſſumtis fructibus, eo rapiuntur morbo & teneri infantes, ubera adhuc matrum ſugentes. Quamobrem alii ad miasma quoddam confugerunt plane ſpecificum, cujus ea eſſet indoles, ut in cavitate inteſtinorum cum bile potiſſimum confermentaret, tumque arroderet inteſtina. At nec huic in totum ſubſcribere poſſum opinioni; ſi vel id conſideravero, quod nonnunquam tam acris per inteſtina effundatur humor, qui argentea corrodit vaſa; inde vero nec tunicæ inteſtinorum excorientur, nec tam atrocia, uti in dyſentericis, excitentur tormenta. Neque enim ſufficiens eſt exceptio, ac ſi in dyſenteria primum villoſa abradatur tunica, tumque vellicetur nervea: ſiquidem id ipſum ab alio quoque acri humore poſſet fieri, & præterea experientia docet, tormina dyſen-

dyſentericorum ſtatim cum morbi initio, priusquam abradi potuit villoſum involucrum, invadere.

§. XV.

Quamobrem, meo quidem arbitrio vera materialis dyſenteriæ cauſſa, cui crudeliſſima inteſtinorum tormina, & reliqua ſymptomata debentur, reſidet potiſſimum in vaſis ſanguineis, tunicam inteſtinorum nerveam obſidentibus; & eſt materia quædam ſeroſo lymphatica muceſcens, & cum particulis ſalſis, acribus, ac ſulphureis, in maſſa ſanguinea fluctuantibus, in lentum ac cauſticum magma coaleſcens; & interdum cum miasmate quodam peregrino, ab extra corpori illato permixta. Hæc enim motu quodam febrili, a conſtricto corporis ambitu, ad nerveum inteſtinorum canalem, vaſculis ſanguiferis plenum delata, *partim acrimonia ſua tunicas ſenſibiles nimium vellicat, rodit, & ad torminoſas conſtrictiones proritat, partim lentore ſuo vaſa, quibus ineſt, inſigniter, & ad rupturam usque diſtendit.* Vnde patet origo convulſionum, atque torminum; quæ eo redduntur atrociora, quo plus acris ſaburræ in ipſa cavitate inteſtinorum ſimul continetur. Sub tantis autem illorum contractionibus non fieri poteſt, quin, quæ intus hærent, omnia effundantur. Poſtquam enim, quæ ex cibis relictæ adhuc reſtant cruditates, ſunt eliminatæ, continuante ſpasmo, ipſa mucago, villoſam obducens tunicam, vi abraditur, & cum ſtillante ex inteſtinorum glandulis humore, plus minus noxio, in ſubpinguis ac oleaginoſi muci forma exprimitur. Dum vero hæc fiunt, & per conſenſum ductus quoque biliferi, cum cyſtide fellea vehementer concutiantur: hinc omnem ſuam bilem effundunt in canalem inteſtinalem, quæ cum reliquo muco per alvum redditur. Præterea perſeverante mem-

Cauſſa dyſenteriæ materialis, & ſymptomatum ratio.

membranacei iſtius canalis diſtentione, comprimuntur vaſa ſanguifera, cruore eo compulſo jam turgida; impeditur ſanguinei laticis per venas regreſſus; ejusdem, perennante a tergo adfluxu, fit ſtagnatio; & demum vel perruptio, ac extravaſatio in inteſtina, unde ſtercora cruore tincta adparent, vel periculoſa eorundem ſuboritur inflammatio, ardoris perpetui, ac pulſantis ſenſu doloris internoſcenda. Hæc inflammatio aut in ulcus ſanioſum abit, ipſam villoſam depaſcens tunicam, tumque ſanies ulceroſa cum carneis dejicitur filamentis; aut plane in gangrænam, & funeſtam definit ſphacelationem; qua præſente omnis dolor perit, & dejecta fœtorem ſpargunt cadaveroſum.

§. XVI.

Cauſſæ procatarcticæ ſitæ ſunt 1) in tempeſtatis ratione.

Quæ cum ita ſint, explorandæ jam veniunt procatarcticæ cauſſæ, quæ producendo noxio humori, dyſenteriæ cauſſæ, ſunt opportunæ. Atque tres earum potiſſimum claſſes eſſe ſtatuo, quarum prior in ipſius tempeſtatis conſiſtit ratione. Si videlicet æſtas anteceſſit ferventiſſima ac ſicciſſima; ſub ejus finem, ubi plerumque poſt intenſiſſimum, qui per diem eſt, ſolis fervorem noctes ſequuntur frigidiores, graſſantur dyſenteriæ; quales a nimia aëris ſiccitate ſubortas deſcribunt A. N. C. *dec. II. anno IV. obſ.* 24. Tum vero malum ea potiſſimum invadit ſubjecta, quæ per diem juſto vehementius calefacta, ſudorcque diffluentia, noctu auram frigidiorem, corpori minus tecto liberius admittunt. Cujus rei clariſſima quoque eſt ratio: Per diuturnum enim aëris fervorem ac ſiccitatem, maſſa ſanguinis inſigniter reſolvitur, colliqueſcit, & ſudor promanat copioſus, unde tenuiores, fluxiles ac blandi ſucci diſſipantur, quibus orbati reliqui humores muceſcunt, acres, impuri atque ſulphurei redduntur, & ipſa debilitantur corpora.

Quod

Quod ſi igitur corpori, ita conſtituto, nocturnus aër, qui aſperior eſt, liberalius admittatur; conſtringitur inde cutaneus cortex: difflatio ulterior ſordium adhuc tenuiorum ac ſulphurearum præpeditur; hinc illæ cum muceſcente lympha coëuntes, in lentum & acerrimum abeunt crama, quod febrili motu ad inteſtina, tanquam ampliſſimum mucidarum ſordium colatorium delatum, parit dyſenteriam. Tali quoque ratione caſtrenſis generatur dyſenteria; & omnino absque miasmatis cujusdam maligni externique concurſu evenire poteſt.

§. XVII.

Quando vero cunque recenſitæ aëris conſtitutioni accedunt quædam virulentæ indolis exhalationes, quæ alteram cauſſarum procatarcticarum claſſem conſtituunt: tunc naſcuntur dyſenteriæ epidemicæ, plus minus malignæ, ac contagioſæ; quales deſcriptas lege apud BARTHOLINVM *Cent. II. hiſt. anat. 65.* AMATVM LVSITANVM *Cent. III. cur. 90.* WILLISIVM *in pharm. rat. P. I. pag. 119. & la* MONIERE *tract. de fluxu dyſenterico.* nec non SENNERTVM *in praxi Lib. III. part. II. Sect. II. cap. VII.* Ejusmodi lues epidemicæ longe lateque ſæpius vagantur, & longum terrarum occupant tractum: quid? quod FERNELIVS *de abd. rer. cauſſ. L. II. cap. XIII.* meminit dyſenteriæ anno 1538 per univerſam Europam populariter graſſantis. Generantur vero talia miasmata vel in ipſo aëre, ex malignis terrarum effluviis, ac peculiari ventorum conſtitutione; tumque per inſpirationem hauriuntur, & intra corpus ſuſcipiuntur: vel etiam cum cibis, maxime oleribus, ac fructibus horræis, venenata rubigine, vel inſectorum, quæ tum temporis copioſiſſima in aëre obverſantur, malignis ovulis obductis aſſumuntur, & cum chylo maſſæ ſanguineæ permiſcentur. No-

2) *in miasmate contagioſo.*

tari vero meretur, in tali aëris conſtitutione, ſuſcepta quandoque contagia per aliquod tempus intra corpus deliteſcere; & expectare duntaxat cauſſam quandam occaſionalem. Quamobrem adnotare mihi ſœpiſſime licuit, quod tum temporis leviſſima inteſtinorum ſtimulatio, vel ſumto purgante excitata, protinus efficiat dyſenteriam. Debetur porro malignis iſtis effluviis, ex corporibus dyſentericorum vel per ſtercora, vel lac, vel ſudorem exhalantibus, contagii, cauſa atque origo.

§. XVIII.

3) in perverſo ac nimio fructuum horræorum uſu.

Tertiam cauſſarum procatarcticarum claſſem exhibent, largius comeſti fructus, maxime ſi immaturi fuerint, vel potus fermentativi deſuper ingerantur. Ex his vi nociva eminent ceraſa dulcia, mala perſica, pruna, maximeque flava illa, quæ vocant die Spillinge, quorum frequentem noxam præter alios oſtendit FORESTVS *Lib. II. obſ. 23.* Huc quoque pertinent potus fermentativi, minus defæcati, ut muſtum, vel cerevifiæ, quæ tum temporis ob nimium ſolis ardorem, plerumque male conſtitutæ, & vel recentes, impuræ, craſſæ, multisque fæcibus refertæ, vel minimum aceſcentes ſunt, & copioſius bibuntur. Namque ejusmodi ſubjecta, acri fermentante ſucco prædita, ſi in duodeno cum bile commiſceantur, acriorem cum ea ſubeunt confermentationem, ex qua non modo vapores tenuiores acerrimi, intra humorum maſſam rapti; verum etiam ſordes reſultant craſſiores quidem, ſed cauſticæ indolis, quæ intra canalem inteſtinorum remanentes, nervoſam eorundem tunicam acerbe rodunt, atque tormina mirum in modum exaſperant. Huic potiſſimum ſaburræ, in ventriculo ac duodeno ſtagnanti, debentur nauſea, vomendi conatus, ipſæque vomitiones, quæ junguntur interdum

dum dyſenteriæ: a quibus ſymptomatibus immunes ſunt, qui absque hac concomitante cauſſa hunc morbum incurrerunt; ſicuti teſtantur dyſenteriæ anno 1726 noſtris in locis graſſatæ, quæ cum menſe jam Junio, ubi nulli nec maturi, nec immaturi adhuc fuerunt fructus, ſuam tyrannidem exercuerunt, a vomitionibus vacuæ exſtiterunt, quemadmodum in diſſertatione de iis conſcripta fuſius oſtendi.

§. XIX.

Circa hanc vero cauſſam, notanda adhuc veniunt quædam momenta, nimirum 1) quod omnino ſolæ ſufficiant ad generandam dyſenteriam, quando videlicet vapores acriores, ex fructuum dictorum cum bile in ventriculo facta confermentatione reſultantes, in maſſam humorum abripiuntur, qui laudabiles ſuccos corrumpendo, ad producendam materiam, dyſenteriæ genetricem diſponant. Hæc vero, concurrente, tanquam occaſionali cauſſa, inteſtinorum a ſaburra iis infixa ſtimulatione, motu quodam febrili ex ambitu corporis ad dictum canalem membranaceum devolvitur. 2) quod tali in caſu ventriculi ac inteſtinorum accedere debeat quædam imbecillitas. Hinc enim ratio reddi poterit, cur multi fructivori a dyſenteria ſint immunes, curque e contrario alii, qui illis fructibus aut plane non, aut ſaltem parcius veſcuntur, eo rapiantur morbo. Quod ſi enim firmius fuerit primarum officinarum robur, commiſſi etiam errores facillime corrigentur, & noxia ſaburra vegete proſcribetur: at, qui debiliori earum partium tono, acidaque jam ſaburra, iſtius fidiſſimo comite, ſunt inſtructi, delitiarum ſuarum graviſſimas utique luere cogentur pœnas, 3) ſœpiſſime vero fructuum horræorum, ac potuum fermenteſcibilium immodicus uſus, tanquam concomitans dyſenteriæ cauſſa venit conſi-

Momenta quædam circa hanc cauſſam.

deranda ; ita ut principalis vel a prohibita transpiratione, vel ſuſcepto contagio repeti debeat. Tum vero mali ſymptomata, unita binarum cauſſarum vi, mirum in modum exaſperantur.

§. XX.

Prognoſis dyſenteriæ. Quibus ita præmiſſis, ad tradendam gravis ac truculenti noſtri mali accedamus prognoſin. Dyſenteriæ igitur puerperis evenientes, ſunt periculoſæ ; iisdemque ſenes ac pueri frequentius pereunt, quam qui in media ſunt conſtituti ætate. vid. HIPPOCRATES *ſect. II. textu 30.* SENNERTVS *L. III. pag. 243.* Ubi malum cachecticos, ſcorbuticos, phtyſicos corripit, aut debiliores, & qui diuturnis animi perturbationibus ſe macerarunt, plerumque conelamatum de iis eſt : iis quoque periculum minatur, quorum inteſtina lumbricis obſidentur. Quæ dyſenteria cum vomitu ſe exſerit, & cui ſingultus accedit ; *magnum metum incutit, & periculo inflammati ventriculi terret: neque minus mali eſt ominis, ubi excrementa viridia, nigra,* & admodum graveolentia obſervantur, & veluti carunculæ dejiciuntur, notante HIPPOCRATE *ſect. IV. aph. 26.* nam ulcus inteſtinorum deſignare ſolent. Quo magis vero, vel minus exulcerata ſunt inteſtina, eo gravior vel mitior eſt affectus. Peſſimum porro indicium eſt, quando infuſa clysmata mox iterum relabuntur, aut anus tam arcte clauſa exiſtit, ut nihil poſſit ingeri : namque illud paralyſin inteſtinorum, maxime recti ; hoc vehementem ſpaſticam ejusdem ſignificat ſtricturam. Nihil etiam boni expectandum, ſi pulſu debiliori exiſtente, externa frigent, interna uruntur, aut his nullus ineſt doloris ſenſus ; mentis alienatio, faucium inflammatio, aphthæ, aut paralyſis totius œſophagi præſto eſt, ut aſſumta cum murmure delabantur. Illud quoque ſcire refert, malum hoc nunc celeriter

riter moveri, & ſi febris maligna præſertim ingraveſcat, ſæpe intra dies ſeptem vel novem vel quatuordecim necare; modo in plures, & ad quadrageſimum, ac ultra produci; longoque tempore, cum inveteravit, aut tollere hominem, aut etiamſi finiatur, excruciare, uti obſervavit CELSVS *Lib. IV. cap. 15.* nec non ſæpius in hydropem ac lienteriam abire, advertente HIPPOCRATE *ſect. VI. aph. 63.* quin & cœliacam non raro, tabem ac hecticam inſanabilem mutari.

Methodus medendi.

§. I.

Vix morbus eſt quidam, ad cujus rationalem curationem, majori opus eſt medentis judicio, quam quidem noſter dyſentericus. Quam plurima enim ſunt remediorum *genera, quæ in illo commendantur; quæ vero non in omnibus ſubjectis eandem exhibent utilitatem;* tantum abeſt, ut quæ huic proſunt, illi graviter nocere non raro deprehendas. Generatim hæ fere ſunt medendi indicationes, ut primum materia noxia, acris, cauſtica, qualiscunqae fuerit, attemperetur, ac per emunctoria ipſi convenientia proſcribatur; deinceps truculenta inteſtinorum tormina, ac feroces ſpasmi conſopiantur; & denique ipſi inteſtinorum ſubſtantiæ, vel exulceratæ, vel nimis debilitatæ convenientibus ſuccurratur præſidiis. *Indicationes curatoriæ.*

§. II.

Quod ad priorem attinet indicationem; circumſpicere oportet prudentem medicum, num craſſiores in alimentari canale ſubſiſtant cruditates, quas partim commiſſus antea in victu error, & ingeſta fructuum horræorum colluvies; partim nauſea, cardialgia, & vomendi conatus *Evacuantium ac alvum purgantium uſus.*

indicabunt. Quo in caſu multis laudibus radicem Ipecacuanhæ extollunt medici; ſi in morbi initio ad ſcrupulum unum vel drachmam dimidiam, eum lapidibus cancrorum maritata, hauſta deſuper larga aquæ tepidæ quantitate, exhibeatur, & ejus ope vomitus cieatur, interdum iterandus. Neque vero minus per inferiora educere convenit ſaburram acrem & craſſam; & quidem feliciſſimo cum ſucceſſu, per rhabarbarum in pulvere datum, & cum abſorbentibus permixtum: quippe quod poſt detergentem ac laxantem effectum, vi quoque blande roborante, & leniter tonica inteſtina ſolatur. Nec parum utilitatis exhibent pilulæ balſamicæ, ad Becheri, Stahlii, vel meam mentem paratæ, cumprimis ſi cum extracto rhabarbari commiſceantur.

§. III.

Acrimonia inteſtinorum demulcenda.

Præterea operæ eſt pretium, ſaburræ inteſtina occupantis acrimoniam, & rodentem cauſticam indolem delinire ac demulcere. Quo quidem fine intus exhibenda ſunt mucilaginoſa, oleum amygdalarum dulcium recens & ſine igne expreſſum, ſperma ceti recens minus rancidum, decocta hordei, avenæ, raſuræ cornucervi, radicis ſcorzoneræ, chinæ &c. emulſiones ex amygdalis dulcibus, pineis, & aquis diapnoicis paratæ; atque etiam ſerum lactis dulce ad meam confectum methodum, nec non fons Selteranus, lacti nuptus aſinino. Hæc enim & acrimoniam involvendo, & lubricas reddendo vias, votis faciunt ſatis: quem etiam ſcopum explent, ſimulque ſordes ex craſſis potiſſimum inteſtinis educunt, clyſteres pure emollientes, quos ex aqua hordeacea eum furfuribus decocta, ex ſero lactis dulci, vitello ovi, oleo chamæmeli, amygdalarum dulcium, ac ſevo hircino parare decet.

§. IV.

§. IV.

Inſimul quoque ad impuritates ſubtiles, plus minus malignas ac contagioſas, in maſſa ſanguinis adhuc fluctuantes, attemperandas pariter, ac per corporis peripheriam educendas, febrimque conjunctam mitigandam, multa impendenda eſt cura; quoniam hac ratione affluxus talium ſordium ab inteſtinis revocatur. Et hoc nomine inſignem laudem merentur abſorbentia, cum fixis diaphoreticis mixta. Sic parari poſſunt pulveres ex cornucervi philoſophice præparato, uſto, ebore foſſili, terra ſigillata, bolo armena, antimonio diaphoretico, item martiali, ſuccino, lapidibus cancrorum, coralliis rubris, matre perlarum, & præſertim chryſtallo montana; quibus urgente nimio æſtu ac ſiti, nitrum refracta doſi, & ad refrænandum dolorum impetum, cortex caſcarillæ, aut unum alterumve theriacæ cœleſtis granum pro-doſi unica adjici poteſt. Cumprimis vero in expellendo miasmate maligno, per contagium admiſſo camphora, dimidii duntaxat grani pondere cum nitro & abſorbentibus mixta, præclaram, ac excellentem poſſidet efficaciam. *Diaphoreſis promovenda.*

§. V.

Proinde dictis hiſce remediis, ad explendam ſecundam indicationem, & coercendos motuum nimios tumultus, interponi debent tutiora anodyna, & mitiora ſubadſtringentia. Ex his vulgatiſſima ſunt theriaca cœleſtis, aqua theriacalis, diaſcordium Fracaſtorii, pilulæ de ſtyrace, de cynogloſſa, & Wildeganſii, nec non laudanum liquidum Sydenhamii. Longe vero tutiorem & præſtantiorem effectum quam plurimis in caſibus exhibuit liquor meus anodynus, cum refracta balſami mei vitæ parte remixtus; quem ter vel quater de die ad guttas viginti, ſummo cum fructu porrigere ſuevi. *Motus effrænes ſunt coercendi.*

ſuevi. Huc quoque ob antiſpasmodicam virtutem referri merentur, aquæ deſtillatæ liliorum convallium, florum ſambuci, tiliæ, aurantiorum, menthæ, ceraſorum nigrorum, & caſcarillæ: ex quibus commendati ſuperius pulveres propinari poſſunt. Neque etiam externorum paregoricorum uſus inſuper eſt habendus, ex quibus, ſi efferata ſit torminum vehementia, linimentum componi poteſt, quod v. g. olei liliorum alborum unciam unam, menthæ deſtillati, abſynthii, quod eſt magnum anodynum, nuciſtæ, carvi ana drachmam ſemis, camphoræ ſcrupulum habeat. Quod abdomini inunctum egregia ac ſecura virtute ſiſtet intolerabiles dolores: quo ſubinde reliquis medicaminibus cauſſa materialis eo commodius oppugnari, eoque felicius debellari queat.

§. VI.

Quæ tertiæ ſatisfaciant indicationi.

Educta ſic noxia materia, & conquieſcentibus ſpasmis, ſuccurrendum eſt læſis inteſtinis: quorum ſi quædam adhuc reſtiterit exulceratio, præter internorum abſtergentium continuationem injiciendi ſunt crebro clyſteres ex ſevo hircino, cervino, vitello ovi, terebinthina, & balſamo Locatelli commixti. Plerumque tamen ſuperato morbo reſtat adhuc inteſtinorum atonia; cui mederi licet exhibitione remediorum roborantium: ex quibus eminent cortex caſcarillæ in eſſentia, pulvere, & extracto aquoſo datus, ſive etiam cortex chinæ, cum extractis abſtergentibus ac roborantibus in electuarium redactus: aut Elixir noſtrum viſcerale, vel eſſentia corticum aurantiorum, cum eſſentia gentianæ rubræ & ſuccini permixta. Non contemnendum quoque præſtabit externe uſum Spiritus vini rectificatus, vel aqua Reginæ Hungariæ aut ſpiritus florum chamomillæ Romanæ cum oleo menthæ deſtillato decenter mixtus.

§. VII.

§. VII.

Vix autem votis reſpondebunt allegata præſidia, niſi accuratum regimen, victusque pertinax acceſſerit obſervatio. Cumprimis aeris calorisque æqualis ſemper temperies conſervari debet: ſicuti enim omnis refrigeratio, ſive per admiſſum ab extra frigus, ſive per ingeſtos gelidiores potus, certiſſimum minatur damnum: ita quoque nimius calor & exæſtuatio, & per conclavia valde calefacta, & per multam lectorum, ſtragulorumque impoſitionem, æſtum febrilem & anxietates adaugendo, nunquam noxæ gravioris expers eſt. Quamobrem dyſenterici ſe quietos, animique tranquillitati ſedulo ſtudentes, in temperato & lecti & conclavis calore continere debent. Potus oportet eſſe tepidos; nec convenit ulla cereviſia, ſed potius decocta gelatinoſa, infuſa theiformia, ſerum lactis, & ſub finem morbi, ad inteſtina roboranda, hauſtus vini generoſi. Victus ſit facillimus, cibique non niſi molles conveniunt, ex quibus oryza, ac vitelli ovorum merito ſuo extolluntur. Nec laude carent juſcula, ex carne vitulina, gallinarum, radicibus ſcorzoneræ, cichorei, chinæ, ſucco plantaginis & cancris contuſis parata; qui a nonnullis ad conſolidanda inteſtinorum ulcera, magnis extolluntur encomiis. *Quale regimen ſit obſervandum.*

§. VIII.

Præſervatio hujus mali, ubi illud eſt epidemicum & contagioſum, fit, quando quis exceſſus omnes & ſubitas aeris mutationis effugiat & provide eos, qui hoc malo laborant, evitet. Certius ab eo, quod ex aliis originem trahit cauſſis, ſe omnino præſervare poterit; qui aeris injurias vitaverit, a nimio & perverſo fructuum horæorum, præſertim immaturorum uſu abſtinuerit, ac alvi perpetuam li- *Præſervatio.*

bertatem conſervaverit. Cumprimis eo, quo dyſenteriæ graſſantur tempore, noctu corpus in lecto probe tegendum, ne prohibeatur tranſpiratio: & ſi corpus purgandum eſt, caveatur probe, ne id fiat acrioribus purgantibus; quippe quæ, uti ſuperius dictum eſt, excitando contagio, ipſique morbo producendo, cauſſam ſœpenumero præbent opportuniſſimam.

Cautelæ & monita practica.

§. I.

Cautela circa opiata & adſtringentia.

OMni in dyſenteria ſumma cum cura a craſſis opiatis, adſtringentibus, & ſtypticis abſtinendum eſt; quoniam hæc in pejus malum provehunt, tantum abeſt, ut illud allevent. Namque ſi in morbi initio dentur, intus retenta cauſtica materia, ſummas præcordiorum anxietates, ſingultus, aphthas, & periculoſas inducunt inflammationes; in vigore morbi, & ubi nimium fractæ fuerint vires exhibita, facile fiunt necrotica, & præſentem inflammationem in lethalem commutant ſphacelum; conf. THONERVS *obſ. Lib. III. obſ. 8. pag. 167.* M. N. C. *dec. 2. anno 3. obſ. 88.* Denique eadem morbo adulto, & declinante propinata, affectus ſpasmodicos, œdematoſos, languores, atque febrim relinquunt: GALENVS *2. ſimpl. 12. & 14.* auctor eſt, dyſenteriæ intempeſtive cohibitæ ſucceſſiſſe melancholiam, & quod HOLLERIVS *in ſchol. p. 353.* obſervavit, epilepſiam, pleuritidem, & ut MARTINI *de morb. meſ.* teſtatur, inflammationes & abſceſſus meſenterii, ac plura graviora incommoda, mortemque ipſam accelerari, ut multis oſtendi exemplis poſſe ſcribit CRATO *conſil. XXII. l. 5.* Quo quidem in caſu operæ pretium eſt, infuſis ano clyſteribus. cohibitas dejectiones revocare, & internis abſorbentibus

tibus ac diaphoreticis fixis imminentem præcavere inflammationem.

§. II.

Neque vero intelligi debent ex animali regno depromta remedia, quæ ſedativa & anodyna, eaque tutiſſima virtute his in morbis ſe commendant. Ex horum numero ſunt ſpina & hepar viperarum, raſura dentis hippopotami, manati, priapi ceti, pulvis ſecundinæ humanæ exſiccatæ: quippe quæ, ſi cum lenioribus bezoardicis combinentur, ad ſopiendas ſpaſticas & convulſivas inteſtinorum ſtricturas, præclaros edunt effectus. *Circa anodyna tutiora.*

§. III.

Quamvis blanda laxantia, & alvum lenientia in dyſenterico fluxu egregium levamen ferre deprehendantur: cautiſſime tamen cum iis mercari oportet. Namque primum *acriora purgantia*, ex *Jalappinis*, ſcammoniatis, *colocynthide &c. parata*, *exacerbando* ſpasmodicas motiones, vim veneni exſerunt; id quod etiam de mercurialibus valet. Vnde non mirari ſatis poſſum, quosdam, & præſertim BOYLEVM *de S. M. V. pag. 52.* mercurium dulcem in dyſenteria commendare: quippe qui ejus eſt indolis, ut ab admixtione ſalium acriorum, quæ in noſtro morbo larga præſto ſunt quantitate, cauſticus reddatur. Nec etiam laxantia, quæ dulcia ſunt, & facile fermentationem ſubeunt, hoc in malo conveniunt: unde omnino a *decoctis* prunorum, foliorum ſennæ, ſyrupisque laxantibus abſtinendum erit. *Circa laxantia, & purgantia.*

§. IV.

Quanquam pilulæ polychreſtæ, & temperate balſamicæ, leniter evacuando & corrigendo, primis morbi diebus, parciori & iterata doſi exhibitæ, egregiam afferant *Speciatim circa pilulas polychreſtas.*

utilitatem ; attamen ab iisdem, ubi morbus in plethoricis cum magno æſtu, pulſuque celeriori invadit, ſæpius notabilem obſervavi noxam. Tunc enim conſultius eſt, ab omnibus, quæ vel leviſſime humores commovent, abſtinere laxantibus ; & potius decocto, quod ex ſero lactis, tamarindis, rhabarbaro & manna conficitur, blandam moliri vacuationem. Præterea, ubi morbus ſtatim ab initio, cum atrocioribus imi ventris torminibus incidit ; ego ſolitus ſum, anodynum evacuanti nuptum exhibere ; eoque nomine pilulas aloephanginas, vel, quod melius, Becherianas æquali pondere cum maſſa pilularum de ſtyrace remixtas, convenienti doſi bis vel ter intra nycthemeron, ſummo cum fructu propinare.

§. V.

Circa mannam in fine morbi datam.

Neque raro obſervavi, infuſum laxans mannatum, finito jam penitus, qui *diutius adflixit*, morbo, ſublatisque *gravioribus ſymptomatibus uſurpatum*, tormina & alia ſontica mala revocaſſe. Cauſſa talismodi cataſtrophes procul omni dubio in toni inteſtinalis, qui per violentos ſpasmos valde dejectus fuit, deſtructione collocanda eſt ; qua eadem facile irritari poſſunt. Idcirco congruis roborantibus deperditum illud robur inſtaurare convenit.

§. VI.

Circa radicem Ipecacuanhæ.

Radix Ipecacuanhæ, quæ pro ſpecifico antidyſenterico a multis habetur, vid M. N. C. *Dec. II. anno X. obſ. 115.* non omnino ſuo caret uſu ; licet etiam ſæpiſſime ſiniſtros producat effectus. Vtiliſſime adhibetur in ſubjectis robuſtioribus æque ac humidioribus, veluti ſequior eſt ſexus ; deinceps operæ pretium exhibet, ubi magna cruditatum illuvies primis inhæret regionibus, vel miasma contagioſum

ſum recens ſuſceptum eſt, & hinc nauſea, vomendi conatus, præcordiorum anxietas, & dolor gravativus infeſtant. Tum vero primis ſtatim diebus hoc remedii genus porrigere expediet; & ejusdem uſui, ſi plethora & febris urget, phlebotomiam præmittere. Quodſi autem, morbo exiſtente adultiori, poſt jam factas crebro dejectiones mucidas pariter ac ſanguinolentas exhibeatur; *ſiſtit quidem* eas aliquantulum, ſed majores parit circa præcordia anxietates; ut ſæpius clyſterum emollientium ope alvinam excretionem revocare, neceſſe ſit. Præterea hanc radicem commodiſſime ad drachmam dimidiam cum decocto laxante, ex manna, rhabarbaro, & tamarindis parato exhibere licet, ſi magna cruditatum primas vias obſederit copia.

§. VII.

Summo quoque ſtudio fugienda ſunt illa remedia, quæ *inteſtina magis ſtimulant; veluti ſunt cuncta ſalia neutra* ac digeſtiva, tartarus vitriolatus, arcanum duplicatum, ſalia thermarum &c. Nihilominus nitrum, nec non ſal prunellæ, quod præſertim RIVERIVS magnis extollit laudibus, ob vim refrigerantem atque temperantem quandoque commendari, & abſorbentibus immiſceri meretur pulveribus, utique, ſi æſtus cum ſiti nimium urgeant, & ſubjecta cholericæ, biliosæque ſint conſtitutionis. *Circa ſalina remedia.*

§. VIII.

Communis multorum medicorum ipſiusque HIPPOCRATIS & GALENI it. MARTIANI *comment. in libr.* HIPPOCRATIS *de ratione victus in acutis pag. 415.* eſt opinio, alvo fluente non detrahendum eſſe ſanguinem; & pro generali quidem in noſtris regionibus monito practico id ipſum haberi poteſt. Verum ego multiplici ductus experientia *Circa venæ ſectionem.*

ſtatuo, quod in ſubjectis valde plethoricis, *diætæ vinoſæ* adſuetis, ſi dyſenteria cum febre continua corripiantur, omnino perquam ſit neceſſarium, venam ab initio morbi ſecare. Nam vanus eſt metus, ſanguinis miſſione vires imminui; & quum non modo plerique dyſentericorum, ex inflammatione inteſtinorum moriantur; verum quoque plethorici, ſi continuis infeſtentur febribus, non niſi ob nimiam ſanguinis molem, ad ſtaſes, gangrænam, & ſphacelum diſponentem pereant: non certe convenientius in his periculis antevertendis, venæſectione reperitur præſidium. Neque deſunt teſtimonia ſcriptorum probatiſſimorum, qui hoc remedii genus inſigniter commendarunt. Sic JVLIVS CÆSAR CLAVDINVS *Reſp. VI.* ſe plures dyſentericos venæſectione curaſſe perhibet: quales etiam obſervationes RIVERIVS *Cent. II. obſ. 37. & 44.* AMATVS LVSITANVS *Cent. II. obſ. 48.* ALTMARVS *de medendis hum. corp. malis cap. 74.* BOTALLVS *Cap. IV.* SYDENHAM *Oper. med. Cap. de dyſent. pag. III.* & ex recentioribus PASCOLI *in opp. ſuis pag. 190.* recenſet notatu digniſſimas.

§. IX.

Circa diaphoretica præſervandi fine data.

In dyſenteria per caſtra maligne graſſante a perito caſtrenſi medico relatum mihi eſt, præſente contagii ſuſpicione, & non ambiguis illius ſignis, diaphoreticum ex cornu cervi uſti, & philoſophice præparati, antimonii diaphoretici, ſalis volatilis cornu cervi, & croci ana granis decem confectum, & cum calido vehiculo, ſumtum corpus ad ſudorem diſponendo, deſideratiſſimum & incomparabilem edidiſſe effectum, adeo, ut poſt repetitas aliquot doſes in prima, uti dicunt, herba pernicialis mali vis fuerit ſuffocata. Quod remedii genus, ubi ſordibus primæ viæ ſcatent copioſis, poſt opportunum evacuans demum

demum exhibere, mea quidem ſententia longe ſecurius foret.

§. X.

Circa calidiora alexipharmaca.

Communis clinicorum, isque peſſimus hoc loco taxandus eſt error, cum ad atrocis noſtri morbi curationem, remediis alexipharmacis & theriacalibus, veluti ſunt electuaria ex *diaſcordio theriaci Andromachi*, mithridatio, pulvere Pannonico rubro concinnata, eſſentiæ alexipharmacæ, tinctuæque bezoardicæ, immoderatius utuntur. Vidi ſœpenumero a nimium exhibitis in dyſenteria populariter graſſante, ejusmodi remediis calefacientibus & exſiccantibus, ſymptomata fuiſſe exaſperata, cum auctis interno æſtu, febre & ſiti. Namque ipſa quoque dictitat ratio, ejus generis ſanguinem commoventia minus convenire in morbo, qui ab interno diuturniore æſtu, humores dulces ac temperatos in bilioſos & ſalino ſulphureos commutante, *ſuam trahit originem.*

§. XI.

Circa mucilaginoſa.

Plures porro medicorum in dyſenteria ad coercendam humorum acrimoniam, ulcerum pravitatem leniendam, & corroſam inteſtinorum ſubſtantiam conſolidandam, remediis glutinoſis & mucilaginoſis, tam interne, quam externe per clyſteres potiſſimum nimium uti ſolent: Tali ſunt lac variorum animantium, decoctiones pedum vervecinorum, ſolutiones tragacanthæ, gummi Arabici, & gelatinæ animantium, ſperma ceti, radix conſolidæ majoris. Quamvis vero haud in totum improbari queant hæc remedia; monendos tamen eſſe duco medicos, ut in illis adhibendis cauti procedant, modumque ſervent. Nam fluida hæc glutinoſa per anum admiſſa faciunt lentorem, ulcera magis fœdant, & cicatrici reſiſtunt; efficiuntque ſæpius

pius, ut compreſſo alvi profluvio, ventris colluvies magis cumuletur, & fermentando graviores ſpasmos inducat ac tormina.

§. XII.

Circa lac, & ſerum ejus, potumque dyſentericorum.

Lac quod attinet, illud ſolum, maxime ſi acida in primis viis abundet ſaburra, ob coagulum, quod ibidem facile ſubit, & inde metuenda ſymptomata non convenit in dyſenteria. Verum idem coctum & cum aqua pura fluviali vel fontana, vel etiam acidulis Selteranis mixtum, aut ſerum lactis, quod jam HIPPOCRATES laudavit, ob vim ſitim & æſtum temperantem, & acrimoniam humorum aliquantulum obtundentem, multam meretur commendationem; id quod etiam RAYMVNDVS A FORTIS *Conſult. cap. II. pag. 245.* & SYDENHAMIVS *Oper. med. pag. 115.* egregiis ſuadent elogiis. Præterea etiam aqua pura fontana, cum unicornu, aut coruu cervi uſto, aut boli quadam ſpecie cocta, vel chalybeata, junioribus æque ac adultioribus, ad ſitim & æſtum exſtinguendum, & acres humores diluendos, potum præbet omnibus præſtantiorem. Pertinet huc etiam decoctum SYDENHAMII ex aqua fontana, cornu cervi uſto, mica panis ſimilaginei cum ſaccharo paratum. vid. *opuſc. ejus p. 228.*. Nec ignotum eſt, quam celebres, & multis experimentis in curanda dyſenteria adprobatæ ſint aquæ in Italia, Tutianæ dictæ, item Villenſes, Montiſcadinæ &c. de quibus legi meretur FALLOPIVS *de thermis*, & CÆSALPINVS *in quæſt. med. 21. l. 2. de medic. facult. cap. X.* Præſtans porro noſtrarum uſus eſt acidularum, quibus curatam dyſenteriam vide in A. N. C. *dec. I. anno 2. obſ. 213.*

§. XIII.

Contagium præcavendi modus.

Quum nullum morbi genus tam fœtidum, tam ſordidum, tam abominabile, quodque tam putridis exhalationibus

nibus aërem inficiat, & conſpurcet, quam ipſa dyſenteria ſit; videndum eſt, ut non in ipſo conclavi, in quo degit æger, verum potius vicino, ſi vires patiantur, moderate calido fiant dejectiones, hæque ſtatim removeantur. Non minus ſuffimigiis ex maſtiche, & ſuccino, noxia aëris corrigenda eſt qualitas; quo etiam fine in omnibus contagioſis morbis appendendam collo camphoram, modo ægrotantes ejus odorem ferre queant, admodum commendare ſolitus ſum. Ubi vero vires permittunt, e lectis ſurgere; conſultum erit, vas quoddam, recipiendis ſtercoribus opportunum lecto ſupponere, ſi prius decocto calidiori ex floribus malvæ, ſambuci, ſemineque fœnugræci imbutum fuerit; in quod decumbentes alvum dejiciant.

§. XIV.

Noxæ ex pedum refrigeratione.

Vix datur ullus morbus, in quo pedum refrigeratio tam grave, imo mortis periculum, confirmante id experientia, injicit, quam dyſenteria. Vidi hac ratione brevi poſt inflammationem inteſtinorum, quæ in ipſam mortem tranſiit, eſſe ſequutam: pedibus enim refrigeratis, cutaneus cortex conſtringitur, & noxii humores majori copia ad inteſtina congeruntur. Quamobrem operæ ſæpius eſt pretium, calidos lateres pedibus ſupponere.

§. XV.

Remedia contra tenesmum.

Nihil gravius adfligit dyſentericos, quam perpetua deſidendi cupiditas, & tenesmus moleſtiſſimus, quo vel nihil, vel perpaucus, plus minus cruentus egeritur mucus. Quo in caſu ex artis præſidiis efficaciſſimum eſt fotus, qui ex lacte, floribus ſambuci, & chamæmeli incocto paratur; vel portio mucilaginis pſyllii, aut cydoniorum; aut olei amygdalini & vitelli ovorum, croco permixti, frequenter ano infuſa.

§. XVI.

Regimen reconvaleſcentium. Qui ex dyſenteria diutius protracta convaleſcere, ac vires ſumere incipiunt; illis, ut priſtinum, & morbo labefactatum ventriculi ac inteſtinorum robur cum vi digeſtrice, recipiant, exquiſita diætæ ac victus ratio præſcribenda eſt. Quæ ſi neglectui habeatur; lienteriam, febres lentas, tabem, aliosque chronicos affectus inſequi, plus ſimplici vice licuit adnotare.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Dyſenteria hyſterica. IUvencula viginti annorum mulier, ſucciplena, animoque valde ſenſibilis, menſtruorum inordinato ſucceſſui, & hinc pendentibus hyſterico ſpasmodicis ægritudinibus obnoxia, tempore autumnali præſcriptum a medico in pilularum forma ſumebat purgans, quod præter alia extracti colocynthidis & diagrydii ſulphurati aliquot grana habebat. Inde ſex vel ſeptem ſatis copioſæ ſequebantur ſedes, & paullo poſt crudeles imiventris dolores, ac tormina excipiebant. Jungebantur quoque præter vomitiones, creberrimæ dejectiones, quibus excreta ſanguine inſtar loturæ carnis tincta, cum magnis anxietatibus, inquietudine, pulſuque celeriori reddebantur. Ego conſultus, quum exacerbatos motus magis, quam ſordium craſſarum præſentiam ſuſpicarer, interne non niſi pulveres abſorbentes, cum theriaca cœleſti, caſtoreo, & nitro mixtos exhibui, & pro potu ordinavi decoctum ex raſura cornucervi, radice ſcorzoneræ, pentaphylli, & cinamomi paratum: extrinſecus vero abdomini imponendum ſuaſi ſaeculum, qui ſpecies carminativas, ſpiritu vini cum oleo menthæ & chamomillæ vero ſaturato, imprægnatas habebat; quorum ope convaluit ægra.

Epicri-

Epicriſis.

1) Præſens dyſentericus fluxus, uti principalem cauſſam in contagio, tum temporis epidemico agnoſcit; ita a dato acriori purgante, tanquam a procatarctica cauſſa excitatus fuit. Notari enim probe meretur, quod teſtante crebra experientia, ſuſcepta maligna miasmata nonnunquam diutius ſine noxa in corpore poſſint tolerari, tumque quandam diſpoſitionem ægrotandi generare, quæ accedente occaſione in actum deducitur.

2) Cumprimis viri hypochondriaci, fœminæque hyſtericæ ad affectum dyſentericum valde proclives ſunt, & ex dato purgante facillime illum incurrunt. Quum enim eorum ventriculus ac inteſtina jam antea ſpasmodicis contractionibus obnoxia reperiantur: eo magis ab acri purgante *adeo irritari poſſunt, ut præſente diſpoſitione, humores noxii, conſtricto corporis ambitu, ad ea compellantur,* atque vera generetur dyſenteria.

3) Vomitus dyſentericorum non eandem ſemper præbet prognoſin: mox enim ſalutaris ac velut criticus exiſtit, ſi nimirum largior eruditatum in primis regionibus copia præſto fuerit; mox vero malæ eſt notæ, & periculoſam inteſtinorum ſignificat inflammationem. Hoc poſteriori caſu ardens pulſansque dolor, enormes anxietates, & pertinaces extremorum refrigerationes comitantur vomitiones; a quibus immunes ſunt, ſi a ſolis proveniunt eruditatibus. In noſtro caſu non æque ſaburra quædam, nec inflammatio ventriculi, vomibundæ ipſius inverſioni cauſſam præbuit; ſed ſpasmodicarum motionum vitium venit accuſandum: id circo nec aliis', quam quæ hos præternaturales motus delinire, & humores ad cutim revocare, perque ſudorem expellere valent, remediis opus fuit.

OBSERVATIO II.

Dyſenteria feliciter ſanata.

Generoſa mulier, quadraginta annorum, corporis tenerioris, diuturno mœrore ob ingens per incendium domus inductum damnum, agitata, tempore, quo dyſenteriæ in pago, in quo degebat, ſæviter graſſabantur, nullo quidem victus errore prævio, primum mucoſo, poſt cruento ac dyſenterico alvi fluxu corripiebatur. Frequentiſſimæ erant dejectiones, adeo ut intra nycthemeron triceſies & ultra alvum deponere cogeretur, non ſine graviſſimis torminibus, inquietudine, pulſu febrili, & inſigni virium languore. Sordes excretæ per primum ſeptiduum mucoſæ, deinceps cruentæ, mox viridi, mox exflavo pruno colore tinctæ adparebant, & ſic per quatuordecim dies large fluebant. Sitis urgebat ingens, ſed ſimulac potus quidpiam aſſumſiſſet, ſtatim alvum reddere tenebatur: *præterea tuſſis vexabat ſicca, & corpus absque ullo madore ac ſudore aridiſſimum erat.* *Adhibuerat varia medicus,* pulveres abſorbentes cum chryſtallo montana, elixiria ſtomachica cum eſſentia terræ Catechu mixta, nec non oleum camphoræ, quod ex camphora in oleo amygdalarum dulcium ſoluta conſtabat, ac decocta varia; ſed in caſſum. Poſt hæc ad cohibendum quodammodo fluxum ordinaverat infuſum theiforme, ex herbis vulnerariis, & adſtringentibus, conſolidæ ſaracenicæ, vincæ per vinca, ſaniculæ, agrimoniæ, veronicæ, millefolii, menthæ, meliſſæ &c. concinnatum: ſed ab ejus uſu peſſime habuit ægrotans, & ingentes circa præcordia anxietates, inflationem ventriculi, ructus, extremorum frigus, animique defectiones, non multum imminuta deſidendi frequentia, paſſa eſt. Id circo me vocavit in conſilium, & anxia flagitavit opem. Dedi mixturam, quæ habebat aquarum florum acaciæ, ſambu-

ſambuci, cardui benedicti ana uncias tres, olei amygdalarum dulcium uncias binas, pulveris mei bezoardici drachmas duas, liquoris anodyni guttas triginta & balſami vitæ guttas duodecim, ſyrupi cydoniorum unciam ſemis: atque juſſi, ut hujus mixturæ, probe agitatæ ſingulis binis horis vaſculum, quo ad ſorbillandum potum Thee utimur, aſſumeret. Toti abdomini aquam reginæ *Hungariæ* calefactam, in cujus uncia guttæ octo olei menthæ, & viginti balſami vitalis ſolvebantur, pannis calidis inungendam curavi. Pro potu dedi lac vaccinum, cum infuſo theiformi ex ſeminibus carminativis, aquæ incoctis maritatum. Ab horum uſu intra unius diei ſpatium, inſigniter fracta fuit ſymptomatum vehementia, & imminuta dejectionum frequentia. Quare propinavi remedium anodyno alexipharmacum, quod ex liquoris anodyni uncia una, ſalis volatilis *cornucervi drachma*, ejusdemque olei probe rectif. *guttis octo erat compoſitum. Cujus cum quindecim guttas* per aliquot vices aſſumſiſſet, redibat ſomnus, ſudor per totum corpus erumpebat, & alvus vix bis vel ter de die reddebatur. Hinc ejus uſum continuavit, ſumſitque crebrius pulverem ex bezoardico meo, & ſex corticis caſcarillæ granis confectum: unde brevi tempore feliciſſime conſanuit.

Epicriſis.

Cruentæ alvi fluxiones optimo jure cum affectibus catharralibus, & theumaticis comparari poſſe videntur: quam plurima quippe ſunt momenta, quæ hanc convenientiam demonſtrant. Quemadmodum enim primum in coryza ſerum pituitoſum ad glanduloſam faucium, atque narium tunicam copioſius defertur, ibidemque ſecernitur: ita in dyſenteria ſerum ſanguinis bilioſum, ſulphureumque ad primas regiones demandatur, auctaque inteſtinorum, &

ductuum biliferorum periſtalſi evacuatur: id quod, ſi absque læſione inteſtinorum fieri poſſet, in maximum ſanitatis cederet emolumentum. Deinceps ſicuti affectus catharrales plerumque a communi aëris vitio, & prohibita tranſpiratione originem ducunt; & nunquam fere non febriculam quandam, utut mitem, & noctu præſertim exacerbatam, habent comitem: ita quoque utrumque momentum circa fluxus dyſentericos obſervari meretur. Ut porro in rheumate pernicioſum eſt conſilium, excretionem ſeri vitioſi mox ab initio morbi improvide cohibere: ita illud idem in dyſenteria exitiale eſt, & ſontica poſt ſe trahit ſymptomata; teſtante inter alia, & præſenti exemplo. Quemadmodum coryza, ſi quæ jam adſit diſpoſitio, dato errhino, vel ptarmico, facile excitatur: ita idem fit in cruento alvi fluxu poſt datum acre purgans. Et denique utrumque malum eandem requirit præſervandi rationem; quæ in eo conſiſtit, ut tempore, quo graſſantur ejusmodi affectus, omni cum cura atque ſtudio ſalutaris tranſpiratio, noctu præſertim conſervetur.

Observatio III.

Dyſenteria in juvene, brevi curata.

Generoſus juvenis, viginti circiter annorum, teneræ, ac macilentæ corporis conſtitutionis, Auguſto menſe per quadraginta milliaria noctu dieque continuatum fecit iter, ſub quo corpus diurno ſolis calore, qui erat ferviſſimus, valde calefactum, noctu vero eximio frigore affectum fuit: ſimulque varios potus, mox cereviſias lupulatas, mox recentes, dulces, atque triticeas aſſumſit. Domum redux conquerebatur de magnis imi ventris torſionibus, virium languore, & inadpetentia ſtipatis, quas inter primo triduo parciores ac moderatas ſedes habebat. At quarta die, auctis mirum in modum circa umbilicum tormi-

torminibus, copioſiſſimæ ſequebantur dejectiones cum ſincero permixtæ ſanguine. Ille ſibi ſolus conſulturus, non niſi panem toſtum, cum nuce moſchata, & vino calefacto, ſacharo remixto capiebat; ſed cum nihil inde commodi ſentiret, meam invocabat opem. Deprehendi ipſum valde languentem, inquietum, miris tormentis obnoxium, pulſumque debiliorem & celeriorem: & quum obnixe rogaret, ut quantocyus profligarem moleſtum malum, hac uſus ſum medicatione. Præſcripſi pulverem, qui corticem caſcarillæ cornucervi philoſophice præparatum, lapides cancrorum, matrem perlarum, antimonium diaphoreticum, & terram ſigillatam habebat; eumque pondere unius drachmæ, una cum triginta liquoris anodyni mineralis, quindecim balſami vitæ guttis, & binis olei amygdalarum dulcium cochlearibus, ex decocto avenaceo pro una doſi capiendum curavi; utque ſingulis quatuor horis iteraret, ſuaſi. Ventri præterea aquam reginæ Hungariæ calidam cum linteis duplicatis imponendam juſſi: unde intra tres dies, imminuta torminum ac dejectionum frequentia, ſomnum, adpetitum atque vires recuperavit, prorſusque convaluit.

Epicriſis.

Præſens morbus citra contagii, aut miasmatis cujusdam concurſum, ſuppreſſæ ſub itinere tranſpirationi, & uſui potuum fermenteſcibilium unice debetur. Quemadmodum enim ex illa impuritates ſulphureæ, acres, bilioſæ in maſſa ſanguinea cumulatæ, & conſtricto corporis cortice, ad inteſtina compulſæ fuerunt: ita ex hoc ſimilis acris, cauſtica, ac fermenteſcibilis ſaburra in ipſa ventriculi ac inteſtinorum cavitate eſt generata. Jam quidem vetuſtiſſimum eſt monitum, ut medicus morbos non tuto & jucunde ſolum,

lum, verum quoque cito curare annitatur. Quod ultimum momentum licet non ſemper citra manifeſtum *noxæ* metum a medico peragi poſſit: attamen certis in caſibus locum omnino invenit. Et in præſenti quidem caſu ſic ſum ratiocinatus: Medendi indicationes in eo curando erant, ut acrimonia humorum acido bilioſorum corrigeretur, dolores ac tormina inteſtinorum blande conſopirentur; humorum affluxus ad ambitum corporis revocaretur, & tonus inteſtinorum reſtitueretur. His vero indicationibus recenſitum remedium, quod ex temperantibus, diaphoreticis, antiſpasmodicis & roborantibus confectum erat, omnino reſpondebat: quod cum primis morbi diebus, ubi nondum læſio inteſtinorum invaluerat, repetitis ſæpe vicibus adhiberetur; factum utique eſt, ut brevi tempore morbi vis feliciſſime expugnaretur. Monendi vero hoc loco ſunt *juniores practici, ut non putent, profligatum penitus eſſe malum, ſi forſan ceſſaverint tormina, dejectiones, ac æger melius habere videatur:* ſæpius enim anguis ſub herba adhuc deliteſcit. Sed tum demum certa reconvaleſcentiæ ſpes foveri poteſt, ſi conſopitis omnibus ſymptomatibus, ſomnus ac adpetitus redeant, & vigor naturalis, viresque cito reſtaurentur.

OBSERVATIO IV.

Dyſenteria cito curata.

Generoſa fœmina triginta & ultra annorum, teneræ & macilentæ ſed vegetæ conſtitutionis, in vicina urbe, anno 1719. quo in hiſce tractibus populariter graſſabatur dyſenteria, ingentia ſimul & ſemel ventris tormina cum magno virium lapſu, extremorum refrigeratione, inquietudine, & alvi fluxu copioſo & per vices etiam cruento experiebatur. Summo a me petiit opere, ut, quam fieri poſſet breviſſime ipſam ſanarem; quia Regia ſolemnia tunc temporis Dres-

Dresdæ, ubi pater mariti magno officio admotus erat, celebranda viſere animo valde geſtiebat. Ego opem omnem poſſibilem pollicitus, ita eam tractavi: Præſcripſi nempe hanc mixturam: Recipe aquæ florum chamomillæ, millefolii, cum cereviſia triticea deſtillatæ, florum ſambuci, menthæ & cinamomi cydoniatæ ana uncias quatuor, liquoris anodyni, ſpiritus cornucervi bene præparati ana guttas quadraginta, pulveris bezoardici drachmas tres, ſyrupi papaveris albi drachmas ſex; de qua bene agitata, ſumtæ fuerunt unciæ duæ ſingulis tribus horis. Deſuper vero hauſtis aliquot vaſculis infuſi Thee, ſemine carvi & cymini nobilitati, corpus in lecto ad æqualem & placidum ſudorem diſponendum ſuaſi. Pro potu ordinario adhibitum decoctum hordei cum emulſione amygdalina mixtum. Externe vero fermentum panis cum aceto forti & ſpiritu chamomillæ Romanæ ſubactum, *calide regioni epigaſtricæ fuit applicatum. Inde optimus ſecutus eſt ſudor, qui continuata hac cura* per biduum & ultra probe ſucceſſit, & tertio die, ſymptomatibus fere omnibus evaneſcentibus, vis morbi remiſit. Nihilo tamen minus ſuaſi, ut non modo adhuc corpus a liberiori aëre domi defenderet, ſed & inſiſteret uſui mixturæ & elixirii mei ſtomachici. Sed hæc die poſt reconvaleſcentiam tertio ſuſcepit iter, & neglecta diæta Dresdæ recidivam cum cruentis fluxibus per aliquot dies perſeverantibus paſſa eſt, a qua tamen ope medicorum præſtantiſſimorum quarta demum ſeptimana liberata fuit.

Epicriſis.

Optime nos docet hic caſus, tempeſtive & mature oblata convenienti medicina, grave hoc & periculi plenum malum cito poſſe ſupprimi, & huic ſcopo obtinendo medicamenta demulcentia, diaphoretica ac roborantia præ

omnibus aliis velificari. Nam ſicut dyſenteria, ubi paulo ſubtilius ejus genium explorare volumus, non niſi rheumatismus inteſtinorum eſt, a decubitu & congeſtione ſeri ſalſi bilioſi, ob tranſpirationem prohibitam ad inteſtina, eorumque ductus ac glandulas converſi oriundus; ita & in profligando eodem rationi & experientiæ convenientiſſima methodus hæc eſt: ut motum humorum ex interiore ventre rurſus ad peripheriam corporis & priſtinum ſubcutaneum emunctorium congruis & naturæ amicis remediis revocemus; qualis curandi via in catharroſis etiam & rheumaticis affectionibus ſemper obſervata eſt optima: ſed ſi in ullo affectu, certe hic opus eſt, ut rectæ huic medendi rationi juſto tempore per diætetica æque ac pharmaceutica remedia inſiſtamus; niſi, quæ omnibus in principio neglectis rheumaticis affectionibus familiaris valde eſt, hujus diri mali recidivam, præcedente morbo ſemper graviorem, curatuque longe difficiliorem velimus expectare.

OBSERVATIO V.

Dyſenteria ex imaginatione.

Generoſus juvenis duorum & viginti annorum, conſtitutionis cholerico-melancholicæ, propenſus ad iram & animi affectus, inter ſtudia & lucubrationes poculis interdum deditus, anno 1726. cum populariter hic graſſaretur dyſenteria, ex terrore, cum conſpiceret funus juvenis hoc morbo ſublati e domo ſua deportari, eo ipſo etiam corripiebatur. Brevi enim poſt invadebat eum præcedente horripilatione ingens circa præcordia anxietas, cum nauſea & virium debilitate magna conjuncta; nox erat inquieta, & vehementibus venter torminibus una cum ſtimulis ad alvum deponendam frequentioribus afficiebatur. Ego poſtero die conſultus cum ex pulſu ſanguinis nimiam judicarem affluentiam, ægrumque ſanguinis hoc tempore miſſionibus

nibus aſſuetum eſſe intelligerem, neque ipſe in principio, de morbo, qualis evaderet, ſatis eſſem certus; ut vena brachii ſecta ſanguis', qui ſatis erat craſſus, detraheretur, conſilium dedi. Mitigatæ inde anxietates præcordiales, & liberius tranſpiravit æger. Alvi tamen fluxus ſemi cruentus ſequebatur & in dies creſcebat. Cui vero nullis aliis remediis obviam ivi, quam pulvere meo bezoardico cum ſexta parte corticis Caſcarillæ & nitri permixto; quem ſingulis quatuor horis exhibendum juſſi cum decocto, quod ex radice chinæ, Scorzoneræ, raſ. C. C. ſantalo rubro & ſemine fœniculi paratum erat. Externe linimentum ex olei amygdalarum dulcium uncia una, olei menthæ & camphoræ ana drachma dimidia conflatum applicandum curavi. Clyſteres repudiabat; quos nec ego in hoc affectu valde neceſſarios judicavi. Et ita intra decem dies optime convaluit.

Eodem tempore in vicinia alius ſtudioſus, ſanguineo-cholericus, iræ, ambitioni, & ſtudiis deditiſſimus, ſanguine turgentibus venis præditus, in eundem ex contagio incidebat morbum. Conſulebat hujus urbis Medicum non incelebrem, qui ſingulis tribus prioribus diebus bis pilulas polychreſtas ad exemplar Becherianarum confectas ad uſum commendavit. Cum omnia in pejus ruerent, me quoque, ut conſilio ſuccurrerem, rogavit. Inviſi ipſum, & cum pulſum tangerem, illum valde magnum & celerem quadam duritie junctum deprehendi. Æger erat valde inquietus, ſomno penitus carebat, & de doloribus in epigaſtrio & umbilicali regione ardentibus cum continua nauſea & propenſione ad vomitum conquerebatur. Dejectiones erant creberrimæ, eæque ſemper aliquo ſanguine permixtæ. Rebus ita conſtitutis nolui quidquam ad medendum proponere; nec venæſectionem, quam in initio morbi utiliſſimam habueram, admittendi jam tempus judicavi.

Sed nono die, doloribus ſimul & ſemel ipſum deſerentibus, moriebatur.

Epicriſis.

Quam ſecurum & minus noxium venæſectio ſit remedium, ex priori caſu addiſcere licet Ego tamen nolim hoc præſidii genus generatim in hoc morbo commendare. Sed credo potius plus detrimenti quam emolumenti ab hac promiſcue admiſſa eſſe expectandum. Nam ubi vigens ſuccorum impurorum in ſanguine abundantia, & inteſtinorum canalis magna vitioſorum colluvie humorum ſcatet, inſuperque corpora ſunt humidiora & ſpongioſiora, neutiquam venæſectione opus eſt. Sed aliter ſentiendum in præſenti caſu, ubi ex animi affectu in homine plethorico, nullo notabili in primis viis exiſtente vitio, malum obortum *fuit.*

In altero caſu hæc non omittenda videtur obſervatio, pilulas *iſtas leniter balſamicas & ex extractis amaris* concinnatas, in alvi fluxibus etiam cruentis inprincipio præſertim exhibitas, non ſuo fructu carere; verumtamen in ſubjectis ſanguine plenis, & calidioribus, ubi vitium plus eſt in ſanguine, quam in ſuccorum pravorum primis in viis abundantia, nullas video eas uſurpandi indicationes. Cum ratione potius & experientia duce ea ſint ipſis commendanda, quæ inteſtinum ſanguinis motum temperandi & tranſpirationem promovendi pollent efficacia, & quæ liberiorem circulum procurando inflammationes, & interna, quæ diutius hunc morbum trahunt, ulcera abarcent: in quorum cenſu tempeſtiva & ægri naturæ conveniens primum omnino locum occupat venæſectio, quæ deinde aliis idoneis auxiliis poteſt ſecundari. Ad ſordes vero mucidas etacres bilioſas ex inteſtinorum canale leniter evacuandas, ſerum

ſerum lactis cum manna, cum rhabarbaro & tamarindis permixtum & primis diebus decenter uſurpatum omnibus reliquis evacuantibus eſt præferendum.

Observatio VI.

Dyſenteria anno 1684. epidemica.

Quum ſub primis praxeos Medicæ annis Mindæ Weſtphalorum Provincialis Medici munere fungerer, graviter anno 1684. ob plane inſuetam & extraordinariam ſiccitatem & præcalidam cœli conſtitutionem & quartana & dyſenteria graviter graſſabatur. Ver erat ſicciſſimum, & tota æſtas ſicca & calidiſſima, adeo ut intra quatuor menſium ſpatium nulla pluvia obſervata fuerit. Malum vero his modis ſe prodebat: Præcedentem horripilationem dolores atroces modo infra, modo ſupra umbilicum ſequebantur. Dejectiones interdum carnium loturæ ſimiles, interdum ſanguinolentæ, quandoque etiam purulentæ erant, mucum & inteſtinorum ramenta ſecum ferentes, cum frequentiſſima & fere intolerabili ad ſeceſſum cupiditate. Plures in una domo ſerpente contagio ægrotabant, ita tamen, ut pro diverſa corporum conſtitutione, robore etiam & regimine, nonnulli facilius & intra quatuordecim dies, alii vero intra quadraginta dierum ſpatium majori cum moleſtia imo periculo evaderent. Nam in quibusdam erat morbus acutus, in aliis valde longus. Memini enim ſeptimo & nono die quosdam mortuos robuſtos viros, ſanguine turgentes, & qui in vita vino ejusque ſpiritu paulo largius ſe ingurgitarant, præſertim quando ſub ipſo morbo corpus refrigeraverint, vel gravis quidam animi affectus acceſſerit. Qui ad malignitatem arcendam & ſtomachum roborandum alexipharmacis, theriacalibus & ſtomachicis calidioribus ſpirituoſis atque etiam adſtringentibus utebantur, ii rarius evadebant, vel gravius & longius

ægrotabant. Remedia, quæ tum deſideratum ediderunt effectum, erant rhabarbarina, in principio duobus vel tribus prioribus diebus data, una cum clyſteribus emollientibus & demulcentibus, deinceps potiones concinnatæ ex pura aqua fontana, menthæ, chamomillæ vulgaris, admixtis pulveribus ex cornucervi uſto, philoſophice præparato, bolo Armena, lapidibus cancrorum & ſyrupo cydoniorum, quales pulveres etiam frequentius uſurpati fuerunt; quibus interdum quoque unum vel alterum granum theriacæ cœleſtis admiſcebatur. Ruſtici lacte cum aqua fontana mixto, vel ſero lactis per totum morbi decurſum non ſine ſingulari fructu utebantur. Graſſabatur etiam hæc lues inter milites præſidiarios, quibus præerat Chirurgus, qui in India orientali per aliquot annos vixerat; cujus methodus hæc erat: Plethoricis & robuſtis in principio, interdum etiam in ſtatu morbi venam ſecabat. *Aliis, quibus vitioſorum humorum in primis viis colluvies infeſta erat,* vomitorium exhibebat: *Aliis, ubi malignitas aderat,* electuarium, quod arcani inſtar habebat, & cujus ingredientia erant roob ſambuci, theriaca, pulvis pyrius, cornucervi uſtum, & quidquam camphoræ porrigebat: Pro potu nil niſi aquam fontanam leniter frigidam concedebat. Qui non reſpuebant medicinam, & patienter ſub æquali calore ſe continebant, in iis benigne & optime morbus deceſſit.

Epicriſis.

Diuturnas veris & æſtatis ſiccitates & nimios calores, accendendo nimis ſanguinem & ex humoribus blandis intemperatos & ſulphureos ſalſos gignendo, accedente poſtea aëre paulo frigidiori & humidiori, liberam perſpirationem intercipiente, epidemice graſſantes varii generis ægritudines, maxime omnium vero dyſenterias & intermittentes

tes anomalas, pleuritides quoque & alias rheumaticas affectiones producere, experientia per multa ſecula in hiſtoria Medica confirmatum habemus. Id quod etiam ab ipſo HIPPOCRATE *l. III. aph. 16.* obſervatum legimus. Ex hac inordinata & præternaturali temporum conſtitutione, ſupra modum ſicca & præcalida, Medicus rationalis, & qui non pure empirice una eademque methodo morbum tractat, facile perſpicit, ad ejusmodi dyſenteriam epidemiam tum avertendam tum curandam, medicamenta calidiora, ſudorifera, & alexipharmaca minus proficua, ſed magis noxia eſſe; contra diluentia, temperantia, demulcentia, blande laxantia, & diaphoretica convenientiſſima, non ſine inſigni fructu propinari. In ejusmodi morbis a vulgo ſæpius ex longa experientia meliora & commendantur & petuntur remedia, quam a magnificæ famæ Medicis, qui ſufficienti peritia deſtituti & inſufficienti morborum theoria inſtructi ſunt. *Cum anno 1726. hic & in vicinis urbibus maxime Altenburgi ſæviter dyſenteria*, qua multi perierunt, graſſaretur, ipſi ruſtici ſpretis omnibus pharmaceuticis, quæ maxima ex parte erant calidiora, ſero lactis item lacte ebutyrato per totum morbi decurſum utebantur; & præ aliis feliciſſime evaſerunt. Eſt dyſenteriæ medendi hæc ratio antiquiſſima. Nam ipſe HIPPOCRATES *libro de affect. ſect. V. it. l. VII. epidem. §. 6.* in quo hiſtoriam dyſenteriæ notatu dignam cum cura præter morem prolixius recenſet, lac bubulum, ejus ſerum, aſininum quoque coctum & ad laxandam alvum & ad temperandos humores mirifice commendat.

Mentio quoque fit in hiſtoria noſtra venæſectionis, & quod in pluribus robuſtis & ſanguine plenis, ubi neglecta hæc ipſa fuit, acutis & lethalis fuerit affectus. Ego certe ſanguinis miſſionem cum judicio & diſcrimine in hoc morbo

& præ-

& præcavendo & curando inſtitutam, tanquam remedium & neceſſarium & ſaluberrimum, certa experientia & ratione ſufficienti fultus cenſeo. Miror hinc indiſtincte a noſtri ſeculi medicis hoc auxilii genus in hoc malo ſperni & contemni; cum tamen peritiſſimi etiam antiquiores Medici, ut ſunt SYDENHAMIVS vid. *ejus opp. p. III.* RIVERIVS *cent. II. obſ. 37. 44.* AMATVS LVSITANVS *cent. II. obſ. 48.* & plures alii de ſumma venæſectionis in hoc morbo utilitate poſteritati obſervationes reliquerint præſtantiſſimas.

OBSERVATIO VII.

Hiſtoria dyſenteriæ anno 1719. epidemicæ.

Quum æſtas anni milleſimi ſeptingenteſimi decimi noni per totam fere Germaniam & ficciſſima, & calidiſſima eſſet: menſibus Auguſto potiſſimum & Septembri popularem ſtragem dyſenteriæ pariter, ac febres intermittentes, incertæ tamen, & ad ſemitertianarum, quas hæmitritæon dicunt Græci, naturam accedentes ediderunt. Et dyſenteriæ quidem ſic habebant: Invadebant magis puerilia ac juniora corpora, & ex adultis eos, qui inordinatum vivendi genus egerunt, fructibus horræis, atque cereviſiis minus defæcatis nimium indulſerunt, & aëri veſpertino, qui humidus, nebuloſus ac frigidus erat, ſe liberalius expoſuerunt. Deinceps in illis regionibus, ac urbibus, quæ multa ſtagna, paludesque, ac flumina ipſas alluentia & pervadentia fovent, veluti eſt Lipſia, Berolinum &c. maximeque in illis domibus, quæ proxime ad flumen ſitæ erant, majorem ac crudeliorem exercebant tyrannidem: Contra vero urbes ac regiones in locis altioribus, & montoſis ſitæ, vel prorſus immunes ab hoc diro malo fuerunt, vel ſaltem illud mitiſſimum ſunt expertæ. Qui præſervandi fine acriora purgantia vel multa ſalina ſumebant remedia, prorſus incidebant fluxum dyſentericum; qui plerumque

æſtu

æſtu febrili, tuſſi, quin & ſpirandi difficultate, in infantibus præſertim junctus obſervabatur. Non minus lumbrici ſœpius cum ſtercoribus reddebantur, & infauſtum exhibebant omen: tenesmus vehementer urgebat, & licet fæces cruentæ eſſe deſinerent, nihilominus moleſtiſſime continuabat. Quibusdam cruentæ quidem, & copioſiſſimæ, eæque ſumma virium proſtratione, continuisque vigiliis ſtipatæ erant dejectiones; ſed omni dolore, cunctisque torminibus ſi carebant, his præceps exitium, ipſaque mors certe imminebat. Data ſub morbi initium adſtringentia, vel opiata, magnas inducebant noxas, & ſingultum, vel inflammationes oris, faucium & œſophagi, ſedato fluxu, movebant. Quosdam malum per integrum imo ultra cruciabat menſem; & denique, cum Octobris accederet menſis, omnino ſævire deſiit. In hoc morbi genere præſtantiſſimam deprehendi hanc medendi rationem. Primis morbi diebus ad temperandam & evacuandam ſaburram bilioſam acrem cauſticam non ſine fructu dedi laxantia demulcentibus nupta, vel etiam radicem Ipecacuanhæ, repetitis vicibus nonnunquam exhibitam. Ex laxantibus operæ pretium fecerunt vel rhabarbarina, vel etiam pilulæ noſtræ balſamicæ; quas numero novem bis de die, interpoſito pulvere bezoardico nitroſo, ac juſculi avenacei uſu, propinavi. Non minus clyſteres oleoſi egregiam tulerunt opem, nec non pulvis meus bezoardicus, cortici caſcarillæ, æquali pondere nuptus. Quibusdam cum inſigni, & ſubitaneo levamine præſcripſi mixturas, quæ ex aqua fontana, chamomillæ, menthæ, ceraſorum compoſitæ, inſuper continebant pulverem meum bezoardicum, corticem caſcarillæ, ſpecies de hyacintho, theriacam cœleſtem, oleum amygdalarum dulcium, ac liquorem anodynum. Abdomini adplicandum curavi ſpiritum vini, in quo oleum menthæ erat ſolutum;

& morbo diutius protracto, felici cum ſucceſſu, potiones æque ac emulſiones analepticas ſubjunxi. Horum ope, ſi accedebat rectum & moderatum caloris regimen, plurimi convaluerunt: niſi quod ſenibus infenſum ac mortiferum fuerit malum.

Epicriſis.

Plura in hac epidemica conſtitutione occurrunt momenta, quæ aliquam omnino merentur attentionem. Primum notabile eſt, quod cum ineunte menſe Octobri morbus plane exſpiraverit; licet hic menſis fructuum, pomorum, & uvarum ſit feraciſſimus. Ex quo adparet, cauſſam hujus epidemiæ ſtragis in miasmate quodam maligno, expeculiaribus terrarum effluviis, ac ventorum conſtitutione generato, maximam partem fuiſſe quærendam.

2) Docemur porro ex præmiſſa hiſtoria, *nimium æſtum & fervorem ſolis mortalium corporibus longe majores & magis pernicioſas inferre noxas*, quam quidem frigus, utut ſit intenſiſſimum. Hinc anno 1709. & 1715. ubi gelidiſſimæ erant hyemes, longe mitiores hominibus incumbebant ægritudines. Præterea vero dignum eſt obſervatione, quod ingens ſolis ardor in locis paludoſis ac humidis, majorem edat ſtragem, quam quidem in altioribus & montoſis: in illis enim eo ipſo calore multa effluvia, plus minus putrida ex aquis & ſtagnis generantur, quæ copiam miasmatum malignorum inſigniter augent.

3) Occurrunt etiam in hac ſtrage epidemia exempla dyſenteriarum, quas cum dolore careant, indolentes vocare ſolent. Peſſimi ſunt illæ moris & eventus; ſiquidem ſphacelum partium internarum, maximeque inteſtinorum ſignificant. Sic etiam WEDELIVS in dyſenteria, anno 1669. per regionem Gothanam populariter graſſante, aliquot

aliquot caſus adnotavit, ubi ægrotantes ab ipſo invaſionis momento per totum morbi decurſum, non de minimo quidem dolore ſunt conqueſti, nihilominus ſtatim ab initio cruenta dejecerunt, & certiſſime perierunt. vid. A. N. C. *dec. I. anno II. obſ. 43. & dec. III. anno I. obſ. 60.* His in caſibus maxima miasmatis contagioſi accuſanda venit malignitas; & inſuper ipſa ægrotorum conſtitutio conſideranda, qui plerumque inſigni humorum labe ac ſcorbutica dyſcraſia laborare deprehenduntur. Unde fit, ut ſucci vitales protinus emortualem in inteſtinis ſubeant ſtaſin & corruptionem.

OBSERVATIO VIII.

Dyſenteria anno 1726. epidemica.

Poſtquam in his noſtris regionibus anno milleſimo ſeptingenteſimo vigeſimo ſexto hyems anteceſſit ſicca & aquilonia, ver autem pluvioſum & auſtrinum, & denique æſtas excepit ſiccior iterum ac calidiſſima: factum eſt, ut hæc dyſenteriarum ferax fuerit, quæ vero binis potiſſimum momentis a fluxu dyſenterico, alias epidemico ſeſe diſtinxerunt. Primum enim contra morem ſolitum cum ineunte æſtate menſe Junio invaſerunt, & per ſequentes Auguſtum, Septembremque ſævierunt: deinceps etiam contra conſuetum ordinem in montoſis ac celſioribus locis, majorem ac graviorem, quam quidem in planis & campeſtribus exercuerunt tyrannidem. Ipſe morbus ſic habebat: Ægri ſtatim adpetitus jactura, & ſumma virium proſtratione correpti, atrociſſima tormina, & acutiſſimos in imo ventre perſentiſcebant cruciatus; quibus accedebant inſignes præcordiorum anxietates, graves cardialgiæ, atque vomendi conatus: raro enim ipſæ incidebant vomitiones. Tum inter vagas horripilationes atque phlogoſes, moleſtiſſimus jungebatur tenesmus, & frequens deſidendi cupiditas, ſi-

quidem quadrageſies, quinquageſies, & ultra fiebant quotidie dejectiones primum mucoſæ, poſt ſanguine paullulum tinctæ, dein carneæ, tandemque cruentæ. Adhæc tres potiſſimum mali claſſes vel gradus adnotare licebat: prior admodum benigna, nec niſi vagis horripilationibus & caloribus ſtipata erat, ubi ægrotantes non ſemper in lectis decumbere debuerunt: altera minus maligna comitem habebat febrim vel quartanam, eamque continuam, vel ſemitertianam: tertia vero maligna, cum acuta, & veluti inflammatoria febre conjuncta, efferata ſymptomatum ferocitate affligebat, magnumque in alias propapabat contagium, & tantum non ſemper brevi lethalique ſolvebatur eventu. Præterea ſicuti potus frigidus noxam inferebat inſignem; ita præſertim cereviſia, utut calida fuerit, majores anxietates & dolores, ac acerbiora in abdomine excitabat tormina. Refrigeratio quæcunque malum gravius, fomentationes vero, cum primis regionis umbilicalis (warme Magen-Steine öffters aufgelegt) dolores reddebant mitiores. Adpetitus porro dejectus gravem hunc affectum eſſe, graviorem vero, imo malignum, febris complicatio ſignificavit: non minus virium cum prima mali acceſſione ſumma proſtratio, ut plurimum funeſta fuit. Illi, qui hauſto dyſenteriæ contagio, atrocibus mox torquebantur cruciatibus, erumpente poſtea largiſſimo ſudore, ſub eadem torminum atrocia, & excretionum per inferiora parciori ſucceſſu, nauſea vero, & vomendi conatu majori, vix evaſerunt. Tandem quæ dyſenteria antea cum febre continua erat conjuncta, deinceps febri hæmitritea, vel corrupta alia ſtipabatur, funeſtum utplurimum ſortita eſt eventum, vel ſaltem in lentam hecticodeamque febrim, cum tumoribus œdematoſis tranſiit. Qui medicorum, vel potius empyricorum, materiæ noxiæ & contagioſæ excretio-

cretionem, datis improvide adſtringentibus & opiatis ſiſtere ſtuduerunt; in præceps vitæ periculum conjecerunt ægrotantes. Curationem quod attinet; ea prout vel benignum, vel magis malignum fuit malum, duplici ratione inſtituta. Benignum dicta jam in præcedentibus obſervationibus ratione oppugnavimus; ubi autem oleum amygdalarum dulcium, aut olivarum, multo magis, ſi illud more communi cum ſpiritu vini, & aceto deſtillato mixtum fuerit, non ſine gravi noxa datum meminimus; illud enim ſolum adauxit inteſtinorum atoniam, cum ſpiritu vini maritatum, majores excitavit dolores. In maligna dyſenteria, cum vehementi febre conjuncta, principaliſſima cura febri tributa fuit, quam pulveres abſorbentes, ac fixi diaphoretici, nitro nupti, & vel ſoli, vel ex aquis diapnoicis propinati, non neglectis reliquis egregie mitigarunt: neque minus *venæſectio ſub morbi initio adminiſtrata, plethoricis mitiorem reddidit morbum; Vomitoria autem, & purgantia*, ipſæque polychreſtæ pilulæ, ob aloen, quam fovent, magis exaſperarunt. Pro potu ad ſitim, quæ vehemens erat, exſtinguendam, egregie inſervierunt, vel emulſiones ex amygdalis dulcibus, cum juſculo avenaceo paratæ, vel ſerum lactis dulce, vel etiam lac cum fonte Selterano maritatum. Denique declinante morbo roborantia, & ex his vinum Gallicum Bontac operæ fecerunt pretium. Ad moleſtiſſimum illum teneſmum ſublevandum fotus & vapores ex decocto lactis cum floribus ſambuci, malvæ, chamomillæ vulgaris ad poſteriora admiſſi, & mucilagines ſeminis cydoniorum, pſyllii, convenienti doſi ano crebrius inditæ omnium optime profuerunt.

Epicriſis.

1) Quodſi originem dyſenteriæ hujus epidemicæ inquiramus; eam a vitio quodam, in aëre obverſante repetendam eſſe, tam late graſſans illius impetus ſignificat. Verum non neglectui habendæ ſunt aliæ cauſſæ, & quidem primum tempeſtati animadverſio debetur. Namque ſub hyeme ſicca & aquilonia fibræ muſculares ſtrictiores ac rigidiores factæ, impuritatibus per cutis ſpiracula excludendis exitum denegarunt; quæ inſequente vere pluvioſo nimium relaxatæ, apertis iterum cutaneis poris, varias ex atmoſphæra ſuſceperunt impuritates. Hæ demum accedente æſtate calida atque ſicca valde expanſæ, commotæque, reliquos etiam ſuccos in fermentativam indolem ſimul abripuerunt: unde accedente quadam occaſionali cauſſa, vel ſtimulo inteſtinorum, facile fuit, ſuboriri dyſenteriam.

2) *Has vero inter procatarcticas cauſſas vitioſa ingeſtorum*, ac fructuum horræorum illuvies nullum habet locum: quoniam hoc tempore, cum Junio jam menſe, malum graſſari cœperit, eorundem nulla fuit copia. Sed potius quicunque menſes tempeſtatem fovent dyſenteriæ opportunam; in iis, quamvis raro, graſſatur etiam ille morbus. Sic ACT. WRATISL. *Tent. VII. pag. 288.* dyſenteriam menſe Martio, & DIEMERBROECK *obſ. med. VI. pag. 593.* eandem per Januarium & Februarium graſſantem memorant. Nihilo tamen minus haud a veritate me aberraturum credo, ſi potulentorum vitio in noſtro caſu multum tribuam. Quum enim per tempeſtates juſto calidiores ipſæ fontium aquæ putridæ ſoleant fieri; illæ præbent cereviſias minus ſalubres & aceſcentes; quæ ab hominibus id temporis vehementer ſitientibus, copioſius hauſtæ, acrem ac biliоſam

ſam in primis viis relinquunt ſaburram, mole ſœpenumero paucam, eo vehementiori tamen ſtimulo inteſtina afficientem.

3) Communiter dyſenteriæ locis in planis ac campeſtribus graviores eſſe ſolent, quam in montoſis; eo quod atmosphæræ impuritates in planitie non æque ac in celſis locis aëris liberioris tranſitu, & ventorum multiplicato ſpiramine diſſipari & removeri poſſint. In noſtra dyſenteria contrarium obſervare licuit, nec obſcura eſt ratio. Quod ſi enim verum eſt, aëri ineſſe, eoque inſpirari contagium epidemicum, & pro varia ventorum natura atmosphæræ inſinuari; veritati quoque reſpondet ratio, qua aſſerimus, contagium recenſiti mali epidemicum, ventis fuiſſe adductum, & magis celſioribus, utpote ventorum flatibus admodum expoſitis, quam campeſtribus regionibus, eorum inſultui non ita ſubjectis, fuiſſe inſinuatum.

4) Notari hoc loco meretur, dyſenteriam interdum abque tempeſtatis vitio, popularem ſtragem edere, ex ſolo miasmate maligno per aërem obverſante. Tum vero certis terrarum tractibus quaſi incluſus obſervatur affectus; tum quoque multa inſectorum copia in aëre cernitur; & tum in montoſis magis tyrannidem exercet malum locis; quemadmodum, quod ex ſola tempeſtatis ſubita mutatione ſuboritur, campeſtribus ac planis regionibus infenſius eſt.

CAPVT

CAPVT VIII.

DE

CHOLERA ET DIARRHOEA BILIOSA.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Definitio choleræ. VAlde conveniens cum dyſenteria morbus eſt, quem a copioſa bilioſæ ſaburræ per os pariter ac anum facta excretione, Græci choleram vocant, CÆLIVS vero AVRELIANVS per felliſluam paſſionem interpretatur, & WILLISIVS *Pharm. rat. Part. I. ſect. 3. c. 3.* dyſenteriam incruentam adpellat. Ea autem eſt motus ventriculi ac inteſtinorum periſtalticus, ab inhærente varii generis materia acerrima & cauſtica, ad convulſivam contractionem proritatus, ex parte præter naturam inverſus, & cum immoderatis bilioſæ ſaburræ tam per ſuperiora quam inferiora rejectionibus conjunctus.

§. II.

Differentia choleræ a dyſenteria. Cujus ante omnia differentiam a fluxu dyſenterico notare convenit. Illa enim ad acutiſſimos referri meretur morbos; & intra paucos dies, ad ſummum ſeptimo finiri ſolet, cum dyſenteria, niſi fuerit ſumme maligna, diutius durare deprehendatur. Neque ſubinde dyſenterico fluori ſemper conjunguntur vomitiones, niſi forſan in principio, aut vigente mali impetu, ſi acceſſerit ventriculi inflammatio, illæ nonnunquam occurrant: at cholera nunquam ſine vomitu eſt; ſed nec tam moleſto, uti dyſenteria, tenesmo ſtipatur, nec tam frequentes cruoris, dejectio-

dejectiones exhibet, nec denique contagium, uti dyſenteria ſpargit.

§. III.

Non minus diſcrepat cholera a diarrhœa bilioſa. Quamvis enim utriusque affectus eædem ferme deprehendantur cauſſæ; attamen & diverſa exhibent ſymptomata, & diverſam præbent prognoſin. Nam ſicut diarrhœa bilioſa nihil eſt aliud, quam copioſa ſaburræ bilioſæ, vi motus periſtaltici inteſtinorum in ſuo naturali, vel deorſum tendente itinere, ſpasmodice conſtricti per anum facta excretio: ita e contrario hæc diarrhœa nunquam in cholera quidem abeſt; ſed præter eam adhuc inverſio quædam periſtalſeos, ventriculi potiſſimum ac duodeni accedit, & ideo conjunctæ ſemper ſunt vomitiones. *Differentia choleræ a diarrhœa bilioſa.*

§. IV.

Diſtinctio choleræ *ipſius in ſiccam & humidam non* inſuper habenda eſt: illa dicitur, ſi flatulentis vaporibus ventriculus ac inteſtina adeo diſtenduntur, ut illi non ſine ſummis anxietatibus, copioſa quantitate ſupra infrave eructentur; cujus notabile exemplum recenſetur in ACT. MED. BEROLIN. *dec. II. vol. III. pag. 73.* de qua nobis ſermo non eſt. Humida vero vocatur, qualem §. I. deſcripſimus; quæ iterum vel cum febre, eaque gravi inflammatoria complicatur, quam medici ardentem ſeu cauſon appellant, & nos *Tom. IV. med. Syſt. P. I.* deſcripſimus; vel ſine regulari febre, licet non ſine omni horripilatione, ac incerto æſtu deprehenditur. Hæc plerumque eſt idiopathica; licet etiam ſymptomatice nonnunquam accedat dentitioni difficili juxta SYDENHAMIVM *prax. med. pag. 754.* febribus malignis, ſecundum RIVERIVM *Cent. III. obſ. 78.* & febri leipyriæ, quæ absque ſuperveniente cholera non cedere ſcribi- *Diſtinctio choleræ in ſiccam & humidam.*

ſcribitur ab HIPPOCRATE *in Coac. aph. 123.* & DVRETO *in Holler. de morb. int. L. I. Cap. 31. pag. 235.* quibus etiam morbis, non raro bilioſum duntaxat alvi profluvium jungi ſolet.

§. V.

Subjecta choleræ & diarrhœæ bilioſæ.

Eadem fere utriusque morbi ſunt ſubjecta, nimirum juniora, quæ bilioſa, ſicciori & cholerica gaudent conſtitutione, conf. HIPP. *Sect. III. aph. 30.* ſiquidem ſucculentiora, phlegmatica, & ſanguinea, alvi magis pituitoſo laborare ſolent profluvio. Cumprimis choleræ obſervantur expoſiti, qui ſuccos vitales acrimonia quadam ſcorbutica contaminatos poſſident, aut ſaburram acidam in primis fovent viis, ut fere ſunt hypochondriaci, ſcorbutici, & cachectici, indole ſimul iracunda præditi. Æſtivo quoque & fervidiori exiſtente tempeſtate, morbus hic potiſſimum infeſtat; & quo calidiores ſunt regiones, eo frequentior & gravior occurrit: unde incolis *Indiæ*, *Mauritaniæ*, *Arabiæ* *Americæ* endemius ſcribitur a BONTIO *hiſt. nat. Ind. Lib. IV. cap. 6.* & THEVENOT *Itiner. part. II. Lib. II. cap. 20.*

§. VI.

Hiſtoria morbi.

Quod morbi hiſtoriam attinet; ſcire refert, choleram plerumque uno impetu invadere. Quamvis enim ſæpius ructus acidi, nidoroſi, dolores ventriculi ac inteſtinorum pungentes, ac cardialgici, & præcordiorum anxietates antecedant: tamen paullo poſt uno impetu & tempore ſequuntur vomitiones æque ac dejectiones. Et primum quidem ciborum ejiciuntur reliquiæ, poſt humores bilioſi, plus minus muco permixti, mox flavi, mox æruginoſi, mox nigri, plerumque acidiſſimi ac fere corroſivi, una cum copioſis ructibus & flatibus, nec non ipſo nonnunquam ſanguine, repetitis frequentiſſime vicibus reddun-

redduntur. Præterea acutissimi dolores, torsiones, rosiones, morsicationes, inflationes, ac borborygmi sentiuntur in intestinis, maxime supra umbilicum; & vehementissimæ adfligunt cardialgiæ. Malo ingravescente, sitis accedit magna, extrema refrigescunt, cor palpitare incipit, septum transversum singultuosis agitatur succussionibus, urinæ fluxus cohibetur, corpus gelidis perfunditur sudoribus, & non raro graves animi defectiones, sæpius syncopticæ, quin horrendæ totius corporis conjunguntur convulsiones. Brevis quoque mali est exitus: interdum enim tertio, vel quarto, vel, quod rarius est, septimo die solvitur; nec unquam diutius protrahitur, nisi in alium transeat morbum.

§. VII.

Ex veteribus cholericæ passionis historiam accurate delinearunt ARETÆVS & COELIVS AVRELIANVS: Hic enim *Lib. III. cap. XX.* ita describit morbum: præcedit frequenter cholericos stomachi gravedo, tensio, anxietas, jactatio, vigiliæ, tormentum intestinorum cum sonitu, ventris dolor; atque per podicem ventris fluor nihil relevans; ructationes fumosæ; nausea, salivarum fluor; gravedo thoracis. Surgente passione jugis vomitus, & primum corrupti cibi, & humoris atque fellis flavidi; dehinc vitellis ovorum similis; tum prasii ac æruginosi; ultimo nigri; ventris turbatio cum dolore, & egestio vomitorum similis, hoc est spumosa & acerrima, cum frequenti delectatione vomendi. Crescente passione aquati atque tenuis liquoris fit egestio, & aliquando similis loturæ carnis. Feruntur etiam cum his humoribus plerumque subalbida, desputa; sequitur densitas pulsus, & articulorum frigus, atque vultus nigrore fuscatus; ardor atque sitis insatiabilis; spiratio celerrima; contractio membro-

Historia morbi juxta veteres.

rum, cum nervorum tensione, ac surarum & brachiorum. Præcordiorum ad superiora raptus, cum dolore iliaco simili; aliquando egestio ventris sanguinolenta; vultus in maciem deducti, oculi rubri & in ultimo singultus &c. ARETÆVS autem *Lib. II. Cap. V.* ita scribit: Cholera est vitium acutissimum; supra enim per vomitum erumpunt, quæ in ore ventriculi & gula congesta fuerant; infra dejiciuntur humores in ventriculo, & intestinis natantes. In primis quæ evomuntur, aquæ similia sunt; quæ anus effundit, stercorea, liquida, tetrique odoris sentiuntur: quod si per clysterem hæc eluantur, primo pituitosa, mox biliosa feruntur. Initio facilis morbus, dolore vacans; postea vero tensiones in ore ventriculi & gula; tormina in ventre nascuntur. Si magis sæviat morbus, anima desicit, membra resolvuntur, cibos exhorrent, animus consternatur: nervi tenduntur, tibiarum brachiorumque musculi convelluntur, digiti incurvantur, vertigo oboritur; singultiunt, ungues livent, algent extrema, totum corpus rigore concutitur. Si ad ultimum venit malum, tum ægrotus sudore perfunditur, bilis infra suprave prorumpit, convulsione impedita, vesica lotium cohibetur, voce privantur; arteriarum pulsatus minimi. Mors demum sequitur doloribus plena & miseranda, per convulsionem, strangulatum & inanem vomitum.

§. VIII.

Sectio anatomica cholera peremtorum.

In cholera peremtorum cadaveribus, post mortem dissectis, intestina præcipue gracilia, speciatim duodenum, cum dextro ventriculi orificio intus gangrænata, extrinsecus bile suffusa ac flava, ductus vero biliferos nimium relaxatos inveniri; perhibent observationum medicarum scriptores, quos inter DOLÆVM *enciclop. med. Lib. III. cap.*

cap. IV. pag. 418. & BARTHOLINVM *hist. anat. Cent. II. obs. 81.* allegasse sufficiat. Præsertim RIOLANVS *anthropol. Lib. II. cap. 20.* cystidem felleam amplam, ductumque cholidochum insigniter distentum adnotavit: & A. M. BEROL. *dec. II. Vol. VIII. pag. 80.* ejusmodi lethalem choleræ casum allegarunt, ubi duodenum cum pyloro interne gangrænatum, ac materia ex fusco nigra (qualis vomitu rejecta, & examinata, non nisi bilis sanguine permixta fuit) repletum; vasa venosa ventriculi cruore turgida, fellea cystis valde flaccida, & omentum versus ventriculum revolutum, conspectui sese obtulerunt.

§. IX.

Sedes, & caussa materialis choleræ.

Quis inde non videt, sedem choleræ, sicuti generatim in toto ventriculi ac intestinorum volumine: ita speciatim in duodeno, atque viis biliferis quærendam esse? unde sæpenumero universum nervorum genus in tristem malorum rapitur societatem. Neque enim ratio aliam determinare potest sedem, si caussam affectus nostri spectemus materialem. Nam vomitibus æque ac alvo quæ redditur materia, tantum non semper biliosa, licet non æque sincera ubivis bilis, existit; & modo humoribus acidis, pituitosis, salinis, aliisque peregrinis, nec non ipso cruore permixta cernitur: unde etiam varias colores modo flavum, modo viridem, modo nigrum, & alios sortitur. Ejusmodi vero bilis commixtio non in alio loco, quam intestino potissimum duodeno fieri potest: quippe quod partim ob sinuosum situm ac flexuras, partim affluentem ex ductu cholidocho, bilem æque ac pancreaticum succum, producendæ & fovendæ saburræ istius modi acerrimæ est opportunissimum.

§. X.

Causſa proxima, & ratio ſymptomatum.

Et inducta quidem ab ejusmodi cauſtica materia vellicatio tunicæ, quæ ventriculum & inteſtina cingit, nerveæ, cauſſam choleræ præbet proximam; ſiquidem hanc ſtatim excipit convulſiva eorundem conſtrictio, qua morbus abſolvitur. Hæc enim, accedente materiæ peccantis roſione, dolores tendentes, pungentes, lancinantes, rodentes, morſicantes, ac cardialgicos producit; atque in ventriculo, ac duodeno contra naturæ ordinem ſurſum tendit; in reliquis vero inteſtinis deorſum procedit: unde vomitiones atque dejectiones ſimul fiunt. Quemadmodum vero perpetuæ inſtar regulæ habendum eſt, quod ad vellicatas in corpore partes, major fiat humorum affluxus: ita quoque in noſtro morbo ſucci vitales copioſius ad vaſa ventriculi ac duodeni, tanquam primario affecta, ruunt. Dum autem hæ partes ſpasmo conſtringuntur; non poſſunt allati ſucci liberius per venas refluere; hinc eas infarciunt, ac primum ſubtiliores particulas, quæ ut plurimum ſunt acres, ſeroſæ, ſulphureæ ac bilioſæ, in affectæ partis cavitatem plorant: unde mira excretorum in cholera humorum copia derivanda erit. Ulteriori mora ipſa vaſa vel rumpuntur, cruoremque exſtillant, cum ſaburra bilioſa in nigrum crama coëuntem; vel ſtaſin ſubeunt, ac lethalem inflammationem & gangrænam. Interim ſpasmorum tyrannis ad vicinas quoque regiones vi conſenſus nervorum propagatur; & ſic omnium maxime ductus biliferi ſævis agitantur motitationibus, ut bilem ſuam effundant in duodenum, ac ceſſante cum morte ſpasmorum impetu, flaccidi ac relaxati adpareant. Porro ſi tranſeunt violenti motus ad cordis fabricam, ejus palpitationes; ſi ad diaphragma, ſingultus; ſi ad veſicam urinariam, mictus difficultas; ſi ad cutis ambitum, extremo-

tremorum refrigeratio; si denique ad membranas cerebri & medullæ spinalis, epileptici ac convulsivi suboriuntur motus.

§. XI.

Quibus explicatis perscrutandæ jam mediatæ veniunt causſæ, a quibus producitur materia, tantis tumultibus excitandis opportuna: quæ sive mole pauca, sive major fuerit, semper summe causticæ & acerrimæ debet esse indolis, ut morbum distinguat ab aliis excretionum per vomitum & alvum generibus. Atque hanc primum inferunt venena, quippe quorum pernicioſus in corpora effectus non alio, quam choleræ significari potest nomine; adeo ut cholera, & toxico interire, idem fere sit. Cuncta vero venena sale caustico acerrimo operari, notum est; quod licet parcissima sœpenumero quantitate corpus intret, vehementissimam tamen ventriculi ac duodeni, hinc & reliquorum intestinorum vellicationem ac convulsionem infert: unde non ex sanguinis solum massa humores serosi ad eas partes secernuntur, verum cystis quoque fellea, violenter concussa, effundit biliosum suum liquorem; qui prout hic vel ille jam præsto sit in primis viis humor, vario colore tinctas & vomitiones & dejectiones exhibet. Quam igitur tristissimam & plerumque feralem tragoediam, a sumto potissimum arsenico, quin etiam mercurio sublimato, ludi, quotidie proh dolor! observamus; & præsertim HILDANVS, DECKERVS *in not. ad Barbette*, & SALMVTH *Cent. I. obs. 10.* exemplis illustrarunt. Et quæ ab auctoribus de dysenteria a sumtis venenis excitata referuntur observationes; eas ad choleram omnes adplicandas esse puto.

Causſæ choleræ mediatæ sunt 1) venena.

§. XII.

§. XII.

2) Purgantia & emetica acriora.

Similem venenis vim poſſident purgantia & emetica acriora, majori doſi, aut minus opportune propinata, quippe quæ ſal quoque fovent acerrimum. Effectus eorundem pernicioſi vulgo hypercatharſeos, vel hyperemeſeos nomine exprimuntur; quæ ſi conjunguntur, uti plerumque fit, choleram omnino conſtituunt. Ejusmodi ſunt eſula, cataputia, ſemen Mezerei, vitrum antimonii &c. Ex antimonalibus haud rite præparatis, choleram vehementiſſimam notavit RHODIVS *Cent. II. obſ. 73.* ex helleboro albo FORESTVS *Lib. XXVIII. obſ. 44.* ex colocynthide *idem obſ. 41.* & STALPARTVANDER WIEL *Cent. I. obſ. 41.*

§. XIII.

3) Cibi nimium dulces pingues ac fermenteſcibiles.

Præterea cibi nimium fermenteſcibiles, dulces, pingues, & qui facilioris ſunt corruptionis, choleram excitare poſſunt, ſi vel cereviſia minus defæcata, aut etiam aqua iis ſuperingeratur, & illi ab impuro corpore, cujus in ventriculo bilioſa jam latet ſaburra, aſſumantur. Hæc enim ſubjecta cum bile coëuntia, & confermentata, generant acrimoniam veneno magis cauſticam: quo pertinent melones, pepones, cucumeres, fructus Indorum ananas, mala perſica, pruna, maxime cerea, uvæ, ceraſa, panificia, cum multo butyro frixa, placentulæ mellitæ, fungi, ova piſcis barbi, muſtum, vinum ac cereviſia recens, carnes nimium pingues &c. Sic cucumeres, pota deſuper cereviſia, a vetula comeſti, lethalem peperiſſe choleram, teſtis eſt FONTANVS *analect. Cap. 21. exemplo 12.* eandem a malis perſicis excitatam recenſet GVLDENKLEE *Lib. III. cap. VIII.* quid? quod a lactis inopportuno uſu productam refert HENRICVS AB HEER *obſ. XV. pag. 149.*

§. XIV.

§. XIV.

Nec excludenda sane ex caussis choleræ est gravis iracundia; quæ cumprimis ipsi progenerandæ potentissimam vim obtinet, si inter ipsum pastum, comestis cibis fermentescibilibus quis exarserit, aut statim post iram potum vel cibum, vel, quod pessimum est, emeticum, aut purgans aliquod sumserit. Namque neminem fugiet, iræ efficaciam primis potissimum, atque biliferis viis esse infensissimam; utpote non solidas ac motrices has solum commovet partes; verum eo ipso orgasticæ bilis cum alia, quæ forsan adest, saburra effervescentiæ, amplam præbet caussam. Tali ratione choleræ ex ira, sumta desuper brassica subortæ exemplum allegant ACT. MED. BEROL. *dec. II. vol. I. pag. 36.* eandemque a vehementiori ira lethalem recensent eadem ACTA *vol. VIII. pag. 80.* nec non PLATERVS *observ. Lib. III. pag. 754.* & BORELLVS *Cent. II. obs. 27. pag. 121.* Atque non alius, quam cholera morbus est, quem teneri infantes, ex matrum ira excandescentium culpa, sœpenumero patiuntur, nunquam sine vitæ periculo: vulgo vocant ipsum die Darm-Gicht. Provenit ille ex lacte, per iram matris orgastico facto, & in sensibili infantis ventriculo cum bile effervescente, intestina arrodente, ac plerumque in lethalem inflammationem abeunte.

4) *Gravis iracundia.*

§. XV.

Quæ quidem hactenus recensitæ caussæ, si acrimonia gradu benignior fuerit, & profundius intestinis inhæserit, solam diarrhœam efficient biliosam. Hæc vero alias adhuc agnoscit caussas, quæ quidem haud facile cholericam excitare solent passionem. Et cumprimis notari meretur, critice nonnunquam fieri biliosam alvi fluxionem, in subjectis biliosis, si vel levis in victu error, vel iracun-

Caussa menia diata diarrhœæ biliosæ.

dia, vel transpirationis cohibitio præcesserit; quin eadem non raro sponte suboritur, idque æstivo potissimum tempore, & rite tractata in corporis vergit salutem. Non minus sœpissime fit, ut ejusmodi diarrhœa biliosa, critico motu per febres intermittentes biliosas, quales sunt pleræque tertianæ, incidat, corpusque insigniter sublevet.

§. XVI.

Caussæ procatarcticæ. Sunt etiam caussæ quædam procatarcticæ, quæ si concurrerint cum mediatis, & choleram & diarrhœam biliosam eo certius progenerabunt. Ejusmodi sunt primum aëris fervidior constitutio, quæ uti omnes totius corporis succos, ita præsertim bilem in orgasticam deducere valet commotionem. Hinc derivandum esse credo, cur Indis, & Arabibus endemiæ dicantur choleræ; præsertim cum accesserit frequentior fructuum Ananas, qui iis in locis reperiuntur, & succo fermentante noxiosissimo præditi sunt, usus. Deinceps corporis quoque nimia refrigeratio, reprimendo ferum acre biliosum, ad choleram disponit: unde SCHENCKIVS *Lib. III. obs.* choleræ meminit, quæ ex pedum refrigeratione, accedente musti & fungorum usu, suborta fuit. Et denique cum SYDENHAMIO, gravi scriptore, *Oper. med. pag. 216.* frequentes crapulas tam vinosas, quam cerevisiarias, tanquam occasionalem choleræ caussam, in subjectis cholericis, omni jure accusamus: quippe quibus robur ventriculi, & intestinorum debilitatur, variæque cruditates acidæ in primis viis generantur; quæ accedente vel leviori bilis commotione, gravissimas in œconomia vitali producunt turbas.

§. XVII.

Prognosis. Si denique prognosin recensitarum eo usque ægritudinum spectemus; ea in cholerica passione plerumque feralis

ralis est. Nullus enim, nisi forte pestem, & febres pestilentiales exceperis, brevioris est exitus, tamque cito homines jugulat morbus, quam cholera; cumprimis si vel senes, vel infantes, vel longo morbo debilitatos invaserit. Quo magis caustica est rejecta materia, quo intensior sitis & æstus; eo certius periculum; & si bilis atra, sanguineque atro permixta dejiciatur, præsagit inevitabile exitium juxta HIPPOCRATEM *Lib. IV. aph. 22.* Non minus mortem significant, juncta animi deliquia, singultus, convulsiones, extremorum frigus, & sudores gelidi; nec boni quidpiam expectare licet, si compressis excretionibus reliqua persistant symptomata. Verum salutis affulget spes, si conquiescant vomitus, cum insequente somno, & levamine; sique ultra septimum morbus protrahatur diem. Diarrhœa biliosa, si brevis sit, & sine magnis torminibus adfligat, salutariter decurrit; eandemque finiri, erumpentes denuo flatus indicant: nec non in tuto fere est, quæ siti & æstu caret. Contra vero fusa sub alvo cibi cupiditatem perire, malum; utique si acutiora simul urgeant tormina, somnus eripiatur oculis, & vires insigniter prosternantur. Quandocunque sive dysentericæ sive cholericæ passioni aut diarrhœæ biliosæ, vel biliosis vomitionibus febris semitertiana, quæ Græcis hemitritæa dicitur, & ex febre acuta inflammatoria & intermittente tertiana alternante sic paroxysmo est composita, jungitur; affectus hi non summi sunt expertes periculi: optimum vero dictis in morbis signum præbent flatuum per inferiora eruptiones, ex quibus motus intestinorum peristaltici quodammodo restituti non facile fallax indicium potest sumi. In dysenteria ructuum eruptionem jam tum suo tempore HIPPOCRATES pro convalescentiæ signo cognovit.

Theses Therapeuticæ.

§. I.

Indicationes curatoriæ.

SI in omnibus morbis, certe in cholera nunquam locum habebit cura per expectationem: siquidem juxta CORNELIVM CELSVM *Lib. IV.* 2. nulli morbo minori succurritur momento, & secundum TRALLIANVM *VII.* 4. exigua levisque curandi mora in eo est pessima. Quo igitur citius, & in principio succurritur choleræ; eo felicior evadit curatio. Hanc vero adgressuro tres potissimum occurrunt indicationes; nimirum ut ante omnia peccans & noxia materia corrigatur, attemperetur, ad exitum disponatur, & si opus fuerit, arte proscribatur; deinceps effrænes motus apte & convenienter sopiantur, & denique labefactatum nervosarum partium robur instauretur.

§. II.

Curatio choleræ ex illuvie ciborum fermentescibilium.

Prima igitur cura esto, noxii humoris attemperatio, & adjuvanda excretio. Prout autem illi sunt varii, & vel magna cruditatum biliosarum copia, vel pauca nonnunquam materiæ subtilis, ejusque causticæ moles, tantorum tumultuum caussa deprehenditur: ita paullo diversa exigitur medendi ratio. Quodsi igitur ab assumtorum nimia quantitate, cibis fermentescibilibus, cum bile in acerrimum magma abeuntibus, malum propullulaverit; promovenda erit vacuatio, si impeditior fuerit, nec quod probe notandum, vires nimium prostratæ sint. Neque vero emetica vel purgantia positiva hoc fine propinare convenit; sed vomitum hausta copiosius aqua tepida, butyro insulso, vel oleosis ac mucilaginosis, large imbuta adjuvare; alvi vero succeſſum, infusis ano clysteribus oleosis, & emollientibus, quibus serum lactis egregie inserviet, promovere expediet.

Non

Non minus egregiam merentur laudem juſcula pulli junioris, copioſius hauſta, quæ a SYDENHAMIO potiſſimum commendantur. His oretenus jungenda abſorbentia, terrea, noxiamque acrimoniam temperantia: veluti ſunt pulveres ex lapidibus cancrorum, conchis citratis, matre perlarum, terra ſigillata, coralliis praeparatis, ſuccino, pulvere Marchionum, ſpeciebus de hyacintho, terris bolaribus, cornucervi uſto, ſpodio foſſili, chryſtallo montana, quam multi habent pro ſpecifico, addito theriacæ cœleſtis tantillo confecti. Ipſum quoque ſerum lactis, egregia temperandi, ſitimque, qua crudeliter ſœpius vexantur, extinguendi virtute pollet. Et veteres quidem, ſicuti COELIVS AVRELIANVS *morb. acut. Lib. III. cap. 21.* & TRALLIANVS *Lib VII. p. 376.* multis laudibus commendarunt potum aquæ temperate frigidæ: de cujus utilitate recentius exemplum allegat BORELLVS *Cent. 2. obſ. 27. pag. 131.* & ego multis obſervationibus convictus ſum.

§. III.

Curatio choleræ a materia cauſtica, mole pauca ſubortæ.

Vbi vero ex ſumto veneno, vel mota hypercatharſi vel hyperemeſi, in ſubjecto alias ſano, cholericus emergit morbus; cauſſaque ipſius in pauca materiæ acerrimæ fibris ventriculi nerveis inhærentis mole conſiſtit: non quidem cohibere, neque vero adjuvare decet vacuationes. Omni potius ſtudio in id erit incumbendum, ut cauſticus ac tenuis humor involvatur: quo quidem fine larga quantitate oleoſa, mucilaginoſa, & pinguia ſorbere juvat; veluti oleum amygdalarum dulcium, decocta cum raſura cornucervi, avenæ, hordei, ipſumque etiam lac, quod eo præſtantiorem vim exſeret, ſi cum abſorbente quodam fuerit remixtum. Præterea quoque pulveres abſorbentes exhiberi, & cum acidulis remediis, quæ ad ca-

ſtrandam veneni vim mirifice inſerviunt, alternari poſſunt: quæ inter eminent mixtura ſimplex, ſpiritus vitrioli dulcis, nitri dulcis &c.

§. IV.

Motuum præternaturalium impetus ſopiendus.

His interponenda pariter, ac poſt evacuatam peccantem materiam ſubjungenda, præſertim ſi collabi nimium videantur vires, ſunt remedia antiſpasmodica, imo antepileptica ſpecifica ex animali potiſſimum regno deſumta, cujus generis ſunt, hepar lupi exſiccatum, raſura priapi cervi, cranii humani, ungulæ alcis, cancri uſti fluviatiles, oſſa humana calcinata, quæ ad convulſivas ſpaſticas nervoſarum fibrarum conſtrictiones æque in cholerica ac dyſenterica affectione mitigandas non carere egregio ſuo fructu, plures medicorum peritiſſimorum confirmant. Et ſicuti ſemper, ita in hoc præſertim morbo anodynis tutiſſime utimur, ſi vacuantibus decenter ſunt nupta: quemadmodum ſunt *pilulæ de ſtyrace, de cynogloſſa, WILDEGANSII, STARCKEGANÆ*, quæ vacuantia ſimul fovent ingredientia, & ſi ſuſpicio de præſente adhuc materia fuerit, motus tamen efferati nimis ſint, illæ cum pilulis aloëphanginis, vel noſtris quoque balſamicis permiſceri poſſunt. Pulveribus abſorbentibus theriaca cœleſtis, extractum caſtorei, cinnabaris addi merentur; & cumprimis operæ pretium faciet, liquor noſter anodynus, quem cum oleo macis, vel etiam tinctura caſtorei maritatum vehementer laudo.

§. V.

Externorum uſus.

Neque ſua laude carent externa paregorica, & anodyna; quo fine celebrantur emplaſtrum de cruſta panis, ceratum ſtomachale maſtichinum Galeni, balſamum embryonum, ſpiritus theriacalis, linimenta ex oleis nervinis, abſynthii, nuciſtæ, menthæ, balſamo Peruviano, caſtoreo, cam-

camphora parata, cataplasmata ex fermento panis, aceto rutaceo, & spiritu vini, nec non sacculi discutientes, & paregorici. Ubi quoque motus insigni ferocitate urgent, nec moli materiæ ullo modo respondent; non præstantius, nec efficacius, ad eos placide sistendos, & reliquam curationem facilitandam est præsidium oleo nucistæ expr. cum linimentis nervinis ad ventriculi regionem adplicando. Non minus commendationem meretur balsamum nostrum vitæ dictum, cum linteis duplicatis affecto loco admovendum.

§. VI.

Tertiæ indicationi satisfaciunt roborantia, cum facili victu.

Horum ope excreta, quæ malum fovebat, materia noxia, & consopitis motibus; eo fructuosius erit, partes sub hoc morbo labefactatas convenientibus corroborare medicinis, quo magis eorundem tonus destructus esse solet. Et huic scopo eadem conveniunt subsidia, quæ præcedente Capite commendavimus. Cumprimis vero superato morbo victu facili utendum, & ab animi pathematibus abstinendum; ne debiliori adhuc intestinorum robore existente, nova producatur choleræ recidiva. Cuncta ciborum genera virtute præstanti longissime superant juscula, ex carnibus vitulinis, gallinaceis, radicibus cichorei, petroselini, asparago, chærefolio, cancris contusis, succo citri parata; cum quibus etiam tincturæ martiales roborandi fine sumi poterunt.

§. VII.

Curatio diarrhœæ biliosæ.

Quod curationem diarrhœæ biliosæ attinet, ea si moderatior, viribus integris fuerit, vix eget medicatione. Si impeditior successerit, clysterum externo, rhabarbarinorum interno usu, adjuvari desiderat. Si modum denique excesserit; ad acrimoniam temperandam pulveres absorbentes

bentes cum crystallo montana, ad spasmos sedandos, liquor anodynus ex aqua menthæ capiendus, extrinsecus balsamum vitæ abdomini imponendum, operæ facient pretium.

CAUTELÆ.

§. I.

Cautela circa potum aquæ frigidæ.

POtus aquæ frigidæ in passione cholerica, quo calidior tempestas, regio, ipsaque ægrotantis constitutio fuerit, eo salubrior existit. Præter ejus internum autem usum, gelidam quoque aquam extrinsecus ventriculo admovere velle; sicut a quibusdam veterum factum legimus: minus tutum ac periculosum censemus, eo quod hac ratione præmatura vacuationum cohibitio induci potest. Ex hoc etiam fundamento derivanda est virtus, quam acidulæ in cholera potæ, præstant: de quibus lectu digna est observatio in SPINDLERI *observat. medicin. not. ad obs. 42.*

§. II.

Circa lac, & ejusdem serum.

Quemadmodum lac, iis in casibus, qui a sumto veneno, vel acri purgante natales mutuantur, involvendo principium causticum, ac secum educendo, insignioris utilitatis deprehenditur: ita illud, ubi vel nimis acida saburra præsto, vel ejus excretio impeditior fuerit, cautissime propinari, vel ad minimum absorbente quodam permisceri debet. Contra vero, serum lactis vicem potus ordinarii & commodissime, & utilissime explebit; neque in siti tantum extinguenda, verum acrimonia quoque temperanda usum exhibebit desideratissimum.

§. III.

Circa laxantium usum.

Laxantia oretenus data rarissime in cholera morbo expoſcuntur; quod si autem vacuandi per alvum sit indicatio,

catio, eam optime clyſteribus, vel internis rhabarbarinis explere licebit. Dulcia enim, mannata, ſyrupi laxantes, utut alias leniſſima ſint, hoc in affectu nunquam adhibere convenit.

§. IV.

Circa roborantia & anodyna.

Roborantia & ſpirituoſa ante peccantis materiæ ſufficienter factam excretionem, ad cohibendas forſan vomitiones uſurpata, ſpem fallunt, tantum abeſt ut vomitus ſiſtant, ut eosdem potius cum reliquis ſymptomatibus exacerbent. De anodynis quoque, & ſpeciatim oleo hyoscyami notari meretur, quod ubi fractæ nimium ſint vires, ac inteſtinorum inflammatio locum occupavit, neutiquam ſint adhibenda; quoniam tunc lethalem ſoporem atque necroſin inferre poſſunt.

§. V.

Circa venæſectionem.

Sicuti venæſectio in dyſentericis, ſanguinis nimia ſimul mole laborantibus, ad præcavendam inflammationem, & mitiganda ſymptomata egregium confert momentum: ita ſub iisdem circumſtantiis eadem in cholera quoque adminiſtranda venit, præſertim ſi virium ſit integrum robur: Multis encomiis illam commendat in hoc morbo, felix ille medicus RIVERIVS *prax. med. cap. IX. pag. 345.*

§. VI.

Circa laxantium in diarrhœa uſum.

Diarrhœa bilioſa uti alia omnis non ſtatim ſiſti debet, ſed pedetentim humores temperandi ſunt; quo in caſu rhabarbarum leviter toſtum ad ſcrupulum unum vel drachmam dimidiam cum aliquot granis nitri perquam utile eſt; dum humores vitioſos leniter educit, & poſtea inteſtinorum tunicas roborando leviter conſtringit. Nam partibus ſubtilioribus laxat, terreſtrioribus adſtringit, quæ prævalent in toſto.

§. VII.

Quæ bilis acrimoniam temperent.

In cholera æque ac diarrhœa biliosa ad temperandam humorum acrimoniam oleum nuciſtæ expreſſum ad drachmam dimidiam ſive ſolum ſive cum grano uno laudani opiati Helmontiani permixtum & cum juſculo exhibitum magnæ eſt efficaciæ. Emulſiones quoque ex amygdalis, ſemine papaveris albi, addito ejusdem ſyrupo, & aqua pura fontana paratæ dilutiores, eidem ſcopo obtinendo feliciter inſerviunt.

§. VIII.

Diarrhœæ contumacis curatio.

Quando diarrhœa valde pertinax eſt, præmiſſo ſemper rhabarbaro toſto per aliquot dies, ſudoriferum ex theriacæ recentis drachma una cum cornu cervi uſto, antimonii diaphoretici & nitri purificati granis duodecim exhibere convenit. Extrinſecus vero calide appoſitum præcordiali regioni cataplasma ex fermento panis, aceto & ſpiritu vini, additis aliquot guttulis olei menthæ & caryophyllorum, egregie non modo roborat ſubjacentes partes, ſed & motum humorum ad peripheriam convertit, & cuticularem excretionem ſecundat.

§. IX.

Choleræ ab arſenico ſubortæ curatio.

Quando cholera ab arſenico excitata fuit, ſine mora pinguia, ut oleum amygdalarum dulcium, oleum lini, butyrum inſulſum, oleum olivarum cum aqua tepida exhibere oportet. Hæc enim præſentiſſimam opem ferunt; eo quod non modo vomitum procreant, quo ipſius magna arſenici pars foras eiicitur, ſed quod inde etiam cauſtica acrimonia quæ fibras ventriculi nerveas vellicat, obtunditur, & ſpaſtice conſtrictæ partes relaxantur.

§. X.

Victus ſalubrioris utilitas.

Superato choleræ vel diarrhœæ biliosæ morbo expedit adhuc diæta emolliente ad tempus uti, ut nimium vellicatæ

catæ & sauciatæ ventriculi & intestinorum nerveæ fibræ quodammodo demulceantur; quo fine lac dulce, butyrum recens, hordeum excorticatum cum jure pulli aut lacte coctum, item serum lactis dulce optime conveniunt.

§. XI.

Quando cholera est cum febre conjuncta, non tam facile lac dandum est. Nam facile ex calore in caseum coalescit, unde majores cruciatus, viscerum tensiones, capitis dolores & cibi fastidium excitantur. Quare ut citra noxam febricitantibus exhiberi queat, præsertim pueris, magisque juvenibus quam ætate provectis, TRALLIANVS *l. VIII.* jubet lacti miscere aquæ fontanæ bonam partem, & ter quaterque ebullire, & tunc ab igne tolli. Atque ita lac dysentericis quoque febricitantibus non nocere ait. *Lac in cholera cum febre nocet.*

§. XII.

In cholera & diarrhœa biliosa præsertim quæ ab ira excitata fuit, maximopere a sudoriferis, & regimine sudorifero præsertim in principio cavendum est. Graves enim rheumatici vel arthritici inde oriri solent affectus. *Sudoriferorum noxa.*

§. XIII.

Perquam memoratu digna est observatio, quam RIVERIVS *c. 1. obs. 33.* tradit his verbis. *Vir robustus & biliosó temperamento præditus, correptus est diarrhœa biliosa valde urgente, cum siti intensissima: vocatus ad eum præscripsi sal prunellæ in potu ordinario: tum etiam in julepis ex aqua lactucæ & portulacæ paratis, ter in die sumendis, & intra 24. horas convaluit.* Et profecto insignis est nitri, aut salis prunellæ in ejusmodi affectibus efficacia, siquidem non modo æstum contemperandi, verum inflammationes quoque præcavendi, vi pollet excellenti. *Cautela circa nitri usum.*

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Cholera ex sumto procul dubio arsenico brevi tempore lethalis.

VIr quidam sex ultra quinquaginta annorum, ad iracundiam proclivis, nec ullis præter eructationes acidas, & flatulentias obnoxius morbis, equo aliquando facturus iter, hora prius matutina quarta, paratum sibi a filia, quæ justo familiarius cum servo vixerat, decoctum succoladæ, cum lacte, & cinamomo sorbebat. Quo sumto mox de nausea conquestus, inceptum prosequitur iter, sed hora septima reversus, viribusque prorsus dejectus, mortuo similis, in lectum defertur. Tum vero horrendis protinus cruciari incipiebat vomitibus, quibus inter summas præcordiorum anxietates, & ineffabiles in ventriculi regione dolores, primum mucosam ac biliosam, paullo post virideſcentem rejiciebat saburram. *Accedebant subinde frequentes dejectiones, cum horrendis imi ventris* torminibus stipatæ; summum ciborum fastidium urgebat; extrema perfrigescebant, pulsuumque ictus sensim evanescebant. Tandem inter frigidos sudores, ac spasmodicas præcordiorum revulsiones, singultus, hisque junctæ totius corporis convulsiones jungebantur; vultus cruore turgidus rubebat; vox peribat; ipsâque hora pomeridiana secunda, & a sumto potu nona, inter crudelissimos cruciatus mors sequebatur. Cadaver neutiquam intumescebat, nec vultus colorem, nisi vivo similem exhibebat; sed ungues cœruleo colore suffusi, scapulæ ac dorsum lineis ejusmodi notata, pectusque in latere sinistro punctis hinc inde ex atro rubicundis distinctum cernebantur.

Epicri-

Epicrisis.

Quæstio ex hac tristissima morbi historia resultat, num defunctus cholera ex sumto veneno, anne potius aliis magis naturalibus causis suborta perierit. Ardua sane provincia ei imponitur, cui determinandæ ejusmodi quæstiones exhibentur, a quarum affirmatione, vel negatione fama, quin vita hominum dependet. Valde ancipites enim plerique de veneficiis sunt casus; cumprimis si anatomica defuncti corporis sectio deficiat. Hac facta, si venenum in substantia adhuc intra ventriculum reperitur, res est clarissima: ubi vero illud haud deprehenditur, res adhuc dubii plena existit. Inflammationes enim ac sideraciones intestinorum, in omni cholera, sive a veneno, sive aliis causis enata, quin & in aliis morbis, dysenteria, colica convulsiva &c. vitæ imponunt finem; nec ideo certi quidpiam ostendunt. Nec ex omni dubio extricamur per intumescentiam externi cadaveris, aut maculas cœruleas ac livescentes hinc inde in corpore efflorescentes: quippe quæ phœnomena in plerisque corporibus, quæ sanguine turgent, ac subitanea abripiuntur morte, videre licet. Quamobrem in tali casu præter symptomata, & externas notas, ad morales quasdam circumstantias respiciendum est; unde BOHNIVS *tr. de offic. med. dupl. pag. 652.* rectissime scribit: *Si externa dati veneni indicia, odium subdolum, & veneni emtio concurrunt, & cuncta veneni ab extra admissi signa, aut plura horum conspirant, hæc evidentem & certam veneni dati notitiam conciliare possunt.*

Quod si igitur præsentem curatius examinemus casum; vero fit simillimum, defuncto ex potu Succoladæ venenum quoddam, & quidem arsenicum fuisse exhibitum. Nam 1) valde imbecilla est assertio, ac si lac cum

Succolada aſſumtum, in ventriculo cum ſaburra acida, qua illum fuiſſe occupatum eructationes acidæ ſignificant, coiviſſet, & ſic, accedente ſub pluvioſa tempeſtate equitatione, ideoque tranſpirationis cohibitione, cauſſam materialem choleræ absque concurſu veneni præbuiſſet. Cholera enim ex diætæ vitio producta, nec tam cito generatur, nec tam ſubitaneum ſortitur eventum; qualis hoc in caſu intra novem horas accidit.

2) Adſunt ſubinde ea ſymptomata, quæ datum arſenicum inſequuntur, & hæc potiſſimum ab auctoribus perhibentur: 1) inſignis poſt ſumtum venenum nauſea, 2) enormes vomitiones cum ſummo vultus pallore, ut videantur moribundis ſimiles, 3) refrigeratio extremorum, & ſubita virum proſtratio. 4) horrendi in imo ventre dolores tendentes, pungentes ac lancinantes, 5) pulſus ceſſatio, proxime mortem antecedens, & 6) convulſiones: quæ omnia *brevi temporis ſpatio, eoque nunquam ultra* nycthemeron protenſo, mors excipit. Conf. ZACHIAS *in quæſt. med. leg. Lib.* 2. *Tit.* 2. *qu.* 7. *n.* 23. AMMANNVS *in praxi vuln. p.* 344. *& de med. crit. pag.* 303. FORESTVS *Lib. XXX. obſ.* 5. *& diſſ. quam de erroribus circa venena vulgaribus conſcripſi pag.* 37.

3) Quæ ſi ad præſentem caſum adplicemus, ſimulque conferamus, quod filia, quæ potum Succoladæ paravit, uti relatum mihi fuit, odio parentem habuerit, arſenicum emerit, & familiarius ſervo uſa fuerit: nullum eſt dubium, quin ea dato in potu Succoladæ arſenico patrem interfecerit.

OBSERVATIO II.

Cholera falſo a veneno derivata.

Vir quidam conſiſtentioris ætatis, hauſto aliquando ab uxore parato juſculo, incipit ſtatim male habere, nauſeare,

ſeare, ſpiritum difficilius trahere, liquida averſari, interno ardore cruciari, & inter ſummas præcordiorum anxietates, perpetuo vomendi conatu urgeri. Vomuit quoque, ſed parum æruginoſæ bilis; & demum transacto inter diriſſima dolorum tormenta biduo animam efflavit. Tertio poſt mortem die ſepultum, ſed quarto ob veneni ſuſpicionem rurſus effoſſum cadaver, exhibuit fœtorem intolerabilem. Corpus intumefactum, & undique putredine fuit adfectum. Inteſtinum jejunum, meſenterium, hepar ac pulmones ſphacelo penitus corrupta; cor flaccidum, atroque cruore infarctum; ventriculus undique inflammatus, prope pylorum ſideratus, & intus materia virideſcente plenus adparuerunt. Unde vir veneno, ab uxore cum juſculo ipſi propinato extinctus judicabatur. Verum explorata curatius morbi hiſtoria, hæc adnotare licuit momenta: Defunctus ille vir per integrum ante mortem annum morboſo corporis habitu, livido fœdoque vultus colore, & adpetitus proſtratione præditus fuerat; inque primis pridie ante ſumtum juſculum de ventris torminibus conqueſtus, ea ipſe a gravi iracundia, qua aliquot ante diebus exarſerat, & ab hauſto deſuper ſpiritu vini derivaverat. Quibus moleſtiis conſultura uxor, dictum cum melle confecerat juſculum, ex quo pejus habens defunctus, potu ſpiritus vini, philonio Romano, remedioque ſuccinato calidiori ſe levari putabat. Verum exacerbatis magis magisque ſymptomatibus, ſupra recenſitis, tandem diem obierat ſupremum.

Epicriſis.

Quum ſymptomata in hoc caſu præſentia ita quidem comparata ſint, ut ſumti toxici effectibus conſentiant; morales vero circumſtantiæ refragentur huic ſuſpicioni, nec

nec in dissecto cadavere veneni ullum adparuerit vestigium: minus æquum esset uxorem veneficii ream agere. Vero potius simillimum videtur, quod affectus cholericus, quo vir ille extinctus fuit, ab aliis præter venenum extrinsecus illatum caussis, suam repetierit originem. Bilis in causticam & acerrimam indolem conversa, quam veteres internum vocabant venenum, magis malo caussam præbuit: de qua REYES *in camp. Elys. jucund. quæst. qu. 64. pag. 856. scribit: Quid ergo similius inveniri poterit aliis symptomatibus, quæ de veneno intoxicato describuntur! siquidem ea in cholera morbo*, nimirum a bile orto, *fere omnia observavi.* Nam defunctus corpus impuris succis refertum præ se diutius tulit, testante malo habitu, fœdoque vultus colore. Juxta ZACHIAM vero *cons. XII. n. 6. ex corporis impuritate facile evenire potest, ut humores in tantum corrumpantur, ut ex ipsis sic corruptis generetur in corpore vivente venenum aliquod, afferens omnia symptomata veneni assumti & externi.* Quum ergo noster ita constitutus, vehementi exarserit iracundia; commota & in orgasmum acta fuit bilis; quin accedente vini adusti potu, nocivam subiit acrimoniam, tormina imi ventris, quibus pridie ante mortem cruciatus est, inducentem. Hæc vero mala uxor sedatura, bona intentione jusculum mellitum dedit; sed non nisi oleum camino addidit: siquidem bilis commota, si cum dulcibus permisceatur, acerrimam acquirit indolem: qua etiam in nostro casu imbuta, choleram induxit; cui jusculum illud procatarcticam præbuit caussam. Excitata sic cholerica passio, vomitibus potissimum crebris, ac alvi dejectionibus se exserere debuisset; sed iis per datum philonium Romanum cohibitis, inanes tantum modo vomendi conatus, & summæ præcordiorum angustiæ, una cum horrendis doloribus miserum crudeliter affecerunt. Retenta

insu-

insuper intus acerrima materies ventriculum arrosit, ejusque inflammationem produxit; quæ intolerabili interiorum ardore se prodidit. Hæc vero in putredinem denique sphacelosam abiit, quæ ob impuritatem totius humorum massæ, citius ac latius diffusa, pleraque vitæ penetralia sphacelo infecit. Quæ cum ita sint; *frustra minus evidentem ac magis dubiam quærimus causſam* (quæ in nostro casu esset venenum) *ubi evidentem & manifestam habemus*, secundum ZACHIAM *loc. cit. n. 8. & 9.*

OBSERVATIO III.

Vir quidam gregarius viginti sex annorum, robustus & illibata semper sanitate gavisus, sumto circa horam undecimam meridianam jusculo, vehementissimis subito corripiebatur vomitionibus; quas protinus atrociſſima imi ventris tormina, nulla vero subsequente dejectione, excipiebant. Jungebantur insuper ineffabiles præcordiorum anxietates, ardoris circa ventriculum acutissimi sensatio, inexplebile bibendi desiderium, ac perpetuæ inquietudines; quibus symptomatibus per triginta horas miserrime cruciatus obiit. Dissecto post mortem cadavere, ventriculus circa sinistrum orificium inflammatus, tunica villosa abrasa, & in ejus, ut & intestini duodeni cavitate ultra tres mensuræ seri virideſcentis biliosi, una cum pulvere albicante, & magna mercurii vivi quantitate adparuerunt. Reliqua intestina hinc inde gangrænata, & tribus in locis contorta convolutaque in conspectum prodierunt. Uxor, veneficii rea, se non nisi mercurium vivum ad excitanda tormina marito exhibuisse fatebatur: requisitus vero medicus putabat, defunctum accepisse mercurium sublimatum, qui in ventriculo, ejus calore solutus, in sua rediisset principia; unde mercurius vivus, & pulvis albi-

Cholera a sumto arsenico nata.

albicans, tanquam salinum illud mercurio adhæreſcens, in conſpectum prodiiſſet.

Epicriſis.

Occurrunt in hoc caſu momenta, inſigni obſervatione digna: quorum primum eſt, num defunctus dato veneno perierit? Neque vero ullum hujus rei eſt dubium: ſi conſideremus 1) virum juvenem robuſtum, per omnia ſanum, repente ſorbillato juſculo, horrendis vomitionibus, torminibus, aliisque ſumtum toxicum plerumque conſequentibus ſymptomatibus correptum, ac *intra* triginta horas extinctum fuiſſe. 2) factam corporis ſectionem, non modo eam ventriculi conſtitutionem, quæ exhibita venena ſequitur, verum etiam ipſum in natura venenum oſtendiſſe.

2) Deinceps, cum nullæ in noſtro caſu *fuerint dejectiones, quæ ordinario ut ab omni cholera, ita præſertim ea, quam venena excitarunt, nunquam abeſſe ſolent*; ipſa quoque ſectio hujus phœnomeni cauſſam præbet clariſſimam, quæ nulla eſt alia, quam convolutio inteſtinorum tribus in locis facta. Hinc vero ſimul patet, quanta torminum ſpasmorumque inteſtinalium fuerit, in noſtro defuncto vehementia; quippe cui ſoli convolutio illa debetur, qua fœcibus per alvum nullus exitus fuit permiſſus; & ideo ſymptomatum ferocitas acerbior reddita.

3) Determinandum vero eſt, qualenam exſtiterit aſſumtum venenum? Mercurium vivum ſolum velle reum agere, abſurdum eſt. Quamvis enim mercurius *ille* vivus in ſubjectis, quorum primæ viæ *impuris* ac biliosis ſcatent ſuccis, gravia ſymptomata, faucium eroſiones, copioſiorem ſalivæ fluxum, tormina inteſtinorum excitare, quibusdam obſervationibus deprehendatur: ex illo tamen

tamen ipsam mortem tam brevi tempore subsequutam esse, nemini hactenus adnotare licuit. Nec in præsenti subjecto recensita incommoda inde expectari potuerunt, quum illud per omnia sanum ac robustum fuit: & per experientiam constat, ileo morbo laborantibus, mercurium illum librarum pondere citra noxam propinari.

4) Neque vero probabile est, mercurium sublimatum defuncto exhibitum fuisse. Hoc enim veneni genus, adstringente, quem faucibus infert, effectu se facile prodit; & raro tam atroces vomitiones excitare deprehenditur. Inepta quoque est assertio ac si ille calore ventriculi a salibus corrosivis liberatus, inque currentem redactus fuisset formam: hi enim effectus, non nisi per summam ignis torturam, & aliorum subjectorum additionem obtineri potest.

5) Quamobrem justissima remanet suspicio, defunctum *non nisi arsenico vita privatum fuisse.* Nec falsa fuit: siquidem uxor, torturæ subjecta, posthæc fassa est, se marito arsenicum, & paullo post mercurium vivum exhibuisse. Cujus rei medicus statim certior potuisset fieri, si inventum in ventriculo pulverem, quem pro salibus mercurii sublimati corrosivis habuit, recto subjecisset examini, illumque carbonibus injecisset: tum enim, sicuti posthæc factum fuit, fœtorem allio similem sparsisset, qui arsenico proprius est.

OBSERAATIO IV.

Cholera a comestis pastillis venenatis.

Communicavit ante aliquot annos mecum notabilem de cholera casum, Archiater quidam celeberrimus, qui sic habebat: Comederat sutor quidam cum uxore, & binis infantibus pastillos, (Klösse) qui ab illius fratre, insperso arsenico venenati fuerunt, & cani posthæc exhibiti,

intra tres horas mortem intulerunt. Exinde omnes protinus nausea, vomendi conatibus, vomitionibus quoque ac dejectionibus violentis ac copiosissimis, præcordiorum anxietatibus, atrocissimis torminibus, animi deliquiis, tremore artuum, ac summa virium prostratione infestati sunt. Sumtis contra hæc symptomata, quas Pharmacopæus enormes excretiones sedaturus dederat, medicinis sudoriferis volatilioribus, cum theriacalibus maritatis, remiserunt quidem & vomitus, & alvi fluxus; sed reliqua symptomata, accedente summa spirandi angustia, eo atrocius insistebant. Uxor tandem efflorescentiam, purpuræ similem, cum insigni ardore pruritique junctam, per totum corpus experta, una cum marito, & altero infantum, utut longo tempore convaluerunt. At horum natu major, duodecim annorum, in horrendas incidit convulsiones, & has inter vigesima quarta a comestis pastillis hora obiit. *Secatum cadaver sequentia exhibebat:* Externum corpus undique turgidum, & colore cœruleo virideſcente suffusum, inque dextro hypochondrio gangrænatum erat, ungues livescebant, & fauces inflammatæ adparebant. Pulmones colore cinereo imburi, sphaceloque corrupti cernebantur: ventriculus mirum in modum expansus, tunica villosa prorsus orbatus, tenuissimus, ac fere pellucidus, & variis hinc inde sugillationibus notatus, continebat amurcam ex atro brunnam, fœtidissimam, eique intermixtum lumbricum mortuum. Cystis fellea bilem fovebat æruginosam, & reliqua denique viscera omni præternaturali vitio carebant, nisi quod intestina æque ac ventriculus insigniter fuerint expansa.

Epicri-

Epicriſis.

Ferax hic eſt caſus utiliſſimarum obſervationum; quas ad illuſtrandum ulterius choleræ genium paucis proponemus. Primum quidem docet conſtans experientia, veneno peremtos, brevi tempore inſignem totius corporis ſphaceloſam ſubire corruptionem; quam celerrima ipſius poſt mortem intumeſcentia, unguium livor, cutis cœruleus, virideſcens & fœdiſſimus color, & intolerabilis fœtor ſignificant. Neque obſcura hujus rei eſt cauſſa: venenorum enim, præſertim quæ ex minerali regno deſumuntur, corroſivorum ea eſt indoles, ut non in ventriculo ac inteſtinis ſolum, ſed aliis quoque partibus, ipſoque cutaneo ac muſculoſo corporis cortice vehementiſſimam excitent conſtrictionem; qua fit, ut ſanguis in liberiori ſuo curſu retardetur, hinc ſubſiſtat, ſtagnet, & more *ipſi conſueto in ſphaceloſam* abeat putredinem. Quod plerumque *in externis quidem; quandoque vero in* internis quoque contingit partibus; velut in præſenti caſu pulmones ſphacelati oſtendunt.

2) Notari porro meretur, in veneno defunctis ventriculum ac inteſtina mirum in modum ſæpius deprehendi expanſa. Namque quemadmodum omnibus ſpasmodicis morbis familiare eſt, ut partium quas adfecerunt, atoniam relinquant: ita fit quoque in cholera a veneno, ut finitis per mortem ventriculi ac inteſtinorum convulſivis motitationibus, ſumma eorundem relaxatio, ac velut paralyſis excipiat. Qua quidem præſente, vapores ac halitus ex reſtitantibus ibidem humoribus pullulantes, liberam obtinent facultatem ſeſe expandendi, ſimulque latera dictarum partium, mirum in modum dilatandi.

3) Venena varios edunt effectus ratione doseos, qua assumuntur: unde petenda quoque erit ratio, quod *in nostro casu* solus puer perierit, & reliqui evaserint omnes; quoniam ille sub pastillis majorem forsan veneni, quam hi accepit quantitatem. Si ejus dosis ad necandum minus sufficiens, ac incompleta fuerit; atrociſſima nihilominus symptomata, & diuturnam parit ægritudinem. Namque, nisi tempestivæ ferantur suppetiæ, rapitur venenum ad sanguineam massam, cumque hac per omnes nervosas corporis partes vehitur: unde salutari consilio in fœmina, cujus præmissa historia fecit mentionem, ad cutim in forma exanthematum purpuraceorum devolutum fuit. Quo in casu pernicioſa sunt calidiora, volatilia, ac sudorifera remedia, quippe quæ exagitando humores, & veneni vim exaltando, cuncta reddunt ferociora. Præstat tum potius ubi nimirum venenum jam introivit humores, *acidulis* medicaminibus, *quæ virulentiam toxici castrant*, *ut est mixtura simplex*, *uti*, *& cum iis alternare fixiora* bezoardica, blandis anodynis nupta.

OBSERVATIO V.

Cholera per potum aquæ frigidæ curata.

Vir quidam robustus, quadraginta & quod excedit annorum, militiæ deditus, post vehementiorem aliquando iracundiam, insignem musti copiam, sub aëre quidem nimis humido frigidoque ingurgitabat. Postridie de ciborum fastidio, vomendi conatu, & dolore totius corporis contusorio querulus, subito vomitionibus & copiosissimis & vehementissimis, biliosis ac virideſcentibus, inter summas inquietudines & præcordiorum anxietates corripiebatur; quas dejectiones cum crudeliſſimis imi ventris torminibus presso pede sequebantur. Vocatus medicus varii generis remedia stomachica, anodyna, roborantia

ac

ac diluentia, ſed in caſſum præſcribebat: adeo ut æger per quatuor jam dies violentis doloribus confectus, dejectis cunctis viribus, pro deplorato haberetur. Quo in rerum ſtatu deſideravit ad delendam vehementem ſitim ab amico aquam frigidam, eamque ſucceſſivis hauſtibus, magna aſſumebat quantitate. Hæc ad inteſtinorum delata canalem cum magnis primum tormentis per alvum ſecedebat; continuato autem illius potu, tormina ſenſim conquieſcebant, dejectiones fiebant rariores, & cutis, quæ antea aridiſſima erat, mollior reddebatur & humidior: æger quoque ſomnum capiebat, vires recuperabat, & ſic unico hoc, quamvis ſimpliciſſimo remedio, a mortis faucibus ereptus convaleſcebat.

Epicriſis.

Veteres, quos inter CORNELIVS CELSVS, COELIVS AVRELIANVS, TRALLIANVS, ARETÆVS, GALENVS, & AMATVS LVSITANVS eminent, aquæ frigidæ circumſpectum uſum in magnis morbis, nominatim cholera, dyſenteria, colica bilioſa, convulſiva & ſanguinea &c. *miris extulerunt elogiis.* Acerbe vero dolendum eſt, quod recentiorum medicorum plurimi, veterum veſtigia deſerentes, ſimplicia ejusmodi ac domeſtica remedia, altis veluti ſuperciliis ſpernant; iisque longiſſime præferant exotica, ſpecifica, pretioſa ac pharmaceutica præſidia: quibus dictis in morbis plus damni afferunt, quam adjumenti Pauciſſimi enim ſunt, qui agnoſcunt, quantam & quam incomparabilem ad arcendos pariter ac ſanandos graves morbos viliſſimis ac ſimpliciſſimis rebus, ut ſunt elementa, maximeque aër & aqua, tam frigida, quam calida, divina clementia indiderit virtutem. Ego certe pluribus in ægritudinibus, ad eas rite debellandas,

ad

ad veterum placita recurrendum eſſe ſtatuo; nec id ipſum ſine ſingulari fructu me feciſſe, candide teſtor.

Quod præſertim uſum aquæ frigidæ in cholera ac dyſenteria attinet; audiamus veteres, quos inter CORNELIVS CELSVS *Lib. IV. cap. XV. in dyſenteria*, inquit, *ſi pluribus diebus alia remedia non juverunt, vetusque jam vitium eſt, aquæ bene frigidæ potio aſſumta adſtringit, & initium ſecundæ valetudinis facit.* AETIVS *tetrap. 3. ſerm. 1. cap. 45.* ſcribit: *in potu a principio quidem pluviæ aqua utendum eſt, quod ſi pluvia optima non adſit, fontana utemur.* Et AMATVS LVSITANVS *Cent. II. curat. 56.* copioſo frigidæ potu dyſenteriam bilioſam obſervavit curatam. Non minus utilitatem aquæ frigidæ in cholera, egregie teſtatur deſcriptus ſupra caſus; cui ſimilem mihi, olim Mindæ medicinam facienti, licuit adnotare; quem in MED. SYSTEM. *Tom. IV.* recenſitum legas. Virtutes autem, quas aqua in noſtro morbo exſerit, in eo potiſſimum conſiſtunt, ut per illam ingens ardor, qui a vehementiori attritu & motu inteſtino partium ſulphurearum ſuboritur, attemperetur & exſtinguatur; deinceps bilioſa humorum in primis viis contentorum acrimonia diluatur, & infringatur; & denique tonus, atque robur partium ſolidarum, a vehementia morbi inſigniter labefactatarum, rurſus erigatur, inſtaureturque.

OBSERVATIO VI.

Cholera potu ſeri lactis curata.

Vir generoſus, quadragenarius, bono & robuſto corporis habitu præditus, ad iram proclivis, ſanguinis miſſionibus nunquam adſuetus, ſed vinoſis compotationibus data occaſione ſupra modum deditus, & hinc febribus tertianis, nariumque hæmorrhagiis frequenter olim obnoxius, per aliquot jam annos circa vernale æquinoctium vel febre tertiana, vel ad minimum eryſipelaceo dextri

dextri pedis tumore ardoreque cruciari cœpit. Præterea familiaris ipsi per multos annos fuit passio cholerica, quam æstate potissimum, si a sumto cibo graviori exardesceret forsan iracundia, protinus sibimet contraxit. Hunc valetudinis statum mihi, fontes aliquando Lauchstadienses frequentanti, quos ipse, dictos morbos præservandi fine accesserat, referebat, simulque indicabat, quod cholera affectus, omissis tandem omnibus, a peritioribus passim medicis commendatis remediis, cum velut semianimis jaceret, non præstantius, quam a sero lactis perceperit auxilium. Se enim hoc, ad sitim tantum exstinguendam laudatum, tam præsenti semper cum levamine potare consueviſſe, ut miteſcentibus sensim per superiora ac inferiora vacuationibus, ejus solius ope intra paucos convaleſceret dies. Petiit ergo a me consilium, quo ab erysipelacea, tertiana, & hac cholerica febri se præcavere posset: quod suppeditaturus suasi, ut bis quotannis venam præberet secandam; potibus spirituosis, ipsoque vino moderatius uteretur, & loco cereviſiæ aquam puram, cum quarta vini parte mixtam biberet. Præterea auctor fui suasorque, ut dum serum lactis ipsius constitutioni convenientissimum judicarem, illud jam ad ipsum fontem per quatuor hebdomades, curæ loco, interposito quavis quarta die pulvere ex duobus rhabarbari unoque tartari vitriolati scrupulis confecto, adhiberet, & vesperi in balneum temperate calidum descenderet: atque hæc singulis annis continuaret. Cui cum aures dederit consilio, factum est, ut ab illo tempore nec febre tertiana, nec erysipelate, nec hæmorrhagiis amplius corriperetur.

Epicrisis.

Ostensum jam in superiore est Capite, quam incomparabili in fluxibus dysentericis ac cholericis, & serum lactis, & lac aquæ nuptum, polleat virtute; quod eo nomine non solum a vetustissimo HIPPOCRATE, nec non ab Italis medicis, maxime SYLVATICO, FORTIS, BAGLIVO, item celebri Angliæ practico SYDENHAMIO; verum etiam nostris temporibus ab illustri Batavorum medico, BOERHAVIO, multis in gravissimis morbis, magnis commendatur laudibus. Optassem vero, ut nostræ quoque Germaniæ medici id attendere velint; ita enim futurum esse sperarem, ut in sanandis & præcavendis chronicis passionibus, præsertim quæ a copia seri impuri scorbutici proficiscuntur, & subjecta biliosæ ac sensibilioris naturæ invadunt, plus inde levaminis experiremur, quam quod hactenus ab aliis, utut magni *nominis remediis exspectare* licuit. *Illi enim liquores naturæ nostræ sunt amicissimi*; sed notari meretur, curam per illos institutam, conjuncto regimine prudenti, per mensem & ultra esse protrahendam: cujus rationem, qui amplius scire desideraverit, adeat binas dissertationes, quarum unam de utilitate seri lactis, alteram de connubio lactis cum fontibus medicatis conscripsimus.

Observatio VII.

Cholera per fraga copio sius assumta producta.

Quum ante quindecim annos in thermis Carolinis, Principem quendam sereniſſimum comitatus degerem; accidit, ut illustrissima Comes, quæ ibidem commorabatur, ex improviso in cholericam incideret passionem, tanta quidem vehementia, viriumque jactura adfligentem, ut intra octo horas plus quam triginta per alvum dejectiones, & viginti vomitus, iique virideſcentes numerarentur. Tum ego

ego vocabar, qui cum in cauſſam indagarem mali, percepi, quod propter menſtruorum defectum per quinque jam dies thermales potaſſet aquas; pomeridie vero fraga hortenſia paullo majori copia aſſumſiſſet, & inde ſtatim nauſeam, murmura imi ventris, & inquietudinem noctu perſenſiſſet, ſubſecutis, quæ præſentes adhuc erant, affectionibus. Ego ipſam, & illuſtriſſimum maritum, qui valde dolebat, bono eſſe animo juſſi, & mox hunc ordinavi pulverem: Recipe lapidum cancrorum, concharum præparatarum, cornu cervi philoſophice præparati, unicornu foſſilis, ſuccini ana drachmas duas, cinamomi acuti drachmam unam, olei nucis moſchatæ expreſſi grana decem: cujus drachmam ſingulis horis cum menſura dimidia lactis vaccini ſumſit. Ad ſitim præterea, qua vehementer premebatur, me inſcio frigidam bono cum levamine potavit aquam: & extrinſecus ex meo conſilio ſpiritum vini rectificatiſſimum cum oleo menthæ calide, quavis altera hora renovando, abdomini adplicuit. Sub hujus curationis initium, invaleſcere primum anxietates videbantur, & ea evomebat humores viridi bile tinctos, & in mucum quaſi coëuntes; ſed continuatis remediis, ſenſim remittebant vomitus cum reliquis ſymptomatibus, & illuſtriſſima Comes intra viginti quatuor horas recuperatis viribus perfecte convaleſcebat.

Epicriſis.

Sœpiſſime mihi licuit adnotare, ab aſſumtis ſub potu acidularum, vel etiam thermarum Carolinarum, fructibus horræis, vehementiſſima ſymptomata, cardialgias, vomitiones, alvi fluxus cum ſumma virium proſtratione fuiſſe ſubſequuta. Hæc omnia a flatibus per fermentationem inductis æque ac inde oriunda humorum in primis

viis ſtabulantium acrimonia, quam virideſcentes etiam produnt vomitiones, ſuos mutuantur natales: quare his in caſibus congruis demulcentibus, ac acrimoniam involventibus, quale eſt lac, & ejus ſerum, una cum abſorbentibus acidum, & roborantibus internis & externis, vix inveni præſtantiora ſubſidia.

OBSERVATIO VIII.

Cholera ſicca cum humida.

Quum ante aliquot annos in aulam Guelpherbytanam pro valetudine ſereniſſimi Ducis reſtauranda vocarer; accidit, ut generoſus, & maxime reverendus Canonicorum Præfectus, ſexagenario major, me in reditu ad ipſum inviſendum, conſilium petiturus invitaret. Laborabat enim gravi, eoque duplici morbo, uno oculorum, quorum hic gutta ſerena, ille cataracta incipiente affectus erat; altero imi ventris, quo per intervalla, crebris ructibus, & dejectionibus ſurſum deorſumque vehementiſſimis vexabatur. Ad ſanandum oculorum affectum conquiſita permulta peritiſſimorum & medicorum, & Chirurgorum, etiam Gallorum reſponſa conſiliaque mihi monſtrabat, affirmans, quod fruſtra per aliquot annos varii generis remediis, quæ maximam partem erant purgantia valde acria, mercurialia, cephalica, cinnabarina, nervina &c. uſus fuerit, ſed inde potius ratione morbi poſterioris pejus habuerit. Hic vero in eo conſiſtebat: Tertia poſt prandium hora praeviis hypochondriorum tenſionibus, borborygmis totum abdomen occupantibus, lumborum dolore, & alvo adſtrictiore, quæ familiaris ipſi erat, accedebant anxietates cardialgicæ, cum ſudore frigido, & tumore circa pylori regionem eminente ſtipatæ: quæ per flatus magno cum impetu primo ſurſum, dein deorſum prorumpentes ſolvebantur. Interdum vero, quando vinum Rhenanum, aut quandoque rubrum Gallicum

cum solito largius potaverat, & cibos duriores infumatos assumserat, aut animi adfectui, tristitiæ cum iracundia junctæ indulserat; in vomitus atque dejectiones tam copiosas simul incidebat, ut per viginti sedes, totidemque fere vomitiones, valde acidas ac viscidas, viribus mirifice suerit exhaustus. Ego candide mentem ipsi meam aperiens declaravi, quod adhibitis ad affectum oculorum penitus desperatum tot variis, ventriculo ac generi nervoso infensis remediis, id grave malum sibimet accerserit, saltem insigniter auxerit; adeoque ad hoc potius vel abigendum, vel ad minimum sublevandum omnem curandi nervum dirigendum esse duxi. Inter alia ipsum potu vini rubri Gallici quod adstringentis, & in ejusmodi affectibus valde noxiæ est facultatis, interdixi; a crassiori quoque victu eum abstinere, & cibis, qui essent facilis concoctionis, & jusculis humectantibus frequenter uti jussi. Pro potu loco cereviſiæ commendavi aquam fontanam cum quarta parte vini Rhenani mixtam, vel si hanc ventriculus ferre non posset, eandem cum semine anisi leviter coctam; & denique, ut inter prandium ac cœnam elixirium meum balsamicum viscerale; singulis autem septimanis pulverem ex lapidibus cancrorum, rhabarbaro, & semine cymini confectum sumeret, suasi.

Epicrisis.

Morbus hic paullo rarior, cholera sicca cum humida maritata adpellari meretur. Siccæ equidem choleræ ideam HIPPOCRATES *Lib. de victu acutor. §. 61.* ita nobis proponit, quod nimirum venter admodum infletur, strepitus insint cum laterum lumborumque dolore, & postea flatus per os & alvum importune, & maxima vi erumpant. Quando vero ventriculus, & inte-

ſtinum duodenum maxime ac ileon crudorum & vitioſorum humorum colluvie premitur, ſicca tunc cholera in humidam tranſit. Noſter quidem Reverendiſſimus æger jam olim hypochondriaca paſſione infeſtatus fuit, quæ ventriculum ac inteſtina pro objecto ſpasmorum potiſſimum habet: quare nihil reſtat dubii, quin remediis ad ſanandum oculorum vitium uſurpatis minus aptis, & vehementioribus naturale robur dictarum partium, a quo præcipuum valetudinis dependet momentum, magis labefactatatum fuerit, atque deſtructum. In ejusmodi vero intricata ægritudine nihil aliud agendum ſtatui, quam ut idoneis diæteticis ac pharmaceuticis ſubſidiis, humoribus blanda reddatur temperies, & periſtaltica canalis alimentaris virtus roboretur ac confirmetur. Et quamvis vini Gallici, Pontac dicti, ſi bonæ fuerit notæ, ea eſt natura, ut parcius ſumtum, & cum aqua dilutum ad conciliandum ventriculi robur admitti queat: *attamen multiplici quoque edoctus ſum experientia, ejus uſum ob principium, quod fovet valde* adſtringens, largiorem ad graves & ſpaſticas nervoſi generis diſponere ægritudines, vel eas jam præſentes augere: adeo, ut cum magna cautione id vini genus in uſum, præſertim quotidianum duci debeat.

Observatio IX.

Diarrhœa biliosa mala medicatione in ſanguineam chronicam permutata.

Vir viginti ſex annorum, per omnia ſanus, binis abhinc annis poſt gravem excandeſcentiam in diarrhœam incidit bilioſam, per tres hebdomades cum copioſiſſimis dejectionibus, & magna virium proſtratione infeſtantem. Conſultus medicus dabat adſtringentia; & quum eorum uſum, cohibito alvi fluxu, vehementiora tormina, & pungentes præcordiorum dolores exciperent; venam in brachio tundi jubebat, promanante pauco, eoque aterri-

mo

mo cruore. Facta venæsectione, animi deliquium patiebatur æger, & ad se rediens, spiritum difficilius trahere incipiebat: sed dato laxante, melius iterum habebat, nec nisi de prostrato conquerebatur adpetitu. Quem ut instauraret, ex præscripto medici acidulas Pyrmontanas per quatuordecim potare debebat dies; & ante pariter ac post earum usum pilulas purgantes, potenter alvum moventes assumebat. Verum abhinc cum ficca tussi, cruento alvi prehendebatur profluvio; quo inter atrociſſima circa umbilicalem potiſſimum regionem tormina, & ardoris sensationem, quotidie sexageſies & ultra desidere cogebatur. Et hæc sanguinea diarrhœa per integrum jam duraverat annum, nullisque obsecundaverat medicaminibus. Dejectiones enim frequentiſſimæ, & singulo die trigeſies, & ultra repetitæ, semper sanguineæ vexabant; tenesmus simul urgebat moleſtiſſimus; adpetitus quoque avidiſſimus, & *vix satiabilis erat*, & *corpus denique perpetuo frigoris sensu, sub calidiſſima etiam æstate, afficiebatur, sœpiusque contremiscebat.* Æger itaque meam imploravit opem.

Epicrisis cum consilio.

Non adeo vulgaris præsens est affectus, sed paullo rarior, & diarrhœa hæmorrhoidalis chronica, ab erosione tunicarum inteſtinalium, coli præsertim & recti dependens vocari meretur. Cujus si primos natales consideremus; illi a gravi iracundia, cui indulsit, sunt repetendi. Hac enim factum est, ut commotis biliosis humoribus, istiusmodi quoque diarrhœa suboriretur; quæ si remediis temperantibus, acrimoniam demulcentibus, & leniter evacuantibus fuisset oppugnata, facile persanari potuisset. At male administratæ medicationes tam levem affectum, in gravis-

graviſſimum, & fere immedicabilem conjecerunt. Namque primum magnam merentur cenſuram data protinus adſtringentia; quibus factum fuit, ut intus retenta acri biliosa materia, ſpasmi ſimul ad ſuperiora ſint revocati, & hinc præcordiorum anxietates, atque punctura excitatæ.

Deinceps perverſo ſane conſilio ſanguis ex tuſa in brachio vena eſt eductus: unde evenit, ut præcordiales ſpasmi & anguſtiæ, invitatis magis ad ſuperiora humoribus, increverint, & ipſas animi defectiones habuerint comites; id quod in cardialgicis doloribus, ubi vena in brachio tunditur, ſœpiſſime notare licet. Laxans ſubinde datum, revocando humorum liberam per alvum excretionem, operæ fecit pretium: & tum fuiſſet facillimum, reſtitantem inadpetentiam, datis roborantibus, & continuato leniorum laxantium uſu, profligare, ſanitatemque reſtituere.

Verum hanc adhibitæ demum aquæ Pyrmontanæ una cum fortioribus purgantibus prorſus peſſumdederunt. Nam illæ acidulæ frigore ſuo ad ſpasmodicas totius cutanei corticis conſtrictiones diſpoſuerunt; & purgantia tunicas inteſtinorum nervoſas violenter vellicarunt. Vnde congeſti ab ambitu corporis conſtricto, ad inteſtina humores, acres, bilioſi ac impuri, vaſcula ſanguifera intra tunicam nervoſam latitantia ad rupturam usque impleverunt; illa perruperunt, & ipſam denique tunicam arroſerunt; cujus eroſioni, diarrhœa chronica cruenta cum tenesmo debetur.

Si itaque quicquam auxilii in ejusmodi contumaci & gravi morbo reliquum eſt; id certe unice in iis remediis, quæ acrimoniæ humorum deliniendæ, & eroſioni tunicarum inteſtinalium conſolidandæ dicatæ ſunt, conſiſtit. Quum vero præterea motus ſanguinis & humorum ab ambitu

ambitu corporis ad inteſtina tendunt; non præſtantius perſpirationis reſtitutione erit ſubſidium, quam balneorum vaporoſorum frequenti & convenienti uſu obtineri poſſe confido. Interne olei olivarum cum Spiritu menthæ æquali parte permixti frequentem uſum, neque minus pulverem ex bolo armeniæ p. iij. & corticis caſcarillæ p. i. compoſitum item infuſum theiforme ex mentha criſpa: & pro potu decoctum ſaſſafras & ſantali rubri uſurpandum commendavi.

OBSERVATIO X.

Diarrhœa cum variis ſymptomatibus ſtipata.

Eſt in noſtra civitate matrona quædam honeſta, quadraginta ſex annorum, temperamenti ſanguineo phlegmatici, obeſa, vaſisque exilioribus inſtructa, quæ per octo jam annos menſtruorum inordinato ſucceſſu, atque hinc pendentibus hyſtericis & hypochondriacis laborat affectionibus. Nata nimirum eſt matre nephritica; victu longo abhinc tempore utitur lauto, ac pleno, ac præter aquam puram, cum pomis citri, & ſacharo diſtemperatam, pro ordinario potu vino Gallico Pontac; venam ter ſecandam quotannis præbet; ſed vitæ genus motus prorſus expers agit. Ante octo igitur annos ſuppreſſus primum per aliquot vices menſium fluxus, graviditatis ſuſpicionem ipſi pariter ac conſulto tum medico movebat; ſed mox evaneſcebat illa ſpes, & naſcebatur febris intermittens contumaciſſima, nullis cedens remediis, donec tandem ſumta per octiduum, corticis chinæ larga quantitate cohiberetur. At ſuccedebant dolores lumborum & oſſis ſacri, ingens corporis languor, capitis dolores, aurium ſuſurtus, atque tinnitus, oculorum caligo, & anguſtiæ præcordiates. Datis purgantibus, & inſtituta venæſectione, anxietates quidem cum capitis doloribus remittebant, & menſtrua rurſus profluere incipiebant: at reliquorum ſymptomatum

matum vehementia persistebat, & quovis mane largi promanabant sudores. Me tandem consuluit, qui præparato per laxantia & antispasmodica corpore, usum balneorum Tœplicensium commendavi: quibus usa egregium sensit levamen; sed gravi terrore commota, priorem & graviorem incidit sanitatis labem. Domum redux febre biliosa cum purpura alba prehendebatur, qua percurata, ex meo consilio per duos successive annos balnea adhibuit Lauchstadiensia, egregio cum fructu. Sed accedentes crebri animi adfectus sanitatem, quæ imminebat, semper iterum destruxerunt; donec ante semestre demum tempus, prævia excandescentia, graviora incideret symptomata, dolores dorsi ac lumborum invalescerent, & sudores matutini magis increscerent. In tali rerum statu sumsit ad referandam, quæ obstructa erat, alvum, salis Sedlicensis unciam dimidiam: unde factum est, ut alvus vigesies & ultra dejiceretur, & præterea graves præcordiorum anxietates, capitis & dorsi dolores, sanguinis ebullitiones, pulsusque celeres cum duritie juncti accederent. Suasi venæ in pede sectionem; sed eam in brachio, detracta sanguinis parca quantitate, institutam, major æstus, tantæque humorum ad caput exceperunt congestiones, ut in propinquo essent deliria. Adhibitis igitur temperantibus, venam iterata vice in pede tundendam, & largam cruoris copiam detrahendam curavi: unde remittebant congestiones ac æstus, sed dolor in dorso invalescebat, & septimo morbi die vehemens accedebat diarrhœa, cum perpetuo sudore & languore stipata. Hæc adhibitis intus temperantibus, ac mixturis analepticis, externe emplastro saponato cum oleo hyoscyami & camphora malaxato, nono die conquiescens, undecimo præter opinionem recrudescebat; & dato cum pulvere præcipitante liquore anodyno; extrinsecus admoto balsa-

balſamo vitæ dicto, iterum feliciter expugnabatur. Sed dolores dorſi tantas ſumebant vires, ut per viginti ſeptem dies, omnem oculis eriperent ſomnum: qui tandem, continuatis interne anodynis & antiſpasmodicis, externe dicto emplaſtro, cum oleo hyoscyami, nuciſtæ, camphora, & balſamo Peruviano permixto, debellabantur. Feliciſſimum etiam effectum in moderanda diarrhœa & mitigandis doloribus pulvis ex bolo Armeniæ, ſuccino, & pulvere caſcarillæ compoſitus, ſed parca & repetita doſi, & cum aqua menthæ exhibitus præſtabat: Præterea conſilium dedi, ut accedente vere lacte aſinino cum fonte Selterano permixto, interpoſito balneo aquæ ducis, utatur.

Epicriſis.

Omnia illa mala, quibus cum usque eo per longum tempus honeſta illa fœmina conflictata eſt, nullam certe aliam cauſam, ſi primam originem ſpectemus, quam immoderatum vini adſtringentis Gallici, & potus dicti Limonade acidi, & poſtea perverſum ad longam & quotidianam febrem expugnandam corticis chinæ uſum agnoſcunt. Nam uti in totum, acida, quæ incraſſant humores, & adſtringentia, quæ minimos tubulos quam facile conſtringunt & obſtruunt, vitalibus motibus, qui in libero per partes humorum progreſſu & convenientibus inde pendentibus ſe & excretionibus conſiſtunt, valde ſunt inimica; ita infauſtum & noxium eorum effectum in ſexu maxime ſequiori, qui hiſce rebus delectari ſolet, quotidie fere conſpicimus; dum menſium negotium minuendo & turbando ad innumeras graves & diuturnas ægritudines diſponunt, præſertim ſi fœminæ complexionis phlegmaticæ & ſanguineæ fuerint, & plus juſto deſidiæ, vitæque ſedentariæ atque inordinatis affectibus deditæ; quale exemplum præ-

ſens morbi hiſtoria exhibet: Continuus ille lumborum primam vertebram, ubi plexus magnus meſenterius ſitum habet, occupans dolor non niſi ſpasmi, qui ſeſe diffundit per totum inteſtinorum canalem, ejus functiones ſecundum naturam pervertentis ſpecies eſt. Crebrior ille & ſœpius recurrens alvi fluxus inteſtinorum motus naturalis deſtructi & humorum vitioſorum maxime acidorum ibi congeſtorum indicium eſt, utpote qui & mole ſua naturam ad excretiones ſtimulant, & acrimonia mucilaginem, qua tunicæ nerveæ inteſtinales tectæ ſunt, detergendo, easque ex parte arrodendo malo diuturnitatem & contumaciam adjiciunt.

CAPVT IX.

DE

CONVVLSIONE VTERI SIVE ABORTV.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

ARvum muliebre, omnium officina mortalium, non modo, ſi ſterile, fructuque vacuum exſtiterit, ſpasmorum tyrannidi obnoxium eſt, ſicut in malo videre licet hyſterico: verum etiam ſœcunda prole præditum, graviſſimos ſœpenumero ſpasmodicos ac convulſivos patitur motus, vique horum non raro fructu ſibimet concredito ſpoliatur; quem valetudinis ſtatum abortus nomine ſignificare ſolet ſchola medica. Eſt enim abortus ſpasmodico convulſivus uteri motus, quo fœtus immaturus & mor-

Abortus definitio.

mortuus, præcedente utplurimum enormi sanguinis profluvio, violenter excernitur.

§. II.

Dum immaturum, nondumque vitalem per abortum excerni diximus fœtum, illum a partu septimestri, vel octimestri distinguimus. Hic enim utique vitalis existit, & ego ipse aliquot novi exempla, ubi editi fuerunt infantes, septimanis adhuc quinque vel sex deficientibus, imbecilliores quidem, sed qui conveniente per calorem, somnum, quietem & tenerius alimentum regimine, non modo ad debitum robur & perfectionem, sed etiam ad longam pervenere vitam. Notanda subinde hæc abortum inter, & partum septimestrem est differentia, quod in hoc uteri hæmorrhagia factam demum fœtus exclusionem sequatur; in illo vero antecedat, tumque embryo, isque mortuus excernatur. *Abortus differentia a partu septimestri.*

§. III.

Abortus plerumque fit inter secundum & tertium, interdum etiam inter tertium & quartum, rarius inter quintum & sextum *prægnationis mensem.* Nam post quartum mensem, ubi fœtus incipit moveri, ad verum partus tempus fœtus dicitur mortuus, & majori semper cum difficultate fit; utplurimum circa id tempus, quo alias menstrua fluere consueverunt. Nota sunt mihi plurima exempla, ubi tertio mense circa tempus menstruum fœminæ abortum passæ fuerunt. Nonnunquam porro, sed rarissime contingit, ut circa septimum mensem a violentia externa placentæ ab utero fiat avulsio, quam larga sanguinis ex utero profusio sequitur, sub qua infans moritur, & nisi naturæ robore cito expellatur, ipsa mater in summo vitæ versatur discrimine. *Abortiendi tempus.*

Signa abortus.

§. IV.

Signa imminentis abortus, & legitimi partus magna ex parte sunt communia; nam in utroque casu cum quadam præcedente horripilatione, & partium extremarum refrigeratione, dolor pressorius in lumbis, qui sese extendit ad imum ventrem, percipitur; postea ad os sacrum, coxendicem, & inguina descendit cum pulsu arteriarum auctiori; os uteri fit humidum, & relaxatur, & evacuatio aquæ instar loturæ carnium procedit. Speciatim vero in abortu ante expulsionem fœtus sanguis purus cum grumis sat larga sæpius copia cum summa debilitate, & frequentius animi deliquio ejicitur, & tertio demum die fœtus expellitur. Præcedit utplurimum subitaneus corporis rigor & horror cum lassitudine, inappetentia, nausea, cordis palpitatione, lumborum dolore; circa pubem gravativus dolor atque in partibus genitalibus frigus: *Quo grandior autem & adultior est embryo; eo acerbiores spasmi, dolores ac majora symptomata non sine periculo observantur.* Signa abortus futuri HIPPOCRATES *l. II. de morb. mulierum* §. *6.* ita proponit; Ruber fluxus fluit talis, qualis sanguis victimæ recens mactatæ, & grumi pellucentes. Aliquando vero etiam fluxum rubrum emittit, & venter imus attollitur & attenuatur, & impotens fit & indurescit, & ad contactum dolet, velut ulcere præsente & febris habet & dentium fremitus: & dolor ad ipsa pudenda, & pubem & lateris mollitudinem, & lumbos & tendinem & ventrem & pectus & scapulas irruit. Et alias omnes partes dolor & impotentia ac pusillanimitas occupat; & color mutatur.

§. V.

Differentia hæmorrha-

Ab' abortiva vero hæmorrhagia probe ille cruentus ex utero fluxus, qui multis prægnantibus fœmellis citra noxam,

noxam,& abortus metum contingere ſolet diſtinguendum eſt. Nam ſœpiſſime fit, ut quæ ſanguine abundant fœminæ, ſecundo & tertio graviditatis menſe ſanguineum experiantur fluxum, citra dolores & ſpasmos in regione lumbari & abdomine, citra debilitatem, & præcedentem horrorem & rigorem partium extremarum. Hoc autem in caſu ſanguis non ex uteri cavitate, ſed potius ex vaſculis vaginæ uterinæ cum euphoria profluit. Atque nota nobis ſunt exempla, ubi a medio geſtationis tempore usque ad ipſum partum ſanguis ex genitalibus effluxit, ſalvo nihilominus & vivaci ſatis prodeunte fœtu. Quare fallit *aph. 60. Sect. V.* HIPPOCRATIS: Si mulier gravida fit menſtrualis, non poteſt ſanus eſſe fœtus. *gia abortivæ a minus tali.*

§. VI.

Refert porro ſcire, non omnes fœminas ad abortiendum proclives eſſe; & quibusdam nec violentiſſimis remediis abortum provocari poſſe. HIPPOCRATES quidem *l. I. de morb. mulierum* aſſerit abortum ſive medicamento, ſive potione vel cibo vel alia re quapiam contingere, & §. *42.* ſunt quæ fœtum corrumpant, ſi acre quid aut amarum ederint aut biberint præter conſuetudinem, dum adhuc parvus intus eſt puerulus. Is enim moritur & turbatur gravidæ venter, & fluxiones concitantur. Verum in noſtris regionibus ubi corpora ſunt robuſtiora & minus ſenſibilia, id ipſum non obſervatur. Sic GVARENONIVS *Conſult. 636.* ait: vidi multas utero gerentes, fortiſſimisque medicamentis, & multis venæſectionibus cruciatas, & nulla fecit abortum. PLATERVS *prax. pag. 113.* in mulieribus diarrhœa laborantibus abortum minime factum fuiſſe teſtatur. ZACVTVS LVSITANVS *in praxi admir. obſ. 43. 44.* refert, per vehementiſſima purgantia, per ſexies, imo *Abortum non facile provocari poſſe, probatur 1) teſtimonio auctorum.*

imo octies repetitas venæſectiones, unguenta fortiſſima & peſſaria utero adplicata, per longam inediam, nullos procuratos fuiſſe abortus. Spectat huc quoque notabilis illa obſervatio D. D. SOMMERI, quam *Dec. 1. anno VI. obſ. 106.* M. N. C. inſeruit, mulierem quandam, centum guttas olei deſtillati juniperi per viginti dies, omni mane ad menſes provocandos uſurpaſſe, poſtea tamen filium peperiſſe. Qua de re fuſius agit, ALBRECHTVS *decad. 1. anno VIII. obſ. 165.* & recenſet, fortiſſima emmenagoga, ut olea deſtillata ſabinæ, ſuccini, myrrhata, crocata, aloetica ad fœtum expellendum fruſtra fuiſſe propinata. Singularis etiam obſervatio eſt, quam habet BARTHOLINVS *M. N. C. anno 1. dec. 1. obſ. 52.* de geminis gravidis, lue venerea laborantibus, quæ a chirurgo, eas eſſe prægnantes, neſciente, mercuriali ſalivatione curatæ, & nihilominus ſalvos fœtus enixæ ſunt.

§. VII.

2) *Variis obſervationibus.*

Ipſe ego non ſemel, ſed aliquoties obſervavi, gravidas quasdam vehementibus acutis febribus, nec non variolis, morbillis, diarrhœis, imo dyſenteriis laboraſſe, & fœtum in utero vivum ſalvumque retinuiſſe. Novi etiam aliquot exempla fœminarum generoſi ſtemmatis, quæ, quia non putarunt, ſe gravidas eſſe, ad mitiganda pathemata hypochondriaco hyſterica integram curam Carolinarum per aliquot ſeptimanas abſolverunt, & poſtea Tœplicenſi balneo per ſeptimanam & ultra uſæ, elapſis tribus vel quatuor menſibus, felici partu bene valentes & robuſtos excluſerunt infantes, cum tamen ejusmodi curandi ratio gravidis minus tuta cenſetur. Neque pauca mihi proſtant exempla, quod utero gerentes per acclivia & declivia loca ſine ulla noxa per dies noctesque fecerint itinera & nimiis ſaltationibus immenſum in modum ſe fatigaverint. Nec omni-

omnibus imprægnatis terror nocet: alias ob campanarum ſuborto incendio ſonitum inopinatum plures in amplis civitatibus deberent abortire, quod tamen rarius accidit.

§. VIII.

Subjecta abortus.

Quibus præmiſſis, eas mox ſubjungere obſervationes conſultum erit, quas de ſubjectis abortus, attenta præbet experientia. Sic adnotamus, mulieres ſucculentas, pinguiores, mollioris & ſubtilioris corporis habitus, otioſas, opiparo lautoque vitæ genere utentes, naturæ imbecillioris ac ſenſibilioris, pathematibus hyſtericis obnoxias, quæ ordinario menſtrua vel copioſiora, vel inordinata fuerunt expertæ, quæ ſemel abortum paſſæ, aut quarum matres ad abortiendum proclives fuere, longe faciliores ac opportuniores ad abortum eſſe, quam fœminas *muſculoſas, duriori fibrarum compage donatas, robuſtiores, plebejas, minus pingues, & quæ valido exercentur labore*, neque *terrori & aliis animi intemperatis motibus nimium indulgent.* Conſtat quoque experientia, illas fœminas, quibus per priores prægnationis menſes *ſanguis ex uteri vagina profluxit*, quibus ciborum adpetentia languet, & quæ odontalgiis, defluxionibus tuſſiculoſis, nariumque hæmorrhagiis ſubinde expoſitæ ſunt, vel ſanguinem ſemel bisve tempore graviditatis e vena mittunt, ad abortiendum minus promtas eſſe. Ceterum de differenti mulierum natura ad uteri morbos & adproclivitatem abortus inſignis locus HIPPOCRATIS qui conſtat *de morbis mulierum l. II. §. V.* meretur conſiderari.

§. IX.

Structura uteri vaſculoſa.

Hinc autem, cum in quibusdam vel leviſſimæ cauſſæ abortum moveant, quem in aliis nulla ars excitare valet,

certiſſima ſequitur concluſio, peculiarem uteri in facile abortientibus eſſe debere diſpoſitionem. Quæ ut innoteſcat, de uteri ſtructura & uſu quædam præmonere, haud alienum erit. Scire igitur refert, 1) quod nulla in toto corpore pars tam numeroſa vaſorum copia ſit inſtructa, quam ipſe uterus, quippe qui, teſtante injectionum artificio totus ferme eſt vaſculoſus. Accipit enim vaſa ſua & arterioſa & venoſa partim a ſpermaticis, partim hypogaſtricis, partim etiam ab iliacis. 2) quod in nulla corporis parte venæ pariter ac arteriæ tam copioſis, quam in utero, gaudeant anaſtomoſibus : nam inflatus per ſpermaticas ventus mox in hypogaſtricas penetrat. 3) quod vaſa uteri in virginibus valde exilia, facta imprægnatione adeo diſtendantur, ut minimi eorundem ramuli acquirant eam capacitatem, quæ majorem admittit ſtylum. 4) quod non recto, ſed valde anfractuoſo, tortuoſo, & velut ſerpentino *flexu* per uteri ſubſtantiam diſcurrant; 5) quod venæ arteriis longe ſint capaciores, ac 6) valvulis plane deſtituantur. His ex noviſſimis tribus momentis clariſſime patet, circulum & cumprimis refluxum ſanguinis per venas uteri valde tardum in ſtatu etiam naturali eſſe; & hinc uterum præ aliis partibus, nimiis humorum congeſtionibus, vaſorum infarctibus, diſtenſionibus & hæmorrhagiis obnoxium exiſtere ac aptiſſimum.

§. X.

De cellulis, & foraminibus uteri.

Id vero peculiare ſibi ſervat exquiſita vaſorum uteri connexio, quod in plurimas cavernulas ſive cellulas mutuo communicantes canalium alvei deſinant, & ſinus ovalis figuræ efforment, quæ ſubſtantiam ipſius uteri ſpongioſam & fungoſam reddunt, atque in gravidis mire ampliantur: quo fit, ut uterus præſertim prægnans, transverſim ſectus, ampla & innumera fere exhibeat foraminula. Hac ſinuoſa & ca-

& cavernoſa vaſorum commiſſura efficitur, ut non ipſe ſolum uterus in prægnantibus a ſanguine contento mirifice dilatetur, ejusque tenſa & ſtricta antea compages laxior atque mollior reddatur; ſed etiam orificia extremitatum vaſculoſarum, quæ in cavo oblique ſub membrana uteri hiant, & per quæ aër, canali cuidam inflatus, in ipſam cavitatem haud difficulter transmittitur, magis diducantur, ſicque perforata vaſculoſæ chorii membranæ filamenta excipiant, quo per illa ſanguis, ex utero ad fœtum, hunc nutriturus tranſire poſſit.

§. XI.

Structura uteri fibroſa, ejusque elaſtica virtus.

Deinceps notari meretur, uteri membranam fibris carneis eſſe præditam, earumque ingentem congeriem orbiculatim, imo inſtar retis contextam, in uteri potiſſimum fundo conſpici. Harum ope peculiarem tonum, ſeu motum ſyſtalticum & diaſtalticum obtinet, quo ſeſe conſtringere, rurſusque dilatare alternis valet vicibus. Et hoc motu recte, ſecundumque naturam ſeſe habente, liber & expeditus ſanguinis per uterum fit circuitus, omnesque illius functiones legitime ſuccedunt. Sed ſimul obſervatione dignum eſt, quod uterus vi dicti hujus motus mirifica & vix comprehenſibili potentia gaudeat elaſtica, qua ejus fibræ & vaſa incredibilem in modum diſtendi & explicari, ſicut fit in graviditate; ac excreta ſarcina, ſicque ceſſante diſtenſionis cauſſa, ſponte rurſus contrahi, coarctari, & ad priſtinum ſtatum, ac ſpatium redigi poſſunt.

§. XII.

Cauſſa proxima aborſus.

His expoſitis, porro haud ignorari oportet, fœtum libere in cavitate matricis fluctuantem, & ab umbilicali duntaxat funiculo pendentem, vi placentæ uterinæ, quam ſecundinas vocant, cum utero ita cohærere, ut illius extrema

trema vaſcula, tanquam minimi villi in foraminula atque ductus uteri §. X. deſcriptos inſerantur, & cum iis laxe uniantur. Jam ex ſupra dictis repetimus, quod fœtus in abortu ſit mortuus, illumque tantum non ſemper hæmorrhagia antecedat. Moritur autem fœtus in utero, ſi ſucci vitales, unicum illius nutrimentum non amplius ex orificiis vaſorum uteri ad villos ſecundinarum feruntur; quod fit, ſi placenta uterina, membranoſa valde ac vaſculoſa ab uteri vaſorum orificiis avellatur. Ergo præter naturalis placentæ avulſio perpetuam abortus cauſſam conſtituit Avulſis enim ſecundinis non aliter fieri poteſt, quin vaſa uterina cruore turgida diſtentaque copioſo, hunc per hiantes ductus & patula orificia in matricis effundant cavitatem; qui una cum cadavere, latera arvi muliebris premente & moleſtante, (mortua enim corpora ſemper graviora ſunt viventibus) carneas ad motus ſpasmodico convulſivos proritat fibras, aut eos *jam præſentes adauget; quibus conſtrictus, & ab omni latere preſſus uterus, aperto interno orificio,* expellit primo contentum cruorem & fluidum, & ſtagnando in grumos concretum, ipſamque tandem, ampliora facta apertura cadaveris ſarcinam.

§. XIII.

Cauſſæ abortus mediatæ ſunt 1) externæ violentiæ.

Hæc dicta vero ſecundinarum avulſio, ſpasmorum abortivorum immediata cauſſa, a variis induci deprehenditur mediatis; quas inter primum locum occupant illatæ extrinſecus violentiæ; quippe quæ graviter concutiendo abdomen, rupturam cohærentium laxe villorum facillime inferunt. Hinc per gravem imi ventris percuſſionem, vel contuſionem, ſive per ictum & lapſum, ſive vehementem corporis exercitationem, ſaltationem, vecturam fiat, vel nimiam abdominis in allevatione brachiorum, aut gravioris

ris ponderis elevatione factam extenſionem, provocari abortus, multis obſervationibus & exemplis habemus comprobatum. Eidem fundamento innititur abortio, quæ per frequentem & immoderatum coitum excitatur; cujus mentionem injicit GVILIELMVS FABRITIVS *Cent. II. obſ. 80.*

§. XIV.

Deinceps dicta ſeparatio fit ab inopia ſucci & ſanguinis nutritii, per orificia vaſorum uteri in apertos ſecundinarum villos inſtillari ſoliti. Nam ſi orificia vaſorum uterinorum ob deficientem ſanguinis adfluxum exareſcunt; fœtus nutrimento deſtitutus perit & corrumpitur, qui hoc in caſu ſœpenumero absque ſpasmis & doloribus ejicitur. Hinc diſpoſitæ 1) in morbis gravioribus, febribus acutis malignis, nimiis diarrhœis, maxime dyſenteriis, & quidem frequenter circa declinationem abortiunt; 2) ex eodem fundamento abortum provocare valent immoderatæ ſanguinis miſſiones, in ſubjectis ſanguine non adeo abundantibus inſtitutæ, cumprimis in regionibus calidioribus: unde HIPPOCRATES *aph. XXX. ſect. V.* recte dicit, quod venæſectio ad abortum diſponat; ſiquidem ejus tempore ad animi usque deliquium ſanguis mitti ſolitus eſt. *2) Defectus ſanguinis.*

§. XV.

Frequentiſſimam autem abortuum cauſſam exhibet nimia ſanguinis moles, quam Plethoram vocant. Conſtat nimirum ex ſupra dictis, progreſſum ſanguinis per vaſa uteri venoſa in ſtatu naturali eſſe difficiliorem ac impeditiorem. Quod ſi igitur illa a copioſo humorum affluxu ultra modum diſtenduntur, & ſanguis in ſinubus ſtagnat; ſequitur ſpasmodica fibrarum uterinarum conſtrictio, tanquam perpetuus diſtenſionis vaſorum comes; qua fit, ut *3) Nimia ſanguinis abundantia.*

sanguis cum impetu ex orificiis arteriolarum eructetur, uterus flacceſcat, placenta ſecedat ab ejus filamentis & vaſorum hiatibus, ac demum fœtus utplurimum ſecundo vel tertio ab hæmorrhagia die excludatur. Hinc cum SYLVIO *Cap. VI. prax. med.* obſervamus, fœminas gravidas nona decimaque poſt ceſſantem menſtruorum eruptionem hebdomade fluxum ſubinde pati ſanguinis ſatis magnum, & una cum ipſo excernere aliquid coagulati carneique; quæ educto circa hebdomadem octavam poſt ceſſantia menſtrua ſanguine, nil ſimile in ſe animadvertunt, verum gravidæ manent, atque circa nonum menſem, vivum & vitalem pariunt fœtum. Unde recte concluditur, has prioribus quoque menſibus fuiſſe gravidas; poſthabita vero redundantis ſanguinis imminutione abortum fuiſſe paſſas, & hoc præſertim fœminis largo menſium fluxui obnoxiis evenit; nam quia fœtus tenerior eſt, facillime cum uteri hæmorrhagia profunditur. *Hinc recte dicit HIPPOCRATES Lib. de partu octimeſtri*, plurimas primis quadraginta diebus fieri abortiones.

§. XVI.

4) Omnes res, quæ uterum ad ſpasmos proritant.

Sœpius quoque abortionum cauſſæ fiunt omnes illæ res, quæ uterum ad ſpasmodicas concitare valent ſtricturas; quibus ſi præſertim robuſta illa fibrarum ſeries, in fundo uteri obvia, afficitur, ſecundinarum inducitur avulſio. Hoc nomine abortum provocandi potentia pollent 1) vehementiores animi affectus, præſertim gravis iracundia atque terror, præſertim ſi hæc graviora pathemata invicem jungantur, & unum alterum excipiat, maxime eo tempore quo menſes olim fluere conſueverant. 2) remedia ad pellendum fœtum deſtinata, quæ nimium ſanguinis orgasmum incitando, & ſolidas commovendo partes, votis nonnunquam

quam ſatisfaciunt: quo quidem fine omnia calidiora emmenagoga, ac diuretica celebrantur, cumprimis oleum ſuccini, & ſabinæ; radix filicis, conf. SCHROEDERI *pharmac. med. chym. Lib. IV.* 3) fortiora purgantia, ſcammoniata, colocynthiaca, jalappina, aloetica, quæ ſpasmum inteſtinorum & totius nervoſi ſyſtematis non raro inducunt. 4) vehementiora emetica, ſiquidem ſub ipſo diuturniori ac violento vomitu ſœpe fiunt abortiones. 5) tuſſis ferina ac convulſiva, nec non omnes convulſivi, ac epileptici morbi, 6) fluor denique albus, qui non modo humore acri vellicante, verum etiam relaxando uteri fibras ad abortum diſponit. Ex claſſe rerum non naturalium cibi & potiones adſtringentes & maxime omnium, ex noſtra obſervatione vina Gallorum rubra immoderatius aſſumta, liberiorem ſanguis curſum impediendo, ad largas hæmorrhagias & abortum quoque diſponunt.

§. XVII.

Verum enim vero, quum omnes hæ cauſſæ a multis impune ferantur, & hinc ſemper diſpoſitio quædam ad abortiendum ſupponatur: quæſtio incidit; in quo potiſſimum conſiſtat illa diſpoſitio. Hanc vero in nimia fibrarum muſculoſarum, & vaſorum uteri elaſticorum relaxatione, remiſſione & atonia collocandam eſſe, ſtatuo. Namque ſub tali inſigni toni dejectione libera ſanguinis & humorum progreſſio intercipitur, vaſa venoſa a nimio ſanguinis confluxu valde diſtenduntur, fiunt varicoſa, uterus ad ſpasmos enormes irritatur, quibus mediantibus extremitates vaſorum aperiuntur, nutritio fœtus perit, atque avulſis ſecundinis, fœtus præmature expellitur. Et hæc omnia eo certius fiunt, ſi quædam cauſſarum mediatarum, brevi ante recenſitarum acceſſerit: quæ, ſi debitum uteri robur, ac legitimus

In quo conſiſtat abortiendi proclivitas.

gitimus per illum sanguinis circuitus præsto fuerit, nihil ferme valebunt, testantibus §. VI. adductis exemplis. Hæc ipsa etiam humorum in relaxatis, ac distentis uteri vasis stagnatio caussa est, quod fœtus primis ilico mensibus vitiatus atque corruptus in carneam sœpe massam variæ figuræ atque consistentiæ, quam molam dicere solent, degeneret, cujus ab utero avulsio & excretio cum magna symptomatum exacerbatione fieri observatur.

§. XVIII.

Confirmatur ex Hippocrate.

Ad ejusmodi præternaturalem a copia humorum uteri relaxationem, tanquam veram abortus caussam, antiquissimum nostræ artis Professorem respexisse, testatur *sect. V. aphor. 45.* ita se habens: quæcunque moderate corpus habentes, abortiunt bimestres & trimestres, sine caussa manifesta; his uteri acetabula muco sunt plena, & non possunt fœtum continere præ gravitate, sed abrumpitur. Conf. *etiam aph. 62. ejusdem sectionis*, in quo uteri intemperaturam, si nimis siccus sit, accusat, quod ad fœcundandum & nutriendum fœtum plane sit ineptus: laudat vero ejus temperatum & moderatum statum, quo nihil aliud, quam tonus & robur uteri æquabile, moderatum, & ad liberum sanguinis circulum aptissimum subintelligitur.

§. XIX.

Dispositio ad abortiendum acquiritur 1) jure hæreditario, & consuetudine.

Hæc autem dispositio ad abortiendum variis acquiritur modis. Vel enim nativa fibrarum uteri debilitas subest, adeo, ut matres, quæ frequenter abortiverunt, filias generent, ad idem vitium proclives: vel etiam consuetudo meretur accusari, qua fœminæ, quæ semel vel bis abortivere, crebrius in id malum incidunt, idque non raro eodem tempore: licet non semper fœtus, sed loco hujus

jus informis ex ſanguine mucoſo concreta maſſa prodeat. Per hanc vero conſuetudinem nihil aliud intelligo, quam pravam vaſorum uteri laxitatem, & inde provenientem humorum ſtagnationem, ex abortiendi labore ſæpius repetito inductam; ex qua ſubinde uterus in ſpasticos & convulſivos motus ex facili ac leviſſima cauſſa conjicitur.

§. XX.

Relinquitur etiam utero abortiendi proclivitas, ex præpoſtero puerperarum regimine. Quod ſi enim poſt puerperium uterus non rite a lochiis & ſtagnante ſanguine viſcido mucoſo liberatus, neque per convenientia remedia colluvies ſeri impuri e corpore per alvum vel alia excretoria detracta fuerit, neque hinc ad priſtinum & naturalem tonum & conſtrictionem ipſe pervenerit: relinquitur ingens atonia, & imbecillitas vaſorum, menſes non procedunt legitime, non fiunt fœcundi conceptus, fœtus non debite nutritur, ſed ante tempus ejicitur immaturus.

2) Malo puerperarum regimine.

§. XXI.

Ipſa denique tempeſtatum vitioſa conſtitutio ad abortum diſponere, & hunc epidemicum reddere valet. Unde HIPPOCRATES *ſect. III. aph. 12.* aſſerit, per hyemem pluvioſam ac clementem, ſi ver ſequatur aquilonare, mulieres ex facili occaſione abortire, vel imbecillos, ac morboſos pueros parere: quia ſcilicet plethora in gravidis ſeroſa, quæ fere ordinaria eſt, per præcedentem autumnum humidum & pluvioſum, & ſuccedentem ejusdem naturæ hyemem, immenſum in modum increſcit; ſuperveniente autem aëris ſtatu aquilonari, quo a ſuperficie ad interiora pelluntur humores, neceſſe eſt, ut ad ipſum uterum nimia & impetuoſa fiat ſeri excrementitii confluxio, fœcunda

3) Tempeſtatum vitioſa conſtitutione.

cunda abortionis genitrix. Cui quidem obſervationi hanc ſubjiciendam reor cautelam, quod talis aëris ſtatus non omnes gravidas, ſed eas potiſſimum, quæ ſanguinei & humidioris temperamenti ſunt, afficiat.

§. XXII.

Prognoſis abortionum. Omnis abortus eſt periculoſus, eo magis, quo adultior fœtus exiſtit. Cumprimis ille periculo non vacat, ſi molâ cum ipſo fœtu præſens eſt; quippe quæ, hoc excluſo, utero firmiter alligata remanet, nec tam facile eliditur. Tunc nimirum dolor dorſi & oſſis ſacri ſemper urget, abdomen intumeſcit, vires conſumuntur, lenta eſt febris, & pravus ex utero promanat humor, vitalesque univerſi corporis fatiſcere incipiunt functiones. Multum ſane hoc vitium medentibus faceſſere ſolet negotii, præſertim, quando ipſæ fœmellæ ſenſibilioris naturæ, ad animi commotiones valde proclives, & pathematibus hyſtericis obnoxiæ fuerint. Pathemata quæ abortum ſequuntur, HIPPOCRATES *l. II. de morbis mulierum* §. *V.* ita deſcribit: Si fluxus ex utero obortus fuerit; ſanguis multus fluit, & grumi compacti excidunt: & dolor occupat lumbos, & laterum mollitudinem, ac imum ventrem & durus eſt venter, & ad contactum dolet; & rigor ac febris acuta corripit; debilitas oboritur; & omnia præter humeros ad ſcapulas dolent; & calor invadit; & rubeſcit, & venæ duræ fiunt ac renitentes.

Theſes Therapeuticæ.

§. I.

Indicationes curatoriæ. OMne plerumque conſilium & auxilium, quod in abortionis negotio, a medente ſperari & promitti potest, in eo duntaxat conſiſtit, ut præcaveat imminentem abor-

abortum. Quod impetrare licet, si ope remediorum ex diætetico, pharmaceutico, & chirurgico fonte petitorum, eas causas, quæ pravam abortiendi dispositionem utero inducere possunt, omni cura ac studio amovere nitatur; debitumque utero robur restituat.

§. II.

Quum igitur ex supra dictis perspectum habeamus, vasorum uteri a copiosiori sanguinis adfluxu infarctum primam & præcipuam abortionum causam constituere: facile patet, non certius, nec efficacius ad præcavendum id vitii genus tempestiva sanguinis missione dari præsidium. Hoc & experientia, & creber usus peritissimorum medicorum a longo jam tempore stabilitum confirmatumque dedit; & nos eo solo complures fœmellas, quæ crebrius abortum perpessæ sunt, ad statum pariendi tempus deductas novimus. Sed primo quidem notari meretur, quod, cum creber abortus utplurimum circa finem tertii ab imprægnatione mensis, propter largiorem sanguinis ad uterum affluxum, quem fœtus ad sui nutritionem tunc nec requirit, nec ferre potest, incidat, tutissime circa id tempus, præsertim abortui jam adsuetis vena in brachio secetur: ea enim hoc in loco, suffragante omnis antiquitatis testimonio, securior, quam in locis inferioribus habenda est. Nihilominus in totum non negari potest, quin venæsectio etiam in pede gravidarum, præsertim ultimis circa partus tempus mensibus commodissime possit institui. Deinceps vero circumspecto præsentis medici judicio committendum est, quantum sanguinis emittere, & quoties ejus missionem iterare conveniat. Nam eam pro diversitate plethoræ, majorique vel minori sanguinis ad uterum congestione ter sœpe, vel quater intra graviditatis tempus esse repetendam, *Venæsectionis necessitas & utilitas.*

crebra nos docuit experientia. Vid. AMATVS LVSITANVS *cent. II. curat. 95.* it. MISC. NAT. CVR. *Dec. I. A. VI. obs. 204. A. IX. X. obs. 48.* ubi refertur, Medicum fœminam, quæ octies abortiverat, repetitis venæsectionibus circa initium quarti mensis, item circa septimum ab ulteriori abortu præservasse. Nec deficiunt exempla, ubi singulis mensibus ex venæsectione petendum fuit auxilium: cujusmodi observationes apud STALPART VANDER WIEL, HILDANVM, BILLINGERVM, RIVERIVM *Cent. I. obs. 53.* VERSAZAM *Cent. I. obs. 82.* aliosque non sine fructu legi possunt. Cumprimis vero tunc opportunissime detrahitur sanguis, si naturam in movendo abortu esse occupatam, ex doloribus modicis, lumbos potissimum infestantibus, & ad ossa ischii, nec non os sacrum descendentibus, colligitur. Cujusmodi molimina ad abortum quoties occurrunt, toties, monente Clarissimo BOERHAVE, sanguis e partibus superioribus mittendus est. Utilissimum hanc in rem FERNELII monitum, quod habet *l. II. meth. med. c. 12.* inferiores prægnantium venas, scribentis, incidere minime tutum, quod impetu deorsum conversо menses procedant, præcipiteturque fœtus.

§. III.

Alvi lubricitas præcavet abortum.

Quum porro gravidæ, quibus alvi constipatio familiarior est, & quæ insuper pathematibus hypochondriacis, vel hystericis obnoxiæ sunt, ad abortiendum admodum pronæ deprehenduntur: eo respicere debet medicus, ut per totum gestationis tempus maxime prioribus mensibus, apertam convenientibus remediis servet alvum. Ego non semel quidem, sed sæpius observavi, quod, uti a sanguinis abundantia in gravidis, vasorumque imi ventris nimia repletione difficillime succedit alvinæ excretionis negotium; ita eadem, subtracta legitima sanguinis quantitate, ad pristinum

stinum mox redeat officium. Inter pharmaca vero, quæ hic alvinam excretionem tuto adjuvant, eminent passulata, mannata, inque primis rhabarbarina. Probatæ præ ceteris fidei est sequens electuarium: Recipe rhabarbari pulverisati unciam unam, mannæ uncias duas, cremoris tartari drachmas duas, solvantur leni calore in aquæ veronicæ libra dimidia; colaturæ addatur passularum minorum libra una, & inspissetur leni calore in vase stanno, adjecta sub finem pulveris cinamomi drachma una; cujus duo vel tria cochlearia circa prandium, vel somni tempus capiantur. *Iis* vero, quæ magis sero, quam sanguine abundant, proficuæ potius sunt pilulæ BECHERIANAE, vel ad earum exemplar paratæ; quarum eo tutior erit virtus, si ad infringendam, quam in nonnullis excitare solent ebullitionem, cum ipsis pulvis quidam absorbens, detersivus & nitrosus exhibeatur. His etiam commodissime substitui possunt pilulæ *marocostinæ pariter ac de succino Cratonis.*

§. IV.

Sœpius fit, ut neglecta uteri post partum a sordibus ipsi inhærentibus purgatione, remaneat ad abortum proclivitas, quam quidem præcavere licet per convenientia laxantia, balnea & tonica. Ex laxantibus præter dictas pilulas, usurpari potest infusum, quod paratur ex radicis aristolochiæ rotundæ, Zedoariæ, pimpinellæ, rhabarbari ana uncia dimidia, herbæ melissæ manipulo uno, florum cheiri, anthos, salviæ ana pugillis quatuor, seminis levistici, cumini, cardamomi, corticum aurantiorum, baccarum lauri ana *drachmis* duabus, fibrarum hellebori nigri, agarici trochiscati ana uncia semis, passularum minorum unciis tribus, quæ affusa vini Rhenani mensura una & dimidia, leni extrahantur calore. Deinceps balnea aquæ dulcis con-

Dispositio ad abortum ex malo post partum regimine quomodo tollenda.

venient, in quibus, ad roborandum uterum, sacculos speciebus nervinis repletos ventri adplicare juvabit, quales sunt herba rorismarini, pulegii, marrubii, artemisiæ, salviæ, majoranæ, summitates origani, serpilli, menthæ, flores chamomillæ vulgaris & Romanæ, & semina quatuor carminativa. Ubi vero balnea locum non habuerunt, summo cum fructu adplicatum vidi Emplastrum Rostingii, vix satis commendatum, quod ex lithargyrio, oleo olivarum, cera, therebinthina, oleo laurino, gummi galbano, opoponace, ammoniaco, bdellio, olibano, mastiche, myrrha, aloe & camphora, debita dosi permixtis componitur, & osti sacro, nec non regioni pubis diutius adplicatur.

§. V.

Abortus ex tempestatum vitio, quomodo præcavendus.

Quoniam denique secundum *aph. 12. sect. III.* HIPPOCRATIS australis, aut pluviosa diuturna hyems, epidemici abortus caussam ac occasionem *subministrat: providere oportet medicum, ut non modo victus & vitæ regiminis* ejusmodi temporibus exquisita habeatur ratio; sed & corpus liberetur a sordibus copiosis, servata liberiori perspiratione, & alvo aperta: unde ne frigidæ aëris tempestati corpus exponatur, nec acida aut adstringentia ingerantur alimenta, probe cavendum est. Abstinere etiam tunc præstat a cœna largiori, carnibus, placentis, omnibusque esculentis pinguioribus, quippe quæ gravidarum adpetitui quidem, minime vero sanitatis integritati tunc temporis respondent.

§. VI.

Imminens abortus quomodo tractandus.

Quod si vero, post prævium terrorem, aut alias violentas caussas, abortum imminere, ex dolore lumborum, spasmis ad uterum tendentibus, extremorum frigore, & præcordiorum constrictione cognoscatur: vena pro-

protinus in brachio secanda est, tumque spasmorum violentia demulcenda. Huic scopo inserviunt mixturæ anapticæ, blande diaphoretica & antispasmodica virtute præditæ; quales confieri possunt ex aqua melissæ turcicæ, liliorum convallium, florum tiliæ, primularum veris, aqua cinamomi, pulvere marchionis, cornucervi philosophice præparato, tinctura coralliorum, liquore nostro anodyno minerali, & syrupo acetositatis citri. Extrinsecus balsamum vitæ dictum, nec non embryonum, pani tosto infusum umbilicali regioni admovere juvat.

§. VII.

Hæmorrhagia abortiva quomodo tractanda.

Quod si porro enormis jam facta hæmorrhagia fuerit; illa nunquam adstringentibus ac narcoticis sistenda est; quoniam ea remedia vel adstringendo, vel relaxando nimis uteri fibras, ad abortum magis disponunt. Potius, *si ab ullo remedio auxilium sperandum est, id a venæsectione in brachio instituta, vel medicamentis nitrosis*, leniter papaveraceis, antepilepticis, nec non liquore nostro anodyno, præ omnibus aliis exspectari potest. Præterea dantur etiam casus, ubi abortus, & ejus procuratio, valde salutaris, imo necessaria est, ad vitam gravidæ servandam: quando nempe enormis hæmorrhagia, mense septimo vel octavo ex utero prodit, nulla ratione sistenda, cumque animi deliquiis juncta, quam demum ipsa mors sequitur. Tunc est consultissimum, fœtum, qui plerumque mortuus est, vel medicamentis, vel manuali operatione cito expellere; qua de re perdocta BOHNII disputatio *de abortu salubri* legi meretur.

Caute-

Cautelæ & monita practica.

§. I.

Quomodo abortus in morbis acutis sit præcavendus.

Si morbus acutus, continua febris exanthematica, variolosa, vel morbillosa, aut etiam intermittens abortum in gravidis minatur: instituta in principio venæsectio magnam spondet utilitatem; adeo, ut, si negligatur, dolores, spasmi, & vehementes sanguinis commotiones quam facile abortum provocare queant. Insuper summopere a nimis calido regimine est abstinendum, & ea præbenda remedia, quæ nimiam humorum ebullitionem deprimunt. Ne etiam in declinatione horum morborum, quod non raro contigisse visum est, fœtus ob alimenti inopiam expellatur; consultum est, deficientes succos nutritios jusculis carnium juniorum animantium, præsertim vitulinarum, quibus incocta sunt hordeum, radix scorzoneræ, & vitelli ovorum, *reparare; & pro potu aquam hordei, cum aqua cinamomi, succo citri, sacharo & vino* permixtam exhibere. Hoc in casu, sanguinem velle detrahere, foret pernicioſissimum.

§. II.

Curatio specialior puerperarum.

Puerperas, ad repurgandum uterum, hac potissimum ratione tractare consuevi, ut præmissa, ac per tres dies continuata per pilulas balsamicas, vel infusum laxans uterinum evacuatione, eas per triduum in balnea descendere jusserim; tum rursus repetita purgatione, pari modo balnei usum subjunxerim; ac denique eandem methodum, si opus fuerit, tertia vice iteraverim. Ego profecto *hac* ratione plures, quæ ex abortu steriles fuerunt redditæ, vel informes polyposas carneas massas, vel concrementa ex sanguine & pituita coagulata, variæ figuræ in utero progenita aliquot

quot vicibus excluserunt, per Dei gratiam ad pristinæ sanitatis vigorem optime reduxi.

§. III.

Abortus, qui in dysenteria suboritur, tractatio.

Quum in dysenteria abortus propter tenesmum continuum ac vehementem potissimum fit; huic primum omnium aptis remediis occurrendum, fotibus nimirum emollientibus, vel injectione clysterum, qui ex meris mucilaginosis sunt compositi v. g. ex semine psylii, fœnu græci, cydoniorum; vel suppositoriis ex spermate ceti, sevo hircino, cera alba, croco, & tantillo olei hyoscyami.

§. IV.

Abortus in hystericis præservatio.

Quando pathemata hypochondriaca, vel hysterica frequentioribus caussam præbent abortibus: non facilis restitutionis spes est per remedia pharmaceutica; sed omne auxilium a convenieni tam interno, quam externo aquarum thermalium usu, quo etiam sterilitas nonnunquam sanatur, expectari debet.

§. V.

Cautela circa venæsectionem.

Quando post vehementem terrorem metus abortionis imminet, præsertim in sanguine plenis, & quæ jam olim huic malo fuerunt obnoxiæ, venam quidem secare convenit; sed cavendum simul, ne venæsectio statim a terrore instituatur, si extrema adhuc refrigerata, & præcordia constricta fuerint; sed exspectandum, donec natura remotis spasmis, inceperit, sanguinem citatiori motu cordis ad extimas rursus propellere partes: alias constans docet experientia, sanguinis sub ipso motuum vigore factam detractionem, ad promovendum potius, quam coercendum disponere abortum.

§. VI.

Molarum præſervatio. Nonnunquam ſecundo vel tertio poſt partum menſe fit, ut maſſæ informes membranaceæ, cum præcedente enormi hæmorrhagia & lipothymiis utero excludantur, idque decima vel duodecima ſeptimana repetatur; unde omnis conceptionis perit ſpes: quamobrem opus eſt, ut poſt abortum balnea ac pilulæ balſamicæ per aliquod tempus adhibeantur, iisque uterus a ſordibus ipſi inhærentibus, quæ molarum generationi cauſſam præbent, probe purgetur.

§. VII.

Regimen gravidarum. Quæ gravidarum ſe ab abortu præmunire cupiunt; cavere ſibi debent ab acidis, a frigore, a vino, nimiaque carnium copia. Fugere etiam debent adfectuum intemperantiam, præſertim ſubitum terrorem; nec non cuncta fœtida, maxime extinctarum candelarum fumos. Quæ alvi obſtructione *laborant*, eam, *vitatis purgantibus*, per *ſupra dicta laxantia lubricare debent*; quo nomine clyſteres etiam laudari merentur.

§. VIII.

Adſtringentium noxa. Quandocunque jam facta eſt ſecundinæ ab utero ſeparatio, teſtante id ſanguinis ex uteri cavo grumoſi profuſione, imprudenter ad abortum præcavendum ageret Medicus, ſi interne adſtringentia propinare vellet; ſiquidem fœtus jam ſeparati vel etiam mortui retentio, & hinc ejus vel ſecundinarum orta putredo, atque etiam cruoris retenti coagulatio & corruptio gravia & periculoſa minatur ſymptomata. De quibus docte egit B. SLEVOGT in *progr. de partus retardati nocumentis*, diſſertationi de reſtitutione in vitam ſuffocatorum, præmiſſo Jen. 1705. Sed præſtat tunc circumſpecte & prudenter fœtus excretionem pro-

promovere. Quo nomine laudatissima efficacia pilulæ temperatæ balsamicæ, cujus generis sunt BECHERIANÆ, marocostinæ, aloëphanginæ, item Cratonis, modo aloes succotrinæ dosis imminuta fuerit compluribus memorabilibus exemplis se usque eo commendarunt.

§. IX.

Ego non semel sed iterum fœminis sanguineo-phleg- *Cautela circa potum.*
maticis, a potu cerevisiæ spirituosæ & saturatioris valde nutrientis & nimias uteri hæmorrhagias & frequentiores abortiones cum observaverim; insigni cum fructu & felicissimo successu, potum aquæ simplicis vel ptisanæ quotidianum ad præcavenda hæc mala suasi sumendum.

§. X.

Ubi ex nimia & orgastica sanguinis ebullitione in *Abortus ob sanguinis orgasmum imminentis tractatio.*
gravidis dolores in lumbis cum pulsuum celeritate, inquietudine, & vehementiori infantis in utero motu, abortum indicare videntur, præter quietam corporis continentiam, cum tranquilla mente & tenui diæta junctam pulveres temperantes, qui matrem perlarum, pulverem Marchionis, nitrum purificatum, solutionem oculorum cancri cum acido citri factam recipiunt, & cum aquis leniter analepticis & antispasmodicis, cujus generis sunt aqua nucistæ, florum chamomillæ, liliorum alborum, convallium, melissæ, rubi Idæi, cerasorum nigrorum exhibitæ auxilium ferre solent promtissimum.

§. XI.

Quamvis validior & diuturnior corporis motio & *Cautela circa motum corporis.*
succussatio e. g. per vecturam in non assuetis ad abortiendum occasionem non raro præbeat; attamen in assuetis id

minime locum habet, ut potius frequentior & moderatior vectura circa octavum menſem nunquam non proficua ſit, etiam iis, qui in proximo parturiendi ſtudio verſantur. Nam externo corporis motu motus ſanguinis progreſſivi vitales promoventur, humores evadunt fluidiores, & ſuperflui ac impuri per auctam ſpirationem excluduntur, obſtructi quoque tubuli reſerantur, ut deinde & facilior partus & felicior valetudinis in puerperio ſtatus inde fiat. Exempla etiam in vulgus nota ſunt quod fœminæ, quæ laborioſo motu vitam ſuſtentant, ſemper fere felicius & partum & puerperii tempus peragant præ iis, quæ vitæ ſedentariæ nimis deditæ ſunt.

§. XII.

De Venæſectione præſervatoria.

Quoniam in fine tertii menſis ſolenniter fere fœminæ abortire conſueſcunt, præſertim quæ extra graviditatem menſtruis temporibus copioſe per plures dies expurgantur; *ad præoccupandum ejusmodi malum ſanguinis miſſiones* ſunt utiliſſimæ. Neque ab hac ſententia alienus eſt FERNELIVS *qui l. II. meth. med. cap. XII.* ſcribit: Multæ, niſi vena circa quartum menſem reſeretur, abortiunt; ſed tale remedium etiam circa initium tertii menſis, ſi abortuum prodromi adfuerint, locum obtinet commodiſſimum. Accedit, quod cum ratione & prudentia, in gravidis, quæ plerumque in ſtatu plethorico verſantur, adminiſtrata venæſectio etiam ſaniores & vividiores fœtus reddat. Quod ſi auxilii genus omittatur, & debiliores & ad epilepſiam & ventris convulſiva tormina proniores ſæpe numero infantes obſervavimus, cujus rei facilis poteſt reddi ratio: quia impuriori lympha, quæ explethora ſalutares excretiones impediendo gignitur, eorum corpus nutritur.

Enar-

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Abortus, cum inſequente hæmorrhagia uteri, & molarum excretione.

FOemina quinquaginta annorum, macilentæ ac tenerioris conſtitutionis aliquot liberorum mater, tertio noviſſimæ imprægnationis menſe ob vehementiorem terrorem, & intenſius, cui ſe expoſuit frigus, juncta enormi hæmorrhagia, & inſigni virium proſtratione abortivit. Ab hoc tempore perenne ſanguinis ex utero continuavit profluvium, quod, licet interdum conquieſceret; mox tamen recruduit. Præterea ingens imi ventris intumeſcentia, multis palpitationibus ac volutationibus intus perceptis ſtipata remanebat; quæ primum novæ graviditatis ſuſpicionem movebat; dein vero, cum ultra annuum inhæreret tempus, ea ſpes evaneſcebat. Tumor ille potius mox tenſus atque durus, mox vero mollis ac ſuppreſſus erat, pedes leviter, veſpertino potiſſimum tempore intumeſcebant, & in hypogaſtrica regione perpetuum gravitatis ac ponderis ſenſum percipiebat, perſiſtente ſanguinis continuo fluxu. Quo in rerum ſtatu, cum varia carminativa, laxantia, clyſteres, ac leniter conſtringentia in caſſum fuiſſent adhibita, thermas tandem Carolinas adiit; quibus per triduum uſurpatis, cruenta mox conquievit fluxio, & quum, continuato aquarum potu, copioſa viſcida materia per alvum æque ac urinam redderetur, brevi tempore, abdominis ſubſedit tumor. Quamobrem ad balnea deſcendebat, hisque vix ſemel utebatur, cum vehementiſſimis doloribus ac ſpasmis, parturientium ſimilibus corriperetur ac ſub iis aliquot concrementa carnea & membranacea, quæ molas dicunt, excernerentur. Ex quo perfecte convaluit.

Epicrisis.

Abortum naturali partu periculosiorem esse, & gravissimos ex utero morbos post se trahere, indubia constat experientia. Hujus autem rei hæc mihi videtur ratio, quod in partu ejusmodi immaturo, secundinarum quædam portio, plerumque remaneat in utero; quæ ad varia mala, inflationes ventris, dolores, mensium suppressiones, vel perpetuum fluorem, exulcerationes, molas, concretiones membranaceas, & polyposas, materialem caussam subministrat & occasionem; quin & ipsam interdum inferat sterilitatem. Quod etiam in nostro factum fuisse casu, nullum est dubium. Quare ad avertenda ejusmodi vitia, non præstantius est consilium, quam ut aliquot post abortum diebus, ea propinemus remedia, quæ facultate roborandi, & uterum, ab inhærentibus ipsi sordium reliquiis purgandi pollent. Hæc inter principem locum occupant pilulæ BECHERIANÆ; quippe quæ continuato usu magnam in præcavendis uteri vitiis, & abortationibus præstant utilitatem. Ubi vero hæc negliguntur, & enata vitia diutius trahuntur; non certius ac præsentius illis tollendis præsidium, quam ex decenti interno pariter, ac externo thermarum usu reperitur; quæ eo insigniorem exierunt efficaciam, si pilulis balsamicis secundentur.

OBSERVATIO II.

Abortus venæsectione præservatus.

Fœmina adhuc junior sanguine plena, staturæ brevioris, habitus laxioris & spongiosioris, alvi ordinario adstrictioris, per quatuor jam vices, si gravida esset, semper inter tertium quartumque mensem passa est abortum. Cujus præcavendi caussa, medicus consultus, circa tertium quintæ imprægnationis mensem, venam in brachio secandam,

dam, & quinque cruoris uncias detrahendas curavit. Quum ordinarium abortiendi tempus, quartus nimirum menſis accederet; ſenſit ſpasmodicos motus, flatulentias, & compreſſiones in lumbis & abdomine, adeo, ut iterum immineret abortus. Verum datis interne analepticis cum antiſpasmodicis mixtis, & exterius regioni umbilicali adplicato pane toſto, balſamo vitæ meo irrorato, retinebatur fœtus. Accedente ſubinde ſeptimo menſe, denuo atroces circa lumborum regionem percipiebat dolores; quos medici a calculo renum derivabant, ſed remediis ad calculum pellendum deſtinatis fruſtra pugnabant. Octavo menſe pedes & femora mirum in modum intumeſcebant, & nono partus vivus excludebatur feliciſſime, ſubſequente copioſiſſimo lochiorum & aquarum effluxu. Paulo poſt iterum concepit, duranteque graviditate bis, tertio nimirum, & ſeptimo menſe, venam tundendam præbuit; unde factum eſt, ut licet dolores reverterentur, illi tamen mox conquieſcerent, & illa legitimo tempore partum ederet felicem.

Epicriſis.

Spasmi, ſicut generatim omnes, ita etiam illi, qui in gravidis, tanquam abortuum cauſſæ occurrunt, monente jam HIPPOCRATE, vel ex repletione, vel inanitione proficiſcuntur. Priori caſu abortus fit ex copia ſanguinis in uteri vaſis, & circa lumbos ſtagnantis; & ſubjecta tum plerumque deprehenduntur ſpongioſo corporis habitu, venisque turgentibus prædita, bene adpetunt, ſed parum moventur, & ex ipſa ſanguinis in imo ventre ſtagnatione, alvi ſunt ſegnioris. His, præſertim ſi jam paſſa fuerint abortum, ad hunc præcavendum, ſummo cum fructu vena, iterato ſecari poteſt; cujus operationis excellentem effectum, & præſens caſus teſtatur, & RAYGE-

RVS

RVS in M. N. C. *anno VI. obſ. 204.* illuſtri confirmat exemplo. Aliter ſe res habet, ſi ab inanitione, i. e. defectu ſanguinis & nutrimenti producatur abortio; ubi corpus eſt gracilius, vaſa minora, pulſus frequens & debilis, internus calor, appetitus jactura, viriumque imbecillitas. Hoc in caſu minime ſecanda eſt vena; tantum abeſt ut proſit, ut potius inde ad ipſam abortionis provocationem multum contribuat. Præſtat potius alimentis nutritivis & analepticis medicinis, & matris viribus ſuccurrere, & fœtui nutrimentum ſuppeditare.

OBSERVATIO III.

Partus ſeptimeſtris poſt hæmorrhagias abortivas rariores.

Juvencula mulier, unius & viginti annorum, temperamenti ſanguineo cholerici, præter variolas ſexto ætatis anno feliciter ſuperatas, integra ſanitate gaviſa, obeſa ſubinde ſanguineque plena, menſtrua ab anno decimo ſexto juſto tempore copioſa reddidit. *Viro nupta bis felici cum ſucceſſu peperit; ſed poſt primum puerperium* corpore magis extenuata, poſt alterum menſium inordinatum, mox nimium, mox parciorem experta fuit fluxum. Paulo poſt menſe Martio tertium utero concepit, teſtantibus menſium ſuppreſſione, nauſea, vomitu, ciborumque faſtidio; & circa finem Junii fœtus motitationem in utero ſentiens, ſe ad dimidium geſtationis tempus perveniſſe putavit. Tertio poſt perceptum motum die, nocturno tempore ex improviſo citra ullam cauſſam prævíam uno impetu integra cruoris menſura ex utero profluebat; quamobrem poſtridie vena in brachio ſecabatur conjuncto confortantium, temperantium, & præcipitantium interno, nervinorum externo uſu, cum egregio levamine. Verum, novem elapſis diebus, eadem recidebat hæmorrhagia, & ſic continuabat, ita tamen, ut per diem ab ipſa immunis exſtiterit, noctu

noctu vero, prævio tensionis in capite & brachiis, atque formicationis in pedibus sensu, dorsique dolore, uno impetu sanguinis quidpiam promanaret; tumque simul & semel usque ad futuram noctem conquiesceret hæc cruenta fluxio; & ceterum somnus pariter ac adpetitus essent integri. Adhibitis pulvere antispasmodico, pilulisque balsamicis STAHLII intra aliquot hebdomades cessabat ea uteri hæmorrhagia, & ægra habebat optime. Sub finem Augusti mensis vero citra opinionem pedum spasmi, horrendi in dorso ac lumbis dolores, hypogastricæ regionis tormina, & adfirmante obstetrice, pariendi tempus imminebat. Nec spes vota fellebat; siquidem perseverantibus per aliquot dies doloribus, excludebatur tandem vivus partus; sed uti ex calculo ægrotantis pariter ac ipsa tenelluli debilitate adparebat, septimestris, qui post unam alteramque horam exspirabat; matre salva manente, & ad pristinum sanitatis vigorem redeunte.

Epicrisis.

Attentione certe perquam digna est hæc observatio, quod medio gestationis tempore, fœtu manente vivo & sine abortu uno impetu, integra sanguinis mensura ex uteri cavo profluxerit. Quæ subita & grandis hæmorrhagia sine secundinæ ab utero minimum partiali avulsione & ruptura vasis sanguinei contingere non potuit. Quamvis autem idoneis ad abortum promovendum remediis iisque præstantissimis datis fœtus salvus manserit; tamen quia vas sanguineum ruptum, sub utero extenso non coalescere vel consolidari potuit, factum est, ut elapsis novem diebus hæmorrhagia licet non tam enormis iterum secuta fuerit. Et quoniam ob profusionem sanguinis debito nutrimento fœtus fuit destitutus, septimo demum mense valde

extenuatus & imbecillis excluſus eſt, & poſt horam exſpiravit.

Res eſt alias periculi pleniſſima, quod multis poſſem confirmare exemplis, quando ſeptimo vel octavo menſe ex vaſe ſanguineo rupto tam copioſa & effrænis hæmorrhagia uterina fit. Nam niſi natura partum mox acceleret, vel circumſpecta arte, quoad fieri poteſt, fœtus ex utero expellatur vel manibus extrahatur, de vita non modo infantis ſed & ipſius matris actum eſt. Ceterum in valde plethoricis fœminis tempeſtiva circa finem tertii menſis inſtituta ſanguinis miſſio ejusmodi periculoſis hæmorrhagiis præcavendis convenientiſſima eſt. Cavendum vero in ejusmodi caſibus eſt, a fortioribus ad cohibendas hæmorrhagias ſtipticis tam internis quam externis; quorum ope reprimitur quidem cruor, quia abit in maſſam coagulatam, ſed horripilatio, dolor circa uterum & dorſum vagus, cum *animi inquietudine*, ac *pavore ſuccreſcit*, & *niſi natura ipſa reſurgens validior propulſionem* fœtus moliatur, exitioſa inde conſequi ſymptomata, non mirum videtur.

Observatio IV.

Abortus cum ſymptomatibus hypochondriacis.

Fœmina viginti octo annos nata, temperamenti cholerico ſanguinei, tenerioris ſtrictiorisque corporis habitus, ante quinquennium prævia vehementi excandeſcentia ſeptimeſtrem enixa eſt partum. Lochia ſub puerperio fluebant parciora, & hinc ab eo tempore hypochondriacæ acceſſerunt paſſiones, velut capitis dolores, vomitiones, vomendi conatus, gravativus in ventriculo ſenſus, tormina imi ventris, alvi ſegnities, extremorum frigus, gelidaque in certo capitis ſpatio ſenſatio. Hæc ſymptomata per intervalla invadebant, nec prius remittebant, quam donec bilis æruginoſa vomitu redderetur. Binis poſt annis utero rurſus cœpit

cœpit gerere, atque circa medium geſtationis tempus recenſitorum malorum vacuitate gaudere. Sed hoc tempore ſucceſſit febris tertiana, & per novem inhæſit menſes. Neque tamen minus ſub ea ipſa partum feliciter debito tempore edidit, lochia ſufficienter fluxerunt, & ſubinde menſtrua quoque legitime promanarunt. Tandem ſublata febri, priſtina hypochondriaca recruduerunt pathemata, cum perpetuis vigiliis, & mentis inſigni contriſtatione ſtipata: & a commendato ſub paroxyſmo aquæ frigidæ potu, datisque pilulis aloeticis, magis invaluerunt. Neque remiſerunt per inſequentem graviditatis ſtatum; tantum abeſt, ut noviſſime tres menſes gravida, poſt gravem animi commotionem abortiret, & poſthæc malo ſuo ad hanc usque diem vehementius adfligeretur. Appetitus ceterum juſto eſt avidior; & a ſuaveolentibus male habet. In hoc rerum ſtatu meum implorabat auxilium. Ego re paulo ſolertius expenſa judicavi internum Carolinarum uſum & poſtea balneum Tœplicenſe utiliſſimum tum ad obſtructiones & infarctus viſcerum, unde mali hyſterici & hypochondriaci origo, ſubmovendos, tum ad uteri tonum valde debilitatum reſtituendum, abſoluta vero hac cura præter exactam diætam, & abſtinentiam per aliquot tempus a coitu, elixir meum viſcerale cum eſſentia ſuccini & rhabarbari mixtum ſingulis diebus bis ſumendum una cum decocto pro potu ordinario ex raſpato ligno ſaſſafras & paſſulis compoſito commendavi.

Epicriſis.

Pathemata hypochondriaca & hyſterica a fibroſa uteri quoad ejus tonum, robur, & elaterem ſubſtantia læſa, quæ poſt partum & abortum fit, niſi congruis remediis cito reſtituatur, originem ſuam ſubinde ducere; non novum eſt,

ſed quotidianis exemplis confirmatur. Nam naturalem ſanguinis per vaſa uteri circuitum inordinatum & læſum, per nexum qui eſt inter vaſa ſanguinea univerſi corporis, mox inordinatus & turbatus ſanguinis motus per univerſas & maxime nobiliores partes ſubſequitur. Inde fit, ut affectiones hypochondriacæ & hyſtericæ ſint ſyſtematicæ, in quibus omnes partes a naturali ſua functione deſciſcunt. Et inde etiam accidit, ut quæ vehementiori gradu hyſterici & hypochondriaci mali laborant, fœtum vivum & ſanum debito tempore vix parere queant, & ad abortiendum valde ſint proclives. Sed quoniam febris tertiana & quartana rite ſuccedens & tractata, virtutem ſæpius medicinalem habet a multis impuritatibus, obſtructionibus & infarctibus corpus liberandi, factum inde etiam eſt, ut præſens fœmina ſub febre & fœtum retinuerit, & feliciter peperit. Poſtquam vero febris in noſtra ægra forſan per incongrua artificia ſublata *fuit, non modo affectio hypochondriaca recruduit, imo exacerbata, ſed immatura* etiam fœtus expulſio ſecuta eſt. Dici enim vix poteſt, quantam in curando prudentiam & judicium intermittentes febres, præſertim ſi chronicæ in fœminis factæ fuerint, deſiderent. Quæ res ſi negligitur, ſtatum perpetuo valetudinarium inde ſæpius animadverti. Neque vero ego præſentius unquam auxilium quam in tempeſtivo & prudenti externo & interno aquarum thermalium uſu me deprehendiſſe, ingenue profiteor.

OBSERVATIO V.

Crebrior abortus circa medium geſtationis tempus.

Triginta annorum fœmina, robuſtior, & *ſanguinea*, præter binos infantes, quos ſub conjugii auſpicis feliciter excluſit, bis ſeptimeſtres, quater quinquemeſtres paſſa eſt abortus, qui hunc in modum triſtem luſerunt ſcenam.

Gravi-

Graviditate ad menſem tertium protracta, in dorſo & ſiniſtro hypochondrio tendentes ac lancinantes perſenſit dolores, qui ſenſu ponderis cujusdam ſtipati, ad regionem pubis excurrebant, cum ani tenesmo, alvi obſtructione & flatulentiis. Tum copioſus, & enormis ſanguinis ex utero fluxus excepit, qui per certa intervalla continuavit ad abortionis ſupra dictæ usque tempus. Fœtu, qui plerumque ſanguine totus ſuffuſus fuit, excluſo, dolores in ſiniſtro hypochondriaco nihilo ſecius per aliquod adhuc tempus continuarunt. Quo in rerum ſtatu noviſſime rurſus concepit & cum tertium imprægnationis menſem explevit, recruduit uterinus fluor: qui licet iterum evaneſceret poſt tuſam in brachio venam, adfligebant tamen dolores hypochondrii ſiniſtri, decubitus ponderis ad pubis regionem, obſtructio alvi, flatulentiæ, tenesmus, & mammæ lacte turgebant. Ceterum extra prægnationis ſtatum non habebat, de quo conquereretur; & quamprimum conceptio facta eſt, crebris vexari ſolebat ſternutamentis. *Ut igitur* hac vice fœcunda gaudere prole poſſet, meam petiit opem.

Epicriſis cum conſilio.

Prima quam huic ægræ de ſua valetudine me conſulenti propoſui, hæc fuit quæſtio: Quo potus genere huc usque uſa fuerit. Dixit, coqui in loco, ubi degebat, cereviſiam valde ſaturatam & ſpirituoſam adeo, ut ex hauſtu duarum menſurarum homines inebrientur. Tetigi pulſum, qui valde erat magnus; conquerebatur de perpetuis fere lumborum doloribus, & a gravi terrore primum abortum excitatum eſſe edixit. Ego aquam puram fontanam, quam maritus aſſeveravit ibi eſſe ſaluberrimam, pro potu ordinario aſſumendam ſuaſi. Deinceps dedi pulverem ex

conchis præparatis, Cornu cervi philosophice præparato & nitro, singulis æquali pondere mixtis, cujus drachmam quotidie circa lecti introitum usurpandam commendavi. Dedi quoque emplastrum, quod erat saponatum BARBETTE cum oleo hyoscyami malaxatum, lumbis dolore & spasmo affectis applicandum. Demum ut elapso mensis spatio rursus venæsectionem admitteret suasor fui. Quæ præcepta & monita cum accuratius observavit, factum est, ut feliciter consueto tempore pepererit. Ex quo clarissime apparere arbitror, ad plethoram, si hæc vel ad vires vel ad vasa frequentioris causa abortus fuerit, minuendam non tantum venæsectionem in auxilium vocandam, sed & aliis remediis ex diæta desumtis præcipue congruo potu opus esse.

OBSERVATIO VI.

Abortus frequens.

Fœmina recens nupta sanguineæ & vegetæ *constitutionis*, *prima vice per duos menses gravida*, *inopinato* eoque sat vehementi percellitur terrore, quo fit, ut præmaturis gravibus abdominis correpta spasmis, fœtum exclusserit & per tres hebdomades ægre habuerit. Tempore, quo menses fluere consueverant, loco sanguineæ excretionis fluor succesſit albus, qui nullis obtemperavit remediis. Nihilo tamen minus iterum gravida facta, diu non modo ad terrorem & affectus animi proclivis, sed & de lumborum atroci dolore, qui plerumque animi turbas sequebatur, conquesta fuit. Non ita multo post ex improviso valde terrefacta iterum abortum passa est; qui nec venæsectione nec aliis convenientibus remediis arceri potuit. Ex quo tempore valde debilitata, levi ex causa in terrorem rapitur, qui dormientem maxime exagitat, cum anxietate & interno ardore molestissimo.

Epicri-

Epicrisis cum consilio.

Magna certe motuum & affectionum animi cum ipso utero communicatio & mutua conspiratio observatur. Cujus rei luculentum, quæ in utero gerunt fœminæ, testimonium præbent. Nihil enim frequentius contingit, quam, quod gravi quadam in animo ex causa externa oboriente motione uterus cum adnexis partibus nervosis ad similes motus fœtui & ejus nutritioni ac retentioni in utero minus amicos proritetur; adeo ut abortionis etiam unicam causam ejusmodi animi pathemata constituant. Viciſſim etiam observamus, quando vitium hæret in utero gravidarum, quod liberiorem sanguinis per ejus & infantis vasa impedit, animum ad plures inordinatos affectus cujus generis sunt meticulositas, pusillanimitas, animi defectio, ex levi causa terror, frequentissime disponi. Ex quo clarissime patet, Medicum qui fœminarum ex utero *morbos recte curare velit, non modo ad* corporis vitia, sed etiam ad animi inordinatos motus compescendos curam dirigere debere. Cum vero multoties experientia attentior doceat, frequentiores abortionis recidivas inde suam causam & originem petere, quod uterus cum annexis partibus & vasis post abortum a sordibus stagnantibus non recte expurgatus, nec pristinum robur ac tonus ipsi restitutum fuerit; ideo Medico incumbit perito & solerti, ut id convenientibus & efficacibus remediis recte perficiat. Jam vero non diffitendum est, pilulas illas, quas BECHERVS fortuito certe, quia artem Medicam vix calluit, invenit, & ex extractis amaricantibus & temperatioribus balsamicis gummatibus, atque refracta gummosæ aloes portionis dosi composuit, & quæ ad harum exemplar a clarissimis nostri ævi Medicis, inter quos primus fuit LL. HERMAN-

MANNVS, Profeſſor olim extraordinarius, a CL. STAHLIO, nobis aliisque præparatæ ſunt, ad præcavendos ulteriores abortus præ aliis ſpecificam ſibi efficaciam vindicare; Modo non empyrice, ſine habita ſubjecti vel circumſtantiarum ac cauſarum ratione in uſum ducantur. Atque ego plura innumera poſſem allegare exempla, complures ad abortum valde proclives recto harum pilularum, neque minus poſt factam uteri purgationem, convenienti thermarum & balneorum artificialium uſu, ſub legitimo vitæ regimine feliciſſime fuiſſe reſtitutas.

OBSERVATIO VII.

Abortus cum variis ſymptomatibus.

Judæa fœmina triginta trium annorum ante aliquod tempus, tertio graviditatis expleto menſe, ob vehementem terrorem abortivit; larga ſimul uteri hæmorrhagia, violentis vomitibus, & crebris animi deliquiis ſolicitata. Paulo poſt iterum concepit, uteroque per decem circiter hebdomades *gerens*, *rurſus abortum*, *priſtinis ſymptomatibus* ſtipatum, paſſa eſt. Quo excluſo male cœpit habere; totum enim corpus inſigniter languebat, animus valde ſenſibilis, & ad patheticas commotiones nimium pronus erat, omnemque graviorem excandeſcentiam gravativus abdominis lumborumque dolor excipiebat. Alvus, quod notabile erat, ſuo nunquam non reſpondebat officio; digeſtiva autem ventriculi vis laborabat vitio, & varia ad hæmorrhoides molimina, nullo accedente fluxu, urgebant. Notatu porro eſt dignum, ægram per quatuor jam annos perpetuo ciborum faſtidio fuiſſe ſolicitatam; & præcordiorum quandoque torqueri anxietatibus. Quo in rerum ſtatu meam implorabat opem, idque auxilium, quo ab abortu præcaveri poſſet, deſiderabat. Fœmina hæc quia valde plethorica ac admodum ſpongioſi & repletioris

erat

erat corporis, parum levaminis atque emolumenti a pilulis temperatioribus supra laudatis percepit, sed moderatiores & frequentiores sanguinis missiones & repetitum thermarum Carolinarum usum magna cum euphoria ferre potuit.

Epicrisis.

Utut pilulæ sic dictæ BECHERIANÆ insignissimi in morbis mulierum sint usus, tamen ubi nimia sanguinis in corporibus præsertim, quæ minoribus vasis sunt donata, abundantia difficiliorem per totum corpus progressum efficit, & ubi simul in fœminis ad fluxum hæmorrhoidalem dispositio adest, circumspecte eas adhibere oportet; quia sanguinis & humorum massam in præternaturalem orgasmum quam facile conjiciunt, & deteriora reddunt symptomata. Tutiora hinc rhabarbarina cum salibus nitrosis & detersivis juncta deprehendi. Et quia in hoc subjecto ingens motuum vitalium & animalium, item excretionum ataxia, præcipua symptomatum causa & fons fuit, atque remedia obvia hisce tollendis non sufficiunt, tutum omnino & certum auxilium contra ejusmodi morbos in prudenti & rationali thermarum Carolinarum usu sæpius me invenisse obtestor.

Observatio VIII.

Fœmina quadragenaria, sanguinei temperamenti, habitus spongiosi, ob menstruorum defectum, & abdominis intumescentiam per quinque menses habebatur gravida. Quibus elapsis præter opinionem corripiebatur doloribus circa lumbos & inguina, & mox sequente copiosissimo sanguinis profluvio: cum quo secunda die concrementum carneum, ex membranis conflatum, rubicun- *Molarum excretio.*

dum insignis molis excernebatur. Neque tamen minus sanguinis fluxus, utut parcior, ad aliquot perseverabat septimanas. Transacto mense eadem ludebatur scena: præviis enim & doloribus, & hæmorrhagia, excretio molis carneæ denuo sequebatur. Abhinc cruentum profluvium ex toto non conquievit, sed modo parcius, modo copiosius inhæsit; donec post sex hebdomades, iterum carnea utero excluderetur moles, quæ intra octo menses septies reddebatur. Notari autem meretur, post quartam ejectionem loco sanguinis, serum purum limpidum magna copia quotidie effluxisse. Et hic lymphatici laticis fluor jam ultra annum dimidium perdurat; cui jungitur gravativus dolor, tumor atque durities quædam in sinistro hypochondrio; & ejus lateris femur cum toto pede, œdematosum exhibet tumorem. Ceterum ægra expallescit, emacrescit, cibos aversatur; pulsus fertur frequens & debilis, horror quandoque corpus percutit, subsequente calore; *& sanguinis grumosi ejectionem plerumque* antecedit ejusmodi horror.

Epicrisis.

Molæ, sub quarum nomine concrementa veniunt carnea, a veteribus dividuntur in molas generationis & nutritionis. Hæ suboriuntur ex vitiosa nutritione, & succi sanguinei chylosique stagnatione intra extremas uteri membranas; quæ plerumque Lochiorum vel menstruorum per male feriatas artes suppressioni debetur. Rariores profecto sunt, & nisi statim ab initio congruis debellentur subsidiis, increscunt in prægrandes tumores; qui supra *in*testina porriguntur, & imprægnationem vel hydropem mentientes, nullam admittunt sanationem. Talem casum videas in CONSVLT. MED. *sect. III. Cas. LXXI. pag. 318.*

Contra

Contra vero generationis molæ in ipsius uteri cavo producuntur, ubi loco veri conceptus moles carnea indigesta, vasculis, membranis, & fibris carneis prædita generatur: sicut fere fit in fœminis conjugatis, cachexiæ obnoxiis. Simulat veram imprægnationem ejusmodi concrementum; siquidem menstrua silent, venter grandescit, mammæ turgent lacte, donec tandem circa quartum plerumque mensem cruor ex utero prorumpat, secumque sœpius vehat talem informem massam. Interdum hæmorrhagia sola continuat per aliquot menses, absque molæ istiusmodi rejectione, quæ longo demum post redditur tempore.

In nostro casu mola fuit generationis; quæ prima reliquarum generationi ansam præbuit. Utplurimum enim hæ concretiones quasdam in utero relinquunt sui partes; quæ facile in novam coëunt & attolluntur excrescentiam. Videtur etiam in hoc casu quædam læsio adesse, cui febris lenta est juncta, *testante pulsu frequentiori.* Et quoniam circulus sanguinis per uterum, & vicinas partes simul est turbatus; compressis illiacis vasis, enatus est pedum œdematosus tumor: ex quo cachexiæ metus imminet, & inauspicata resultat prognosis.

Observatio IX.

Requirebat aliquando opem meam generosa mulier, triginta octo annorum, quæ abortum passa, utero subinde non rite expurgato, quater adhuc, quovis mense ab imprægnatione tertio abortiverat. Quam abortiendi proclivitatem ut tollerem, hac usus sum medendi ratione: Per triduum quotidie quindecim pilularum balsamicarum vesperi deglutiendas, mane sal aperitivum, quod cremorem tartari, lapides cancrorum, tartarum vitriolatum, *Nimia ad abortum proclivitas cum molarum excretione.*

sal Epsomense, & nitrum depuratum habebat, propinavi: deinceps, ut per quinque dies balneis ex aqua fluviatili, cineribus clavellatis, mentha, melissa, salvia, floribus chamomillæ paratis insideret, & ab his leniter sudaret jussi; atque hanc curationem alternando ter repeteret commendavi. Præterea, quum utero rursus concepisset, alternis mensibus, venam in brachio tundendam curavi, hisque obtinui, ut valeret optime, & debito tempore felicem excluderet fœtum. Verum enim vero post aliquot annos, neglecta venæsectione, rursus abortivit; & abhinc non modo hystericis obnoxia pathematibus, verum etiam menstrua primum parciora, deinde immodica fuit passa; quibus tandem animi deliquia, ac vomitus accesserunt; & denique moles carnea, membranacea, aspera, intus cellulosa prorupit, qua excreta nimium sanguinis profluvium conquievit. Quum vero majora inde mala timeret; me rursus consuluit. *Ego itaque suasi, ut commendata brevi ante curatione iterum uteretur*, eamque ob inveteratam uteri malam dispositionem, ad ejus robur instaurandum, quovis vere & autumno per aliquod tempus repeteret. Ceterum dedi infusum theiforme ex melissa, scolopendria, salvia, betonica, floribus millefolii, hyperici & aniso stellato paratum, singuloque mane sorbillandum, & easdem species cum cerevisia fermentatas, ad potum ordinarium præscripsi.

Epicrisis.

Concrementorum, quæ utero excluduntur, varia sunt genera: primum audiunt molæ, quas & generationis & nutritionis superiori pertractavimus observatione. Alterum est cruor congrumatus, in magnis frustis, quæ nostri

nostri einen Schutz, sive einen Brand dicunt, excretus; cujusmodi observationem allegat RVYSCHIVS *obs. chir. 29.* Datur quoque concrementum, quod, licet improprie, serosam vocant molam, & nihil est aliud, quam serosa colluvies peculiari membrana inclusa; de qua & RVYSCHIVS *l. c. obs. 33.* & HILDANVS *Cent. II. obs. 53.* injiciunt mentionem. Nostra ægrotans excluſit tam molas veras, quam cruorem congrumatum, quem magnis in frustis conspicere licuit.

Hoc loco vero adhuc commemorare juvabit, quod ad excretorum, quæ ex utero fiunt genera, referenda sint ossa & partes integræ infantum intra uteri cavum putrefactorum. Contingit id vitii genus, ubi avulsis secundinis fœtus grandior fuerit, aut ejus abortiva exclusio adstringentibus impeditur: & videtur fœmellis, si sub alvi exoneratione egerantur ejusmodi frusta, ac si ex ipsis exirent intestinis. Qui de iis plura nosse cupit, adeat SENNERTVM *prax. lib. IV. part. 2. sect. 6. cap. 7.* TVLPIVM *observ. Lib. IV. c. 39.* & THOMAM BARTHOLINVM *hist. med. 14. Cent. IV.* Mihi ipsi licuit ejusmodi casum haud ita pridem in fœmina annotasse; cui præter alias convenientes medicinas, pilulas ac balnea ex aqua dulci, nec non thermas subinde Carolinas commendavi fructu cum feliciſſimo.

OBSERVATIO X.

De frequenti abortu cum perpetuo vomitu.

Fœmina triginta annorum, habitus corporis pituitosi, mediocriter pinguis, septimo decimo ætatis anno viro nupta, peperit in tempore fœtum vivum. Deinceps abortum passa fuit trimestrem; tumque successive tres aut quatuor vivos fœtus in lucem edidit, quorum quemvis trium, aut ad summum quatuor mensium abortus subse-

quutus est. Hos abortus semper excepit admodum molesta per octiduum uteri hæmorrhagia; qua cessante fluor albus accessit, ad hanc usque diem inhærens. Præterea supervenit nausea atque vomitus, tantaque inhæsit pertinacia, ut nullis hucusque remediis debellari potuerit, eoque non solum omnes cibi, maximeque solidi protinus rejiciantur, verum etiam sub jejunio pituita insipida quotidie eructetur. Quo in rerum statu per annum noviſſimum bis iterum abortivit; persistente vomitu, aliisque hypochondriacis symptomatibus subinde cruciata. Consultus ego commendavi primo balneum aquæ dulcis, cum origano, calamintha, balsamina, mentha cattaria, melissa, floribus chamomillæ vulgaris & Romanæ illis incoctis, eaque ut per aliquot hebdomades, extra graviditatis tempus, in usum voearet, suasi. Verum triduo ante eorum usum pilulas balsamicas propinavi; easque singulis septem diebus balneis interposui. Præterea vesperi liquorem *meum anodynum; atque sub epulis* essentiam corticum aurantiorum exhibui. Non minus vehementer laudavi rectam vivendi rationem, atque convenientes Venæsectiones; ac denique thermarum Carolinarum tam internum quam externum usum commendavi.

Epicrisis.

Præsens affectus spasmodico est convulsivus, qui eas potissimum nervosas partes, quæ ad uterum atque ventriculum pertingunt, occupare videtur. Quod si illius causas, & ex his remotiores, perscrutemur; ipsa se offert ægrotantis constitutio atque temperies. Ea enim habitum corporis præ se fert spongiosum, subpinguem; qui copiosis quidem, sed exilioribus instructus solet esse vasis.

vasis. Horum autem angustia, & fibrarum nativa laxitas id secum vehunt incommodi, ut humorum vitalium progressus difficilior sit ac languidior: cui si vel mediocris animi juncta fuerit sensibilitas, facillimum est, ut distentis a mole sanguinis ductibus, spasmodici ac convulsivi accedant motus. Ejusmodi vero subjecta, si puerperiis fungantur, & uterus posthæc non rite purgatus sit, ad convulsivas sub nova imprægnatione uteri stricturas, abortuum causas proclivia esse, ex supra dictis patebit. Inde quoque ratio peti debet, cur in nostra tot & puerperiis & abortibus fatigata, fluor accesserit albus. Hic enim primario uteri atoniæ, & inde cumulatis in ejus cavo sordibus debetur; nec cessat, nisi restituto uteri robore, tantum abest, ut ipse posthæc fœcundæ conceptioni impedimento, & causa abortionum fiat. Sub tanto partium solidarum languore, sanguinis & humorum dyscrasiam generari, testatur & experientia, & confirmat ratio: quam in nostro casu *fuisse præsto*, *docent hypochondriacæ passiones*, & vomitus. Hic nihil est aliud, quam ventriculi convulsivus motus; qui sicuti a repletione, id est, sanguinis in ejus vasis stagnatione subnasci potest; uti videmus in gravidis, circa tertium vel quartum potissimum ab imprægnatione mensem vomentibus: ita etiam ab inanitione suboritur; & ideo profuso copiosius sanguini supervenit. Causa hoc in casu non videtur alia, quam quod loco generosi sanguinis, humores impuri, salsi & acres ad membranas ventriculi deferantur, easque stimulando fibras nerveas ad vomibundam subversionem proritent. Neque enim inventu hinc difficilis est ratio, cur tam vomitus diuturnior exsistat, quam abortus frequentius redierit. Quamvis enim ægrotans nostra multis variisque medicaminibus usa fuerit; ea tamen pleraque cognovi esse talia, quæ vel nimis

mis calidiora ac spirituosa, velut sunt vulgaria carminativa, vel plane adstringentia, vel saltem vivendi recta ratione neutiquam adjuta fuere. At enim vero in tam firmius radicata partium solidarum atonia perpetuæ instar regulæ habendum est; quod quo magis diæteticis, minusque pharmaceuticis utamur subsidiis, eo feliciori semper potiamur effectu. Et præterea opus est patientia: quo enim diuturnior fuit morbus, eo diuturniorem oportet esse blandam, naturæque convenientem curationem. Hæc igitur in præsenti casu vix aliis, quam quas proposuimus, medicinis obtineri potest; adeo ut illæ, non in nostra solum, verum quoque pluribus, quæ nostræ se tradiderunt curæ, ægrotantibns, nunquam non optatum ediderint effectum.

FINIS.

BIBLIOTEKA LUBLAŃSKA

BIBLIOTEKA W TORUNIU